

401

MAGYAR

KÖNYV-SZEMLE.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM
KÖNYVTÁRA.

1889-ik ÉVI FOLYAM.

BUDAPEST.
HORNYÁNSZKY VIKTOR NYOMDÁJA.
1890.

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM
KÖNYVTÁRA.

BUDAPEST
HORNYÁNSZKY VIKTOR NYOMDÁJA.
1890.

Jelen folyamhoz négy czinkographiai és egy phototypiai melléklet van csatolva.

AZ 1889. ÉVI FOLYAM (I—IV. FÜZET) TARTALMA.

	Lap
Kluch János: Ismeretlen magyar nyelvemlék 1474-ből a bécsi udvari könyvtárban.....	1—23
Fraknoi Vilmos: Debrenthei Tamás zágrábi püspök codexe a párisi nemzeti könyvtárban.....	24—25
Csontos János: II. Ulászlónak ajánlott latin kézirat a konstantinápolyi Eszki-Szerájban	27—44
Hodinka Antal: Hazai vonatkozású kéziratok az olasz könyv- és levéltárakban.....	45—83
Szilágyi Sándor: Az erdélyi nyomdászat történetéhez.....	84—87
Nagy Imre, Tagányi Károly és dr. Schönherr Gyula: Adatok a hazai középkori könyvtárak történetéhez. V—VIII.	88—98
Dr. Fejérpataki László: Külföldi levéltári bűvárlatok	99—114
Dr. Erdélyi Pál: Révai Miklós kéziratai a Nemzeti Múzeum könyvtárában.....	115—137
Dr. Illési János: Komáromi Csipkés György bibliája	138—146
Dr. Daday Jenő: A budapesti könyvtárakban található természetrajzi folyóiratok jegyzéke	147—201
Osztrák törvény az osztrák könyvtárnokokról	202—204
Szabó Károly: Régi magyar könyvészeti adalékok. VIII. közlemény	205—207
Majláth Béla: Debrenthei Tamás búcsúbeszéde II. Pius pápához ..	208—217
Dr. Kvacsa János: Kiegészítések és magyarázatok Szabó K. R. M. Könyvtára II. kötetéhez.....	219—227
Ifj. Kemény Lajos: Kassa XVII. századbeli könyvnyomtatói.....	228—235
Majláth Béla: Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtáráról 1888—89-ben.....	236—251
Csontos János: Emlékirat a müncheni Hunyadi-levéltár visszaszerzése tárgyában	252—310
Ballagi Aladár: A nádasdladányi könyvtár	311—320
Rómer Flóris és Ábel Jenő emlékezete	321—339
Vegyes közlemények	340—368
Jelentés a nemzeti múzeum könyvtáráról 1889-ben. — Jelentés a budapesti kir. egyetem könyvtáráról. — Jelentés a M. T. Akadémia könyvtáráról. — Jelentés a szegedi Somogyi-könyvtáról. — A gróf Sztáray-család oklevéltára. — Érdekes XV. századbeli könyvbejegyzés egy 1498-iki esztergomi missaleban. — Kropf Lajos: Adalék Szabó Károly RMK.-hoz. — A gróf Ráday-könyvtár. — Thaly Kálmán: Kérelem magyar bibliographjainkhoz. — E.: A Chronicon Budense londoni könyvpiacon. — Barna Ferdinánd nyugdíjba menetele. — Konstantinápolyi könyvtár-bűvárlatok. — Paúr Iván halála. — Két eladó Corvin-codex Angliában. — Mosonyi Antal halála. — A muzeumi könyvtár nevezetesebb szerzeményei. 1889-ben — Figyelmeztetés.	
<i>Magyarországi könyvészet 1889-ben.</i> Összeállította Horváth Ignác.	
Magyar irodalom	1—85
Hazai nem magyar irodalom	85—102
Hazánkat érdeklő külföldi irodalom	102—106
Naptárak az 1889-ik évre	106—114
Egyházi névtárak és directoriumok az 1889-ik évre.....	114—115
Iskolai értesítők az 188⁹/₉-ik tanévre.....	115—149
Kimutatás a «Magyar Könyvszemle» 1889-iki folyamában felsorolt könyvekről.	
Előfizetési felhívás.	

TARTALOM.

	Lap.
Ballagi Aladár: A nádasdladányi könyvtár	311—320
Csontos János: II. Ulászlónak ajánlott latin codex a konstantinápolyi Eszki-Szerájban	27—44
» » Emlékirat a müncheni Hunyadi-levéltár vissza-szerzése tárgyában	252—310
» » Rómer Flóris és Ábel Jenő emlékezete	321—339
» » Barna Ferdinánd nyugdíjbamenetele és a múzeumi könyvtár-rende-zés	360—364
Dr. Daday Jenő: A budapesti könyvtárakban található természet-rajzi folyóiratok jegyzéke	147—201
Erdélyi Pál: Révay Miklós kéziratai a Nemzeti Múzeum könyv-tárában	115—137
Dr. Fejérpataky László: Külföldi levéltári buvárlatok	99—114
Fraknói Vilmos: Debrenthei Tamás zágrábi püspök codexe a pá-risi nemzeti könyvtárban	24—25
Hodinka Antal: Hazai vonatkozású kéziratok olaszországi könyv-tárakban és levéltárakban	45—83
Dr. Illés János: Komáromi Csipkés György bibliája	138—146
J. Kemény Lajos: Kassai XVII. századbeli könyvnyomtatói	228—235
Kluch János: Ismeretlen magyar nyelvemlék 1474-ből a hécsi ud-vari könyvtárban	1—23
Dr. Kvacsa János: Kiegészítések és magyarázatok Szabó K. R. M. Könyvtára II. kötetéhez	218—227
Majláth Béla: Debrenthei Tamás búcsúbeszéde II. Pius pápához a párisi nemzeti könyvtárban	208—217
» » Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtáráról 1888—89-ben	236—251
Nagy Imre, dr. Schönherr Gyula és Tagányi Károly: Ada-tok a magyarországi középkori könyvtárak történetéhez	88—98
Szabó Károly: Régi magyar könyvészeti adalékok. VIII. közlemény	205—207
Szilágyi Sándor: Az erdélyi nyomdászat történetéhez	84—87
Osztrák törvény az osztrák könyvtárnokokról	202—204
Vegyes közlemények	340—368
Jelentés a nemzeti múzeum könyvtáráról 1889-ben. — Jelentés a bu-dapesti királyi egyetem könyvtáráról. — Jelentés a M. T. Akadémia könyvtáráról. — Jelentés a szegedi Somogyi-könyvtárról. — rr.: A gróf Sztáray-család oklevéltára. — Érdekes XV. századbeli könyvbejegyzés egy 1498-iki esztergomi missalében — Kropf Lajos: Adalék	

Szabó Károly RMK.-hoz. — Thaly Kálmán : Fölkérés tisztelt bibliograph-
jainkhoz. — E: A Chronicon Budense londoni könyvpiaczon. — A gróf
Ráday-könyvtár. — Barna Ferdinánd nyugdíjba menetele. — Konstantiná-
polyi könyvbuvárlatok. — Paúr Iván halála. — Két eladó Corvin-codex
Angliában. — Mosonyi Antal halála. — A múzeumi könyvtár neve-
zetesebb szerzeményei 1889-ben. — Figyelmeztetés.

Magyarországi könyvészet 1889-ben. Összeállította: Horváth Ignác.

Magyar irodalom.....	1—85
Hazai nem magyar irodalom.	85—102
Hazánkat érdeklő külföldi munkák	102—106
Naptárak az 1889-ik évre	106—114
Egyházi névtárak és directoriumok az 1889-ik évre	114—115
Iskolai értesítők az 188 ⁸ / ₉ -ik évre	115—149
Kimutatás a Magyar Könyvszemle 1889-ik folyamában megjelent könyvekről.	

ISMERETLEN MAGYAR NYELVEMLÉK 1474-BŐL A BÉCSI UDVARI KÖNYVTÁRBAN.¹

Közli: KLUCH JÁNOS.

A bécsi császári udvari könyvtárban újabb időben azon kézirat-töredékek rendezésére és meghatározására került a sor, melyeket az utolsó három évtizedben régi könyvtáblák belsejéről, hova mint makulatur levelek ragasztva voltak, lefejtettek, s melyek ekkorig tekintélyes gyűjteménynyé felhalmozódva, a császári udvari könyvtár nagyérdemű és tudományú igazgatójának, Birk Ernő udvari tanácsosnak felügyelete és őrizete alatt állottak.

Ezen kézirat-töredékek közt a IX. századtól kezdve a XV-ig a classikai, történeti, theologiai és más irodalom köréből találunk latin, görög, német, glagol, ó-szláv, cseh és más nyelvű szövegrészleteket, melyek most a könyvtári tisztviselők szakértő keze alatt meghatározva, a könyvtár gazdag kéziratgyűjteményét becses, részben ismeretlen adalékokkal fogják gyarapítani.

Ezen kézirat-töredékek közt volt egy négy papir levélből álló, 1474-dik évszámmal ellátott magyar kézirat, melynek meghatározásával engem biztak meg.

Csontos János úr, a «Magyar Könyv-Szemle» szerkesztője, a mint ezen eddig ismeretlen magyar nyelvemlék napfényre

¹ Ezen értekezést a M. Történelmi Társulat 1889. évi január 3-diki ülésén a folyóirat szerkesztője olvasta fel s Birk Ernő udvari tanácsos ur lekötelező szíveségéből, a most napfényre került magyar nyelvemlék eredeti példányát is bemutatta. Az ő indítványára határozta el a társulat választmánya, hogy ezen nyelvemlék a bécsi udvari könyvtár nagyérdemű igazgatójának nevére Birk-codexnek neveztesse, a mint ez közlemény végén olvasható.

Szerk.

kerültéről értesült, azonnal felszólított, hogy azt a «Magyar Könyv-Szemlé»-ben ismertessem.

Az ő szíves felszólításának tesztek eleget, midőn ez érdekes nyelvemléket a magyar tudományos világnak ezennel bemutatom.

A kézirat egy a dömésrendi apácák számára készült szabályzat magyar fordításának töredéke, mely 4-ed rétből, az eredetileg 12 levélre terjedhető egésznek harmadrészét képezi. Tartalma sajátlag két részből áll: az első szent Ágoston reguláit, másika a Domonkosrendi apácák szabályait foglalja magában, úgy, hogy a kettő eredetileg egy egészet képezett, sz. Ágoston regulája az apácák tulajdonképeni szabályaiba minden változtatás nélkül egyszerűen be lévén illesztve.

E szabályokat, mint Ferrariból tudjuk¹ bizonyos Pál domonkosrendi barát fordította magyarra, a Nyulak szigetén lakó dömés-apácák számára. Ez a Pál barát, a kit szülővárosáról Váczi Pál néven ismerünk, Ferrari előadása szerint fordítását 1474. évi sz. Remigius napján (október 1.) fejezte be a szigeti konventben, — értve ez alatt Ferrari szerint Szigetvárat, melyet ő ez adat alapján ama helyek közé sorol, a hol a dömések rendházzal bírtak. «*Sigethiensis* (t. i. *conventus*) — így hangzik a tudósítás — *a Sigetho, Ungariae oppido arceque Solymanni obsidione et morte illustri . . . In eo conventu (cuius neque s. Antonini, neque cardinalis Pazmanii, neque Plodii catalogi meminere) frater Paulus Hungarus ac. et philosophiae magister et s. th. lector regulam et constitutiones pro sororibus monasterii Leporum se ex Ungarico Latine vertisse fatebatur anno 1474. in die sancti Remigii, ut autentica exemplaria, quae apud me sunt, attestantur, alibi tamen memoratur a Plodio.*» Ez egyetlen tudósítás tartotta fent mostanig Váczi Pál barát munkájának emlékét, s mint látjuk, ez is eléggé tévesen, először a fordítás helyét Szigetvárra tevén, másodszor azt magyarból latinra eszközöltnek állítván. A tévedés mindkét pontnál kézzelfogható: Szigetváron semmi nyoma nincsen domonkosrendi kolostornak; nem is valószínű, hogy a hol a szent László tartományabeli ferenczieknek és a prémontreieknek voltak rendházaik,² ugyanoda tele-

¹ Ferrari *Sigismundus*, De rebus Hungariae provinciae ordinis predicatorum etc. commentarii. Bécs, 1637. 449. és 529. l.

² Rupp *Jakab*. Magyarország helyrajzi története, III. k. 299. l. — Bonbardi *Michael*, Topographia magni regni Hungariae, 254. l.

pedtek volna meg a domonkosrendiek is; világos, hogy a magyarul nem tudó Ferrari téves információk alapján gondolt Szigetvárra, (melyet Zrinyi Miklós hősi halála ekkor már széles földön ismeretessé lőn) s hogy itt a *sziget* alatt a *Nyulak-szigete* értendő. Hogy pedig nem magyarból latinra, hanem megfordítva latinból magyarra való fordításról van szó, azt, ha a dolog természete nem is helyezné kétségen kívül, a két évszámnak: a Ferrari által említett állítólagos latin fordítás 1474. évének a most feltalált magyar fordítás 1474. évével való egyezése mindennél világosabban bizonyítja, hogy itt tévedéssel, talán egyszerű tollhibával van dolgunk.

A mi a Váczi Pál fordította szabályok rendeltetését illeti, Ferrarius maga megmondja — hihetőleg a birtokában levő példányok tudósítására támaszkodva — hogy azok a nyulakszigetebeli apácák számára — *«pro sororibus monasterii Leporum»* — készültek. A szerzetes rendek akkori viszonyai megmondják azt is, hogy nem egyszerű időtöltés, sem pedig kedveskedés, hanem a körülmények által motivált szükség, sőt talán épen felsőbb meghagyás indította Pál barátot e munkája végzésére. A Domonkos-rendi apácák s a Domonkos-rend között ez idő szerint éles ellentétek léteztek hazánkban, melyek valóságos villongásokká fajultak el, annyira, hogy 1468-ban a rendnek Rómában tartott egyetemes gyűlése felhatalmazta a magyarországi tartomány perjelét, hogy a nyulakszigetebeli apácákat, ha magukat a rend fegyelmének alávetni vonakodnak, kolostorukkal együtt taszítsa ki a rend kebeléből.¹ Az affaire, mely a domonkosrendiek reformálásával áll összefüggésben, végre is kibéküléssel végződött, de épen azért, hogy e kibékülés tartós legyen, eszközökről kellett gondoskodni, melyek a fegyelem megszilárdítására s az erkölcsök javítására szolgálhatnak. S mi lehetett erre alkalmasabb eszköz, mint a szerzetesi rendszabályok gyakori olvasmányul nyújtása? Minthogy pedig e szabályok latinul voltak szerkesztve, apácáink azonban vajmi keveset tudhattak latinul, természetesen magyar fordításról kellett gondoskodni. Így jöhetett létre Váczi Pál barát fordítása; s már maga az a körülmény, hogy ez *«pro sororibus monasterii Leporum»* készült, szintén a mellett vall, hogy az olyas valakitől eredt, a ki a nyulakszigetebeli apácákkal összeköttetésben állott, ismerte körül-

¹ Theiner, Vetera monumenta hist. Hung. sacram ill. II. k. 352., 369. s köv. l.

ményeiket, szíven hordozta rendi érdekeiket, vagyis, hogy Váczi Pál csakugyan nyulakszigetekbeli dömés volt, s így a most feltalált nyelvemlék azonos a Ferrari által említett fordítással.

Váczi Pálról különben egyéb adatunk is van, a mi némileg szintén a nyulakszigetekbeli apáczákkal hozza őt összeköttetésbe. Az esztergomi főegyházi könyvtár egy codexet őriz, melyet ő festett ki, mint azt a codex végén olvasható sorok bizonyítják: *«Illuminavi anno domini 1480, et finivi librum illuminando sexta feria in die octava Thome Cantuarensis infra octavas nativitatis verbi dei incarnati, filii dei altissimi et beatissime Christifere Marie in divina et humana natura unius suppositi, cui laus et gloria. Ego frater Paulus de Wacia magister in artibus et theologie. Amen.»*¹ A codex régi bejegyzés szerint valaha a keresztlő szent Jánosról nevezett nagyszombati domokosrendi konvent tulajdona volt; nem valószínűtlen, hogy a nyulakszigetekbeli apácza útján került oda, a kik a török hódítás korában tudvalevőleg Nagyszombathban találtak menedéket.

Pál barátról, a ki ekként, mint könyvfestő és másoló s egyúttal fordító követel magának helyet a hazai középkori kultúra történetében, további munkálódásai és élete folyása tekintetében mit sem tudunk; Pray ugyan említ 1480-ból egy Váczi Pált, a ki ez idő szerint az argyasi püspöki széken ült,² azonban nem valószínű, hogy ez a mi Pálunkkal lenne azonos, a ki még ez év végén is az általa diszített könyvben egyszerűen a theologia és szépművészetek mesterének nevezi magát.

Visszatérve a nyelvemlékre, melynek Váczi Pál 1474-diki, eddig csak hírből ismert fordításával való azonosságát immár kétségen kívül helyezhetjük, az a kérdés merül föl, minő nexusba hozható az a fordítóval, vagyis magának Váczi Pálnak eredeti példányával van-e dolgunk, vagy pedig más kéztől származó másolattal?

Véleményünk első tekintetre is a mellett foglal állást, hogy a kézirat eredeti, még pedig *eredeti fogalmazvány*, mert benne a

¹ *Lányi Károly* Magyar Egyháztörténelme, I. k. 602. l.

² «Et ego Paulus de Wacia, eppus Argensis et suffraganeus Transilvaniensis», írja magát egy 1480. decz. 24-diki levelében. *Pray*, Specimen Hierarchiae Hung. I. k. 434. l. V. ö. *Katona*, Historia critica, XVI. k. 287. l. *Rupp* J. i. m. III. k. 244. l.

törlések és javítások oly számosak, hogy okvetlenül a fordítóra, s nem egyszerű másolóra utalnak bennünket. E javításokat közelebbről szemügyre véve, mindinkább beigazolván látjuk, föltevésünket.

A szöveg törlései és javításai négy kategóriába csoportosíthatók.

Az elsőbe tartoznak azok, melyek *folytatva* írvák, a hol t. i. a javítások a törléseket folytatólag egy és ugyanazon sorban követik. A számtalan esetből csak néhányat hozok fel például: 1^a l. 2. sor: *lakozkok* (e helyett: *lakoztok*), az író e szót kitörölve ezt írta: *lakozvan vattok*; majd nem lévén ezzel sem megelégedve, fölé írta az első alakot, ezúttal már helyesen: *lakoztok*. 1^a l. 35. sor: *bennetek*, ezt az író rögtön kitörölve, *köztetők*-re javította. Mindezeknél s a többi eseteknél, melyeknek száma mintegy 30-ra rúg, s melyeket az itt adandó szövegközlésben könnyen fel lehet találni, igen tisztán látható a fordító eljárása, mely határozottan oda irányul, hogy a szószerinti fordítást enyhítve, a latinizmusokat lehetőleg a magyar nyelv szelleméhez idomítsa.

A második csoportot azon esetek képezik, melyeknél a szerző — illetőleg fordító — a javítást *fölülírta*, a nélkül, hogy a helytelennek vagy kevésbé helyesnek tartott alakot kitörölte volna. Ez esetek száma 16 körül van. A cél itt is az volt, a mi az előbbieknél: a latin szöveg lehető magyaros, értelmes fordítását adni.

Harmadik helyet foglalják el a *betoldások*, a midőn t. i. egyes szavak közé más szavakat, többnyire határozókat, mellékeveket vagy ragokat szúrt be, nyilván azért, hogy a latin szöveg helyesebben adassék vissza.

Negyedszer vannak oly törlések, melyeknél csak egyes betűk vagy szótagok *javítottak ki*, így például, mikor a szerző előbb *bodok*-ot ír s aztán *bodog*-ra javítja, vagy *apácza*-t kezd írni s az *ap* szótagot kitörölve, *soror*-t ír stb.

Mindezek közül, a negyedik kategória kivételével, a mely mint tollhiba következménye, egyszerű másolóra is visszavezethető, az 1—3. csoport határozottan azt mutatja, hogy a ki azt írta, nem másolt, hanem *fogalmazott*, a szavakban és kifejezésekben válogatott, javított, változtatott; ezt pedig csak a fordító maga tehetette. Így tehát példányunk egyenesen Pál barát kezétől származik; és pedig azon körülményre támaszkodva, hogy a szerző nem nevezi meg magát, mint Ferrari szerint az ő birtokában levő

példányoknál tette, valószínűnek tartjuk, hogy ez volt a fordítás *impurum*-a, mely egyszeri vagy többszöri letisztázás után fölsőlegessé válván, lomtárba került, hogy majdan a könyvkötőnek tegyen rendeltetésénél sokkal alantasabb jellegű szolgálatot.

Elmondva mindazt, a mit a codex tartalma, rendeltetése és szerzőjének egyénisége felől elmondhattunk, térjünk át külsejének, habitusának leírására.

A kézirat, melynek 1^a és 4^b levelét fac-similében adjuk, négy 4r. sűrűn beírt, számozatlan papir-levélből áll, s mint fentebb említők, egy eredetileg 12 levélre terjedhető egésznek töredéke, mely az eredetinek 1., 3., 10. és 12. levelét képezte. Eredetileg 4-rétbe hajtva, később ivrétbe terjesztetett ki, s felül behajtva, alul pedig megvágva, terjedelmében nem kis megcsonkítást szenvedett. Méretei következők: az 1. l. magassága 196 mm., szélessége 147 mm., a 2. l. magassága 208 mm., szélessége 149 mm., a 3. l. belső szélének magassága 208 mm., a külső szélé 210 mm., szélessége 144 mm. s a 4. l. magassága 196 mm., szél. 142 mm. A kézirat belső (2—3) levelei mostani állapotában, egyetlen molyrágástól eltekintve, meglehetősen épek, a külsők ellenben nemcsak sárgultak és rothadtak, de felső széleikben meg is vannak csonkítva, mi a szöveg megrongálását vonta maga után. Így a 4^a l. első sora majdnem egészen tönkre ment, a 4^b l. kezdő sora is meglehetősen meg van csonkítva. A lapok külső részének megrongált állapota s a ragasztás látható nyomai arról tanúskodnak, hogy kéziratunk könyvtábla kitöltésére lett később felhasználva, és pedig kiterjesztett, azaz ivrétű alakban, miről egyebek közt az a körülmény is tanúskodik, hogy a külső folio (1. és 4. l.) hátán egy kétsoros felirat: «*Salutem et mei commendationem, reverende pater vicarie*» látható, mely sokkal későbbi — de mindenesetre XVI. századbéli — kéztől származván s épen a hajtásra esvén, csak a kézirat szétterjesztett állapotában irathatott.

Az írás barát-gót s kivétel nélkül egy kéztől való. Az 1^a levél balszélén olvasható, alulról fölfelé írott s felirat gyanánt szereplő három sor közül az első két sor, továbbá a szöveg első három szava vörös tintával van aláhúzva. Más rubrumok nem fordulnak elő. A fejezetek kezdőbetűinek, számszerint 6-nak, helye üresen van hagyva, nyilván a későbbi kifestésre való számítással. A latin

idézetek, valamint a fejezetek latin és magyar feliratai, kivéve a 30-dik fejezetet, szintén aláhúzvák, de nem vörös, hanem a rendes fekete tintával. Egy lapra átlag 42 sor esik.

A mi kéziratunk provenientiáját illeti, fentebb említők, hogy az ama kézirat-töredékek közül való, melyek eredetileg az udvari könyvtár régi könyveinek bekötési tábláihoz ragasztva voltak és innét időfolytán eltávolítottak. Maguk a rajta látható ragasztási nyomok is mutatják, hogy könyvtábla béléseül használtatott fel annak idején. A könyvet magát azonban, melynek kötésén ezen kézirat, habár ily csonka állapotban is, fönmaradt, vajjon az kézirat volt-e vagy incunabulum, avagy más közönséges könyv, nem ismerjük. A táblától való eltávolítása alkalmával, mely több évtized előtt történhetett, erről semmi feljegyzés nem történt. A kézirat maga a már évek óta gyűjtött szláv töredékek közé került, s most, midőn azok rendezésére került a sor, töredékünk mint eddig ismereretlen magyar nyelvemlék lett agnoscálva és *Suppl. 3426.* jelzettel az udvari könyvtár kéziratai közé bekebelezve. Minden egyéb ez iránti nyomozásom eredménytelen maradt, s valószínű, hogy csak valami szerencsés véletlen fog valamikor nyomra vezetni.

Ezzel áttérünk a nyelvemlék szövegének közlésére, megjegyezve, hogy a kéziratot igyekeztünk minden sajátosságával lehető hiven visszaadni. A szövegben használt betűkhöz mindenütt ragasztottunk, így meghagytuk az *ø*-t is *ö* helyett; a lágyító jelet, melyet itt egy pont képvisel, kénytelenek voltunk megtartani, mert nemcsak lágyítást jelent, de az *i* és *j* betűket is pótolja, úgy hogy gyakran nemcsak a *d, g, l, n, t*, hanem az *m, p, z* fölött is találjuk. Az egyszerű zárójelet () a papir elrongyolódása vagy az írás elmosódása által olvashatlanná vált szavak pótlásánál használjuk, míg a szögletes zárójelek [] azt jelentik, hogy az illető hely a szövegben áthúzás vagy pontok aláakása által ki van törölve. A közbeszúrt szavakat eléjük rakott kereszttel (+) jeleztük. A vonallal jelzett (—) *m, n* és *r* rövidítéseket feloldottuk. De térjünk az eredeti szövegre, mely így szól:

El kezdetik zent agiftan pifpek reglaia igerel
igere, nemel zerzetes azzonallatn(ak) egg leue-
leben.¹

- 1^a lev. Ezek vannak kikek (*igy*) paranczolo[n]k, hog meg
tarchatok, ti kik monofstorban [lakozkok] lakozuan vattok; ²
elo ³ kiert egbe gvlekezuen vattok, ⁴ hog [hazban] hazatok-
ban eggeffegel lakozzatok, es [eg] eg lelketek legen f eg
5. ziuetek istenbe, se mondatok valamit tulaidon tieteknek,
de menden koz legen tinektek; es oztaffek feiedelm azzontol ⁵
(mende)nteknek ⁶ elet es ruha nem egenent mendennek, mert
nem mend egenlo ⁷ [hazonra vattok] egeffegbe ⁸ vattok, de
mendennek, mint zvkefe [leiend] [lezen] fuerit; mert vg oluaf-
10. fatok az apofstolok tetemehebe, hog menden koz vala onekik
es oztatik vala mendeniknek, mint zvkefe adga vala; kiknek
valamiek volt vilagiban, miden bel iettek az monofstorba:
[c]zabadon akariak azt kozze lenni; kiknek kedig nem volt
[az monofstorba azt] ne kereffek azt az monfstorban, kit meg
15. kiuel fem lelhtetenek; de maga o [eretenef] korfagoknak ⁹
az mi zvkes, adgak meg, ha o zegensegek micort kiuel
voltak, ¹⁰ xak az zvkefeekre valot fem lelhtette volna; de-
maga azert ne alahak magokat bodogoknak ¹¹ mert +oly

¹ A lap belszélén három sorban alulról fölfelé íratott.
A második sor utolsó szavának vége, úgy látszik a k, le lett
szakítva.

² Föülírva: lakoztok.

³ Az utolsó két betű homályos, lehet elosz is, és
akkor az elhagyott er-rel lenne: elosz(er).

⁴ Föülírva: gvlekeztetek.

⁵ Föülírva: azaz prioriffatol.

⁶ E helyen a papir, mint látszik, valamihez hozzá volt
ragasztva s eltávolításakor megsérült.

⁷ Föülírva: (egen)ent, a papir itt is meg van ron-
gálva.

⁸ Föülírva: eröbe.

⁹ Föülírva: garlosagoknak.

¹⁰ Voltak ta szótagja fölött áll egy n.

¹¹ Eredetileg bodokoknak volt írva.

életet es oltozetet leltene, meliet kiuel nem lelhettenek + volna, fe
emleiek fel [ad] agokak (*így*) miért tarfalkodnak azokual, kikhez 20.
kiuel vepni nem mertek volna; de fel igekezzenek zvuekkel
es ez földi hívőfagot ne kereffek; +hog ne kezgenek monstörök
kazdagoknak inkább haznoffa lenni, hog nem zegeneknek; ha
kazdagok ott meg alaztatnak, zegenek kedig ott fel fualkod-
nak; de esmeg azok kik valaminek lattatnak vala vila-25.
giba, ne utaliak meg ő sororit, kik az zent tarfafagban zegen-
fegből iötennek, főt inkább zorgalmazanak ¹ nem kazdag
nemzeteknek ² melto voltarol, de zegen fororoknak tarfa-
garok (*így*) dichekedni; fel se emelkegenek, ha köz elettre
valamit ő iozagogból attanak, +se ő kazdagfagokrol incab [se] 30.
keuelkeggenek, miért öket monostornak [rezeltettek] rezeltet-
tek, mint ha ő veleik vilagiban elnenek. Alia quippe
quecunque iniquitas. Egebe demik akar mel kegetlen-
feg gonoz mielkedetekben vallalodik, hog az gonoz mielke-
detek +meg legenek, de +az keulseg meg io[tetemen vtan] 35.
tetemeneket +es lefel, hog [elvezzenek] az io tetemenek el
vefzenek. Et quid prodest dispergendo. S mit
haznal zegeneknek oztani es zegenne lenni, ha nauafas lelek
keuelb lezen kazdakfagot megvtaluan, hog nem mint volt ötet
biruan. Omnes ergo. Azert mend eg lelcent eg zvent 40.
elietek, es tiztelietek ti [bennetek] köztetek iftent egmaiban,
kinek templomi lettetek. Orationibus infatete. Imadfagot
tegetek meg zerzett ideken es orakon. In oratorio. Imado
helien ³ senki egebet ne mielkeggek, hanem aztaz mere
alkottak, honnan nevet es vett, hog ha valakik meg zerzett 45.
hora kiuel, [le] miden vressegek leiend, imadkozni akarnak,
ne legenek +[nekik] bolgataol . . . nekik bantaol.⁴

1^b l. Psalmis et impnis etc. Zfoltarral es [ene] egie
enecleffel micort istent imadatok, az forogion ti ziuetekben,
mit mondotok zatokkal. Et nolite cantare. Se akariatok 50.

¹ Fölülirva: tanolianak.

² Eredetileg nemzeteknek állott, a k betű fölül iratott.

³ Fölülirva: az eghazba.

⁴ Itt a kézirat alsó széle ferdén úgy el van vágva,
hogy a sornak csak utolsó két szava olvasható.

- enecleni azt, hanem mit oluafatok, hog' enecle legén; (amm)i¹
kedigen nen (*igy*) v^g va^gon iruan, hog' enekeliek, ne ene-
kelietek.² Ca(rnem)³ vestr^am. Tefteteket zeledetek [etel-
nek es itálnak] boitel es etelnek itálnak zenuedeteffegeuel,
55. menere (eg)effegtek engedi; miden kedig valameli kozzele-
tek[ek] nem boitel(het)....⁴ ebednek horaia (kiuel) valami
elefeget ne ve^gen, hanem mid(øn beteg) leiend. Cum acced-
(itis) ad menfam Micort aztalhoz mentek, mignem (on)nan
fel keltok, az mit (ti) nektek zokas zerent oluafnak, (b)ogef
60. nekv^l es vetokedes⁵ nekul (h)algaflatok, hog' ne xak zatok
(ve^g)en etket: de meg filetek es [be ve^ge]⁶ istennek igeiet.
Que infirme (sunt) et pristina consuetudine.
Kik erotelenek eleztebi zokasbol, ha kvlemben tartatnak eletelen
nem kell egebeknek neheznek lenni, fem hamisnak tetni
65. azoknak, kiket egeb zakas tett erofbe. Nec illas etc. Se
alahak az bodobgagnak⁷ (*igy*) azokat, [mert] miért veznek
eletekre [mi] nemit, kit nem veznek ok, de incab magoknak
erolienek, mert tehetik, [az]⁺am mit amazok nem tehetnek. Et
fi eis que ve(nerunt.) Es ha azoknak, kik gengeb eletbol
70. iettenek az monofortba, valami elefeg, ruha, ag, lepel, adatik,
ki erofbeknek es azert bodogbagnak nem adatik, gondolni
kell azoknak, kiknek olan elefeg, ruha, ag, lepel nem adatik,
menere az gengebek es erotelenek o vilagi eletekrol ez
kemenb eletre le zallottanak, jol lehet megis [o] az eref-
75. beknek mertecleteffegere nem iuthattanak. Nec ille de-
bent conturbari. Se haboro^ganak⁸ [meg] o ziuekbe, hog'
latafak oket [etelbe] +valamit eletre tobbet venni, nem arra
hog' tizteltenenek, de +hog' tvredelmel zenuettetnek, [hog'] ne

¹ A papir meg van rongálva.

² Eredetileg enekeliek állott, a te-szótag az iek fölé iratott.

³ Megrongálva.

⁴ A papir itt erősen meg van rongálva.

⁵ Eredetileg vetögedes volt írva.

⁶ [Be ve^ge] fölött, mely nem mint rendesen keresztül, hanem alá van húzva, áll halgaffa javított alak.

⁷ Bodobgagnak előtt a szélén áll erofbe(knek).

⁸ Fölülírva: zomorolianak.

történniek zidalmias vizzafag, hog [m] az monoforban holott menere [lehet] tehetik leznek muncas kazdagok, [hog]¹ ott 80. legének genge zegehek. Sane quemadmodum. Bizonnal mikeppen betegek zvkösek, hog keuefebe elefeget veének, hog meg ne nebezvlienek, vgan az betegfeg utan vg tartaffanak, hog hamarab meg ioüvlianak, meg ha ez [vigal] vilagi mennel alabualo zegenfegbol iöttének leiend es; igaz vgan 85. mint ha [regi] elebbeli genke zokas atta volna az [g] kazdagoknak azt, [az] +am mit adott ez vi korfag ez zegeheknek, de miden a eleztebi ereieket meg eppeithendik,² terienek az bodogb zokafokra,³ ki iften zolgalo leanit⁴ attol incab ekefeit[i] mint keuefebbel zvköfök, hog ne tarxa öket [immar] 90. eteknek gonörefege immar meg [giogio] ioüoluan, kiket +zvkefegfek.(?) fel emele betegöluen; azak alahak magokat kazdagbaknak, kit (*igy*) az keuefeb elefnek tvrefebe leien(dne)k⁵ eröf bek; mert iobb keuef be zvkvlni, hanem többet lenni. Non fit notabilis. Ne legen tettetes⁶ (*igy*) öltezettök, fe kiuan-95. natok ruhauai kelleni, hanem erkölchel; ne legen ti nektek ol vekoñ fedeletek, hog alol az czepeznek halozafa⁷ meg tessék;⁸

2^a l. Quod fi aliqua. Hog ha valamel foror neki adott marhat el eneztend, vrozasnak iteleteuel karhoztaffek. 100. Indumenta vestra. Eltezettek apaczafeiedelm akarafa zerent meg mostaffanak, akar ti toletek, akar ruha mofoktol, hog tizta ruhanak [nag] felette valo kiuannfaga belöl meg ne zennöfehe az lelket. Lauacrum etiam corporum. Testeknek mofafa es ferdének feredefnek gakor 105. volta ne legen, de az ido közben, kibe zokas, ferdö adaf-

¹ Aláhuzatott annak jelöl, hogy el kell maradnia.

² A kéziratban eppeithe[ten]dik áll.

³ Fölülirva: azaz mertecleteffegre.

⁴ Fölülirva: leañokat.

⁵ Leiendnek-nél a dne ki van vakarva.

⁶ Fölülirva: ieles.

⁷ Halozasa-nál sa fölött áll tta.

⁸ Itt végződik a lap, melynek külszélén lent alulról fölfelé más kézzel írva ez áll: «iobb keueffe alatta lenni, hon nem felette». A következő levél hiányzik.

- fek: kit kedigen corfagnak zvkege ketheleneit [me hozza ne] rea, hog meg fereggiek, hozza¹ ne halazzak. Fiat sine murmure Legen morgaf nakvl [vr] oruof tanalchauual, az
110. mi egeffegert ualo, vg hog meg ha nem akarna +es az foror, fejedelm azzon parancholattiauual meg tege, ammit tenni kell egeffegert; ha kedig az foror akarna, de talam nem alkozik, o kiuanattianak ne engeggenek; mert nemicort meg ha artana es, hizi hog haznalion ammi edefkettet. Denique
115. fi latens eft. Ha kedig az ferelm tesben titkon vagon, iften zolgalo leañanak ha mondanga, [hog] mie feri ferzik, ketfeznekvl higgenek, de maga [ha] ammi edefkettet, ha haznal az ferelm[ek meg vigasztani] vigasztasara auag nem, +ha nem bizoñofok benne,² oruoftol kerdezsek. Neque eant ad bal-
120. neas. Se ferdöbe ne menñenek, sem egeb herre haromnak keuefben. Nec illa. Az es, kinek naualaia volna vala houa menni, ne azokual menñen, kikuel o akarna, de kikuel feiedelm azzon [p] modanga, tartozsek menni. Egrotantium cura. [Koroknak gondia] korokual +valo banaf akar corfagnak vtanna elteten-
125. doknek, akar meg hideglelef nekl vala mi erotelenfegbe naualgoknak, vala kinek hañaffek, hog o kerie az pinczebel, kinek mire zvkefet latanda. Siue autem que cellario. Akar kedig kik pinczen, akar ruhacon akar keñueken, tiztol zerzetteknek³ zugodaf nekik (*igy*) zolgalianak atokfiainak az
130. fororoknak. Codices certa hora. Keñue(ket) menden napon egg bizon oraba kerienek, vdö kiuel kik kerendik, [nekik] ne [adaffek] vehesfek. Vestimenta vero. Zuhakat (*igy*) kegig (*igy*) es farukat, miden [ken] zvkefeknek kelletendnek, ne halazzak adni, kiknek ezök orizeti alatt vannak. Lites autem.
135. Pertek auag fem egg ne legen köztetek, auag mint hamarabb meg vegezsetek, hog az harag gulöfegre ne noien, es gerendat tegien zalkabol es lelket [golga] gelkoffa tegen. Neque enim ad fo(los). Mert nem chak ferfiakat illet az iraf, +ki vgmond,

¹ Fölülirva: mezze.

² Ha nem bizoñofok benne a lap belső szélén áll, mire a szövegben egy kereszt utal.

³ zerzetteknek előtt a lap belszélén áll: felvetetnek.

ki gylöli attafiat, gelkof, de ferfiuban, kit iften elezer teremtet, azzonallat es parancholatot vett. *Quecunque conuicio.* 140. Valamel foror özze zitkozodassal, vag atokkal, auag meg bvnek [zembe]¹ zemre veteseuel mast meg fertend, emlekeziek elegtetellel mint hamarab meg vigaztani, am mit tott, es az ki meg serult,² poroitas nekl meg bochatni. Si autem inuicem. Ha kedigen egmast meg fertendik, egmaf- 145. nak vetket tartozzanak meg engedni ti imadfgatokert, kiket bizonal mint [gakortab tezte] incab gakorlotok, attol incab zente tarchatok. *Melior est autem* Jobb kedig az foror ki iolleshet gakorta haragra kefertetik, de maga fiet meg kerni, hog meg bochassa neki, az kinek efmeri hog vetett, hog 150. nem mint az, ki kesoben haragozik, es bochanat kerefre nehezeben haiol; ki nem akar megbochatni fororanak, ne remenle, hog imadfganak haznat vege. *Que autem nunquam.* Az mel foror kedig fouha nem akar kerni bochanatot, auag nem lelkeient keri hoctalan³ 155.

2^b l. Azert ogiatok magatokat kemen bezedektel, kiket ha zatokbol kizalaztondotok, ne [z] restelietek azon zabol oruoffagot mondani, kibol febok lettenek. *Quum autem necessitas discipline.* Micort kedigen meg tanoitafnak zvkefege erkolcheknek fegiefebe titeket ketheleneit kemen 160. zokat mondani, ha efmeritek, hog azokba [menket] menteket el multatok, nem vattok ketelenek, hog alattatok valoktol bochanatot kerietok, [hog arra hog] +ne az alatt[ak] valocnal⁴ miden⁵ nag⁶ alazatoffak tartatik, [azzal] birodalmnak [meg] hatalma meg [zegetik]⁷ zegefiek. *Sed tamen.* De maga bo- 165. chاناتot kell kerni iftentel, ki efmeri azokat es kiket igaznak felette meg fegtek mene io akaratural zeretitek. *Non autem*

¹ Zembe-nél a b kitörültetett és föléje r iratott.

² A serult u-je fölött áll egy v.

³ Egy sor hiányzik, mert a kéziratnak alsó széle el van vágva.

⁴ Valocnal-nál a c fölül áll.

⁵ Fölülirva: micort.

⁶ Fölülirva: felette.

⁷ A kitörült zegetik fölött ne áll.

- carnalis. Kedig nem tefti de lelki zeretnek kell kezette-
tek lenni, mert ammit zemermtelen tezne azoñallatok, azzon-
170. allatokon rutol pachkoluan es iaczoduan, [de] nem chak öz-
vegeknek es criftofnak illetlen zolgaloleaninak, kik zent
zandegban vannak, de fõt meg hazas azzoñallatoknak es ha-
zasolando zvezeknek [es] fem kell tenni Preposite tam-
qua m. Feiedelm azzonnak, mint añatoknak, engegetek tiftesse-
175. get tartuan, hoğ e benne iftennek ne vessetek, [z] fokkal incab
eğhaz biro papnak, ki menndenteknek gongat vifeh. Vt ergo
cuncta. Azert hoğ ezeket meg tarchatok, es ha mit benne
meg nem tartandotok, hoğ heiaban el ne muliatok, de hoğ
meg iogolion es meg fegieffek, feiedelm azzont [igen] illeti
180. igen,¹ vg hoğ az eğhaz biro papnak monda, ki veletek gon-
dol, ammi e modiat es ereiet felöl mulia. Ipsa vero, que
vobis preeft. Az azzon kedig, ki nectek feiedelmetek, ne
alaha magat hatalmal vralkoduan, de zeretettel zolgaluan
bodognak, tiftesfeguel emberek elette feiedelmetek legén nec-
185. tek, felelmel iftennek elette, labatok alatt legén +le teriezköd-
ue[n]. Circa omnes. [Mendennek on magat io tetemennek
adga peldaiol], Mendenhez on magat [io] peldaiol adga io
tetemenbe, med feggen nugalmatlanokat, megbatorohan [felev]
felekönöket, hozzaia veğen corokat, tvre legén mendenhez.
190. Disciplinam libens. Disciplinat fegelmet öremeft² veğen
on maga mafnak felelmefe[n] adja, de³ jol lehet monniak
zvkes legén, de maga inkab kiuanña azt +hoğ zereffetek, hoğ
nem felietek, gondoluan mendencor, hoğ ocot adando lezen ti
ertetek iftennek, azert inkab engeduen nem chak ti raitatok,
195. de fõt e raita es kőneröltök, ki kezettetek mig magafb helén
[ul] vl, addeg nağobb vezedelmben forgodik. Donet domi-
nus. Adga vr iften, hoğ meg tarchatok mend ezeket zerelmel,
mint lelki zepfegnek zeretöi, es xennak io illattaua⁴ io ñaiaf-
fagbol illatozok, nem uğ mint [zolgalok] vnök [teruen] kemeñ
200. teruen alatt, de mint [ze] zabad fiak leañok malaszt alatt. Vt

¹ Fölülirva: felieb.

² Fölülirva: zabadon.

³ Fölülirva: es.

⁴ Fölülirva: zagual.

autem vos Hoğ kedig ez kœnuexkeben mikeppen egğ tu-
kerbe magatokat meg lathaffatok, hoğ feledekenfeg mia
valamit el ne muliatok, egczer hetbe nectet (*iggy*) meg oluaf-
taffek. Et vbi. Es hol magatakat lelenditek, am mi irvan
vağon,¹ hog meg tœttetek, adğatok halat vr iftennek, ki menden 205.
ionak adoia oztoia, holott kedig valakitek latandia, hoğ nala
[valami] ezekbe nem ² leiend, bankogğek az elmultrol,³ ogğa
magat iœuendœtel istent.⁴

3^a l. Ad canonicas horas. Miden az sororok orara
es az graciafra eghazba be mennek es ki iœenek, az eghaz 210.
aitaia elœtt fekeğek. Senki magat hozzaia tarfohtani ne merie,
vağ valamit paraxolni; ez il valamig lezen ez penitenciaba,
vrat ne veğen bekelefre fe iœien, se iriak vağ ieğezzek œtet
vala mi zolgalatra zent eghazba, fe hagganak neki vala mi
obedienciat. Prioriffa vero. De hoğ rementelenfegbe ne 215.
effek, prioriffa ilien bvnben valohoz veneket +kvğen, kik
inxek œtet, hoğ bvnet meg zaña, izgaffak œtet tvredelmef-
fegre, kœnehek [foveant] œtet raita kœneroleffel, onzoliak eleg
tetelre, fegeliiek eff efedezeffel, kiknek fegedœl leğen az egez
conuent, ha œ benne ielenendik melto alazatoſſag, s meg ne 220.
tagadğa az ki fe vele irgalmaſſag tetet, [de] +es ha tetit (*iggy*),
neki meg vionnan verœffek az felœl mondott keppen. Eodem
modo penitere debeat. Ezen keppen tarxon penitenciat,
ha ki, kit iften ne agğon vağ kitœl iften vegğen, teſti bvnben
efendik, kit nehezeb gœtrelnre itœlœnk, es menden[nel] egebnœl 225.
inkab [vtalo] vndoklonk; ez iliennek el vehetik velomat, mig
ez penitenciaba leiend, ha kedig ez ilien bvn titok leiend,
titok tudakozaffal idœ zerent es zemel zerent melto penitenciat
tarxon; ha kedig valakik egğ gonoz zandekual, vağ egbe
hitezettœl, vağ gonoz eggeffeguel, prioriffa ellen vağ feiedelmi 230.
ellen niluan +fel tamadandnak, felœl mondotkent tarxanak

¹ «A mmi iruan vağon» jelekkel van ellœtva, me-
lyek mutatják, hogy ezen mondatnak a kœvetkezœ mondat
(hoğ meg tœttetek) után kell œllnia.

² Fœlœlirva: vetek.

³ Multrœl-nœl a t fœlœl van irva.

⁴ A kœvetkezœ sor œl van vœgva.

- penitenciat, es touabba mig elnek, ̃ zereknek vtolfo heliet tarxak, es capitulomba zauok ne leȝen, hanem xak ̃non magok vadolafaba. Se ̃ nekit (*igy*) valami obedienciat ne
235. hagȝanak, de maga ha nekiknek¹ nem gonoz zandekual, de bizonȝal prioriffa ellen vala mi panazza leiend, kit nem illik fem kell el [zenuedni] tvrni, eleȝor ̃tet ̃non kȝztȝk menden alazatoffagual es ifteni zerelmel inxek, hoȝ magat meg fegȝe; ki ha ȝakorta valo inteffel magat megfedni el mulatanda
240. vag vtalanda, prouincialifnak vaȝ vicariofanak meg ielenxek. De grauiiffima culpa. Iȝen nehez bunrȝl XXI capitulum. ((ȝ)rauiiffima culpa. Iȝen nehez bvn annak [fȝelmetlenseȝe] +fȝhetetlenfe(ȝe), ki [nem fel] fem bvn nem fel tenni, fem penaiat ne akaria [ve] fel veni. Azert
245. ha ki ilien leletendik, az fororok ruhaiat le vesse es ̃ tarfaȝoktol meg valiek, es kvȝen valo herre be rekezteffek, es elien az etekkel, kik az nehezeb bvnert fȝlȝl monduan vannak. Ad correctionem autem talium. Ilieneknek +kedig meg fȝesere leȝenek nemi² [alcalmas] kez heliek, kikben
250. nem xak az mondott fȝelmetlenek,³ de fȝet az meg dȝgl[e]tȝk, es kikhez bionȝal ȝanȝag vagion, hoȝ el futnak, auaȝ artandok zemelbe vaȝ marhaba be rekezteffenek, bizon +hoȝ ettȝl kifȝeb bvnekert haȝhattak nemicor nekiknek, hoȝ azon +mondot hȝen lacozzanak ideiglen [meg] el valuan[luan]
255. az tȝbbitȝl, mint tetit (*igy*) iobnak⁴ lenni De apostatis et fugitiuis. Zerzete haȝottakrol es budofokrol XXII capitulum.

- 3^b l. (S)i aliqua apostata(auerit). Ha vala mel foror zerzetet el haȝanȝa, azonnal atkozott leȝen, ki fen-
260. tenciat ki mondonk ez [zerzeffel] zerzeffbe, ki atokbvȝl meg ne oldozhaffek hanem xak zerzet mefteretȝl vaȝ (o) ̃n prouincialifatol; ha ki zerzete meg haȝafaba vaȝ elfutamafban meg fogatik, es akaratta nekvȝl meg hozatik, az penat tvrie, kit az

¹ Nekiknek-nȝl a nek utolsȝ szȝtag hozzȝtoldatott.

² Nemi a kitȝrȝlt memi fȝlȝtt ȝll.

³ Fȝlȝlirva: fȝhetetlennek.

⁴ Jobnak-nȝl a b fȝlȝ iratott.

fegelmetlenökre ¹ [ha] el vegeztenk; ha ki kedig elfuto akarat-
 taual meg terend, irgalmassagot keruen femmikeppen be ne 265.
 veteffek mind örökke, jelennen ha testi bvnnek teteleröl bizonnal
 ganofagof leiend, hanem mestert vag prouincialist ezen meg-
 kezduen, es az ² efetet megielementuen, vala mi okert nemicor
 egebet itelendnek. Cum autem fuerit. Micort kedig be
 be veiende lezen, ouig mezeitelen vezzekuel ieien az capi- 270.
 tulomba es földre le efuen veinat tegen kerien, es mend az felöl
 mondott penaua, kit mondotonk az nehezebb bvnrel, es az testi
 bunrel es az gonoz zandekozaforol, gotreffek, de maga az ott meg
 entezett irgalmassagban +vegen tobbet uag keuefebet hamar-
 ban vag kesoben, az elebbi veteknek kouetefe zerent, es az 275.
 bvnrel valo banatnak ieje zerent. De creacione prio-
 riffe. Prioriffa tetelrel XXIII. capitulum. (M)agis-
 ter vel prior pro(uincialis). Mester vag prouincialis
 [hozza lasson] aggon prioriffat, holott eddeg ilien zokas volt,
 hanem tahat tudakozas zerent, vag köz igeret zerent, vag köz 280.
 ihlet vag akarat zerent valasztaffek prioriffa, teruenkenvnek³
 menden elmesfeget vag vilongafat el haquan, es mester vag
 prouincialis vag vicarius erre jelennen zerzett, ha neki tetit,
 (igy), otet meg confirmalia, conuent kedig, ki keri az valasztott
 prioriffanak confirmacioiat, az valastoknak neuet es zamat 285.
 meg iria; ha kedig eg honapig nem valasztandnak, hat mester
 vag prouincialis zerezzen conuentnek prioriffat; az fororok
 kedig professioiok vtan f nem eletto erezteffenek prioriffa
 valasztafara. De institutione supprioriffe. Sup-
 prioriffa teteleröl XXIII. capitulum. (P)rioriffa ezes 290.
 fororoknak es prouincialisnak vag o vicariosanak tanalxaual
 zerezen supprioriffat, [ki] kinek tizte lezen, hog zeretetest
 lasson es gondolion az conueuttel, es [eb] egebekbe menere
 priorissa meg iegzendi neki vag erezteni haqanga, menden
 napi capitulomba meg ne kealtassek, hanem nemicor nagob 295.
 vetkert, mint prioriffanak tetit (igy); prioriffa kedig meg

¹ Fölülirva: feghetlenségköl.

² Az fölött áll: ez.

³ Eredetileg: teruennek, ken v fölüliratott, a szélen még egyszer teruenkenvnek iratott.

- halua vaꝑ leteue, azon supprioriffa ę kepet tarxa ęrizette
telieffeguel, mig nem prioriffa valasztvan lezen es confirmalua
es hon +az hazba lezen, [auaꝑ] +hanem ha mefter vaꝑ pro-
300. uincialis vaꝑ vicarius kilęmben zerzendi. [De curatrici-
bus. Sororokual gondolokrol vaꝑ lanokrol
XXV. capitulum.] De circatricibus XXV. capi-
tulum. Prioriffa tanalxal iegezzen ket ezes forort, kik zerzet
zeretek, kik leęenek ięekęzek es zorgalmatofok, fororoknak
305. [tetemeęhez tel] tetelehez es maga vifelefehez. Es az com-
pleta vtan 1 nappal es
4^a l. valami¹
kiknek valami okert tęrtelik be menni, az kellendękrol reui-
den es keues bezeddel. Item si oporteat. Es meg ha
310. kellettik fororoknak foglalafa belęl valami zvķfeges mivnek
lenni, be mehetnek az miuesek prouincialisnak vaꝑ vica-
riusnak aldomafaua. Es hat prioriffa es supprioriffa, es pro-
curator foror, vaꝑ eęeb harom az idefbek kęzzel erre zer-
zettek, zolhatnak az mieseknek, de vę, hoꝑ az eęęik ketteitel
315. meg hallaffek, eęebek kedig femmi moddal ne zolianak nekik,
hozzaioꝑ se menęenek. Esmeg ha valakinek vę tęrtelik meg
korolni, hoꝑ vr vetelnek zokott helere nem [mehet] ięhet, ha
vrat kellettik neki adni, az pap camsaba stolaual eęze +ełte-
uen cristus testet tizteffeguel [viuen] be vięe, ełette menęen
320 ket foror zęuetnekkel, harmad foror zentelt vizzel, neęed
harangal, es keseriek (ętet) az meęeltek cęzzel nekik az
infirmariaba, sętt az beteg(ekne)k vrat aęęon, mint az ordi-
nariumba vaęon meg iruan; ha k(edig) vala mel foror annera
meg betegęlt, hoꝑ ętet kellettik (meg) kenetni, hat az pap fel
325. ełtezen, mint az communiora [vaęon] m(ondotto)nk, zent
kenetnek olaiat vięe ket zolgaloual, kinek eęęik eęę kis ke-
reztet vięen, az mafik zęuetneket, es az infirmariaba menęen
es az egezz conuent ełette processional menęen. Bel menuen
kedig az pap infirmariaba, monda: Pax huic domui, azaz
330. bekefeg ez haznak, es az tębbi leęen, mint vaęon az ordina-

¹ E lap felső széle egyenetlen vonalban el van szakítva,
mi által a kezdő sor tönkre ment.

riumba meg iegezuen, de maga vğ, hoğ az xəpəuel valo meg törlef prioriffatol leğen vağ [attol] az forortol kinek ə hağanga. Cauendum est. De maga meg oğak, hoğ kennən be menefek meg ne fokafolianak [immar holott] vr vetelert hol kenetef(ert) nağ ok nekvı de monnaik əzzə leğen. Micor 335. k(edig) communicalni es meg kenetni [əzzə kelletik] +mend kelletendik valakit,¹ hat leğen mint monduan vağon az be-menefröl. Mas zolgalo es lehet melleie, ki az zent kenetet viğe vağ vifele, es elezər leğen az communio s az vtan az meg kenes, es ez esetben [mend] az conuet mendencor az 340. infirmariaba +meg maragğon, mignem el vegezik az kenest. De capitulo tenendo. Capitulum tartasrol XXX. capitulum. (F)initis matutinis. Veterne meg leuen, tartaffek capitulum vağ prima vağ terciā utan f mife vtan, ha mife [terciā vtan] prima vtan [d] mondatik. nemicor kedig el es 345. [hağha] hadhattak, ha prioriffanak teccik. Conuent capitulumba hoğ be meğen, az lecce oluafo monda meg az [holdot] holdnak [napal] napat es mit az kalen[darubol]dariumbol kel mondani, f az hetes monda vtanna az preciosat etc. annak vtanna sororok le vluen, az oluasó monda el az leccet 350. vağ az zerzefböl, vağ az ideı ewangeliumbol, elezər Jube dominet monduan es aldomaft veuen ahhetestel, vğmond: Regularibus disciplinis, vağ: Di(uinum)² auxilium, miden ewangeliumbol oluas; es aldozat leuen halattak(ert)

4^b l. (monda az ki)³ capitulomot tarta: Benedicite, es 355. meg feleluen: Dominus, mend le haiolianak. Deinde recitatis. Az vtan alamifnat vağ eğeb io tetelt eleue monduan es imadřagba aianluan aianlokat, monda az prioriffa az Retribueret, oztan az conuent monda: Ad te leuauı, [de profundis kirieleifon] gloria, de profundis, requiem, kirieleifon, 360. christeleifon, kirieleifon, pater noster,⁴ ez harom versel: Ore-

¹ E helyen a kézirat körülbelül 5 centimeter hosszú rézsutos vonalban vakarás vagy inkább dörzsölés által meg van rongálva.

² A levélnek alsó szöglete el van szakítva.

³ E szavaknak csak nyomai maradtak fen.

⁴ A kéziratban rövidítve így: krielson xpe. k. pr. nr.

- mus pro domino papa, Saluos fac feruos tuos et ancillas tuas, Requiescant in pace, kiket az hetes mondón ez három collectaual: Omnipotens sempiterno deus, qui facis mirabilia,
365. Pretende, Fidelium deus omnium etc.¹ Ez vtan vlienek le az [ap] fororok, tahat az ki fő, [mo] meg mondhatta riuiden, ha mit az fororoknak tizteffegere vag meg fegefere latandia hog alkotik. Annak vtanna monda az ki fő, tegenek veniat akkik bvnefnek alaitak magokat; legottan kik magokat bv-
370. nefnek ofmerendik, le teriezköduen veñat [tegenek] kerienek. Az vtan az nouiciakat meg halgatuan, ha az capitulomba leiendnek meghalgatandok, es ök ki menuen, egebek fel [kelienek] keluen alazatosflagual bvneket meg vadoliak, es meliknek bvne ol leiend, hog melto meg fegni, kezehe magat
375. meg verefre, kit tegen capitulom tarto, vag +az kinek o hanganda. Az capitulomba kedig fororok ne zolianak, hanem xak ket okert, mint onon bvnet vag egebet monduan egg igöel, es [fe feiedelmnek] feiedelmenek xak kerdefere feleluen. Egg kedig aluan es zoluan, mas ne zolion, senki meg kealtaft
380. ne tegen xak ganofagert ganofagbol, esmeg senki ne vadolion hallamafbol, hanem meg monda az zemelt, kitel hallotta; azon keppen oga mendenik, hog gonozt kit mas felel hallott, masnak meg ne monda hanem meg monda kitel hallotta; bvneket meg haluan mondak ez ps(almust): Lau-
385. date dominum omnes, ez verfel: Ostende nobis domine, Domine exaudi, es collectaual: Acciones nostras. Capitulumnak vegen monda priorissa: Adiutorium nostrum in nomine domini, s ig meg ozol az capitulum. Micor bvnekröl nem tartatik capitulum, hat mondak el, a mit kell mondani az
390. kalendariumbol, es az preciosat akar az karba, akar az capitulomba ez felel mondott moddal, az io tetelnek eleue mondasatol meg valua, es az hozza ragasztott imadlagoktol meg valua. De concessione domorum. Hazaknak engedetirel XXXI. capitulum. (I)nhibemus sub
395. pena excommunicationis. Meg tiltiuk atok alatt, hog

¹ Az itt előforduló latin szavak a kéziratban majdnem mind rövidített alakban jönnek elő.

senki [azon] foror azon ne terekeggek tilkon vag niluan tuduan, hog valamel haz fororoknak rakattafek, vag rakatua predicator⁺ok zerzet[ben]⁺enek [frateknek] hagassek¹ hanem elezer⁺azon generale capitulomnak engedeti(uel) legen, azon fenehtek alatt zerezvk, hog fouha semmi nemø esetbe vala-400. mel haz zerzetnek gonga ala ne veteffek, hanem ez vilagi iozagbol eleg iouedelmel az fororoknak zvksegere. Senkinek fe adafek ez kœnuexke meg irna vag meg latni mesternek vag prouincialifnak aldomafa neklv. Amen. Meg [vegezik] vegeznek zent damuncus [ap] fororinak zer-405. zesi. 1474.²

A kéziratban előforduló, kevésbbé használatos és elavult szavak jegyzéke.

alaha magat: 183. s. ne alaha magat....bodog-nak = non se existimet felicem; 66. s. se alahak az bodobgaknak azokat = nec illas feliciores putent; 92. s. azok alahak magokat kazdagbaknak = illae se extiment ditiores; 369. s. akkik bvnefnek alaitak magokat = que se reas estimant.

alkozik: 112. s. de talam nem alkotik = et forte non expedit; 367. s. ha mit az sororoknak tizteffegere vag meg fegefere latandia hog alkotik = si quid ad honestatem et correctionem sororum viderit expedire.

csöpö (xöpö) 331. s. hog az xöpöuel valo meg terles prioriffatol legen = quod abstersiones apis fiant a priorissa.

czepez: 97. s. hog alol az czepeznek halozafa megteffek = ne retiola subter appareant.

entezett: 273. s. de maga az ott meg entezett irgalmaffagban vezen tobbet uag keuefebet = receptura tamen de misericordiis ibi taxatis plus vel minus.

¹ Eredetileg adassek, a h hozzáadásával és d-nek g-re változtatásával hagassek-ra javítva.

² Az egész utolsó sor alá van húzva.

fenehtek: 399. s. azon fenehtek alatt zerezvk
= Eadem districtione ordinamus.

iogolion: 178. s. de hog meg iogolion es meg
fegieffek feiedelm azzont felieb illeti = sed emen-
dandum corrigendumque curetur ad praepositam praecipue perti-
net; 84. s. hog hamarab meg iogvlianak = ut citius
recreentur; 90. s. hog ne tarxa eket eteknek gonero-
sege, immar meg iogoluan = nec ibi eas teneat voluntas iam
vegetas.

kelleni: 95. s. se kiuanhatok ruhaua kelleni =
nec affectetis vestibus placere.

konehek: 218. s. konehek otet raita konerolef-
fel = foveant per compassionem.

oga: 382. s. s azon keppen oga mendenik hog
gonozt, kit masfelol hallott, masnak meg ne monda
= similiter qualibet caveat, ne malum quod audierit de alia,
alteri referat; 207. s. ogga magat iouendotel = caveat de
futuro; 156. s. ogiatok magatokal kemen bezedektol
= proinde vobis a verbis durioribus parcite.

pachkoluan: 170. s. rutol pacholuanes iaczoduan
= iocando turpiter et ludendo.

poroitas: 144. s. poroitas nekv meg bochatni
= sine disceptatione dimittere.

tettetes: 95. s. ne legen tettetes oltezettek =
non sit notabilis habitus vester.

vaslalodik: 33. s. egeb demik akar mel keget-
lenseg gonoz mielkedetekben vaslalodik = Alia quippe
quacunque iniquitas in malis operibus exercetur, ut fiant.

vepni: 20. s. kikhez kiuel vepni nem mertek
volna = ad quas foris accedere non audebant.

vizzafag: 78. s. hog ne tortenniek zidalmas
vizzafag = ne contingat detestanda perversitas.

zvkes: 15. s. de maga e korsagoknak, az mi
zvkes, adgak = sed tamen earum infirmitati, quod opus est,
tribuatur; 81. s. bizonnal mikeppen betegekv zvkesev =
sane quemadmodum aegrotantes necesse habent; 90. s. mint ke-

uefebbel zvkefok = quanto minus indigent; 94. s. mert
iobb keuefbe zvkvlni, honnem többet lenni = melius
est enim minus egere quam plus habere.

* * *

Ezen értekezés felolvasása után, melyet a M. Történelmi Társulat választmánya hazafias lelkesedéssel fogadott, e sorok írója indítványozta, hogy ezen magyar nyelvemléket, melyre Ferrarius Zsigmond a magyarországi domonkosok történetéről 1687-ben írt művében hivatkozik, de melyet irodalomtörténetünk elveszettnek hitt, most, midőn 252 évi lappangás után a bécsi császári udvari könyvtárban egy jelentékeny része napfényre került, a magyar irodalomban dívó szokás szerint azon férfiú neve után, kinek éber gondoskodása irodalmunknak ezen nyelvkincset megmentette s ki a bécsi udvari könyvtárban félszázadot meghaladó, eredményekben gazdag szolgálatai alatt a magyar tudományos törekvéseknek meleg előmozdítója volt, s ki mint a M. Tudományos Akadémia kültagja s a magyarországi középkori forrásoknak alapos ismerője, szorgalmas gyűjtője és kritikai kiadója a magyar tudósok kutatásait az udvari könyvtárban széles körű ismereteivel és lekötelező liberalitásával mindenkor előmozdította, és a kinek egyedül köszönjük, hogy ezen nyelvemléket a M. Történelmi Társulat választmányi ülésén színről színre láthattuk: az ő nevérol megörökítsük, és irodalmunkban Birk-codexnek nevezzük.

Ezen indítványt a választmány egyhangulag elfogadta s Pulszky Ferencz, a Történelmi Társulat másodelnöke ezen határozatot a választmány általános helyeslése közt mondotta ki, megtoldván azt a maga részéről a következő indítványnyal, hogy a M. Történelmi Társulat Birk Ernő udvari tanácsos urnak, azon lekötelező szivességért, hogy ezen nyelvemléket Csontos Jánosnak a társulatban való bemutatásra 48 órára átengedte, jegyzőkönyvi köszönetet mondjon s ezt vele külön átiratban közölje, a mit a választmány helyesléssel fogadott. Ez a Birk-codex rövid története, s midőn azt olvasóinknak itt bemutatjuk, kedves kötelességünknek tartjuk őszinte köszönetünket kifejezni Kluch János urnak azon szivességeért, hogy ezen nyelvemléket először folyóiratunkban ismertette.

Szerk.

DEBRENTHEI TAMÁS ZÁGRÁBI PÜSPÖK CODEXE A PÁRISI NEMZETI KÖNYVTÁRBAN.

FRAKNÓI VILMOSTÓL.

A zágrábi püspökség a XV. század közepe táján szerencsétlen időköt élt. Évtizedeken át versengett birtokáért egyszerre több főpap, kik különféle jogcímekre alapíták igényeiket.¹

Mikor 1455-ben V. László Debrenthei Tamás szentmártoni főapátot kinevezte, vele szemben Csupor Demeter és egy Boldizsár nevű stiriai pap igyekezett őt a püspöki szék elfoglalásában meggátolni. Majd később Mátyás király mind a három praetendens mellőzésével Vitéz János váradi püspököt ohajtotta a zágrábi székre áthelyezni.

Azonban Debrenthei Tamás szívósan ragaszkodott igényeihez, és ezek érvényesítése végett 1462 táján személyesen Rómába utazott, hogy a szent-szék támogatását megnyerje.

Egy alkalommal Sienában is felkereste az ott időző II. Pius pápát, és hosszú latin beszédben tüzetesen kifejtette az ügy állását, és igazolni törekedett az ő igényeinek jogosultságát.

Hogy előadásának nagyobb legyen nyomatéka, azt leiratta és díszesen kiállítva a pápának átnyújtotta.

Ezen hártya-kézirat jelenleg a párisi nemzeti könyvtár kéziratgyűjteményében van. Signaturája: Fonds latins 7844.

Tizenhárom levélből áll. Magassága 21, szélessége 12 centim.

Az első levél diszítványokkal ékeskedik. Három oldalán

¹ Ezen viszályokról tüzetesen szólok «Vitéz János élete» című munkában (1878.) és «Carvajal János magyarországi követsége» című akadémiai értekezésemben (1889.).

arabeszkés bordure veszi körül, mely hasonló az egyszerűbb Corvin-codexeken előforduló lapszegélyekhez.

A lap alján levő szegélyben három címér foglal helyet: jobbra II. Pius bibornoki címere, balra ugyanannak pápai címere, a közepén magáé Debrentheié.

A pajzsban: *napra tekintő szarvas alakja látható*. A pajzs fölött főpapi infula áll.

A szöveg címe a következő:

«Oratio reverendi patris domini Thomae de Debrenthe episcopi Zagrabiensis ad sanctissimum dominum nostrum Pium II. feliciter incipit.» A szöveg nagy kezdőbetűjébe (B) a pápa előtt térdelő főpap alakját tünteti föl. A lapszélen újból előfordul egy magában térdelő főpap. Kétségtelenül ezen főpapi alak Debrentheit van hivatva előtüntetni.

A vörös selyemmel bevont táblák belső borítékján egykorú írással ez áll:

«Tomas de Brente episcopus Zagrabiensis presentavit dono Pio II. pontifici maximo hanc orationem seu fabulam, Senis, prout apparet in subjecta figura.»

A beszéd érdekes tartalmára itt nem terjeszkedünk ki.¹ Csúpan bibliografikus ismertetésére kívántunk szorítkozni, melynek eredménye az, hogy egy új codex-megrendelőt iktathatunk középkori tudománypártoló főpapjaink sorába.

¹ Megjegyezzük, hogy Debrenthei a zágrábi püspökséget nem vehette ugyan birtokba, de a *nyitrai* nyerte el kárpótlásul.

II. Ulászlónak ajánlott kézirat a konstantinápolyi Eszki Szerailban.

CSONTOSI JÁNOSTÓL.

Azon tudósok közt, kik a konstantinápolyi régi Szerailban levő nyugati codexek megvizsgálására újabb időben engedélyt nyertek, Blass F. kieli egyetemi tanár kutatásai érdemelnek különös figyelmet, mert ő azon kevesek egyike, ki kutatásainak eredményét, melylyel ismereteinket a konstantinápolyi szerail-könyvtárról új adalékkal gazdagította, egy önálló közleményben,* a berlini Hermes 1888-diki folyamában tette közzé.

Míg dr. Dethier, a konstantinápolyi császári múzeum volt igazgatója, a régi Szerail könyvtárában levő görög, latin, olasz, spanyol és ó-szláv kéziratokról 1877-ben készített jegyzékében, melyet folyóiratunk 1878-diki folyamában s dr. Ábel Jenő a «Literarische Berichte aus Ungarn» 1878-diki folyamában tett közzé, ezeknek számát 104-re tette s azt mondta, hogy a fől-soroltakon kívül más nyugati kézirat a Szerail könyvtárában nem létezik, addig Blassnak sikerült a császári kincstárban levő könyvekből néhány oly görög és latin kéziratot felkutatni és jegyzékbe venni, melyeket eddig európai kutató még nem látott s melyek a régi Szerail nyugati codexeiről ekkorig közrebocsátott jegyzékekben nem fordulnak elő.

A jelen közlemény feladatához nem tartozik Blass F. kutatásainak eredményét részletesen ismertetni, kiemelünk azonban belőle

* Die griechischen und lateinischen Handschriften im alten Serail zu Konstantinopel. Hermes 1888., 219—233 és 622—625 l.

nehány körülményt, melyek a konstantinápolyi régi Szerail könyvtári viszonyaira vetnek világot, s tárgyunkkal azért vannak összefüggésben, mert az alább ismertetendő codex fölfedezésére vezettek.

Blass F. ugyanis, Radowitz úrnak, a konstantinápolyi német nagykövetnek közbenjárására, ki a kutatónak a régi Szerailban levő nyugati codexek megvizsgálására II. Abdul Hamid szultán ő Feliségétől igen kedvező cabinetparancsot eszközölt ki, 1887 tavaszán dr. Schröderrel, a konstantinápolyi német követség első dragománjával többször volt az Eszki Szerailban, hol Esref effendi, a top kapui császári kincstár intendánsa (kiaja) a legszeretettelőbb módon fogadta őket.

Első látogatásuk alkalmával 34 görög kéziratot tettek eléjük a könyvtár kioszkjából, egy egészen magában álló épületből, melyet III. Achmed szultán 1719—1720-ban építtetett.

Ezen helyiségben két szekrényben vannak a török és arab kéziratok elhelyezve, melyeknek rendes számozásuk és (török nyelvű) írott catalogusuk van. Hasonló írott, de francia nyelvű catalogust találtak az ezen épületben levő, előbb említett görög kéziratokról is. Ezt lemásolták.

A 34 görög kéziratához a későbbi látogatások alkalmával még más kéziratok is járultak, melyeket későbbben nagyobbbrézt a kincstár helyiségeiben találtak, és pedig az itt nagy mennyiségben levő, különböző időből származó és különböző tartalmú, ládákban csomagolt könyvek közt. Blass és dr. Schröder azon könyvhalmazból, melyet számukra a kincstár helyiségeiben a ládából asztalokra raktak, kikeresték a görög és latin kéziratokat, ezeket a könyvtár épületébe átvitették s itt megvizsgálták és meghatározták. A nyomtatott könyvekkel, valamint egyes aethiopiai és ó-szláv kéziratokkal, melyeket a könyvhalmaiban találtak, nem törődtek, egy latin missalet hangjegyekkel a kincstárban hagytak.

Az általok kiválasztott és meghatározott classicaí kéziratoknál azon tapasztalásra jöttek, hogy ezek általában számozva vannak (török számokkal), és hogy e számozás az általok előbb látott kéziratok számozásával semmi összefüggésben nincsen. Ezen kéziratok török számai a következők: Nr. 2., 3., 5., 6., 7., 8., 10., 58., 63., 91. Csak négy kéziratnak nem volt török száma. Hogy ezen számozás milyen viszonyban van a többi kéziratokkal és nyomtatványokkal, ezt a kutatók nem bírták felderíteni.

Azt azonban Blass határozottan állítja, hogy az általa látott és leírt kéziratokkal a régi Szerail kéziratállománya még kimerítve nincsen, és hogy a Szerail földalatti és földfeletti helyiségeiben még mindig lehetnek oly felbontatlan, könyvekkel és kéziratokkal telt ládák, melyeket még eddig senki sem látott. Végül hálás elismeréssel kiemeli, hogy az általa Konstantinápolyban látott görög kéziratokból *kettőt*, a konstantinápolyi német nagykövet közbenjárására, kölcsönképen Kielben hosszabb ideig használt.

Ezen érdekes közleményben azonban Blass F. arról, vajjon az általa felsorolt kéziratok közt vannak-e példányok Mátyás király könyvtárából és előfordul-e valamelyiknek a kötésén vagy czimerén Mátyás király czimere? semmi említést nem tesz. S így azt, hogy a felsorolt kéziratokból melyek sorozhatók Mátyás király könyvtárához, ezúttal meg nem határozhatjuk.

Van azonban a felsorolt kéziratok közt kettő, mely tartalmánál fogva bennünket közelebből érdekel. Ezek a 35-ik számú görög és a 91. számú latin kéziratok, melyekből az első *Argyropulos Györgynek, a várnai csatáról (1444) szóló* munkáját (πολεμος της Βαρνης), és a második, mely *Rannusius Crispusnak az Ur mennybemeneteléről II. Ulászló király előtt tartott beszédét* tartalmazza. Ezen két kézirat hungaricum, s különösen az utóbbiról kétségtelen, hogy a budai királyi könyvtárból származik.

Ez utóbbi kéziratot 1889 elején a konstantinápolyi császári kincstárban látta Vámbéry Ármin nagyérdemű tudósunk is azon alkalommal, midőn szerencsés volt II. Abdul Hamid szultán ő Felségétől a Magy. T. Akadémia számára kieszközölni az engedélyt, hogy ez a konstantinápolyi császári gyűjteményekben levő magyarországi vonatkozású történeti emlékeket egy küldöttsége által a helyszínen megvizsgálhassa.

A szultán ő felségének ezen nagylelkű engedélye, melylyel első sorban a M. T. Akadémiát, második sorban pedig az egész magyar nemzetet újabb hálára kötelezte, új fordulatot képez a Konstantinápolyban levő magyarországi vonatkozású emlékek történetében s azon reménynyel kecsegtet, hogy Mátyás király könyvtárának Konstantinápolyban levő maradványai végre valahára magyar szakférfiak által lesznek alaposan felkutathatók és megvizsgálhatók.

S hogy ezen fordulatot II. Abdul Hamid szultán ő felsége hozta létre, ki 1877-ben nemzetünknek Mátyás király könyvtárának maradványaiból 35 kéziratot ajándékozott, ez a mi köteles hálánkat csak emeli.

S itt, mint kedvező véletlent constatáljuk, hogy valamint 1877-ben az ajándékba nyert codexeket nem a diplomatia közbenjárásának, hanem a magyar egyetemi ifjuság hazafias lelkesedésének köszönjük, úgy most is az engedélyt a konstantinápolyi régi Szerailban levő magyarországi kéziratok felkutatására egy magyar tudós közbenjárása eszközölte ki számunkra, ki, mint a kelet egyik legnagyobb ismerője, személyes befolyását és összeköttetéseit arra használta fel, hogy a M. Tud. Akadémia szakférfiainak Konstantinápolyban megnyissa azon kapukat, melyek ekkorig a hazai tudomány előtt zárva voltak, s melyek mögött — mint hiszszük — Mátyás király könyvtárának maradványai lappanganak.

Ezen nagylelkű engedélyt, melyet kellően felhasználni a M. T. Akadémiának lesz feladata, nem lehet eléggé méltányolnunk.

Azon körülmény pedig, hogy a szultán ő Felsége ezen engedélyt azzal kiegészíteni kegyeskedett, hogy különös jóakarata jeléül a fönfentlített *Rannusius*-codexet egy másik alkalommal Vámbéry Ármin nagyérdemű tudósunknak tudományos használatra átengedte és személyesen átnyújtotta, a kitüntetésnek és fejedelmi kegynek oly rendkívüli jeléről tanuskodik, mely eddig csak a souverain fejedelmeknek, vagy a nagyhatalmasságok követeinek jutott egyes szórványos esetekben osztályrészül.

Arra ugyanis, hogy európai fejedelmek, külföldi hatalmasságok konstantinápolyi követei és kiváló statusférfiak a török szultánoktól a régi Szerailban levő Corvin-codexekből ajándékokat kaptak, a Corvina történetében több példát találunk.

Igy Ibrahim Maczar nagyvezér 1549-ben a törvényhozó Szoliman szultántól kapott egy Polybius-codexet, mely most a Nemzeti Múzeumban van; Malvezzi János Mária, Ferdinánd császár követe 1550-ben Konstantinápolyban kapta a Dionysius Areopagita codexet, mely most a besançoni városi könyvtárban őriztetik; Verancsics Antal püspök, Ferdinánd császár követe 1557-ben két Corvin-codexet hozott Konstantinápolyból, egy *Aquinói Tamást*, mely jelenleg a csász. kir. udvari könyvtárban és egy *Horatiust*, mely a British Múzeum könyvtárában van; Csemeri Zay Ferencz,

Verancsicsnak konstantinápolyi követtársa, Aquinói Tamásnak: «De coelo et mundo» című Corvin-codexét hozta haza, mely jelenleg a prágai egyetemi könyvtárnak egyik dísze; Girardin franczia követ, 1622-ben Joannes Cassianust és több görög codexet hozott Konstantinápolyból Párizsba, melyek jelenleg a párizsi nemzeti könyvtárban vannak, s újabb időben urunk királyunk ő felsége 1869-ben 4 Corvin-codexet kapott Abdul Aziz szultán ő Felségétől ajándékba, melyet a Nemzeti Múzeumnak ajándékozott. Arra is több esetet tudunk, hogy a konstantinápolyi német és franczia nagykövetség útján több német és franczia tudós kapott az Eszki Szerailból tudományos használatra codexeket, de arról, hogy magán ember, mint Vámbéry Ármin, ki a török szultán ő felségével semmi hivatalos összeköttetésben nincsen, csupán egyénisége sulyánál fogva a konstantinápolyi Eszki Szerailból kéziratot kapott volna és pedig a szultánnal való közvetlen érintkezés közvetkeztében, nincsen tudomásom.

Ezen szerencse ekkorig egyedül Vámbéry Árminnak jutott osztályrészül, ki az által, hogy ezen codexet Konstantinápolyból Budapestre magával hozta és a Nemzeti Múzeum könyvtárában egy ideig közhasználatra letéteményezte, a magyar tudományosságnak jelentékeny szolgálatot tett.

Ezen Rannusius-kéziratot, mely irodalmunkban ekkorig egészen ismeretlen, s melyet az európai tudósok közül a régi Szerailban Vámbéry Ármin előtt csak Blass látott,* óhajtom a jelen közleményben ismertetni s mint adalékot a II. Ulászló korabeli művelődési viszonyokhoz, alább közlöm az egésznek teljes szövegét.

* * *

A kéziratnak «*Dominicus Crispus Rannusius, Sermo de Ascensione, habitus coram serenissimo rege Wladislaao*» a címe.

Nyolczadrétű hártván, a XV. század végén, vagy a XVI. elején, kis gömbölyű betűkkel van kiállítva s 12 beírt és 2 üres, összesen tehát 14 hártvalevélből áll, melyeknek magassága 21 és szélessége 15 centiméter.

A hártva közép minőségű, vastag és sárga s nem oly sima, fehér és finom, mint a minőt a flórenczi eredetű XV. századbéli

* L. a berlini Hermes fönt említett cikkét.

kéziratokban észlelünk. Kiállítása inkább a felsőolaszországi, bécsi, prágai vagy magyarországi pergamenhez, mint a flórenczihez hasonlít. Az írás kerek, apró és halavány, s jelleméből következtethetjük, hogy oly másolótól származik, ki az írás mesterségét Olaszországban tanulta.

Korát pontosan meg nem határozhatjuk, de az kétségtelen, hogy az 1490—1516-diki időközben, vagyis II. Ulászló uralkodása alatt, kinek a szerző ezen munkáját ajánlotta, készült.

S tekintve, hogy Rannusiusnak ezen munkája az irodalomban ismeretlen s egész idáig a konstantinápolyi Eszki Szerailban lappangott, továbbá hogy II. Ulászló czímerével van díszítve, kétségtelen az is, hogy ugyanazon eredeti példány, melyet a szerző a királynak felajánlott.

Azt azonban, vajjon a szerző maga másolta-e művét, vagy pedig mással iratta, a szövegből nem bírjuk eldönteni.

A kézirat a körülményekhez képest igen jól van conserválva. A tiszta és beirt hártylevelek épek, rothadásnak vagy csonkításnak rajtok semmi nyoma. Penészfoltokkal és a szűk pusztításaival azonban sűrűn találkozunk a codexben, de ezek a szövegnek nem ártottak.

A kézirat a gondos, de egyszerűbb kiállítású codexekhez tartozik. Az írás gondos és tintával húzott vonalakon folyik, a rövidítések szabályosak és gyakoriak, a margók szélesek s a punctoriumnak nyomait tüntetik fel.

A kéziratnak van két festett címlapja, két arany és két színes initialeja, egy miniature képe és egy czímere.

A szöveg egy signált, nyolcz leveles ternióból és négy signatura nélküli levélből áll, de sem javítva, sem rubrikázva nincsen.

Egy lapra átlag 20 sor írás esik.

A kézirat *Dominicus Crispus Rannusiusnak: De Ascensione Christi* (Krisztus mennybemeneteléről) című szent beszédét tartalmazza, melyet ez II. Ulászló magyar királynak ajánlott.

Egy üres hártylevél után (fol. 1.), melyen sem szöveg, sem bejegyzés nem fordul elő, a következő levélen (fol. 2.) kezdődik a szöveg az ajánlással, melyben Rannusius elmondja, hogy miért ajánlja ezen munkáját II. Ulászlónak. Azt írja ugyanis, hogy midőn a mult esztendőben ezen beszédét II. Ulászló előtt tartotta, ez a szónokot nagy figyelemmel hallgatta. Ezen figyelem arra bátorí-

totta fel, hogy az elmondott beszédet még egyszer leírta és II. Ulászlónak oly célból ajánlotta, hogy ez, a mikor nagy elfoglaltsága megengedi, olvasgassa és lelki élvezetet találjon benne.

A szerzőről csak annyit tudunk, hogy pistojai származású egyházi férfiú volt, de sem arról, hogy mikor járt Magyarországon, sem arról, hogy melyik templomban, és időben tartotta szent beszédét, nincsenek adataink. A beszéd keletkezésének és iratásának idejét tehát meg nem határozhatjuk.

Az ajánlás a következő felirással kezdődik, mely váltakozó sorokban vörös és kék maiusculákkal van írva s így szól:

SERENISSIMO PRINCIPI DOMINO | WLADISLAO HVN
GARIAE ET BO | HEMIAE REGI INVICTISSIMO DO | MINI-
CVS CRISPVS RANNVSIVS | PISTORIENSIS SALVTEM ET
FELICITATEM DICIT.

Ezután az ajánlást kék polychrom négyszögbe foglalt arany initiale nyitja meg, melynek felső és alsó végéből a jobb lapszélre színes lombozatos díszítés fut végig.

Az ajánlás egy egész levelet vesz igénybe. Kezdődik: «Oratiunculam: quam de Christi ascensione coram te habui, serenissime princeps» etc., végződik fol. 2^b ezen szavakkal: «Commendo me semper serenitati tue, quam deus ad vota secundet.»

Ezen címlapnak autotypiai hasonmását a *harmadik* mellékleten adjuk.

A 3-dik levélen van a 2-dik címlap, mely az elsónél sokkal fényesebb s a lapszéleken az első címlaphoz hasonló lombozatos festést, az initialében egy miniatűr képet és az alsó lapszélben II. Ulászló címérét tünteti fel. A lapszéli díszítés a szöveget egészen befoglalja, de jellemére nézve nem az olaszországi renaissancekori kéziratok arabeszk díszítéseihöz, hanem inkább a bécsi, prágai, krakkai, pozsonyi és zágrábi ez időbeli egyházi kéziratok (missalék, psalteriumok, breviariumok) ornamentikájához hasonlít. Ezen ornamentika ritkább esetekben előfordul profán tartalmú kéziratokon is, mint például az Emich-féle *Victorinus Corvino-codexen*, az augsburgi 1465-dik évi Ptolomaeuson és még egynehányon, de általában leginkább a XV. századbeli egyházi kéziratokban volt használatban.

Ugyanezen a levélen kezdődik a szöveg a következő vörös felirással:

DOMINICI CRISPI PISTORIENSIS | DE ASCENSIONE SERMO
HABITVS CORAM SERENISSIMO REGE WLADISLAO.

Ezután következik a beszéd, mely arany initialében foglalt miniatürképpel kezdődik. A kép csinos kivitelben arczéiben egy kopasz emberi fejet ábrázol szakál és füveg nélkül. A középkori bibliographiában a címnap initialéjában rendszerint a könyv írójának az arczképe fordul elő, de kivételesen előfordul néha a mae-cenás arczképe is, a mint erre a Corvina maradványaiban is több példát találunk.

A kép egész habitusából következtetjük, hogy itt az első esettel van dolgunk s a miniaturban Rannusius és nem II. Ulászló arczképe van megörökítve.

Az alsó lapszéiben II. Ulászló czimere fordul elő a magyar pólyákból és cseh oroszlánból összeállítva, de a lengyel sast ábrázoló szívpaizs nélkül, mely a czimer közepéből hiányzik.

Ezen címlapnak hasonmását a *negyedik* mellékleten mutatjuk be.

A beszéd a következő szavakkal kezdődik: «Omnium malorum, quae unquam aut humano generi evenerunt, aut eventura sunt, serenissime rex» etc. és a 13. levélen ezen szavakkal végződik «qui Christum iuxta ritum militantis ecclesiae imitati sunt, una cum angelis conquiescunt. Amen.» A kézirat 13-ik levelének hátravő része és 15. levele üres.

Rannusius ezen szent beszédben az úr mennybemenetelének fontosságát fejtegetvén, abból indul ki, hogy minden gonoszságnak ezen a földön az ördög a kútfeje, és hogy abból a kárhozatból, melybe az emberi nemet Ádám vétke döntötte, Krisztus szabadította ki az emberiséget. De Krisztus születése, szenvedése és feltámadása hiába való lett volna, ha ez a megváltás nagy művét a mennybemenetellel be nem fejezi és az emberiségnek a paradicsom kapuját meg nem nyitja.

S ha a történet azokat, kik magokat a hazáért és emberiségért feláldozták, ünnepli, ha a görögök Leonidást, a rómaiak Curtiust ünneplik, kik életüket hazájoknak áldozták, annál inkább

kell ünnepelnünk Krisztust, ki a leghősiesebb módon áldozta fel magát az emberiségért és mennybemenetelével a megváltás nagy művét befejezte, az ördög hatalmát megdöntötte és Ádám vétkét jóvá tette.

Ez a beszéd eszmemenete.

Hogy ezt Rannusius II. Ulászló király, az ország főpapjai és nagyjai, szóval az egész udvar előtt tartotta, mutatja a 13. levélen olvasható következő tétel, mely így szól: «*Quamobrem, serenissime rex, reverendi patres vosque in Christo dilectissimi*» etc.

Mely időben, és melyik templomban tartotta azonban Rannusius ezen beszédet, arról ez idő szerint nincsenek adataim.

A kéziratnak egykoru és kettős kötése van.

A fatáblák először fehér bőrrel vannak bevonva, mely fölé aztán zöld selyem borítékot alkalmaztak, mely igen jó karban maradt meg.

A kézirat vékony lévén, kapcsok nincsenek rajta, hanem minden táblához két vörös selyemszalag van erősítve, melylyel a kéziratot összekötötték. Ezen szalagok még most is megvannak.

A kézirat vágása nem aranyos, hanem sárga, és csak festékkel van bevonva.

A kézirat régi signaturája, mely az első táblán kis papírszeletnek nyomát mutatja, hiányzik, mostani török signaturája: 91, mely a második táblára van paizska alakjában ráragasztva.

* * *

Mielőtt azonban a kézirat bibliographiai leírását befejezném, legyen szabad e helyütt egy körülményt kiemelnem, mely ezen kézirat napfényre hozásával szorosan összefügg.

A konstantinápolyi régi Szerailban tudósaink ekkorig csak Mátyás király könyvtárának maradványait keresték; II. Ulászló ezen codexének felfedezése után jogunk van reményleni, hogy itt más hazai, mohácsi vész előtti könyvtárak maradványait is kutatjuk és felfedezhetjük.

Különösen kutathatjuk II. Ulászló könyvtárának maradványait, melyből Bécsben, Prágában, Nürnbergben, Münchenben és Párizsban vannak egyes elszórt példányok.

Végül kötelességemnek tartom, Vámbéry Ármin tanár úrnak azon szíveségeért, hogy a codexet a Nemzeti Múzeum könyv-

tárában letéteményezte és alkalmat nyújtott arra, hogy ezt ezen a helyen ismertethessem, hálás köszönetemet kifejezni.

Az ő szíves felszólítására készítettem ezen közleményből II. Abdul Hamid török szultán Ő Felsége számára külön díszkiadást, mely nagy negyedrébten, díszes nyomdai kiállításban, kender papíron, elzevir betűkkel nyomva, latin és magyar címlappal¹⁾ és pergamen borítékkal ellátva, két chromolitographiai facsimilével díszítve s a koránok izlésében vörös bagaria bőrből, melyet arany és zöld arabeszkok ékesítenek, stilszerűen kötve, egyetlen egy példányban készült. Ezen, névre szóló, díszmunkát nyújtotta át az ősszel a török szultán Ő Felségének a M. Tud. Akadémia azon küldöttsége,²⁾ mely a konstantinápolyi Eszki Szerájban levő magyar történeti források megvizsgálására nyert megbízást.

Ezen díszmunkán kívül a jelen közleményből készült egy második egyszerűbb kiadás is autotypiai facsimiléekkel, a mit itt bibliographiai szempontból felemlíték.

A kézirat szövegére nézve, melyet dr. Schönherr Gyula úr volt szíves ezen kiadás számára lemásolni, megjegyzem, hogy mindenben az eredeti orthographiához ragaszkodtam; a kézirat leveleit a szövegben arabs számokkal jelöltem meg, hogy az olvasó az eredeti kézirat beosztásáról tájékozva legyen.

Ezek után Rannusius beszédének teljes szövegét a következő lapon adom, a mint a legközelebbi lapon következik:

¹⁾ A díszmunka latin címe a következő: *Dominici Crispi Rannusii Sermo De Ascensione. Habitus Coram Wladislao II. Rege Hungariae. E codice bibliothecae caesariae constantinopolitanae edidit et praefatus est Joannes Csontos.* Budapestini A. 1889. —; a magyar cím így szól: *II. Ulászló királynak ajánlott codex a konstantinápolyi Eszki Szerájban. A Vámbéry által hozott eredeti példányból kiadta és bevezette Csontos János Budapest. 1889. — 32 l.* Megjegyzem még, hogy a díszkötést, mely belülről zöld selyemmel van bélelve, Gottermeyer Jenő, fővárosi ismert könyvkötő műhelyében készült s a hazai köteteknek becsületére válik.

²⁾ Ezen küldöttség, mely a török szultán meghívásából a m. t. Akadémia megbízásából Konstantinápolyban 1889. szept. 17-től okt. 17-ig kutatót, Vámbéry Ármin akadémiai rendes tag vezetése alatt, Fraknói Vilmos és Thaly Kálmán rendes és Ábel Jenő és Csontos János levelező tagokból állott.

DOMINICUS CRISPUS RANNUSIUS DE ASCENSIONE.

[2_a] SERENISSIMO PRINCIPI DOMINO WLADISLAO
HVNGARIAE ET BOHEMIAE REGI INVICTISSIMO DOMI-
NICVS CRISPVS RANNVSIVS PISTORIENSIS SALVTEM ET
FELICITATEM DICIT.

Oratiunculam, quam de Christi ascensione coram te habui, serenissime princeps, ea causa edidi, tuoque sacratissimo nomini dedicavi, non ut sperem inde me magnam laudem assecuturum, sed ut meum morem, quod superiore anno institui tecum, servarem. Tanta enim tunc fuit tua in ea audienda equanimitas, tanta in ea excipienda humanitas, ut si idem nunc mihi contigerit, maximum equidem fructum studiorum meorum percepisse videatur. Quid enim mihi aut gratius, aut ad honorem conducibilius esse potest, quam [2_b] semel atque iterum placere tibi, modo hoc efficiam, cui ut omni studio omnique diligentia et fide obsequer ac admirarer tuas maximas virtutes, prudentiam, gravitatem, religionem, tantum itineris emensus sum? Quamobrem leto eam animo excipe, iucundissime princeps, et cum post gravissimas tuas occupationes licebit mitiora hec studia retractare, inter alia multa hanc lectitare digneris, faciesque periculum, an eam voluptatem exprimere legendo possis, quam forsitan audiendo non cepisti. Ego vero hoc vel maxime contentus tibi quoquomodo satisfacere, si intelligam meos labores a te non improbari, curabo tue maiestatis gratiam magis in dies promereri. Quod etsi ingenii culpa

assequi non potero, tamen satis erit voluisse. Commendo me semper serenitati tue, quam deus ad vota secundet.

[3_a] DOMINICI CRISPI PISTORIENSIS DE ASCENSIONE
SERMO HABITVS CORAM SERENISSIMO REGE WLADISLAO.

Omnium malorum, quæ unquam aut humano generi evenerunt, aut eventura sunt, serenissime rex, illi demones, qui coelestem dominationem duce Lucifero arripere conati sunt, causa et initium exitere, quippe qui post detectam conspiracyem ex summo coeli fastigio depulsi in extremas terras duabus rebus, et his quidem maximis excruciantur. Altera erat, quod sine aliqua spe aut solatio beatitudinis recuperandæ in cecis terrarum abyssis perpetuo habituri erant; altera, quod inferiorem nobilitate hominem ad instaurandum coelestem senatum e terris evocari cernebant. Quo cum desperatione vehementer et invidia torquerentur, seditiosis vocibus decernunt intercipiendum esse primum hominem dolisque et fraudibus circumveniendum, ne ex eo [3_b] futura posteritas in his sedibus, quas turpiter amiserant, collocaretur. Hinc primum demonibus cum humano genere belli atrocissimi causa fuit, in quo uno in homine omnis posteritas letale vulnus accepit; hinc continuo in nos arma excitata, et uti Cassianus inquit, inter ipsos ad nos seducendos circumscribendosque officia distributa. Quoniam cum quodam naturali instinctu prius ad similitudinem dei facti divinarum rerum cognitione eveheremur in coelum frueremurque ex terris quasi aeterno bono, diaboli astu postea non tantum gradum nostræ dignitatis amisimus, sed ex fortunatissimis paradisi campis in assiduos hos labores et inextricabiles calamitates et miserias conyecti fuimus. Nam prævaricatione parentum, quod malum a femina coepit, illico immortales esse desinimus, et ab deo per inobedientiam seducti, quasi brutorum induimus naturam. Tum primum coelum mortalibus clausum et tellus ad incolendum [4_a] data; tum somni, gule et libidinis rivuli scaturierunt, deinceps magis atque magis in dies corruentes in ipsa mala variisque et fortuitis casibus obiecti timere, sperare, letari, tristari, uri, impelli ac denique variis motibus et perturbationibus exagitari, affici et implicari coepimus, donec veluti ruptis repagulis avaritiæ, ambitionis, cupiditatum, gloriæ, timoris turbulentissimi fluctus excitati animum originalis labis con-

tagio infectum et fluctuantem penitus obruerunt. O inofficiosissime pater Adam, qui nomine patris ementitus, nobis naturae iura violasti. Tu filiis tuis sepsisti iter in coelum; tu eos in extremas terras relegasti, tu mortis expertes variis mortibus obyecisti, tu denique humanum genus cum summa dignitate, tum et eximiis nature dotibus cumulatam miserum, caducum, infirmum, fluxum, inconstans reddidisti. Igitur ut humanae naturae damna repararentur, obducereturque antiquum vulnus, necessarium fuit, ut di-[4_b]vinitas humanitatem assumeret et dei verbum, quod apud deum in principio fuit, fieret caro et ex virgine nasceretur. Verumenimvero cum omnes Christi actiones nobis exemplum esse debeant ad bene vivendum, idcirco de his omnibus coniunctim imprimis quam brevissime, deinceps de ascensione, quae hodie ab omnibus Christianae reipublicae civibus celebratur, pro mei ingenii mediocritate dicam.

Si omnia, quae aut unquam fuerunt, aut sunt admiratione digna, animo revolverimus, si quae ubique extant in hoc orbis theatro, circumspexerimus, quorum maximum est coeli iste ambitus, aeterni illi ignes, tot varii syderum meatus, quae certa lege assidue circumferuntur, si denique tot animantium genera, quae in aëre, aquis et terris sunt, et quomodo diversis inter se studiis vitam ducant, licet omnia maximo constare artificio videantur, nihilominus in tam admirandis naturae operibus vel nihil maius, vel incredibilius occurret, quam [5_a] deum fieri hominem, et in hac discriminosa vitae palestra cum tot redivivis calamitatibus voluisse certare. Quoniam in aliis, quae mira admodum et creduntur, et sunt, si minima cum maximis contulerimus, videbimus rationem quamdam esse ducem, omniaque naturae legibus consentire, nihilque vel a divino consilio abhorrere, vel ab ordine discrepare. Sed si cogitaverimus deum, qui coelum nutu moderatur et terras, qui nec ullo eloquentiae genere satis bene exprimi, neque acri et absoluto ingenio comprehendere potest, summus, excelsus, ineffabilis, longeque a nobis et natura et loco seiunctus et separatus, in brevi unius homunculi corpusculo voluisse prescribi, nonne fatebimur nihil unquam maius contigisse et admirabilius. Obstupescit hic animus et caligantibus oculis intellectus nostri vicem gerit fides, cum scriptum sit: Beati, qui non viderunt et crediderunt, quoniam salvabuntur. [5_b] Nunc vero longe id maius longeque excelsius est causam huius sacratissimi et admirandi cogitare mysterii, quop

primi parentis inobedientia induxit, salutis nostre necessitas efflagitavit, veneranda trinitas adimplevit. Descendendi enim e coelo filium dei et verbum illud, id est patris sapientiam, communicasse nobiscum primus homo causam dedit. Is enim, cum peccavit, immobilem sanxit futuris hominibus legem, qua cavebatur, coelum humano generi tamdiu clausum, quoad filius dei et virginis reseraret, scilicet, qui per diabolum svadente femina dignitatem nostram amiseramus, ab Cristo virginis filio in pristinum gradum restitueremur. Et sicuti mystice in sancto tabernaculo domini Aaron virga arida miraculose fronduit floremque emisit et nucem, ita filium dei et humani seminis redemptorem preter omnem rationem virgo et concepit et peperit. Quod longe antea David carmine cecine-[6_a] rat: Virgam virtutis tue emittet dominus ex Syon, dominare in medio inimicorum suorum; et Esayas: Egredietur virga de radice Iesse, et super eam requiescet spiritus domini. O admirabile mysterium, o pietatem dei non solum in hominum mentibus inprimendam, sed in locis aeternis et immortalibus collocandam ad memoriam sempiternam. Tantam nostri deum gessisse curam, tantum dilexisse genus humanum, ut quod per Adam amiseramus, eius morte recuperare nos voluit, et contractam summo inobedientiae flagitio originalem labem preciosissimo suo sanguine abluere dignatus sit. Nimirum si hinc nostra spes emanavit gratiae recuperandae, nimirum si hic humanum genus paulum respirare coepit, et conditoris sui pietatem et immensam clementiam admirari. Atqui licet adventu domini nobis veluti in alto fluctuantibus salutis portus ab longe ostenderetur, non tamen egressis [6_b] turbidum et procellosum mare littus aperiebatur. Necessarium ergo erat, ut sicuti nostra causa e coelo descenderat in terras, subyeceratque se servilem personam agens, ita etiam turpissimam acerbissimamque mortem, mortem autem crucis eadem causa obiret. Neque enim spes sola nos poterat in pristinam restituere dignitatem, neque ab antiquis veteratoris hostis diaboli fraudibus liberare. Speraverant patriarche, speraverant prophete, et qui ab transgressione Ade usque ad adventum Christi moderate, sobrie, continenterque vixerunt, in quo tempore annorum circiter sex milia intercessere, omnes speraverunt. Circumciditur igitur octavo die patrio more et infans ac septem tantum natus dies sui corpusculi salutare venas in nostram aperit redemptionem, et innocentissimum san-

guinem in medicinam antiqui nostri vulneris delibavit, confecitque proprio cruore collirium, quo nostris oculis mederemur, [7_a] ut qui tamdiu in terram defixi in tenebris iacuerant sempiternis, ad coelestes aliquando sedes erigerentur. O liberalitatem inauditam, o misericordiam singularem. Iam tum ab ineunte coeli moderator et terrae, forsitan quia verebatur, ne diutius expectando nostra spes deficeret, quemdam gustum suae futurae passionis hominibus prebuit. Quid tu inquis, durissime Manichee, cum illo tuo nephario hereticorum grege, qui putasti Mariam virginem vel hominem peperisse tantum, et eam vitiatam, vel divinitatem sine carne, Christique corpus esse phantasticum. Non agnoscis pientissimi domini cruorem, qui ab infante Christo ob salutem humani generis effunditur? Non audis suspiria veri corporis? Non pavitantem cernis in templo cultrumque timentem? Quid igitur dubitas, aut quid expectas, crudelissime parricida? An ne ut vinculis [7_b] religetur cedaturque verberibus et deformetur sputis, et nisi virgarum fragor et extorte tormentis voces tuas aures demulceant, censes dubitandum? Ecce tollitur in altum, et distentus clavis, iamque toto corpore patens crucique affixus se omnibus ad spectandum prebuit. Quid et perstas sacrilege? Nonne vides liventia verberibus membra sanguine redundantia? Non cernis coronatum ipsum spinis, ex sacratissimo illo corpore undique sanguinem largissime versantem clamantemque sub anelitem mortis: Deus meus, deus meus, quid dereliquisti me? O execranda Manichee, o perniciosissima lues, o ingratissima pestis, non solum dominum tuum abnegas, sed propter te in cruce morientem, et eum despicias et aspernaris, qui tue salutis causa manifestissime morti se obiecit. Audi, o insensate, terrarum motum, inspicere sepulcra patefacta; intueri [8_a] solem obscuratum et obductum tenebris orbem. Inspice coelos lugere, terram vestem lugubrem induisse, dum tu interea in abhominando et execrabili errore perstas et pertendis. Quid hic aut Greci aut Latini inquirunt, aut rerum gestarum fides custos historia narrabit. Laudabunt ne Solonem, qui obstrictis iureiurando Atheniensibus, ut tamdiu suas leges servarent, quo ad Athenas reverteretur, sese precipitavit in mare, ut suis civibus perpetuam legum statueret sanctitatem. Extollent, arbitror, in coelum laudibus regem Codrum, qui ob salutem regni et exercitus strenue pugnando, in acie confertissima

occubuit. Opponent Latini duos Decios, patrem et filium, unum Curtium, quorum alteri ob rempublicam conservandam sua capita consecrarunt, alter, ut ex oraculi responso urbem Romam ab atrocissima pestilentia liberaret, armatus sese in [8_b] paludem deiecit. Fabulae partim hec, partim inanis gloriae deliramenta, cum cupiditate, non virtutis amore aut caritatis ardore incenderentur. Sed redeo ad rem nostram. Adventu domini sperare coepimus, morte autem Christi redempti fuimus. Ibi omnis nostra labe abstersa, ibi diabolicis fraudibus obviam itum, ibi apud crucis tribunal tamquam minores in integrum restituti fuimus. Sed animadvertite, obsecro, nondum immortalitatis nostrae fuerat mysterium reseratum. Ecce perrexit ad inferos et disfractis inferni postibus tertio die resurrexit, ut quemadmodum morte sua omnem e mundo eliminaverat mortem, ita animorum nostrorum immortalitatem sua resurrectione declararet. Reliquum erat, quod est omnium maximum, ut ascendendo, coelorum claustra hominibus aperiret, quae clauserat Adam, et huma-[9_a] nam naturam ad statum coelestis glorie sublimaret.

Frustra, serenissime rex, tot tantasque res ob salutem humani generis egregie fortiterque gessisset Christus, frustra circumcisis crucique affixus descendisset ad inferos et resurrexisset tertio die, si hoc salutiferum et pernecessarium ascensionis mysterium preteriisset. Quid enim, mihi dicat aliquis, Christianae reipublicae civibus profuisset, si ex teterrimo carcere liberati, si dissolutis diaboli laqueis, quos primo homini tetenderat, si declarati immortales, perpetuo in terra et cum his calamitatibus luctari debuissimus, nec unquam ad coelestem illam patriam pervenire, que nobis in premium laboris proposita est? Igitur hoc die longe maiore letitia Christianus populus gaudere et, ut ita dicam, exultare debet, in quo itinerarium Christi per-[9_b] fectum est, et humanam hanc et imbecillam naturam supra cherubim ad dei dexteram cernimus collocatam, et ut inquit Augustinus: Vivificati per mortem, per resurrectionem erecti, per ascensionem consecrati fuimus; et iuxta Anselmi dictum: Humana natura, cuius causa paradisi custodiebatur, hoc die supra omnes angelos collocata est. O admirandam benignitatem, cum maximum fuit, non solum syngrapham nostrae damnacionis abolevisse, sed maiora, quam aut sperare aut cogitare debuissimus, premia Christi ascensione nos consecutos. Quam-

diu ergo coelum cum tanto suo ornatu aeterna naturae lege terris circumvolvetur, quamdiu hec clementa (*igy*) assidua colluctatione prebeant hominibus vitam, quamdiu terra stabit, et in ea civitates et regna, ac hominum consensus et rerum gestarium (*igy*) memoria non obliterabitur, quam-[10_a] diu, inquam, aliquod gratitudinis vestigium nomen suum et vim apud posteros retinebit: tamdiu incredibile hoc ex omnium maximum ascensionis mysterium, non dicam, ab hominibus celebrandum, sed magis atque magis ornandum laudibus et illustrandum erit. Quis enim sanae mentis homo cogitavisset, ut caro hec infirma, putrida hec et caduca membra, gravia natura atque tarda, que vix ab ingruentibus morbis et impetentibus doloribus egre tueri possumus, primo tollerentur in aerem, deinceps vim illam ignis penetrantia efferentur coelum, postremo ut ad dexteram dei patris collocarentur. Sed tanta est obedientia carnis in glorificatis, inquit Augustinus, ut corpus hoc protinus, quo anima ire intendat, subsequatur. Si ille imperabit, qui dixit, et facta sunt, vim suam ignis amittet et corpus, quod non habet, accipiet, aliunde [10_b] obtemperabit aër et coeli conditoris sui nutum observabunt. Si deus ille iusserit, de quo loquimur, omnia que cernuntur, ad antiqua (*igy*) illam rudem et indigestam molem, quam chaos appellant, rediguntur. Quid sibi, obsecro, volunt tres illi adolescentuli, qui in fornacem ardentem coniecti, tantam vim ignis leti pertulerunt, psallentesque veluti librati in aëre cigni hoc canticum edidere: Benedicite omnia opera domino, laudate et superexaltate eum in secula. Aspiciebam in in visione noctis, clamat Daniel, et ecce in nubibus coeli veniebat filius hominis, et usque ad antiquum (*igy*) dierum pervenit et obtulerunt ei et in eum omnem auctoritatem contulerunt. Si credere Iudei, pugnante Iosue, solem in coelo propriis stetisse vestigiis, si asseverant gentiles, ut qui singulis annis in Soracte monte Apollini sacra facerent, [11_a] nudis pedibus carbones accensos sine noxa calcarent, quanto equius est credere Christum filium dei corpus hoc caducum in coelum potuisse deferre. Taceat hic Plato, qui licet divinus apelletur, fateatur tamen se hoc mysterium ignorasse. Facessat Aristoteles longe ab sacris Christianorum, quae neque suis argumentationibus egent et supra acumen et vim disputationum suarum longe efferuntur. Obmutescat hic omnis turba philosophorum et continuo meminerint, dum scripsere se homines fuisse, et

potuisse errare et labi, longeque ab veritate vagari. Nos vero, qui tanto beneficio a deo dignati fuimus, et qui ab Christo auctore nostro Christianorum nomen accepimus, et per baptismum caratherem sacratissimi nominis in animo impressimus, qui dei filii per adoptionem facti sumus, qui in ventre Rebechae, qui in filio peregre profecto longe antea figurati fuimus, populus suus et oves pascuae [11_b] eius, Christum in coelum una cum corpore glorificato ascendisse et ad dexteram, id est apud maximam dei virtutem, ut Augustinus interpretatur, collocasse se constantissime tenemus et credimus. Qui coelum fecit et terras, qui coelum illustravit sole, qui tot syderibus, qui terris hominem prefecit, easque tot variis animantibus ornatibusque distinxit, tot volatilibus aërem, tot generibus piscium resersit mare, qui divisit mare rubrum, qui coelesti manna populum pavit in deserto, qui natus ex virgine tot miraculis claruit, qui Lazarum quatruiduanum et putidum (*igy*) suscitavit, qui tot hominum milia quinque panibus et duobus satiavit piscibus, qui siccis pedibus volitavit super aquas, qui e coelo descendit in terras, qui mortuus est pro nobis, qui descendit ad inferos, qui fregit inferni portas, qui resurrexit tertio die, qui coelum qui terras et omnia, que extant, in sua manu et potestate [12_a] habet: unum corpusculum, quod tot cruciatibus veluti aurum igne examinaverat, secum in coelum ferre non potuisse? Aut illa, tanquam ab verò abhorrentia refutanda sunt, aut cum his hoc unum firmissime retinendum, si non volumus omnium ingratis iudicari. Quamobrem, serenissime rex, reverendi patres, vosque in Christo dilectissimi, si Greci et Latini ac omnes alie nationes suos cives tantopere laudibus extulerunt, si ob res fortiter et egregie gestas pro unius reipublice vel salute vel dignitate immortalitati eos consecrarunt, si eis ovationes, triumphos, laureas, equestres in foro statuas decrevere, si extollit in coelum Grecia Myliadem, si Leonidam, quorum alter in Marathoniiis campis tot Persarum milia cecidit, alter cum parva manu Termopylarum angustias occumbendo tutatus est, si Athenienses Themistoclem et Aristidem, [12_b] si Lacedemones Lycurgum, Agesilaum, Agidem et fortissimum virum Cimonem, si Thebani Epaminundam, si universa Grecia liberum patrem et Herculem, si Latini Camillos, Torquatos, Scipiones, Metellos, Paulos, Domitios, Pompeios, si Caesaribus tantum honorum, tantumque dignitatis tribuerunt, si pro ipsorum

memoriae aeternitate multa scribenda, multa pingenda, sculpenda, atque extinguenda locaverunt, ut eos ab oblivione assererent: cur nos Christum verum filium dei, qui non ob unius reipublice tantum, sed universi humani generis salutem tot mala pertulit, ut coeleste nobis imperium stabiliret, sempiternis laudibus non prosequemur, eiusque ascensionis triumphum et clarissimam de nostris hostibus victoriam nullis unquam seculis, aut prius, aut postea, hominum oculis expositam, non dico, in foro aut in templis signis literisque cele- [13_a]brabimus, sed ad sempiternam eius nominis laudem et gloriam immortalem in nostris pectoribus imprimemus et collocabimus. Ultimo loco Cristum, qui hec omnia ad exemplum et salutem humani generis pertulit, uti quendam strenuum ducem ac fortissimum imperatorem subsequamur, eiusque adventum humilitate, passionem patientia imitabimur, ut victis et superatis vitiis, calcata superbia, spretis et contemptis opibus, neglectis illecebris et honorum cupiditatibus frenatis, non invidi, non iniusti, non appetentes, non seditiosi, non legum eversores, non in errore pertinaces. non cuique molesti, sed casti, temperantes, iusti et ad sobrietatem sapientes, deo pleni, scuto fidei et caritatis ardore inflammati in coelum ad eas sedes, quas nobis ascensione designavit, triumphantium similes pervenire possimus, [13_b] et suo exemplo vitae huius lubrico curriculo perfecto, evitatis diaboli fraudibus, perpetua illa beatitudine frui possimus, ubi iustorum anime et hi omnes, qui Christum iuxta ritum militantis ecclesiae imitati sunt, una cum angelis conquiescunt. AMEN.

HAZAI VONATKOZÁSÚ KÉZIRATOK AZ OLASZ KÖNYV- ÉS LEVÉLTÁRAKBAN.

Közli: HODINKA ANTAL.

Ismereteseek azon tudományos kutatások, melyeket egyes szerb és horvát tudósok részint önmaguktól, részint a belgrádi «Srpsko uceni društvo» s főleg a zágrábi «Jugoslowenska akademija» támogatása mellett az olasz könyv- és levéltárakban tettek s épen azért mellőzve ezeket, csak az orosz *Makusev Vincze* varsói tanár által ezen cím alatt: «Monumenta historica Slavorum meridionalium vicinorumque populorum e tabulariis et bibliothecis Italicis deprompta, collecta atque illustrata. Tomus I. Vol. 1. Ancona. — Bononia. — Florentia. (Varsaviae 1874.) — Vol. II. Genua. — Mantua. — Milano. — Palermo. — Turin. (Glásnik Srpskog učenog Društva II. odjel. knjiga. 14. Beograd. 1882.)» kiadott gyűjteménnyel akarok ez alkalommal foglalkozni. Makusev a szt-pétervári egyetem költségén három évet, 1868—1871., töltött Olaszországban, mely idő alatt megfordult a velencei, turini, genuai, florenczi, anconai, mantuai, bolognai és nápolyi gyűjteményekben. Utazásának eredményéről jelentést tett az orosz akadémiának, mely ugyanennek «Zápiszki imperatorszkoj akadémiji nánk» című folyóiratában jelentek meg. (Tom. XVI. a florenczi levéltárról, mely külön is megjelent. Szt-Pétervár, 1870. 42 l.) Művét sajnos, nem adhatta ki úgy, a mint azt akarta. Az első kötet első füzeté 1874-ben Varsóban jelent meg terjedelmes commentárral, míg a második füzet különféle közbejött akadályok miatt, melyeket Makusev az előszóban röviden fölemlít, csak 1882-ben láthatott napvilágot, mint a belgrádi tudós társaság Glásnikja II. osztálya-

nak 14-dik kötete, de már minden kommentár nélkül egyszerűen az okmányokat közölve, néhol egészen rövid töredékekben s még rövid kivonatukat sem adva. Több kötet nem jelent meg s nehezen hihető, hogy ezután még kiadassanak. Hová fordította Makusev a többi összegyűjtött anyagot, nincs tudomásom.

A közrebocsátott két kötetben azonban van sok magyarországi vonatkozású kézirat is, melyeket tudósaink ekkorig csak részben használtak fel, s ezért érdekesnek tartom ezeket e helyütt rövid regestákban ismertetni.

Az ismertetésben azon sorrendet követem, melyet Makusev munkájában követ, t. i. a bennünket érdeklő kéziratokat és okleveleket városok szerint ismertetem, s minden városnál megjelölöm az illető intézetet, hol a bennünket érdeklő okmány található.

Makusev átkutatta az anconai, florencezi, bolognai, milanói, mantuai, palermói és turini könyvtárakat és levéltárakat; az általa felkutatott hazai vonatkozású kéziratok és oklevelek regestáit városok szerint a következőkben adjuk:

1. ANCONA.

Városi levéltár. Archivio comunale di Ancona. E levéltár a mai Palazzo Comunaleban van, mely a középkorban Palazzo della Farina név alatt volt ismeretes. Épült 1270-ben s már 1348-ban lángok martaléka lőn. 1505—7. években újból fölépítettett s 1647-ben teljesen átalakíttatott. A levéltár a felső emeleten két teremben van elhelyezve. Különféle elemi csapások következtében a régi emlékek eltűntek belőle, úgyhogy a XIV—XV. századiakból csak igen kevés maradt fenn, a XVI. század második felétől azonban a sor megszakítatlan.

1. Statuta.

Statuta duane et pacta cum diversis nationibus 1345—1476.

Pacta deli Ragusini con lo comune d'Ancona. Rubrica VI. ff. 6—9. E szerződés 5 évre szólott s Mihátiae Péter bibornok pápai vicarius által ratificáltatott Bolognában 1372. okt. 22. Kisebb változtatásokkal 1397. máj. 6. 29 évre megújítatott. Confirmatione facto per lo comune d'Ancona ali Ragusini. Rubrica VII. ff. 9—10. Két évvel a megújítás előtt a ragusaiak ugyanolyan vámokat tar-

toztak az anconaiaknak fizetni, mint a többi idegenek. Che li Ragusini paghino le gabelle, che pagino l'altri forestieri. Rubrica XXXI. f. 22. 1440. május 15. az 1372-diki szerződés 20 évre lett kisebb változtatásokkal megújítva. F. 63.

— ff. 11—12. Rubrica VIII. Pacti facti tra el comune de Ancona et lo comune de Giaza (Zára). In Dei nomine Amen. An. dom. 1388., indict. prima, tempore domini Nicolai papae IV. die mensis Octob. E szerződés egy másik másolatában, mely a «Pagamenti reformati per ordino per lo magior consiglio Anconitano» legvégén van, helyesen van e szerződés kelte 1288-ra téve, mert 1388-ban nem IV. Miklós, hanem VI. Orbán volt pápa.

Statuta civit. Anconae 1394—1486.

a) Rubricae primae collationis statutorum de officiis. (Nr. I—LIII. f. 1—21.) Egyik fejezetében: De electionibus potestatis seu rectoris et aliorum officialium civit. Anconae» (f. 2.) a rector szolgáliról intézkedik, kik közé dalmaták, horvátok, magyarok föl nem vehetők.

2. Privilegia.

Liber croceus magnus bullarum et privilegiorum 1358—1541.

— ff. XXVIII—XXIX. 1473. márczius 11. Említettik a Fiumével és Zenggel folytatott kereskedés.

Libro croceo depresso nuovo 1562—1602.

— f. 12. 1556. októb. 26. Pius pápa IV. Rectori et consilio reipublicae Ragusanae. Kéri, járjanak közben azon hajó visszaadása ügyében, melyet a kapudán basa a béke ellenére elvett az anconaiaktól.

— f. 162. Lettere del signor cardinale camerlengo (Gaetano) di Roma li 8. di Novembre 1597. Tanácsolja, tegyenek eleget Caboga Balázs raguzai kereskedő keresetére nézve, különben a raguzaiak megronthatják az anconai kikötőt.

Liber privilegiorum 1628—1679.

— ff. 4—5. Rector et consilium reipublicae Ragusinae. 1630. jun. 6. Federico Thomasio raguzai követé kijelöléséről Anconába.

— f. 83. Rector et consilium reipublicae 1654. jún. 9. Az elhalt Federico Thomasio helyébe fiát, Ferenczet küldik raguzai követül Anconába.

— f. 178. Fiume nagyobb és kisebb tanácsa az elhunyt gróf Bonarelli della Rovere Péter helyébe «secondo il nostro antico istituto» Rivelli Jeromos jogtudort küldik követ gyanánt Anconába.

— f. 231—232. Leopoldus Romanorum imperator etc. In arce regia Passoviensi die 28. Novemb. 1659. olovi Mattei Péter bosnyákot (Petrus Matthei a Plumbo Bosnensis), kinek ősei, kik Boszniában a glasinaci grófságot birták (Glasinac in Regno Bosniae), nagy szolgálatokat tettek Ulászló, Corvin Mátyás, Lajos, és Zsigmond királyoknak a török harczokban, birodalmi gróffá emeli.

— f. 233. Frater Matthias Bernacovich Bossinensis, episcopus Belgradensis, administrator Semandriensis, necnon vicarius apostolicus regni Hungariae inferioris sub dominio Turcarum etc. Belgradi die 21. Augusti 1679. Dicsérve Matthei Péter fiainak a katholicismus iránti hűségét, bizonyítja kitűnő származásukat. Fidem amplissimam facimus illmos dd. Johannem et Jacobum filios quondam illmi d. Petri de Mattheis Bossinensis ex civitate Plumbi ex nobilioribus Hungariae processisse et inter prestantiores Bossinae fuisse et esse eius regni barones praeclarissimos ac Glasinaz veros et legitimos esse comites.»

Liber privilegiorum 1578—1707.

— f. 22. Fide della republica di Ragusia a favore delli signori Elia di Mattheo Sturan e figli: fölvétettek Raguzai patriciusai közé. — D. Ragusii, die ultimo Februarii 1600.

— ff. 22—23. Mathias Romanorum imperator etc. D. Pragae, 14. Martii 1616. Mattheum Sturanum in aulae nostrae Cesareae familiarem suscepimus.

— ff. 23—25°. Ferdinandus secundus etc. D. Viennae, 17. Januarii 1622. Blasium Sturanum in numerum nobilium assumpsimus.

— ff. 41—42. Joannes III. rex Poloniae etc. D. in arce nostra Zolhiveniensi prope Leopolim, die 12. mensis Apr. 1686. Stephanum Anton. Benincasa eiusque omnes liberos etc. in veros marchiones oppidi Wyszgrodeh in palatinatu Volyniae etc. promovimus. — Azt mondja fölöle, hogy ő senatorio ordini Anconae

adscriptus volt; elődeiről pedig, hogy Magyarországbán két várost birtak. (Maiores sui dominium oppidi Buccarizi et Tersato in regno Hungariae obtinuerunt.)

Liber rubeus parvus registri privilegiorum 1538—1561.

— f. 38. Inmunitas a communitate Rhagusii concessa Anconitanis circa transitum mercimoniorum. D. Rhagusii, die 1. Aprilis 1541.

3. Libri consiliorum et decretorum.

Consiliorum et decret. liber I. 1378—1391. Áll 5 részből.

Az első részben:

— f. 13. 1378. május 2. Supradicti domini vicarius, antiani, regulatores et consiliarii guerre in numero sufficiente, ut supra, eorum communi concordia et voluntate providerunt, delibaverunt et ordinaverunt, quod Morellus de Buda Ungarus conducatur ad stipendia comunis Ancone cum decem Ungaris equitibus cum illis pactis et pro illo tempore, quo conductus est Andreaxius conductor Ungarorum etc.

— f. 25. Conducta nobilis viri Morelli de Sala Ungari cum decem Ungaris (pacta).

— f. 25. Pacta et conventiones facte, habite et firmate inter officiales conducte stipendiatorum et gentis armorum civitatis Ancone et nobilem virum Gregorium Johannis de Ghioria conductorem Ungarum (1378. máj.); ez kötelezi magát «servire dicto comuni cum XXX. sociis equitibus Ungaris bonis et sufficientibus . . . pro duobus mensibus proxime futuris . . . cum stipendio sex ducatorum auri pro quolibet equo cum equitatore in mensem» . . .

— f. 45. 1378. június 29. Veniens Johannes Angeli de Buccchio Ungarus magister sellarum et arcorum coram magnificis dominis antianis civitatis Ancone etc. humiliter postulavit, quod cum ipse intendat de cetero in civitate Ancone familiariter habitare et suam arcem fideliter exercere, quod dignentur ipsum admittere ad beneficium exemptionis et immunitatis omnium et singulorum suorum dicti communis etc. pro tempore X annorum proxime futurorum etc.

— f. 58. julius 22. Item, quod cum pacta inita inter com

munia Ragusii et Ancone iam expiraverint, provideatur de modis tenendis cum Ragusinis in solutionibus datiorum mercantiorum.

A második részben:

— f. 33. 1378. december 30. Martino Georgii sclavo Içagabria (Zágráb), ki Francisci Tamás magister bántalmazásáért 6 hónapig fogságban ült, elengedtetik a pénzbüntetés.

— f. 43. 1379. január 10. Exemptio et immunitas concessa Nicole Vici de Zengua marinario pro exercendo suam artem in civ. Ancone. Hasonló kiváltságot és engedélyt kaptak Nicolis Joan de Modrus (2. Mart. f. 87.) és Vukis Stephanus de Zara (6. Apr. f. 117.).

— f. 102. Márczius 23. Fisius de sancto Angelo Lajos magyar király és Carrara Ferencz, Pádua urának nevében előterjesztést tesz Ancona városának, hogy lépjen be a Velencze elleni ligába.

— ff. 103—105. Márczius 24. Közös tanácsülésben megfontolva Fisius előterjesztését, követet küldenek a pápához és Velenczébe.

— ff. 117—118. Ápril 6. Capitula explicanda domino pape.

A harmadik részben:

— f. LIII. 1381. február 24. Capitula explicanda excelso dominio Venetorum: egyebek közt szó van benne a Zengg, Pago és Dalmáziából Anconába szállított fa, vas és más helyi terményekkel üzött kereskedésről.

A negyedik részben:

— f. XXII. 1380. augusztus 21. Riminibe követet küldenek Durazzói Károlyhoz.

— f. XXIII. Követ megy Durazzói Károlyhoz.

— f. LIX. Capitula explicanda illtri principi dom. dom. Karolo de Duratio duci.

— ff. CX—CXII. 1381. június 11. Követet küldenek Genuába, a horvát bánhoz és Zarába propter quamplurima dampna illata per galeam Venetam tribus brigantinis Januensibus et Dalmatinis existentibus inter palatam portas Ancone.

— ff. CIX—CXX. 1381. június 27. Ismét követet küldenek Dalmáziába ugyanazon ügyben.

Consiliorum et decretorum liber secundus 1390—1392.

— f. 37. 1390. márczius 11. Kereskedelmi ügyben követet küldenek a zenggi grófhhoz.

— f. 97. 1390. június 27. Üdvözlík Ulászló magyar királyt (igy) trónralépte alkalmából.

— f. CXXXIII. 1390. szeptember 10. Corradinus Antonii Corradi anconai követté választatik Zenggbe.

— f. CXLIV. 1390. október 1. Modrus és Zengg grófjának 3000 arany kölcsön szavaztatik.

— f. 181. 1391. november 11. A Zenggben levő anconai követség felől való megállapodás.

— f. LXIX. 1392. május 2. János kerki és modrusi stb. gróf, úgyszintén a zenggi magistratus panasza következtében elhatároztatott, hogy a zenggieket ne terheljék fölösleges zaklatásokkal s elszedett holmiaikat visszaadják.

Consiliorum et decretorum liber tertius 1412., 1419., 1421—22., 1427—34.

— f. 100. 1412. szeptember 25. Követeket küldenek XXIII. János pápa és Ulászló királyhoz, a közöttök kötött béke alkalmából.

— f. 109. 1412. október 28. Az Ulászlótól visszatért követ jelenti, hogy Ancona befoglaltatott a békepontokba, és hogy a király az Ancona és a pápa közötti békeügyre nézve följánlotta közbenjárását.

Fragmenta consiliorum aliorumque annorum 1378., 1430., 1439. etc.

— f. 19. 1430. július 18. A raguzai község levele következtében elhatároztatott, miszerint a pápai követ, a pápa, a magyar király és mások fölkéressenek, hogy ne akadályozzák a raguzaiak kereskedelmét Anconával.

— f. 68—69. 1451. október 22. Capitula et pacta logie comunis facta cum magistro Georgio de Sebiniquo: szerződés, melyben engedélyt adnak Györgynek börze (loggia di mercanti) építésére.

4. Diplomae.

Registrum litterarum et capitulorum oratorum 1482—1494.

— ff. 45—46. Serenissimo regi ac sacratissime maiestati regie Mathie dei gratia Hungarie, Bohemie etc. regi atque Austrie duci. Ex Ancona, 21. Martii 1488. köszönetet mondanak ama privilegiumokért, melyekkel ő az anconai szenátust megajándékozá.

— ff. 47—48. Sanctissimo patri atque clementissimo domino nostro. (VIII. Ince pápához): eloszlatni igyekeznek gyanuját, melyet a Mátyás király által Ancona részére magyar jelvény és pecsét alatt tett ajándékozások ébresztettek benne.

— f. 49. Szabadalom-levél Bouplani Jakab részére, hogy hajója magyar lobogó alatt hajózhassék. D. Ancone, die 13. Aprilis 1488.

— f. 50. Nota, commissione et capitoli a prestantissimi cittadini Piero de Calisto Benincasa nostro regulatore compagno et Anton d'Angelo Boldoni nostri ambasciatori a nostro signore. Anno 1488. die mensis Maii: azon gyanu alkalmából, melyet Ancona összeköttetése Mátyással keltett.

— f. 52. 1488. május. Ugyanazon okból Antonio a Carlotto Velenczébe küldetett.

— f. 52. Serenissimo regi ac sacratissime maiestati regie Mathie dei gratia Hungarie, Bohemie etc. regi atque Austrie duci. Ex Ancona die 4. Junii 1488. Cyntio Ferencz követnek a magyar királyi udvarban megbízó levele.

— f. 53. Commissione et capitoli a messer Francesco Cyntio, oratore nostro alla maesta di re di Hongaria: segítséget kérnek a tengeri rablók ellen.

— f. 53. Serenissimo regi etc. Matthie etc. Ex Ancona, 12. Junii 1488: tudósítják, hogy óhajához képest haladéktalanul küldenek egy kétevezőst Zenggbe, a milánói követnek Italiába való átszállítása végett.

— f. 54. Commissione et instructione a spectabile homo Thomasso Fatati patrono della nostra fusta ordinata a requisitione di re di Ongaria per lo ritorno del ambasciatore del duca di Milano. Ancona, die 23. Julii 1488.

— ff. 65—66. Regi Ungarie etc. 3. et 7. Octobris 1489. Magyarországra küldik Cyntio Ferenczet, ki a király részére hajót akart vásárolni és rendetlenségeket és zavarokat támasztott az anconai hajógyárban. (Két levél).

— f. 70. Nota, capitoli et instructioni a Bartholomeo de ser Thomasso, nostro oratore a nostro signore (Februariis 1490.); a pápa tanácsát kéri, átengedjék-e az anconai területen Mátyás király 3—4000 lovasát, mit követe által kér tőlük.

Registrum litterarum ab an. 1538—1545.

— f. 17—18. Rectori et consilio civitatis Rhagusii, D. die 20. Novembris 1540. Kéri, hogy az anconai kereskedőket ugyanoly kedvezményekben részesítsék, a minőket a florencziek élveznek.

Libro rosso 1602—1629.

— f. 106. Clemens pápa VII. archiepiscopo Rossanensi apud Ferdinandum serenissimum Ungariae et Bohemiae regem apostolicae sedis nuntio. D. Romae, die 11. Julii 1531. (Copia): megbizva, eszközölné ki Ferdinándtól Benincasa Cyntio Ferencz utódainak megerősítését Buccari város birtokában, melyet ősük Mátyás királytól fontos szolgálatai jutalmául nyert.

*

Monumenta e tabulario Anconitano deprompta.

Monumenta Hungarica.

E czim alatt Makusev az elsorolt okmányok közül az érdekesebbeket egész terjedelmükben közli, még pedig helyek szerint csoportokra osztva: Zenggre vonatkozót 12. Fiuméra 1. Zárára 9. Sebenicora 1. Traura 1. Ragusára 23-at, Cattarora 1 és közvetlenül ezután «Monumenta Hungarica»-kat, számszerint 15-öt (142—156. l.), melyek a következők:

1. Lajos magyar király levele az anconabeliekhez a velenecziek ellen kötendő szövetség ügyében. D. Veissegradi, die primo mensis Decembris anno 1378. Következik az anconaiak válasza, majd a pápához küldött értesítés e tárgyban.

2. Az anconai tanács határozata a Durazzói Károlyhoz küldendő követek ügyében.

3. Ancona határozata László, Károly király fia koronázási levelére adandó válasz ügyében.

4. Ancona határozata a XXIII. János pápához és László királyhoz küldendő követek ügyében.

5. Mátyás király kiváltságlevele az anconaiak részére. D. in oppido nostro Schadroiensi (?), septima Augusti a. d. 1487.

6. Ancona válasza a magyar király kiváltságlevelére.

7. Az anconaiak levele a pápához a magyar király által nekik engedett kiváltságok ügyében.

8. Ancona város nyílt levele, melylyel megengedi, miszerint A. J. de Bouplanis hajóján a magyar király czímerét viselhesse.

9. Az anconaiak levele Benincasa és Boldoni római követeikhez a magyar király által az anconaiaknak adott kiváltságok miatt támadt gyanu eloszlatása ügyében.

10. Ancona város levele Mátyás királyhoz, melyben Cyntio Ferencz követeket ajánlják.

11. Cyntionak adott utasítások.

12. Ancona levele Mátyás királyhoz, a milanói herczeg követe számára Zenggbe küldendő hajó ügyében.

13. Megbízás és utasítás Fatatinak, a magyar király kérelmére a milanói herczeg számára kirendelt hajó parancsnokának.

14. Utasítás Bartholomeo di S. Tomaso Ancona római követe részére a magyar király által kért menedéklevél ügyében.

15. VIII. Kelemen pápa utasítása Vincze rossanói érsek és a magyar király udvarában levő nuntiusnak Benincasa örökösének Ferdinánd király figyelmébe való ajánlása ügyében.

2. B O L O G N A.

I. A városi levéltárból — Archivio del comune di Bologna — mit se közöl Makusev.

II. Archivio dell' intendenza di Bologna.

Kezdetben Archivio del reggimento vagy Cancellaria del senato, utóbb Archivio legatizio, ma pedig Archivio dell' intendenza-nak nevezetik. 1512-től kezdődő okmányok őriztetnek benne, bár 1438., 1378. és 1340-ből is vannak okiratai. Makusev csak a pápai bullákat nézte át.

— 1476. márcz 21. IV. Sixtus breveje bolognai helyetteséhez, melyben meghagyja neki, hogy a török elleni harcz fölsegítésére

2000 drb aranyat vegyen kölcsön a sz. szék kincstárának terhére. Lib. 20. nr. 9.

— 1476. ápril 29. A bolognai községtanács elrendeli, miszerint J. A. Negri pápai követnek 2000 arany fizetessék a magyar király számára a török elleni háború költségeire. — Ibid nr. 12.

— 1481. január 3. IV. Sixtus levele, melyben bizonyítja az itáliai fejedelmek szövetségét Mátyással az Aolonából Italiába törni készülő törökök elűzésére. Ibid. f. 100.

— 1481. febr. 1., máj. 3. és jun. 16-ról kelt három breve ugyanarról. Ibid. ff. 101—102.

— 1522. A pápa, a császár, az angol király és más keresztény fejedelmek szövetségre lépnek a törököknek Italiából való elűzése végett. (Exemplum s^{ne} lige seu federis inter sanctum dominum nostrum, Cesaream maiestatem, regem Anglie et alios principes Christianos pro tuenda Italia: *Bullae et brevia 1455—1486*. Q. lib. 22.) Ez okiratban — melyet Makusev közöl — említetnek a törökök foglalásai a balkáni félszigeten, az Archipelagon, Magyarországon és Horvátországban, úgyszintén további terveik.

III. Városi könyvtár. *Biblioteca comunale di Bologna*.

E könyvtár az Archiginnasio épületében van mintaszerűen rendezve. Makusev 6 codexet ismertet, melyek közül bennünket három érdekel.

A Miscellanea d'importanti mss. politico-storico-litterarii.

Vol. I. ff. 22—29. VI. Sándor pápa levelezését tartalmazza II. Bajazettel, ennek öcscse, Dsem, ügyében: Instructiones Alexandri VI. date Georgio Buzzordo nuncio ituro ad Baizettum Turcarum imperatorem anno 1494. Una cum responsionibus ejusdem Baiazet, in quibus intra alia petit a pontifice et rogat cum, ut faciat cardinalem Nicolaum Cibum.

— 1494. jun. 10. A pápa utasításai a nunciushoz. Többek közt kéri a szultánt, hogy ne intézzon berohanásokat Horvátországba, ő viszont magára vállalja, hogy a magyarokat visszafogja tartani a törökök elleni ellenségeskedésektől.

Seb. Justiniani velenczei követ jelentései a magyar királyi udvarból. Külön kötet e címmel: *Registrum litterarum d. Seb. Justiniani oratoris apud serenissimum regem Hungarie 1500—1503.*

Justiniani működéséről elismerőleg szól kortársa L. C. Tubero (Comment. de temporibus suis lib. VIII. pp. 263—264. ed. Schwandtner.).

A mi Justiniani jelentéseit illeti, azok 1500. február 23-án kezdődnek és 1503. február 22-én végződnek. Makusev csak kivonatot ad belőlök a következőkben:

1500.

— ápril 8. Iván szerb despota 38—40 év körüli kellemes külsejű bátor ember; háború esetén 2000 könnyű lovast állíthat ki. Jajcza bánja és a Frangepáni grófok rokonságukkal szívesen állanak Velence szolgálatába.

— ápril 24. A bosnya püspök, mint a törökkel harczoló Péter erdélyi vajda követe, Budára érkezett.

— május 6. A törökkel való harczra a zágrábi püspök 400, a káptalan 200 lovast állítanak ki.

— május 7. Ulászló király 17—18,000 lovast, az erdélyi vajda pedig 50,00-et küldhetnek a török ellen.

— május 11. A szerbek s a szultán egyéb alattvalói (Serviani, Rasciani et altri subditi del Turco) ígérik, hogy 20—25,000 harczost állítanak sikra, ha a magyarok a szárazon, a velenceiek a tengeren támadják a törököt.

— május 19. Péter herczeg, (duca Pier de s. Saba) ki nemrég Budára érkezett, kijelentette Justinianinak, miszerint Törökország összes keresztényei készülődnek a háborúra, ő maga 40,000 hű alattvalója élére áll.

— május 20. Skender boszniai basa 8—9000 harczossal Friaulba készül törni.

— július 4. és 6. A boszniai basa készülletei a velenceiek és a magyarok elleni háborúra.

— július 25. Ulászló pártját fogja a Velence által szorongatott Raguzának.

— október 10. A magyar sereg 16—20,000 lovasból áll, nem számítva az erdélyieket, szászokat és cseheket.

— okt. 31. 600 török lovas jelent meg a horvát határon.

— novemb. 28. A moszkvai nagyfejedelem (duca di Moscovia), mint vélik, a törökök ösztönzésére, elpusztítja Litvániát.

1501.

— január 2. A törökök és a római császár ösztönzésére a tatárok, kikhez e végből külön követséget menesztett a császár, elpusztították Lengyelországot és 30,000-nél több lakost hurczoltak rabul.

— január 24. A szultán Drinápolyban gyűjti seregét és készíti hajóhadát. A seregek a magyar határ felé húzódnak. Szmederevóban 4000 lovas van.

— jan. 29. Zárai Lukács, ki török rabságban volt, állítja, hogy Skender pasa 7000 lovassal Dalmáciába és Isztriába szándékozik berohanni s elfoglalni Knint, Vranat és Orisovicát.

— febr. 4. A lithván nagyfejedelem követe által segélyt kér a moszkvai nagyfejedelem ellen, ki óriási előkészületeket tesz a Litvániába való betörésre.

— márcz. 8. Ulászló király és a pápai követ elhatározták, hogy követ küldessék a moszkvai nagyfejedelemhez a Lithvániával való megbékélés és a török ellen kötendő szövetség ügyében.

— márcz. 12. Corvin János értesítést küld a törökök mozgólódásairól Boszniában.

— márcz. 13. Horvátországban 2000, Szlavoniában 5000 gyalog szedetett; Jajcza körül néhány vezér (alcuni banni) 4--500 lovassal a török földre berohanást készül tenni.

— márcz. 30. A törökök naponként berohanásokat tesznek Sebenico, Trau és Zara vidékére (*facendo ogni zorna Turchi invasione et damni excessivi nelli territorii di Sebenico, Trau et Zara*).

— ápril 2. 800 Boszniába törő horvátot tönkre ver 3000 török.

— máj. 12. *Tenor instrumentorum contractorum seorsum cum sermo d. rege Hungarie.*

— máj. 13. *Capitula confederationis inter sanctissimum dominum regem Hungarie et illustrissimum dominum Venetiarum ad offensionem, destructionem et exterminationem Turci et status eius.* — Velencze kötelezi magát, hogy évenként 100,000 ezüst forintot fizet a magyar királynak és hogy hajóhadával is segíti őt. E szerződést elfogadták Spanyol- és Franciaország is.

— máj. 23. 1000 török berontott Horvátországba, hová nagyobb csapatok és Corvin János küldettek.

— jún. 14. Horvátországban és Szlavoniában 3500 ember központosított össze.

— jún. 26. Frangepán Bernardin gróf Budára érkezett, ki-
eszközlendő, hogy Zengg visszaadassék neki. A király kegyesen,
de kitérőleg felelt, a mivel amaz nem volt megelegedve. Jajczá-
nál 50 lovas tönkretett 150 törököt, de később a segítségre jött
török csapat által, mely lovaikat is elszedte, szétverettek. E csete-
patében elesett 14 magyar és 130 török.

— júl. 11. Corvin János és a zágrábi püspök levelei szerint
a Skender pasa által küldött 3—4000 török a Száván át Szlavo-
niába akart betörni (utánok még 10,000 jött), de mivel a folyó
mélysége megakadályozta átkelésükben, visszahúzódtak Boszniába.

— júl. 21. 4000 török berontott Horvátországba, hol 11
napon át raboltak és több mint 50,000 keresztényt rabságba
hurczoltak.

— júl. 29. A szerb despota és György gróf, belgrádi bán,
átkeltek a Dunán, megszállották Szmederevót és elpusztították
környékét.

— auguszt. 9. Corvin János védelmezi Horvátországot és
Szlavoniát.

— októb. 4. A törökök átjöttek a Duna innenső oldalára.

— novemb. 9. A törökök a szerb despota által békét aján-
lottak a magyar királynak.

— novemb. 19. A magyar sereg Józsa gróf vezérlete alatt
kiindulván Belgrádból egész a Moraváig haladt, sőt 150 mértföld-
nyire beljebb tüzzel-vassal pusztítva mindent, miközben kétszer
találkozván a törökkel, ezt tönkre verte s azután gazdag zsák-
mánynyal és 1000 fogolylyal visszatért Belgrádba.

— deczemb. 4. Az erdélyi vajda betört Bolgáriába, Corvin
János pedig Boszniába.

— deczemb. 21. Corvin János elpusztította Boszniában Chi-
vár környékét, de bevenni nem tudta.

— deczemb. 28. 3500 török átjött a Duna innenső ol-
dalára.

1502.

— jan. 6. A szerb despota 1000 lovassal Boszniába tört,
sok falut égetett föl, gazdag zsákmányt és 600 foglyot ejtett, 100
törököt megölt.

— jan. 12. István moldvai vajda jelenti, hogy a lengyelek-
kel szövetségben levő tatár kán iszonyu vereséget okozott az

oroszoknak, kik közül 9000-nél több veszett el az ütközetben. A törökök félnek a magyaroktól és Karamantól.

— jan. 21. Corvin János bevette Upácot Boszniában.

— jan. 30. és 31. Péter, sz. Szabbás hercegének nagybátyja, Aceovich basa, összeköttetésbe lép a szerb despotával.

— jan. 31. A török hajóhad 40 hajóból áll, melyek között 12 nagyobb gálya van.

— febr. 7. A szerb despota 2600 lovassal elpusztította Boszniát, 100-nál több falut égetett föl és töméntelen foglyot ejtett. További működésére erősítést kér a királytól (800—1000 lovast.)

— febr. 26. Skender pasa fia 3000 lovassal és 4—5000 gyaloggal elpusztította Jajeza környékét, 4 várost és 7 falut föl-égetett. A keresztények részint foglyokban, részint halottakban többet vesztek 5000 embernél.

— márcz. 9. Az erdélyi Radul gyanuba jön a törökkeli összeköttetései miatt.

— márcz. 26. A törökök ember, hajó és pénzhány miatt nem képesek jelentékenyebb erőt összegyűjteni, «per el qual defecto dice esser sta posto per el sr Turco ali subditi soi tante angarie, che li e necessario non solum vendere la roba, ma vendano et impegnano li figliuoli et le moglier proprie: quali non cessano chiamar: Hungari, Hungari, che fa il re de Hungaria.»

— ápril. 4. és 22. Corvin János két ízben megverte a törököt.

— máj. 1. A törökök megtámadása végett a szerb despota és mások vezérlete alatt 10,000 lovas gyűlt össze a Dunánál.

— máj. 16. Említettik «duca Lorenzo che fu fiol di re de Bossina.»

— jún. 4. A törökök tárgyalásai az erdélyi Radullal és a szerb despotával.

— jún. 12. A törökök megkísérlik a szerb despota megvesztegetését: «Cherzegogli bassa prometteva gran doni.»

— jún. 4. és 29. A törökök megszállták a Bonsló Ferencz által védett Jajczát.

— júl. 14. Tergeics István elűzte a törököt Jajeza alól, miközben 500 embert veszített.

— júl. 29. A szerb despota megverte a törököt Zvornik alatt

— auguszt. 2. A törökök átkeltek a Dunán.

Az augusztusi, szeptemberi és októberi jelentésekben a hadi működések tervei és békétárgyalások foglaltatnak.

— novemb. 4. Ulászló király védi a raguzaiakat a velenceiek tulkapásai ellenében.

1503.

— jan. 5. A szerb despota örökösök nélkül halt el hideglelésben, miért is tartományra szétzsákmányoltatott.

— jan. 16. A velenceiek szorongatják a raguzaiakat.

— jan. 21. Ind. VI. capitula inter sermum regem Hungarie et illum dominium Venetorum tempore pacis cum Turco.

E jelentéseket nem kizárólag Justiniani írta, hanem társai is, előbb Vettore Soranzo (meghalt Bácskában 1500 jan. 24.) és Giorgio Pisani (Budára jött 1501. febr. 12-én és Velenczébe tért 1502. nov. 9.)

Anonymus, Annalia pontificum et imperatorum usque ad annum 1520.

— pag. 205—206. Hunyadi és Skenderbég háborúiról a törökkel.

IV. Egyetemi könyvtár. Biblioteca dell' universita di Bologna.

Codex No 208. «*Raccolta di diverse morti con varii avvenimenti*» czímmel 329. laptól kezdve tartalmazza Avvisi della morte de principali rebelli di Germania sequita alli 30. Aprile 1671. Az összeesküvők között, kik 1671. april 27. befejeztettek, voltak Zrinyi Péter (Pietro Zdrini) (f. 337.) és Frangepán Ferencz (f. 343.) 2) Cod. No 1076 «*Miscellanea*» tartalmazza: nr. XVII. Proposita et tractata in consultationibus sanctae expeditionis, quae ad principes mittenda visa sunt, eorumque prudentia et consilis examinanda, si quid addendum, minuendum corrigendumque videatur.

Fölsorolatik azon haderő, mely a törökök elleni háborúra szükségeltetik s előadatik e háboru terve, mely szerint szárazon és vizen egyidejűleg volna intézendő a támadás akként, hogy a magyarok és lengyelek Konstantinápoly alá vonulnának, a szövetséges hajósereg pedig Albánia s Görögországra törne.

Cod. nr. 1117. «*Relationi e lettere.*» Áll pedig 12 kötethől. A 8. kötetben vannak:

— Litterae Pauli papae IV. ad varios potentatos et praelatos catholicos. (Maximiliano Bohemiae regi, Martino Guzmano regio cubiculario. Mariae Bohemiae reginae, Ferdinando Ungariae regi etc. etc.)

Cod. nr 1974. in 4° f. 1500. *Legationis apostolicae in Polonia.* In nomine Dei Amen. In hoc libro continentur aliquot constitutiones, decreta, edicta, memorialia, monita, litterae, jura et alia diversa monimenta ad legationem apostolicam in regno Poloniae magnoque ducatu Lithuaniae, ac Russia, Prussia, Masovia, Samogitia, Volynia, Livonia et aliis provinciis et locis universis temporali dominio sermi *Stephani Bathorei* regis Poloniae, magni ducis Lithuaniae nec non Transsylvaniae Principis subjectis pertinentia . . . collecta et exemplata studio . . . Hieronymi Bovii . . .

Cod. Nr. 2001. *Miscellanea storico politica.* Tartalmazza.

— Opusculo 10. Questo sara un breve sommario cavato dalla relatione di personaggio d'importantia, il quale per lo spatio di tre anni e stato con grado e dignita presso il sr Turco, il cui nome taccio per convenienti rispetti.

E relatio teljességgel ugyanegy azzal, mely Milanóban az Ambrosius könyvtárban őriztetik (S. 115. sup. ch. 17—28.) ezen czím alatt: Raguaglio dello stato, nel quale si ritrova quest' anno 1594. il governo dell' imperio Turchesco et della causa, parche egli habbia volto l'armi al presente nelle parti d'Ungaria.

— Opusculo 14. Universis orbis Christiani regibus, principibus, rebuspublicis, totius sacri Romani imperii statibus et ordinibus, gementibus denique sub oppressionum pondere infelicibus Panoniae civibus ad sempiternam memoriam. Michael Apafi d. g. princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

*

Monumenta Bononensia czím alatt Makusev IV. Sixtusnak 1481. január 3. kelt brevejét (311—312 ll.) és Justiniani jelentéseit közli (312—320. ll.), de nagy kihagyásokkal, valamint Dalmácia leírását.

3. FLÓRENCZ.

I. Archivio centrale di stato in Firenze.

E levéltár a Palazzo degli Uffizi 61 termében van. Az 1530-ig terjedő okmányok a köztársasági, az 1530-tól kezdődők a nagyhercegi vagy medici-lotharingiai levéltárat képezik. Az egész 1868-ban 126,631 okmányból 263,267 kötetben állott, melyek közül 18,401 az előbbire, 244,866 az utóbbira esik.

1. Archivio della repubblica.

A) Capitoli del comun di Firenze. Áll 110 kötetből, melyeknek tartalomjegyzékét Cesare Guasti adta ki: «Documenti degli Archivi Toscani. I capitoli del comune di Firenze. Inventario e regesto» cz. művében.

— A XVI. kötetben (134,140. sz. a.) van Lajos magyar királynak két levele (1365. és 1368. évekből) a flórenczi községtanácsához, melyben kéri, hogy azon összeget, melylyel a flórenczi Cambio István a raguzai Goize Marinusnak tartozik, fizettessék ki.

B) Atti publici del comun di Firenze. A III. kötetben hazánkra vonatkoznak a következők:

— 1496. jún. 10. Ulászló magyar és cseh király levele, melyben kéri, hogy tekintve azon privilegiumokat, melyeket a toscanaiak rég idők óta élveznek Magyarországbán, engedtessék meg az ő kapitányának, a toscanai Pastor Istvánnak, miszerint némely árukat vámmentesen szállíthasson Flórenczből

— 1497. szept. 21. Ugyanannak levele, melyben kéri, hogy Babiani Rafael kényszerítessék rá, hogy egy magyar kereskedőnek tartozását rójja le.

— 1498. febr. Ugyanannak levele, melyben jelenti, hogy Formose Sándor Flórenczbe küldetett a Corvin Mátyás által alapított könyvtár számára szerzett könyvek számláinak kiegyenlítésére.

— 1499. jún. 17. Jelenti, hogy a Raguzán át a török szultánhoz utazó Gjerio Resalito követ kézbesítette neki a flórencziek baráti levelét.

— 1499. nov. 8. Kéri, hogy Juliani Jakabnak fizettessék ki 124 arany, melylyel neki Delaren Jakab tartozik.

— 1506. ápril 17. Gusebic György Flórenczbe küldött követ megbízó levele.

-- 1507. jan. 31. Kéri a Szorkovič Valentin megsebesítőjének föl kutatását és megbüntetését.

— 1510. júl. 8. Jelenti, hogy a velenceiek néhány raguzai és flórenczi szállító hajót elfoglaltak a földközi tengeren.

— 1511. júl. 1. Kéri, kutassák ki azon egyént, ki a Candia szigetén levő raguzai árúban 1000 frtnyi kárt tett és a raguzai Antic Jakab hajóján a flórenczi tartományba menekült.

— 1511. szept. 20. Ugyancsak a raguzai Vukmirovič Mariano letartóztatásáról, ki Radoszavič Ferencz áruiban 500 arany kárt okozott.

— 1511. szept. 18. Köszöni a raguzai Natalis és Ragnini-nek tett szolgálatoakat.

— 1520. okt. 26. A Flórenczbe követül küldött Kelemen dömés megbízó levele.

— 1524. jan. 12. Visszautasítja a flórenczi kalmároknak Ragusa részéről való elnyomatásáról szóló hireket.

— 1529. ápr. 28. Dicséri a visszatérő Albizi Péter flórenczi követet.

— 1521. júl. 19. Kéri a Gasetdetől Pisában elvett árúk visszaadását.

— 1522. febr. 7. Lajos király leírja a veszélyt, mely Magyarországot a törökök részéről fenyegeti, kik már Belgrádot ostromolják s jelenti a signoriának, hogy elküldte titkárát a pápához és az összes keresztény fejedelmekhez segélykérés végett.

— 1522. febr. 7. A magyar követ megbízó levele.

— 1526. márcz. 26. Lajos magyar király kéri a signoriát, ne késedelmeskedjék a segélylyel.

— 1526. április 15. Ugyanő a török elleni háborura pénzbeli segélyt kér.

— 1526. jún. 21. Ugyanő pénzsegélyt és katonákat kér.

— 1528. máj. 22. János magyar király segélyt kér Ferdinánd ellen, ki a tróntól meg akarja őt fosztani.

C) *Signoria*. — *Carteggio*. A signoria átiratai két csoportra oszlanak: a signoriától) Della signoria kibocsátott, és a signoriához (Alla signoria) jövő levelekre; az első csoport ismét: Prima cancelleriára, mely a külügyeket vezette (1302—1532., 90. köt.) és Seconda cancelleriára, mely a belügyeket igazgatta, (1441—1532. 71. köt.)

a) Carteggio della signoria. Prima cancelleria.

— 1327. jan. 20. Ad comune Raugii. (Regestum litterarum et ambaxatorum 1327—1328. Nr. 3. f. 2.)

— 1364. márcz. 22. A signoria üdvözli a volt magyar követet, a genuai de Sorbi Balthasárt Corzola és Chvar grófjává történt kinevezése alkalmából. (Pro rege Ungarie comiti civitatum insularum Corçolle, Leusne etc. in partibus Sclavonie. Letere, vol. XIII. f. 46.)

— 1377. jún. 11. Comiti regiminique Raguse: panaszolkodnak a raguzai fölemelt vámok miatt. (Registri. Nr. 17. f. 115.)

— 1377. júl. 18. Comuni Ragusii: panaszolkodnak a sub pretextu excommunicationum et processuum apostolicorum contra comune nostrum fulminatum kiadott rendelet miatt, mely tiltja a flórenczi kereskedőknek Raguzát látogatni. (Ibid. f. 123.)

— 1389. szeptember 28. Regi Hungarie: panaszolkodnak Modrus és Hrka grófjára és a grófnéra, kik igazságtalanul multa bona nobilis militis domini Verri de Medicis zár alá vettek, és kérik pártfogását. (Regest. nr. 21. f. 129.)

— 1389. szeptember 28. Comiti et comitisse Modrusii et Vegle: bizonyítván, miszerint a paduai Giacomelli Milán, a grófok adósa, soha sem volt flórenczi polgár és Verri vele semmiféle összeköttetésben nem állott, kérik ez utóbbi javainak fölszabadítását a zárlat alól. (Ibid. f. 130.)

— 1389. október 20. Regi Bossine: örömeiket fejezik ki a rigómezei ütközet fölött.

— 1394. máj. 8. Jadre: kérik Péter de Pertinario flórenczi kalmár elkobzott javainak visszaadását, a mennyiben ő a bűnös volta miatt javai elkobzására ítélt pagobeli lakossal üzleti összeköttetésben állván, a javak egy része az ő tulajdona volt.

— 1410. febr. 6. Duci Venetiarum: köszönik, hogy a Velen-czével kereskedést üző Lucari Péter és Radinič Mátyás raguzai lakók által rászedett flórenczi kalmárok a velenceiekkel közös jogok érvényben tartásával vállalkozásokra bocsáttattak. (Minutari filza 6.)

— 1429. márcz. 21. Ragusinis: Lucius de Calvanente Miklós flórenczi kalmár megbízó levele (Reg. filz. a 33. f. 7.)

— 1429. ápr. 1. Eisdem: kérik, szoríttassék rá Péter de Primo raguzai lakos, hogy Thomasio de Corbinello Paris és társai

flórenczi kereskedőknek tartozó adósságának 100 frtnyi hátralékát fizesse le. (Reg. nr. 30. f. 63.)

— 1436. márczius 31. Ragusinis: kéri, hogy azon összeg, melylyel több raguzai lakos Sciatto Uberti de Ridolfo flórenczi kalmárnak tartozik, teljesen kifizetessék nevezetteknek. (Reg. filza 30. f. 116—117.)

— 1457. ápr. 27. Duci Bosne et sancti Sabbe: köszönik a flórenczi kereskedők iránti pártfogását és mentegetőznek, hogy törvényeik szerint lehetetlen megengedniök, hogy követe, gróf Bulislavič bizonyos árúkat vámmentesen szállíthasson. (Reg. nr. 40. f. 23.)

— 1457. máj. 18. Raguseis: kéri, fogadják kegyesen és hallgassák meg a Medici Cosimo és Pille Gerár által bizonyos üzleti ügyben Raguzába küldött ellei Paulovič Bertalant. (Ibid. f. 34.)

— 1457. júl. 11. Eisdem: ajánlják Bartoli Ivanič Mihály jeles flórenczi puskaművest. (Ibid. f. 47.)

— 1458. Venetis: Ex Petro Pactio cive nostro egregio nuper accepimus, quod cum Bernardus Romanus ex Valona urbe naviculum cera onustum versus Rausiam (*így*) urbem direxisset, ut cera ipsa Martino Clarino ejusdem Petri institori traderetur, ea ratis medio in freto non procul a Ragosia a vestris capta Siaram Dalmatiae urbem deducta est, ea scilicet causa, quod ejusdem rectores velut de industria vestros vitantes portus et alio tendentes contra instituta et leges vestras navigarent.» Biztosítván őket polgáraik becsületességéről, kéri az elfoglalt hajó és terhének visszaadását. (Reg. nr. 41. f. 92.)

— 1458. márcz. 10. Raugais (*így*): fölemlítve barátságos összeköttetéseiket Raguzával, kéri, ne adóztassák meg fölösleges vámilletékekkel Clarino Mártont, Patti Jakab raguzai ügynökét. (Ibid. f. 98.)

— 1458. Comiti Stefano Signe etc.: megbízottat küldenek fivéréhez azon kérelemmel, hogy Zatti Miklós jogtalanul zár alá vett czikkei fölszabadíttassanak. (Ibid. f. 164.)

— 1459. febr. 14. Raguseis: Ricasoli Gáspár, Pazzi Péter és Jakab fivérek flórenczi kereskedők megbízottjának ajánló levele. (Reg. nr. 42. f. 1.)

— 1459. febr. 19. Eisdem: kéri, szoríttassék rá Francesco de Corzola azon adósságának lefizetésére, melylyel Francesco és

Carlo Cambini testvéreknek a tőlük Flórenczben vett czikkékért adós maradt. (Ibid. f. 3—4.)

— 1459. máj. 6. Eisdem: Benizi János, Bilioti Joanicus által ügyei vezetésével megbízott ügynök ajánló levele. (Ibid. f. 108.)

— 1461. okt. 24. Eisdem: kéri, szoríttassanak rá Marinovič és Tomasič raguzai lakók, hogy Sandri Simon flórenczi kereskedőtől vett vászonárúknak árát fizessék le. (Reg. nr. 42. f. 169—170.)

— 1463. aug. 31. Eisdem: kéri, hogy a hosszú időn keresztül Raguzában lakott Martini Lucas flórenczi polgár halála után fönmaradt örökség adassék ki testvéreinek, Katalinnak, az egyetlen törvényes örökösnek. (Reg. nr. 46. f. 106.)

— 1463. szept. 20. Eisdem: A Sándor fivére halála után maradt örökség felvételére Raguzába induló Strozzi Márk ajánló levele. (Ibid. f. 106.)

— 1464. máj. 16. Eisdem: kéri, részesítsék támogatásban Pazzi Vilmost és társait, kiknek nagy kölcsöneik vannak a raguzai polgároknál. (Reg. nr. 43. f. 149.)

— 1475. szept. 13. Eisdem: Altovit Baldo flórenczi nobile, Benizi István, a raguzai Marinovič kereskedőház hitelezője megbízottjának ajánló levele. (Reg. nr. 46. f. 23.)

— 1475. szept. 15. Eisdem: Corsi Domokos, Sassetto Ferencz flórenczi nobile, a raguzai Martolči hitelezője megbízottjának ajánló levele. (Ibid. f. 24.)

— 1475. szept. 19. Eisdem: Lauducci Const. Sernigo Cyprian nobile, ugyanazon Martolči Antal kereskedő másik hitelezője megbízottjának ajánló levele. (Ibid. f. 24.)

— 1476. máj. 15. Eisdem: ugyanaz a Raguzában kereskedelmi ügyeit rendező Cavalcanti Ferencz nobili részére. (Reg. nr. 46. f. 39.)

— 1478. decz. 24. Eisdem: ugyanaz Lavrentucci Jakab de Orlandini és Carucci Ferencz Raguzában levő flórenczi kereskedők részére. (Reg. nr. 47. f. 58.)

— 1479. okt. 16. Eisdem: köszönik a Pazzi Antalnak nyújtott segílyt és támogatást és ugyanazt mások részére is kikéri. (Ibid. f. 64—65.)

— 1479. decz. 1. Eisdem: ugyanarról. (Ibid. f. 65.)

— 1480. ápr. 16. Eisdem: kéri, ne adjanak hitelt a saját szakállára működő Giunio Lausiusnak, ellenben támogassák a

Pazzi ügyében eljáró Orlandini és Carucci florenczi hites kalmárokat. (Ibid. f. 68.)

— 1480. máj. 29. Eisdem: ismételten kéri, hogy Pazzi áruí nevezett kereskedőknek kiadassanak. (Ibid. f. 73.)

— 1482. febr. 26. Imperatori: Hivatkozva szolgálataikra, kéri a fiumei kapitány által jogtalanul letartott Cecco Mihály és Ottarante Pandolf florenczi kereskedők rögtöni szabadon bocsáttatását. (Reg. nr. 48. f. 117.)

— 1482. febr. 26. Capitaneo Fluminis oppidi in Dalmatia: ugyanazon ügyben. (Ibid. f. 118.)

— 1483. szept. 23. Raguseis: kéri, kényszerítsék rá a Raguzában élő Ciarini Márton florenczi lakost, hogy térítse vissza Paolo de Colle florenczi nobilenek a Konstantinápolyban vett bibort. (Ibid. f. 131.)

— 1497. nov. 10. Dominis Raguseis: tekintettel arra, hogy területükön már két év óta semmi termés sem volt, minek következtében kitört az éhség, kéri, hogy az ősi baráti viszony jeléül engedjék meg a florenczi kereskedőknek, névszerint Medici Lőrincz és Jánosnak, hogy a nemrég hozott tilalom daczára, mely szerint kenyeret tilos a határon átszállítani, Raguzából kenyeret szállíthassanak. (Reg. nr. 50. f. 22.)

— 1498. jún. 23. Jacobo Juliani consuli Ragusii: köszöneteket fejezik ki buzgó működéséért. (Ibid. f. 53—54.)

— 1499. márcz. 6. Raguseis: kéri, hogy a florenczi árúktól ne szedjenek nagyobb vámot, mint előbb. (Ibid. f. 162.)

— 1499. márcz. 6. Jacobo Juliani consuli Florentinorum Ragusii: kéri, járjon közre ugyanazon ügyben. (Ibid. f. 163.)

— 1499. márcz. 6. Raguseis: kéri, ne emeljék fel Mellino Antal florenczi kereskedő áruinak vámilletékét. (Ibidem.)

— 1499. márcz. 6. Eisdem: Risalito Cieri florenczi követtől, ki a szultántól jöven, megfordult Raguzában, értesülvén arról, miszerint a florenczi árúkra meghagyatott az előbbi vám, köszönetüket küldik. (Ib. f. 165.)

— 1499. máj. 9. (?) Jacobo Juliani consuli nationis Florentiae Ragusie: figyelmébe ajánlják a török szultán udvarába visszatérő Risalito Cieri követeket. (Ib. f. 103.)

— 1500. decz. 12. Dominis Raguseis: kéri, hogy a Raguzá-

ban lefoglalt árúk visszabocsáttassanak Paxcis tulajdonába. (nr. 51. f. 101–102.)

— 1501. okt. 30. Eisdem: kéri, hogy Corsini Károlynak jogtalanul lefoglalt hajója adassék vissza neki. (Reg. nr. 52. f. 79.)

— 1504. jan. 11. Ragusini: ajánlják Cello Pétert, Nerli Péter ügynökét, a kinek bizonyos kereskedelmi pöre van Raguzában egy spanyollal. (Reg. nr. 54. f. 140.)

— 1510. jún. 19. Raguseis: értesülvén, hogy néhány velen-
czei gálya elfogta a Konstantinápolyba flórenczi árúkat vivő raguzai hajókat, ajánlják, hogy ezek visszaadása ügyében alkudozásokra lépjenek. (Reg. nr. 156. f. 181.)

— 1510. jún. 18. Nicolao Morello, emino nationis Florentinae in Constantinopoli: ugyanazon ügyben. (Ibid. f. 183.)

— 1510. okt. 22. Raguseis: kéri, támogassák Figiovani Gábort, nővérének Saurának, az apuliai Mantuzzo özvegyének hozománya ügyében. (Reg. nr. 56. f. 22.)

— 1511. júl. 16. Eisdem: jelentik, hogy eleget tettek a raguzai Natalisnak Giorgi Balázs elleni keresetében. (Ibid. f. 42.)

— 1512. ápr. 28. Eisdem: kéri, fiztessék ki a raguzai Niksu Marinovič Györggyel azon összeget, melylyel Calcedoni Miklósnak tartozik. (Ibid. f. 75.)

— 1512. máj. 29. Eisdem: kéri, adassanak ki Morelli Miklósnak azon árúi, melyeket Konstantinápolyból való jöttékor a velen-
czeiek elvettek tőle s azután a raguzaiaknak adtak át. (Ib. f. 80.)

— 1514. jan. 5. Eisdem: Don Pedro Bovadilla spanyol ten-
geri rablóról, ki sok flórenczi árút rabolt el Spanyolországból való szállítása alkalmával. (Ibid. f. 182.)

— 1514. jan. 24. Patentes pro iudice domino Laurentio Ragno de Ragusio: elismerő bizonyítvány a raguzai Ragno Lőrincz részére, ki három éven át bíró volt Flórenczben. (Ib. f. 186.)

— 1514. okt. Raguseis: kéri, hogy Morelli Miklósnak Raguzában levő árúi adassanak ki az ő fivéreinek és örököseinek. (Ib. f. 172.)

— 1529. máj. 17. Eisdem: köszönik az Albizzi Péter fogad-
tatását, kit ismét visszaküldenek. (Ib. nr. 57. f. 4.)

b) Carteggio alla signoria. Lettere originali e copiari.

— 1358. febr. 20. Ludovicus rex Hungarie nobilibus et sapientibus viris prioribus vexillifero iustitie, populo et comuni Flo-

rentie: jelentvén a Velenczével kötött békét, küldi Dolfino István doge manifestumát, melyben Velence az ő részére lemond Dalmáciáról, azon kérelemmel, miszerint az a flórenczi területen ki-hirdetessék. (Reg. nr. XII. f. 22—23.)

— 1403. júl. 11. Jadre. Matheus de s. Miniato, regius secretarius, egregiis et spectabilibus viris, ser Colucio de Salutatis cancellario, ac ser Viviano scribe reformationum magnifici comunis Florentie: jelenti, hogy Chervoja bosniai vojvoda Zarába érkezett, hová László magyar királyt is nagyobb kísérettel várják. (Respons. Origin. 1402—1498. f. 8. nr. 32.)

— 1403. júl. 30. Jadre. Idem ser Viviano etc.: László magyar király megérkezett Zarába s ott királylyá ohajtja magát koronáztatni. (Ib. Nr. 34.)

— 1403. júl. 30. Jadre: Galeattus ser Viviano: ugyanarról. (Ib. Nr. 84.)

D) Legazioni e commissarie. Missive e responsive. 1393—1530. nr. 37.

— 1426. május 9. és 10. Rinaldo degli Albizi. Ricordi di sue commissioni ex lettere. (Vol. V. f. 47.) 1425-ben követül küldetett Zsigmond császárhoz Velenczébe, Ferrarába és Bolognába. Jelzett datum alatt leírja útját Magyarországon: «ezenkívül a királynál volt kihallgatáson a szerb despota, ki nagyon nógatta a királyt a Velence elleni háborúra.» A 82. lapon van: Lingue in Schiavonia, che hanno terre e ville di per se, melyek között első helyen említi a magyart.

— 1490. szept. 1. Paolo Antonio Soderini, oratore Trentino in Napoli, dominis octoviris practice: Frangepan, zenggi grófnak horvát és bosnya bánná történt kinevezéséről. (Ib. vol. XIX. f. 136.)

E) Dieci di balia.

Cartegio a' X. (1395—1530. nr. 159.)

— 1479. aug. 6. Guidantonius Vespucci orator Parisiis: a a francia követségről Magyar-, Cseh- és Lengyelországba és a magyar követségről a francia királyhoz. (Responsive vol. XXV. f. 123.)

— 1483. január 7. Ex Neapoli. Petrus de Nasis orator: a békéről, melyet a magyar király 3 évre kötött a törökökkel és ezek berohanásáról Kephaloníába. (Ibid. vol. XXVII. nr. 18.)

— 1486. április 22. Neapoli. Jo. Lanfredinus orator: a török követségről a nápolyi királyhoz és a magyar seregnek Zenggbe való megérkezteről, honnét Apuliába fog átszállíttatni. (Ibid. filza XXXVI. nr. 104.)

— 1497. július 22. Romae. Alexander Braccius: a csehek, lengyelek és magyarok győzelméről a törökök fölött és az előbbieknél a kath. egyház kebelébe való visszatérési szándékokról. (Lettere ai X. di balia da Maggio a Dicembre 1497. filza CXVI.)

F) Ordini del consolato della nazione Fiorentina. (Cl. XI. distinzi. 4. nr. 27.)

— ff. 31—32. 1429. okt. 15. A nemzeti gyűlés megerősíti a szerződést, mely Dolfini Domenicoval 5 esztendőre (1430—1435.) kötöttetett, melynek értelmében Raguzából vámmentesen szállíthatók Flórenczbe arany, ezüst, iparczikkék, bőr, viasz és más árúk.

— ff. 253. 1495. jún. 25. Utasítás Giuliani Jakab (commissario della nazione Fiorentina) részére.

Ezen Jakab 1533-ig volt flórenczi consul Raguzában, a mikor helyét Julián fia foglalta el (f. 285.). Ezt követték: Zenobius Georgii de Bartolis (1538—1547. f. 286. 292.), 1547. júl. 29. pedig Laurentius Antonii Laurentii de Miniatis (f. 294.) 1570-ben Bartolomeus de Pescionibus lett kijelölve (Ib. nr. 79. f. 76.), kinek jogai pontosan körülíratlak. (Capitula Ragusii, ibid. f. 36.)

2. Nagyhercegi levéltár. Archivio Mediceo.

A) Carteggio de' granduchi. — Registro delle lettere dei granduchi. 1539—1631. nr. 67.

— 1539. június 7. Al consulo della nazione Fiorentina in Raugia (*így*): Peruzzi Ferencz ügyében és a Medici Cosimo részére vásárlandó lovokról. (Registro di lettere del duca Cosimo, filza 183. f. 237.)

— 1539. augusztus 22. Al rettore et consiglio de Ragugia: De Nobili Antal és István pörének ügyében. (Ibid. fil. 185. f. 170.)

— 1547. febr. 1. A Lorenzo Miniati console di Raugia: Köszönetét fejezé ki a raguziak előzőkenységeért és a részére vásárolt lovakért (filz. 187. f. 19.).

— 1547. szept. 9. Al baylo di Levante: Thomaso Raueo ügyében, ki a flórenczi község ellen elkövetett bűne miatt Velenzébe menekült (fil. 186. f. 42.).

— 1547. szept. 9. Al Lor. Miniati console a Raugia: megelégedését fejezi ki a raguzaiak levele fölött. (Ibid. f. 42.)

— 1547. szept. 17. A Lor. Miniati: előterjeszti a raguzai kormányhoz írott levelét. (Ib. f. 47.)

— 1547. szept. 17. A signori di Raugia: Kéri támogatásukat az innét konzullá kijelölt Miniati Lőrincz részére. (Ibid f. 48.)

— 1549. szept. 7. A consoli di Raugia: Miniati Simon, a raguzai Pagolo hitelezőjének adandó elégtételről. (Fil. 191. f. 85.)

— 1554. július 11. Alli signori rectori et consiglio di Ragugia: Gradini Fülöp és Jakab keresetéről a raguzai Lesino Antal ellenében. (Fil. 201. f. 181.)

— 1555. októb. 6. Ai medesimi: ugyanarról. (Filz. 205 f. 101.)

— 1556. aug. 21. Ai medesimi: kéri ne nyomorgassák a fiórenczi alattvalókat. (Ib. f. 175.)

— 1556. aug. 21. A Lor. Miniati Raugia: köszöni a törökök készülődéseiről adott híreket és tudósítja, hogy kérelméhez képest irt a raguzaiaknak. (Ibid. f. 178.)

— 1556. nov. 10. Ali signori di Raugia: ajánlja a keletre induló Lenici Petrisalo Ferenczet. (Filza 206. f. 59.)

— 1557. aug. 7. Alli signori rettori et consiglio di Raugia: az elhunyt Sfondrati Antal örökösei elégítsék ki annak fiórenczi hitelezőit. (Filza 207. f. 80.)

— 1561. aug. 7. Al rettore et consiglio di Raugia: köszönik, hogy Salviati Ferencz lett raguzai követül küldve Pisába. (Filza 211. f. 84.)

— 1562. szept. 10. Ali signori di Raugia: kéri a támogatást azok irányában, kiket a Szicziából való kenyérszállítással megbízott. (Filza 217. f. 168.)

— 1562. okt. 21. Eisdem: kéri, engedjék meg a keletről való kenyérszállítást a fiórenczi Salviati Fülöp és a raguzai Tutolino Silvester által fölszerelt hajón. (Filza 217. 124.)

— 1565. októb. 19. A Lorenzo Miniati a Ragugia: jelenti, hogy óhajához képest levelet küldött Don Gratia szicziaili alkirályhoz. (Filza 223. f. 52 bis.)

— 1566. május 14. A consiglieri di Ragugia: értesíti, hogy szívesen teljesítve kérelmüket, ajánló levelet adott a stagnói püspöknek a spanyol királyhoz. (Filza 226. f. 50.)

— 1566. május 14. Al re di Spagna: a stagnói püspök Raguzá követe ajánló levele. (Lb.)

— 1568. május 2. Al rettore et consiglieri di Ragugia: kinyilvánítja barátságos érzületét a raguzaiak s főleg Ragnini lovag iránt. (Filza 230. f. 112.)

— 1570. május 1. A Raugiei: köszöni barátságos köszöntéseket és igéri pártfogását. (Filza 236. f. 61.)

— 1570. szept. 8. Alli magnifici rettore et consiglieri di Raugia: ajánlja a Raguzába flórenczi követül kinevezett Pesori Bertalant. (Filza 235. f. 99.)

— 1570. szept. 16. Eisdem: ugyanannak megbízó levele. (Ib. f. 102.)

— 1570. okt. 11. Eisdem: kéri, hogy Vivaldi Jakab neveztessek ki Genuába raguzai konzullá. (Filza 236. f. 36.)

— 1571. június 30. Alla signoria di Raugia: kéri, hogy Fiorini Fiorino fiai az esetben, ha ártatlanok, szabadon bocsáttassanak. (Filza 237. f. 229.)

— 1571. június 30. Al consule della natione Fiorentina in Raugia: ugyanarról. (Ibid.)

Ekként megy ez egész 1671. auguszt. 8-ig.

B) Carteggio a granduchi. Repubblica di Ragusa 1541—1568. filza 2863.

— 1541. apr. 21. Bernardus Jacobi de Ricatoli florenczi polgár in civitate Pissarum et Liburni raguzai követté neveztetett.

— 1541. apr. 23. Ugyanarról a herceghez.

— 1541. aug. 21. Gjurovič Márk, ki Arezzoi Bernátnak 500 scudival adós, börtönbe záratott.

— 1542. apr. 20. A flórenczi kereskedők rosszakaratú eljárása következtében az ő ipari árúikra a vám 2%-ról 9%-ra emel-tetik. — Gjurovič Márk a szultán követelésére kiadatott Herczegovina szandzsákjának, a hová való volt.

— 1543. decz. 18. Kérik de Lorco Lucius Ferencz támogatását Castratti Miklós elleni perében.

— 1550. márcz. 5. Kérik a Livornóban elégett Catton hajójáról megmentett javak visszaadását.

— 1553. apr. 20. Kérik, fizettessék ki Luccari Márk Mihálynak flórenczi árúkkal terhelt hajójának bérösszege.

— 1562. decz. 30. A szultán kemény tilalma következtében nem adnak Salviati Fülöpnek engedély arra, hogy keletről kenyeret szállíthasson.

— 1566. márcz. 20. Don Bonifacio stagnói püspök raguzai követ megbízó levele a spanyol királyhoz. És így folytatódik egészen 1658. márcz. 14-ig.

C) *Secreta vecchia. Notizie varie.* 117 filze.

— Relazione del Viaggio a Constantinopoli facti dal conte Leslio ambasciatore Cesareo. 1665. Leirja Magyarországot. Filza LVII.

— Relatione del regno superiore d'Ungheria. (Ibid.)

— Trattato del granduca cogli Ungheri per valersene al suo servizio. (Ib.)

D) *Archivio dei duchi d'Urbino.* Nr. 933.

A 251. sz. a. Raguzára vonatkozó oklevelek vannak 1564—1605-ig.

E) *Miscellanea Stroziana.*

4. Filza 107. corta 152. Mátyás királynak IV. Sixtus pápához Budán 1475. auguszt. 16-án kelt levele, melyben jelenti, hogy a szicíliai király visszatérő követe, Roverelli Florio elbeszéli a pápának az ő kiadásait, viszontagságait és fáradsalmait, melyeket a törökökkel viselt háborúban szenvedett, továbbá a törökök által támasztott félelmet és azok hadi erejét.

F) *Archivio delle riformazioni.*

— Zára békéje Pisával (Cl. X. dist. III. nr. 26. n. 6. parte II.)

II. Biblioteca Nazionale.

E könyvtár a Magliabecchiana és Palatina könyvtárak egyesítéséből keletkezett.

A) *Magliabecchiana*; alapított 1714. évben; van 12,000 kézírata és 134,000 kötet nyomtatványa.

— Cod. XI. nro 13. Vita di Giov. Corvin.

— Cod. LXI. nr. 2. Descrizione de viaggio d'Ungheria fatta gentiluomini mandati dal granduca Ferdinando in soccorso dell' imperatore e di successi di quella guera contro il Turco (p. 127.)

— Cod. LXII nr. 3. Anonimo, Avvisi dei progressi dell' armi christiane nell' Ungheria 1575—1596.

— Cod. LXXI. nr. 5. Descrizione d'Ungheria 1572. (p. 15.)

B) Riccardiana, 3500 kézirattal és 25,500 kötettel.

— Nr. 2395. Relazione a s. m. l'imperatore di Germania sulte forze de' Turchi, Tartari etc. Kezdődik: Nove conditione, benche miserabile, che mai dispensi la servitu dall' esercitare i proprii obblighi, massima dovuta a chi vanta l'honore di servo a si gran monarca, come la m. v. Szerző Caprara generalis alatt szolgált. Kezdi a török uralma alatt levő Magyarország leírásával, leginkább hadi szempontból: (Buda fu nei tempi passati sede dei re d'Ungheria ad hora del piu cospicuo bassa della porta Ottomana), s azután átmegy a törökök hadi erejére.

*

Monumenta e tabulario Florentino deprompta.

Az előadott okmányokból a következőket közli Makusev A dalmát városokra vonatkozókat itt is csoportokra szedve adja; Zenggre vonatkozó van 4, Zárára 6, Raguzára 142. Monumenta Hungarica nincsen, mindazonáltal kiemeljük a következőket:

— 422. l. Pax Pisanorum cum Jadertinis. Data Jadre. 1188. 28. Martii, temporibus domini nostri Bele invictissimi regis Hungarie, Dalmatie, Croatie atque Rame, anno XVI. regni eius.

— 424. l. Lajos levele a Velenczével kötött béke felől. Datum Jadre. 1358.

— 426. l. S Miniati levele László királynak Zárába való várásáról.

— 427. l. Ugyanannak ugyanarról.

— 428. l. Galeotti levele ugyanarról.

E három levél kiadatott az Archivio Storico Italiano-ban is, I. serie. t. IV. pp. 216—220.

— 431. l. Lajos levele Goize ügyében. Datum in Vissegrad, die 18. mensis Januarii anno LXV.

— 431. l. Ugyanannak ugyanarról. Datum Zolii, die Julii anno LXVIII.

— 553. l. Guidantonius Vespuci párisi követ 1479. auguszt. 6-ról kelt jelentése.

— 538. l. Braccius római követ 1497. jul. 27. kelt jelentése.

— 550 l. Perus de Nasis nápolyi követ 1483. jan. 7. kelt jelentése.

4. G E N U A.¹

Monumenta e tabulario Januensi deprompta.

— Mindössze 13 okmányt közöl, melyek semmi vonatkozással sincsenek hazánkkal.

5. M A N T U A.

Monumenta e tabulario Mantuano deprompta.

— 23. és 24. l. Ambasiata faciendo per Paulum de Armaninis Regi Ungarie parte magnifici domini Francisci et littere per ipsum super his scripte. Az első kelt Bude, die 24. Novembris 1394.; jelenti, hogy a király a boszniai ügyek rendezése végett a déli vidékre utazott; a másik 27. Novembris 1394., ugyanarról.

— 25. l. Caesar de Florentia miles Lodovico de Gonzaga. A magyar királyhoz jött jelentés az oláhok és törökök közti harczról. 22. Martii 1462. Venetiis.

— 25. l. Antonius Guidobonus dno Lodovico de Gonzaga marchioni Mantuae. Ex Venetiis, 26. Martii 1461. A törökök terveiről és hadi készülődéseiről az Italiába való berohanásra.

— Ugyanaz. 2. Julii. 1462. A törökök közeledése által okozott félelemről. (Ungari stano molto pavoroxi. Se dio non li mete la mane sua, se stima el Turcho obtignira limpresa de Belgrado et successive de Hungaria.)

— 26. l. Illustri ac excelse domine sue singularissime, d. domine Rengarde de Gonzaga, marchionisse etc. Melchior de Imola, Albanie generalis. Jelenti, hogy a török Boszniát elfoglalva Szerbiába vonult; a magyarok és Velenceze készülődéseiről. Date Scutari, die 19. Julii, 1463.

— 30—31. l. Joannes Franc. de Maffeis, comes Ragusii, ilmae et exme d. marchionisse Mantuae. Raguzát török részről fenyegető veszélyről. Ragusii, die 1. Martii 1468.

¹ Genuával kezdi Makusev a második füzetet, miként a czimen látható. Az idézett lapszámok, mivel a kommentár elmaradt, a füzet lapszámai.

— 33. l. Ilme et exme d. mee singularissime, d. Barbare marchionissae Mantuae etc. A magyar királynak István moldvai vajda fölötti győzelméről. Ex Ragusa, 20. Aprilis 1468.

— 38. l. Capitoli di una lettera di Raugia de di 10. d'Octobre 1472. A törökök becsapásáról a Szerémségbe.

— 50—51. l. Episcopus Hadrianensis seŕmo regi Sicilie. A törökök elleni készülődésről. Ex Buda, XV. Novembris 1481.

— 52. l. Regina Hungarie eidem regi. Tudósítja a belgrádi kapitány jelentéséről. Datum Bude, XVIII. Novembris 1481.

— 55. l. Rector Ragusii s. regi Sicilie. A magyar király és a törökök közt 5 évre kötött békéről. Ragusi, die (*így*) Februarii 1484.

— 56. l. Dragovenetto Spatafore. A királynak a horvát bánhoz és a raguzaiakhoz írott leveleit említi, melyekben az elsőt Dalmatia őrizetére inti, az utóbbiaknak jelenti a velenceiekkel való háborút. In Sansivero, al ultimo de Febraro 1484.

— 59. l. Copia d'una lettera scritta per il magnifico ambasciatore Veneto a Buda. Conte Jossa portyázásáról Szerbiában. Die 18. Novembris 1501, in Buda.

— 63. l. All' illmo et excelmo sigr. duca di Mantova. A lengyelek és oroszok háborújáról, a dán király egy erősségének megostromoltatásáról a svéd király által, a bécsi dőghalálról stb. Di Presburgo, il di X. di Novembre, nel LXIII.

— 67. l. Thomas Erdődi comes et banus serenissimo archiduci Ernesto. A törökök becsapásairól Szerémbe. Date Zamoborij, 8. Octobris a. 1591.

— 69. l. Lettera del Taifenbach al sermo arciduca Mattia. A hatvani csatáról. Data in gran fretta nel campo sotto Hattvan il 1. di Maggio 1594.

— 71. l. Az erdélyiek becsapásáról Moldvába. Névtelenül. Di Graz, li 2. Gennaro 1595.

— 71—72. l. Sigismondo principe di Transilvania etc. al sermo duca di Mantova. A Gyurgyevo melletti ütközetről Szinán basával. Dal campo presso Corona de confini di Vallachia, il di 28. settembre 1595.

— 74—77. l. Carlo Magno al molto illtre sigr Guido Avelano segrio del sigr. duca di Mantova. A magyar és erdélyi állapotokról. Di Alba Giulia, li 17. Settembre 1596.

6. MILANO.

I. Archivio governativo.

— 81—82. l. Venetiis, cuidam nobili. János kormányzó (el governatore Jancho) szerb hadjáratáról. Die 16. Octobris 1444. ex Ragusia per regentes ibidem.

— 83—84. l. A törökök közeledéséről Szerbiába, a szerb s magyar állapotokról. Datum a Ragusa, a XX. di de Octobre 1444.

— 94. l. Paladino Gondola. Ad sermum d. Regem Ferdinandum Siciliae etc. Ulászló (figlio del re di Polognia) cseh királylyá történt megkoronáztatásáról. Dat. Ragusiis, die X. Novembris 1471.

— 95—96. l. Rector et consilium Ragusii ad eundem regem. Jelentik, hogy Ujlaki Miklós bosnya királylyá lön, valamint a magyar és lengyel király közötti viszályt. Ex Ragusio, X. Novemb. 1471.

— 98—99. l. Iidem ad eundem. A magyar király kettős seregének diadalmas előnyomulásáról Bosznia és Szerbiában. Ex Ragusio, die 9. Januarii 1480.

— 100. l. Paladinus Gondolis eidem regi. A török császár haláláról és utódjáról. Date Ragusii, die 21. Maii 1481.

— 101. l. Rector et consilium Ragusii eidem regi. Ugyanarról. Ex Ragusio, die secunda Junii 1481.

— 103. Paladinus de Gondolis eidem regi. A török uralomban beállott változásokról, a magyar király ideiglenes békéjéről a császárral. Ragusii, die quartodecimo Junii 1481.

— 104—105. l. Rector et consilium Ragusii eidem regi. A török állapotokról, a Mátyás által okozott rettegről. (Majestas sermi Ungarie regis tanta formidini, tantoque ferri Turcis est, quantum scribendo haud facile declarari posset, a keresztényeknek ellenben omnibus est in ore Mathias, Mathiam vocant, Mathiam cupiunt, in Mathiam omnium oculi coniecti sunt.) Ex Ragusio, die quintodecimo Junii 1481.

— 110—111. l. Georgius Rassiae despotus ad cardin. Joan. de s. Angelo. A török szultán közeledéséről, Hunyadi (Johan de Hulbinad) működéséről. Data in Becheferef, (?) feria sexta proxima post festum sti. Johannis Baptiste, a. d. 1456.

— 111—113. l. Ladislaus d. g. Hungarie etc. rex etc. etc. Rectori et consilio civ. Ragus. A szegedi országgyűlésről és a

nándorfehérvári szerencsétlenségről. Datum in Rovino, 20. die mensis Novembris, a. d. 1456.

— 114—115. l. Copia litterarum habitarum ex Bossina. A boszniai és szerbiai állapotokról. Date a di 21. Aprile in Bis-triza, 1458.

— 124—126. l. Nicolaus Truno, dux Venetiarum Barthol. Colcono de Andegavia capitaneo nostro generali. Datum die 3. Decembris 1471. Megküldi neki Kázmér királyfinak Krakóból a bitorló Mátyás ellen kiadott proclamatióját.

— 127. l. Copia del 1. capitulo de una littera in Schiavo translata in latino direttiva ali magnifici rectori di Zara. A lengyel királyfinak Magyarországra jöttéről.

— 127—128. Sermo prinpi d. Kazimiro Poloniae regi etc. Mathias d. g. rex H. B. Fölszólítja Kázmért, hogy mivel ő már kiállította seregét a török ellen, ő is tegyen hasonlókép. Datum Bude 8. die Junii, a. d. 1474.

— 131—133. l. Stephano vojvoda de la Moldavia — a la corona de Ungaria et di tutti le terre, a chi vegnara presente quexta littera. Fölemlíti, hogy a török nagy erővel jön az ő megtámadására s ezért kéri, jöjjenek segélyére. D. a Sonzonja et di de s. Pollo, a di 25. Zennaro, a. d. 1475.

— 136. l. Littere Franc. Franchedini e Bononia ad ill. pr. et ducem Mediolani. 21. Aprilis 1491. Jelenti, hogy a magyar király visszafoglalta Székesfehérvárt.

— 137—140. l. Litterae sultani Bajazith ad Sigismundum regem Polonie. Egyebek között tudósítja a magyar állapotokról, a János és Ferdinánd közt 1 évre kötött békéről stb. Dat. Constantinopoli, 1. Martii a morte Machmet Mustapha a. 937.

— 143—144. l. Nuevas del exercito de Slavonia de la maiestad del rey de Romanos de su capitan general Gasçianer de 8. de Settembre (1537). Az Eszék körüli működésekről.

— 145—146. Lope de Soria említi a Szlavoniában történt ütközetet Katzianer és a törökök közt. Da Venetia, VIII. Ottobre 1537.

Litterae oratorum ducalium Venetiis.

a) *Antonii Guidoboni.*

— 156. l. 1461. novemb. 13. Magyarországból vett hír szerint a török Belgrád felé vonul.

— 156—157. l. 1462. márczius 18. István herczeg követétől vett értesülés szerint a török Boszniát és Albániában Skander beget készül megtámadni; egy konstantinápolyi értesülés szerint az oláhok cum intelligentia dell de d'Ungharia megtagadták a tributumot.

— 157. l. 1462. június 9. A török elhatározta, hogy azon oláhokat támadja meg, kik a magyar és bosnya királyok segítségével ellenállásra készülnek.

— 158. l. 1462. június 25. A törökre vonatkozó tervek.

— 158. l. 1462. aug. 10. A török visszavonult, a signoria havi 500 aranyat ígért a királynak a háború befejezésére, kinek 100,000-nyi hada van a harcztéren.

— 158—159. l. 1463. július 1. Raguza védekezése a török ellen.

— 159. l. 1464. december 29. Szlavóniából vett értesülés szerint a magyar király bevette Jajcza várát.

b) *Gerardi de Collis.*

— 161. l. 1464. szeptember 22. A magyar király győzelméről a török fölött, majd az albániai és moreai állapotokról.

— 162. l. 1464. szeptemb. 28. A magyar király átkelvén a Száván, serege egy részét Boszniába indította, a másikat Szerbiába.

— 163—164. 1464. október 8. A bosnya csapat 3 várat vett el a töröktől, kik Drinápoly felé húzódtak vissza, a keresztény világ öröme a magyar király győzelmei fölött, kinek a pápa százezer aranyat küldött segélyül.

— 165. l. 1466. január 27. István herczeg fiának árulásáról és a magyar királylyal való tárgyalásokról.

— 167. l. 1470. június 16. A Modrus körül összegyűlt rabló török csapat által Friaulba tett berohanásról.

c) *Michaelis de Collis.*

— 168. l. 1469. május 16.

— 168—169. l. 1469. június 23.

— 170. l. 1469. július 3.

— 170—171. l. 1469. július 7.

— 172—173. l. 1469. július 12.

— 173—174. l. 1469. július 27. Horvátországnak és a dalmát városoknak török által való megfenyegetésről és megsarczoltatásról.

d) *Leonardi Bottae.*

- 174—175 l. 1478. április 1.
- 175. l. 1478. április 3.
- 175—176. l. 1478. április 4.
- 176. l. 1478. április 6.
- 177. l. 1478. április 13.
- 177. l. 1478. április 15.
- 177—178. l. 1478. május 25.
- 183. l. 1479. május 21.
- 185. l. 1479. szeptember 1.
- 186. l. 1479. szeptember 8.
- 187. l. 1480. május 7. A török támadásairól hazánk déli vidékein és Albániában.

e) *Thadei Vicomercati.*

- 188 l. Exemplum litterarum d. Nicolai abbatis Forlinensis ad d. Th. Vicomercatim oratorem ducalem. Ex Buda, 7. April. 1492. A belgrádi kapitánynak Szerbia belsejébe tett portyázásáról.
- 188. l. 1492. május 3.
- 189. l. 1492. május 8.
- 189—190. l. 1492. május 12. A raguzaiak fenyegettetése a törökök által.
- 190. l. 1492. május 20. Béketárgyalások közöttük Belgrádban.
- 191. l. 1492. június 27. Az albán lázadók megfékezéséről a török által, hajóhadakról, egy csapatuk Magyarország felé közeleg, mely ellen a magyar király védekezik.
- 193. l. Novelle havute per la via Ragusa. A törökök közt kiűtött halálozásról, a Signoria védekezéséről Moreában.

— 197. l. Presbytero cardinali Aquilegiensi. 12. Gennajo 1456. A magyar király és a szerb despota követek által panaszojják a török által okozott pusztításokat.

— 197. l. 1456. július 20. Jacobus Calcotera. A bosnya király

követének küldetéséről a Signoria és a magyar király közötti rokonság létrehozása ügyében.

— 199. l. Joannes cardinalis Papiensis Francisco Sfortiae Romae die 24. Junii 1457. A sz. angyalról czimzett bibornok Budáról Boszniába akar térni, melynek királya elhatározta, hogy fölveszi a keresztet s erejével a törökre tör.

— 199. l. Cardinalis Papiensis. Romae, 7. Septemb. 1457. Jelenti, hogy a török elfoglalta Albániát, Scanderbég néhány erősségbe húzódott.

— 204—205. l. Exemplum litterarum ad oratorem Spalatensem hic pro sua comunitate existentem. Jelenti, hogy Hunyadi Mátyás (Matias Fiol de Janos de Uniad) magyar királylyá, Szilágyi pedig (Silagimial!) kormányzóvá lön. Spaleti, die 22. Februarii 1458.

— 206—207. l. J. Antonius Episcopus Mutinensis et Joan. Arcimboldus. A törökök terveiről. Ex Venetiis, 25. Junii 1462.

— 207—208. l. Guarnerius Casaloneus et Nicol. Arcimboldus. A törökök berohanásáról Szerbiába. Ex Venetiis, 21. Augusti 1464.

— 208. l. Antonius de Marliano. A törökök berohanásáról Boszniába. Venetiis, 20. Junii 1469.

— 208—209. l. Idem. 24. Junii 1469. A törökök berontásáról Isztriába.

— 209—210. l. Christophorus Bullatus. A törökök benyomulásáról Carnioliába. (Turch. . . . sano . . . con tanta velocita passati per la Croatia, chel pare siano velati per aere). Ex Goritia, 30 Junii 1469.

Litterae Petri de Thomasiis, ducalis secretarii in Hungaria ad sermum d. ducem Venetiarum. Ex Buda, 1437—1462.

— 215—216. l. 1457. február 3. A szerb despota és a török szövetségéről.

— 216—217. l. 1457. április 7. A szerb despota követe jelenti a török készülődését, a bosnya királyé pedig urának készségét a török elleni hadakozásra.

— 218. l. 1458. április 12. A magyar kormányzó erősíti Belgrádot.

— 218—219. l. 1458. április 24. A kormányzó megveri a szerb despota áruló fivére által vezetett törököt.

- 219 l. 1458. május 13.
- 219—220. l. 1458. május 17.
- 220. l. 1458. október 1.
- 221. l. 1458. október 8.
- 221—222. l. 1459. márczius 14.
- 222. l. 1462. május 17.
- 223. l. 1462. május 29.
- 224—225. l. 1462. június 14. A magyarok és törökök közötti harcokról Szerbiában és Oláhországban.

II. Bibliotheca Ambrosiana.

Litterae oratorum ducalium Venetiis ad sereniss ducem Mediolani. (Gerardi de Collis levelei a milánói herceghez.)

- 231. l. 1464. június 3. A törökök készülődéseiről.
- 232. l. 1464. június 23. A törökök jöveteléről, a magyar király készülődéseiről, István zenggi gróf fiának elfogatásáról és Skander bégről.
- 233—234. l. 1464. augusztus 11. A magyar király egyik vezére ezer törököt felkonczolt Jajezában, a király tervéről és Skander bégről.
- 237. l. 1464. október 22. A király a Száván átlépve serege egy részét Boszniába, más részét Szerbiába küldi.
- 237. l. 1464. december 8. A török az anatóliai és romániai basákat hagyta vissza a király ellen.
- 238. l. P. S. in una lettera ad Mathiam Coruinum 15. Augusti 1476. Ali bég berohanásáról Temesvár felé.
- 241—253. l. Copia d'un discorso fatto dal ser Paolo Giorgiu gentiluomo Ragugeo al sermo principe di Transilvania sotto il dì 10. Gennaro 1595., nel qual tempo s. a. haveva la sua cavalleria e fanteria in Moldavia 13/m., cosaccki 3/m., Ungheri et la gente del paese 14/m. cavalli et 5/m. fanti, et in Vallachia un essercito di 10/m. Ungheri. Kezdődik: A questi giorni passati feci un discorso sopra le cose di Moldavia etc. Dat. Alba Julia, a di 5. di Gennairo 1595.

7. P A L E R M O.

Monumenta e tabulario Panormitano deprompta.

273. l. Guidaticum sive salvi conductus pro civitate Ragusii seu eius habitatoribus de regno Ungarie. Datum Catharie, vicesima septima die Aprilis, quarte indictionis milmo trecenmo nonagmo sexto.

— 278—280. l. Pro Johanne Sallinbery Raguxano. Kereskedelmi kiváltságokra vonatkozólag. Dat. Panormi, XVI. Madii, prime indictionis, 1438.

— 282—286. l. Pro universitate civitatis Ragusie. Ugyanarról. Datum ut s.

8. T U R I N.

— 309—311. l. Lettera di N. Draskovich al duca Carlo Emanuele I. sermo sigre. A keresztények elnyomatásáról a török tartományokban. Hely és kelet nélkül.

AZ ERDÉLYI NYOMDÁSZAT TÖRTÉNETÉHEZ.

Közli: SZILÁGYI SÁNDOR.

7 (Kézirat) A magyar nyomdászok közt Szenczi Molnár Ábrahám kiváló helyet foglal el. Hollandiából a XVII. század derekán elzevir betűket hozott magával s nyomtatványait kiváló csínnal és ízléssel állította ki. Várad bukása után előbb Kolozsvárra, azután Szebenbe költözött. Halála évét Párizspapai (Erdélyi Feniks 33. l.) 1670 körül teszi: az alább közlendő okiratok elsejéből halálának évét megtudjuk, — meg azt is, hogy nyomdája az állam tulajdonába ment át.

A II-dik oklevél az erdélyi oláh nyomdászat történetéhez szolgáltak igen érdekes és fontos adatot. Apafi Bethlen és Rákóczy nyomdokain haladt, midőn Erdélyben oláh nyomdát akart felállíttatni. Az 1658-diki tatárdulás a fejérvári nyomdákat semmivé tette. Némethy (Memoria Typographorum 34. l.) írja, hogy Fejérvárt 1702 körül egy kis oláh nyomda állíttatott fel — s valóban ez idő körül találunk oláh nyomtatott könyveket. Érdekes volna tudni, mi lett Apafi 1667. máj. 24-diki rendeletének a következménye? Felállíttatott-e ez a nyomda, vagy abban maradt? Későbbi kutatások valószínűleg nyomra fognak vezetni: addig is álljanak itt a rendeletek.

I.

1667. május 22.

Apafi Mihály rendelete Szenczi Ábrahám nagyváradi nyomdász hagyatékának összeírása ügyében.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Mivel az szegény Szenczi Ábrahám, az váradi typographus megholt, hűségedet akarjuk kezénél levő typusok és egyéb könyvek inventálására küldeni. Hűségednek azért serio parancsoljuk, mind gyarást jöjjön udvarunkba, innen bocsáthassuk el Szebenbe azon dolognak véghezvitelére. Secus non facturus.

Datum in civitate nostra Alba Julia, die 22. Maii 1667.

M. Apafi.

D. Isacus Basirius a domino Stephano Katona Gelei iuniore mutuo accepit hos libros.

In folio quator:

Lexicon iuridicum Calvini. Constat tall. 4.

Concordantias biblicorum.

Avenarii et Forsteri Dictionarium Hebraicum.

Sadaelis opera.

In quarto novem:

Articulos Hungaricos tribus codicillis.

Clamorem regii sanguinis cum aliis tractatibus.

Althusii Dicedologiam. Constat tall. 1. stif. 10.

Grossii Vindicationem scripturarum.

Cartesii opera duobus voluminibus.

Compendium Zanckii.

Maccorium redivivum.

Quaestiones metaphysicas Jacobi Martinii.

Retor fortis de divina providentia. Constat fl. 4.

In octavo tredecim.

Martini duos tomos metaphysicos.

Eiusdem de tribus Elohim.

Keckermanni Disputationes.

Timpleri Metaphysicam et physicam duobus tomis.

Confessionem Debrecinam.

Vomelii superintendentis.

Martoni Apologiam.

Rationem disciplinae fratrum Bohemorum.

Balduini Refutationem catecheseos Arianæ.

Synopsin theologiae professorum Leidensium.

Rhethoricam ecclesiasticam Keckermanni.

Exercitationes metaphysicas Jacobi Martini.

In duodecimo sex:

Burgesdecii Metaphysicam.

Combachii Metaphysicam. Constat stif. 17.

Alstedii Metaphysicam et physicam.

Commenii Physicam.

Disputationes selectas Herebordi. Constat fl. 2.

Lobvasseri Psalterium.

Item quorum folia non sunt assignata nr. 4.

Pindarum.

Actiones et monumenta martyrum.

Paraei Collegium theologicum.

Compulsiones 900 Pici Mirandulae.

Compendium Zanchii.

Külczim: Egregio Stephano Beszermény de Krako capituli ecclesiae Albensis Transylvaniae alteri requisitori etc., fideli nobis dilecto.

(Eredeti. Orsz. lev. Gyulafehérvári osztály, 12. csomó.)

II.

1667. május 24.

Apafi Mihály rendelete egy oláh könyvnyomda felállítására ügyében.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Reverendi et egregii, fideles nobis dilecti, salutem cum favore nostro. Ugy informáltattunk bizonyoson, hogy hűségtek az itt való fejevári monasteriának gondviselésire rendeltetett és választatott volna, kötelezván arra magát, minemű proventusa esztendő által azon monasteriának szokott lenni, azt igazán szám szerint kezekhez veszi és scholát erigálván tipographiával együtt, hasznos oláh könyveket nyomtat, magától is az püspektől tiszteletes Brankovít Száva uramtól, püspeksiginek ideitől fogva ez ideig minden proventusokról számot vévén, kezéből kiveszi, magát is az püspeket

úgy dirigálja, hogy hűségtek hire nélkült az országban sehova el ne mehessen, papokat fel ne szentelhessen, valameddig hűségtek nem decernál felőlek, ki leszen érdemes reája, ki nem. De ezekben még semmi sem tölt, hanem az dolgok mind másképen vadnak. Hűségteknek annakokáért serio parancsoljuk, ez levelünket vévén, mindjárt confluáljon öszve és minden proventusokról az püspektől Száva uramtól számot vevén, az proventusot vegye kezéhez, scholát és typographiát azután mindjárt erigáltasson, eddig is kin mult el ezeknek nem praestálása, arról is jó lelki esmérettel minket informáljon, maga mellé vévén ezen dolognak megorvoslására lamkerekí, szászsebesi és örmény-székesi hűségtek vallásán lévő papokat, mert úgy látjuk, némelyek nem sokat gondolnak az Istennek dicsőségének előmozdításával, csak jőjjön meg az magok hasznok; ezek meglévén, az országban az oláh papok közül, kik injuriáltattak volna az püspöktől, vagy másoktól, arról is gondot . . . akarjuk viselni, generális gyűlést hirdetvén hűségtek, kiki panaszát akkor exponálván, az is megorvosoltatik. Ezt peniglen igen hamar effectualni igyekezzék hűségtek, alioquin animadversionkat el nem körüli. Secus non facturi.

Datum in civitate nostra Alba Julia, die 24. Maii, anno 1667.

M. Apafi.

Külczim: Reverendis Joanni Zoba et Thomae Topai, item egregiis Demetrio Logofet et Georgio Kira curatoribus monasterii Albae Juliensis et bonorum eiusdem etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredeti. Orsz. lev. Gyulafehérvári oszt., Miscell. cista 1. fasc. 1. nr. 43.)

ADATOK A HAZAI KÖZÉPKORI KÖNYVTÁRAK TÖRTÉNETÉHEZ.

V.

A kolozsmonostori konvent könyvtára 1427-ben.

Az itt közlendő inventárium az Országos Levéltárban a volt kolozsmonostori konvent iratai között, a *Labore* jelzetű XV. századi konventi protokollum legelején (fol. 1—12.) található. Az inventárium maga nem eredeti, csak annak egykorú fogalmazványa, mellette van még azon oklevélnek conceptusa is, a mely az inventáriumot magába zárni volt hivatva, itt azonban külön van megfogalmazva. Az oklevél 1427-ben kelt, de a hónap nevének üres hely van hagyva ily módon «septimo die mensis» Tartalmából kitűnik, hogy *Antal apát* «ad perpetuam rei memoriam nostramque et nostrorum successorum utilitatem» iratta össze az apátság összes ingóságait «fratrum nostrorum religiosorum et deo devotorum virorum, prioris, custodis et cantoris ceterorumque fratrum conventualium nobis in Christo carissimorum maturo inter nos cum eisdem tractatu et sano super hoc prehabito consilio.»

Maga az inventárium az apátság birtokaira vonatkozó privilegiumok egyenkénti felsorolásával kezdődik. Azután következnek az egyházi szerek: casulák, albák, humeralék, stolák, cappák, infulák, pásztorbotok, oltárszerek stb. elég kimerítő s pontos leírásokkal. Mi azonban, bármily érdekes legyen is ezen egyházi szerek leírása, azoknál nem időzünk, figyelmünket a könyvek felsorolása köti le, mert annyira kevés a mit az e korbeli könyvekről tudunk, hogy ilyen egy *egész könyvtárról* szóló tudósítás jelentékenyen gyarapíthatja ismereteinket.

Az inventáriumnak a konvent könyveiről szóló részei — betűhív másolatban — ime a következők:

De libris.

Item tria *missalia*, unum antiquum, secundum novem, tertium novissimum.

Item duo *libri manualium*, unum vetus et aliud novem.

Item unus *liber epistolarum* vetus.

Item *regula cum martirilogio et constitutionibus Benedictinis.*

Item unus *liber vita s. patrum.*

Item *liber in principio* titulum: *Sancti Basilii, in medio* titulum: «*Ex dictis vel gestis sanctorum catholicorum patrum*» continens.

Item *compendium sacre theologie.*

Item *liber antiquus de diversis officiis* implendis.

Item *liber sermonum* quem canonizant (így) apostolicus.

Item *liber processuum* super dignitatibus et personatibus ecclesiasticis. Iste *liber* ad inventarium Henrici abbatis¹ est inscriptus, sed tamen inter alios non est inventus et dicit Georgius custos *quod per eundem Henricum abbatem, nunc episcopum Quinqueecclesiensem esset deportatus*, et quod sibi non esset presentatus.

Item *glossa psalterii*,² cuius titulus est: «*Egredimini filie Syon*» finis autem: «*Deo gratias. Alleluja!*»

Item *liber sermonum dominicalium*, scilicet: «*Si moram fecerit expecta eum.*» Finis autem: «*Osee ymo sponsabo te michi in fide regem.*»

Item unum *graduale* bonum.

Item unum *collectaneum.*

Item duo *psalteria choralia.*

Item duo *psalteria* in minori quantitate.

Item nota quod inventarium Henrici abbatis continet tria *psalteria*, ubi posuimus duo, et dicitur, *quod id Henricus abbas tertium ex eo alienari fecisset, quia quidam Johannes dyaco-*

¹ Henrik apát 1412—1418-ig uralkodott.

² Az eredetiben hibásan: «*plasterii.*»

nus lepus effectus in eodem legebat, asserens, si qui in eo legissent, inficerentur.

Item duo *antiphonalia*, unum *de tempore* et reliquum *de sanctis*.

Item unus *liber ymptorum (így)* notulizatum.¹

Item unus *liber sequentiarum* seu *sequentionale*.

Item unum *lectionale* antiquum in modum breviarii scriptum, in magna quantitate.

Item unum *passionale* seu *nova legenda*.

Item unus liber *de legenda sanctorum*, alterius ordinis.

Item unus *liber omeliarum*, in magna quantitate scriptus.

Item duo *libri Malagranati*, unus vetus, alter novus.

Item unus parvus *liber catheisationis*.

Item unus *liber lectionalis* *de tempore* in bona quantitate conscriptus novus.

Item unus *liber lectionalis* similiter *de sanctis* novus.

Item *liber scintillarum* cum quibusdam aliis materiis *in papiro scriptus*.

Item quatuor sexterni *questionum libri*.

Item unus parvus *libellus quasdam auctoritates sanctorum* doctorum continens, *in papiro* scriptus, in cuius principio: «*Ternes vn den*»² habetur.

Item tres *orationales*, unus *in papiro*, duo *in pergameno* scripti.

Item unum *brevium* Blasius abbas³ deportavit.

Item unum *diurnale per fratrem Georgii filii Elie de Thamasii, a fratre Johanne, dum eundem fratrem Johannem verberari fecit, est alienatum*.

Ezzel az inventariumnak a könyvekre vonatkozó része megszakad, csak az utolsó lapon van még egy pár idevágó passus, mely úgy látszik a hiányzókra vonatkozólag a további teendőket állapítja meg. És pedig:

¹ Ezt az ígét Ducange sem ismeri, de *notula* szerinte annyi mint *commentariolus*, míg *notula codicilis* bizonyos írásnemet (scriptura) jegyet és kótát jelent, itt tehát valószínűleg az utóbbi értendő.

² E három szó minden kétséget kizárólag így van írva.

³ Balázs 1423-ban volt apát.

Item quia dicebat, ut predictus *liber processuum super dignitatibus* etc.¹ esset deportatus per dominum Henricum abbatem, teneatur exquiri veritatem et librum representare.

Item quia dicit, quod *librum biblie* ipse *pro XVI (16) florenis novis* ad redemptionem donorum testamentaliter per Johannem Zekel legatorum ecclesie dedisset, nosque contradicimus, debet approbare cum litteris Henrici abbatis et Andree abbatis de Zala, ut ipse suis pecunys emit, et quod ipse Henricus abbas vel alter nomine sui monasterio non emerit, nec dictus Andreas abbas non favore istius ecclesie nemini tradidit.

Közl: *Tagányi Károly*.

VI.

a)

1434. június 15.

A vasvári káptalan a görög császár követeitől elrabolt könyvek és egyéb tárgyak kutatása ügyében vizsgálatot eszközölven, annak eredményéről bizonyóságot tesz.

Nos capitulum ecclesie Castriferrei, memorie commendamus quod Stephanus filius Georgii de Telekus familiaris egregii Ladislai filii Pethew de Gerse Zaladiensis et Castriferrei comitatum comitis, nostram veniendo in presentiam, in persona eiusdem Ladislai filii Pethew domini sui nobis in eo significare curavit, quod sicuti idem Ladislaus filius Pethew a quibusdam fidelibus nobilibus dicti comitatus Zaladiensis revera didicisset, adhuc de rebus et bonis Grecorum ab eisdem latrocinialiter ablati apud dominum Stefanum de Bede et alias per nobilem dominam consortem eiusdem Stephani prius denegatis et occultatis haberentur (*így*); unde idem Ladislaus filius Pethew pro conservanda domino nostro imperatori fidelitate et exhibendis exinde sue maiestati fidelibus servitiis, prescriptas res et bona Grecorum denegatas et occultatas rursus et iterum coram nostro testimonio requirere et perquiri facere vellet, petens nos his dictis humili precum cum instantia, ut ad perquirendas huiusmodi res et bona nostrum testimonium transmittere dignaremur. Unde iustis et legitimis petitio-

¹ Lásd fentebb a felsoroltak közt.

nibus nos favorabiliter inclinati, magistrum Stephanum socium et concanonicum nostrum ad hec requirenda nostro pro testimonio duximus destinandum. Tandem idem magister Stephanus exinde ad nos reversus nobis retulit tali modo, quod ipse feria quinta proxima ante festum beati Barnabe apostoli proxime preteritum ad domum prefati Stephani de Bede in possessione Sagud habitam accessisset, ubi in quadam domo predicti Stephani unum valisium vacuum rebusque et bonis privatum, presentibus nobilibus viris, videlicet Benedicto et Damiano Thompa dictis, item Baltasar de Bodogazzonfalwa, Stephano Loránth de eadem, nec non Paulo de Bechvelgew iudicem (*így*) nobilium dicti comitatus Zaladiensis, deinde autem ad possessionem Kuthusyzenhmarton vocatam et per consequens ecclesiam Sancti Martini in eadem fundatam accessisset, ibique presentibus predictis nobilibus viris res et bona infrascriptas, ut premittitur, a predictis Grecis ablatas et per prefatam dominam denegatas et occultatas in eadem ecclesia sancti Martini, *primo videlicet duos libros Grecorum, unum minorem sine argento aliquo, habentem coopertorium de kamoka, et alterum maiorem habentem argentum deauratum in suo coopertorio cum veluto sive purpure nigro*, item unum viaticum deauratum vel tabulam ut aperuisset, habens in medio imaginem beate virginis gestantis imaginem filii in ulnis, cum opere argenteo deaurato intus laboratam, ab utroque vero latere in duabus tabulis cludentibus corpus tabule suus (*így*) imagines dire pictae super campo aureo, item unum cantum de argento habens picturam de auro fractumque abcisum in duas partes, simul cum tenaculo deperse (*így*) existentem et amoto, item tres particulas argenti ad unum bicellum pertinentes, item duo coclearia argentea facta ad modum Grecorum, item argentum ad cultum vulgo chapo nominatum in quatuor particulis ceterisque argenteis ad eundem cultum pertinentibus, item unam pixidem de argento parvam pro triaca conservanda factam, item duas ulnas de kamoka blavei coloris, item unam manicam similiter de kamoka blaveo mulieribus aptam vulgo fris apellatam, item unum balteum argenteum deauratum supersertum, virideam (*így*) habens tabulas triginta cum fibulo et extremitate, quas scilicet duas ulnas de kamoka ac manicam et balteum quidam ex predictis nobilibus uxori prefati Stefani de Bede pertinere dixissent, item unum picarium argenteum latum intrinsecus deauratum, quod etiam

prefato Stephano de Bede pertinere dixissent, item duo flagella pulera et sedecim ligas vulgo zalakzyw dictas sub sigillo dicti Stephani de Bede per nobilem dominam matrem eiusdem Stephani de Bede, uti plebanus ecclesie Sancti Martini de predicta Kuthusy-zenthmartun asseruisset, sibi datas et in eadem ecclesia repositas reperisset, quas et que prefatus Ladislaus filius Pethew coram scilicet nostro testimonio ac predictis nobilibus viris ad conservandum domino nostro imperatori ac easdem et eadem manibus sue maiestatis assignandas erga se recepisset. In quorum testimonium perennes litteras nostras eidem Ladislao filio Pethew duximus concedendas. Datum sexto die termini prenotati, anno domini millesimo quadringentesimo trigesimo quarto.

Papir, hátlapján pecsét maradványaival. Eredetije Keszthelyen, a gr. Festetich cs. lvtárában. Zaladiens. 108a.

b)

1434. augusztus 6.

Zsigmond király elismeri, hogy a görög követektől elrabolt, s Zala vármegye területén megtalált tárgyak gersei Petheő László főispán által a királyi udvarhoz be lettek szolgáltatva.¹

Commissio propria domini imperatoris.

Nos Sigismundus dei gratia Romanorum imperator semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Croatie etc. rex, memorie commendamus per presentes, quod cum nos nuper fidelem nostrum egregium Thomam de Zeech aule nostre militem de hac imperiali nostra civitate Vlma vocata pro certis rebus et bonis, per quosdam latrones et malefactores ab ambassiatoribus imperatoris Grecorum, per dictum regnum nostrum Hungarie ad has exteras partes ad nostram celsitudinem et ad sacrum Basiliense concilium pergentibus, pridem in eodem regno nostro Hungarie ablatis, ad ipsum regnum nostrum Hungarie et consequenter ad comitatum Zaladiensem, in quo nonnulle ex pretactis rebus dictorum

¹ Ez oklevél a *Zalai Oklevéltár* II. kötetébe van szánva, s *Nagy Imre* szerkesztő úr különös szívessegből engedte azt át közlés végett a Magyar Könyv-Szemlének.

ambassiatorum reperte fuisse nostro culmini asserebantur, pro nostra serenitate et per consequens antefatis ambassiatoribus prelibati imperatoris Grecorum per ipsum apportandis destinassemus, tandem idem ad nos rediens, quamplures ex eisdem rebus et bonis, videlicet: unum vas argenteum parvum pro tiriaca, unam cincturam seu cingulum de serico contextam viridis coloris cum argento deaurato, unam litteram loquentem cardinali Bononiensi, unum pileum foderatum cum pellibus sobolinis, unum cifum argenteum ab intra deauratum, duo coclearia argentea deaurata, *unum librum evangeliorum cum coopertorio argenteo deaurato*, unam tabulam continentem in se imaginem beate Marie virginis depictam, quinque ligaturas capitis, octo manutergia cum serico ornata, unum valisium de Mediolano cum catena, unam tunicam de veluto figurato rubeo, cum rimis aureis in circuitu, foderatam cum pellibus ermelinis cum nodulis undecim, unam tunicam de kamoka blavea foderatam cum dorsis varii cum nodulis decem, unam tunicam de kamokato nigro et albo foderatam cum mardurinīs, collarium foderatum cum sobolinis cum nodis de auro filato, unam tunicam de kamokato blaveo foderatam cum ventre varii, quatuor pecias seu particulas de kamoka, unam nigram, aliam blaveam, tertiam croceam, quartam de diversis coloribus, duas ulnas de kamuka blavea, unam tunicam de kamuka blavea foderatam cum panno blaveo, unum valisium rubeum de Ruscia, unam tunicam de kamoka alba foderatam cum ventre varii, habentem nodulos viginti duos, unam tunicam de chemeleto foderatam cum mardurum (*igy*), collarium cum sobolinis, cum condiculis de serico deaurato, unam parvam tunicam de kamoka blavea foderatam cum dorso varii, unum valisium rubeum, unum coopertorium de kamokato blaveo albo foderatum cum czandaco rubeo, unum cultellum magnum cum tribus particulis argenti, quinque pecias de subtili tela, quatuor sudaria, unam tunicam de veluto rubeo foderatam cum panno rubeo, unum biretum de scarlato foderatum cum ventre varii, unam tunicam de chemeleto albo foderatam cum pellibus lincum, habentes nodulos decem, unam tunicam de kamoka brunatici coloris foderatam cum dorsis varii, unam tunicam de kamoka varii coloris, cum subductura de collo marduris, unum coopertorium de kamoka, cuius medium est croceum et per circuitum de kamoka blavei et albi colorum, foderatum

cum czandato rubeo, unum pileum de veluto griseo velutato foderatum cum sobolinis, unum pileum de veluto griseo velutato foderatum com dorsis varii, unum pileum antiquum brunatici et grisei colorum foderatum cum pellibus mardurinis, duas camisias de tela subtili, unum cantrum argenteum fractum, duo paria calceamentorum crocei coloris, unam spadam Turconicam decoratam certis particulis argenti deaurati, *unum parvum librum Grecorum*, unum par manicarum muliebrium de kamoka blavea, nec non duo flagella, quas quidem res et bona, uti prelibatus Thomas de Zeech nobis retulit, fidelis noster egregius Ladislaus filius Pethew de Gerse Zaladiensis et Castriferrei comitatuum comes erga Stephanum de Bede et in domo sua ac in quibusdam aliis locis se reperisse et nomine nostro tamquam comes parochialis ad se recepisse asserens, eidem Thome de Zeech in persona nostre maiestatis recipienti ad afferendum et presentandum nobis simulcum tribus equis, necnon duodecim florenis auri ac quingentis denariis monete nostre quartrici appellate minus triginta denariis predictorum malefactorum, coram testimonio capituli ecclesie Castriferrei assignasset, cum eisdem tribus equis ac pecuniis nostre maiestati in specie in pretacta civitate nostra Vlmensi attulit, assignavit et presentavit. Preterea quia annotatus Ladislaus filius Pethew, priusquam pretitulatus Thomas de Zeech cum antefatis rebus superius nominatis ad nostram rediisset maiestatem, per quendam Gallum familiarem suum unam parvam crucem duas perlos continentem, tres imagines lapideas in auro conclusas et duos annulos, unum scilicet cum lapide blask vocato et in eodem incluso, et alium sine lapide, qui prefatorum ambasiatorum imperatoris Grecorum existere, et ultra hec duas alias cruces, que prescriptorum malefactorum fuisse dicebantur, nostre celsitudini in eandem civitatem nostram Vlma vocatam destinavit, ideo super prefatarum rerum et bonorum nobis, ut premittitur, apportatarum et presentatorum assignationibus et presentationibus primum per dictum Ladislaum filium Pethew sepefato Thome de Zeech, tandemque per eundem Thomam de Zeech nec non per dictum Gallum familiarem antefati Ladislai filii Petheu in persona eiusdem nostro culmini modo premissis factis, eosdem Ladislaum filium Pethew et Thomam de Zeech quitos et expeditos duximus committendos, imo committimus presentium testimonio mediante. Datum Vlme predicta, feria sexta proxima ante

festum beati Laurentii martiris, anno domini millesimo quadringentesimo tricesimo quarto, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XLVIII., Romanorum XXIII., Bohemie XV., imperii vero secundo.

Papiron, a szöveg alá nyomott pecséttel. Eredetije ugyanott. Zaladiens. 108b.

Közli: Nagy Imre.

VII.

1442. márcz. 13. és 25.

Gargói Ferencz szepesi kanonok végrendelete.

Nota, quod de anno domini millesimo quadringentesimo quadringentesimo secundo, tredecima die mensis Martii, honorabilis vir dominus Franciscus filius condam Ladislai de Gargo custos ecclesie sancti Martini Scepusiensis in domo habitationis sue, sane mentis, non in mortis agone positus nullaque necessitate compulsus, sed rationabiliter, libera ac spontanea voluntate maturaque deliberatione prehabita, volens diem operibus pietatis et misericordie suum prevenire extremum, de suis bonis propriis, utputa maioribus inscriptis in sue anime salutis remedium et remissionem suorum peccaminum tale salubre fecit, edidit et condidit testamentum stb.

(Itt következnek a végrendekezés pontjai, melyek közlését, minthogy e rovat szempontjából semmi érdekeset nem tartalmaznak, mellőzve, csupán a befejező részt adjuk. E rész 1442. márcz. 25-én pótlólag lett a 12 nappal előbb kelt eredeti végrendeletéhez csatolva, s benne régi okleveleken kívül egy breviariumról is van említés téve, melyet a végrendelező a gargói templomnak hagyott.)

Testamentum domini custodis in dominica ramispalmarum facta.

Item in dominica ramispalmarum apud Colphen in presentia domini Joannis capellani de suburbio per me Petrum plebanum et Thomam capellanum sunt visa et reperta: videlicet in ladula seu scrinio duo linteamina, quatuor mensalia, ligamen capitis cum serico consutum, duo cantri, unum de pinta et unum de media in altum sublevatum; manuteria novem, unum superpellicium, una cooperatura pulvinaris, una pelvis magna, unum corigium pro cingulo,

una particula de forscan et quinque paria redum; unum frenum Italicum et *quedam littere antique*, tres scultelle de stanno anti-que et certi casei parvi frusta viginti et ladula parva vacua.

Item fruges omnes yemales et estivales in Frycz habitas tam anni preteriti, quam presentis, et balteum quindecim florenos auri valentem in castro habitum, sex coclearia et duos ciphos in altum sublevatos legavit, ut vendantur et fiat solutio creditoribus, si forte aliquos ignoraret, alias pauperibus indifferenter pro pannis.

Item palium flaveum cum pellibus mardorinis, licet prius legasset, prout habetur in priori testamento suo sigillato, tamen nunc revocat ad mentem, prout esset de voluntate domini prelati et dominorum, legavit nunc pro ecclesia sancti Martini, alia vero in eodem testamento affirmavit et petit deduci in effectum.

Item cingulum cottidianum legavit domino Thome capellano.

Item crucem pro ecclesia sancti Martini.

Item vestem flaveam cum pellibus wlpinis et subam promississet servitio divino.

Item tres florenos auri domine Kobulte solvendo.

Item breviarium pro ecclesia in Gorgo.

Item iopulam Johanni Zekel et de aliis pecoribus et pecudibus.

Utensilii domus et aliis superfluis commisit executoribus, ut disponant consentiose pro salute anime sue.

Egykorú másolat papíron. Görgey család levéltára a Magyar Nemz. Múzeumban.

Közli: Dr. Schönherr Gyula.

VIII.

1468. május 1.

Antal zólyomi főesperes, esztergomi kanonok előtt Kussói Jodok véglesi kapitány a zólyomi kerület plébániáinak bizonyos elhordott holmiért kelyhet és szentírást ígér kárpótlásul.

Nos Anthonius decretorum doctor, archidiaconus Zoliensis, canonicusque alme ecclesie Strigoniensis, memorie commendamus universis et singulis tam presentibus quam futuris, quomodo egre-

gius vir dominus Jodocus de Cussaw capitaneus castri Wigless ex una, et plebani de districtu Zoliensi (parte) ex altera, venerunt ad nos et fassi sunt coram nobis, tamquam coram iudice per ipsos electo, quomodo ipse dominus Jodocus aliquas res ecclesie post obitum plebanorum quorundam ad se recepisset, ipse autem non negando hoc, coram nobis promisit se dare et restituere *duas partes biblie in papiro scriptas* et unum calicem; sed tamen ut sibi calicem debent mittere, quousque sibi proprium mittet parare, et postmodum ad manus domini plebani de Bistricia deponere sine omni difficultate tenetur et voluntarie vult, prout ad salutem animarum earundem perveniat; et postquam in manibus domini plebani de Bistricia fiet, ex tunc ipse plebanus de consensu et consilio domini Jodoci aliquas ad ecclesiam unam debent dare, ubi necesse fuerit; de quibus rebus et bonis nos Anthonius decretorum doctor etc. ac plebani Zolienses ipsum dominum Jodocum reddimus quittum ac heredes suos omnimode solutum et restitutum. In cuius rei testimonium presentes litteras nostras consignatas sigillo nostro eidem egregio domino Jodoco digne duximus concedendas. Datum Strigonii, in festo beatorum apostolorum Philippi et Jacobi, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo.

Eredeti papiron, a szöveg alá zöld viaszba nyomott pecsétel. Justh család levéltára a Magyar Nemz. Múzeumban.

Közli: *Dr. Schönherr Gyula.*

KÜLFÖLDI LEVÉLTÁRI BÚVÁRLATOK.

DR. FEJÉRPATAKY LÁSZLÓTÓL.

JELENTÉS

az 1888-dik évben tett tudományos utazásokról.

Alólirott tudományos utazásainak czélja a hazai és külföldi könyv- és levéltárakban őrzött magyar vonatkozású oklevelek felkutatása, történelmi s egyéb emlékek számba vétele, registrálása, a fontosabbakról másolatok készítése, melyek egybegyűjtetvén, világos képet és tájékozást nyújtsanak az érdeklődőknek kivált a külföldön létező magyar történelmi emlékek száma, értéke és tartalma felől.

A jelen esztendőben az innsbrucki egyetemi könyvtárban és az ottani tartományi (helytartósági) levéltárban, valamint a müncheni kir. bajor általános birodalmi levéltárban dolgozott; és kutatásainak eredményét a következőkben adja elő.

I.

Az innsbrucki egyetemi könyvtár kéziratai nem nyújtottak gazdag eredményt.

A könyvtár kéziratainak száma mintegy 1020. Azoknak régiebb, középkori része leginkább felosztott kolostorok könyvtáraiból került ki; ennek következtében azok közt sok a biblia, missale, breviarium, szent beszédek gyűjteménye stb. A kéziratokról elég jó kézi katalógus (természetesen kéziratban) áll a kutató rendelkezésére; de nagy hiánya, hogy pl. egybe kötött, különböző munkáknál, colligatumoknál, gyűjteményes munkáknál csak azok legelső darabjáról ad a katalógus felvilágosítást; oly hiány, melyet

a könyvtárak legtöbbjénél tapasztalunk. Ennek következtében az innsbrucki könyvtár kézíratainak részletes áttanulmányozása igen hosszú időt venne igénybe.

Íme néhány a könyvtár régibb kézíratai közül:

1. Cod. Nr. 26. Abbatis Johannis (de) Villa super dominicas epistolae et evangelia. 1312. évből.

2. Cod. Nr. 108. S. Augustini homiliae in ewangelia s. Johannis. 1347. évből.

3. Cod. Nr. 62. S. Augustini tractatus in psalmos graduales. 1200. év körül.

4. Conradi Hirsaugiensis speculum virginum. XIII. századból. Cod. Nr. 742—1.

Magyarországot közelebbről érdeklő kéziratok:

1. A Gesta Romanorumnak számos kézírata 1342., 1387., 1390—1., 1395, 1441., 1455. és 1471. évekből (Cod. Nr. 310., 667., 591., 509., 207., 619., 128.). Mint ismeretes, e középkori elbeszélés-gyűjteményben egy magyar tárgyú novella is foglaltatik; ezért fontos a változatok megállapítása czéljából a Gesta Romanorum kézíratait ismerni.

2. Zsigmond király kora alatti eseményekhez nyújt adalékot a 255. számú kézirat: Hagen Gregorii (vel Matthaei cuiusdam) Oesterreichische Chronik 1406. előtt.

3. Ugyancsak az ez időbeli baseli zsinat történetére nézve fontos két kézirat: Exhortationes et sermones in concilio Basiliensi et plura alia (Cod. Nr. 763—5.) és Acta concilii Basiliensis (Cod. Nr. 763—1. és 175.).

4. A sz. Katalin-legendát három kézirat tartalmazza, úgymint: Cod. Nr. 284. Vita s. Catherinae Senensis, 1417. évből. Cod. Nr. 22/1. S. Augustini de ecclesiastica potestate, melyhez függelék-képen járul: Legenda s. Catherinae, 1454. évből. És végre a 198. számú kézirat: Legenda b. Catherinae Senensis, 1498. évből. A hazánkat még közelebbről érdeklő sz. Erzsébet legenda egy XV. századi kéziratban van meg (Cod. Nr. 225/I.), mely szentek életét tartalmazza; ebben van a többi közt: Vita b. Elyzabethae viduae lancgraviae.

5. A diplomatikusra nézve kiváló fontosságúak a formula-gyűjtemények, melyek közül három emelendő ki: a) Briefe d. i. 25 Formularien für Rechtsfälle (Cod. Nr. 779/1.), mely német

nyelvű, jogi tartalmú oklevelekre ad mintákat. *b)* Libellus continens formulas varias styli cancellariae (Cod. Nr. 642.) és *c)* Urkunden von den Jahren 1440—1470. verschiedenen Inhaltes (Cod. Nr. 956.) E két utóbbi kézirat jobbjára a churi és brixeni egyházmegyékre vonatkozó oklevelek formuláit foglalja magában.

Művelődéstörténelmi szempontból érdekes két XVI. századi szakácskönyv, u. m. Khoch-Buch der durchleuchtigsten Fürstin und Freilein Ertzhertzogin Anna zu Oesterreich, Hertzogin zu Burgundt, Steyr, Kärnten, Crain und Wiertenberg etc. a. 1589. (Cod. Nr. 149.) és Küchenmeysterey (Kochbuch) című kézirat-töredék (Cod. Nr. 671.)

Az újabbkori kéziratok közt egy van tisztán magyar vonatkozású, s ez Verböczy Tripartitumának indexe, e címmel: Enchiridion novi operis tripartiti iuris consuetudinarii incltyti regni Hungariae, seu index rerum et verborum eiusdem operis tripartiti etc. tres partes in III. vol. lig. 1719. évből (Cod. Nr. 119.).

II.

Az insbrucki helytartósági levéltárban eszközölt kutatások nagyobb eredménnyel jártak. Igaz, hogy a levéltár középkori oklevél-anyaga rendkívül megfogyatkozott; egy része Bécsbe került a cs. és kir. államlevéltárba, nagy része elpusztult; de megvannak a levéltárnak régi, XVI. századi repertoriumai, melyekből annak régi állománya rekonstruálható. Növeli e régi, teljesen megbízható oklevél-lajstromok becstét az, hogy kimerítő, teljesen megfelelő kivonatokat, regestákat nyújtanak az egykor ott őrzött levelekből, melyek azok tartalma felől eléggé tájékoztatnak.

Ily becses lajstrom az úgynevezett Altes Repertorium, nagy folio, 1416 beirt oldal, legnagyobbbrészt a XVI. század derekáról való irással írva. A repertorium országoként csoportosítja az egykor nagyrészt az innsbrucki birodalmi levéltárban őrzött oklevél-anyagot ily felosztással:

1. Romisch kaiser vnd kunig.
2. Reichs abschid vnd ordnungen, u. m. Nürnberg, Cölen, Costentz, Augspurg, Worms lantfrid stb. csupa teljes másolatok.
3. Lehenbrief von Römischen kaisern vnd kunig.
4. Frankreich.
5. Enngelland.
6. Schotten.
7. *Hunngern.*
8. Beheim
9. Polln.
10. Portugal.
11. Sicilia.
12. Tennmarck.
13. Pfaltzgraf vnd Bayrn.
14. Branndenburg.

15. Osterreich. 16. Mantua. 17. Burgund. 18. Ghelldern. 19. Sachsen. 20. Braunschweig. 21. Luthen. 22. Mailand. 23. Luthringen etc.

A Magyarországot illető rész az 523—541. oldalakat foglalja magában. Még pedig először 1277—1520. közti időből jobbra politikai tartalmú levelezések, alkudozások, instructiók stb. kivonataival találkozunk; összesen 65 oklevél regestája. Ezután jön: «Künigklich gabbrief» 1243—1332. közti időből; összesen 18 regesta. Végül «Sunft-Partheyen» 1277—1387. évekből 7 oklevél regestája.

Ez oklevelek legnagyobb része a nagymartoni grófok családi és birtokviszonyaira vonatkoznak. Egy részök azóta Budapestre az az orsz. levéltárba került, a nagyobb rész a bécsi állami levéltárban őriztetik, honnét sokat közülök kiadott Fejér Gy. Codex diplomaticusában.

E régi repertoriumon kívül van még egy a levéltár kéziratai között, mely ránk nézve kiváló érdekű; s ez az «Ungarische Geschichts-Urkunden» című, Cod. Nr. 3. jelzetű, XVI. századi kézirat. 48 levelen az 1277—1535. évek közti időből magyarországi — legnagyobbbrészt közjogi fontosságú oklevelek regestáit tartalmazza német nyelven; s ezek közt néhol egész bő kivonatokkal, az oklevelekből kiirt szöveggel találkozunk. A korrendbe szedett jegyzékből az 1366. év után néhány levél hiányzik s a hozzá legközelebb eső regesta 1421. évből való. Az alábbiakban fel van tüntetve a jegyzék XIII. és XIV. századi oklevél-anyaga; ezeken kívül a XV. századból 130. (leginkább Zsigmond és Mátyás korabeli), s a XVI. századból 1535-ig 63 oklevél kivonatát adja a jegyzék, mely maga nem sokkal az említett évszám után irathatott. Mindez oklevelek hajdan Innsbruckban őriztettek, mikor ott a Reichsarchiv székelte; azóta nagy részök Bécsben található, nagy részök pedig más levéltárakba került.

A jegyzékben felsorolt XIII. és XIV. századi oklevelek rövid kivonata a következő:

1. 1277. jún. 10. Bécs. IV. László követeinek oklevele azon szövetségről, melyet Habsburgi Rudolf követeivel kötöttek.

2. 1290. Erfurt. Habsburgi Rudolf oklevele arról, hogy a magyar király országát a német császártól hűbérben kapta.

3. 1290. Habsburgi Rudolf Magyarországot fiának Albertnek hűbérben adja.

4. 1291. Hainburg. Szövetséglevél Albert osztrák herceg és III. Endre magyar király közt.

5. 1304. Szövetséglevél Károly magyar király és Rudolf osztrák herceg közt közös védelemről.

6. 1304. Hasonló levél a magyarországi uralomról.

7. 1312 Szövetséglevél Miklós tárnokmester és Frigyes osztrák és steyer herceg közt.

8. 1314. Szövetséglevél Károly magyar király és Frigyes osztrák herceg közt közös védelemről.

9. 1321. Károly király az alattvalói által tett károkért az osztrák hercegeknek kárpótlásra kötelezi magát.

10. 1323. Szövetséglevél Károly magyar király és Frigyes római király közt kivált János cseh király és a bajor hercegek ellen.

11. 1323. A magyar főpapok és főurak kötelezik magokat a szövetséget támogatni.

12. 1323. Károly király parancsot ad az osztrák és steyer határon lakóknak, hogy az általok tett károkért kárpótlást adjanak.

13. 1328. szept. 21. Lajta melletti Bruck. Szövetséglevél Károly magyar király és Frigyes német király és testvérei közt.

14. 1328. Menedéklevél Károly király által Frigyes királynak és testvéreinek, Albert és Otto osztrák hercegeknek adva, ha ők vagy utódaik valamikor Magyarországra utaznának.

15. 1331. Pozsony. Károly király ugyanezt Frigyes király halála után Otto és Albert hercegeknek megújítja.

16. 1331. Pozsony. Károly király megújított véd- és daczszövetsége a mondottakkal, kivált János cseh király ellen.

17. 1332. Károly király megerősíti a János cseh király és az osztrák hercegek között kötött szövetséget.

18. 1332. Károly király János cseh királyt ígérete alól fölmenti, ha az osztrák hercegek neki Bereinch (?) és Weissenkhirsch várakat visszaadják.

19. 1336. jan. 5. Bécs. IV. Lajos császár megengedi az osztrák hercegeknek, hogy a magyarországi hűbéreket annak adják, a kinek akarják.

20. 1336. Szövetséglevél Károly magyar király, János cseh király, Albert és Otto osztrák hercegek, Károly morva határgrof és János tiroli gróf között.

21. 1337. szept. Pozsony. Károly király az előbbi szövetséget jóváhagyja és megerősíti

22. 1337. szept. Pozsony. Károly király megígéri az osztrák hercegeknek, ha visszaadják Aneckhenstain (magyarul Boruyl?) várát, ő is visszaadja Schwarzenpach és Perustat várakat.

23. 1337. Eustach vasi és soproni főispán megígéri az ifjú osztrák hercegeknek, hogy ha Károly király vagy fia Aneckhenstain várát visszakapja, ő is visszaadja Schwarzenpach várát Steyerben.

24. 1336. György, Dénes és Pál, István sterischwachi (így) bán fiai, hűségre kötelezik magukat az osztrák hercegek iránt, s hogy Károly királylyal az ő akaratuk nélkül ki nem békülnek.

25. 1337. Pozsony. Károly király megerősíti az osztrák hercegekkel 1328-ban, és ezeken kívül még a cseh királylyal 1336-ban kötött szövetséget.

26. 1341. Károly király Albert osztrák herczeggel együtt hat bizalmi férfiban megegyezik, kik az egymás ellen kölcsönösen elkövetett károkat megállapítsák.

27. 1342. Az esztergomi káptalan bizonyítja, hogy két gonosztévőt, Pétert és Lököst, Lytwa várával és összes birtokaikkal Károly királynak átadott.

28. 1356. Bécs. Albert osztrák herczeg Lajos magyar királylyal éltük fogytaig s még azután tíz évre szövetséget köt.

29. 1345. Bécs. decz. 13. Lajos király szövetsége Albert herczeggel.

30. 1351. Lajos király megerősíti a magyar nemesség jogait és kiváltságait. (Igen bő kivonat.) Datum in principio mensis Decembris. (Ennek eredetije jelenleg a Nemzeti Múzeum levéltárában van.)

31. 1356. Albert osztrák herczeg meghatalmazza néhány tanácsosát, hogy Lajos királylyal tárgyalásokba bocsátkozzanak.

32. 1356. Bécs. Szövetség Lajos király és Albert herczeg közt.

32. 1358. Lajos király testvérének, István herczegnek özvegye, jelenleg Hohenloh Gerlach neje ellenében 60,000 frtnyi hozomány és 4000 frtnyi hitbér iránti igényéről lemond.

33. 1359. aug. 2. Pozsony. Rudolf osztrák herczeg testvéreivel, Albert és Lipót hercegekkel egyetemben megerősíti azon szövetséget, melyet atyjuk Albert herczeg Lajos királylyal kötött.

34. 1362. jan. 7. Bécs. Rudolf osztrák herczeg testvérei nevében is Lajos királynak segítséget ígér Károly császár és testvére János morva örgróf ellen, annak kivételével, a mire őket a római császártól nyert privilegiumaik kötelezik.

35. 1362. Lajos király lemond a Schwarzenbach várra való minden igényéről, melyet elődjei sokáig birtak; de a magyar határok maradjanak épségben; a mondott várat Rudolf herczegnek átengedi.

36. 1362. Buda. Lajos király Rudolf osztrák herczeggel meg egyezik, hogy a mit az ellenségtől elvettek, azt megosztva birják és hogy egyik se távozzék a táborból a másiknak tudta és beleegyezése nélkül.

37. 1362. Ugyanerre kötelezi magát Rudolf osztrák herczeg, ámbár mindketten Károly császár és testvére János örgróf ellen hadba szállottak, «so soll er nichts an den herczogen vordern oder ansprechen, bis sy ires willens vom Kaiser oder marggrafen erstettigt sein, mit meldung, der herczog hab solches dem künig auch widerumb geschworen.»

38. 1362. Rudolf osztrák herczeg a magyar királylyal a császár és morva örgróf elleni had elején nyolcz magyar és osztrák megbizottat jelöl ki, ezek határozzanak «die hungerischen spän, der mährern zynns, perckhrecht vnd ander sachen halben.»

39. 1364. febr. Brünn. Örökös időkre kötött szövetség Károly császár, fia Venczel király, testvére János örgróf — másfelől Lajos király, Rudolf, Albert és Lipót osztrák hercegek között.

40. 1366. márcz. 26. (Donrstag vor Palmarum) Prága. Károly császár megígéri az osztrák hercegeknek «als sy in künig Ludwig von Hungern püntnus mit seinem vnd der hungerischen innsigln gefertigt vberantwort vnd gwalt gegeben haben, dieselb der künig wieder zuezustellen, das er inen dagegen iren pundtbrief mit iren und der ossterreichischen lanndtherrn innsigln gefertigt, oder ainen gneugsamen tödtbrief, innhalt des kaisers schwager herczog Lasslen von Opeln besigelten nott erlangen vnd herausgeben, oder doch solches mit des reichs rechten auf der herczogen anlangen, darumb helfen welle.»

Itt véget ér a kéziratnak a XIV. századot tartalmazó része; s néhány levél, mint említve volt, hiányozván, a sorozat az 1421. évvel folytatódik.

A magyar vonatkozás szempontjából megemlítenő még a levéltár «Schatzarchiv Lad. 108» jelzetű darabja, mely a Frigyes császár és Mátyás király közt a trónöröklés tárgyában kölcsönösen kötött egyességnek nyomtatott szövegét tartalmazza ily címmel:

Capitula concordie dudum inter gloriosissimum principem dominum Fridericum Romanorum imperatorem semper augustum etiam pro suis heredibus, expresse nominati inclitissimo Romanorum rege, necnon clare memorie Mathiam Hungarie regem ac regni Hungarie prelatos et proceres super successione in eodem regno conclusa. Hincinde acceptata et bulle confirmatorie fe. re. Pii pape secundi infrascripte inserta. (1463—4.)

A Mátyás király halála után nyomtatásban közzé tett, s így az incunabulumok sorába tartozó nyomtatványból az innsbrucki helytartósági levéltár *négy teljesen ép, körülvágatlan, füzetlen példányt* őriz.

III.

A magyar történelemnek kiváló becsű forrásait őrizi a müncheni kir. bajor birodalmi levéltár (Kön. allgem. Reichsarchiv) magában. Különösen becses reánk nézve az ott őrzött középkori magyar oklevél-anyag, mely az 1270—1526. közti időből nem kevesebb, mint 515 darab oklevelet tartalmaz. Ha már e szám is eléggé igazolja a müncheni levéltár nagy fontosságát a magyar történetíróra nézve: az oklevelek belső értékét még nagyobbá teszi az, hogy azok túlnyomó része az uralkodó Hunyadi család magán levéltárát alkotja, mely részben az anspachi várból került mostani helyére.

Alulirotnak volt alkalma két évvel ezelőtt e gazdag anyagnak 1270—1450. évekig terjedő részéből másolatokat és bő kivonatokat készítenie. Jelenleg feladataiul tűzte ki az 1450. évtől 1490-ig, vagyis Mátyás király haláláig terjedő oklevélanyagnak bő regesták alakjában leendő feldolgozását.

Az ily módon feldolgozott 57 darab oklevél rövid tartalma a következőkből tűnik ki:

1. 1443. szept. 27. A zágrábi káptalan előtt Mlakai Péter és Lompnychai Fábian «comites terrestres campi Zagrabiensis» valamint Lompnychai Mihály Ulászló királyt birtokaiknak, u. m. Rakytoweck, Book és Wrathowo erdőknek adományozásától és Ebresi

Farkas fiát és ennek fiát Györgyöt azoknak elfoglalásától eltiltják. (Ung. Dok. fasc. XII. Nr. 63.) Másolat a XV. századból.

2. 1447. jan. 16. Zágráb. Miklós szlapon és horvát bán előtt István fia Péter, Wlchyak fia György, Dobrey fia Mankó és Karlouchi Junk fia János összes pörös ügyeikben az említett Pétert és Györgyöt ügyvédekül vallják. (Fasc. XII. Nr. 63.) XV. századi másolat.

3. 1451. márcz. 12. Szalánkemén. Hunyadi János kormányzó meghagyja a springi, drassói és kissebesi népeknek, hogy Geréb Jánost urokiul tiszteljék. (Fasc. VII. Nr. 33a.)

4. 1451. decz. 21. A budai káptalan előtt Marczali János Nadletha, Kakad biharmegyei, Nagzechen és Papi aradmegyei birtokait 1000 forintért Hunyadi Jánosnak és fiának Lászlónak elzálogosítja. (Fasc. VII. Nr. 33b.)

5. 1453. jan. 30. Pozsony. V. László király Hunyadi Jánosnak részletesen felsorolt érdemeiért az ország rendjeinek beleegyezésével a tordamegyei Gergen és hunyadmegyei Déva várakat, valamint a temesmegyei Swdya, Monostor, Bosar és Swpan nevű oláh kerületeket (districtus Wolachales) adományozza. (Fasc. VII. Nr. 35.) Az oklevél hátán a regisztrálás jegye.

6. 1453. jan. 30. Pozsony. V. László király Hunyadi Jánosnak felsorolt érdemeiért a beszterczei grófságot vagy kerületet adományozza. (Fasc. VII. Nr. 36.) Regisztrálás jegye. Igen rongált oklevél.

7. 1453. máj. 27. A budai káptalan előtt Lévai Cseh Péter vajda fia László Newna és Oryewawar nevű várait és Thomycza, Kocznowacz, Felsewrusticza, Kezesewrusticza, Alsórusticza nevű valkó- és pozsegamegyei birtokait Koroghi János macsói bánnak, nejének Erzsébetnek és fiának Gáspárnak 10,000 arany forintért elzálogosítja. (Fasc. VII. Nr. 34.)

8. 1453. máj. 31. A budai káptalan Hunyadi Jánost a temesmegyei Monostor, Bosar és Swpan oláh területek birtokába beiktatja. (Fasc. VIII. Nr. 37.)

9. 1453. jún. 21. Az erdélyi káptalan Hunyadi János kormányzót a hunyadmegyei Déva vár birtokába beiktatja. (Fasc. VIII. Nr. 38.)

10. 1453. jún. 22. Az erdélyi káptalan előtt Boythori István a hunyadmegyei Boythorban lévő birtokát és Hunyad városában

lévő szabad curiáját 203 forintért Hunyadi Jánosnak eladja. (Fasc. IX. Nr. 43.)

11. 1453. júl. 13. Az erdélyi káptalan Hunyadi Jánost a tordamegyei Görgény vára és a hozzá tartozó Pytula, Peterlaka, Kerthwelfa, Telk, Ranolthfaia, Belken, Zenthmarthon, Zentemreh, Hedbyk, Belke, Adrianus, Caswa, Lybanfalwa, Kenches, Zenthmyhaltelke, Kakweh, Sorbhaz, Alsoorozi, Felseworozy, Felsewkeher, Alsokeher, Nadasd, Scelwester, Hodak, Zebench, Hohihy és Orsowa tordamegyei birtokokba beiktatja. (Fasc. VIII. Nr. 39.)

12. 1453. szept. 10. A budai káptalan előtt Dávid bán fiának, Györgynek özvegye Zsófia, Zekchewi Herczegh Pál neje Anna, és György bazini gróf neje Margaretha Kerekegyház birtokukat, a hozzátartozó Azony, Wereswynga, Kerekwynga, Baktornya, Bathonya, Irathos, Dombeghaz, Kethsopron, Zyhon és Kynged arad- és csanádmegyei birtokokkal együtt 2000 forintért Hunyadi Jánosnak és két fiának eladják. (Fasc. VIII. Nr. 40.)

13. 1453. szept. 14. Pozsony. V. László király a temesmegyei Swggya, Swpan és Thwerd oláh kerületeket az országnagyok beleegyezésével Hunyadi Jánosnak adományozza. (Fasc. IX. Nr. 42.) Az oklevelen lent e jegyzet: Videatur registrum. Hátán: Indiget confirmationem.

14. 1453. okt. 11. A császári káptalan Hunyadi Jánost a Szentertzsébeti Inga fiának, Jánosnak magtalan halála után neki adományozott Raccha Zenthersebeth körösmegyei birtokokba beiktatja. (Fasc. VIII. Nr. 41.)

15. 1454. febr. 6. Cilly. Cillei Fridrik és Ulrik szlavoniai bánok a Brankovics György rácz despota lányának Katalinnak, Cillei Ulrik nejének atyja által adott 16000 arany forintnyi hitbér, és férje által «német szokás szerint» ennek kétszeresére, 32,000 frtra emelt hozomány és jegyajándék, összesen 48000 frtnyi összeg fejében Metlikg várát, Tschernonit városát Krajnában, Sewsenberg, Zamabor, Rokkonikg és Wynnica varasdmegyei váraikat lekötik. (Fasc. IX. Nr. 44.) A két Cillei grófnak gyönyörű függő nagy pecsétjével.

16. 1454. febr. 14. Prága. Cunstadt és Podiebradi György csehországi kormányzó Hunyadi Jánossal örökös barátságot és testvéri szövetséget köt. (Fasc. IX. Nr. 45.)

17. 1454. jún. 11. V. László király a Hunyadi János részére

Görgény és Déva várak, valamint a temesmegyei Swggia, Basar, Monostor és Supan oláh kerületek adományozásáról 1453. jan. 30-án kiadott adomány-levelet (l. 5. sz.) és a budai káptalan által történt beiktatásról szóló oklevelet (l. 8. sz.) privilegiális alakban átírja. (Fasc. X. Nr. 46.) A plicaturán jobbról e kancelláriai jegyzet: *Lecta, correcta et collata per me Nicolaum praepositum Agriensem vicecancellarium.*

18. 1455. máj. 27. V. László király Garai László nádor kérésére Zsigmond királynak 1419. aug. 23. kelt oklevelét, melyben ez a Garai Miklós nádor és Széchi Miklós nádor fiai: Miklós, Péter és János közt a vasmegyei Szentmárton és pestmegyei Kezew felől történt cserét jóváhagyja, hiteles alakban átírja. (Fasc. X. Nr. 47.) XV. századi másolat.

19. 1455. szept. 23. Bécs. V. László király Garai Miklós nádornak a baranyamegyei Gewrchewn birtokot adományozza (Fasc. X. Nr. 48.) Az oklevél hátán registrálás jegye és a regisztrátoré: M. Jo.

20. 1456. ápr. 28. V. László király a Hunyadi János részére Recchai Juga Jánosnak magtalan elhunytá után a körösmegyei Szent Erzsébet kastély felének adományozásáról 1454. máj. 28. Prágában kiadott oklevelét a megtörtént beiktatás után privilegiális alakban átírja (Fasc. XI. Nr. 52.)

21. 1456. ápr. V. László király Hunyadi János kérésére privilegiális alakban átírja a tordamegyei Gewrgen, hunyadmegyei Déva várak, a beszterczei grófság, a fejérmegyei Dyogh, aradmegyei Solmos, a körösmegyei Fewerkew, Raccha és Zenthelsebeth birtokok felének, a temesmegyei Bosor, Swygya, Monostor, Thwerd és Borzylyk oláh kerületek adományozásáról 1453. decz. 9. Prágában kiadott oklevelét (Fasc. XI. Nr. 53.)

22. 1456. ápr. 28. V. László király a temesmegyei Swggya, Swpan et Thwerd oláh kerületeknek Hunyadi János részére történt adományozásáról 1453. szept. 14. Pozsonyban kiadott oklevelét (l. 13. sz.) s az aradi káptalannak a megtörtént beiktatásról 1454. ápr. 18. kiadott jelentését privilegiális alakban átírja. (Fasc. X. Nr. 49.)

23. 1456. máj. 12. Buda. V. László király Hunyadi Jánosnak új adomány czímén Hunyad várát és városát, a temesmegyei Komyath és Ikes kerületeket, melyeket már Zsigmond és Albert

királyok adományából birt, adományozza. (Fasc. X. Nr. 50.) Hátán registrálás jegye és a registratoré: M. Jo.

24. 1456. máj. 12. Buda. V. László király Hunyadi Jánosnak adományozza a temesmegyei Monosthor, Kethfylew, Thofew, Zewldes, Ohath, Maraz, Kysewthwen és kevemegyei Seel és Maxond birtokokat. (Fasc. XI. Nr. 54.) Hátán registrálás jegye, mint előbb.

25. 1456. máj. 12. V. László király Hunyadi Jánosnak adományozza Hold, Wasarhel, Chomorkan, Kyrálhegyes, Sampson, Donathornya, Feczkes, Kwthes, Monyarosfeczkes, Zewlews, Chokas, Perek, Chorwas, Secrestyeseghaza, Kethzeldes, Gersas, Derekeghaz, Zylaseghaz, Tarkan, más Derekeghaz, Zylemeres, Lybeczeghaza, Twkemonostra, Chorwas, Gelerteghaza, Apaczyaeghaza, Kethkupa és Thompa békés és csanádmegyei birtokokat s még több jószágot. (Fasc. XI. Nr. 51.) Hátán registrálás jegye, mint előbb.

26. 1458. jún. A budai káptalan előtt Hunyadi János özvegye, Szilágyi Erzsébet tiltakozik azon egyezés ellen, melyet testvére, horogszegi Szilágyi Mihály István rácz despotával és Lázár despota özvegyével, Helenával Munkács, Tokaj, Beregszász, Szatmár, Némethi, Debreczen, Böszörmény és Dada városok és váraknak, (melyek hozományához tartoznak), adományozása felől kötött. (Fasc. XI. Nr. 55.)

27. 1461. máj. 30. Az aradi káptalan Mátyás király parancsára Maróthi Mátyus és Lajos birtokainak dolgában vizsgálatot teljesít. (Fasc. XI. Nr. 56.)

28. 1462. máj. 8. A váradi káptalan előtt Hunyadi János özvegye tiltakozik az ellen, hogy Mátyás király az ő szabolcsmegyei Bezermen birtokát Parlaghi Lászlónak adományozta. (Fasc. XII. Nr. 58.)

29. 1463. márcz. 7. Az erdélyi káptalan előtt Hunyadi János özvegye tiltakozik az ellen, hogy az ő tordamegyei Sarpathak és küllőmegyei Haranglab nevű birtokai Szentiváni Székel Mihály és Héderfájai István beszterczei grófoknak adományoztassanak. (Fasc. XII. Nr. 59.)

30. 1463. nov. 5. Esztergom. Az esztergomvári sz. István convent Mátyás király anyját, Szilágyi Erzsébetet egy budai telek után a conventnek járó 16 arany forint befizetéséről nyugtatja. (Fasc. XII. Nr. 60.)

31. 1464. máj. 27. Buda. Mátyás király az anyja és a kir. udvar protonotariusai közt bizonyos várak, városok és birtokok

felől folyó perben anyját a személyesen leteendő eskü alól fölmenti, s fölhatalmazza, hogy azt ügyvéde, várnagya vagy valamely tiszte által letétetheti. (Fasc. XII. Nr. 61.)

32. 1464. okt. 3. Kolozsvár. Mátyás király a zágrábi káptalan és a Zágráb vidéki nemesek közt folyó ügyben elrendeli, hogy ez utóbbiak a megtagadott tizedeket a borból, gabonából és egyebekből megfizessék. (Fasc. XII. Nr. 63.) Másolat.

33. 1464. aug. 19. Zágráb. Mátyás király a királyi hadban levőknek meghagyja, hogy Malakai Egyednek birtokait és javait ne pusztítsák. (Fasc. XII. Nr. 63.) XV. századi másolat.

34. 1466. decz. 28. Sajó-Szentpéter. Palóczy László ország-bíró Mátyás király anyját Szilágyi Erzsébetet a borsodmegyei Arokthes más néven Arkythelek birtokba bevezeti. (Fasc. XII. Nr. 62.)

35. 1467. ápr. 28. A váradi káptalan előtt Hunyadi János özvegye tiltakozik az ellen, hogy Rozgonyi Rajnald, Sebestyén és János az ő biharmegyei Zenthpetherzege birtokát a királytól adományba felkérjék. (Fasc. XII. Nr. 57.)

36. 1472. máj. 25. Buda-Szent-Lőrincz. Gergely a budaszent-lőrinczi pálosok perjele Mátyás királyt és anyját soknemű kegyeikért a rend confraternitásába felveszi. (Fasc. XII. Nr. 64.) Igen szép és ép pecsét.

37. 1472. júl. 2. Buda. Mátyás király a Palásthi Vitéz István és Rweh-i Frank, Maróthi Mátyus macsói bán megbízottja és valkó-megyei adószedő közti ügy elbírálását Nádasdi Hongon János baranyamegyei főispánra bizza. (Fasc. XII. Nr. 65.) XV. századi másolat.

38. 1474. máj. 4. Róma. IV. Sixtus pápa a Garai Jób és Imre szepesi főispán közt a kölcsönös öröklésről és egymás segítéséről kötött egyezséget jóváhagyja és Garai Jóbót a kiközösítés alól feloldja. (Fasc. XII. Nr. 66.) XV. századi második másolat; hátán egykorú kézzel: *Az romay levelek massa.*

39. 1482. ápr. 8. Buda. Mátyás király egyetlen fiának, János hunyadi grófnak, lipthói hercegnek adományozza Hunyad várát. (Fasc. XIII. 67.) Hátán registrálás jegye; a registratoré: per magistrum Adam; a királyi könyv lapszáma: folio CCCCLXXXV.

40. 1482. ápr. 9. Buda. Mátyás király fiának, János lipthói hercegnek adományozza a trencsénmegyei Sthrechen várat Zsolna

városával. (Fasc. XIII. Nr. 72.) Hátán registrálás jegye; a registratoré, mint föntebb; lapszám: folio CCCCLXXXVI.

41. 1482. ápr. 9. Buda. Mátyás király, Beatrix királynő beleegyezésével fiának, János hercegnek adományozza a lipótmezei Lykawa várát. (Fasc. XIII. Nr. 70.) Hátán registrálás, mint előbb; lapszám CCCCLXXXVI.

42. 1482. ápr. 9. Buda. Mátyás király János fiának adományozza a békésmegyei Gyula várát és városát. (Fasc. XIII. Nr. 71.) Hátán registrálás és lapszám, mint előbb.

43. 1482. ápr. 9. Buda. Mátyás király János fiának adományozza Bessenyew, Zenthpal, Vgra, Gywlas, Gewres, Laczkod és Kewkellew birtokokat, továbbá néhai Wok Sandrin összes birtokait. (Fasc. XIII. Nr. 68.) Hátán registrálás és lapszám, mint előbb.

44. 1482. ápr. 9. Buda. Mátyás király János fiának adományozza Árva várát. (Fasc. XIII. Nr. 69.) Hátán registrálás, mint előbb; lapszám: folio CCCCLXXXVII.

45. 1482. júl. 12. A budai káptalan jelenti, hogy Mátyás király parancsára János lipóti herceget Hunyad vára és városa birtokába beiktatta. (Fasc. XIII. Nr. 73.)

46. 1484. máj. 8. Buda. Mátyás király a békésmegyei nemesseget a megyei bírák joghatósága alól kiveszi és a gyulai királyi vár grófjai és várnagyai alá helyezi. (Fasc. XIII. Nr. 74.) Az oklevél hátán régi regista: Quod officium comitatus de Bekes annexum est ad castrum Gywla.

47. 1484. júl. 2. Buda. Mátyás király meghagyja Wyzkezy András és Györy Dénes hunyadi várnagyoknak, hogy gondjuk legyen, nehogy Morsina, Bosor, Wyzesmonostor és Haczag városok jövedelmei és vámjai tilos úton megkurtittassanak. (Fasc. XIII. Nr. 75.)

48. 1485. jan. 28. A budai káptalan Mátyás királynak 1484. nov. 11. Pozsonyban kiadott rendeletére János lipóti herceget Munkács vára és Debreczen városa birtokába beiktatja. (Fasc. XIV. Nr. 76.)

49. 1489. máj. 8. Buda. Baynai Both András, Medve vár várnagya kötelezi magát, hogy Mátyás király halála esetére a várát Lwkawacz és Rokolnok erődökkel egyetemben csak János lipóti hercegnek adja át. (Fasc. XIV. Nr. 81.)

50. 1489. máj. 23. Buda. Osztopáni Zewld István nagybányai várnagy eskü alatt kötelezi magát, hogy a nagybányai

várat Mátyás király halála esetén senkinek másnak, csak János hercegnek adja át. (Fasc. XIV. Nr. 78.)

51. 1489. jún. 23. Meggyes. Meggyes, Wirthalben (Berethalom), Muschna, Heczeldorff és más száz városok birái és polgárai kötelezik magokat, hogy Mátyás király halála esetén fiát, Corvin Jánost ismerik el urokiul. (Fasc. XIV. Nr. 79.) Szép függő pecsét.

52. 1489. jún. 26. Mátyás király a Bajmóczi Niffor Honofrius halála által a koronára szállott Bajmócz várat Nyitramegyében fiának János hercegnek adományozza. (Fasc. XIV. Nr. 77.)

53. 1489. aug. 21. A nyitrai káptalan jelenti a királynak, hogy rendeletére János lipthi herceget Bajmócz vára és tartozékainak birtokába beiktatta. (Fasc. XIV. Nr. 78.)

54. 1490. jún. 17. (In congregatione generali Budensi in octava sacratissimi corporis Christi.) Az országnagyok egy része, a belső viszályok megszüntetésére Corvin Jánost atyja helyébe királylyá választatni kívánják; ha e választás meg nem történhetné, kívánják, hogy a leendő magyar király által harmad-negyed napra koronáztatása után Bosznia királyává koronáztassék; övé legyen a szlavón hercegség, a dalmát és horvát bánság; az új magyar király Jajcza vára és egyéb végvárak őrzéséért fizessen neki évenként 10 «tumena» söt és 12,000 aranyat. (Fasc. XIV. Nr. 83.) E szövetséglevelet az aradi káptalan Frangepán Beatrix, Corvin János özvegye kértére év nélkül átírja.

55. 1490. aug. 10. Buda. Zsigmond pécsi püspök, Bertalan vráni perjel, Derenchéni Imre jajczai bán és Hangachi Mihály Corvin Jánost a történt dolgokról és kivált a Pest és Gubacs közt Albert herceg vezérlete alatt álló lengyel hadakról tudósítják. (Fasc. XIV. Nr. 84.)

56. 1490. aug. 28. Buda. Rosenburgi Wol és Pernsteini Vilmos Csehország marschaljai s egyéb cseh főurak Corvin János, Péter kalocsai esperes, György rácز despota s mindazon nemesek részére, kik Ulászló királynak Budán vagy másutt történendő koronáztatására utaznak, szabad és háborítlan utat biztosítanak. (Fasc. XIV. Nr. 85.)

57. 1490. decz. 6. Nagy-Szombat. II. Ulászló király a fejérmegyei Chokakew és Wytan várakat Corvin Jánosnak adományozza. (Fasc. XIV. Nr. 82.) Az oklevél hátán regisztrálás jegye és a királyi könyv lapszáma: folio XV.

A müncheni állami levéltár magyar okleveleinek e rövid kivonatai eléggé feltűntetik, mily végtelen becses anyagát rejtí e levéltár hazai történelmünknek magában. Ha már egyelőre ez oklevél-anyagnak megfelelő cseréért leendő megszerzése akár a magyar országos levéltár, akár a M. Nemzeti Múzeum levéltára részére ki nem vihető:* alulírott a Nemzeti Múzeum eredeti intentióinak vélt megfelelni az által, hogy a Münchenben és a külföld egyéb levéltáraiban őrzött hungaricumokat másolatokban, kivonatokban összegyűjti s azokat a nemz. múzeumi levéltárban kutatóknak rendelkezésére bocsátja. Ily módon, épen a Nemzeti Múzeumtól nyert anyagi támogatás mellett, megelőző években egybegyűjté a krakkói egyetemi könyvtárban, tartományi és hg. Czartoryski-féle levéltárakban, a boroszlói városi, berlini és drezdai állami levéltárakban rejlő középkori magyar oklevél-anyagot; ez a münchenivel egyetemben a Nemzeti Múzeum levéltárában kutató búvároknak rendelkezésére áll.

Végül fölemlítendő még, hogy a bambergi bajor kir. kerületi levéltárát, melynek átkutatása az alulírott által a folyó évi tudományos utazásairól készített tervezetbe fel volt véve, fölkeresni nem látszott szükségesnek. Abban ugyanis a müncheni állami levéltárban nyert pontos információ szerint Magyarországot illetőleg csak öt középkori oklevél őriztetik. Ezek közül négy Zsigmond királynak (mint német császárnak) oklevele 1415—1431. évekből Bamberg városa és az ottani székeskáptalan részére; az ötödik a brandenburgi örgróf egy levele Frigyes császárhoz, melyben Anna szász hercegnőnek V. László király elhunytával a magyar és cseh koronákra támasztott igényeiről ír.

* A Hunyady-ház levéltárának azon részére nézve, mely a müncheni kir. állami levéltárban őriztetik s a m. kir. országos levéltárba régebben visszakérült Hunyady-levéltárnak kiegészítő részét képezi, a hazai történetírás érdekében csere útján leendő visszaszerzése iránt a diplomáciai tárgyalások folyamatban vannak, a mint erről a jelen folyamban ez ügyre vonatkozó emlékirat tanúskodik.

Szerk.

RÉVAI MIKLÓS KÉZIRATAI A NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: DR. ERDÉLYI PÁL.

Révai kézíratainak kimerítő jegyzékét veszi itt az olvasó, a magyar tudomány kiemelkedő alakjának, Révainak irodalmi hagyatékát, melyet eddig életiróin kívül alig ismert, alig méltányolt valaki. E gazdag gyűjtemény ma, úgy a mint ránk maradt, maradandó emléke írójának, de eddigi feldolgozatlan állapotában sem a magyar irodalmat nem szolgálta teljesen rendeltetése szerint, sem pedig az emlékezés mécsét nem táplálta. A mennyire Révai életirói előtt feltárult, megfelelt rendeltetésének, de továbbra nem is ment. Toldy, Bánóczi és Csaplár vették hasznát. Toldy még Horvát István rendezése szerint, a másik kettő Toldy után felforgatott, összezavart állapotában használta. Innét lehet csak megmagyarázni, hogy Bánóczi nem a saját tapasztalásából, hanem Toldy tanúsága szerint beszél Révainak egy kéziratkötetéről. Csaplár az egész gyűjteményt átvizsgálta, talán ő az első, a ki teljesen méltányolni tudta Révai kézirati hagyatékának irodalmi és életrajzi értékét. Az említett feldolgozókon kívül azonban alig keresték, de alig is találták volna meg nagyobb fáradság nélkül mások a kéziratok fölkevert fascikulusai között a céljoknak megfelelő darabokat. Hogy e hiányon segítve legyen, s Révainak és korának viszonyaira olyan fontos hagyaték teljesen hozzáférhetővé váljék: jegyzékünk elkészítésével és közlésével véltük ezt tenni.

Horvát István hagyatékának egyik részét teszi ez a gyűjtemény, melyet ő Révainak hirtelen történt elhunytá után, 1807-ben, vett át az ideiglenes megőrzésre vállalkozott Schediustól.

Révai betegesedve testben, elkeseredve lélekben, de folytonos munkakedvvel dolgoztatott, s folytatta a nyelvészeti háborút, mely közte és Versegly között a *Grammatica* és *Antiquitates* kiadása után a Tiszta Magyarság megjelenésével megindult. E háborúnak történeti és tudományos jelentőségét életirói eléggé fejtegették, s ezek után eléggé tudjuk, micsoda viszony volt Révai és Horvát István között. Nemcsak a tanár és tanítvány bizalmas egyesülése kötötte őket össze, hanem az öreg Mentor és az ifjú Telemach között kifejtett kölcsönös szeretet és tisztelet is. Horvát részéről ehhez még a hála is csatlakozott, a hála, melyet őszintén érzett mestere iránt; a hála, melylyel jóltevőnknek tartozunk. Nem érthetlen előttünk, miért vette át Schediustól a mester hagyatékát Horvát. Meg akarta irni mestere életét, méltatni érdemeit, emléket állítani a magyar szellem birodalmában. Sajnálunk kell, hogy az akarat megmaradt szándéknak, s tetté nem vált. De örvendenünk lehet, hogy az akarat megvolt, s hogy Horvát Révainak egész irodalmi hagyatékát magához véve, azt megőrizte.

Horvát István gyűjteményeivel együtt a Révai-hagyaték is a Nemzeti Múzeum könyvtárába került, s mint annak kiegészítő része kezeltetett. Első rendezését Horváltól kapta, a ki mindjárt a mester halála után belekezdett szándékolt munkájába. E közben Horányi Elek számára összeírta 1809-ben Révainak nyomtatásban kijött műveit, és kéziratban hátrahagyott, részint teljesen befejezett (*Antiquitates* II. k. *Compendium Grammaticae* etc. I. k.), részint félben maradt dolgozatait. (1892. Qu. L.). Talán e munkája közben válogatta ki és tette félre a kéziratok közül azt a néhány darabot, melyeket később a többtől különválasztva állított fel a gyűjtemény rendezése idején Mátray Gábor. Ezek önálló kötetek részint kemény kötésben, részint füzve. A többieket meghagyták Horvát iratai közt, és pedig: *Manuscripta Miscellanea* (10 köteg. Qu. L. 1444.), *Commercium epistolicum* (2 köteg Qu. L. 1445.) és *Manuscripta artis graphicae miscellanea, cum tabulis graphicis* (1 köteg Qu. L. 1446.) címek alatt. A gyűjtemény ilyen állapotban maradt maig, mikor az egészet összesítve, rendszeres mutatóval ellátva osztották be. Így egyrészt a használhatóság szempontjából alkalmasabb, s a nagy Révai emlékének megfelelőbb állapotban nyílik meg az irodalomtörténet munkásai előtt.

Talán nem szükséges kiemelni, micsoda haszna van az ilyen

jegyzékek készítésének és nyilvánossá tételének nemzeti irodalmunk ismeretére. De bizonyára ki kell emelnem, mennyire óhajtható volna, ha nyilvános intézetek, gyűjtők és magánosok nem restellenék a vele járó fáradságot, s feldolgozván, közrebocsátának az egyes írók írói hagyatékának jegyzékét. Nem csupán az íróra és a kor viszonyaira vonatkozó adatok forrása nyílnék meg azáltal, hanem újabb tápot nyerne az irodalomtörténet bűvárlata is. Toldy halála óta csak a legújabban fordulnak íróink közvetlenül az első forráshoz. Az a megszokott *tatarozási* dolgozásmód, melylyel Toldynk épületét javígtatták, foldozgatták, hála Istennek szűnő felben van, s mind nagyobb tért nyer a forrásokon alapuló irodalmi tanulmány.

A hagyaték értékét emez általános jelentőségen kívül egyéb tényezők is nevelik. Különösen Révainak nagy fontosságú munkálkodása megítélésére nevezetes. Egyszerű regestáinkból is könnyen meggyőződhetik mindenki, milyen széles alapon kezdette munkásságát, s mennyire állt kora és a nyugati tudomány színvonalán. A mai tudomány sem tette még avulttá Révait; sőt inkább, szentesítette tanait. Ez magában érdemeinek legszebb koszorúja. De e koszorút ő maga kötötte, s annak egyes leveleit, virágait fáradság árán szerezte, maga szakította. Mióta Révai a magyar nyelvtudomány alapjává tette a régi nyelv és a rokonnyelvek vizsgálatát, mostanig csak a nép-dialektusokkal bővülve nyert új tényezőt. Ma e három alapon művelt nyelvészet fényes eredményeket ért el, s ezekre a Révai által megkezdett csapáson jutott el. Ha mostan erről megemlékezünk, eszünkbe kell jutni, hogy Révainak ez irányú működése egyes nyomait kézírataiban kell keresnünk. A mit nyomtatásban kiadott, közkincse tudományunknak, de a mi kéziratban maradt ismeretlenül, kevesek számára volt hozzáférhető. Jegyzékünk e bajon iparkodik segíteni, s kitüntetni a Révai-fele hagyatéknek eddig ismeretlen gazdagságát. Nemcsak a nyelvészet terén mozog dolgozataival, jegyzéseivel, hanem a magyar és latin nyelvű költészet mezején, a rajzoló művészet, a geometria és egyéb tanulmányok is foglalkodtaták. Mindennek hű öre lett kézirati hagyatéka, s ezek mellett hű öre lett élete külső körülményeinek is, az életére vonatkozó okiratok, levelek stb. megőrzése által. Jegyzékünk minderről maga szól ékeesebben. Még csak azt az egyet jegyzem meg, hogy e jegyzék pótléka és kiegészítője kíván lenni

a Nagy Sándor készítette dolgozatnak, mely Horvátnak a Nemzeti Múzeumban őrzött kéziratait ismerteti.

A) *Költészetiek.*

1. Révai János Miklós eredeti és fordított magyar versei. XVIII. sz. magy. kézír. 4r. 80. lev. Eredeti. (1302. Qu. H.)

2. Révai Miklós irodalmi hagyatékában lévő eredeti és fordított versek. XVIII—XIX. sz. magy. kézír. 4r. 104 lev. Eredeti (1310. Qu. H.)

a) fol. 1—13^a. Homeros Iliássának fordítása Révaitól. Homérus' Iliása. Magarra fordította a görög versmérték szerint (—) a görög egházi megéből való áldozó pap, a rajzolásnak, városi építésnek, s az ékesen szólásnak volt királi tanétója. Első paláb, mell az I. II. III. és IV. könyvet foglalja magában. Sopronban Siess Antal be-tüivel. 1801. (Töredék, megvan az I. ének 1—572. sorig. Meg-jelent az Erd. Múz. 1815. III. db. 154 l. Schedius Lajos hagyatéká-ból Helmecezy, kiadásában.)

b) fol. 14^a—20^b. Ugyanaz másodpéldányban.

c) fol. 21—26^a. Ugyanaz impurumban.

d) fol. 29—54. Révai verses dolgozatainak kéziratai.

e) fol. 57—104. Révai hagyatékában találtatott idegen szer-zők versei. (Nemes György, Berzsenyi Dániel, Sztrokay Antal, Hor-váth Ádám, Ferenczi János, Horvát István, Gyöngyösi Imre, Anyos Pál, Verseghy Ferencz, Aranka György.)

3. Amint pásztor kesergése, fordította Révai Miklós. Kleist után. Horvát István másolata. XIX. sz. magy. kézír. 4r. 2 lev. Régi sign. 798. Qu. H. (1301. Qu. H.)

4. Révai J. Miklós magyar verseiből. XVIII. sz. magy. kézír. 8r. 30 lev. Eredeti. 7. Oct. Hung. félbőr-kötés, eleiből ki van véve a Nádasdy-Diarium s a 12-dekhez van beosztva.

Fol. 1. üres.

a) fol. 2—8^b. A magyar öltözet és nyelv állandó fenmara-dásáért való óhajtozása egy buzgó hazafinak a nagy magyarhoz, 1790. [Pater Révai Miklós által, későbbi bejegyzés.]

b) fol. 9^b. Anakreonnak XXIV. éneke.

c) fol. 9^a—10^b. Mérges jambus a nyelvesskedő győri asszo-nyok ellen. 1786.

Fol. 10^a—30. üres.

5. Serelem' Nájaskodási Közreboátotta Anakreon szép esének beüölője a çanádi énekes. Györött, Streibig József betüivel 1792. XVIII. sz. magy. kézir. 8r. 80 lev. Eredeti. (431. O. H.)

6. Latin versek. MS. Autogr. Lat. Sec. XVIII.—XIX. fr. 25 in 4-to. (2207. Qu. L.)

7. Pietatis exercitia quotidiana sub missae sacrificio in usum scholasticae iuventutis Strigoniensis. 1798. MS. Autogr. Lat. Sec. XVIII. 34 in 8°. [Ineditum.] (499. Q. L.)

8. Révai elméleti dolgozatai a verselésről. XVIII. sz. (1781—83.) magy. kézir. 4r. 43 lev. Eredeti. (1304. Qu. H.)

a) fol. 1—27^b. Révai Miklósnak A versszerzés' két különbözö módjáról, hangmérséklésről és a páros véghangzásról iratott vetélkedése. (1781.) 27 levél.

b) 28^a—31^b. Jegyzetek a pásztor költéshez, és a versszerzéshez.

c) 32^a—43^b. Notae. (Valószínűleg Faludi Pásztorverseinek kiadásakor, a Pásztor költésről irt értekezéséhez készült jegyzetek 1781—83-ból.)

B) Rajzok.

9. Révai János Miklós rajzai és építészeti apróbb jegyzetei. 64. drb. a XVIII. sz.-ból. [Ex. 1444. Qu. L. tom. VII.] (1312 Qu. H.)

10. Révai J. Miklós eredeti építészeti rajzai. XVIII. sz. ered. rajzok. har. 4r. 52. lev. (1313. Qu. H.)

C) Egyháziak.

11. Egyházi beszédek és két könyörgés. XVIII. sz. (1796.) magy. kézir. 4r. 58. lev. Eredeti. (1303. Qu. H.)

a) 1^a—8^b I. I. *Vizkereszt után első vasárnapra*. A megterés halasztásának veszélyességéről [Györ, 1796. jan 10.]

b) 9^a—14^b II. *Gyertyaszentelő boldogasszony ünnepére és egyszersmind szentségimádás alkalmára*. Mily lelki javak találhatók az oltári szentségben, ha ahoz megtisztult lélekkel járunk. [(?) Györ. 1796. febr. 2.]

c) 15^a—22^b I. III. *Septuagesima vasárnapra*. A hivalkodás kerüléséről [Györ, 1796. jan. 24.]

d) 23^a—28^b I. IV. *Sexagesima vasárnapokra*. Az isteni ige gyümölcstelenségének okairól.

e) 29^a—34^b l. V. *Quinquagesima vasárnapra*. A farsangolás kárhozatos kicsapongásairól.

f) 35^a—40^b l. VI. *Bőjt I. vasárnapjára*. Miként viseljük magunkat a kísértésekkel szemben.

g) 41^a—48^b l. VII. *Bőjt II. vasárnapjára*. A mennyei javak tulajdonságairól.

h) 49^a—54^b l. VIII. *Virágvasárnapra*. Miként készülünk a husvétii áldozásban hozzánk jövő királyunk elfogadására (1796.)

Kiadta Csaplár Benedek: R. M. kéziratban hátrahagyott egyházi beszédei. Sajtó alá rendezte és előszóval ellátta Cs. B. k. r. t. Budapest. Nyomtatott «Hunyadi Mátyás» intézetben. 1887. 74. l. 8r.

i) 55^a—56^b l. IX. Könyörgés: Az utolsó kenetnek feladatása.

k) 57^a—58^b l. X. Könyörgés: Egyházkerülő asszonyra a szülés után.

12. Háromnapi lelki magánosságra kiosztott elmélkedések, melyeket a székes fehér-vári királyi oskolákbeli ifjúsággal tartott Anyos Pál első remete sz. Pál rendén lévő szerzetes és azon királyi oskolákban egy nyilván való tanító. 1783. XVIII. sz. magy. kézír. 4r. 54 lev. Eredeti. (1311. Qu. H.) Ányos Pálnak az elmélkedései közül Csaplár Benedek kiadta az Abán 1783-ban a Szent Háromság ünnepén elmondottat. Budapest. «Hunyadi Mátyás» nyomdaintézet, 1888. 8r. 14. l. A kézirat Révaitól Virághoz került; s attól ismét Horvát István által a Révaiana-k VIII. kötetebe, a hol megmaradt.

D) *Nyelvészetiek, irodalmiak.*

13. J. Nic. Révai Notationes philologicae Hungaricae. MS. Autogr. Lat. Hung. Sec. XVIII. fol. 105. in 4° Vet. Sign. 1444 (Qu. L. IX.)

Fol. 1—2^b vacat.

a) fol. 3^a—20^b. Vocabularium alphabeticum, notationes grammaticae ex monumentis linguae Hungaricae.

b) fol. 21^a—100^a. Observationes grammaticae, et disquisitiones in formas grammaticales linguae Hungaricae.

Fol. 100^b—105. vacat.

14. Révai Joh. Nicolai Vocabula orientalia Hungaricis com-

parata. (Vet. Sign. 1483. Qu. L.) MS. Autogr. Lat. Sec. XIX. fol. 45 in 4-to (2212. Qu. L.)

15. Révai Joh. Nicolai Vocabula Hungarica Hebraicis cum primis, aliisque orientalibus comparata. (Vet. Sign. 1485. Qu. Lat.) MS. Autogr. Lat. Hung. Sec. XVIII. fol. 114 in 4-o (2210. Qu. L.)

Fol. 1—7^a Index.

Fol. 7^b—8^b. vacat.

Fol. 9^a—110^a. Vocabularium comparativum.

Fol. 110^b—114^b. vacat.

16. Fórmæ Verborum Connotatae ex antiquissimis libris ac manuscriptis exhibitae, per J. Nicolaum Révai (Vet. Sign. 1480. Qu. L.) MS. Autogr. Lat. Sec. XVIII. fol. 60 in 4° (2216. Qu. L.)

17. Révai Joh. Nicolai connotationes diversae ex operibus variis excerptae, ad philologiam Hungaricam potissimum spectantes. (Vet. Sign. 1481. Qu. L.) MS. Autogr. Lat. Sec. XVIII. fol. 64 in 4°. (2215. Qu. L.)

a) fol. 1^a—4^b. Ex grammatica Lapponica Henricii Ganandri Aboentis edita Holmiae 1743.

b) fol. 5^a—7^b. Ex Olavi Rudbeckii Specimine Usus Gothicae linguae etc. Upsalis 1717.

c) fol. 8^a—10^a. Val. Ern. Loescheri S. Th. D. de causis linguae Ebrecae Libri III. Francofurti et Lipsiae. 1706.

d) fol. 10^a—13^a. Casparis Neumanni Vratislaviensis Genesis linguae sanctae veteris testamenti. Norimbergae 1696.

e) fol. 13^b—14^b. Continuatio sub 1. signati.

f) fol. 15^a—22^b. Ex Genesi Linguae Sanctae Casparis Neumanni Connotationum Continuatio.

g) fol. 23^a—26^b. Ex Canuti Laemii Commentatione de Lapponibus Finnarchiae eorumque lingua, vita et religione pristina Kiöbenhauum. 1767.

h) fol. 27^a—33^b. Connotationes ex Henselio. Synopsis universae philologiae.

i) fol. 34^a—36^b. Forma nominum descendentes a verborum speciebus diligenter observandae sunt, quod non tantum ratio flexionis earum ex hac derivatione intelligatur; sed et nominum significatio pendeat ab ea vi, et virtute, quam ille species habent sibi propriam.

Fol. 37. vacat.

k) Fol. 38^a—41^b. Notae.

Fol. 42—44^b. vacat.

l) fol. 45^a—47^a. Notae ex Komjáthio.

Fol. 47^a—48^b vacat.

m) fol. 49^a—56^b. Connotata iterum ex Komjathio.

n) fol. 57^a—60^a. Ex Gabriele Pannonio Pesthino.

Fol. 60^a—64. vacat.

18. J. N. Révai Notationes grammaticales et studia diversa ex diversis scriptoribus excerpta ad disciplinam linguisticae comparativae. MS. Autogr. Lat. Sec. XVIII. fol. 132 in 4-to. (2214. Qu. L.)

a) fol. 1—12^b. Methodus vocum Hungaricarum origines et convenientiam cum Hebraicis hisque affinis evolvendi.

Fol. 12^b—15^a. vacat.

b) fol. 15^b—16^a. Tabella genealogica gentis humane ab patribus Sem, Cham et Japhet.

Fol. 16^b. vacat.

c) fol. 17. Notata ex scripto patris J. Severini kleinere Hebräische Sprachlehre etc. Leipzig 1798.

d) fol. 18. Notata ex Buxdorfii grammatica.

e) fol. 19. Tabella alphabeti Arabici, Hebraici Chaldeici, Samarici Syriaci.

f) fol. 20. Notata ex libro: Elementarbuch der Häbreischen Sprache, von Johann Jahn etc Zweyte Aufl. Wien 1799.

g) fol. 21—23. Ex Francisci Foris Otrókocsi Notatis.

h) fol. 23—24. Tabella alphabeti Hungarici ac Scythici.

i) fol. 25—26^a. Notata ex vocabulario Michaelis Adami.

k) fol. 27^a. Coniugationes Hebraeae respondentes Hungaricis.

Fol. 27^b—28^b. vacat.

l) 29—48^b. Derivandi et componendi rationes et ipsae voculae componentes Turcicae, Persicae, Arabicae.

Fol. 49^a—50^b. vacat.

m) 51—85^b. Connotata ex lexico Lapponico.

Fol. 85^a—86. vacat.

n) fol. 87—91^a. Vocabula Hungarica cognata orientalibus et septentrionalibus Hebraicis nempe Chaldaicis, Syriacis et Arabicis, Turcicis item et Persicis tum etiam Lapponicis, Fennicis et Esthonicis utrisque affinis.

Fol. 92^b—98^b. vacat.

o) fol. 99—105. Explicatio linguam Hungaricam orientalem Semiticam esse etc. fragmentum ined.

p) fol. 106. Aliquot notata.

q) fol. 107—118. Derivationes Lapponicae.

r) fol. 119. Notae Schötzerianae de libris Lapponicis, Fen-
nicis, Esthonicis. Allgem. Weltgesch XIII. Theil.

s) fol. 120^a. Vocum Fennicarum connotatio.

Fol. 120^b. vacat.

t) fol. 121. Vocabula Samojedica.

Fol. 123. vacat.

u) fol. 123. Nota bibliographica.

v) fol. 24—131^b. Derivationes Esthonicae.

Fol. 132. Nota vocabularia.

19. Joh. Nicolai Révai: Varia minora opuscula, ad philolo-
giam Hungaricam et eius studia spectantia, et notata miscellanea.
MS. Autogr. Lat Hung. Sec. XVIII—XIX. fol. 166 in 4-to (2213-
Qu. L.)

a) fol. 1^a—3^a. Kazinczy Ferencznek megváltoztatott jegyzése
Erdösi Jánosnak magyar nyelvtanítását kiadásában Uj-Szigetről és
a Gemmeus folyóról.

Fol. 3^b. vacat.

b) fol. 4^a—11^a. Novae grammaticae Vngaricae succincta
methodo comprehensae et perspicuis exemplis illustratae libri a
diuo auctore Alberto Molnaro Szencziensi, Hannoviae 1610.

Fol. 11^b. vacat.

c) fol. 12^a—13^a. Über den Ursprung der Sprache und den
Bau der Wörter besonders der Deutschen. Ein Versuch von J.
Chr. Adelung. Leipzig 1781.

Fol. 13^b. vacat.

d) fol. 14^a—15^b. Philosophisch-kritische Vergleichung und
Würdigung von Vierzehn ältern und neueren Sprachen Europens.
Jenisch. Berlin 1796.

e) fol. 16^a—20. Magazin der Kunst und Literatur. Dritter
Jahrgang. Dritter Band 1795.

Fol. 21. vacat.

f) fol. 22^a—26^a. Klemms mathematischer Lehrbuch. Excerpta.

Fol. 26^b—28^b. vacat.

g) fol. 29^a—30^b. *Opinio de Hungarica orthographia et grammatica in usus publicos convertenda.*

h) fol. 31^a—33^a. Fejtegetések a szép tollnak közönséges tulajdonságairól.

i) fol. 33^b. *Titulus libri: Propositiones etc.*

Fol. 34. vacat.

k) fol. 35^a—38^a. A magyar tollról.

Fol. 38^b—39^b. vacat.

l) fol. 40^a—55^b. A magyar szép tollból kiszedetett feltételek és megfejtések.

m) fol. 56^a—64^b. *Res Hungaricae.*

Fol. 65. vacat.

n) fol. 66—87^b. *Brevis institutionum linguae Hungaricae adumbratio. Budae. Typis regiae universitatis. 1792.*

Fol. 88^a—89^b. vacat.

o) fol. 91^a—93^a. *Recensio carminum Nicolai Révai in libro periodico: Annalen der oest. Lit. 1803. Nro 68.*

Fol. 93^b. vacat.

p) Fol. 94^a—95^b. *Nuncium.*

q) fol. 96—97. *Idem. Typis expressum exemplar.*

Fol. 98. vacat.

r) fol. 99^a—104^b. *Recensio operis Nicolai Révai: De tri-sectione angulorum, et circuli quadratura.*

s) fol. 105^a—106^b. *Idem. Exemplar typis expressum.*

t) fol. 107^a—136^b. *Censura librorum grammaticorum.*

Fol. 137^a—139^b. vacat.

u) fol. 146^a—141^b. Toldalék a Magyar Hirmondónak Már-tziusnak 20-dik napján 1795-ben költ árkusához.

v) fol. 142^a—145^b. *De usu linguae Hungaricae. (anepigr.)*

Fol. 146^a. vacat.

w) Fol. 14^b—147^a. Háztartási kimutatás.

Fol. 147^b. vacat.

x) fol. 148^a—168^b. *Recension der Ungarischen Sprachkunst von Adami.*

y) fol. 164. *Annunciatio operis Michaelis Paintner-Bibliotheca scriptorum soc. Jesu Typis expressum.*

z). fol. 165^a—166^a. *Malitiosa opinio Chrysostomi Novák de Nicolao Révay.*

Fol. 166^b. vacat.

20. Révainak nyelvtudományi tanulmányai között tett vegyes nyelvi és történeti jegyzetei, kisebb töredékei. MS. Autogr. Lat. et Hung. Sec. XVIII—XIX. fol. 145 in 4-to. (2218. Qu. L.)

21. J. N. Révai: Possessionum usus rectus relatione ad tertiam pluralem personam. XIX. sz. magy. kézír. 4r. Eredeti. Ex. 1444. Qu. L. tom. VIII. (1300. Qu. H.)

22. Connotatio terminationum omnium. I. Terminationes radicales nominum et verborum. II. Terminationes derivatae solum nominum. III. Terminationes derivatae tantum verborum, secundum sua genera. Conjugationes verborum tres, regulares, genuinae, veterum usu firmatae. Conjugationes anomaliae. (Ineditum). MS. Autogr. Lat. Sec. XVIII. fol. 30 in 4-to. (2217. Qu. L.)

23. Magyar Régiségek. Nyelvemlékek másolatai. Három kötet. (Chrestomathia Hungarica). I. köt. XVIII—XIX. sz. magy. kézír. 4r. 95 lev. (1306. Qu. H.)

a) fol. 1—12^a. Ex Valentino Lepas.

Fol. 12^b. üres.

b) fol. 13—18^b. Ex historia Pontiani Viennae 1573.

c) fol. 19—28^b. Pétsi Lukácsból.

Fol. 29^a—30^b. üres.

d) fol. 31—33^b. Horologii principum, azaz az Fejedelmek óráinak második könyve. (Szabó K. RMKT. 421. sz.)

Fol. 34—38^b. üres.

e) fol. 39—43^a. Excerpta ex Rákótzianis autographis.

Fol. 43^b—45^b. üres.

f) fol. 46—55^b. Excerpta ex protocollo Báthoryano.

Fol. 56—61. üres.

g) fol. 62—77^a. Losontzi Bánfi György gróf úrnak és Magyar Gerő Monostori Kemény Farkas gróf úrnak magyar beszédek.

Fol. 77^b—79^b. üres.

h) fol. 80—82^a. Excerpta ex paribus privilegiorum aliorumque instrumentorum, quae Transylvaniam spectant.

Fol. 82^b—86^b. üres.

i) fol. 87^a. Mustaffa passának magyar levele ismeretlenhez.

Fol. 87^b. üres.

k) fol. 88—92. Nemes Hunyad vármegyerendeinek könyörgő levelek, melyet követeik által benyújtattak, gyülekeznek Kolozsvárott 1790.

Fol. 93—95. üres.

II. kötet XVIII—XIX. sz. magy. kézír. 4r. 92 lev.

a) fol. 1—7^a. Szent Tamás apostolról való praedicatio.

Fol. 7^b—8^b. üres.

b) fol. 9—25^b. De indigna communione fragmenta.

Fol. 26^a—31^b. üres.

c) fol. 32—41^b. Jézus Mária Ferencz.

Fol. 42—45^b. üres.

d) fol. 46—55^b. Vita s. Eufrosinae virginis.

e) fol. 56—60^b. Vita S. Ursulae virginis et martyris

f) fol. 61—63^b. Vita S. Apollonii virginis et martyris.

Fol. 64—69^b. üres.

g) fol. 70—81^a. Vitkovits codex másolata.

Fol. 81^b—85^b. üres.

h) fol. 86—87^a. A Vitkovits codexhez.

Fol. 87^b—89^b. üres.

i) fol. 90—92^b. Ex epistola Prayi ad Cornidem copia Révaiana. III. kötet. XVIII—XIX. sz. magy. kézír. 4r. 41. lev. (Vet. Sig. 1482. Qu. L.)

a) fol. 1—31^a. Libri vetustiores. Singularia tam in vocibus quam in construendi modo.

b) fol. 31^b—41^a. Usus possessivorum, praecipue suffixorum tertiae personae pluralis, rectus et corrigendus.

Fol. 41^b. üres.

24 Elaboratior grammatica Hungarica ad genuinam patrii sermonis indolem fideliter exacta affiniumque linguarum adminiculis locupletius illustrata, tribus voluminibus comprehensa. Studio et opera Joannis Nicolai Révai. presbyteri sec. dioec. Jaurinens linguae ac litteraturae Hungaricae professoris publ. ord. in regia scientiarum universitate Pestiens. Pestini. Typis Matthiae Trattner 1806.

I. Volumen primum. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX. fol. 266 in 4-to. Exemplar (mancum) censurae, typis excusum eodem titulo et tempore. Desunt partes eae, quae sunt in libro inter pp. 52—96; 201—224; 288—293; 403—416.

II. Volumen secundum. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX. fol. 158 in 4-to Exemplar mancum. Desunt inter pp. 680—278; 744—856.

III. Volumen tertium. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX. Ineditum

fol. 135 in 4-to. Etymologiae pars secunda. De vocum derivatione.

IV. Volumen tertium. Impurum, voluminis tertii. De vocum derivatione. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX. fol. 65 in 4-to.

V. Fragmenta elaborationis grammaticae varia. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX. fol. 84 in 4-to.

VI. Compendium elaborationis grammaticae Hungaricae. In usum altiorum studio et opera Johannis Nicolai Révai etc. Pestini 1806. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX. fol. 346 in 8°. Ineditum. (Vet. Sign. 309. Oct. Lat. manet.)

VII. Grammaticae pars quinta: Syntaxis. Fragmentum ineditum. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX. fol. 14 in 4-to. (Sign. 2220. Qu. Lat. I—VII.)

25. Antiquitates literaturae Hungaricae. Studio et opera Joannis Nicolai Révai presbyteri secularis dioecesis Jaurinensis. (2221. Qu. L.)

I. Volumen primum. Quod complectitur duas allocutiones funebres genuine veteri pronunciationi restitutas, et commentario grammatico illustratas. Monumentum inter manuscripta Hungarica quae sciuntur omnium vetustissimum. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX. fol. 208. in 4-to Exemplar censurae. (Vet. Sign. 115. Qu. L.) Editum Pestini Anno 1803. apud Matthiam Trattner XII + 360 in 8°.

II. Volumen primum. Duae allocutiones funebres monumentum inter manuscripta Hungarica, quae sciuntur omnium antiquissimum. Legit commentario grammatico illustravit Joannes Nicolaus Révai, presbyter secularis dioecesis Janurinensis. artis delineatoriae architecturae et humaniorum professor emeritus. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX. fol. 198 in 4-to.

III Volumen secundum, quo exhibetur translatio Hungarica admodum vetusta sacrorum quorundam librorum veteris testamenti ex codice manuscripto Palatinae Bibliothecae Viennensis in lucem prolata adjectis notis necessariis. Exempl. censurae, ineditum. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX fol. 170 in 4-to. (Vet. Sign. Vol. II—III. 460. Qu. Hung.)

IV. Fragmentum Libri, qui dicitur Antiquitates etc. Voluminis primi. MS. Orig. Lat. Sec. XIX. fol. 11 in 4-to.

26. Versegi Ferencznek megcsalatkozott illetlen motskolódásai a tiszta magyarságban, melyet valóságok szerint megmutat és méltán megdorgál Révai Miklósnak hiv tanítványa és igaz tiszte-

lője Fényfalvi Kardos Adorján. Pesten Trattner Mátyás betűivel 1806. XIX. sz. (1806.) magy. kézír. 4r. 108 lev. Eredeti. (1307. Qu. H.)

Censurai példány. Megjelent ugyan ily czímen Pesten 1806-ban Trattner Mátyásnál 219 l. + 3 sztlan lev. in 8°. Révai tanítványai által mesterök tanainak Versegi F. ellen kiadott védelmében irt három röpirat másodikául. Szerzőjük valószínűleg álnév alatt maga Révai [L. Bánóczi 307. l.] ¹ (Ex 1444. Qu. L. tom. V.)

27. Versegi Ferencznek megfogyzatkozott okoskodása a tiszta magyarságban, melyet a józan okoskodásnak törvényeiből kihozott igaz okokkal megbizonyít Révai Miklósnak hiv tanítványa és szerető barátja Boldogréti Víg László. Pesten Trattner Mátyás betűivel 1806. XIX. sz. magy. kézír. 4r. 147 lev. Eredeti. (1308. Qu. H.)

Censurai példány. Megjelent ugyan ily czímen 1806-ban Trattner Mátyásnál (290 l. + 3 sztlan lev.) in 8°. Révai tanítványainak, mesterök védelmére Versegi F. ellen irt három röpirat harmadikául. Szerzője álnév alatt állítólag Horvát István. (Ex 1444. Qu. L. tom. III.)

28. Révai (Johannis Nicolai) presbyteri sec. dioec. Jaurinens. linguae ac literaturae Hungaricae professoris publ. ord. in r. scientiarum universitate Pestiensis prolusiones, habitae in auspiciis collegii Hungarici annis 1802—1804. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX fol. 30 in 4-to. Editum singulariter. (2223. Qu. L.)

a) fol. 1—12. l. Prolusio I. Habita die VIII. mensis Novembris anno 1802. De praejudicio communi et notio, natis Hungaris studium linguae patriae non esse necessarium, nil utique auditoribus, quod non scirent, et in tradendo Latini sermonis usu offensis.

b) fol. 13—21. l. Prolusio II. Habita die IX. mensis Novembris anno 1803. De lingua Hungarica, ob singularem, qua excellit, praesentiam ipsis etiam natis Hungaris percolenda.

c) fol. 22—31^a l. Prolusio III. De necessitate perdiscende linguae patriae natis etiam Hungaris gravi et provido patrum consilio lege imposita. (Hae prolusiones typis excusae sunt apud Mathiam Trattner Pestini 1806, separatim).

29. Propositiones ex lingua Hungarica, primo semestri explanata, quas tentamini subjectas academici auditores in regia

¹ V. ö. «Révai Miklós tanítványai», cz. dolgozatommal. Könyv-Szemle. 1888. évf.

scientiarum universitate Pestinensi aptis constructionum exemplis illustrarunt planiusque probarunt anno 1804., mense Martii, secundum praelectiones Johannis Nicolai Révai presbyteri sec dioec. Jaurinens. linguae ac literaturae Hungaricae professoris publ. ord. Ms. Autogr. Lat. Sec. XIX. (1804.) fol. 22. in 4-to. Editum Pestini 1804. apud Mathiam Trattner. 36 p. in 8°. (2222. Qu. L.)

30. Joh. Nic. Révai: Theses et propositiones ex doctrinis in regia scientiarum universitate Pestinensi prolatis in usum auditorum conscriptae. XIX. sz. magy. kézír. har. — 8r. 150 drb. (Ex 1444. Qu. L. tom. VI. 1299. Qu. L.)

31. Révai Miklós vegyes apróbb iratai. MS. Autogr. Lat. Hung. Sec. XVIII—XIX. fol. 102 in 4-to. (2219 Qu. L.)

a) fol. 1. Ad auditores academicos. Lat.

b) fol. 2^a—6^b. Catalogus auditorum suorum. ±

c) fol. 7. Ordo et distributio docendorum agendorum per singulas classes scholarum humaniorum.

d) fol. 8. Invitatio ad auditores.

e) fol. 9—30^a. Propositiones.

f) fol. 31^a. Pósfai János reversalisa egy elvitt könyvről.

g) fol. 32—37. Theses auditorum suorum.

h) fol. 38. Von der perspektive. (Ném.)

i) fol. 39—102. Varia fragmenta etc. ex manuscriptis originalibus et indigenis, collecta per Stephanum Horvát.

32. Révai Joh. Nicolai: Institutiones humaniores. Cum Indice. Vet. Sign 1489. Qu. L. MS. Autogr. Lat. Sec. XVIII. fol. 64 in 4-o (2208. Qu. L.)

33. Révai J. Miklós nyelvészeti és irodalmi dolgozatai. XVIII—XIX. sz. magy. kézír. 4r. 42 lev. Eredeti. Régi Sign. 796. Qu. H. (1305. Qu. H.)

a) fol. 32^b. A magyar deáki történet. Historia litteraria. Kiadta Horváth István. Tud. Gyűjt. 1833. II. 49—91 l. Eredeti 1803—5.

b) fol. 33^a—41^b. Szóvizsgáló fejtegetések.

Fol. 42. üres.

34. Disquisitiones grammaticae ad grammaticam Hungaricam certius figendam conscriptae et in luce prolatae elucubratae per J(ohannem) N(icolaum) R(évai). Rátóth, 1800 et 1801. (2224. Qu. L.)

I. Disquisitio prima, volumen primum. De pronominebus eorumque usu cumprimis possessivo cum originibus. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX. fol. 146 in 4-to (Vet. Sign. 1778. Qu. L.)

II. Disquisitio secunda, volumen secundum. De formis conjugationum. MS. Autogr. Lat. Sec. XIX. fol. 110 in 4-to. (Vet. Sign. 1779. Qu. L.)

35. A magyar deákság. Eredeti kézirat 2 kötetben. (1309. Qu. H.)

Első kötet. Mellyben a' magyar deáki történet adatik elő. A nevezetesebb példák után írta Révai Miklós, a győri megyéből való áldozó pap, Pesten a közönséges tudományoknak fő iskolájokban a magyar nyelvnek és deákságnak királyi tanítója. Pesten Trattner Mátyás Betűivel M.DCCCXV. XIX. sz. (1805.) magy. kézír. 4r. 47 lev. Eredeti. Lásd:

Második kötet. Mellyben a' magyar szép toll foglaltatik. Írta főképen Adelung után R. M. (stb. mint feljebb) Pesten etc. 1805.

Kiadatlan. 156 lev. 4r. (Kötve, régi Sign. 471. Qu. H.) Helytelenül van kötve. Ki van hagyva a következő II. rész, *a szép tollnak különös nemei*, csak ez után kellene a Tartalom-mutatónak jönnie. Második rész. A szép tollnak különös nemei. XIX. sz. (1805—1806.) magy. kézír. 4r. 110. lev. Eredeti.

36. Értekezése a régi magyar írásmódról XVIII. sz. magy. kézír. (1783.) 2r. 29 lev. Eredeti. (614. Fol. Hung.)

E) Adatok, levelek.

37. Révaira vonatkozó iratok gyűjteménye. XVIII—XIX. sz. magy. lat. kézirat. 2r. 301 lev. 112 drb. Eredeti. (353. Fol. Hung.)

a) Toldy Ferencznek Révai életéről tett feljegyzései.

b) Horvát Istvánnak egybegyűjtött jegyzései Révai életére.

c) Kiadandó műveinek költségvetési tervezete.

d) A hazai törvények szokásai a Hármas törvénykönyvből, írta R. M.

e) Copia testimonii M. Horvát directoris de Nicolao Révai professore philosophiae in schola Varadiensi docente ddto 1783. 23. die Julii.

f) Bachmann J. inspectoris regii relatio ad directorem de Nicolao Révai graphidis magistro ddto 1793. 28. Julii.

g) Copia resolutionis consilii regii lttlis in negotio promovendi Nicolai Révai ddto 1793. XI. 8bris.

h) Testimonium baronissae Josepha Harrukker viduae comitis Károlyi, ddto 1793. 14 octobris.

- i) Szili János ajánló levele Révai részére. 1799. aug. 27-ről.
- j) A helytartó tanács leirata Tóth Farkashoz. 1801. okt. 15-ről.
- k) *Copia receptionis ad diocesim.* 1794. jan. 10.
- l) Dr. Seth János komáromi orvos bizonyítványa. 1800. jun. 7-ről.
- m) A bécsi képzőművészeti akadémia véleménye a győri rajziskoláról, 1795. márcz. 29-ről.
- n) Takáts János ügyében a győri gymnasiumhoz intézett leirat hivatalos mása német nyelven. 1789. jul. 10.
- o) Schmid József orvosi bizonyítványa 1799. jul. 3-ról.
- p) *Copia intimati e. Consilii R. L. H. in negotii secularisationis Nicolai Révai.* 1795. jan. 30-ról.
- q) Pállya István provincialis bizonyítványa Révai működéséről 1800. máj. 23-ról.
- r) *Opinio Chrisostomi Novák de N. Révai. Copia Nicolai Révai.*
- s) Fengler József győri püspök bizonyítványa Révairól. 1796. márcz. 28.
- t) A pesti egyetem hivatalos bizonyítványa Révairól és irodalmi működéséről. 1806. febr. 20.
- u) Fengler püspök bizonyítványa.
- v) Tudósítvány, egyházi ügyben 1792. máj. 13.
- w) Fengler J. engedélylevele *capillicium* viselésére. 1799. okt. 29.
- x) Fengler püspöki bizonyítványa. 1801. Szept. 3.
- y) *Copia cessionis N. R. qua apparatus suum ad artem delineatoricum Scholae Jaurinensi dat.* jun. 2.
- z) *Litterae palatini Leopoldi.* 1792. apr. 5.
- aa) Königsacher Calasantius rendeletei 1786. márcz. 28. és 1787. jún. 8-ról.
- bb) Kérvényének mása, melyben az *Antiquitates etc.* censurái másodpéldánya bemutatásának elengedéseért kérelmez.
- cc) *Secularisatiójára* vonatkozó levél. 1794. febr. 7.
- dd) Schwarzl Zsigmond bizonyítványa. 1800. máj. 20.
- ee) Diós Mihály bizonyítványa. 1798. jan. 24.
- ff) Gr. Teleky József levele. Pest, 1786. febr. 20.
- gg) Kempelen Gábor levele. Brüsszel, 1786. nov. 18.

- hh*) Copia intimati ex. cons. r. l. Hag. 1796. aug. 26.
- ii*) Fengler püspök kísérő levele. 1796. szept. 7.
- jj*) Calasantius József levele. 1786. okt. 28.
- kk*) Supplex libellus N. Révai pro dispensatione a coope-
ratura in cura animarum. 1794. jan. 10.
- ll*) Supplex libellus pro statu quietis.
- mm*) Copia testimonii doctoris Joh. Seth. Sub. Nro. 12.
- nn*) Vitéz Imre hivatalos levele. Péts, 1800. szept. 3.
- oo*) Andaházy József bizonyítványa, 1797. decz. 12.
- pp*) Copia intimati cons. R. L. Hgá. 1801. aug. 11.
- qq*) Verner Jakab bizonyítványa Révairól. 1800. jun. 22.
- rr*) Luby Károly bizonyítványa Révairól. 1800. jun. 6.
- ss*) Haller Gábor és Halper Mihály bizonyítványa. 1800.
jun. 22.
- tt*) A győri iskola hivatalos elismervénye a Révai által az
oskolának adott rajzgyűjteményért.
- uu*) Batthyány József kardinális engedélylevele 1797. márcz. 24.
- vv*) Révai informatorius levele az egyetemi tanácshoz. 1806.
nov. 4.
- ww*) Egyetemi rendeletek. 1803—1805-ből.
- xx*) II. Ferencz római császár (I. magyar király) kiáltványa
népeihez a bécsi béke után.
- yy*) Scarteta.
- zz*) Egyetemi rendelet. 1805. máj. 3.
- α*) Jegyzőkönyve elosztott hirdetéseiről.
- β*) Auditorum academicorum catalogi.
- γ*) Testimonii copia r. sc. universitatis.
- δ*) A fejedelemtől segílyt kérő folyamodása. 1804. decz. 24.
- ε*) Ad Franciscum II. duplex libellus pro decernendis horis
ordinariis etc. J. N. Révai etc.
- ζ*) A fejedelemhez intézett kérő levelének töredéke, melyben
a magyar nyelvet a jogi karban is rendszeresíttetni kéri.
- η*) Supplex libellus pro decernendis horis ordinariis ca-
thedrae Hungaricae.
- θ*) Ad magistratum academicum in eodem negotio de-
missa Nota.
- ι*) Ad principem, regemque in eodem negotio demissa com-
mendatio.

- κ) Somogyi János püspökhöz intézett levele. 1805. máj. 26.
- λ) Copia libelli supplicis ddto 1805. máj. 26.
- μ) Inita ratio cum typographo Trattner facta edendi operis: Antiquitates etc. Impurum.
- ν) Supplex libellus ad maiestatem pro subsidio ad edendos Hungaricae grammaticae apparatus libros.
- ξ) Gr. Nádasdy Ferencz halálára. Bécs. 1783. Nyomt.
- ο) Recensiones operum J. N. Révai. Allgemeine Literatur Zeitung. 143. sz. Nyomt.
- π) Hazai Tudósítások. 1808. évi 39. sz. Nyomt.
- ρ) Révai Miklós köszöntő verse új évre, Károlyi Antal gróf özvegyéhez. 1792. Nyomt.
- σ) A magyar koronának rövid históriája, írta Pétzeli József.
- τ) Scartetae.
- υ) Lengyel János győri magyar munkájáról: Die Messkünstler Europens.
- φ) Hirdetési terv.
- χ) Révainak 1802. ápr. 22-ről kelt, s a nádorhoz intézett levelének mása.
- φ) Révai 1802. aug. 17-ről kelt, talán gr. Károlyihoz intézett levelének mása.
- ω) Paintnerhez írt epigrammja. 1794.
- αα) Carmen Nicolai Revai per Chrysostomum Aranyosy oblatum. 1803.
- ββ) Joannis B. Groningeri carmen ad Revayum.
- γγ) Szanyi Nagy János két verses levele Révaihoz.
- δδ) Káts István levele. Buda, 1797. aug. 7-ről.
- εε) Kardos Adolf üdvözlő verse. Pécs, 1800. aug. 23.
- ζζ) Ismeretlen verses levele. Teschen, 1790. jul. 12.
- ηη) Pius VII. pont max. Josephi II. Hospes, 1782. Latin vers Révai másolatában.
- θθ) Rogero Boscovichio Romam redeunti Raymundus Cuni-chius. Révaii Copia.
- ιι) Abrahamii Gotthelf Kaestner epistola ad Nicolaum Révay, (Göttingae, 1797. d. 22. Dec.) et recensio de Angulorum trisectione.
- κκ) Item in Copia Nicolai Révai.

λλ) Tabulae pictae ad Kaestneri recensione.

μμ) Tabularum commentarie.

38. Commercium epistolicum. Litterae autographae ad Nicolaum Révai. MS. Orig. Lat. Hung. Sec. XVII—XIX. (2225. Qu. L.)

Aranka György. Maros-Vásárhely, 1794. VIII. 1., 1803. X. 24., 25.; 1804. II. 1., VII. 1.; 1805. I. 22.; 1806. VII. 27., IX. 5.

Ányos Pál. Elefánt. 1782. IV. 15.

Barbarits Bálint. Komárom, 1801. VII. 23. [V. Grossinger.], XI. 19., 23., XII. 1.; 1802. III. 12., V. 15.

Bárótzai Sándor. k. n.

Beregszászi Pál. Sárospatak, 1803. XII. 14.; 1804. III. 20, VII. 14.; Miskolcz, 1805. III. 8.

Bessenyei György. 1794. IV. 22.

Betzelt, Franciscus, Budae, 1805. VII. 12.

Bolla Márton. Vác, 1804. II. 5.

Cornides Dániel. Pestini, 1787. VIII. 6.

Demjén Sámuel. Keszthely, 1803. XI. 24., Kolozsvár, 1806. VIII. 1.

Demkovits Elek. Leszenye, 1805. XI. 30.

Döbrentei Gábor. Sopron, 1804. II. 11.

Endrődy János. Uj-Bécs (Temes várm.) 1804. XII. 21.

Édes Gergely. Nagy-Kinyizs, 1795. VII. 17.

Fábchich József. Győr, 1806. VIII. 5., 19.

Fengler Josephus. Jaurini, 1798. XI. 6., 1799. I. 17.

Flekly Petrus. M.-Varadini, 1805. IX. 15., Leszenye 1806. IX. 8.

Fuchtl Franciscus Xav. Nitriae, 1803. X. 16.

Gedeon László. Rosnyó, 1803. I. 16, 1804. d. u., VIII. 18, XII. 6., 1805., VIII. 7.; Nagyvárad, 1805. X. 18.

Grossinger (Johannes). Comaromii, 1801.*

Gruber, Carolus Antonius. 1806. III. 15.

Hannulik Joh. Chryst. Karolini, 1793. VII. 4., 1794. IV. 9., h. u. 1803. V. 24.

Horvát István. Vál, 1806. XII. 5.

Horváth János. Veszprém, 1796. III. 19.

Horváth Mihály. Nagyvárad, 1783. V. 2., VII. 11., 25.; XII. 26., 30.

* Ugyanezen a levélen Barbarits (1801. III. 23.) és Szanyi Nagy János (1801. III.) ír Révaihoz.

- Hyros Samuel.* Posonii, 1793. VI. 20.
Illyés Augustinus. Szegedini, 1804. III. 27., 22.
Juranics László. Érteny. 1806. X. 25.
Kapuvári Antal. Veszprém, 1807. XI. 25.
Karaba Augustinus. Prividiae, 1793. II.. 24.
Károlyi Antal gr. Bécs, 1788. V. 13.
Özv. Károlyi Antal grófnő. Bécs, 1793. IV. 4.: 1796. I. 5.
Káts István. Buda, 1797. aug. 7. (353. f. H. 102.)
Kátsor Michaelis. Strigonii, 1799. XII. 29.
Keszthelyi László. 1807. (?)
Kipárszky Tóbiás. Rosenbergae, 1806. XI. 25., 1807. I. 5.,
 II. 22.
Konstantin (Frater.) Gyöngyös, 1806. VII. 14.
Kugyelka Gerardus. Gyöngyösini, 1806. X. 24.
Légrády Bécs, 1806. I. 30.
Majthényi Ladislaus. Leszenye, 1805. X. 4.
Makay Erzsébet. L. Rúzsza József.
Martinus (?) Budae, 1802. I. 5.
Márton (?). Kolozsvár, 1805. X. 25.
Márton J. Károlyvár, 1805. IV. 12.
Mártonfi József. Kolozsvár, 1794. V. 8., 1799. VII. 18.,
 1800. XI. 21., 1801. II. 4.; Karolinae, 1801. IV. 19.; Kolozsvár,
 1801. VIII. 16., X. 18., 1803. I. 2., XII. 29., 1804. IV. 12., V. 27.,
 1806. II. 27., XI. 30., 1807. II. 26.
Nagy János. Szany, 1801. III. 31. L. Grossinger.
Nagy (Perecsényi) *László.* Arad, 1803. VII. 7. (latin), X.
 3. (magy.) költői levél, 1805. I. 1., IX. 25.
Noszkó Aloysius. Szolnokini, 1803. VIII. 25.; Szolnok, 1804.
 IV. 3.
Paintner Michael. 1796. IV. 6., 1801. VIII. 14., X. 14., XI.
 19., XII. 10., 15., 27., 1802. II. 10., III. 4., 23., IV. 5., VII. 1., IX.
 12., 25., X. 11., XI. 23., 1803. I. 11., III. 15., VII. 15., 23., VIII.
 18., IX. 14., X. 11., XI. 5., 23., 1804. I. 25., III. 9., 24., IV. 10.,
 V. 14., VIII. 10., XII. 4., 18., 22., 25., 28., 1805. IV. 13., VIII. 18.,
 X. 20., 1806. II. 8.
B. Palotsay Ferdinánd. Kalocsa, 1804. X. 9.
Perczel Emericus. Pestini, 1793. XI. 3.
Pethő Jakab. Buda, 1799. XII. 11., 1802. II. 17., IV. 28.

Rajniss József. Győr, 1784. I. 9., 1804. IV. 12.

Rácz István. Flumine, 1805. IX. 20.

Rát Mátyás. Nagy-Győr, 1804. VIII. 23.

[*Révay*] *Ferencz.* Bécs, 1803. XII. 3., 1804. II. 4., IV. 17., VII. 16., XII. 11., 1805. I. 15., III. 12., V. 18., VII. 13., X. 28., 1806. VI. 21., IX. 15.

Ruzsa József és *Makay Erzsébet.* Nagyvárad, 1804. VI. 11., 29., VII. 19., VIII. 10., IX. 17., 21., X. 19., 1805. VI. 21., VIII. 16., 1806. II. 28., h. u. d. u.

Sáfár Emericus. Cassoviae, 1802. VIII. 18.; M.-Varadini 1804. X. 19., 1805. IV. 21., XII. 30., 1806. VIII. 25.

Sándor István. Bécs, 1799. VII. 21. d. n., h. n. 1800 ku. melléklettel. Bécs, 1800. III. 2., IX. 13., 1802. X. 11., 1803. I. 30., V. 10., 20., VII. 19., IX. 25., XII. 16., d. u. Bécs, 1804. IV. 6., X. 24., 1805. VII. 31., XII. 12., 1806. I. 16.

Sárváry Vacii, 1797. XII. 8.

Sellyei Johannes. Cremnitzii, 1805. XII. 15.

Somogyi János. Bécs, 1799. VII. 10., VIII. 29., 1800. III. 25., IX. 7., XII. 27.; Pozsony 1801. III. 14.; Bécs, 1802. VIII. 30., XII. 13., 1803. VI. 17., VII. 5., 7., 1804. III. 7., VIII. 22., XII. 2., 1806. II. 23., III. 11. IV. 21.

Somogyi Leopoldus. Jaurini, 1805. X. 9., 1806. II. 4.

Szerdahelyi György. Budae, 1792. VIII. 13.

Széchenyi Ferencz gr. Posonii, 1802. VIII. 16.

Szily János. Szombathely, 1790. I. 16.

Stankovits Joannes. Tyrnaviae, 1806. VII. 12.

Szvetenay Benjaminus. Papae 1807. II. 19.

Strobl Georgius. Szegedini, 1806. VII. 28.

Suby Károly. Vasvári, 1800. VI. 6.

Takács József. Veszprém, 1802. VIII. 28., 1803. XI. 18., XII. 16., 1804. I. 16., III. 13., IV. 10., VI. 16., 1805. I. 2., VIII. 5.

Teleki Samu gr. Bécs, 1788. IV. 17.

Tóth Farkas. Sopron, 1799. I. 23., 1801. X. 7., 28., XII. 2., 23., 1802. I. 16., II. 3., 14.; Sopronii, 1802. IV. 10., 21., VI. 19., VII. 14., 17., IX. 5.; Pannonhalma, 1802. XII. 20., 1803. III. 3., VI. 29., IX. 25. XII. 26., 1804. IV. 26.

Tumpacher Josephus (?) IX. 1. X. 4., IX. 5., II. 15., XII. 5., d. u. (11); Jaurini, IV. 26. (12), IV. 12. (13), VIII. 18. (20).

Valero Jakab frater. Pestini, 1798. IV. 6.

39. Révai eredeti levélfogalmazványai és levélmásolatai. MS. Autogr. Lat. Hung. Sec. XVIII—XIX. fr. 17. in 4-to. (2209. Qu. L.)

a) Paintner Mihály Somogyi Jánoshoz. Rátóth, 1796. IV. 6. (Révai másolatában)

b) Révai Mártonfihoz irt levelének fogalmazványa. Sopron, 1801. V. 4.

c) Révai ismeretlenhez irt levelének fogalmazványa. Bécs, 1801. XII. 13.

d) Révai Paintnerhez irt levelének fogalmazványa, h. n. 1802. XII. 30.

e) Ugyanennek más levele. Pest, 1802. VIII. 29.

f) Ugyanahhoz irt levelének mása. 1804. V. 17.

g) Semsei József és Izabella leveleik nagyanyjukhoz. Révai fogalmazványa. 1804. XII. 22.

h) Majthényi fiának irt levele Révai másolatában. Leszenye, 1806. I. 21.

i) Ismeretlen levél, 1804. XII. 13.

k) Révai Dományi Márkushoz irt levelének mása. Pest, 1805. II. 10.

l) Révai, talán Paintnerhez irt levele fogalmazványa és mása. Pest, 1805. VIII. 29.

m) Révai ismeretlennek irt fogalmazványa. Pest, 1807. III. 17.

n) Ismeretlenhez irt levelének fogalmazványa. Pest, 1807. I. 22.

o) Ismeretlennek (Tumpacher?) irt levele. K. n.

p) Paintnerhez irt levelének mása. K. n.

KOMÁROMI CSIPKÉS GYÖRGY BIBLIÁJA.

Közli: DR. ILLÉSY JÁNOS.

Ha Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárát nézegetve, fel-
ötlik előttünk, hogy régi könyveink mily kevés, sokszor csak egyet-
len csonka példányban maradtak fenn, önkénytelenül fölmerül a
kérdés: mi lehet ennek az oka? Habent sua fata libelli, mondja
a latin közmondás. Csakhogy ez a fatum sokféle. A híres alexan-
driai könyvtár nagy részét tűzvész hamvasztotta el, a megmaradt,
mintegy 200,000-nyi kötettel pedig Omár kalifa parancsára a fürdő-
ket fűtötték,¹ a míg bennök tartott. De szükségtelen gyászos példák-
ért messze vidékekre mennünk. Emlékezzünk csak a világhírű
Corvin-könyvtár barbár pusztulására. Hazánkban különösen rossz
időket éltek a könyvek. Az évszázados fegyververzörgés nemcsak
elriasztotta a műszakat, hanem a kevés szellemi termékek is mind-
untalan áldozatául estek a belső és külső ellenségeskedéseknek.
Vannak azonban könyvek, melyek nem tűz által hamvadtak el,
nem betűgyűlölő tudatlan emberek révén kallódtak el, hanem a
a vallásfelekezeti elfogultságnak lettek áldozatai. Ezek közé tarto-
zik Komáromi Csipkés György debreczeni pap bibliája.

Pedig mily nagy várakozás, mily közkívánság előzte meg
e könyv létrejöttét?! A magyar protestánsok előtt a XVII. század-
ban általánossá vált az óhaj: vajha a bibliának az eddiginél töké-
letebb fordítását birhatnák! Ez óhaj kielégítésére Komáromi Csipkés
György debreczeni pap (sz. 1630, † 1688) vállalkozott, mint a ki a
görög és héber nyelvet oly tökéletesen elsajátította, hogy az utrechti
egyetemen a hirneves tanár Leusden János üdvözlő versei kíséreté-
ben zsidó dissertációval nyerte el a «Szentírás magyarázási doctor»

¹ Ezen vádat az újabb történeti nyomozások kétségbevonják. Szerk.

ezimet. K. Csipkés fordítása annyira sikerült, hogy azt az 1681. évi margitai zsinat magáévá tette és Apaffy Mihály fejedelem saját költségén ajánlkozott kinyomatására. Azonban a gyorsan egymásra torlódó átalakító események, mint az erdélyi fejedelemség megszűnése, a Rákóczy-fölkelés stb. a terv kivitelének jó darabig útját állották. Ez alatt meghalt a bőkezű pártfogó Apaffy, de meg maga a fordító is. A mint a Rákóczy-mozgalom végével az ország nyugalma lassankint visszatért, a vagyonos debreczeni ref. egyház ragadta kezébe az új biblia kinyomatásának ügyét s 1715. decz. 23-án megkötötte Campegius Vitringa leydeni nyomdászszal a szerződést 4000 példány nyomtatására, előlegül 300 frtot fizetvén.¹

A könyv azonban csak 1718. év végén látott napvilágot e cím alatt: «Magyar Biblia Avagy az Ó és Uj Testamentom könyveiből álló tellyes Szent Írás a' Magyar nyelven. Mellyet A' Sidó Cháldeai és Görög nyelvekből Magyar nyelvre fordított és minden rész közönséges Summáját és részeit meg-mutató marginalis jegyzésekkel meg-világosított: Comáromi C. György. S J. M. D. és D. P. (az az szentírás magyarázási doctor és debreczeni pap) M DC. LXXXV. Esztendőben. 8r. 1386 lap; nyomt. hib. 2 sztlan lap. Szent David-Soltari (Ford. Molnár Albert) 104 lap. Elül: czíml. 1, végül: tábla, 1 sztlan lev.²

A csinos kiállítású könyveket még ez év legutolján, vagy a következő elején a nyomdász 12 ládába csomagolva Lengyelországon, nevezetesen Danzigon keresztül Magyarországra útnak indította. A mint azonban febr. hó végén a szállítmány a duklai szoroson át az eperjesi harminczadhoz ért, a szepesi kamara azon udvari rendelet alapján, mely szerint a külföldről érkező schizmatikus és meg nem vizsgált nyomtatványok a határon feltartóztatandók, mint csempész könyveket (contrabandatos libros) zár alá vette s az udv. kancelláriánál kérdést tett, hogy mi tevő legyen velök? A kancellária már ekkor értesülve volt a küldemény jöve-

¹ Balogh Ferencz: A magyar prot. egyháztörténelem részletei. 169. l.

² L. Szabó K. R. M. K. I. 1336. szám. Szabó Károly helyesen jegyzi meg, hogy a nyomtatás valósággal későbbben történt, abban azonban, mint az előadottakból láthajuk, téved, hogy 1685. évet a fordítás éveül veszi, a nyomtatást pedig 1719-re teszi. De téved az egri püspök, midőn ezt írja: «nec annus, quo, nec civitas, in qua impressa sint, apponitur.» (L. alább jelentését.)

teléről. Ugyanis Debreczen városa febr. 6-án útlevelért folyamodik hozzá, a melylyel a 3000 darabból álló könyvszállítmányt, ha ingyen nem is, legalább a szokásos vám mellett az országba behozhassa. A kancellária e kérvényre, míg mielőtt az udv. kamara jelentését kapta volna, febr. 24-én azt válaszolja a városnak, hogy a könyveket beszállíthatják ugyan, de használat előtt annak rendje és módja szerint censura alá kell bocsátaniok. Márcz. 9-dikén az udvari, illetve szepesi kamara hasonló utasítást nyer a kancelláriától,¹ öt nappal később pedig Monyorókeréki gr. Erdődy (Gábor Antal egri püspököt, monoszlói (Montis Claudii) örökös grófot, Varasd és Heves és Külső-Szolnok vármegyék örökös főispánját megbizza, hogy miután a bibliák az ő egyházmegyéjén keresztül jönnek az országba, azokat Kassán, hol a káptalan tagjaiból s az akadémia tanáraiból elég alkalmas ember találhatik egy egyházi könyvvizsgáló bizottsághoz, mielőbb vizsgáltassa meg s tegyen róla jelentést.²

A türelmetlen debreczeniek be sem várván a kancellária febr. 24-ki határozatát, márcz. 9-én, éppen mikor már az udv. kamarának is elkészült az utasítás, újból megsürgették a szabad útlevel engedélyezését.³ Erre ő felségétől Luxemburgból máj. 15-én ismételten az előbbi választ nyerték azzal a határozott meghagyással, hogy a könyveket legkésőbb 30 nap alatt Kassára szállítsák s óvakodjanak a vizsgálat előtt a ládákban egyetlen egy darabot is kivenni.⁴

Mig e határidő letelt s míg a könyvek Kassára érkeztek, az alatt Erdődy püspök bizalmasan felkéri a kancelláriát, hogy ő felsége szándékát közölje vele; milyen irányban és szellemben vezesse a vizsgálatot?⁵ A püspöknek erre a fontoskodásra semmi szüksége se volt, mert, mint látni fogjuk, a kancellária, illetőleg az uralkodó e tekintetben több szabadelvűséget tanusított, mint ő.

A debreczenieknek mit volt mit tenniök, kelletlenül bár, hiszen az illetéktelen biráktól már előre is kedvezőtlen ítéletet vár-

¹ Orsz. Levéltár. Kancelláriai osztály, Conc. exp. nr. 87 ex Marc. 1719.

² U. o. Conc. exp. nr. 97. ex Marc. 1719.

³ U. o. Conc. exp. ad nr. 97. ex Marc. 1719.

⁴ U. o. nr. 34 ex Maj. 1719. Balogh F. id. m.-ben tévesen írja, hogy e napon foglaltattak le a bibliák.

⁵ U. o. Conc. exp. ad nr. 97 ex Marc. 1719.

tak — a bibliákat a kiszabott időben Kassára szállították. A további eseményekkel az egri püspök jelentése ismertet meg bennünket, mely 1720. jul. havában érkezett a kancelláriához.¹ Ebből megtudjuk, hogy a könyvvizsgálattal az egyetem jezsuita tanárait bízta meg. Ezek lelkiismeretességéből vagy túlbuzgóságból-e? nem tudjuk, nagy apparátussal végezték munkájukat. Első sorban is összehasonlították három régi biblia-kiadással, melyek még Luther és Kálvin előtt Párisban, Leydenben és Velenczében adattak ki, s melyeket a püspök külön e czélra a bécsi püspöknek, a bécsi egyetem bölcészet karának és a bécsi trinitariusoknak könyvtárából kölcsönzött ki. Az összehasonlítás Komáromi Csipkés bibliájára rosszul ütött ki, mert az alapul vett bibliákkal szemben oly számos változást, hol betoldást, hol kihagyást, hol értelmi eltérést mutatott, hogy alig volt vers, mely velök megegyezett.

Ekkor másodsorban összehasonlították az u. n. Királyi bibliával (*cum Bibliis ut vocant regiiis, opera Ariae Montanae Hispanensis editis*), melynek új-szövetsége görögből, ó-szövetsége pedig zsidóból úgy fordítottatott latinra, hogy az eredetinek kifejezései, képei, tartalmi kivonatai, széljegyzetei a leghivebben megegyeztek. Ugy látszik, Komáromi Csipkés is az ennek a kiadásnak alapul szolgáló bibliát használta fordításánál,² mégis, különösen a tartalmi kivonatokban és széljegyzetekben annyi önállóságot engedett meg magának, hogy a censorok «*magnam et novam perplexitatem et apertam confusionem in fide etiam et catholica*» láttak benne.

A debreczeniek bibliáját tehát nagy veszedelem fenyegette. De a püspök méltányossága, mint egész önérzettel említi, még egy utolsó kísérlettől nem riadt vissza. «Hallám ugyanis — írja jelentésében, — hogy a protestánsok nagy dolgot fognak belőle csinálni, ha e biblia nekik ki nem adatik, azt hánytorgatván, hogy vallásuk Magyarországon türt vallás, tehát bibliájokat is tűrni, nem pedig akadályozni tartozom, annyival inkább, mert miben se különbözik Molnár és Károli bibliájától, melylyel pedig régóta szabadon élnek. Ennélfogva harmad sorban összehasonlítottatta Károli Gáspár vulgata

¹ U. o. Conc. exp. nr. 45 ex Jul. 1720.

² V. ö. a czím e szavait: Mellyet A' Sidó, Cháldeai és görög nyelvekből magyar nyelvre fordított és minden rész közönséges Summáját és részzeit meg-mutató marginalis jegyzésekkel meg-világosított . . .

és Molnár Albertnek Hanauban 1608-ban¹ megjelent s már 112 év óta használatban levő fordításaival. De ez az összehasonlítás sem könnyített a fogoly biblia sorsán, sőt az egybevetés folyamán az is kitűnt, hogy a már közhasználatban levő prot. bibliákban is egész könyvek, fejezetek, versek vannak kihagyva, a szók értelme megváltoztatva, megcsonkítva vagy megtoldva. Erről a tapasztalat-ról egy külön mellékletben terjedelmes jelentést tesz a püspök. E melléklet azonban, sajnos, elveszett, pedig nem kevésbé volna érdekes olvasnunk a Károli és Molnár-féle bibliák censuráját.

Fenn maradt azonban Komáromi Csipkés bibliája ellen emelt kifogások jegyzéke. Ezt — különben sem levén nagyon hosszú, de meg a fordításban csak vesztene közvetlenségéből — egész terjedelmében közlöm :

«Specialiter attendendum veniret, versionem hanc novam Komaromianam iniuriosam et blasphaemam esse in ipsummet etiam Christum. Nam titulum Psalmi 19. quem Károly et Molnár Calvinistae praefixerant esse: *Israelitarum deprecationem pro Davide*, Komáromy verterit: *Supplicat, seu deprecatur dei populus pro suo rege Christo*, cui rem suam per fidem commendat. Psalmi vero 37., ubi Károly et Molnár titulum praefixerat: *Davidis querimonia et oratio*. Komáromy ponit: *Propheta in persona seu figura Christi et ecclesiae orat pro avertenda ab ipso Christo ira dei, et pro liberatione ab inimicis suis*. Unde non metuit consequenter applicare personae Christi eiusdem psalmi versum illum: *Non est pax ossibus meis, a facie peccatorum meorum, quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum etc.* Et haec est manifesta blasphaemia in Christum.

Uterius quam abominabilis haec versio Komaromiana sit, vel ex eo liquet, quia docet homines pecudibus pares. Nam Ecc. III. v. 19., ubi in Vulgata legitur: *Unus interitus est hominorum et iumentorum, et aequa utriusque conditio, sicut moritur homo, sic et illa moriuntur, similiter spirant omnia, et nihil habet homo iumento amplius, cuncta subiacent vanitati*, Komáromy impie sic vertit: *Qualis exitus filiorum hominis, talis exitus iumentorum, et unum exitum habeat, sicut moritur ille, ita moritur istud, et eadem anima est omnium; quare*

¹ Szabó Károly. R. M. K. I. 114. sz

hominis dignitas non est maior irrationalis animalis. Quod credere novam haeresim a Calviniana distinctam spirat.

Absurdum et illud, dum 1-o ad Corinthios cap. IX. vers. 5. in Vulgata legitur: *Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi.* Komáromy brutaliter vertit sic: *Nunquid non habemus potestatem, ut cognatam uxorem nostram circumducamus.* Item Gen. cap. III. v. 16. *Et sub viri potestate eris,* Komáromy vertit: *In maritum tuum erit concupiscentia tua.*

Temerarius quoque ausus ille, quod ubi Károly et Molnár in libro Genesis V. 25. ponit: *Et creavit Deus bestias terrae,* Komáromy ponit: *Et procuravit Deus bestias terrae,* ubi tamen inter creationem, quae ex nihilo fit, et procuracionem, quae supponit materiam, magna sit disparitas. Item ubi Károly et Molnár caput XXVIII. vers. 19. ponit formulam baptismi: *In nomine patris et filii et spiritus sancti,* Komáromy mutat et ponit: *Ad nomen patris et filii et spiritus sancti.* Item Matth. XIX. vers. 9. Károly et Molnár ponit: *Si quis sine causa dimissam alterius consortem accipiat in uxorem, etiam mechatur.* Komáromy nequiter ponit: *Dimissam alterius consortem si quis in uxorem accipiat, mechatur,* quod in omni circumstantia falsum est, omisit etiam substantialem particulaum *sine causa* Demum attendendo merito seditiosum illum, quem in hac versione Komáromy videtur praeseferre conatum, intendit enim per hanc versionem semen odii et seditionum non modo adversus Romanum pontificem, sed et maiestatem vram sacratmam, qua Romanorum imperatorem, spargere in cordibus populorum. Nam ad Apocalypsis cap. XIII. in margine hanc notam ponit: *Et iterum in visione de terra egressae bestiae simul cum priore bestia iuxta illius vires et potentiam, per seductionem extensae potentiae in hoc mundo regni Christi, in duplici Christiano Romano imperio per peccatum dominante homine persecutio explicatur.* In quem locum observandum veniret, quod etsi communio haereticorum sit conatus, tum ex hoc, tum aliis Apocalypsis capitibus Romanum pontificem Anti-Christum et persecutorem Christi fidelium calumniari, inauditum tamen est, quod hactenus ab aliquo Romanum politicum imperium huc admisceretur, et populo suaderetur, quasi virtute Romanorum imperatoris papa saeviret in populum Fecit

tamen hoc solus Komáromy in suis Bibliis, et sic semen sparsit aptissimum ad concitandos et alienandos animos subditorum populorum a Romano imperatore, seu maiestate vra scrma rege nostro apostolico.»

Ezután azzal a kérelemmel végzi jelentését: Méltóztassék ő felségének elrendelni ezen az államot, az uralkodó házat, a róm. kath. vallást, közerkölcsöket, társadalmi békét felforgató, minden tekintetben veszedelmes könyvnek megégetését. (Dignetur . . . igni cremanda mandare.) Ha pedig a kancellária által ezen jelentésben foglaltak ellen némi kifogás emeltetnék, nyujtson ő felsége a végleges határozat előtt alkalmat a püspöknek, hogy érveit bővebben kifejthesse.

Gr. Erdődy ékesszólásának azonban nem lett a kívánt fogantatja. A jelentést felültárgyaló kancelláriában és miniszteri tanácsban, a melyeket pedig, tudvalevőleg, nem igen lehet erős protestáns érzülettel vádolni, kevesebb volt a felekezeti elfogultság, annál több azonban a méltányosság és szabadelvűség. Már 1720. júl. 29-ről Bécsből keltezve¹ megkapta a püspök a legfelsőbb elhatározást, hogy a lefoglalt bibliákat adja át a debreczenieknek, mert a felpanaszolt tételek inkább az idegen, a magyar nyelvben járatlan nyomdásznak és magyar corrector hiányának tudhatók be, különben is e nyomdahibák lényeges eltérést a vallásos felfogás és érzelem dolgában nem okoznak. Leglényegesebb kifogás mindenesetre az, a mit a kereszteleési forma tekintetéből, t. i. hogy nem «névébe», hanem «névére» keresztelnek, emelt ellene a püspök, erre nézve határozza, hogy a debreczeniek kötelezzék magokat, hogy addig nem használják a szent könyvet, míg ezen s több fontosabb hibát ki nem javítják, illetve újra nem nyomatják.

A határozat végrehajtása azonban, bizonyosan a püspök makaessága miatt, egyre késett. A debreczeniek többször megsürgették a kiadatást. Végre 1723. jún. 12-én a kancellária felhasználta az alkalmat, a midőn a püspök székhelyétől távol a pozsonyi országgyűlésen foglalatoskodott és br. Mednyánszky Pálnak, a szepesi kamara igazgatójának érélyesen meghagyta, hogy a bibliákat a debreczenieknek vagy azok megbízottjának «sine mora» szolgáltatassa ki, úgy azonban, hogy az átvevő kötelezvényt állítson ki

¹ Orsz. ltár. kancelláriai oszt. Conc. exp. 1720. ex Julio nr. 45.

arról, hogy a keresztelési formában előforduló hibákat kijavítják s a keresztelést mindig az Atya, Fiú és Szent Lélek Istennek nevében végézik.¹

Hogy mi történt tovább Komáromi Csipkés bibliájával? nem tudjuk bizonyosan. Annyi tény, hogy mint Szabó Károly R. M. Könyvtárából is láthatjuk, kevés példányban maradt fenn. Maga Bod Péter azt írja róla Magyar Athaenásában: «nem láttam soha is». Már pedig lehetetlen, hogy ily számos példányban nyomtatott könyv, még hozzá biblia, melyet a legalsó néposztály is kegyelettel tartogat, több példányban ne maradt volna fel, ha a közforgalomnak átadatik. S itt meg kell jegyeznem, hogy ámbár Balogh Ferencz szerint Debreczen városa 4000 példány nyomására kötötte meg a szerződést, mégis valójában 3000-nél több nem nyomtatott. A debreczeniek is ennyinek a behozatalára kérnek útlevelet, a szepesi kamara és az egri püspök szintén egyértelműen írják, hogy 2884² darabot vettek át, a kassai egyetem rectora is ennyiről adott a debreczenieknek reversalist. De az egri püspök azt is jelenti s e részben szigorú vizsgálatot kíván a kancelláriától, hogy a revisió előtt néhány példány csalárd úton eltűnt, ezeken kívül egyet Csáky hibornoknak, egyet egy bizonyos nemes magyar úrnak adtak, kettő pedig a kancelláriához terjesztetett fel. Az egyes könyvtárak és magánosok birtokában levők tehát azokból valók, a melyeket a debreczeniek titkon eltulajdonítottak, ez azonban aligha több annál a 112-nél, a mely a 3000-ből hiányzott.

A letartóztatott bibliák valósággal soha se adattak át a közhasználatnak. Talán a debreczeniek nem fogadták el a föltételeket, úgy okoskodván, mint a jezsuita generalis: sint ut sunt, aut non sint? Károlinak 1751-ben Bazelben nyomtatott bibliája előszavában előszámláltatván a bibliafordítások, Komáromi Csipkés könyvéről az iratik, hogy «a kassai páter Jezsuiták kezében adatván, mindez ideig is Kassán valami nedves pinczében tartatván, rothadásban vannak.» Más egyháztörténetírók (mint H. Kis Kálmán,³

¹ U. o. Conc. exp. Nr. 25., 26. ex Junio 1723.

² Balogh F. id. munkájában, nem tudom mily alapon 2915-re teszi az 1719-ben bejött «első küldemény» példányainak számát.

³ H. Kis Kálmán: Szimbolika N.-Kőrös, 1885.

Balogh F.) szerint Erdődy püspök Egerbe szállíttatá és utóda br. Barkóczy Ferencz 1754. nov. 1-én a püspöki palota udvarán megégettette. Ezt a — Baloghként — «Diocletian korába illő eljárást» igazolni látszik egy a máglyáról megmentett s a debreczeni collegium könyvtárában levő bibliafedél, melyre a hirneves Hatvani István tanár azt jegyezte fel, hogy «a minden szentek könyve minden szentek napján égettetett el.»

A BUDAPESTI KÖNYVTÁRAKBAN TALÁLHATÓ TERMÉSZETRAJZI FOLYÓIRATOK JEGYZÉKE.

Összeállította: DR. DADAY JENŐ.

Mikor a budapesti nyilvános könyvtárakban, továbbá a nagyobb tudományos testületek és intézetek könyvtáraiban található, természetrajzi dolgozatokat tartalmazó tudományos hazai és külföldi folyóiratok jegyzékének összeállítására határoztam el magamat, két cél lebegett előttem. Első célom az volt, hogy ez által föltüntessem azt, hogy Budapesten, Magyarország fővárosában, mennyi, mily különböző irányú és nyelvű tudományos folyóirat állhat és áll a természetrajz akármelyik ágával foglalkozó szakembernek rendelkezésére. Másik célom az volt, hogy ez úton megkönnyítsem szaktársaim működését, megkimélve őket az egyik könyvtárból a másikba való, néha hasztalan futkározástól. És hiszem, hogy nem fölösleges munkát végeztem, különösen, ha számításba veszem azt, hogy Budapesten ma már több oly nyilvános és tudományos testületi könyvtár áll a szakember rendelkezésére, a melyben tanulmányaihoz, búvárlataihoz szükséges folyóiratokat kereshet és találhat. Itt különben meg kell jegyeznem azt, hogy én magam részéről csakis a következő könyvtárakat vettem tekintetbe e jegyzék összeállításánál: *A Magyar Tud. Akadémia könyvtárát, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárát, valamint az állat-, növény- és ásványtári szakkönyvtárakat; a m. kir. földtani intézet és a kir. m. természettudományi társulat könyvtárait; a m. kir. tud. egyetemi könyvtárát, valamint az orvosi kar,*

a zoológiai és comparatív anatómiai intézet, ásvány- és növénytan intézetek szakkönyvtárát; a m. kir. József-műegyetem könyvtárát és ugyanott az állattani intézet szakkönyvtárát, s végül a m. kir. rovarani állomás könyvtárát.

A ki e jegyzéket csak futólagosan is áttekinti, bizonyára meg fog győződni a felől, hogy alig van oly tekintélyesebb, fontosabb folyóirat, a melyet az említett könyvtárak valamelyikében vagy épen többjében, néha hézagosan, leggyakrabban azonban teljesen meg ne találhatna. Ehhez hozzá tehetem különben még azt is, hogy nincs az a tekintélyesebb európai nemzet, a melynek nyelvén megjelenő természettudományi folyóirat az említett könyvtárak valamelyikében meg ne lenne. E tekintetben különösen gazdag a Magyar Tud. Akadémia, a kir. magyar Természettudományi Társulat és a magyar kir. Földtani Intézet könyvtára. továbbá a Magyar Nemzeti Múzeum természettudományi szakkönyvtárai együttesen.

Mulasztást követnék el azonban, ha e helyen nem mutatnék reá arra az okra, a mely az említett könyvtáraink gazdagságát eredményezi. Felfogásom szerint az anyagi áldozatok mellett kiválóan az a tevékeny és szép sikerű munkásság az ok, a melyet az említett tudományos testületek kifejtének, s a melynek következtében kiadványaikat belbecsük miatt a csereviszony követésére és fentartására külföldi hasonló testületek szívesen keresik és fogadják. Nagyon messze vezetne el az, ha én e helyen bizonyítgatni kezdeném felfogásom jogosultságát s elégnék tartom azt, ha reá utalok arra a tekintélyes jegyzékre, a melyet a Magyar Tud. Akadémia, a m. kir. Földtani Intézet s a Magyar Nemzeti Múzeum természettudományi osztályának kiadványa: a «Természettudományi füzetek» közül a külfölddel folytatott csereviszonyról.

Az összeállításnál első sorban arra törekedtem, hogy e jegyzék ne csak az átvizsgált könyvtárakban található folyóiratok betűrendes czimeit tartalmazza, hanem egyúttal feltüntesse azt is, hogy az illető folyóiratokból mennyit találhatunk meg az illető könyvtárban. Az igazság kedvéért különben megjegyezhetem azt, hogy e czéломat nem tudtam mindenütt következetesen keresztülvinni, mert sok esetben egyik-másik folyóirat s különösen a régebbiek oly hiányosak, hogy meglevő köteteiknek, füzeteknek vagy számaiknak följegyzése fölötté sok helyet foglalt volna el. E mellett

azonban igyekeztem annak is utána járni, hogy a felsorolt folyóiratok közül melyikben van hazai bűvártól írt, vagy hazánkra vonatkozó közlemény, s az ilyent *-gal jelöltem meg. És ezt főleg azért tettem, hogy általa némi képet nyujtsak a hazai bűvárainktól kifejtett sokoldalú munkásságról is. Az ilyen folyóiratok száma a nagy tömeghez viszonyítva ugyan nem fölötte nagy, mindazáltal tekintettel hazai bűvárainknak még mindig nagyon korlátolt számára, kielégítőnek mondható. Különösen fontos pedig az, hogy a megjelölt folyóiratok, tehát azok, a melyek tért nyitottak hazai bűváraink közleményeinek, mind a legtekintélyesebbek közé tartoznak, a mely körülmény egymagában is a legszebb bizonyíték hazai bűváraink munkásságának értéke felől.

Az átkutatott könyvtárakat a szövegben rövidség okáért csupán a folyóiratok czíme után álló egyes nagy betűkkel és betűcsoportokkal jelöltem meg s azok a következő könyvtárakra utalnak:

MTA. == A Magyar Tudományos Akadémia könyvtára.

MNM. kt. == A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára.

MNM. állatt. == A Magyar Nemzeti Múzeum állattári szakkönyvtára.

MNM. ásvt. == A Magyar Nemzeti Múzeum ásványtári szakkönyvtára.

MNM. nyt. == A Magyar Nemzeti Múzeum növénytári szakkönyvtára.

Ft. int. == A m. kir. Földtani Intézet könyvtára.

TT. == A királyi magyar Természettudományi Társulat könyvtára.

EK. == A m. kir. Tud. Egyetem könyvtára.

Zool. int. == A m. kir. Tud. Egyetem zoologiai és comparativ anatomiai intézetének könyvtára.

Ásvt. int. == A m. kir. Tud. Egyetem ásványtani intézetének szakkönyvtára.

Nyt. int. == A m. kir. Tud. Egyetem növénytani intézetének szakkönyvtára.

OK. == A m. kir. Tud. Egyetem orvoskari könyvtára.

Műegy. == A m. kir. József-Műegyetem könyvtára.

Műegy. áll. int. == A m. kir. József-Műegyetem állattani intézetének szakkönyvtára.

Rt. áll. = A m. kir. Rovartani Allomás könyvtára. (M. kir. Földmívelési Miniszterium).

Ezek után részemre még csak a köszönetnyilvánítás kedves kötelessége marad fenn mindazok irányában, a kik e jegyzék összeállítása folyamán szíves jóakarátú támogatásukban részesítettek. Fogadják mindannyian legőszintébb köszönetemet.

A.

Aarsberetning, Bergens Museums —. Bergen 1886—88. *TT.*

Aarsberetning, Museums Tromsø —. Tromsø. 1879—1888. *TT.*

1880—1888. *MNM. ásvt.*

Aarshefter, Museums Tromsø —. Tromsø. 1878—89. *TT.* 1878—1888. *MNM. ásvt.*

*L'Abeille, Journal d'Entomologie, fondé en 1864 et rédigé par S. de Marseul. Paris. Az első kötettől (1864) a 19-dik kötetig bezárólag (1881.) teljesen. Minthogy a folyóiratban nagyobb magánrajzok jelennek meg, mellékletképen, csak 4—5 év múlva válik a kötet teljessé. *MNM. állatt.*

Abhandlungen aus dem Gebiete der Naturwissenschaftlichen Verein in Hamburg. Hamburg. Band. II—IX. *MNM. állatt.*

Abhandlungen, Botanische — aus dem Gebiete der Morphologie und Physiologie. Hrsg. v. J. Hanstein Bonn. 1871—78. *Nvt. int.*

Abhandlungen der Grossherzoglich-Hessischen Geologischen Landesanstalt zu Darmstadt. Bd. I. Hft. 1—2. Darmstadt. 1884—85. *Ft. int.*

Abhandlungen der kais. Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Jahrg. 1832—1886. *MTA.*; 1710—1889. *Müegy.*

Abhandlungen der kais. kön. Geologischen Reichsanstalt. I—X. XII. etc. Wien. 1852—88. *Ft.*; *int. Müegy.* 1852—1856. *Ásvt. int.*

Abhandlungen der königl. Böhmisches Gesellschaft der Wissenschaften. Prag. 5-te Folge. 1—15 Bd. 1841—1866. 6-te Folge 1—12 Bd. 1867—1884. 7-te Folge. 1 Bd. 1885—86. *MTA.*; 6-te Folge. VIII—XVIII. 1875—88. *Ft. int.*; 1875—1888. *TT.*; *MNM. kt.*

Abhandlungen der königl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. 1861—1887. Bd. 1—34. *MTA.*; Bd. 23—34. 1878—1888. *TT.*

Abhandlungen der mathematisch-physikalischen Classe der koeniglich bayerischen Akademie der Wissenschaften. München. 1832—1889. Bd. I—XVIII. *MTA.*; IV. Bd. 3. Lief. 1846. *MNM. állatt.*; I—XVIII. *Ft. int.*; Bd. I—XVIII. *Műegy.*; 1878—1889. *TT.*

Abhandlungen der mathematisch-physischen Classe der kön. sächsischen Akademie der Wissenschaften. Leipzig. 1852—1883. Bd. I—XII. *MTA.*

Abhandlungen der Naturforschenden Gesellschaft zu Görlitz. Görlitz. II Bd. III. Bd. 3 Hälfte. IV—XIX Bd. *MNM. állatt.*; VIII-tól kezdve *Ft. int.*

*Abhandlungen der Naturforschenden Gesellschaft zu Halle. Originalaufsätze aus dem Gebiete der gesammten Naturwissenschaften. Bd. I. 1. Hälfte 1853. *MNM. állatt.*; Bd. X. 1. 2. Bd. XV—XVIII *Ft. int.*

*Abhandlungen der Naturhistorischen Gesellschaft zu Nürnberg. Nürnberg. I—II. és III. Bd. 1. Hälfte. *MNM. állatt.*; I—VIII. 13. Bd. *TT.*

*Abhandlungen der Schlesischen Gesellschaft für Vaterländische Cultur. Abtheilung für Naturwissenschaft und Medicin. Breslau 1869—1872. *MTA.* 1862—1888. *TT.*

Abhandlungen der Schweizerischen Paläontologischen Gesellschaft. Zürich, Basel, Genf. I-tól kezdve. 1874. *Ft. int.*

*Abhandlungen der Senkenbergischen Naturforschenden Gesellschaft. Frankfurt a/m. Bd. I—XV. *MNM. állatt.*

Abhandlungen des Mittelrheinischen Geologischen Vereines. Darmstadt. I. 1—2. 1881—82. *Ft. int.*

Abhandlungen des Naturwissenschaftlichen Vereins zu Bremen. Bremen. 1—10. Bd. 1868—1888. *TT.*; *Ft. int.*; I. Bd. *Nvt. int.*

Abhandlungen der Naturwissenschaftlichen Vereins zu Hamburg. Hamburg. Bd. VII—XI. *TT.*

Abhandlungen des Naturwissenschaftlichen Vereins zu Magdeburg. Magdeburg. 1885—1888. *TT.*

Abhandlungen des Zoologisch-mineralogischen Vereins in Regensburg. Bd. I—III., VI. és VIII. *MNM. állatt.*; Bd. X—XI., *TT.*, *MNM. kt.*

Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes. Herausg. von der deutschen Morgenländischen Gesellschaft. Bd. 1—5. g. Leipzig 1859—1869. *MTA.*; Bd. 1—4., 6—8. 1857—84. *EK.*

*Abhandlungen, Naturwissenschaftliche — von W. Haidinger. Wien. 1847—51. Bd. 1—4. *MNM. ásvt.*; *Ft. int.*; *Műegy.*

Abhandlungen, Paläontologische —. Herausgeg. von W. Dames u. E. Kayser. I. Berlin 1882—84. *Ft. int.*

Abstracts of the Papers printed in the Philosophical Transactions of the Royal Society of London from 1830—1854. Vol. III—VI. London. *MTA.*

Acta Academiae Scientiarum Imperialis Petropolitanae Tom. 1—5. Petropoli. 1777—82. Nova acta. Tom. 1—15. Petropoli. 1783—1802. *MTA.*

Acta Horti Petropolitani. Petersbourg. 1876—89. *MNM. nvt.*

*Acta, Nova — Academiae Caesaræ Leopoldino-Carolinae Germanicæ Naturæ Curiosorum. Halle a. S. Tom 47—53. *TT.*

Acta, Nova — Regiæ Societatis Scientiarum Upsaliensis. Upsala. Vol. 10—13. *TT., MNM. kt.*

Acta Societatis Jablonovianæ. Tom. 2—4. Lipsia. 1772—74. *MTA.; MNM. kt.*

Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica, Helsingforsia. Vol. I—XV. *MNM. állatt.;* Vol. I—IV. *TT.*

Acta Societatis Scientiarum Fenniciæ. Tom. 1—15. Helsingfors. 1843—1888. *MTA.*

Acta Societatis Scientiarum Indo-Neerlandicæ. Vol. V. 1858—89. Batavia. *MNM. állatt.*

Actas de la Academia Nacional de Ciencias den Cordoba. Buenos Ayres. Tomo III. Entr. 2., Tomo IV. Entr. 1., Tomo V. Entr. 1/2. Tomo V. Entr. 3. *MNM. állatt.*

Actes et compte rendu des séances de la Société Académique Indo-Chinoise de Paris. Année 1877—79. Paris. *MTA.*

Actes de la Société Helvétique des Sciences Naturelles. Lausanne Session 60. 1878., Session 68—69. 1885—86. *MNM. állatt.;* Session 20—71. *Ft. int.*

Actes de la Société Linnéenne de Bordeaux. Tome IX. 1857. *MNM. állatt.*

Actes du Muséum d'Histoire Naturelle. Rouen. 1878. *TT.*

Adansonia. Recueil periodique d'observations botaniques. Par. H. Baillon. Paris. 1860—73. E. *Nvt int.*

A Felső-magyarországi Kárpátegyesület Évkönyve. Lásd Évkönyve, a Felső-magyarorsz. Kárpátegyesület —.

Afhandlinger, Naturvidenskabelige og Mathematisk — of det

- kong. Danske Videnskabernes Selskabet. Kjöbenhavn. 1824—45. Decl. 1—11. *MTA*.
- A kir. magy. Természettudományi Társulat Évkönyvei. Lásd Évkönyvei, A kir. m. Term. Tud. Társulat —.
- Allgemeine deutsche Gartenzeitung. V. Gartenbau-Gesellschaft in Frauendorf. Lásd Gartenzeitung, Allgemeine deutsche —.
- Allgemeine deutsche naturhistorische Zeitung. Lásd Zeitung, Allgemeine deutsche Naturhistorische —.
- Allgemeine Gartenzeitung. V. O. Friedrich u. A. Dietrich. Lásd Gartenzeitung, Allgemeine —.
- A magyar kir. Földtani Intézet évkönyve. Lásd Évkönyve, A magyar kir. Földtani Intézet —.
- A Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvei. Lásd Évkönyvei, A Magy. Tud. Akadémia —.
- Analekten für Erd- und Himmel-Kunde. Herausg. v. Gruithusen. München. 1828—30. 1833. 34. *EK*.
- Anales del Museo Nacional Republica de Costa Rica. Tomo I. Anno de 1887. San José. *MNM. ásvt.*
- Annaes das Sciencias e Lettras, publicados debaixo dos auspicios da Academia Real das Sciencias. Lisboa. Ann. I—II. 1857—58. *MNM. állatt.*
- *Annalen der Berg- und Hüttenkunde. Salzburg. 1803. *MNM. kt.*
- Annalen des kais. königl. Naturhistorischen Hofmuseums. Jahresbericht. Wien. 1886—1889. Bd. I—IV. *MNM. állatt., ásvt.; TT.; Ásvt. int.* Bd. I. 1886. *Nvt. int.*
- *Annalen des Wiener Museums der Naturgeschichte. Wien. I. Band. 1835—36. *MNM. állatt.*; Bd. II. Abth. 2., 3. 1839. *EK*.
- Annalen, Französische — für die allgemeine Naturgeschichte, Physik, Chemie, Physiologie und ihre gemeinnützige Anwendung. Herausg. v. C. H. Pfaff in Kiel u. Friedländer in Paris. 1802—83. *EK*.
- Annales de la Société Belge de Microscopie. Bruxelles. 1880—87. Tom. I—XIII. *TT*.
- Annales de la Société Botanique de Lyon. Notes et Memoires. Lyon. 1878—1885. *MNM. nvt.*; 1873—1881. Ann. I—IX. *Nvt. int.*
- *Annales de la Société Entomologique de Belgique. Bruxelles. Tom. 1857—1888. Tom. I—XXXI. *Rt. áll*; *MNM. állatt.*; 1875—1888. *TT*.

- *Annales de la Société Entomologique de France Année 1832—1888. Paris. Serie I—VI. *MNM. állatt.*
- Annales de la Société Géologique de Belgique. I—VIII. Liège. 1874—80. *Ft. int.*; *TT.*
- Annales de la Société Linnéenne de Lyon. Lyon. Ser. I—II. *MNM. állatt.*
- *Annales de la Société Royale Malacologique de Belgique. Bruxelles. Année 1876—1887. II. Serie. Tom. I—5.; III. Ser. Tom. 1—5.; IV. Ser. Tom. 1. *MNM. állatt.* Tom. I—XIV.; XVI—XX. *Ft. int.*; 1876—1887. *TT.*
- Annales de l'École Nationale d'Agriculture de Montpellier. Montpellier. 1885—89. Année. I—V. *Rt. áll.*
- *Annales des mines, ou Recueil de memoires sur l'exploitation des mines et sur les sciences qui s'y rapportent. Ser. 2—7. Paris. 1816—1889. *MNM. ásvt.* 7. Sér. I—XX.; 8. Sér. I—III. etc. *Ft. int.* Sér. II—VIII. *Műegy.*; Sér. 3. Tom VII—XVII. 1841.; T. XIX—XX. *EK.*
- Annales des sciences géologiques. Publiées sous la direction de M. Hébert et Milne Edwards. I—XIV. Paris. 1869—83 *Ft. int.*; I—XIV. 1869—1883. *MNM. ásvt.*
- Annales des sciences naturelles. Botanique. Paris. 1824—1888. Sér. I—VII. *Nvt. int.*
- Annales des sciences naturelles. Zoologie et Palaeontologie. Paris. 1824—89. Serie I—VII. *MNM. állatt.*; 1824—1866. *Ok.*; 1830. *EK.*
- Annales du Jardin Botanique de Buitenrorg. Batavia. 1876—87. Bd. I—VII. *Nvt. int.*
- Annales du Musée r. d'Histoire Naturelle de Belgique. Tom. I—VIII. X. Bruxelles. 1877—82. *Ft. int.*
- Annales du Museum de Histoire Naturelles. Paris. Année 1802—1813. Vol. I—XX. *MNM. állatt.*; Vol. I—XX. *Ok.*; *EK.*
- Annales nouvelles du Muséum d'Histoire naturelle, ou Recueil de Mémoires. Paris. Année 1832—35. Tom. I—IV. *MNM. állatt.*
- Annales of Botany Edit. Is. Ray. Balfour, Sydney Howard bines anel Wil. Gisou Forland. Oaforel. 1887. Vol. I—II. *Nvt. int.*
- Annales of the Lyceum of Natural-History of New-York. New-York. 1863. *TT.*
- Annales de la Société Géologique du Nord. XV. Lille. 1888. *MNM. ásvt.*

- Annali dell' Academia degli Aspiranti di Naturalisti. Napoli Vol. II. Fasc. 1. 1844. *MNM. állatt.*
- Annali del Museo Civico di Storia Naturale di Genova. Genova. Vol. I—XXVI. 1863—1889. *MNM. állatt.*; Vol. VII—XXVI. 1875—1888. *TT.*
- Annali del r. Museo Industriale Italiano. Torino. Ann. I. Fasc. I—XII. Ann. II. Fasc. I—VI. 1870—71 *MNM. ásvt.*
- Annalile Societatei Academice Romane. Bucuresci. 1867—1886. *MTA.*
- Annals and Magazin, The — of Natural History of London London. Vol. I—XXI. Hiányzik. Vol. 18. Nr. 107. *MNM. állatt.*; 1. Sér. I—XX.; 2. Sér. I—XX.; 3. Sér. I—XX.; 4. ser. I—XX.; 5. ser. I—XX. *Ft. int.*
- Annals of the Lyceum of Natural History. of New-York. 1824—1825. *EK.*
- Annuaire de la Société Academique Franco-Hispano-Portugaise de Toulouse. Année. 1884—85. Toulouse. *MTA.*
- Annuaire du Club Alpin Francais. Paris XII. Année. 1885. *MNM. ásvt.*
- Annuaire géologique de la Société Géologique de France. Paris. 1885—1888. *TTK.*
- Annual of the Entomologist's. London. Tom. I—VII. *MNM. állatt.*
- Annual Report of the American Museum of Natural History. Lásd Report, Annual — of the American Museum of Natural History.
- Annual Report of the board of public education of the first school district of Pennsylvania. Lásd Report, Annual — of the board etc. Pennsylvania.
- Annual Report of the board of regents of the Smithsonian Institution. Lásd Report, Annual — of the board of regents of the Smithsonian Institution.
- Annual Report of the Entomological Commission. Lásd Report, Annual — of the Entomological Commission.
- Annual Report of the Geological Survey of India. Lásd Report, Annual — of the Geological Survey of India.
- Annual Report of the State Geologist. Lásd Report, Annual — of the State Geologist.
- Annual Report of the trustees of the Museum of Comparative

- Zoology at Harward College in Cambridge. Lásd Report, Annual — of the trustees of the Museum of Comparative Zoology at Harward College.
- Annual Report of the U. S. Geological Survey of the Territories. Lásd Report, Annual — of the U. S. Geological Survey of the Territories.
- Annual Report on the noxions, benefical and other insects the State of Missouri. Lásd Report, Annual — on the Noxions, benefical and other Insects the State of Missouri.
- Anuario de la real Academia de Ciencias Exactas Fisicas et Naturales. Madrid 1888. *MTA*.
- Anuario del Museo Zoologico della r. Universita di Napoli. Tom. I—VI. *MNM. állatt.*
- Annuarulu biuroului geologicu. Bucuresci Ann. 1882—84. *Ásvt. int.*
- Anzeiger der kais. Akademie der Wissenschaften zu Wien. Mathemat -Naturwissenschaftliche Classe. Wien. Jahrg. I—XXIV. 1864—1887. *MTA.*; 1870—1888 *Műegy.*; *TT.*
- *Anzeiger, Zoologischer — von V. Carus. Leipzig. 1878—89. Jahrg. I—XII. *MNM. állatt.*; Jahrg. VI—XII. *TT.*; I—XII. *Zool. int.*; *Műegy. áll. int.* Jahrg. I—IV., VI., VII. *EK.*
- *Arbeiten aus dem Zoologischen Institute der Universität Wien und der zoologischen Station in Triest. Herausg. v. C. Claus. Wien. 1878—88. Bd. I—VIII. *Zool. int.*
- Arbeiten aus dem Zool.-zoot. Institut zu Würzburg. Herausg. v. C. Semper. Würzburg. 1—5. 1872—1879. *Műegy. áll. int.*
- Arbeiten der geologischen Abtheilungen der Landesdurchforschung von Böhmen. Prag. 1873. *MNM. ásvt.*
- Archiv der Gewächskunde Red v. Leop. Trattinniek. Wien. 1812—1814. *Nvt. int.*
- Arbeiten des Botanischen Instituts in Würzburg. Hrsg. v. J. Sachs. Leipzig. 1871—88. Bd. I—III. *Nvt. int.*
- Arcana naturae, ou Recueil d'Histoire Naturelle par J. Thomson. Paris. Tom. 1859. *MNM. állatt.*
- Archiv der Insektengeschichte, herausgegeben von Johan Caspar Fuessly Berlin. 1. Bd. 1781. *MNM. állatt.*
- Archiv der naturwiss. Landesdurchforschung von Böhmen. I. 2. Abth.; II. 1—2. Abth. III. IV. 4., 6.; V. 1, 3. (Arbeiten der

- geologischen Section für Landesdurchforschung von Böhmen).
Prag. 1869-től kezdve. *FT. int.*
- Archiv des Vereins der Freunde der Naturgeschichte in Mecklenburg.
Herausg. v. Ernst Boll. Neubrandenburg. H. 1., 2. 1847—48. *EK.*
- *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Kronstadt
u. Hermannstadt. Bd. I., II., IV. Neue Folge. Bd. 1—21. 1853—
1887. *MTA.* Bd. I—IV. et VII—XI. Neue Folge. *MNM. állatt.*;
Bd. 1—4. 1843—1851 et Neue Folge. Bd. 1—20. 1853—
1885. *EK.*
- Archiv, Deutsches — für Physiologie. Meckel. Halle et Berlin.
1815-től. 14. köt. *OK.*; 1815—1823. Bd. I—VIII. *EK.*
- Archives de Biologie. v. Beudon et Bambeke. Paris. 1880—88.
OK.; 1880—81. *EK.*
- Archives de zoologie expérimentale et générale. Lacaze-Duthiers.
Paris. 1872—76. Tom. I—V. *Zool. int.*
- Archives du Museum d'Histoire Naturelle de Lyon. Lyon. Tom. I.
1872. *MNM. régiségt.*
- Archives du Musée Teyler. Harlem. Sér. I. Vol. I—IV. Sér. II.
Vol. III. *TT.*
- Archives Entomologiques ou Recueil contentant des illustrations
d'insectes nouveaux ou rares par. J. Thomson. Tom. I—II.
Paris. *MNM. állatt.*
- Archives Italiennes de biologie. Emmerly et Mosso. Turin. 1881—
1888. *OK.*
- Archives Néerlandaises des sciences exactes et naturelles publiées
par la Société Hollandaise des Sciences à Harlem et rédigées par
E. H. van Baumbauer. *MTA.*
- Archives nouvelles du Muséum d'Histoire Naturelle Paris Série
I. Tomé 10. Série II. Tom 1—10. *MNM állatt.*
- *Archiv für Anatomie, Physiologie und wissenschaftliche Medicin
(Müller) Berlin. 1834—37. (Reichert et Du Bois-Reymond) Leip-
zig. 1859—76. (Du Bois Reymond). Leipzig. 1877—88. *OK.*;
1877—1880. *Müegy.* Jahrg. 1834—1858., 1859—1876., 1877
—81. *TT.*; 1834—1868. *EK.*
- Archiv für Anatomie und Entwicklungsgeschichte. Herausg. v. W.
His und W. Braune. Leipzig. 1877—1885. *EK.*
- Archiv für Anatomie und Physiologie. Herausg. v. J. Fr. Meckel.
Leipzig. 1826—30. 1832. *EK.*

- Archiv für Anthropologie. Zeitschrift für Naturgeschichte und Urgeschichte des Menschen. Begr. v. A. Ecker u. L. Lindenschmidt. Organ der Deutsch. Gesellsch. für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. XVIII. Braunschweig. 1889. *MNM. ásvt.* Bd. 1—15. *TT.* 1866—1884. *EK.*
- Archiv für die Botanik. Herausg. v. J. J. Römer. Leipzig. 1796—1799., 1803. Bd. I—III. *EK.*
- Archiv für die gesammte Naturlehre. Herausg. v. K. W. G. Kastner. Nürnberg. 1824—25. Bd. I—IV. *EK.*
- Archiv für die gesammte Physiologie. Pflüger. Bonn. 1868—1888. *OK.*; Bd. 3—46. *TK.*; 1868—1888. *EK.*
- Archiv für die Naturkunde Liv- Esth- und Kurlands. Herausg. v. d. Dorpater Naturforscher Gesellschaft. 1. Ser. VII. 5.; VIII. 1—2., 4.; IX. 1—2.; 2. Ser. VII. 3., VIII. 4.; IX. 1—4. Dorpat. 1876—82. *Ft. int.*; Nr. 8., 9. *TT.*
- Archiv für die naturwissenschaftliche Landesdurchforschung von Böhmen. Prag. 1869. Bd. I. *MNM. ásvt.*
- Archiv für die Physiologie von J. Chr. Reil. Halle. Bd. I—VII. 1796—1807.; von Reil und Autenrieth Bd. VIII—XII. 1808—1815. *EK.*
- *Archiv für mikroskopische Anatomie. Schultze. Bonn. 1865—1889. *Ok.*; 1865—1889. *Zool. int.* Bd. X., XI., XIII—XXV. *EK.* I—XXXIII. 1865—1889. *Müegy. állatt.*
- Archiv für Mineralogie, Geognosie, Bergbau- und Hüttenkunde. Herausg. v. C. J. B. Karsten. I—XXVI. Berlin. 1829—54. *Ft. int.*; 1829—54. *MNM. ásvt.*
- *Archiv für Naturgeschichte von Wiegmann. Berlin. Jahrg. 1—55. *MNM. állatt.*; *Müegy.*; *Ok.* Jahrg. 8—86. *TT.*; Jahrg. 38—55. *Zool. int.*; 1835—1888. *EK.*
- Archiv für practische Geologie. F. Posepny. Wien. I. Bd. 1880. *MNM. ásvt.*
- Archiv für Zoologie und Zootomie von Wiedemann. Braunschweig. Tom. I—IV. 1800—1805. *MNM. állatt.*
- Archivio del Laboratorio di Botanica Crittogamica, presso la R. Università di Pavia. Milano. 1879. Vol. II—III. *Rt. áll.*
- Archivio per la Zoologia l'Anatomia e la Fisiologia. Genova. Vol. I—IV. et Vol. V. Fasc. 1. N. *MNM. állatt.*
- Archivos de Museo Nacional de Rio de Janeiro. Vol. I. 1. Tri-

- mest. Vol. IV. et V. *MNM. állatt.*; I. 1876 *Ft. int.*; Vol. I—VI. *TT.*; 1879—80. *Nvt. int.*; Vol. I—V. 1876—1880. *EK.*
- Association Lyonnaise des Amis des Sciences Naturelles. Compte rendu de l'Année 1874. Lyon *MNM. állatt.*
- Atti dell' Accademia delle Scienze Fisiche e Matematiche. Società Reale di Napoli. Vol. V—IX. 1873—1882. *MTA.*, Vol. VII—IX. *MNM. állatt.* VI—IX. etc. *Ft. int.*
- Atti della reale Accademia dei Lincei di Roma. Roma. Ser. III. Vol. 4 Fasc. 5. Vol. VI. Fasc. 1—10 et 12—14., Vol. VII—VIII. Ser. IV. Vol. I—VI. *MNM. állatt.*; Ser. II. Vol. 1—8., Ser. III. Vol. 1—19. Ser. IV. Vol. 1—2. *MTA.*; Memorie. 3. Ser. I-től kezdve, Transunti 3. Ser. I-től kezdve. *Ft. int.*; Ann. 1876—1888. *Műegy.* Vol. 1—19. *TT.*
- Atti della r. Accademia delle Scienze di Torino. Classe di scienze Fisiche e Matematiche. XIV—XVIII. Torino. 1878—82. *Ft. int.*
- Atti della reale Accademia di Scienze, Lettere e Belle Arti di Palermo. Vol. IX. Palermo. 1887. *MTA.*; Vol. VIII. *Ft. int.*; Vol. I—III. *TT.*
- Atti della reale Accademia Lucchese di Scienze, Lettere ed Arti. Tomo. I—X. Lucca. 1821—40. *MTA.*
- Atti dell' imperiale e reale Accademia della Crusca Tomo. 1—3. Firenze. 1819—29. *MTA.*
- Atti della Società Geologica residente in Milano. Milano. 1859—61. *MNM. kt.*
- Atti della Società Italiana di Scienze Naturali. XXII—XXV. Milano. 1879—82. *Ft. int.*
- Atti della Società Toscana di Scienze Naturali. Memorie. I—IV. 1—2.; V. 1—2. Pisa. 1865—83. *Ft. int.*; Vol. I—IX *TT.*
- Atti della Società Veneto-Trentina di Scienze Naturali residente in Padova. I—VII. 1—2. VIII. 1. Padova. 1872—82. *Ft. int.*
- Atti del reale Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti. Venezia. Serie III—VI. 1861—1887. *MTA.*; Ser. V-a disp. 10. Tomo 7—8. Ser. VI-a Tomo I. disp. 1—3. *MNM. állatt.*; *TT.*
- Aurora. Zeitschrift in monatlichen Heften über Witterungs-, Erd- und Menschenkunde. V. S. G. Dittmar. Berlin. 1821. *EK.*
- Aus allen Reichen der Natur. Monatschrift für Kenner und Freunde der Naturwissenschaften. Herausg. v. L. Besser, L. Brehm. Frankfurt a M. 1859. *EK.*

Aus der Fremde. Wochenschrift für Natur- und Menschenkunde der aussereuropäischen Welt. Red. v. A. Diezmann. Leipzig. 1856—59. Monatschrift. 1860. H. 3., 4. *EK.*

*Ausland, Das —. Ueberschau der neuesten Forschungen auf der Gebiete der Natur-, Erd- und Volkerkunde. red. v. F. Hellwald. Stuttgart. 1876—89. *MNM. ásvt.*

Az Erdélyi Múzeum-Egylet Évkönyvei. Lásd Évkönyvei, Az Erd. Múzeum-Egylet.

B.

Beiträge, Zoologische —. Herausg. v. dr. A. Schneider. Breslau. Jahrg. 1883—1886. *MNM. állatt.*

Beiträge zur Biologie der Pflanzen. Red. v. Ferd. Cohn. Breslau. 1875—1887. Bd. I—V. *Nvt. int.*

Beiträge zur geologischen Karte der Schweiz. (Matériaux pour la carte géologique de la Suisse). Herausg. von der Geol. Commission d. Schweizerischen Naturforscher-Gesellschaft, I., III—XV., XVII., XIX—XX, XXIII., XXVII. Bern. 1862—83. *Ft. int.*

Beiträge zur Landes-, Volks- und Staatskunde des Grossherzogthums Hessen. Hft. 1—2. Darmstadt. 1850—53. *Ft. int.*

*Beiträge zur Paläontologie von Österreich-Ungarn. Von Mojsisovics E. und Neumayr M. Wien. 1880—86 Bd. I—V. *MNM. ásvt.*

Beiträge zur Statistik der inneren Verwaltung des Grossherzogthums Baden. Herausg. v. d. Ministerium d. Innern. Geologischer Theil. Heft. 7., 8., 11., 12., 16., 21., 23., 25., 26., 30., 33. Carlsruhe. 1858—73. *Ft. int.*

Beiträge zur wissenschaftliche Botanik C. Nägeli. Leipzig. 1858—1868. *Nvt. int.*

Bergens Museums Aarsberetning. Lásd Aarsberetning, Bergens Museums —.

Berg- und hüttenmännische Zeitung Lásd Zeitung, Berg- und hüttenmännische —.

Berg- und Hüttenmännisches Jahrbuch etc. Lásd Jahrbuch — Berg- und hüttenmännisches — d. k. Ung. Schemnitzer und k. k. Berg-akad. Leoben u. Pribram.

*Bericht der Wetterauischen Gesellschaft für die Gesammte Naturkunde zu Hanau. Hanau. Jahrg. 1861 - 1887. *MNM. állatt.*; 1863—1889. *TT.*

Bericht des Naturwissenschaftlichen Vereins in Aussig a. d. Elbe.
I. 1878. Aussig. *Ft. int.*; *TT.*

Bericht über das Museum Francisco-Carolinum. Nebst Beiträge zur
Landeskunde von Oesterreich ob der Enns. Linz. 26—46. Bericht.
1866—1888. *MTA.*; 35—42 Bd. *MNM. allatt.*

Bericht über die Fortschritte der Anatomie und Physiologie. Red.
Hoffmann u. Schwalbe. Leipzig et Heidelberg. Jahrg. 1866—
1889. *Zool. int.*; *Ok.*; *EK.*

*Bericht über die Senkenberg'sche Naturforschende Gesellschaft in
Frankfurt a/M. Jahrg. 1869—1887. *MNM. allatt.* 1874—1889.
TT.

Bericht über die Sitzungen der Naturforschenden Gesellschaft zu
Halle im Jahre 1880—81. Halle 1880—81. *Ft. int.*

Bericht über die Thätigkeit der St. Gallischen Naturwissenschaft-
lichen Gesellschaft. St. Gallen. 57—65. Bd. *MNM. allatt.* 1864—
1887. *TT.*

Bericht über die zur Bekanntmachung geeigneten Verhandlungen
der k. Preuss. Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Jahrg.
1836—1855. *MTA.*

Bericht über Offenbacher Verein für Naturkunde und seine Thätig-
keit. Offenbach a. M. 1860—1874. *TT.*; 1865. *Ft. int.*

Berichte der Deutschen Botanischen Gesellschaft. Berlin. 1883—87.
Bd. I—VI. *Nvt. int.*

Berichte der Oberhessischen Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.
Giessen. 2., 5., 7., 8., 12., 14—21. Giessen. 1849—82. *Ft. int.*
Bd. 2—26. 1849—1889. *TT.*

Berichte des Botanischen Vereins zu Landshut. Landshut. 1864—
1887. Bd. 1—10. *TT.*; I—X. *MNM. Nvt.*

Berichte des naturhistorischen Vereins in Augsburg. Augsburg.
1862—1887. *TT.*

Berichte der Naturwissenschaftlichen Gesellschaft zu Chemnitz.
Chemnitz. 1873—1886. *TT.*

Berichte des Naturwissenschaftlichen Medizinischen Vereins in Inns-
bruck. Innsbruck. Jahrg. I—XIV. N. M. ál.; XVI—XVII. Jahrg.
TT.

Berichte des Naturwissenschaftlichen Vereins an der k. k. Tech-
nischen Hochschule in Wien. I—V. Wien 1849—82. *Ft. int.*

Berichte des Naturwissenschaftlichen Vereins zu Regensburg. (Fort-

- setzung des «Correspondenzblattes»). I. H. für die Jahre 1886—1887. Regensburg. 1888. *MNM. állatt.*; *TT.*
- Berichte des Vereins für Naturkunde zu Cassel. Jahresberichte V—XI.; XVI—XXX. Cassel. 1841—47.; 1871—83. *Ft. int.*; Jahresh. III. V—X.; XIV—XVIII.; XXVIII—XXXI. *MNM. állatt.*; 1878—1889. *TT.*
- *Berichte, Mathematische und naturwissenschaftliche — aus Ungarn. Budapest. 1884—89. *Műegy.*; *TT.*; *MTA.*; *Ásvt. int.*; *MNM. kt.*
- *Berichte über die Mittheilungen von Freunden der Naturwissenschaften in Wien, von Haidinger W. Wien. 1847—51. Bd. 1—7. *Ft. int.*; *Műegy.*; 1847—48. Bd. 2—4. *EK.*
- *Berichte über die Verhandlungen der königlich Sächsischen Gesellschaften zu Leipzig. Leipzig. 1848—1888. *Műegy.*; 1865—1888. *Ok.*
- Berliner entomologische Zeitschrift. Lásd Zeitschrift, Berliner entomologische —.
- Bernerisches Magazin der Natur etc. Lásd Magazin, Bernerisches — der Natur. etc.
- Beschäftigungen der Berlinischen Gesellschaft Naturforschender Freunde. Berlin. Bd. I—IV. 1775—1779. *MNM. állatt.*
- Bibliotheca botanica. Abhandlungen a. d. Gesamtgebiete der Botanik. Herausg. v. O. Uhlworm. u. F. H. Haenlein. Cassel. 1886. Bd. 8. *Nvt. int.*
- Bidragen Aot de Natuurkundige Wetenschappen, verzameld door H. C. von Hall, W. Vrolik en G. J. Mulder. Deel. I., II. Deerde deel No. 1. Amsterdam. 1826—28. *EK.*
- Bihang till kongl. Svenska Vetenskaps Akademiens Handlingar. I. Nr. 5—6.; 9.; 12.; II. 2., 5., 9., 11.; III. 2., 12.; IV. 2., 3.; V. 1., 10. Stockholm. 1872—78. *Ft. int.*; I-től kezdve. *MTA.*
- Biologisches Centralblatt. Lásd Centralblatt, Biologisches —.
- Blätter, Malakozoologische —. Als Fortsetzung der Zeitschrift für Malakozoologie, herausgeg. v. Dr. K. Th. Menke u. Dr. L. Peiffer. Cassel. Bd. 1—16. *MNM. állatt.*; *Ft. int.*
- Blumen- und Garten-Zeitung. Lásd Zeitung, Blumen und Garten —.

Blumenzeitung. Hrsg. v. Fried. Hässler. et Schkell. Weissensee.
1828—1862. *Nvt. int.*

Bolletino dei Musei di Zoologia ed Anatomia Comparata della r.
Universita di Torino. Torino. 1886—89. Vol. I—IV. *Zool. int.*

Bolletino de la Academia Nacional de Ciencias en Cordoba. Buenos-
Ayres. 1878—88. Tomo. III. V—VII½ et VIII—XI. *MNM. allatt.*
Tom. VI—XI. 1884—1888. *TT.*

Bolletino della Reale Accademia delle Scienze, Lettere et Belle Arti
di Palermo. Anno. III. Nr. 1—3., 6. 1886. Nr. 1—6. 1887.
Palermo. *MTA.*

*Bolletino della Societa Adriatica di Scienze Naturale in Trieste.
Trieste. Vol. II. Nr. 3. Vol. III—X. *MNM. allatt.*; *TT.*

Bolletino della Societa Entomologica Italiana. Firenze. Anno 1—21.
(1869—1870.) *MNM. allatt.*; 1—21. Ann. 1869—1890. *TT.*

Bollettino della Societa Geologica Italiana. Roma. 1882—88. *Asvt. int.*

Bolletino dell' osservatorio della r. Universita di Torino. XIII—XVII.
Torino. 1879—83. *Ft. int.*

Bolletino del r. Comitato Geologico d'Italia. I—XIV. 1—8. Firenze
et Roma. 1870—83. *Ft. int.*; *MNM. asvt.*

*Bonplandia. Zeitschrift für die gesammte Botanik. Offic. Organ d.
K. L. Akademie der Naturforscher. Herausg. v. W. E. G. See-
mann, B. Seemann. Hannover. 1853—57. *EK.*; 1853—1863.
Nvt. int.

Botanische Abhandlungen aus dem Gebiete der Morphologie und
Physiologie. Lásd Abhandlungen, Botanische. etc.

Botanische Hefte. A. Wiegand. Lásd Hefte, Botanische —.

Botanische Jahrbücher für Systematik, Pflanzengeschichte und
Pflanzengeographie. Lásd Jahrbücher, Botanische — etc.

Botanische Mittheilungen v. C. Nägeli. Lásd Mittheilungen, Bo-
tanische —.

Botanischer Jahresbericht. Lásd Jahresbericht, Botanischer —.

Botanisches Centralblatt. Lásd Centralblatt, Botanisches —.

Botanische Untersuchungen aus dem Laboratorium der landwirtsch.
Lehranstalt in Berlin. Lásd Untersuchungen, Botanische — etc.

Botanische Zeitung. Lásd Zeitung, Botanische —.

Botanik Tidsskrift udgivet af den botaniske foreningi Kjöbenhavn.
Lásd Tidsskrift, Botanisk —.

- Buletin Societatea Geografică Română. Fundata la 15. Junie 1875. An. X-a Bucuresci. 1889. *MNM. ásvt*
- Bulletin de la classe phys.-mathém. de l'Académie Imp. des Sciences. Tom. V.; XXVIII. 2. St. Petersburg et Leipsick. 1847--1883. *Ft. int.*; Tom. I—XXXII. *MTA.*; 1860—1874. *Műegy.*
- Bulletin de la Société Académique Franco-Hispano-Portugaise de Toulouse. Tom. IV—VII. Toulouse. 1883—86. *MTA.*
- Bulletins de la Société Anatomique de Paris. Réd. par Bariés et Letulle. Paris. Année LIV. Sér. IV. T. IV. 1841. *EK.*
- Bullettin de la Société Belge de Microscopie. Bruxelles. 1875—1889. *TT.*
- Bulletin de la Société Botanique de France. Paris. Tom. I—XXXIV. *Not. int.*
- Bulletin de la Société d'Acclimatisation de Paris. Paris. *TT.*
- Bulletin de la Société des Sciences Naturelles de Neuchatel. T. X—XII. Neuchatel. 1874—1883. *Ft. int.*
- Bulletin de la Société d'Histoire Naturelle de Colmar. Annees 10—23. *MNM. állatt.*; 1875—1889. *TT.*
- Bulletin de la Société Géologique de France. Paris. 1846. E. K.
- *Bulletin de la Société Impériale des Naturalistes de Moscou. Moscou. Ann. 1829—88. Vol. 1—80. *MNM. állatt.*; 1858—1888. *Ft. int.* 1862—1889. *TT.*; 1829. *EK.*
- Bulletin de la Société Linnéenne de Normandie. 3. Sér. Vol. IV—V. Caen. 1880—81. *Ft. int.*
- Bulletin de la Société Minéralogique de France. Paris. 1879—1889. *MNM. ást.*; *Ásvt. int.*
- Bulletin de la Société Vaudoise des Sciences Naturelles. Lausanne. Nr. 78—98. *MNM. állatt.*; 2. Sér. XII—XVIII. Nr. 87—88. *Ft. int.*
- Bulletin de la Société Zoologique de France. Paris. Vol. 1—14. *TT.*
- Bulletin der kön. Bayerischen Akademie der Wissenschaften. München. 1842—54. *MTA.*
- Bulletin de travaux de la Société Murithienne du Valais. 1881—1882. Neuchatel. 1883. *Ft. int.*
- Bulletin d'insectologie agricole. Journal mensuel de la Société Centrale d'Agriculture et d'Insectologie. Paris. 1876—1886. Année. 1—11. *Rt. áll.*

- Bulletin du Musée r. d'Histoire Naturelle de Belgique. T. I—II. Bruxelles. 1882—83. *Ft. int.*
- Bulletin mensuel de la Société Botanique de Lyon. Lyon. 1885. *Nvt. int.*
- Bulletin of American Museum of Natural History. New-York. 1887—1888. *TT.*
- Bulletin of Society of Natural History of Brookville. Indiana. Nr. 1., 2. 1887. *TT.*
- Bulletin of the California Academy of Sciences. No. 1—3. San-francisco. 1884—85. *Ft. int.*; Vol. I—II. *TT.*; Vol. I. *MTA.*; *MNM. ásvt.*
- Bulletin of the Cornell University. I. 1., 2. Ithaca. N. Y. 1874 *Ft. int.*
- Bulletins de l'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-arts. Bruxelles. 1870—89. *Nvt. int.*
- Bulletin des sciences naturelles et de géologie. Réd. par M. M. Delafosse, Raspail, Demaret et Lesson. Paris. 1824—1830. *EK.*
- Bulletin des sciences physiques et naturelles en Néerlande. Réd. par Miguel, Muelder, Wrenkelbach. Rotterdam. *EK.*
- Bulletin of the Museum of Comparat. Zoology of Harvard College. Cambridge (Massachuts) Zoolog. Sér. 1866., 1869., 1880—1889. Vol. 5—17. *TT.* Zool. Sér. Vol. V—XIV. *MNM. állatt.*
- Bulletin of the Museum of Compar. Zoology at Harvard College. Geological series. Vol. I. Cambridge. 1880. *Ft. int.*
- Bulletin of the Un. St. Entomological Commission. Nr. 2. Washington. 1877. *Ft. int.*; 1877., 1880. Nr. 1—6. *Rt. áll.*
- Bulletin of the Unit. States Geological and Geogr. Survey of the Territories. I. 1—2. Sér. 1., 4—6.; II. 4.; III., IV. 1—3.; V.; VI.; 1., 3. Washington. 1874—82. *Ft. int.*; Nr. 47. 1888. *MNM. ásvt.* Vol. 2—6. *TT.*; *Ásvt. int.*
- Bulletin scientifique de la France et de la Belgique. Publ. par A. Giard. 3. Sér. I—II. Année. 1888—1889 *MNM. nvt.*
- *Bulletin scientifique de Paris. Année V. Nr. 7—12. *MNM. állatt.*
- Bulletin scientifique du département du Nord. Lille. Paris. Ser. II. Année 1. Nr. 2—12. Ann. 2. Nr. 1—10. Nr. 12. Ann. 5. Ann. 6. Nr. 1—8. Nr. 11—12. Ann. 7—8. Nr. 2—12. Ann. 9—10. *MNM. állatt.*
- Bulletin scientifique du Nord de la France et de la Belgique. (A. Giard). 2. Sér. 10. Année. Nr. 7—12. *MNM. nvt.*

Bulletins de la Société Royale de Botanique de Belgique. Bruxelles.
1862—1883.; 1885—1889. *MNM. nvt.*

Bulletins des travaux de la Société Murithienne. Geneve. Fasc.
III—XV. *MNM. állatt.*

Bulletin zoologique. Paris. Section I—III. *MNM. állatt.*

Bulletino del vulcanismo Italiano. III—X. Roma. 1876—83. *Ft. int.*

Bulletins de l'Académie royale des Sciences, des Lettres et des
Beaux-arts de Belgique. Bruxelles. 1856—1887. Sér. 2. Tom.
1—50. Sér. 3. Tom. 1—13. *MTA.*; 2. Sér. T. XXXV-től
kezdve. *Ft. int.*

C.

Carinthia. Zeitschrift für Vaterlandskunde. Herausg. vom Geschichts-
verein und Landesmuseum in Kärnten. Jahrg. 69—87. *MTA.*
Casopis Musea Kralovstvi Českeho v Praze. Ročník. 55—61. Tom.
1881—87. *MTA.*

*Centralblatt, Biologisches —. Erlangen. 1881—1889. *Ok.*

Centralblatt, Botanisches —. (Uhlworm). 1886—89. *MNM. nvt.*
1880—1888. Jahrg. I—IX. *Nvt. int.*

Centralblatt für Bakteriologie und Parasitenkunde. Hrsg. v. O.
Uhlworm etc. Jena. 1887. *Nvt. int.*

Centralblatt für Naturwissenschaften und Anthropologie. Herausg.
v. G. Th. Fechner. Leipzig. 1833—1854. *EK.*

Cistula entomologica. London. Pars I—XXIX. *MNM. állatt.*

Commentari dell' Ateneo di Brescia. Brescia. 1878—1888. *TT.*

Communicacoes da seccao dos trabalhos geologicos de Portugal.
Tom. I. fasc. 1. Lisbon. 1885. *Ft. int.*

Compte rendu de la session extraordinaire de la Société Géologi-
que de Belgique tenue a Liège. 1883. *Ft. int.*

Compte rendu des travaux de la Société Helvétique des Sciences
Naturelles Réunie à Lucerne. 1884. Genève. 1884. *Ft. int.*

Comptes rendus hebdomadaires des séances de l'Académie des
Sciences. Tom. LXXXII—XCVII. Paris. 1876—83. *Ft. int.*; *Műegy.*
1888-től kezdve *Ok.*; Tom. 16—27., 70—110. *TT.*

Contribution to knowledge, Smithsonian — VII—VIII.; X.;
XIII—XXIII. Washington. 1863—81. *Ft. int.*

Correspondance Botanique. Ed. Morren. Liège. 1876—1884. *Nvt. int.*

Correspondenzblatt des Naturforscher-Vereins zu Riga. XXII—XXV.

Riga. 1877—82. *Ft. int.*; 1880—1888. Jahrg. 23—31. *TT.*

Correspondenzblatt des Naturwissenschaftlichen Vereins (früher Zoologisch-mineralogischer Verein) in Regensburg. Jahrg. 9—40.

MNM. allatt.; XXX—XXXVIII. *Ft. int.*; Jahrg. 21—40. *TT.*; *MNM. kt.*

Correspondenzblatt des Zoologisch-mineralogischen Vereins in Regensburg. XXX—XXXVI. Regensburg. 1876—82. *Ft. int.*

D.

Denkschriften der kais. Akademie der Wissenschaften zu Wien.

Mathematisch-Naturwissenschaftliche Classe. Bd. 1—55. 1850—1887. *MTA.*; *MNM. ásvt.*; *Ft. int.*; *Müegy.*; *MNM. kt.*

Denkschriften der. kön. Baierischen Akademie der Wissenschaften zu München. Ba. I—IX. München. 1808—1824. *MTA.*; *MNM. kt.*

Denkschriften des Germanischen National-Museums zu Nürnberg. Bd. 1. Nürnberg. 1856. *MTA.*

*Denkschriften, Neue — der Allgemeinen Schweizerischen Gesellschaft für die Gesamten Naturwissenschaften. Neuenburg. Zürich. 1829—74., 1876—88. Bd. 1—27. *MNM. ásvt.*; 1837—1864. *Müegy.*

Der Naturfreund Ungarns. Lásd Naturfreund, Der — Ungarns.

Deutsche entomologische Zeitschrift. Lásd Zeitschrift, Deutsche entomologische —.

Deutsches Archiv für Physiologie. V. Meckel. Lásd Archiv, Deutsches — für Physiologie.

E.

Entomologische Nachrichten. Lásd Nachrichten, Entomologische —.

Entomologische Zeitung. Stettin. Lásd Zeitung, Entomologische —.

Entomologisk Tidskrift. Lásd Tidskrift, Entomologisk —.

L'Entomologiste Genevois. Journal mensuel d'entomologie pure et appliqué. Genève. 1. köt. 1889. *MNM. allatt.*

Entomologist, The American. — An illustrated Magazine of popular and practical Entomology. Ed. by Ch. V. Riley. St. Louis et New-York. 1868—1870., 1880. *Rt. all.*

*Erdélyi Múzeum. Kiadja az Erdélyi Múzeum-Egylet. I—IX. Kolozsvár. 1875—82. *Ft. int.*; *MTA.*; *MNM. kt.*; *EK.*

Erdészeti lapok. Lásd Lapok, Erdészeti —.

E.

*Értekezések a természettudományok köréből. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia.: I—XII. 1—8. A matematikai tudom. köréből: I—VIII. 1—12.; IX. 1—13. Budapest. 1870-től. F. i. 1867—89. *MTA.*; *MNM. kt.*; *Műegy.*; *TT.*; *Ásvt. int.*; *Rt. áll.*

*Értesítője, A Magyar Tudományos Akadémia — I—XV. 1—8.; XVI. 1—6. Budapest. 1867—82. *Ft. int.*; *TT.*; *MTA.*; *MNM. kt.*

*Értesítő, Földtani —. Kiadja a Magyarhoni Földtani Társulat I—III. Budapest. 1880—82. *Ft. int.*; *TT.*; *MNM. kt.*; *MTA.*; *Ásvt. int.*; *EK.*

*Értesítő, Magyar Akadémiai —. A mathem. és természettud. osztályok közlönye. 1859. évf. I—VI. Budapest. 1859 és 65. *Ft. int.*; *MTA.*; *Műegy.*; *Ásvt. int.*

*Értesítő, Mathem. és természettudományi —. Kiadja a M. Tud. Akadémia. I. 1—5. Budapest. 1883. *Ft. int.*; *Műegy.*; *TT.*; *MTA.*; *MNM. kt.*; *Rt. áll.*; *Műegy. áll. int.*

*Értesítő, Orvos-természettudományi —. Az Erdélyi Múzeum-Egylet orvos-természettudományi szakosztályának szaküléseiről és népszerű termtud. estélyeiről. Kolozsvár. 1876—1889. I—XIV. évf. *MNM. ásvt.*; *Ft. int.*; *TT.*; *MTA.*; *MNM. kt.*; 1876—1889. *EK.*

*Évkönyv, melyet a Trencsénmegyei Természettudományi Egylet megbízásából szerkeszt a titkár. (Jahresheft des Naturwissenschaftlichen Vereins des Trencsiner Komitates). Trencsén 1—10. évf. (1878—1888.). *TT.*; *MTA.*; *MNM. kt.*

*Évkönyve, A felső-magyarországi Kárpátgyegesület —. Késmárk. II. köt. *MNM. állatt.*; XVI. köt. *MNM. ásvt.*; I-ső kötettől végig *TT.*; *Ft. int.*; *Műegy.*; *MTA.*; *MNM. kt.*; *Ásvt. int.*; *Műegy. áll. int.*

*Évkönyve, A magyar királyi földtani intézet —. Budapest. 1871. I—IV., VI., VII. *MNM. ásvt.*; I-től végig *Ft.*; *Műegy.*; *TT.*; *MTA.*; *MNM. kt.*; *Ásvt. int.*

- *Évkönyvei, A kir. magy. Természettudományi Társulat —. I.; III—IV. Pest. 1841—59. *Ft. int.*; *MTA.*; *MNM. kt.*; *Nvt. int.*; *EK.*
- *Évkönyvei, A Magyar Tudományos Akadémia —. XVII. 1—2. Budapest. 1883—84. *FT. int.*; *MTA.*; *Műegy.*; *TT.* *MNM. Kt.*
- *Évkönyvei, Az Erdélyi Múzeum-Egylet —. Kolozsvárt. I—VI. köt. 1861—73. Új foly. I—II. köt. 1874—78. *MTA.*; *Ft. int.*; *TT.*; *MNM. Kt.*; *EK.*

F.

- Fauna und Flora des Golfes von Neapel. Leipzig. 1—16. Bd. *MNM. állatt.*; *TT.*
- Faunus, Zeitschrift für Zoologie und vergleichende Anatomie, herausgegeben von Gisl. München. 1837—1839. Bd. I—III. *MNM. állatt.*; 1832. *EK.*
- Feuilles des jeunes naturalistes Paris. Année 11—19. *TT.*
- *Flora oder allgem. botanische Zeitung. Herausg. von d. königl. Bayer. Botanisch. Gesellschaft in Regensburg. Jahrg. 1843—1863., 1866—1888. *TT.*; 1818—1888. *MNM. int.*; 1852—1888. *Nvt. int.*
- Forhandlinger i Videnskabs-Selskabet i Christiania. Christiania. 1858—1886. *MTA.*
- Fortschritte der Botanik. Leipzig 1875—1886. *Nvt. int.*
- Forschungen auf dem Gebiete der Agrikultur-Physik. Hrsg. v. E. Wollny. Heidelberg. 1878. Bd. I—XI. *Nvt. int.*
- Földtani Értesítő. Lásd Értesítő, Földtani —.
- Földtani Közlöny. Lásd Közlöny, Földtani —.
- Französische Annalen für die allgemeine Naturgeschichte etc. Herausg. v. C. H. Pfaff u. Friedländer. Lásd Annalen, Französische — etc.
- *Füzetek, Természetrájszi —. Kiadja a Magyar Nemzeti Múzeum. Budapest. I—XII. köt. *MNM. állatt.*; *TT.*; *Ft. int.*; *Műegy.*; *MTA.*; *MNM. kt.*; I—V. köt. *Zool. int.*; I—XII. köt. *MNM. int.*; *Nvt. int.*; *EK.*; hiányosan *Műegy. áll. int.*
- *Füzetek, Természettudományi —. A Délmagyarországi Természettudományi Társulat közlönye. Temesvár. I—XI. köt.

MNM. ásvt. ; TT. ; Ft. int. ; Műegy. : MTA. ; MNM. kt. ; Ásvt. int. ; hiányosan Műegy. áll. int.

G.

Gaea, Natur und Leben. Herausgeg. v. H. J. Klein. Leipzig. (?) Bd. 1—23. *TT.*; Bd. 1. H. 1—5. *EK.*

Gartenflora. Hrsg. v. E. Regel. Stuttgart 1875—1885. *Nvt. int.*

Gartenjahrbuch, Neues —. Hrsg. v. Ferd. Biedenfeld. fortg. v. J. Schmidt. Weimar. 1848, 1854—58. *Nvt. int.*

Gartenzeitung, Allgemeine —. Red. v. Otto Friedrich u. A. Dietrich. Berlin. 1834—40. *Nvt. int.*

Gartenzeitung, Allgemeine deutsche —. Hrsg. v. der Gartenbau-Gesellschaft in Frauendorf. Passau. 1823—1831. *Nvt. int.*; 1830. *EK.*

Gartenzeitung. Hrsg. v. L. Wittmeck. Berlin. 1883—84. *Nvt. int.*

Gartenzeitung, Illustrierte —. Von Courtin Albert. Stuttgart. 1857—1887. *Nvt. int.*

Gazette, The Botanical —. Indianapolis. 1884. *Nvt. int.*

Glasnik Hrvatskoga Naravoslovnoga Društva. (Societas Historico-naturalis Croatica.) Zagreb 1. köt. 1886. *MNM. állatt.*; *TT.*

Glasnik Serajevo-Zemaljszki Muzej a Bosni i Hercegovini. Serajevo. 1889. *TT.*

Göteborgs Handlingar kongl. Vetenskaps och Vitterhets Samhälles. Lásd Handlingar-Göteborgs.

H.

Handlingar-Göteborgs, kongl. Vetenskaps och Vitterhets Samhälles. Göteborg. Bd. 15—19. (1875—) *MNM. állatt.*

Handlingar, Kongelige Sensenska Vetenskaps Akademiens —. XII. 3—6.; XIII. 2., 6.; XIV. 3., 6., 13—14.; XV. 3—4.; XVI. 7. Stockholm. 1874—78. *Ft. int.*; 1851—1881. Bd. I—XIX. *MTA.*

Hedwigia. Ein Notizblatt für kryptogemische Studien. Red. v. L. Rabenhorst, G. Winter, Prantl. Dresden. Bd. I—XXVII. *Nvt. int.*

Hefte, Botanische —. A. Wigand. Marburg. Bd. 3. *Nvt. int.*

*Horae Societatis Entomologicae Rossicae. St. Petersburg. 1—24. köt. *MNM. állatt.*

Horticole, La Belgique —. Red. Ed. Morren. Liège. 1885. *Nvt. int.*

Humboldt, Monatschrift für die gesammten Naturwissenschaften. Herausg. v. Dr. O. Dommer. Jahrg. 1887—89. Stuttgart. *MNM. ásvt.*; *TT.*; *Műegy. áll. int.*

I.

Ibis, The —. A Magazin of General Ornithology. London, edit. Sclater. Sér. I—V. *MNM. állatt.*

Ibis, The —. A Quarterly Journal of Ornithology edit. by Salvin. London. *MNM. állatt.*

Illustrierte Monatshefte für die gesammte Interessen des Gartenbaues. Lásd Monatshefte, Illustrierte — etc.

Irmischia. Correspondenzblatt des Botanischen Vereins für das Nördliche Thüringen. Sonderhausen. 1881. Jahrg. 1. *TT.*

*Isis von Oken. Jena. Jahrg. 1817—1831. és 1842. *MNM. állatt.*; 1817—1823. *EK.*

Izvyesztija Geologiceszkago Komiteta. I—II. Sanktpeterburg. 1883. *Ft. int.*

J.

Jaarboek van de koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Bd. 1—13. Amsterdam. 1861—1885. *MTA.*

*Jahrbuch, Berg- und hüttenmännisches — d. k. ung. Schemnitzer und d. k. k. Bergakademien Leoben u. Pribram. Graz. Wien. Prag. 1842—89. *MNM. ásvt.* 1870—1889. *Műegy.*

*Jahrbuch der k. k. Geologischen Reichsanstalt. Wien. 1850—89. Bd. 1—39. *MNM. ásvt.*; *Ft. int.*; *Műegy.*; *MNM. kt. Ásvt.*; *int.*; 1850—1866. *EK.*

Jahrbuch der königl. Preussischen Geologischen Landesanstalt und Bergakademie zu Berlin. 1880—83. *Ft. int.*

Jahrbuch der Naturwissenschaften. R. v. Wildermann M. Freiburg. 1887—89. *Műegy.*

Jahrbuch des könig. Botanischen Gartens und des Botan. Museums zu Berlin. Zugleich Fortsetzung der Linnaea. Berlin. II. 1883. IV. 1886. *MNM.*; 1881—86. *Nvt. int.*

Jahrbuch des Naturhistorischen Landes-Museums in Kärnten. Klagenfurt. 1852—1870., 1878—1888. Heft. 1—9., 14—19. *TT.*

*Jahrbuch für den Berg- und Hüttenmann des östr. Kaiserstaates für 1848 et 52. Wien. *Ft. int.*

- *Jahrbuch für Mineralogie, Geognosie, Geologie und Petrefaktenkunde. Herausg. v. Leonhard K. C. Heidelberg. 1830—1889. *Műegy.*; *Ásvt. int.*
- *Jahrbuch, Morphologisches. R. v. Gegenbauer E. Leipzig. 1—14. Bd. *Műegy.*; 1—14 Bd. *Ok.*; Bd. I—VII. *Zool int.*
- Jahrbuch, Neues — für Mineralogie, Geologie und Palaeontologie. E. W. Benecke, C. Klein, H. Rosenbusch. Stuttgart. 1880—1884. *Ásvt. int.*
- Jahrbuch, Neues — für Mineralogie, Geologie und Palaeontologie. Herausg. v. M. Bauer, W. Damas, Th. Liebisch. I—II. Bd. Stuttgart. 1888—89. *MNM. ásvt.*; *Ft. int.*
- Jahrbuch, Rheinischer — für Gartenkunde und Botanik. Red. v. Bouché. Bonn. 1883. *Nvt. int.*
- Jahrbücher, Botanische — für Systematik, Pflanzengeschichte und Pflanzengeographie. R. v. Engler. A. Leipzig. 1881—1889. *Műegy.*; *MNM. nvt.*; *Nvt. int.*
- Jahrbücher der Berg- und Hüttenkunde. v. K. E. F. v. Mohl. Bd. I—V. Salzburg. 1797—1801. *EK.*
- Jahrbücher der kais. Akademie Gemeinnütziger Wissenschaften zu Erfurt. Neu Folge. I. VI—XV. 1860., 1870—1887. Erfurt. *MTA.*
- Jahrbücher des Nassauischen Vereins für Naturkunde. Wiesbaden. Jahrg. I—XLI. *MNM. állatt.*; IX. 1—2 Abth.; XI, XII.; XIX—XXII.; XXV—XXX.; XXXIII—XXXV. etc. *Ft. int.*; Jahrg. I—XLII. *TT.*
- *Jahrbücher für wissenschaftliche Botanik. Herausg. v. Dr. N. Pringsheim. Berlin. Bd. I., II. 1858., 1859.; *MNM. nvt.*; Bd I—XIX. 1858—1888. *Nvt. int.*; *Műegy.*
- Jahrbücher, Zoologische — von Spengel. Zeitschrift für Systematik, Geographie und Biologie der Thiere. Jena. Bd. I—IV. *MNM. állatt.*; *Műegy. áll. int.*
- Jahresbericht, Botanischer —. Systematisch geordnetes Repertorium der botanischen Literatur aller Länder. I—II. 1—2; III. IV. 1—2.; V., VI. 1—2.; VII. 1—2.; VIII. 1., 2. Berlin. 1874—1883. etc. *Ft. int.*; Jahrg. 1—15. *TT.*; 1873—1887. *MNM. nvt.*; *Nvt. int.*
- Jahresbericht der königl. Böhmisches Gesellschaft der Wissenschaften. Prag. 1879., 1880., 1883—1887. *MTA*; 1877—82. etc. *Ft. int.*; 1877—1888. *TT.*

- *Jahresbericht der kön. Ungar. Geologischen Anstalt. 1882. etc. Budapest. *Ft. int.*
- Jahresbericht der Naturforschenden Gesellschaft Graubündens. Chur. 1878—1889. Bd. 15—32. *TT.*
- Jahresbericht der Naturhistorischen Gesellschaft zu Hannover. Hannover. Jahrg. 11—13., 15—19., 21—37. *MNM. állatt.*
- Jahresbericht der Naturhistorischen Gesellschaft zu Nürnberg. Nürnberg. 1884—1888. *TT.*
- Jahresbericht des Akademischen Naturwissenschaftlicher Vereins in Graz. Graz. I—V. 1875—79. *TT.*
- Jahresbericht des Annaberg-Buchholzer Vereins für Naturkunde Annaberg-Buchholz. I—VI. Bd. 1868—1882. Ennek folytatása: Bericht über den Annaberg-Buchholzer Verein für Naturkunde. VII—VIII. Bd. 1883—1888. *TT.*
- Jahresbericht des Museumsvereins für das Fürstenthum Lüneburg. Bd. V., VI. Lüneburg. 1882—84. *MTA.*
- Jahresbericht des Naturhistorischen Vereins von Wisconsin. 1879—1880. Wisconsin. *Ft. int.*
- Jahresbericht des Naturwissenschaftlichen Vereins in Halle. Berlin. 1852—53. Jahrg. IV. et V. *MNM. állatt.*; 1849—51, 1852. H. 1., 2. *EK.*
- Jahresbericht des Naturwissenschaftlichen Vereins zu Magdeburg. Magdeburg. 1885—1888. *TT.*
- Jahresbericht des Naturwissenschaftlichen Vereins Pollichia der Rheinpfalz. Döckheim ad/H. Bd. 14—46. 1856—1886. *TT.*
- Jahresbericht des Vereins für Naturkunde zu Mannheim. Mannheim. 1878. *TT.*
- Jahresbericht des Vereins für Naturwissenschaft. Braunschweig. 1879—1887. *TT.*
- *Jahresbericht des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde für das Vereinsjahr 1859—60. Hermannstadt. 1860., 1869., 1883 etc. *MNM. kt.*
- Jahresbericht über die Fortschritte der Chemie und verwandter Theile anderer Wissenschaften. Begr. v. J. Liebig und H. Kopp. Für 1887. Braunschweig. 1889. *MNM. ásvt.*
- Jahresbericht über die Resultate der Arbeiten im Felde der physiologischen Botanik. (F. J. F. Meyen). 1838., 1839. *MNM. nvt.*
- *Jahresbericht, Zoologischer. — Herausg. von der zoologischen

- Station zu Neapel. Berlin et Leipzig. Jahrg. 1879—1888 *MNM. állatt.; TT.; Zool. int.*; 1882. Abth. I—III. *Ft. int.; Rt. áll.; Műegy. áll. int.*; 1879—1884. *EK.*
- Jahresberichte der Baierischen Akademie der Wissenschaften. München. 1827—1831. *MTA.; MNM. kt.*
- Jahresberichte des Naturwissenschaftliche Vereins in Ebersfeld. Hft. v. Elbersfeld. 1878. *Ft. int.*; 1., 3., 5., 6., 7. Hft. 1851—1887. *TT.*
- Jahresberichte des Naturwissenschaft. Vereins zu Osnabrück für 1876—82. etc. Osnabrück. *Ft. int.; TT.*
- Jahresberichte des Provinzial-Vereins für Wissenschaft und Kunst. Münster in Westphal. 1877—1887. *TT.*
- Jahresberichte des Vereins für Naturkunde in Zwickau. Zwickau. 1875—1888. *TT.*
- Jahresberichte des Vereins von Fremden der Erdkunde. Leipzig. 1861—1871. *TT.*
- Jahresberichte über die Fortschritte in der Lehre von den Pathogenen Mikroorganismen. Hrsg. v. P. Baumgarten. Braunschweig. 1886. Bd. I—IV. *Nvt. int.*
- Jahreshefte des Naturwissenschaftlichen Vereins für das Fürstenthum Lüneburg. Lüneburg. 1868—69. *TT.*
- Jahreshefte des Vereins für Vaterländische Naturkunde in Württemberg Jahrg. I—XLVI. Stuttgart. 1845—1883. etc. *Ft. int.; MNM. ásvt.*
- *Jelentése a Kecskemét-vidéki Természettudományi Társulatnak. Kecskemét 1874—76. *TT.*
- Jenaische Zeitschrift für Naturwissenschaften und Medicin. Lásd Zeitschrift — jenaische — etc.
- Insect life. Denoted of the Economy and life-habits of insects, especially in their relations to agriculture, and edited by the entomologist and his assistants. Washington. 1888—89. Vol. I—II. *Rt. áll.*
- Journal de botanique. Par Marat L. M. Paris. 1887. 2. Jan. *Nvt. int.*
- Journal de botanique, publié par la Société de Botanique de Copenhague. 1875—1889. *MNM. nvt.*
- Journal de Conchyologie. Crosse. Paris. 1850—1889. Vol. 17—29. *MNM. állatt.*; Vol. I—XXV.; XXVII—XXXI. 1850—1883. etc. *Ft. int.*

- Journal de géologie, publ. par. M. M. A. Boué, Jobert et Rozet. T. I—VII. Paris. 1830—31. *EK*.
- Journal de l'anatomie et de physiologie. Robin et Pouchet. Paris. 1868—1889. *Ok*.
- Journal de micrographie. Pelletan. Paris. 1879—1889. *Ok*.
- *Journal des mines, publié par l'Agence des Mines de la République. Paris. 1815. Ann. III. *MNM. ásvt.*
- Journal des Museum Godeffroy. Geographische, ethnographische und naturwissenschaftliche Mittheilungen. Hamburg. Fasc. I—XV. *MNM. állatt.; Műegy.*
- Le Journal des Sçavans. Paris. 1665—1782. 49 köt., 1844—47., 1865—79., 1882—1888. *MTA*.
- Journal, Le — des Sçavans. Lipsiae et Francofurti. 1665—1670. *EK*.
- Journal des Sçavans. Amsterdam. T. I—VI.; VIII—XVI.; XVIII—XLI. 1665—1708.; 1753—1760.; 1761—1859. *EK*.
- Journal de zoologie, comprenant les différentes branches de cette science: par P. Gervais. Paris. Vol. I—VI. *MNM állatt.*
- Journal für die Botanik. Schlechtendal. Berlin. 1826-tól kezdve 21 köt. *Ok*.
- *Journal für Ornithologie. Deutsches Centralorgan für die gesammte Ornithologie. von J. Cabanis. Leipzig. Jahrg. 1—37. *MNM. állatt.; 1853—1856. EK*.
- Journal, Neues — für die Botanik. Herausg. v. Prof. Schrader. I. 1805., II. 1808., III. 1809., IV. 1810. *MNM. nvt.*
- Journal of Anatomie and Physiologie. London. 1876—1889. *Ok*.
- Journal of royal Microscopical Society of London. London 1879—1889. *TT*.
- Journal of the Asiatic Society of Bengal. Vol. I—LII. Calcutta. 1832—1884. *MTA*.
- Journal of the Elisha Mitchell Scientif. Society. Chapel Hill. N. C. 1887—88. Vol. IV., V. *TT*.
- Journal of the North-China Branch of the Royal Asiatic Society. Shanghai. 1879. New. Sér. Nr. XIII. *MNM. állatt.; Nr. I—IV., VI., XI. 1864—1877. EK*.
- Journal of the College of Science of the Imperial University of Japan. Vol. I., II. 1886—88. Tokyo. *MTA*.

- Journal of Physiologie. Edit. by Mich. Foster. New-York. Vol. I. II. 1878—79. *EK*.
- Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland. Vol. I., III., IV—X., XII., XIII., XV—XX. New. Sér. Vol. 1—9., 18., 19. London. 1834., 1887. *MTA.*; Vol. V—VII, X., XI., XIV. 1839—51. *EK*.
- *Journal, Quarterly — of the Geological Society of London. I—XXXVII. London. 1845—1881. etc. *Ft. int.*; *Ásvt. int.*
- Journal, The American — of science and arts. Ed. and propr. J. D. Dana, B. Silliman and E. G. Dana. New-Haven Vol. 9—13., 15—36. 1875—88. *MTA.*; *MNM. ásvt.*; *Ft. int.* 1871—89. *Műegy.*; *TT*. 1853. május—július. *EK*.
- Journal, The Asiatic — and monthly Register for British and Foreign India, China and Australia. London. 1830., 1841. febr.—jul.—decz. 1842. jan.—febr. *EK*.
- Journal, The — of entomology descriptive and geographical. London. 1865—66. Vol. I—II. *MNM állatt.*
- Journal, The — of physiology. Foster. 1885—1888. *Ok*
- Journal, The — of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society. Vol. 11—18. Bombay. 1875—1884—86. *MTA.*
- Journal, The — of the Linnean Society Botany London. 1857—1887. T. 22. *Nvt. int.*
- Journal, The — of the Linnean Society of London, Zoology. Vol. 1—22. *MNM. állatt.*
- Journal, The quarterly — of the Geological Society. London. 1845. Vol. I., II. *EK*.
- Journal, The quarterly — of science. London. Nr. 6. 1865. *MTA.*; 1879—1888. *Ok*.
- Journal, Wiener — für das gesammte Pflanzenreich. Hrsg. v. D. Hovibrenk. Bunzlau. 1853.

K.

- Kongelige Svenska Vetenskaps Akademiens Handlingar. Lásd Handlingar kongegl Svenska Vetenskaps Akademiens.
- *Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Jahrg. I—X. Hermannstadt. 1878—1887. *MTA.*; *EK*.
- Kosmos, Zeitschrift für Entwicklungslehre und einheitl. Weltaus-

schauung. Herausg. v. E. Krause. Leipzig. 1877—1889. Jahrg. V., VI., IX—XIII. *TT.*; Jahrg. I—X. *MNM. állatt.*; Jahrg. I—X. *Műegy. állatt. int.*

*Közleményei a Pozsonyi Természettudományi és Orvosi Egyletnek. (Verhandlungen des Vereins für Natur- und Heilkunde zu Pressburg). Pozsony. Uj folyam, I—VI. füzet. (1873—1887.). *TT.* I—III. Uj foly. I—VI. *MTA.*; *MNM. kt.*; *Ft. int.*

*Közlemények, Mathematikai és természettudományi —. Kiadja a M. Tud. Akadémia. I—XXIII. Budapest. 1871—1888. *Ft. int.*; 1861—1889. *MTA.*; *MNM. kt.*; *Műegy.*; *Ásvt. int.*; *Műegy. áll. int.*; *TT.*; *Rt. áll.*

*Közlöny, Földtani —. Kiadja a Magyarhoni Földtani Társulat. Budapest. 1871-től kezdve *MTA.*; *MNM. kt.*; *MNM. ásvt.*; *Ásvt. int.*; *Nvt. int.*; *Műegy.*; *Ft. int.*; *TT.* 1871—89. *EK.*

*Közlöny, Természettudományi —. Budapest. 1869—1889. *MTA.*; *MNM. kt.*; *MNM. ásvt.*; *Műegy.*; *Ft. int.*; *TT.* 1860—1868. *EK.*; *Nvt. int.*; *Műegy. állatt. int.*

L.

Landwirthschaftlichen, Die — Versuchs-Stationen. Organ für naturwissenschaftliche Forschungen auf dem Gebiete der Landwirtschaft. Berlin. XXV—XXXI. *Rt. áll.*; *TT.*

*Lapok, Erdészeti —. Selmecz, Budapest. 1862—1889. *MTA.*; *TT.*; *Ft. int.*; *MNM. kt.*; *Műegy.*; *Nvt. int.* XXIV—XXVIII. *Rt. áll.*; 1862—86. *EK.*

*Lapok, Magyar növényteni —. Szerk. és kiadja Kanitz A. Kolozsvár. 1877—1889. *TT.*; VII., IX. X. évf. *MNM. nvt.*; I—XII. évf. *Nvt. int.*; *MNM. kt.*; *EK.*

*Lapok, Rovarászati —. Kiadja dr. Kaufmann E. Pécs. 1883. *MNM. kt.*; *MTA.*; *TT.*

*Lapok, Rovartani —. Havi folyóirat, különös tekintettel a hasznos és káros rovarokra. Szerk. dr. Horváth Géza. Budapest. 1884—1886. I—II. köt. és III. köt. 1—8. füz. *MNM. kt.*; *MTA.*; *MNM. állatt.*; *TT.*; III. köt. *Zool. int.*; IV. köt. *Nvt. int.*; *Rt. áll.*; *Műegy. áll. int.*

Leopoldina. Amtliches Organ der kais.-Leopoldino-Karolinischen

- Deutschen Akademie der Naturforscher. III—IV.: VI—XV. Dresden. 1881—1889. *Ft. int.*
- *Linnaea, Journal für die Botanik. Hrsgb. v. Schlechtendal. Halle, Berlin. 1851—1882. *Nvt. int.*
- Literaturblätter für reine und angewandte Botanik. Herausgegeben von der Königl. Botan. Gesellschaft in Regensburg. I—V. (1828—1830.) *MNM. nvt.*
- London Journal of Botany, The —. Edit. by Sir W. J. Hooker. London. 1848. *EK.*
- *Lotos. Zeitschrift für Naturwissenschaften. Heraus. v. Naturhist. Verein «Lotos» in Prag. XVI—XX., XXII—XXV. Prag. 1866—1875. *Ft. int.*; Jahrg. II—XXVIII. Neue Folge. I—X. *TT.* 1868—1875. *Nvt. int.*; 1855. *EK.*

M.

- Magazin, Bernerisches — der Natur, Kunst und Wissenschaften. Bern. Bd. I—II. 1772—79. *EK.*
- Magazin de zoologie, d'anatomie comparée et de palaeontologie. Paris, par M. F. E. Guérin-Méneville. Année I—XV. *MNM. állatt.*: 1833., 1837—38. *EK.*
- Magazine, The entomological — of London. Vol. I—V. *MNM. állatt.*
- *Magazine, The entomologists monthly — of London. London. Vol. I—25. *MNM. állatt.*
- Magazine, the geological — or Monthly Journal of Geology, with which incorporated. The Geologist. Ed. by H. Woodward. etc. 1889. London. New. Sér. Decade III. Vol. VI. Nr. X. *MNM. ásvt.*; Decade I. Vol. I—X., Dec. 2. Vol. I—X. 1864-től kezdve. *Ft. int.*
- Magazine, The Mineralogical — and Journal of the Mineralogical Society of Great Britain and Ireland. London. 1877. *MNM. ásvt.*
- Magazine, The — of Natural History. Conduct. by J. C. London. 1829—32. 1838. Vol. I—V., VIII. *EK.*
- *Magazin für Insektenkunde. Herausg. v. Illiger. Braunschweig. 1801—1806. Bd. I—V. *EK.*
- Magyarhoni Természetrát. Lásd Természetrát, Magyarhoni —.
- Magyar Növénytani Lapok. Lásd Lapok, Magyar Növénytani —.
- Malacozoologische Blätter. Lásd Blätter, Malacozoologische —.

- Malpighia Rassegna Mensuale di botanica Messina. Anno. I. 1886/7.
MNM. nvt.; 1888. *Nvt. int.*
- Mathematikai és Természettudományi Értesítő. Lásd Értesítő,
 Mathem. és Term.-tudományi —.
- Mathematikai és Természettudományi Közlemények. Lásd Közle-
 mények, Mathematikai és Természettudományi —.
- Mathematische und naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn.
 Lásd Berichte, Mathematische und naturwissenschaftliche —
 aus Ungarn.
- Mathematische und naturwissenschaftliche Mittheilungen der kön.
 Preussischen Academie der Wissenschaften. Lásd Mittheilungen,
 Mathematische und naturwiss. — etc.
- Meddelanden of Societas pro Flora et Fauna Fennica. Helsingfors.
 Tom. 1—13. *MNM állatt.*; *TT.*
- Meddelelser fra den Botaniske Foreningi Kjöbenhavn. 1887—89. II.
 Bd. Nr. 1., 4—6., 8, 9. *MNM. nvt.*
- Memorie della Regia Academia di Scienze, Lettere ed Arti. Modena.
 1880—1889. *TT.*
- Memoire del Reale Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti.
 XXII. Venezia. 1882. *Ft. int.*
- Mémoires couronnées et autres mémoires publiés par l'Académie
 Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-arts de Belgique.
 XXII—XXX., XXXII. etc. Bruxelles. 1873—81. etc. *Ft. int.*
- Mémoires couronnées et mémoires des savants étrangers publiés
 par l'Académie Royale des Sciences des Lettres et Beaux-arts de
 Belgique. T. XXXVII—XLIII. etc. Bruxelles. 1873—80. etc. *Ft. int.*
- Mémoires de l'Académie Royale des Sciences etc. de Belgique.
 XL—XLIII. Bruxelles. 1873—80. *MNM. kt.*; *Ft. int.*
- *Mémoires de l'Académie Imperiale des Sciences, Arts et Belles
 Lettres de Dijon. Sér. II. Tom. X—XVI. Dijon. 1862—1870.
MTA.; 1851—70., 1877—1880. *TT.*
- Mémoires de l'Académie Imperiale des Sciences de St. Petersbourg.
 Sér. VII. Tom. 1—34. St. Petersbourg. 1859—1886. *MTA.*;
 Sér. VII. T. 1—17. *Műegy.*
- Mémoires de la Société des Sciences Physiques et Naturelles de
 Bordeaux: 2. Sér. I—V. Paris et Bordeaux. 1876—82. etc. *Ft. int.*;
 1854-től *Műegy.* Sér. I. Tom. 9., 10., Sér. II—III. 1873—88.
TT.

- Mémoires de la Société d'Histoire Naturelle de Paris. Paris. Prail-
rial. An. VII. *EK*.
- *Mémoires de la Société Géologique de France. 1. Sér. I—V.: 2.
Sér. I—X.; 3. Sér. II. etc. Paris. 1833—82. etc. *Ft. int.*
- Mémoires de la Société Linnéenne de Normandie. Vol. VII—VIII.
Paris. 1842—49. *Ft. int.*
- Mémoires de la Société Nationale des Sciences Naturelles de Cher-
bourg. Paris. 1871—1885. Tom. 16—25. *Ft. int.*
- Mémoires de la Société Royale des Sciences de Liège. Liège. 1844. *EK*.
- Mémoires du comité géologique. Vol. I—III. St. Petersburg. 1883—
1885. *Ft. int.*
- Mémoires. Nouveaux — de la Société Impériale des Naturalistes
de Moscou. Moscou. Tom. I., III. *MNM. allatt.*
- Mémoires of the National Academy of Sciences. Vol. II., III. Wa-
shington. 1883—1886. *MTA*.
- Mémoires of the Royal Society of London ora New Abridgement
of the Philosophical Transactions. By Mr. Baddam. Second Edit.
Vol. I—X. London. 1745. *MTA*.
- Mémoires présentés par divers savants à l'Académie des Scien-
ces de l'Institut Impérial de France. Sciences mathématiques et
physiques. Tom. 1—19. Paris. 1827—65. *MTA*.
- Mémoires of the Boston Society of Natural History. Vol. II. Part. 4.;
Vol. III. Boston. 1875—82. etc. *Ft. int.*
- Mémoires of the Geological Survey of India. I. 2—3.; II—IX. Cal-
cutta. 1858—82. etc. *Ft. int.*
- Mémoires of the Geological Survey of the United Kingdom. Decade
I—XIII. London. 1849—72. *Ft. int.*
- Mémoires of the Geological Survey of Great-Britain. London 1857—
1872. *Ft. int.*
- Mémoires of the Science Department Tokio Daigaku. No. 9. Tokio.
1883. *Ft. int.*
- Mémorias da Academia Real das Sciencias de Lisboa. Classe de
sciencias mathematicas, physicas e naturales. Nova Sér. Tomo
I—VI. Lisboa. 1854—1881. *MTA*.
- Mémorias de la Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Natu-
rales de Madrid. Tomo. XI—XIII. Madrid. 1887—1889. *MTA*.
- Mémoire del Imperiale Reale Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed
Arti. Vol. 11—22. Venezia. 1862—1885. *MTA*; *TT*.

Mémoria della Accademia di Scienze dell' Istituto di Bologna. Sér.

4. Tom. I—III. Bologna. 1880—81. *Ft. int.*

Mémorie per servire alla descrizione della carta geologica d'Italia.

I., II. 1—2., III. 1. Firenze. 1871—76. *Ft. int.*

Mémoires du Museum d'Histoire Naturelle de Paris. 1815—1828.

MNM. állatt.: 1815—1822. Tom. I—VIII. *EK.*

Mineralogische Mittheilungen. V. Tschermak. Lásd Mittheilungen,
Mineralogische —.

Mineralogische und petrographische Mittheilungen. V. Tschermak.

Lásd Mittheilungen, Mineralogische und petrographische —.

Miscellaneous Publications of the Un. St. Geological Survey of the
Territories. Lásd Publications, Miscellaneous — etc.

Mittheilungen aus dem Botanischen Institute zu Graz. Hrsg. v. H.

Leitgeb. Jena. 1886. *Nvt. int.*

Mittheilungen aus dem Embryologischen Institute der k. k. Univer-
sität in Wien. Herausg. v. S. L. Schenk. Wien. 1877—1880.

Zool. int.

*Mittheilungen aus dem Jahrbuche der königl. ung. Geologisch.

Anstalt. I-től kezdve. Budapest. 1872-től. *Ft. int.*

Mittheilungen aus dem Osterlande. Altenburg. 1854—59. 1861—

1896. 1880—1888. *TT.*

Mittheilungen aus dem Vereine der Naturfreunde in Reichenberg

IV., XII—XIV etc. Reichenberg. 1873—83. etc. *Ft. int.*

Mittheilungen aus dem Zoologischen Museum zu Dresden. Dresden.

Heft. I—III. *MNM. állatt.*

Mittheilungen aus den Verhandlungen der Gesellschaft Naturfor-
forschender Freunde zu Berlin. Berlin. 1837—1839. Jahrg. I—III.

MNM. állatt.

Mittheilungen aus der Gesamtgebiete der Botanik. Hrsg. v. A.

Schenk und Chr. Luerssen Leipzig. 1871—75. *Nvt. int.*

*Mittheilungen aus der zoologischen Station zu Neapel. Berlin. Bd.

I—IX. *MNM. állatt.*; Bd. I—IX. *Zool. int.*

Mittheilungen, Botanische —. C. Nägeli. München. 1862—1881.

Nvt. int.

Mittheilungen der kaiserl. königl. Mährisch-schlesischen Gesellschaft
zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde

in Brünn. Jahrg. 57-től a 64-ik kivételével végig. *MNM. állatt.*

Mittheilungen der Naturforschenden Gesellschaft in Bern. Bern.

1843—1889. Jahrg. 1871—1887. *MNM. állatt.*; 1843—1871. *Műegy.*; 1850—1888. *Ft. int.*; 1860—1888. *TT.*

Mittheilungen der Naturforschenden Gesellschaft zu Thurgau. Thurgau. Bd. 5—8. *TT.*

Mittheilungen der Naturforschenden Gesellschaft in Zürich. Zürich. 1847—48, 1856—75. *TT.*

*Mittheilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft: G. Stierlein in Schaffhausen. Bd. I—VIII. *MNM. állatt.*

Mittheilungen des Deutschen und Österr. Alpenvereins I—IV., VI—IX. Frankfurt a. M. et Wien. 1875—83. etc. *Ft. int.*

Mittheilungen des Münchner Entomologischen Vereins. München. Jahrg. I—V. *MNM. állatt.*

Mittheilungen der Naturwissenschaftlichen Vereins zu Aussig. Aussig. 1877. *TT.*

Mittheilungen des Naturwissenschaftlichen Vereins für Steiermark. Graz. 1863—89. *MNM. ásvt.* 1879—89. *Ft. int.*; 1863—1888. *TT.*

Mittheilungen des Naturwissenschaftlichen Vereins von Neu-Vorpommern und Rügen. Greifswald. Jahrg. 1—20. 1869—1888. *TT.*

*Mittheilungen des Ornithologischen Vereins in Wien. Wien. Jahrg. I—X. *MNM. állatt.*

Mittheilungen des Vereins für Erdkunde zu Halle a. S. 1877—89. etc. Halle. *Ft. int.*; *TT.*

Mittheilungen des Vereins nördlich der Elbe zur Verbreitung naturwiss. Kenntnisse. I., 4—9. Kiel. 1857—69. *Ft. int.*

Mittheilungen des Vereins von Freunden der Erdkunde. Leipzig. 1872—1888. *TT.*

Mittheilungen, Mathem. und naturwissenschaftliche — d. köngl. preussischen Academie der Wissenschaften. Berlin. 1882—1887. *Nvt. int.*

*Mittheilungen, Mineralogische und Petrographische —. (Tschermak.) Herausg. v. F. Becke. XI. Bd. Wien. 1870—1889. *MNM. ásvt.*; *Műegy.*

*Mittheilungen — Mineralogische — (Gesammelt von G. Tschermak. Jahrg. 1871—77. Neue Folge I—V. etc. Wien 1872—83. etc. *Ft. int.*; *Ásvt. int.*

Mittheilungen, Monatliche — des Naturwissenschaftlichen Vereins

des Regierungsbezirks Frankfurt. a. d. O. Frankfurt a. d. Odera.
Jahrg. 2—7. 1884—89. *TT.*

Monatliche Mittheilungen des Naturwissenschaftlichen Vereins des
Regierungs-bezirks Frankfurt a. d. O. Lásd Mittheilungen,
Monatliche — etc.

Monatsberichte der kön. preussischen Akademie der Wissenschaften
zu Berlin. Jahrg. 1856—1881. *MTA.*; 1876—81. *Ft. int.*;
1836—1881. *Műegy.*; 1861., 1863—1881. *TT.*; 1871—1881.
Nvt. int.

Monatsberichte über die Verhandlungen der Gesellschaft für Erdkunde
zu Berlin. V. Mahlmann. Neue Folge. Bd. I—X. Berlin.
1844—53. *EK.*

Monatshefte, Illustrierte — für die Gesamt-Interessen des Gartenbaues.
Weiss J. E., Kolb M., Lebl M. München et Leipzig.
1888. 12. Heft. *Nvt. int.*

Monatschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen.
Prag. 1827—29. Bd. I—III. *EK.*

*Monatsschrift, Wiener entomologisches. — Wien. Bd. I—VIII.
MNM. állatt.

Monographs of the United States Geological Survey. Vol. II—V.
Washington. 1882—83. *Ft. int.*

Morphologisches Jahrbuch. Lásd Jahrbuch, Morphologisches —.

*Munkálatai a Magyarhoni Földtani Társulatnak. Pest. 1856—70.
I—V. köt. *MNM. ásvt.*; I—XXIII. k. *MNM. kt.*; *MTA.*; *Ft. int.*
TT.; *Ásvt. int.* 1863., 1864., 1868., 1870., 1872. *Nvt. int.*;
1856. 1863. *EK.*

*Munkálatai, A magyar orvosok és természetvizsgálók —. 1882.
évig bezárólag teljesen. *MNM. állatt.*; II—XII., XIV—XXII.
Ft. int.; 1842-től végig *MNM. kt.*; *MTA.*; *Műegy.*; *TT.*
1841—1881. *Műegy. áll. int.*; *Rt. áll.*

Museum Senkenbergianum. Abhandlungen aus dem Gebiete der
beschreibenden Naturgeschichte. Von Mitgliedern den Senkenbergischen
Naturforschenden Gesellschaft in Frankfurt am Main.
Frankfurt am. M. 1833—1845. *MNM. állatt.*

N.

- *Nachrichten, Entomologische — von Katter. Stettin. 1875—89. Bd. I—XV. *MNM. áll.*; *Rt. áll.* Jahrg. II. XI—XV. *Műegy. áll. int.*
- *Nachrichten von der Georg-Augustus-Universität und der kön. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Jahrg. 1847—1855.; 1862—63., 1865—87. Göttingen. *MTA.* 1876—82. etc. *Ft. int.*; 1877—1887. *TT.*
- Naturaliste, Le —. Journal des Échanges et des Nouvelles par Deyrolle, Paris. Année I—IX. *MNM. állatt.*
- Naturalist, The American —. An illustrated Magazine of Natural History. Philadelphia. 1881—89. Vol. XV—XX. *Rt. áll.*
- Nature a weekly illustrated Journal of Science. London. 1875—89. *MNM. ásvt.* Vol. XXIX—XXXIII. *Ft. int.* 1869—1889. *Műegy.* Vol. I—LX. *TT.*
- Naturforscher, Der —, Wochenblatt zur Verbreitung der Fortschritte in den Naturwissenschaften. Herausgeg. v. Sklarek W. Berlin. 1868—75. Jahrg. I—VIII. *MNM. ásvt.* IX—XVI. etc. *Ft. int.* 1868—1889. *Műegy.* Jahrg. I—XXI. *TT.*
- *Naturfreund, Der — Ungarns. Herausg. v. J. Nagy u. A. Fr. Láng. Neutra 1857., 1858. *MTA.*; *MNM kt.*; *ÉK.*
- Naturhistorisk Tjidskrift. Lásd Tjidskrift, Naturhistorisk —.
- Naturkundig Tjidskrift voor Nederlandsche Indie. Lásd Tjidskrift, Naturkundig — etc.
- Naturvidenskabelige og Mathematiskc handlinger, of det kong. Danske Videnskabernes Selskabet. Lásd Afhandlinger, Natur. og Mathem. —, af det kong. Danske. Videns. Selskabet.
- Naturwissenschaftliche Abhandlungen. Von Hoidinger W. Lásd Abhandlungen, Naturwissenschaftliche. —.
- Naturwissenschaftliche Rundschau. Lásd Rundschau, Naturwissenschaftliche. —.
- Naumannia, Journal für die Ornithologie vorzugsweise Europas. v. E. Baldamus. Dessau. Bd. I—VIII. *MNM. állatt.*
- Neue Allgemeine deutsche Blumen- und Garten-Zeitung. Lásd Zeitung, Neue allgemeine deutsche Blumen- und Garten—..
- Neue Blumen-Zeitung. Lásd Zeitung, Neue Blumen —.
- Neues Jahrbuch für Mineralogie, Geologie und Palaeontologie. Lásd Jahrbuch, Neues — für Mineralogie etc.

Neues Journal für die Botanik. Lásd Journal, Neues — für die Botanik.

Neuestes Gartenjahrbuch. Von Ferd. Biedenfeld. Lásd Gartenjahrbuch, Neuestes —.

Neujahrsblatt. Herausgeg. von der Naturforschend. Gesellschaft. Stück, 1—81. Zürich. 1799—1879. *Ft. int.*

Notes from the Leyden Museum. Leyden. Schlegel et Jentinck. Bd. I—X. *MNM. állatt.*

Notiser ur Sällkapets pro Fauna et Fora Fennica Törhandlingar. Helsingfors. Bd. II—XI. *MNM. állatt.*; 2., 3., 7—14. *TT.*

Notizblatt des Vereins für Erdkunde und Verwandte Wissenschaften zu Darmstadt und des Mittelrhein. geol. Vereins. 3. Folg. XVI., XVIII.; 4. Folg. I—III. etc. Darmstadt. 1877—82. etc. *Ft. int.* 1858—67. *Müegy.*

Notizen aus dem Gebiete der Natur- und Heilkunde. Gesamm. u. mitgeth. v. Fr. v. Froriep. Bd. I—L. Erfurt, Weimar. 1822—1836. Neue Notizen. Bd. 1—XXX.; XXXIII—XL. 1837—1846 Dritte Reihe, Bd. I—IX. 1847—49.; 1857. *EK.*

Nouveaux Mémoires de la Société Imperiale des Naturalistes de Moscou. Lásd Mémoires, Nouveaux — de la Société des Naturalistes de Moscou.

Nova Acta Academiae Caesareae Leopoldino-Carolinae Germanicae Naturae Curiosorum. Lásd Acta, Nova — Ac. Caes. Leop. Carol. Germ. Naturae Curiosorum.

Nova Acta Regiae Societatis Scientiarum Upsaliensis. Lásd Acta, Nova — Reg. Societ. Scient. Upsaliensis.

O.

Öfversigt af Finska Vetenskaps Societetens Förhandlingar T. IV., VI—XXVI. Helsingfors. 1856—57. *MTA.*

Oesterreichisch botanische Zeitschrift. Lásd Zeitschrift, Oesterreichisch botanische —.

Oesterreichisches botanisches Wochenblatt. Lásd Wochenblatt, Oesterreichisches botanisches —.

Oesterreichisches landwirtschaftliches Wochenblatt. Lásd Wochenblatt, Oesterreichisches landwirtschaftliches —.

Oesterreichische Zeitschrift für Berg- und Hüttenwesen. Lásd Zeitschrift, Oesterreichische — für Berg- und Hüttenwesen.

Ofversigt af kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar. Stockholm. Argaug. 1852—1888. M. Ak. 1871—1880. *Ft. int.*

*Ornis. Internationale Zeitschrift für die gesammte Ornithologie. Organ des Permanenten Internationalen Ornithologischen Comité's in Wien. 1884—89. Jahrg. I—V. *MNM. állatt.; Rt. áll.; Műegy. áll. int.*

Orvos-természettudományi Értesítő. Lásd Értesítő, Orvos-természettudományi —.

Oversigt over det kongl. Danske Videnskabernes Selskabs Forhandlingar og dets Medlemmers Arbejder. Aaret. 1853—1886. Kjöbenhavn. *MTA.*

P.

Paläontologia Indica. Calcutta. 1865—82. etc. *Ft. int.*

Paléontologie Francaise. Paris. 1840—1883. etc. *Ft. int.*

Palaeontologische Abhandlungen. Von W. Dames u. E. Kayser. Lásd Abhandlungen, Palaeontologische —.

Paleontographica. Beiträge zur Naturgeschichte der Vorwelt. Hrsg. v. W. Dunker et H. v. Meyer. I—XVIII. 1—6.; XIX. 1—4 et Suppl. III. Lief. I., II. 1—2.; III. 1—4.; IV—VII.; X—XI. Cassel. 1851—83. etc. *Ft. int.*

Paläontographical Society. Vol. I—XXXVI. etc. London. 1847—1883. etc. *Ft. int.*

Pomietnik Akademii Umiejetnosci. Krakow. Tom. III—XV. *TT.*

Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Lásd Transactions, Philosophical — etc.

Preliminary Report of the field Work of the U. St. Geol. and Geogr. Survey of the Territories. Lásd Report, Preliminary etc.

Proceedings and Transactions of the Royal Society of Canada for the yearss 1882—86. Montreal. *MTA.*

Proceedings of American assotiation for the Advancement of Science. Salem. 1875—1887. *TT.*

*Proceedings of the Academy of Natural Sciences of Philadelphia. Philadelphia. Tom. 1858—1884., 1885—1888. *MNM. állatt.; 1865—1888. MNM. kt.; TT.*

- Proceedings of the American Philosophical Society. Philadelphia. Vol. 1—23. 1840—1886. *MTA.*; 1838—1852. *EK.*
- Proceedings of the Boston Society of Natural History. Boston. Vol. XVIII—XXIII. *MNM. állatt.*; Vol. XVIII—XXI. etc. *Ft. int.*
- Proceedings of the California Academy of Sciences. 1882. M. Ak.
- Proceedings of the Davenport Academy of Natural Sciences. Davenport. Vol. I. et IV. *MNM. állatt.*; I., III., IV. Vol. 1867—76.; 1878—1881., 1882—84. *TT.*
- Proceedings of the Geological Society of London. I—IV. London. 1834—46. *Ft. int.*
- Proceedings of the Geologist Association of London. 1861—62. *Ásvt. int.*
- *Proceedings of the Royal Society of London. London. Vol. VII—XLII. 1856—1887. *MTA.*; XXVII—XXXIV., 1877—1882. etc. *Ft. int.*
- Proceedings of the Natural History Society of Glasgow. Glasgow. 1869—1888. *TT.*
- Proceedings of the Scientific Meetings Zoological Society of London. London. 1830—1889. *MNM. állatt.*
- Proceedings of the Society of Natural History. Dublin. Vol. I—IV. 1849—1865. *TT.*
- Procès-Verbaux des séances de la Société Malacologique de Belgique. T. III—XII. etc. Bruxelles. 1874—1883. etc. *Ft. int.*
- Processen-Verbaal van de Gewone Vergaderingen. d. Akad. 1874—1875. Nr. 1—10. Amsterdam. *Ft. int.*
- Processi Verbali della Societa Toscana di Scienze Naturali. I—III. Pisa. 1878—83. etc. *Ft. int.*
- Publications, Miscellaneons — of the Un. St. Geological Survey of the Territories. Nr. 13., 5., 7—10., 12. et Nr. 5., 2. edition. Washington 1874—80. etc. *Ft. int.*

Q.

- Quarterly Journal of the Geological Society of London. Lásd Journal, Quarterly — of the Geological Society of London.

R.

- Rad Jugoslavenske Akademije Znanosti i Umjetnosti. XIV—XXXII. XXXVIII., XL—LVII., LIX—LXIV. 2. a., 2. b., LXVI., III. 1. Zágráb. 1871—83. etc. *MNM. kt. Ft. int.*
- Rapport Annuel del' Commission Geolog. et d'Histoire Naturelle du Canada. Ottawa. 1885—86. *TT.*
- Record, The Geological — Whitaker-William. London. 1875—1880. *MNM. ásvt.*; 1874—78. *Ft. int.*
- Records of the Geological Survey of India. I—III., V—XV. etc. Calcutta. 1870—1882. etc. *MNM. ásvt.*; *Ft. int.*
- Relazione interno ai lavori della r. Stazione di Entomologia Agraria di Firenze. Roma. 1875—1882. *Rt. áll.*
- Rendiconti delle sessioni dell' Accademia delle Scienze del Istituto di Bologna. 1881—82. Bologna. *Ft. int.*
- Rendiconti d. r. Istituto Lombardo di Scienze e Lettere. Sér. II. Vol. XIII—XIV. Milano. 1880—81. etc. *Ft. int.*
- Rendiconto dell' Academia delle Scienze Fisiche e Matematiche di Napoli. Neapoli. Anno XV., XIX—XXVIII. *MNM. állatt.*; XII—XXI.; etc. 1873—1881. *Ft. int.*
- Repertorium annum literaturae botanicae periodicae curavit J. A. von Bemmelen, G. C. W. Bohnensiege et W. Burek. Harlem. Bd. I—VIII. *Nvt. int.*
- Report, Annual — of the American Museum of Natural History. New-York. 1870. *Ft. int.*; Tom. I—XVI. *TT.*
- Report, Annual — of the board of public education of the first school district of Pennsylvania. Philadelphia. 1873. *Ft. int.*
- Report, Annual — of the board of regents of the Smithsonian Institution for 1854—58.; 1862—78.; 1880. Washington. *MNM. kt.*; *TT.*; *Ft. int.* 1858., 1860., 1863., 1867—72., 1875—76. 1879. *MNM állatt.*; 1849—1884. *MTA.*; 1849—1881. *EK.*
- Report, Annual — of the Entomological Commission. 1878. 1. Washington. *TT.*; *Ft. int.*; 1878—83. I—III. *Rt. int.*
- Report, Annual — of the Geological Survey of Indiana by E. F. Cox. I., III., IV. Indianapolis. 1869—72. *Ft. int.*
- Report, Annual — of the State Geologist for the year 1874. Treuton. *Ft. int.*
- Report, Annual — of the trustees of the Museum of Comparative Zoology at Harvard College in Cambridge. 1868., 1871—76.,

- 1878—82. etc. Boston et Cambridge. *Ft. int.*; 1866—1876.: 1879—89. *TT.*; *MNM. kt.*
- Report, Annual — of the U. S. Geological Survey of the Territories. I—XI. Washington. 1871—79. *Ft. int.*; 1867—1876. *Ásvt. int.*
- Report, Annual — on the noxious, beneficial and other insects of the State of Missouri. By Ch. V. Riley. Jefferson City. 1869—1877. Index et Suppl. *Rt. áll.*
- Report of a geological reconnaissance of Arkansas. I—II. By D. D. Quen. Philadelphia. 1858—60. *Ft. int.*
- Report of observations of injurious insect. London. 1880—86. *Rt. áll.*
- Report of progress of the Geological Survey of Canada. From its com. — 1863. For. 1871—72.; 1874—75. Montreal. 1863—76. *Ft. int.*
- Report of Progress of the Geological Survey of Victoria. Nr. IV. Melbourne. 1877. *Ft. int.*
- Report of the Commissioner of Agriculture. Washington. 1878—1883. *Rt. áll.*
- Report of the noxious, beneficial and other insects, of the State of New-York. By Asa Fitch. Albany. 1856—59. Vol. 1—9 et 14. *Rt. áll.*
- Report of the State Entomologist of the noxious and beneficial insects of the State of Illinois. Springfield 1877—88. Report. 6—14. *Rt. áll.*
- Report of the United States Geological Survey of the territories. Vol. I.; V.; VII.; IX—XII. Washington. 1873—79. *Ft. int. TT.*
- Report on insect and fungus pests. Department of Agriculture. Queensland. Brisbane. 1889. Nr. 1. *Rt. áll.*
- Report on the Geological Survey of the State of Jawa. 1858. Vol. I. 1—2.; 1870. Vol. I—II. Des Moines. 1858—70. *Ft. int.*
- Report on the scientific results of the voyage of H. M. S. Challenger during the years 1873—76. Zoology. Vol. I—VII. London. 1881—83. *Ft. int.*
- Report, Preliminary — of the field Work of the Un. St. Geol. and Geogr. Survey of the territories for the season of 1877. Washington. *Ft. int.*; 1870—1878. *TT.*

Report upon geograph. and geol. explorations west of the one hundredth meridian. Part. 1. Vol. IV. et Vol. III. Supplem. Washington. 1875., 1881. *Ft. int.*

Review, The Anthropological — and Journal of the Anthropological Society of London. 1863. máj. 1865. febr. *EK.*

Review, The Natural History — ; a Quarterly Journal of Biological Science. London. 1861. okt. 1862. jan.—jul. *EK.*

Revue de géologie. I—XIV. Paris. 1861—78. *Ft. int.*

*Revue entomologique. Publ. par G. Silbermann Paris. Bd. I., II., IV. teljesen, a III. hézagosan. *MNM. állatt.*

*Revue et Magazine de zoologie pure et appliquée. par Guérin-Ménueville. Paris. 1879-ig mind a 42 évf. *MNM. állatt.*

Revue générale de botanique. Par. G. Bonnier. Paris. 1888. *Nvt. int.*

Revue scientifique de la France et de l'étranger. II. Sér. T. I—XIX., 3. Sér. I—VI. Paris. 1871—83. etc. *Ft. int.*

Revue zoologique par la Société Cuvierenne. par Guérin Ménueville Paris. Vol. I—XI. *MNM. állatt.*; 1838. 1842. Nr. 9., 1843. Nr. 6., 1847. Nr. 1., 1848. Nr. 12. *EK.*

Rheinischer Jahrbuch für Gartenkunde und Botanik. Lásd Jahrbuch, Rheinischer — für Gartenkunde und Botanik.

Rivista di Mineralogia e Cristallografia Italiana. Diretta da R. Panebianca. Vol. V. Padova. 1889. *MNM. ásvt.*

Rovarászati lapok. Lásd Lapok, Rovarászati —.

Rovartani lapok. Lásd Lapok rovtani —.

Rundschau, Naturwissenschaftliche —. Herausg. v. Dr. W. Sklarek. I—IV. Jahrg. Braunschweig. *MNM. ásv.*; *Műegy.*

S.

Schriften der Berlinischen Gesellschaft Naturforschender Freunde. Berlin. 1780—1792. Bd. I—X. *MNM. állatt.*

Schriften der königl. Physikalisch-ökonomischen Gesellschaft zu Königsberg. 1860—1888. *TT.*

*Schriften der Naturforschenden Gesellschaft in Danzig. Danzig. Neue Folge: V. Bd. 4. H.; VI. Bd. 1., 3., 4.; VII. Bd. 1. H., *MNM. állatt.* Bd. III—VII. *TT.*

Schriften der Naturforschenden Gesellschaft zu Dorpat. Dorpat. Bd. 4—8. 1879—1887. *TT*.

*Schriften der Physikalisch-ökonomischen Gesellschaft zu Königsberg. Jahrg. 17—20., 21., 23., 26. *MNM. állatt.* 1—24. etc. 1861—83. etc. *Ft. int.*

Schriften des Naturwissenschaftlichen Vereins des Harzes. Wernigerode. 1886—88. Bd. I—III. *TT*.

Schriften des Naturwiss. Vereins für Schleswig—Holstein. I. 1., 3.; II. 2.; III. 1—2.; IV. 1., 2.; V. 1. Kiel. 1875—83. etc. *Ft. int.*; Bd. I—VIII. *TT*.

Schriften der Vereins für Geschichte und Naturgeschichte in Baar. 1870—1889. Tom. I—VII. *TT*.

Schriften des Vereins zur Verbreitung Naturwiss. Kenntnisse in Wien. II—VII., IX—X., XIV—XXIII. etc. Wien. 1863—83. etc. *Ft. int.*; 1—28. *TT*.

*Schriften, Neue — der Gesellschaft Naturforschender Freunde zu Berlin. Bd. I—IV. Berlin. *MNM. állatt.*

Schweizerische Zeitschrift für Natur- und Heilkunde. Lásd Zeitschrift, Schweizerische — für Natur- und Heilkunde.

Science, An illustrated journal. Vol. I—II. Cambridge. Mass. 1883. *Ft. int.*

Sitzungsberichte der böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften zu Prag. Jahrg. 1861—1886. *MTA.*; 1870—77., 1880—81. *Ft. int.*; 1877—1889. *TT*.

Sitzungsberichte der Gelehrten Esthnischen Gesellschaft zu Dorpat. Jahrg. 1870—1887. Dorpat. *MTA*.

Sitzungsberichte der Gesellschaft Naturforschender Freunde zu Berlin. Jahrg. 1870—1888. *MNM. állatt.*; 1873—88. *Ft. int.*

Sitzungsberichte der Gesellschaft für Medicin und Naturwissenschaften. Jena. 1878—1885. *TT*.

*Sitzungsberichte der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Mathem. naturw. Classe, I—III. Abth. Jahrg. 1848—1889. Wien. *MTA.*; 1848—1888. *Ft. int.*; *Műegy.*; Bd. 47—98. *TT*.

Sitzungsberichte der königl. Bayerischen Akademie der Wissenschaften. Jahrg. 1860—1887. Math. phys. Classe. München. *MTA.*; I—XIII. etc. *Ft. int.*; 1860—1889. *Műegy.*; 1877—1888. *TT*.

Sitzungsberichte der königl. Preussischen Akademie der Wissen-

- schaften zu Berlin. Jahrg. 1882—1889. *MTA.*; *Ft. int.*; 1882—1889. *Műegy.*; 1882—1889. *TT.*
- *Sitzungsberichte der Naturwissenschaftlichen Gesellschaft Isis in Dresden. Dresden. Jahrg. 1879. *MNM. állatt.*; 1861., 1863—1869., 1870. 4—12., 1871—1881. *Ft. int.*; 1877—1889. *TT.*
- Sitzungsberichte der Naturforscher-Gesellschaft bei der Universität Dorpat. Dorpat. Bd. IV—VI. *MNM. állatt.*; IV. 2.: V. 2—3.; VI. 1—2. *Ft. int.*; 1879—89. H. 478. *TT.*
- Sitzungsberichte der Naturforschenden Gesellschaft zu Leipzig. I—IX. Leipzig. 1875—83. etc. *Ft. int.*
- Sitzungsberichte der Niederrheinischen Gesellschaft für Natur- und Heilkunde zu Bonn. Bonn. 1880—82. *Nvt. int.*
- Sitzungsberichte der Physikalisch-medicinischen Gesellschaft zu Würzburg. Jahrg. 1881—1882. Würzburg. *Ft. int.*; 1866—1886. *OK.*
- Skrifter, Det kongelige Danske Videnskabernes Selskabs —. Kjöbenhavn. Naturvidenskabelig og Mathematisk Afdeling. Bd. I—XII. *MTA.*
- Skriften, Nye Samling af det kongelige Danske Videnskabernes Selskabs —. Kjöbenhavn. Deel. 1—5. 1781—99. *MTA.*
- Skrifter, Det kong. Norske Videnskabernes Selskabs — Thron-dhjem. 1878—84. *MTA.*; 1868—1880. *Ft. int.*
- Smithsonian miscellaneous collections. Washington. Vol. I—XXX. 1862—1887. *MTA.*; *Ft. int.*; *Nvt. int.*; 1862—1869. *EK.*
- Société Botanique de Lyon. Bulletin trimestriel. Lyon. 1885—1888. *MNM. nvt.*
- Spomeh na tuznu svetanost pril. Smrti. Dra J. Panticha. Belgrad. 1888. *MTA.*
- Sprawozdania komisji jezy kowój Akademię Umiejętności w Krakowie. Tom. I—III. Kraków. 1880—84. *MTA.*
- *Sprawozdanie komisji fizyograficznej. Kraków. Tom. 8—20. *TT.*

T.

- *Taschenbuch für die gesammte Mineralogie. Redig. von Leonhard C. C. Frankfurt. Heidelberg. Stuttgart. 1807—74. *MNM. ásvt.*; 1816—1888. *OK.*

*Természetbarát, Magyarhoni —. Nyitra. II. évf. 1., 3. füz. *Ft. int.* ;
I—II. évf. *MNM. kt.* ; *MTA.* ; *EK.*

Természetrajzi füzetek. Lásd Füzetek, Természetrajzi —.

Természettudományi füzetek. Lásd Füzetek, Természettudományi —.

Természettudományi közlöny. Lásd Közlöny, Természettudományi —.

The American Entomologist. Lásd Entomologist, The american —.

The American Journal of Science and Arts. Lásd Journal, The
American — of Science and Arts.

The American Naturalist. Lásd Naturalist, The American —.

The Anthropological Review and Journal of the Anthropologica
Society of London. Lásd Review, The Anthropological — etc.

The Asiatic Journal and monthly Register for British and Foreign
India, China and Australia. Lásd Journal, The Asiatic — and
monthly Register etc.

The Botanical Gazette. Lásd Gazette, The botanical —.

The entomological Magazine. Lásd Magazine, The entomological —.

The entomologists monthly Magazine. Lásd Magazine, The entomo-
logists monthly —.

The geological Magazine. Lásd Magazine, The geological —.

The geological Record. Lásd Record, The geological —.

The Ibis. A Magazin of general Ornithology. Lásd Ibis, The —.
A Magazin of gen. Ornithology.

The Ibis. A Quarterly Journal of Ornithology. Lásd Ibis, The —.
A quarterly Journal of Ornithology.

The Journal of Entomology descriptive and geographical. Lásd
Journal, The — of Entomology etc.

The Journal of Physiology. Lásd Journal, The — of Physiology.

The Journal of the Bombay branch of the royal Asiatic Society.
Lásd Journal, The — af the Bombay branch etc.

The Journal of the Linnean Society Botany. Lásd Journal, The —
of the Linnean Society Botany.

The Journal of the Linnean Society of London, Zoology. Lásd
Journal, The — of the Linnean Society of London, Zoology.

The Magazine of Natural History of London. Lásd Magazine, The
— of Natural History of London.

The mineralogical Magazine etc. Lásd Magazine, The Mineralo-
gical — etc.

The Natural History Review. Lásd. Review, The natural History —. The Quarterly Journal of the Geological Society of London. Lásd Journal, The Quarterly — of the Geological Society of London. The Quarterly Journal of science. Lásd Journal, The quarterly — of science.

Tijdschrift voor de Wisen Natuurkundige Wetenschappen. Amsterdam. Decl. I., II., IV., V. 1848—1852. *EK*.

Tidsskrift, Entomologisk —. Stockholm. Bd. 1—3. *MNM. állatt.*

Tidsskrift, Botanisk — udgivet of den botaniske foreningi Kjöbenhavn. Kjöbenhavn. 1875—1889. *MNM. nvt.*

Tidsskrift for Tiskeri. Fiedler og Feddersen. Kjöbenhavn. Bd. I—XIV. *MNM. állatt.*

Tidsskrift, Naturhistorisk —. Kjöbenhavn (Kroyer-Schiödt). Bd. I—XIV. *MNM. állatt.*

*Tidsskrift Naturkundig — voor Nederlandsch Indie. Batavia. Decl. I—XLII. *MNM. állatt.*

Tijdschrift voor Entomologie. Uitgegeven door de Nederlandsche Entomologische Vereenniging. S'Grauenhage. Bd. I—XXXI. *MNM. állatt.*

Tijdschrift voor Indische Taalhanden Volkenkunde, nitgegeven door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen Decl. 2., 4., 5., 7—15—19. Batavia. 1854—69. *MTA.*

Transactions of the Academy of Science of St. Louis. Vol. I—IV. St. Louis. 1857—86. *MTA.*; I—III., IV. 1., 2. 1860—82. *Ft. int.; TT.*

Transactions of the American Philosophical Society, held at Philadelphia. Philadelphia. New-Series, Vol. IV. Part. 3. *MNM. állatt.* New-Series, Vol. II—XV. *MTA.*

Transactions of the Chicago Academy of Sciences. Vol. I. Part. 2. Chicago. 1869. *MTA.*

Transactions of the China-Branch of the royal Asiatic Society. Part. I—IV. Hongkong. 1847—59. *MTA.*

Transactions of the Connecticut Academy of Arts and Sciences. Vol. I—V. New-Haven. 1871—82. *MTA.*; III. 1. *Ft. int.*

Transactions of the eighteenth and nineteenth annual meetings of the Kansas Academie of Science. Kansas. Topeka. 1885—86. *TT.*

Transactions of the New-York Academy of Sciences. Vol. I—III. New-York. 1881—84. *MTA.*; 1886—88. *TT.*

- Transactions of the royal Asiatic Society of Great-Britain and Ireland. Vol. 1—3. London. 1827—35. *MTA*.
- Transactions of the royal Society of Edinburgh. Vol. 13—29. Edinburgh. 1842—1880. *MTA*.; Vol. 30—33. *TT*.
- Transactions of the Seismological Society of Japan. I—V. Tokio. 1880—83. etc. *Ft. int.*
- *Transactions of the Zoological Society of London. London. Vol. I—XII. *MNM. állatt.*
- Transactions of the Wagner Free Institute of Science of Philadelphia. Vol. I. Philadelphia. 1887. *MTA*.; *TT*.
- *Transactions, Philosophical of the Royal Society of London. Year 1801—1886. Vol. 1—177. *MTA*.; *Műegy.*
- *Transactions, The — of the Entomological Society of London. London. Teljes. *MNM. állatt.*
- *Transactions, The — of the Linnean Society of London. London. Vol. I—XXXIV. *MNM. állatt.*
- Transactions, The — of the Linnean Society of London. Second Series: Botany. London. 1875—1879. *MNM. nvt.*
- *Transsilvania, periodische Zeitschrift für Landeskunde. Hermannstadt-Kronstadt. 1833—1838. *MNM. ásv.*; *EK*.
- Tromsøs Museums Aarsberetning. Lásd Aarsberetning Museums Tromsøs —.
- Tromsøs Museums Aarshefter. Lásd Aarshefter, Museums Tromsøs —.
- Trudi s Petersburgskago Botanicsezkago Sada. Petersburg. 1871—1889. A 14-dik kötettől kezdve «Acta Horti Petropolitani» címen. *MNM. nvt.*

U.

- Untersuchungen aus dem Botanischen Institut zu Tübingen. Hrsg. v. W. Pfeffer. Leipzig. 1881. *Nvt. int.*
- Untersuchungen aus dem botanischen Laboratorium der Universität Göttingen. Hrsg. v. J. Reinke. Berlin. 1879—1883. *Nvt. int.*
- Untersuchungen aus dem Forstbotanischen Institut zu München. Red. v. R. Hartig. München. 1880—82—83. *Nvt. int.*
- Untersuchungen, Botanische — aus dem Laboratorium der Landwirtschaft. Lehranstalt in Berlin. Red. v. H. Karsten. Berlin. 1865—67. *Nvt. int.*

- *Untersuchungen zur Naturgeschichte des Menschen und der Thiere.
Moleschott. Frankfurt. 1856. 6. köt. *Ok.*

V.

- Verhandelingen der koniglijke Akademie von Wetenschappen.
Afdeeling Naturkunde. Deel. 9—25. Amsterdam. 1861—87. *MTA.*
- Verhandelingen der Naturkundige Vereeniging in Nederlandsch
Indie. Deel. V. 1858—59. Batavia. *MNM állatt.*
- Verhandlingen van het Bataviaasch Genootschap von Kunsten en
Wetenschappen. Deel. 6., 16., 18., 20—33. Batavia. 1827., 1836.,
1842., 1844—1868. *MTA.*
- Verhandlungen der Gelehrten Esthnischen Gesellschaft zu Dorpat.
Bd. I—III.; VI—XII. Dorpat. 1846., 1852., 1854., 1871., 1873.,
1877., 1879., 1880., 1883., 1884. *MTA.*
- Verhandlungen der Gesellschaft der Vaterländischen Museums in
Böhmen. Heft. 2., 3., Prag. 1824—25. *MTA.; MNM. kt.*
- Verhandlungen der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin. Berlin.
1873—1888 *Műegy.*; 1874—1879. Bd. I—IV., VI. *EK.*
- *Verhandlungen der Gesellschaft Naturforschender Freunde zu Ber-
lin. Berlin. Bd. I—V. *MNM. állatt*
- *Verhandlungen der k. k. Geologischen Reichsanstalt Wien. 1867-től
kezdvé. *MNM. ásvt.; Ft. int.; Műegy.; Ásvt. int.;* 1867.,
1868., 1870. *EK.*
- *Verhandlungen der k. k. Zoologisch-botanischen Gesellschaft in
Wien. Bd. I—XXXIX. *MNM állatt.; Ft. int.; Műegy.; TT.;*
MNM. kt.; 1853—1887. *Nvt. int.*; 1859—1889. *Műegy. áll.*
int.; 1852—56. *EK.*
- Verhandlungen der kais. Leopoldino-Carolinischen Deutschen Aka-
demie der Naturforscher. XXXV. Dresden. 1870. *Ft. int.*
- Verhandlungen der Naturforschenden Gesellschaft in Basel. 1857—
1878. Bd. VI—VIII. *MNM állatt.*; I—VI. 1—2. *Ft. int.* I—
VI. *Műegy.*; I—VIII. Bd. *TT.*
- Verhandlungen der Physikalisch-medicinischen Gesellschaft in Würz-
burg. 1. Folge: I—V.; VII—X.; Neue Folge: I—XIV., VXIII.
Erlangen et Würzburg. 1850-től kezdve. *Ft. int.*; 1869-től
kezdvé. *OK.*
- Verhandlungen der Russisch-kaiserlichen Mineralogischen Gesell-

- schaft zu St. Petersburg. Sér. 22. Bd. St. Petersburg. 1886. *MNM. ásvt.*
- Verhandlungen der Schweizerischen Naturforschenden Gesellschaft in Aarau. Aarau. Jahresversamml. 64. *MNM. állatt.*; Jahrg. 20—40.; 59—65.; *Ft. int.*; 1817—1872. *Műegy.*
- Verhandlungen der Schweizerischen Naturforschenden Gesellschaft in Brieg. Lausanne. Jahresversamm. 63. *MNM. állatt.*
- Verhandlungen der Schweizerischen Naturforschenden Gesellschaft in Frauenfeld. Jahresversamm. 58—62., 67., 70. *MNM. állatt.*
- *Verhandlungen des Botanischen Vereins für die Provinz Brandenburg und die angrenzenden Länder. Berlin. Jahrg. 1859—1887. *TT.*; 1887—1888. *MNM. nvt.*; 1869—1888. *Nvt. int.*
- Verhandlungen der Deutschen Wissenschaftlichen Vereins zu Santiago. Santiago de Chile. Jahrg. 5., 6. *TT.*
- *Verhandlungen des Naturforschenden Vereins in Brünn. 1862—1889. Bd. I—XIX. *MNM. állatt.*; I—XX. *Ft. int.*; I—XXVI. *TT.*
- Verhandlungen des Naturhistorischen-medizinischen Vereins zu Heidelberg. Heidelberg. Bd. II—IV. *TT.*
- Verhandlungen des Naturhistorischen Vereins der preuss. Rheinlande und Westphalens. Bonn. 1844—76. *MNM. ásvt.*; 1872—1883. *Ft. int.*
- Verhandlungen des Naturwissenschaftlichen Vereins Hamburg-Altona. Hamburg. Neue Folge. Nr. 1—6. 1871—1885.; *MNM. állatt.*; *TT.*
- Verhandlungen des Naturwissenschaftlichen Vereins zu Karlsruhe. Karlsruhe. 1864—1888. Bd. 1—10. *TT.*
- Verhandlungen des Vereins für Naturwissenschaftlichen Unterhaltung. Hamburg. 1871—1885. Bg. I—V. *TT.*
- *Verhandlungen des Vereins für Naturkunde in Pressburg. Jahrg. I—IX. *MNM. kt.*; *MNM. állatt.*; *TT.*; *EK.*
- *Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften in Hermannstadt. (1850—1889.) Jahrg. I—XXXVIII. *MNM. állatt.*; *Ft. int.*; XIX-től végig. *Műegy.*; I-től végig. *TT.*; XIX. Jahrg. *Ásvt. int.*; *EK.*
- Verslagen en Mededelingen van de Koninglijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Afdeling Naturkunde. Deel. 14—17. 1862—65. Tweede Reeks. Deel. 1—20. Amsterdam. 1866—1884. *MTA.*; *Ft. int.*

- Vierteljahrsschrift der Naturforsch. Gesellschaft in Zürich. Jahrg. 1—25. Zürich. 1856—1880. *Ft. int.*; *Műgy.*; 1856—1859. *EK.*
 *Viestnik Narodnoga zemaljskoga Muzeja u Zagrebu. Zagreb. 1870. *MTA.*

W.

- Wiener entomologisches Monatsschrift. Lásd Monatsschrift, Wiener entomologisches —.
 Wiener entomologische Zeitung. Lásd Zeitung, Wiener entomologische —.
 Wiener Journal für das gesammte Pflanzenreich. Lásd Journal, Wiener — für das gesammte Pflanzenreich.
 *Wochenblatt, Oesterreichisches botanisches —. Red. v. A. Skofitz. Wien. 7—10. *TT.* 1851—1888. *Nvt. int.*
 Wochenblatt, Oesterreiches Landwirtschaftliches. —. Red. v. Guid. Krafft. Wien. 1875—83. *Nvt. int.*
 Würzburger naturwissenschaftliche Zeitschrift. Lásd Zeitschrift, Würzburger naturwissenschaftliche —.

Z.

- Zapiski Akademii nauk w Sankt Petersburg. Tom. I. St. Petersburg. 1862. *MTA.*
 Zapiszki Krewszkoje Obszesztvo Jesztesz Tvoiszpytatelej. (Gesellschaft der Naturforscher). Kiew. Tom. 8—10. *TT.*
 Zapiszki Novoroszsijskago Obszesztvá Jesztesz Tvoiszpytatelej. (Neurussische Naturforscher Gesellschaft). Odessa. Tom. I—XIV. *TT.*; *Ft. int.*
 *Zeitschrift, Berliner entomologische —. Herausgeg. von dem Entomologischen Vereine in Berlin. I—XVIII. Jahrg 1857—1874. XXVI—XXXII. Jahrg. 1881—1888. *MNM. állatt.*; 1869—1889. *Rt. áll.*
 Zeitschrift der Deutschen Geologischen Gesellschaft. Berlin. 1849—1889. *MNM. ásvt.*; *Ft. int.*; 1849. *EK.*
 Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. Bd. I—XL. Leipzig. 1846—1886. *MTA.* Bd. I—XXVII; XXIX—XXXIII. *EK.*
 Zeitschrift des Berg- und hüttenmännischen Vereins für Kärnten

II—XIII. Klagenfurt. 1870—81. *Ft. int.*; X—XII. Jahrg. *Műegy.*

*Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins. V—XIV. München. Wien. Salzburg. 1874—83. *Ft. int.*

Zeitschrift des Ferdinandeums für Tirol und Voralberg. Dritte Folge. Hft. X—XXXI. Innsbruck. 1863—1887. *MTA.*; 3. Folge: IV—IX.; XI—XXVII. 1854—83. *Ft. int.*; 1835—1840. *Műegy.*; 1843. *EK.*

*Zeitschrift, Deutsche entomologische —, bisher «Berliner Entomologische Zeitschrift». Herausgeg. von dem Entomologischen Verein in Berlin. XIX—XXV Jahrg. 1875—1881. XXVI—XXXII. Jahrg. 1881—1888. Berlin. *MNM. állatt.*; Jahrg. XX—XXIII., XXV—XXXIII. *TT.*

Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin. Als Fortsetz. d. Zeitschrift für allgem. Erdkunde. Herausg. v. W. Koner. Bd. I—IV., IX—XIV. Berlin. 1866—69., 1874—79. *EK.*; 1853—1889. *Műegy.*; Jahrg. IX—XXII. *TT.*

Zeitschrift für allgemeine Erdkunde. Herausg v. Gumprecht. Berlin. Bd. I—VI. 1853—56. Neue Folge v. Neumann u. Koner. Bb. I—XIX. 1856—65. *EK.*

Zeitschrift für Anatomie und Entwicklungsgeschichte. His et Braune. Leipzig. 1877—78. *OK.*; Bd. I., II. 1876, 1877. *EK.*

*Zeitschrift für Biologie. Red. v. Buhl L., Petten-Koffer M., Radlkofer L. et Voit C. München. 1865—1889. *Műegy.*; *Ok.*; 1888 *Nvt. int*

Zeitschrift für das Berg-, Hütten- und Salinenwesen im Preussischen Staate. XXXIV. Bb. *MNM. ásvt.*

Zeitschrift für die Entomologie, von E. Fr. Germar. Leipzig. Bd. I—V. *MNM. állatt.*

*Zeitschrift für die gesammte Botanik. Hrsg. v. E. J. Seemann, Berth. Seemann, F. L. S. Bonplandia. Hannover. 1853—1863. *Nvt. int.*; 1853—1857. *EK.*

*Zeitschrift für die gesammte Naturwissenschaften. Halle a. S. Herausgeg. von d. Naturw. Verein für Sachsen und Thüringen. Bd. I—LIX. 1853—1859. *MNM. állatt.*; 1853-től végig. *OK.*; Bd. XII—XV.; XVIII—XXIII.; XXV—XXIX.; XXXIV. *TT.*; 1853—1862. *Nvt. int.*; Bd. I—X.; XVII.; XVIII., XXI—XXXIV. *OK.*

*Zeitschrift für die gesammte Ornithologie. Budapest. 1884—1888.
Band. I—IV. *MNM. kt.*; *MNM. állatt.*; *TT.*; *EK.*; *Müegy. áll. int.*

*Zeitschrift für Entomologie. Herausgeg. von dem Verein für Schlesische Insektenkunde zu Breslau. Jahrg. 1—6. et 8—10., Neue Folge 1—8. Heft. *MNM. állatt.*

Zeitschrift für Krystallographie und Mineralogie. Herausg. von P. Groth. XVII. Bd. Leipzig 1889. *MNM. ásvt.*; I—VIII. és a köv. *Ft. int.*; I—XV. Bd. *Müegy.*; *Ásvt. int.*

Zeitschrift für Malacozoologie. Herausg. von dr. K. Th. Menke und dr. L. Peiffer. Cassel. Jahr. 1844—1853. *MNM. állatt.*

Zeitschrift für Mikroskopie. R. v. Kaiser E. Berlin. 1877—1880. *Müegy.*; 1874—80. *TT.*; 1877—80. *Müegy. áll. int.*

*Zeitschrift für Mineralogie. Red. v. Leonhard K. C. Frankfurt. 1826—29. *Müegy.*

*Zeitschrift für Natur- und Heilkunde in Ungarn. Kiadta Wachtel. 1850-tól. 8. k. *OK.*; *MTA.*; *MNM. kt.*; *EK.*

Zeitschrift für Physiologie. Von Tiedemann, Treviranus. Darmstadt. Bd. I—V. 1824—1833. *EK.*

Zeitschrift für vergleichenden Erdkunde. Herausg. v. Lückle. Magdeburg. 1842—47. Bd. I—VII. et VIII—X. mint Zeitschr. f. Erdkunde etc. v. Berghaus. *EK.*

Zeitschrift für wissenschaftliche Botanik. Hrsg. v. K. Nägeli et M. J. Schleiden. Zürich. 1844—46. *Nvt. int.*

Zeitschrift für wissenschaftliche Mikroskopie und für mikroskopische Technik. Braunschweig. 1884—89. *Müegy.*; *OK.*; *Növt. int.*; *Müegy. állatt. int.*; 1884—85. Bd. I—II. *EK.*

*Zeitschrift für wissenschaftliche Zoologie. Siebold, Köl liker, Ehlers Leipzig. Bd. XXIX—XLVIII. *MNM. állatt.*; 1849-től kezdve *OK.*; Bd. XX—XLVI. *TT.*; Bd. XXIII—XLVI. *Zool. int.*; Bd. II., VI., XVI—XIX, XXI—XLII. *EK.*

Zeitschrift, Jenaische — für Naturwissenschaften und Medicin. Jena 8—13. Bd. *Müegy.*; 1864—1889 *OK.*; Jahrg. 7—13 *Zool. int.*; 1874. *EK.*

*Zeitschrift, Oesterreichische botanische —. Red. v. A. Skofitz. Wien. Jahrg. XIX—XXXVIII. *TT.*; Jahrg. XVI—XXXIV. 1866—84. *MNM. nvt.*

*Zeitschrift, Oesterreichische —. für Berg- und Hüttenwesen. Wien.

- 1853-tól kezdve. *MNM. ásvt.; Ft. int.*; 1868—1889 *Műegy.*;
1863—64. *Ásvt. int.*
- Zeitschrift, Schweizerische — für Natur- und Heilkunde. V. Ch.
F. v. Pommer. Zürich. 1838—1841. Bd. III—VI. *EK.*
- Zeitschrift — Würzburger Naturwissenschaftliche —. I—VI. Würz-
burg. 1860—67. *Ft. int.*
- Zeitung, Allgemeine deutsche naturhistorische —. Im Auftrage der
Gesellschaft Isis. Leipzig u. Dresden. 1846—47. Neue Folge:
1855. I. *EK.*
- *Zeitung, Berg und hüttenmännische — mit besonderer Berück-
sichtigung der Mineralogie und Geologie. Red. C. Hartmann.
Jahrg. 1842—1863. Red. K. R. Bornemann und Bruno Karl
1863—1878. Red. Bruno Kerl und Friedrich Wimmer. Nord-
hausen. Berlin. Freiberg. Leipzig. *MNM. ásvt.*; 1842—1889.
Műegy.
- Zeitung, Neue Blumen —. Red. v. Th. Irmisch et J. Sekell.
Weissensee. Bd XXX. et XXXV. 1857. 1863. *Nvt. int.*
- Zeitung, Neue allgemeine deutsche Blumen- und Garten —.
Hrsg. v. Rud. Mettler. Hamburg. 1846—47. *Nvt. int.*
- Zeitung, Hamburger. Blumen- und Garten —. Red. v. Otto
Eduard Hamburg. 1864—1875. *Nvt. int.*
- Zeitung, Botanische —. Herausg. von der botanischen Gesell-
schaft in Regensburg. Regensburg. 1806. *EK.*
- *Zeitung, Botanische. —. Mohl H. et Schlechtendal D F. L. Berlin.
1843—1889. *Műegy.*; 1870—1889. *OK.*; Jahrg. 33—44. *TT.*;
1843—1889. *Nvt. int.*; 1843—1850. *EK.*
- *Zeitung, Entomologische —. Herausg. v. d. Entomologischen
Vereine zu Stettin. Jahrg. I—L. 1840—1888. *MNM. állatt.*
- *Zeitung, Wiener entomologische — Hrsg. von J. Mik., Ed Reitter,
Fr. A. Wachtl in Wien. 1882—1889 Bd. I—VIII. *MNM.*
állatt.; *TT.*; *Műegy. áll. int*
- Zoologische Beiträge. Herausg. v. A. Schneider. Lásd Beiträge,
Zoologische —.
- Zoologische Jahrbücher. Von Spengel. Lásd Jahrbücher, Zoolo-
gische —.
- Zoologischer Anzeiger. V. C. Carus. Lásd Anzeiger, Zoologi-
scher —.
- Zoologischer Jahresbericht. Lásd Jahresbericht, Zoologischer —.

OSZTRÁK TÖRVÉNY AZ OSZTRÁK KÖNYVTÁR- NOKOKRÓL.

A «Magyar Könyv-Szemle» 1885-diki folyamában közöltük azon emlékiratot, melyet az osztrák könyvtárnokok az osztrák törvényhozás mindkét házához benyújtottak, s melyben helyzetők és viszonyaik törvény általi szabályozását kérelmezték. Ezen memorandum következtében az osztrák törvényhozás meghozta az óhajtott törvényt, melyben az osztrák könyvtárnokok és családjaik helyzetét szabályozta. Ezen törvényt, mely az osztrák könyvtárnokokra nézve igen kedvező, mutatjuk be minden magyarázat nélkül olvasóinknak a jelen közleményben s kívánjuk, hogy az osztrák könyvtárnokok helyzetének szabályozását a magyarországi könyvtárnokok helyzetének törvény általi rendezése kövesse.

Ezen törvény szószerinti szövegben magyar fordításban így hangzik:

1889. április 30-iki törvénczikk.

Az egyetemi és tanulmányi könyvtárak¹⁾ s a műszaki főiskolák könyvtárai tisztviselőinek rangjáról és viszonyairól, valamint azok özvegyeinek nyugdíjügyéről.

Birodalmi tanácsom mindkét házának hozzájárulásával rendelem, mint következik:

1. §.

Az egyetemi könyvtárak könyvtárnokainak rendszeresített illetményei Bécsben évi 2600 frtban, egyebütt 2400 frtban, az egyetemi és tanulmányi könyvtárak custosainak illetményei 1800 frtban, a

¹⁾ A törvény a Studien-Bibliothek kifejezést használja, melyet itt tanulmányi könyvtárnak fordítottunk.

scriptoroké 1200 frtban s végül az amanuensiseké 700 forintban állapíttatik meg.

2. §.

A könyvtárnok, custos és scriptor illetménye az illető állásban (e törvény érvénybe lépte ideje előtt vagy azután) eltöltött minden öt év után, a tizedik évig bezárólag, 200 frttal, az amanuensisé hasonló módon 150 frttal fog emelkedni.

3. §.

A bécsi műszaki főiskola könyvtárának könyvtárnoka 2400 frtnyi évi illetményt hűz.

A mennyiben egyébként a műszaki főiskolák könyvtárainál más hivatalnokok alkalmaztatnának, ezek illetményeik tárgyában a megfelelő kategóriában levő egyetemi és tanulmányi könyvtári tisztviselőkhöz hasonló tekintetek alá jönnek.

4. §.

Az egyetemi könyvtárnokok, valamint a bécsi műszaki főiskola könyvtárnoka az államhivatalnokok VI. rangosztályába tartoznak s kinevezésük a császárnak tartatik fenn.

A custosok a VII., a scriptorok a VIII., az amanuensisek a IX. rangosztályba tartoznak s a közoktatásügyi miniszter által neveztetnek ki.

5. §.

A könyvtári tisztviselők működési pótlékai tekintetében a fennálló intézkedések (1873. április XV. törvényezikk) tovább is érvényben maradnak.

Azok a tisztviselők, kik természeti lakással bírnak, az őket különben megillető működési pótléknak csak felét kapják.

6. §.

Az esetre, ha a könyvtári szolgálat érdeke gyakoronokok főlvetelét tenné szükségessé, ezekre nézve az 1873. április 15-iki törvény 13. és 14. szakaszai lesznek irányadók.

7. §.

Az egyetemi könyvtárnokoknak s a bécsi műszaki főiskola könyvtárnokának özvegyei 500 frtnyi évi nyugdíjat kapnak, az egyetemi és tanulmányi könyvtárak s a műszaki főiskolák könyvtárai custosainak özvegyei évi 400 frtot.

8. §. 9. §.

E törvényczikk 1889. október 1-én lép életbe s végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter bízatik meg. Bécs, 1889. április 30-án.

Ferencz József.

Gautsch.

Taaffe.

* * *

Ezen törvénnyel kapcsolatban érdekesnek tartjuk a magyarországi állami könyvtárak tisztviselőinek fizetéseit ide iktatni. Hazánkban a könyvtárnokok közt a budapesti egyetemi könyvtár igazgatójának van a legnagyobb fizetése, úgy mint évi 2500 frt, 315 frt évtizedes pótlék és természetbeli lakás. Ezután a többi fizetések így következnek: Egyetemi első könyvtárőr évi fizetése 1300 frt, természetbeli lakás és 100 frt ötödéves pótlék, egyetemi másod könyvtárőr évi fizetése 1100 frt, természetbeli lakás és 100 frt ötödéves pótlék. Egy könyvtártiszt 1000 frt, egy 900 frt évi fizetéssel, 250 frt lakbérrel és 100 frt ötödéves korpótlékkal, egy könyvtártiszt 700 frt fizetéssel, 200 frt lakbérrel és 100 frt ötödéves pótlékkal és két kisegítő tiszt 800 frt és 600 frt fizetéssel. A kolozsvári királyi egyetemnél egy könyvtárőr 1000 frt fizetéssel és 250 frt lakbérrel s egy könyvtártiszt 600 frt fizetéssel és 120 frt lakbérrel. A budapesti kir. műegyetemnél egy segédkönyvtárnok 1000 frt fizetéssel és 200 frt lakbérrel. A Nemzeti Múzeumnál egy könyvtárőr 1500 frt fizetéssel, 600 frt működési pótlékkal, 100 frt ötödéves pótlékkal és természetbeli lakással, egy hirlapkönyvtárőr 1500 frt évi fizetéssel, 120 frt ötödéves pótlékkal és természetbeli lakással; két segédőr 1000 frt fizetéssel, 300 frt lakbérrel és 100 frt évötödös pótlékkal; három segédőr 900 frt fizetéssel, 300 frt lakbérrel és 100 frt évötödös pótlékkal; három gyakornok 600 frt fizetéssel, 200 frt lakbérrel és 100 frt évötödös pótlékkal. Rangosztályra nézve az egyetemi könyvtárigazgató a VI., a hirlapkönyvtárőr a VII., a többi tisztviselők a VIII. és IX. dijosztályba tartoznak.

RÉGI MAGYAR KÖNYVÉSZETI ADALÉKOK.

Közli: SZABÓ KÁROLY.

— Nyolczadik közlemény. —

1. (306.sz.) *Maros-Vásárhelyi Gergely*. Christvs Iesvs Kőveteséről való Könyvek. Deakvl Irattak *Kempisi Tamastol*. Magyar nyelvre Fordittatot *Maros-Vasarheli Gergelytől*. Legyetek Isten követők mint szerelmes fiak. Eph. 5. v. 1. Nyomtatatot Colosvarat Anno D. 1622. 12r. 595 lap. — *Elöl*: czíml., ajánlás, a ker. olvasónak, rövid summája az könyveknek 24 sztlan levél (az utolsó levél üres); *végül*: Mindennapi ájtatos imádság, ker. embernek maga üdvössége felől hasznos regulák, Sz. Ágoston mondása 27 sztlan lap.

Ajánlja Hallerkövi Haller Zsigmond Belső-Szolnok vármegyei főispánnak «Betelen Wáraba 1622. F. 15. Iu. Ngod beteges Capana, M. Vasarhelyi Gergely Peczi præpost.» — Az ajánlás utolsó llevelén mondja Maros-Vásárhelyi Gergely: «egy lelki orvos könyvet orvos könyvet (*így*) adok elődbe, kit ez előt két szaz esztendővel, egy Kempesius Thamas, sz. életű ember irt Christus életének követéséről...» «kit ez előt is huszonnyoltz esztendővel sok fő emberek kérésére meg fordítottam vala, de sok haborusagh miat elveszven Nagyságod kegyes indulattyabol es kívánsagából remelven N. hogy sokaknak tanusagara es lelki vigasztalására meg forditanam, kit Isten segítségével el is vegenstem.»

Székely-udvarhelyi ref. coll. — *Csiki franc. zárda* (czíml. híjával.)

2. (307.sz.) *Tályai Pál*. Historia de venatione Divi Maximiliani Primi Imperatoris casu quidem initio tristissimo, sed tandem laetissimo

1622

1628
 sanè successu memorabili, Vngaricis rythmis comprehensim concinnata. Nec non Avgvstae Inclytaeqve Domvi Avstriacae dedicata. (*Fametszet, az osztrák ház sokmezejű czímere, legelő Magyarországnak czímerével*). Viennae Avstriae Ex officina Matthiae Formicæ In aula Coloniensi, Anno M.DC.XXVIII. 4r. A—C₅ = 3¼ iv = 13 sztlm lev.

A szerző a II. Ferdinándhoz intézett «Dedicatoria Sypplex» alatt nevezi meg magát: «Ma: Ve: Sacrat: Humillimus et fidelis servitor *Paulus Thaliay*.» — A két első levelet elfoglaló latin czímen és ajánláson kívül a szöveg magyar, s áll 105 négy soros versszakból, ily fölirattal: «Historia az Felséges Boldog Emlékeztetv első Maximilian Cziaszarnak ifvsagaban vadaszákor (*így*) törtent kösziklák közze valo eseséről es chüdállatos ki szabaditasaról.» — A versejekben:

Tirolis In Regno Prim Maximus Amilianvs
 Caesar Dvm Capreas Sectatvr Montibvs Oni-
 Pontis Svb Scopvlos Cadit Altos Eripit Vnvs.

Egyetlen példánya, melyet a catalogus után említ *Meyer, Wiens Buchdruckergesch. I. 128. l.*, egykorú vörös bőrkötésben, mindkét táblájának közepén a Habsburg-család aranyozott czímerével, *a bécsi cs. és kir. udv. könyvtárban*.

15
 3. (308. sz.) *Comenius (Joh. Amos)*. Orbis Sensualium Pictus Bilingvis. Hoc est: Omnium fundamentalium in mundo rerum, & in vitâ actionum, Pictura Et Nomenclatura. Latina & Hungarica. A' Látható Világ, két-féle nyelven, az az: Minden derekassabb ez világon lévő dolgoknak és ez életben-valo cselekedeteknek le-ábrázolása, és Deák s' -Magyar meg-nevezése. — Coronae, Typis et Sumptibus Petri Pfannenschmiedii, impressit Nicolaus Molitor. Anno 1675. 8r. 327 lap. — *Elöl*: czíml. és előljáró beszéd 4, *végül*: Index (latinúl és magyarúl) 4 sztlm lev.

Egyetlen példány számos fametszettel *az Erd. Múzeumban*. (1887. évi szerzemény).

4. (309. sz.) *Comenius (Joh. Amos)*. Orbis Sensualium Trilingvis,

Hoc est: Omnium fundamentalium in Mundo rerum et in vita actionum Nomenclatura. Latina, Germanica et Hungarica. In usum et commodum Schosaticae nostrae Juventutis noviter emissa. Cibinii. Imprimebatur per Stephanum Jüngling Cibin. Anno M.DC.LXXXIV. 8r. 241 lap. — *Elöl*: címl. 1; *végül*: Index (három nyelven) 5 sztlan lev.

1684.

Egyetlen példány az *Erd. Múzeumban*. (1889. évi szerzemény.)

DEBRENTHEI TAMÁS BÚCSÚBESZÉDE

II. PIUS PÁPÁHOZ.

Közli: MAJLÁTH BÉLA.¹

Azon viszályt, mely a zágrábi püspöki szék elfoglalása körül az 1450-dik évet megelőzőleg Csupor Demeter knini püspök és Zólyomi Benedek zágrábi főesperes közötti versengést élesztette, V-dik Miklós pápa azzal vélte megszüntetni, hogy 1451. évi ápril 28-án kelt intézkedő levelével elrendelte, hogy Csupor Demeter a zágrábi püspökségben maradjon, Zólyomi Benedek pedig a knini püspökséget kormányozza. A pápa rendelkezésének azonban nem lett tényleges foganatja, mert a Cilleyek védő szárnya alatt Zólyomi Benedek elfoglalta a zágrábi püspökséget, s végre is 1452. évben e püspökségben megerősítve lett. 1452-ben bekövetkezett halála után a püspöki szék körüli zavarok újabban kiütöttek, minthogy arravaló igényeit Csupor Demeter fentartotta, László király pedig a szentmártoni apátot, Debrenthei Tamást nevezte ki zágrábi püspöknek, s ezen kinevezést V. Miklós pápa 1455-dik évi október 11-én kelt brevéjével meg is erősítette; de ehhez járult még az is, hogy a hatalmas Cilley Ulriknak sem az egyik, sem a másik nem tetszett, s a két vetélytárs ellenében Boldizsárt, a radmansdorfi plébánost kívánta a püspöki székbe helyezni.²

Az így elmérgesedett viszályt Mátyás király azzal kívánta megszüntetni, hogy mellőzve a püspöki székre igényt tartók mind

¹ E tárgyról egyidejűleg két dolgozatot kaptunk. Fraknói Vilmos érdekes bibliografikus ismertetése mellett kézséggel nyitunk tért Majláth Béla közleményének, mely Debrenthei oratiojának teljes szövegét közölve, új adalékkal járul a magyar humanisták irodalomtörténetéhez. Szerk.

² Fraknói Vilmos: Vitéz János élete. 73. és 168. lap.

hármának személyes érdekeit, a zágrábi püspöki megye élére Vitéz Jánost akarta helyezni; a mi iránt 1459-dik évben actióba is lépett. Ámde Debrenthei igényeivel nem tágitott, annál is inkább, mert Vitéz épen nem volt hajlandó a zilált viszonyok közt levő püspökséget elfogadni, s csak nagy nehezen lehetett reá birni, hogy 1462-dik évben a zágrábi püspöki széket elfoglalja.

Míg ezek történnének, Debrenthei sem maradt tétlenül. 1462-ben Rómába sietett, a hol két évig a pápa unokaöccse, Francesco de Todeschini páduai bibornok pártfogása alatt — valószínűleg a pápa gyóntató atyjának, Bálint barátnak, közreműködésével — oda vitte igényeinek érvényesítését, hogy úntalan panaszával elvégre is sikerült neki a zágrábi püspökség helyett, a nyitrai püspöki széket elnyernie.

Debrenthei Tamás czélját elérve, nem sokára azután, hogy a pápa az 1463-ik évi okt. 22-én tartott consistoriumban a törökök ellen indítandó keresztes háborúban való személyes részvétét proclamálta, vagy még az 1463-ik év végén, vagy már csak az 1464-ik év legelején, egy II. Pius pápához intézett búcsúzó és köszönő beszédet mondott, a melyet leiratván, azt a Sienában tartózkodó II. Pius pápának átnyújtotta.

A codex, mely hártýára van írva, csak annyiban bir némi történeti beccsel, a mennyiben abban a fentemlített adatok kitüntetve vannak, s adatokat szolgáltatnak Debrenthei Tamás életrajzához, s földérik azon viszonyt, mely közte s a pápa unokaöccse között fennállott; máskülönbén pedig sem mint rhethorikai, sem mint írásmű az akkori humanisták szónoklatai és művei között jelentékenyebb helyet el nem foglalhat.

A codex maga Párisba került s jelenleg a «Bibliothèque Nationale» kéziratárában őriztetik, melynek könyvtári jelzése: Fonds latins 7844.

Az 1889. évi párisi világkiállítás alkalmával, a «Bibliothèque Nationale» berendezésének és administratív szervezetének tanulmányozása mellett, egyik feladatomból tűzvén ki, rövid időre szabott ott tartózkodásom alatt magyar vonatkozású kéziratokat kutatni, búvárlatom tárgyává tettem ezen úgynevezett Debrenthei-codexet is.

A mi a codex provenientíáját illeti, bárha az Montfauconnál

«Bibliotheca Bibliothecarum» című művében ¹ 6419₂ szám alatt fel van sorolva, s utána Haenel Gusztáv is átveszi, ² de arra nézve, hogy az minő úton-módon került a párisi nemzeti könyvtárba, semmiféle támpontot nem nyújt; annyit azonban mégis mond, hogy ez valamelyik egyházi parochialis könyvgyűjteményben volt.

A codex kis octav alakú, 21 ctm. magas és 12 ctm. széljegyű 13 hártylevélből áll. Eredeti kötése már elfakult piros-barna síma bőr. A felső tábla belső részén egykorú cursiv írással ez van bejegyezve: «Thomas de Brente Episcopus Zagrabiensis presentavit domino ³ Pio II. pontifici maximo hanc orationem seu fabulam Senis, prout apparet in subiecta figura.

A címlapon alól, felől és baloldalon lapszeldíszítés van alkalmazva. Alól egymás mellett három medaillonban három címerpaizs a következő címerképeket tünteti fel. A baloldali szélső kerek pajzsban ezüst mezőben egyenkarú kék kereszt, melynek végeiben és közepén három negyed-hold alakú arany szög látszik. A címerpajzsot bibornoki kalap fedi. Ez II. Pius pápa unokaöccsének, Francesco de Todeschini Piccolomini páduai bibornoknak címere. A középső gömbölyű pajzsban ugyanazon címerkép van, mint a fentebb leírt, a pajzsot azonban tiara fedi. Ez tehát a pápa II. Pius címerére vall. A harmadik csúcsos címerpajzsban jobbra vörös mező, alján zöld pázsiton lépdelő természetes színű szarvas áll. Fent a címerpajzs jobb szögletében arany nap. A pajzsot püspöksüveg fedi. Ez a codexet készített Debrenthei Tamás püspök címere.

A címlapon felül arany betűkkel négy sorban a szöveg címe ez:

«Oratio reverendi patris domini Thome de Debrenthe episcopi Zagrabiensis ad sanctissimum dominum nostrum Pium II. feliciter incipit.»

A kezdő B betűben — kék alapon arany betű — egy csinos kivitelű miniatur kép tűnik előnkbe, mely a pápát piros köntösben tiarával fején a pápai trónuson ülve ábrázolja, a ki az előtte térdelő, hosszú, piros papi ruhába öltözött papi alakot jobb kezével

¹ Páris, 1739. II. k. 762. l.

² Catalogi librorum manuscritorum. Lipese, 1830.

³ Az eredeti kéziratban contractióval így van írva: dno, a mi «domino»-nak olvasandó.

megáldja, balkezevel pedig a térdelő pap által feléje nyújtott nyitott könyvet megfogja. Ezen jelenet bizonyára a jelen kézirat átnyujtását illusztrálja, mint az a könyv táblájának belső részére beírt megjegyzés is jelzi. Valamivel lejjebb a lap szélén egy piros, hosszú ruhás térdelő papi alak imára kulcsolja össze kezeit.

Ezen lapnak fac-similijét az V-ik műmellékleten adjuk.

Daczára annak, hogy ezen kéziratot — mint már fentebb is említők — különös jelentőségűnek nem tartjuk, de mint egy magyar püspök beszédét, s általa készítettett kéziratot, s a személye körüli események egy részének megvilágító adatait, magyar szempontból eléggé érdekesnek tartottuk arra, hogy azt a hely színén az eredetiből lemásolva, im az olvasónak teljes szövegében bemutassuk.

Oratio reverendi patris domini Thome de Debren- 1^a l.
the episcopi Zagradiensis ad sanctissimum dominum
nostrum Pium II. feliciter incipit.

Beatissime pater, si sermonem meum ornatè, promptè
et profunde proferre non || potero, uti deberem in pre- 1^b l.
sentia tanti excellentissimi pontificis et summi principis,
id in presentiarum beatitudo tua sua innata benignitate
tollerare et defectum supplere dignetur, quoniam continue
inculto et materno sum sermone versatus. Et si hanc
meam et magis necessariam, tuam honestam excusationem
apud beatitudinem tuam acceptam fore cognovero debita
cum venia, minus verebor conceptum desiderium explanare.

Non levis haec mihi provincia est, beatissime
pater, cum me ipsum intus et incute || noverim, et huic 2^a l.
officio me imparem oneri iniuncto esse sentiam, totus
expaveo. Nec ita a me alienus sum, quin intelligam nihil,
quod minus deceat, quam imperitum loqui sapientiam.
Inter perfectos loquor indoctus ante serenissimum prin-
cipem meum, summum pontificem, dei mei vicarium, de
cuius ore sermo melle dulcior profluere solet; quem cum
loquentem audio, angelum dei in excelso trono iudico.
Nollem in presentia beatitudinis tue, et in hoc conventu
reverendissimorum || dominorum meorum prestantissimo- 2^b l.
rum quicquam temere proferre. Non tamen verebor, bea-

tissime pater, aperire, quid sentiam pro defensione honoris, quem cari pendo, et ceteris prepondero. Et quamvis praecipuam curam et primum studium impendere debuisssem circa ea recensenda, quae ad tantam rem pertinerent explicandam, paucis tamen utar verbis et multa absolvam brevibus, nec tedio afficiam beatitudinem tuam.

- 3^a 1. Sepius et mihi obiectum || fuit non habuisse gratiam illius beatitudinis tue filii devotissimi, serenissimi principis, domini mei regis preclarissimi. Sanctitas tua cognoscere poterit ex his sequentibus. In patria Hungaria et in illo inclyto regno usque ad diem recessus mei huc ad pedes beatitudinis tue omnia iura fuerunt mihi administrata; et mandata apostolica et beatitudinis tue per modum sequestri ex mandato eiusdem beatitudinis tue filii carissimi, domini mei, regis illustrissimi, ac deliberatione prelatorum et baronum suorum || executi, et nullum remansit intactum, ut posita hec probant acta. Et me plus ceteris ad ipsam desiderabant ecclesiam Zagrabiensem, o quam carissimam sponsam meam, cum qua contraxi multis laboribus, periculis, diversis fortune casibus me submittendo et expensis plurimis, extractis tandem bullis et sententiis superinde per preclara media, digna et merita beatitudinis tue, que nunquam mihi defecit, sed profecit in reddenda iustitia. O quam felix largitas, quam divinitas operatur, o
- 4^a 1. quam || gloriosa attributio iustitiae, qua homo deo celi coniungitur, et Romani imperii generosi principes ab inferis redempti fore leguntur! O inextimabile donum, quod propinquius est omnibus aliis claris virtutibus altissimo domino! Quis enim confregit litteras contrarias iuri et iustitiae omnino oppositas? Sanctus dominus noster Pius papa piissimus. Quis et conservavit iura mea tam evidentissima contra multorum adversitates, et instantias fovit et promovit,
- 4^b 1. nec declinavit a veritate rationis? || Sanctus dominus noster Pius papa piissimus.

Quis in tantis tribulationibus martyrem et non confessorem, ut optabam, consequentibus primus annuntiator gaudii mei sempiterni affuit in reddenda iustitia et ferenda sententia? Sanctus dominus noster Pius papa piissimus.

Quis sepius glorificavit cor meum et exaltavit usque ad celos sua melliflua dulcedine? Sanctus dominus noster Pius papa piissimus. Quis ore proprio sanctissimo iocunditatem hanc felicissimam pronuntiare dignatus fuit? Sanctus dominus noster Pius papa piissimus. Et || non 5a l. deseruit me in tempore malo Pius secundus, adiutor meus et redemptor.

Hec erit tua propria laus, beatissime pater, hec erit huius sancti apostolici collegii sempiterna gloria. In hoc uno reposta erit vera illa et summa felicitas, non ea quidem tantummodo, quam Aristoteles et plerique alii philosophi in hiis inferioribus repositam rebus habere voluerunt, sed quam Plato et Cicero pollicentur et dominus deus preparavit omnibus diligentibus se. Omnis enim illa diocesis Zagra||biensis me optabat, et maiores natu. 5b l. Testis est et mihi dominus frater Valentinus heremita sanctitudinis tue penitentiarius, qui cum venientibus in hanc urbem communicavit, et quam pluribus et qualia dixerunt placabilia de me, testificetur. Omnes enim magnifici et proceres sunt in illa diocesi de sanguine meo; et unus potior et altior de Frangapanibus dicebat se unum castrum suum daturum pro eo, ut ego et ipse conservarer in iuribus meis acquisitis quoad ipsam || ecclesiam Za- 6a l. grabiensem, cuius et constructio, et edificatio, et in integrum restitutio, ad que reddebant me impotentem, beatissime pater, dudum facta, consumata, et perfecta fuisset, si lateralía impedimenta non affuissent. Et quanta exinde pericula et scandala, et incommoda [et dispendia animarum in illa amplissima diocesi positarum]¹ evenerunt, innumerabilia sunt. Respondeat, cuius interest [super hys], et per quem facta sunt. Que omnia beatitudo tua sua prudentia et providere et sciat et possit; disposuit et me posuit sub certis arti||culis ad ecclesiam Nitriensem, quam 6b l. o quanta benivolentia acceptari, et quam gratum mihi admodum fuit, dictu difficillimum est propter amplissimam

¹ A [] közé tett szavak utólag lettek a szövegbe betoldva.

- innatam pietatem beatitudinis tue, gloriosos favores et benignitatem maximam et placabilitatem longissimam, et benedictionem mihi semper et nunc meis immeritis multa dulcedine impensam, que digne et nec immerito in presentiarum prepondero ipsi ecclesie Zagradiensi. Sola ipsa innata pietas et benignitas beatitudinis tue implevit et supplevit desiderium meum et honorem, quem semper optavi, amavi, quesivi, et inveni apud beatitudinem tuam piissimam semper et mihi benignissimam. Credendum enim est, et nec dubitandum, ipsum deum immortalem propitium esse beatitudini tue, multaque grata premia exinde redditurum. Sufficit enim et mihi obedivisse in omnibus mandatis beatitudinis tue, et exhortationibus, et consultationibus et inductionibus ac preceptis illius reverendissimi domini mei gratiosissimi cardinalis Papiensis dignissimi, sagacitate ingenii, benignitate et humanitate ad omnes, ac universis virtutibus redimiti, mihi turbato multa placabilitate atque clementia assistentis. Quibus et interdum fletibus et gemitibus artabar etiam obedire. Et iam sic dispositis, conclusis, et deliberatis per beatitudinem tuam, redibo ad patriam cum gloria; et non dicant in cordibus eorum tantis decurrentibus temporibus stetisse ad pedes beatitudinis tue, et nullam iustitiam obtinere potuisse. Ob quam et dominus deus magnus et fortis
- 7^a 1. super omnes deos hanc || gratiam ex alto beatitudini tue conservavit ab eterno usque ad hec tempora, et in hunc diem expeditionem istam felicissimam et iocundissimam faciendam contra nefandissimum Turchum, prout et superioribus et hiis diebus magna maturitate constantissime fuit, et in publico consistorio per beatitudinem tuam factum hoc sanctum solenniter propositum conclusum et optime admodum determinatum, et taliter, quod nulla breviter etas hominum capit nedum vidisse, sed nec audivisse tam || ineffabile sacramentum offerentem per unum-
8^a 1. quenque supremum pontificem, persone proprie, laboribus et expensis quibuscunque non parcentem.

O deus omnipotens, altissime domine, conserva nobis, plebi tue et populo tuo hunc excellentissimum pon-

tificem et supremum principem tanta populo christiano pro tui nominis gloria et effusione sanguinis efficientem. Non enim quinque talentorum solum lucra offert, sed se ipsum immolandum et pro fide Cristiana et reipsa non denegat. || Hunc clementissimum principem et altissimum pontificem elegisti, domine deus, virum tibi liberantem populum Cristianum, et ipsam gratiam pietate tua et misericordia Pio patri pientissimo secundo supremo pontifici reservasti ab eterno usque ad hec presentia tempora, cum religio Christiana in supremo et ultimo discrimine constituta et est, et videatur.

9^a l.

Et ne permittat beatitudo tua hereditatem suam dare in perditionem, quam propemodum instare videt. Sancte pater, nullus terror te ab hoc || firmato retrahat proposito, nullus casus, nulla res quantumcumque gravis. Nihil enim est tam gloriosum, quod splendorem nominis tui magis ampliare posset, et pontificatum, et salutem et honorem. Hec erit virtus maximarum rerum perpetua conservatrix. Et propterea altissimus omnium inter cetera donaria hoc primum donum dedit sanctitati tue supremum bonum, quod optavit, et matri et filiis Zebedei petentibus denegavit, et beatitudini tue largiflua benignitate et misericordia || providit simul et benedictionem Jacob. Astarte enim fecit ante conspectum eius reverendissimum dominum cardinalem dignissimum, et illustrissimos dominos nepotes tuos a dextris et a sinistris collocando, quasi luna et tribus fulgentibus stellis radiantem solem circumstantibus, vultu nitentes angelico, moribus omnibus et clarissimis virtutibus ornatos, prudentia et scientia preditos, et omni laude dignissimos, affabilitate, pietate, et benignitate dotatos, Pium patrem eorum, summum || pontificem supremis imperantem, ex inclinatione nature quodam infusa dulcedine sequentes et vestigia eius magnopere comitantes. O mira misericordia salvatoris Jhesu Christi! quam larga munera beatitudini tue donavit, que aspectus hominum admodum delectant et intuentium oculos glorificant! Et matri, et filiis Zebedei petentibus denegavit; et quod oculus

9^b l.10^a l.10^b l.

non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, hoc totum beatitudini tue concessit dignis pro requi-||
 11^a l. rentibus.

Quapropter, o vos omnes reverendissimi patres, et domini venerandi, hunc sanctum dominum nostrum, qui precellit cunctis et supereminet universis, laudate eum in excelsis, qui magna et mirabilia et inaudita et peroptima fecit in terris, et subiecit inimicos pedibus suis, uti mirifica et magnifica opera ipsa clarifica testimonia perhibent de hiis, et scimus, quia verum est testimonium. Et quicumque ab eo optat premium et implorat auxilium, imitetur exemplum.
 11^b l. Dilexit enim iustitiam et odivit iniquitatem||: propterea unxit eum deus oleo letitiae pre participibus suis.

Et propter veritatem et mansuetudinem et iustitiam deducet mirabiliter dextera eius beatitudinem tuam usque in finem. Per cuius preclara media et merita, domine deus omnipotens, in dictione cuius omnia sunt posita, et non est, quod possit resistere voluntati tue, liberasti me a tot infestis persecutionibus, (tu scis, domine deus, iniuste impugnantibus), et non deseruisti sperantem in te;
 12^a l. quia spem in alium || nunquam habui preter te, deus Israel, et te, pietissime pater, qui irascaris et propitius eris, et peccata hominum in tribulatione dimittis. Et ne nimis longa sumatur oratio, si bonam famam et odorem nominis mei reservare studebo, beatissime pater, et innocentiam meam manifestabo.

Et hic reverendissimus dominus meus cardinalis sancti Angeli, vir magne auctoritatis, equo animo digne tollerare velit; duobus iam forme appropinquantibus annis mansi
 12^b l. ad pedes beatitudinis tue || in continua familiaritate familiaris dicti reverendissimi domini mei, cardinalis Papiensis preclarissimi, et viderunt opera mea, mores, actus, et vitam, et conversationem cum omnibus reverenter et carissime factum, ipsa testimonia perhibent de me, si detestanda crimina et horrenda per circumventionem adversariorum meorum linguas suas in partibus dolose acuentium proposita, intimata, et scripta frequentius beatitudini tue vera sint, an ficta, que diuturnitate carent.

A labiis iniquis et a lingua || dolosa eripuisti me, pien- 13^a l.
tissime pater, Pie secunde, adiutor meus et redemptor!

O magna vis veritatis, que contra insidias hominum
per se solam emergit! Honorem semper dilexi, et in hoc
natus sum, et educatus, et conservatus per beatitudinem
tuam et hos illustrissimos dominos meos omni laude
dignissimos; pro quibus et laudes recensendas decantandas-
que dicam, et in partibus, et ad omnia mandata beatitu-
dinis tue et istorum reverendissimorum dominorum meo-
rum clarissimorum || vota exacta diligentia reddo me 13^b l.
paratissimum.

Et altissimus omnium det beatitudini tue de rore
celi, et de pinguedine terrae habundantiam, quemadmo-
dum et dedit et benedicat, sicut et benedixit in eternum
et ultra in seculorum secula. Et conservet, dirigat, et
vivere faciat feliciter beatitudinem tuam piissimam sem-
per et mihi gratissimam. Amen.

KIEGÉSZÍTÉSEK ÉS MAGYARÁZATOK SZABÓ K. R. M. KÖNYVTÁRA II. KÖTETÉHEZ.

Irta : DR. KVACSALA JÁNOS.

Szabó Károly «Régi M. Könyvtárának» II. kötetében Comenius neve, mint oly szerzőé szerepel, ki a bibliographiához a legtöbb számot szolgáltatta. Az igaz, hogy leginkább csak iskolai könyvek új meg új kiadásai teszik ki e számokat, azonban a körülmény, hogy e tankönyvkiadások száma a XVIII. század végeig honunkban bizvást százra tehető, már magában figyelemreméltó az illető kor művelődés-történetével foglalkozók szemében. Minden adat tehát, mely Szabó művének erre vonatkozó eredményét is helyreigazítja, kiegészíti, pótolja, egyúttal tágitja a fent említett bűvárlás körét, s ez indított a következő sorok közlésére.

A legelső mű, mely Comenius befolyását jelenti Magyarországon, a Szabó K. i. m. II. k. 483. sz. alatt névtelenül közlött Praxis Pietatis. E munkára nézve a következőket kell megjegyeznem : Bayle Lajosnak (s nem Péternek, mint Szabó K. bizonyára csak tollhiba folytán írja) e műve igen el volt terjedve s angolból francziára és németre is fordítva. Comenius, ki úgy látszik azon időben még nem bírta az angol nyelvet, mint maga mondja az előszóban, németből szabadon dolgozta át cseh nyelvre s kiadta Lisszában 1630-ban az első részt, a második részt a következő évben. (Jungmann, Hist. lit. České, druhé vydání 1849. p. 328.). A műnek magának első része inkább elmélkedéseket, a másik inkább imákat tartalmaz, bár nem szoros különválasztással, de úgy, hogy mindenik rész önálló magában ; külön címmel és címlappal is bír. A Comenius-féle fordítás második,

1631-ben Lisszában megjelent részének utánnomása a Szabó K. által i. szám alatt közölt mű; a cím, a mint Szabó közli, teljesen egyez Comenius fordítása címével, beleértve azon megjegyzést is, hogy angol és francziából németre és ebből cseh nyelvre van fordítva; s bár a művet magát nem láttam, azt hiszem, hogy Szabónak igaza van, midőn lőcsei Brewer-nyomtatványnak tartja. Erre indít Szabó szavának tekintélye mellett azon körülmény, hogy a pozsonyi ev. lyceum felügyelete alatt álló tót könyvtárban megvan a műnek első része, mely, mint világosan ki van írva, Lőcsén Brewer Sámuelnél 1674-ben jelent meg. Minthogy egyúttal pótlék Szabó művének II. kötetéhez, kirom teljes címét:

«J. N. J. Praxis Pietatis. To jest O Cwičenij se w po-bożnosti prawé Knižka milostná; Kterakby křestiansky clowěk w Prawé, a Spasytevné známosti jak Boha, tak y sebesamého platne prospívati, a život svůj w bázni Božíj dobře sporádaje, potešene w swedomú pokojném stráwiti, y naposledy jej po dokonánij Běhu blahoslaweně zawříti mohl, ryučujici Wyhsslená w Lewočij u Samuele Brewera w Roka Páne MDCLXXIV.

E cím, a Comenius-féle fordítás I. részének címével teljesen egyez. Az előszóban vannak ugyan érdekes változtatások: Comenius előszavának címe: «A cseh fordító előszava», a lőcsei kiadásé: «a tót fordító előszava»; Comenius vonatkozásai a cseh egyház elpusztulására — ügyetlen módon — szóról szóra vannak átvéve, csak «ó narode česky» (ó cseh nemzet!) apostroph helyett van «ó narode uhersky!» (ó magyar nemzet!); Comenius szavai: w «zemi naši» ki vannak egészítve: «w Uherske zemi nasi» (mi földünkön — mi magyar földünkön); Comenius szavai: «ezen mi cseh fordításunkban», át vannak változtatva: «ezen mi cseh vagy tót fordításunkban». Ezen változtatásokon kívül az anonym előszó szóról szóra való lenyomata a Comeniusénak, mely a Pr. Piet 1630-diki kiadását bevezeti. A szöveg maga, néhány próba után ítélve szóról szóra a Comeniusé; csakhogy a lőcsei kiadás három fejezettel bővebb, mint az amsterdami 1661-diki.¹ Hogy

¹ Az összehasonlítás céljából rendelkezésemre álló kiadás az 1754-iki berlini; ez pedig az 1661-diki amsterdaminak, melyet még Comenius maga rendezett volt, utánnomása, Elsner J. F., a testvérek berlini gyűlekezete lelkészének előszavával. Az eredeti 1630-diki példányt, melynek címét Jungmann közli i. h. 328. l., nem ismerem, a prágai kir. múzeum sem bírja.

névtelenül jelent meg, talán az okozhatta, hogy Comenius neve 3 évvel előbb Drábik kivégeztetése alkalmából meg lett hurczolva. A mint már a mondottak is kétség fölé helyezik, hogy mindkét lőcsei nyomtatvány Comenius művének utánnomása, megerősíti az utóbbira nézve még azon körülmény, hogy a fordító kijelenti, hogy nem tartja magát szorosan az eredeti szöveghez s a hosszabb fárasztóbb elmélkedéseket kihagyta; a mi szintén Comenius kijelentése, s a két fordítás azonos voltát e szempontból is megmagyarázza.

Miután ezen lőcsei 1674-iki kiadást sem Jungmann idézett művében, sem Szabó II-dik kötetében nem említi, s miután a prágai kir. múzeum «Comeniana» katalogusában sincs meg,¹ addig is unicumnak kell tekintenem a bővebben leírt művet, míg másfelől nem nyerek értesítést ily mű létezéséről, a mi nem valószínűtlen, mivel e mű, mint áhitat-könyve, magánosoknál igen el volt terjedve s még most is közkedveltségnek örvend.²

Maga a munka annál érdekesebb, mivel Szabó K. I. k. tanúsága szerint ugyanazon művet Medgyesi Pál fordította le magyarra, (néhány imát és elmélkedést belőle már 1632-ben, tehát két évvel a Comeniusé után, s egygyel a lőcsei első kiadás előtt), azonban, mint a czímbe mondja, angolból. Van-e valami összefüggés a két fordítás közt az időbelin kívül, csak alapos összehasonlítás után lehetne eldönteni, mely nekem ezúttal nem áll hatalmamban.

Nem hasonló határozottsággal, de nagy valószínűséggel vélem állíthatni, hogy a Szabónál II. 579., 819. sz. alatt közölt «Janua bilinguis» czímű mű, melyet a Rákóczy herczegek s Erdőbényei szerkesztettek, Comenius Januájának befolyása alatt támadt. Feltévesemre, miután a művet magát nem ismerem, csak a czímbe foglalt azon elve indít, hogy a műben minden szó csak egyszer forduljon elő, mert hogy Comenius művével nem azonos, kiderül abból is, hogy míg a Comeniusé 100, addig ez 112 szakaszból áll. Azonban már 1638-tól fogva Comenius neve alatt fordul elő

¹ Különben a Szabónál i. h. található mű sincs benne.

² Természetesen újabb kiadásokban; a berlini 1754. már ötödiknek mondja magát (Elsner előszava p. XIV.); az említett Comeniana-katalogus és Jungmann szerint még kilencz kiadás van ezen kívül.

«*Janua linguarum reserata*» cím alatt az oly hirre vergődött iskolakönyv, s 1644-ben, tehát 6 évvel szerzőjének hazánkba jötte előtt, már a 9-dik kiadása jelent volt meg. — A *Vestibulum* kétféle címen jelent meg, (lásd Szabó II. köt. indexét), latin-magyar és latin s mellette vagy német, vagy tót, vagy görög vagy többnyelvű szöveggel. Mindkétféle kiadásból Szabó 7—7 számot sorol fel, miből tehát a XVII. századra 14 *Vestibulum*-kiadás jönne. Hogy azonban gyűjteménye nem teljes, kiderül a már egyszer említettem prágai kir. múzeumi Comeniana-katalogusból; miután a címlap teljes szövegét nem bírom, ide irom az adatokat, mint második pótlékot Szabó id. mű II. kötetéhez:

«1649. Trenchinii (Nicod. Czizek) *Januae linguarum Vestibulum*, latin, tót és német szöveggel.»

Miután Szabónál egy trencsényi kiadás sincs említve, lehetséges, hogy itt a hézag nagyobb, mint tudjuk. A mellett figyelmet érdemel a nyomdász neve is, mert a «Magyar Könyv-Szemle» 1887. 214. lapján található összeállítást módosítani látszik. Ott ugyanis azt olvassuk, hogy 1648—1654. Laurentius ab Hage Benjamin és 1655—1661. Czizek Nikodem volt a nyomdász, a mi ez adattal bajosan fér meg.

A következő (1650.) év hozta Comeniust Sárospatakra. Itteni didaktikai munkáinak sorrendjéről, címeiről kimerítő tudósítást találunk az *Opera Didactica* III. kötetében, melyből kitűnik, hogy Szilágyi Sándornak teljesen igaza van, midőn «Az első sárospataki nyomtatvány» cz. értekezésében («Magyar Könyv-Szemle» 1887. 11—18. l.) a *Laborum Scholast. Primitiae* és *Lab. Schol. Continuatiót*, mely Szabónál egy (773-ik) szám alatt szerepel, két külön műnek tekinti, a mely nem egyszerre lett kiadva. Az ide vonatkozó helyek így hangzanak: «*Quae duae orationes* (1650. nov. 24. és 28.) dum ad prelum tunc erigi coeptum poscerentur, descriptae fuerunt praemisso titulo tali: *Primitiae etc.*» s itt következik a címlapnak, melyet Szilágyi facsimilében közöl, szövege (O. D. III. p. 68.). A másíkról az értesítést majdnem 700 lappal hátrább találjuk. Comenius felsorol kilencz művet, melyet később Sárospatakra vitt, s végül azt mondja: «*Quae omnia sicut ibi bono usu typis publicata sunt, (exceptis scholae legibus), ita hic ponentur ordine*»; s elsőnek jó a «*Laborum Scholast. in ill. Patakin. Gymnasio Continuatio*» 1652. jún. 1. kelt ajánlással. (O. D. III.

735—736.) Miután kétszerre való nyomtatásról szólnak e helyek, kétségtelen, hogy két könyvnek kell a kérdéses számot tartanunk.

A legutóbb idézett helyen említett kilencz mű egyike a «Fortius de ratione discendi» című, melyet Apáczai néhány évvel később megjelent encyclopaediája előszavában annyira magasztal, s melyet Szabónál is megtalálunk. De hiányzik Szabónál s fölveendő 3-dik pótlékul:

«F. A. Comenius: Fortius redivivus, sive de pellenda scholis ignavia ad omnes scholarum cives, ante alios vero ad sollertissimos Illustris Patakinæ Scholæ Curatores». Bizonyosan Patakon nyomtatva s valószínűleg 1652-ben. Az előszó (I. Op. D. III. 760.) panaszkodik, hogy Fortius fentebb említett művének kiadása nem sokat használt, mert általános hallgatás a válasz reá s a hanyagság megmaradt; ez indítja a szerzőt, hogy annak tartalmát megújítsa, s példát ad a szorgalomra «tū labori non parcendo, tū meditātūnculām hūc *typis exscriptam* omnibus scholæ nostræ civibus et quī volent gratis offerendo». Az első kiadás évének 1652-öt veszem azért, mert a már többször idézett O. D. III. kötetében a most említettem mű után következő «Praecepta Morum»-nál ott van nagy számokkal az 1653., miből sejthető, hogy az előző művek azon év előtt jelentek meg; bár ezt csálhatatlan bizonyítéknak nem tekintem. A művecskének különben egy másik kiadásáról is van közvetett tudomásunk Comenius: «Oratio de cultura ingeniorum» című beszédének Teschedik-féle 1791-diki kiadásából, melynek 42. lapján olvasható: Appendix fragmentorum ex rarissimo Comenii opere de pellenda scholis ignavia prodiit cum er. schol. Atrio Noribergae, typis et sumptibus Enoteri. Miután az «Atrium» Zoubek szerint ¹ 1655-ben jelent meg, ez év jelölhető meg a művecske második kiadása időpontjának.

A «Praecepta Morum» számos kiadásainak összeállítását bátran mellőzhetjük. Az «Animæ Sanctæ» (Szabónál 790. sz. a. névtelenül) kétségtelenül Comenius műve, mint Szilágyi belső okokból megállapítja, meg is van az Op. Did. III. kötetének végén 1051—1064. lapokon.

Az idézett cikkben Szilágyi Medgyesi egy levelére támasz-

¹ Joh. A. Comenius. Eine quellengemässe Lebensskizze. 1875. CV. 1.

kodva Comeniusnak «Ad fratres presbyterianos» czimű művét is említi. A levél 1651. márcz. 21. kelt; az első nyomtatvány előszava januárius 28-áról való, maga a nyomtatvány valószínűleg csak februáriusban lett készen, így alig vehető fel, hogy e csekély időközben ily munka Sárospatakon lett volna nyomtatva, s oly rövid időn oly általános elégedetlenséget okozott volna. Fel kell vennünk, mint azt bővebben a «Budapesti Szemle» 1889. októberi füzetében iparkodtam bebizonyítani, hogy az idézett levélben Medgyesi Comeniusnak «Independentia aeternarum confusionum origo» czimű műve ellen panaszkodik, s mint a mű elolvasása után meggyőződünk, igazságtalanul, mert Comenius azzal, mint e művéről Montanushoz intézett katalógusában is mondja, kiengesztelni akarta a pártokat, legkevésbé pedig a pártok tüzeit szítani. A művet, miután akkor még Sárospatakon nem volt nyomda, Lissában nyomatta ki 1650-ben. Fájdalom, e kiadást nem bírjuk, lehet, hogy ennek előszava megmagyarázna valamit Medgyesi elkeseredéséből. Comenius szereti az előszavakat s műve céljáról nyíltan szokott beszámolni, és az is lehet, hogy annak előszava «ad fratres presbyterianos» volt intézve. Az 1661-diki amsterdami kiadás, mely a pozsonyi ev. egyház theol. könyvtárának tudunkkkkal igen becses unicuma, rövid felvilágosítást nyújt a művecske eredetéről, nyomtatásáról s el van látva az 1648-ban az angol nemzeti zsinathoz intézett eredeti előszóval; azonban igen valószínű, hogy az 1650-diki ezenkívül egy másikkal birt. Tartalmilag a mű keveset foglal magában, mit akár a «Paraenesis ad Eccl. Anglicanam» (1660.) műben meg ne találánk s legfeljebb nyugodt hangja miatt hívhatta ki maga ellen a heves pártemberek haragját. — Miután Comenius a maga műveinek jegyzékét, s benne különösen theologiai polemiáit Montanus könyvkereskedőhöz 1661-ben intézett levelében összeállította, s abban «Ad fratres presbyterianos» czimű műre nem találunk, ellenben az Independentiáról tudjuk, hogy Comenius «magyar testvérek kértére» 1650-ben nyomatta ki, azt hisszük, elegendő ok forog fenn, hogy a Medgyesi neheztelését kihívó művet az Independentia 1650-diki kiadásával azonosítsuk.

Tudjuk, hogy nyelvkönyveit Comenius Sárospatakon harmadszor dolgozta át; első feldolgozás volt a lisszai (1631—32.), második az elbingi (1642—45.) Igen érdekes és tanulságos volt számára is a tapasztalat, hogy míg az előbbi kiadások később is

változatlan kedveltségnek örvendettek, addig a pataki átdolgozások közül csak az I. rész — «Vestibulum» — ért több kiadást, míg a «Janua» és «Atrium» — Szabó jegyzéke szerint — egynél maradtak. A túlságos terjedelem okozta, hogy nem voltak oly alkalmasak a tanításra, mint az előbbieik, s ezt Comenius csakhamar felismerte (O. D. IV. 59—62.). Hogy mégis kedvet szerezzen a tanuláshoz, dramatizálta a Januát ismeretes «Praxis Scenica»-jában, s mint tudjuk, sikerrel elő is adatta. A kidolgozást, mely valóban igen ügyes, kéziratban hagyta a patakiaknak, kik azt Comenius tudta nélkül 1656-ban ki is nyomatták, (Szabó II. k. 860. sz.) s ugyanazon évben neki is megküldték Amsterdamba. (O. D. III. Praef. ad schol. ludum, 2-dik lapon: «Ecce nuper ab illis horis huc venientes Ultraiectensem in academiam studiosos, exemplarque illius Januae L. Praxeos, Schola ludus a me indigitatae, iussu celsissimi principis typis excusum, cuius et exemplar accepi»).

Nincs meg Szabónál Comenius búcsúbeszéde. Erre vonatkozólag ezt olvassuk (O. D. III. 1041. 42.) «. . . . incitabant: non tantum ut sermone valedictorio eos animarem, sed et Sermunculum illum *typis mox exscriptum* stimulo relinquerem. Quod et factum hunc in modum.» (A könyvecske címe): «Laborum Scholasticorum Patakini obitorum Coronis, Sermone Valedictorio, ad Scholam Patakinam, ejusque solertes D.D. Scholarchas et Visitatores, Generosorumque et Revendorum magnam panegyryn habito imposita Anno MDCLIV. Jun. 2.»

Egy más művet is hagyott Comenius kéziratban, illetőleg küldött Rákóczy György fejedelemnek; értjük a «Gentis felicitas»-t (I. címét Szabó id. 2051. sz.) Igen sajnálom, hogy a két cikket, melyet Szabó e műre vonatkozólag idéz, nem olvashattam el, de miután Szabó ezek alapján sem határozhatta meg a szerzés és a nyomtatás idejét, fel kell vennem, hogy a mondott cikkek a művecskét csak tartalma szempontjából ismertetik, mit az kétségtelenül meg is érdemel. A Montanushoz intézett levélnek e műre vonatkozó helye így hangzik: «Philosophica per idem tempus fuerunt, tentamina potius, quam libri sequentia V. Gentis felicitas speculo exhibita etc. ad G. R. T. P. scripta 1654 excusa 1659. in 12°.» (p. 97.)

Hogy mi tekintendő a mű czélzatának, azt a «Budapesti Szemle» idézett helyén iparkodtam kimutatni. Sokkal érde-

kesebb lenne a kis művecskének külső története. Már a megírása és megjelenése közt lefolyt öt évi időköz feltűnő; feltűnő épen 1659-ben való megjelenése, midőn annak, kihez intézve volt, ügyei kétségbeesetten állottak; nem kevésbbé feltűnő lenne, ha teljesen beigazolva lenne, hogy Váradon nyomtatták ki, tehát ez esetben valószínűleg a szerző hozzájárulása nélkül. Én csak egy, a kor történetét ismerőre nézve fölötte érdekes adattal bírok e mű történetéhez. Arnold tanár, kinek Comeniussal a «Lux in tenebris» kiadása miatt heves polemiája volt, 1660-ban megjelent vitairatában ezt írja: «*Quis ista in Angliam scripsit: De tractatu quem secum habebit sub titulo (Felicitas gentium), consilium inibitis, quum primum perlegi poterit a te primum, deinde ab illis, quibus (forte) mandabitur, ut describatur typis. Literas illius baronis W. S. ad protectorem Angliae, ad parlamentum, S. H., memoriale, formulam manifesti et alia, (quae fructus sunt gemini istarum revelationum, sed infernales), producem, si urgar. Jam parco. Novi horum et latorem et interpretem.*» (Nic. Arnoldi: Discursus theol. contra J. A. Com. praetensam etc. Lucem Franeckerae 1660.)

Nagy kár, hogy e levélnek nincs meg a kelte. Az egész oly benyomást gyakorol, mintha Comeniusnak Hartlibhoz írott leveléből lenne, melyet Schaumnak adott, midőn az őt 1655 elején Angliába való útján meglátogatta, e föltevésnek csak az kölcsönöz valószínűséget, hogy Comeniusnak Lengyelhonban nem volt tanácsos ily művet kinyomatni. Hogy Hollandiából (tehát 1656 után) a hol a «Lux in tenebris»-t kiadhatta, mért küldte volna Angliába kinyomatás végett, az épen érthetetlen lenne.

Nem levén barátja a hiú föltevéseknek, nem mondom el az okokat, melyek a mellett szólnának, hogy a mű Hollandiában lett nyomtatva. Az idézett hely nem czáfolhatja Szabó véleményét, hogy Váradon lett nyomtatva, a mellett látszik szólni, hogy nincs ellátva előszóval, tehát valószínűleg szerzője közrehatása nélkül lett közzebocsátva, s az a körülmény, hogy épen csakis nálunk maradtak belőle példányok; azonban lehetetlen elhallgatni, hogy a dolgokhoz igen is kétség fér.

Eltávozván Magyarországról Comenius, nem szakította meg összeköttetéseit honunkkal. Drabikkal való összeköttetése ez álprófeta jóslatainak kiadására vezette, melyeknek bibliographiáját lásd a «Századok» 1889. évfolyamában, 755. l. Oly értelemben, mint Arnold

mondja a *Gentis felicitásról*, e gondolatkörhöz fog még tartozni az 1656-ban Lisszában írt «*Panegyricus Carolo Gustavo*», melynek bár szintén fölötte érdekes történetét, miután honunkat nem érinti, ezúttal mellőzöm, s utalok Arnold *Antibidellusára* és Comenius «*Vindictio famae et conscientiae etc.*» (1659.) művére, melyeknek vitapontját ép a fentnevezett mű következményei képezik, mint a melyek közé Comenius ellenségei Lissza városa elpusztulását számították.

Végül ide tartozónak vélek még egy művecskét, melynek létele és tartalmára nézve a következő adatok adnak útmutatást. Arnold fentidézett munkájában Comenius mentegetőzéseire azt válaszolja, hogy Comenius a svéd királyt két iratkában is üdvözölte (p. 69.). A másikról Comenius bibliographiája mit sem tud. Ámde a *Thurloe-State-Papers*-ben, hol, mint az kétségtelen, több névtelen levél van Comeniustól, (felismerésök a stilusról és a gondolatkörről nem nehéz), egy névtelen levél megemlékezik a «*Lux in tenebris*» megjelenéséről, sorsáról, az ítéletről, melyet Lillies *Ephemeridese* róla hozott, s így biztosra vehető, hogy Comeniustól ered, valamint az is, hogy barátjához Hartlibhez van intézve. E levél folyamán mondja írója, hogy megküldte a svéd királynak s Rákóczy György fejedelemnek «*Syllogismus orbis terrarum practicus*» cz. értekezését. A mű czíme, abból gyanítható czélzata, Comenius összeköttetései ez uralkodókkal mind reá vallanak, mint ez értekezésnek is szerzőjére. Hogy megjelent-e nyomtatásban, kétes, nem valószínű; felkutatása tanulságos, vagy legalább is érdekes adattal bővíthetné ama kor történetének forrásait.

A «Századok» id. helyén közölt bibliographiát csak egy számmal kell még kiegészítenem. Martinus Lipenius «*Bibl. Red. Theol.*» (Frankfurti a. M. 1685.) munkájában, II k. 564. l. e mű van Comenius neve alatt említve:

«*Prophecies of Chr. Kotterus, Christiana Poniatovia and Nic. Drabitus III famous German Prophets. London 1664. 8°.*», mely tehát nem egyéb, mint a «*Lux in tenebris*,» vagy a «*Revelationum Epitome*» angol fordítása. Mindenesetre érdekes lenne a művet, ha még valahol megvan, megnézni s a latin eredetivel összehasonlítani.

Még egy imádságos könyvet említ Jungmann, mely szintén

Magyarországon jelent meg; czíme, mely 6-ik pótlék Szabó II-dik kötetéhez:

«Každó denni modlitby Kresfanské písem svatých od J. A. Kom. vzdelané i spremyšľovaním ramúm a večerním . . . V Prešpurka u Jana Schauffa 1665. 264 l. 8°.» Magam a művet nem láttam. Befejezván ezzel a szemlét Comeniusnak hazánkkal vonatkozásban levő művei s azok különféle kiadásai felett, nem nyomhatom el csodálkozásomat, hogy Comenius asketikus művei, melyekről a katolikus Gindely azt mondja, hogy egy szent nem írhatta volna szebben, nálunk egyáltalán ki nem adattak. Lehet, hogy erre vonatkozólag sok adat fog még tudomásunkra jönni.

KASSA XVII. SZÁZADBELI KÖNYVNYOMTATÓI.

IFJ. KEMÉNY LAJOSTÓL.

Kassa a XVI. században élénk szellemi mozgalmaknak volt színhelye; tanuló ifjúsága elég sűrűn kereste fel a külföldi egyetemeket, első sorban Krakkót, melylyel a város élénk kereskedelmi összeköttetésben volt, Bécsset s a század közepe óta Wittenbergát; a városi iskolának igazgatója — a XV. század végén *Thyr* Mihály, majd 1516—20-ig gönczi *Melczér* András — a krakkai egyetem magisterei; a század közepén (1550.) a város polgára benczési *Székelly* István; itt tölti élete utolsó tíz évét s itt hal meg (1557.) *Tinódy* Sebestyén; ekkor él itt kor- és névtársa a lantos vagy hegedűs *Sebestyénnek*, *Huszárr* Gál, (1560.) s a szótáríró *Szikszai* Fabriczius Balázs; Kassa predicatora (1531.), majd szikszai iskola-mester (1540.) *Dévai* Mátyás; gönczi predicator *Károlyi* Gáspár; kassai lelkipásztorok vagy tanítók: *Frölich* Tamás, *Gégreff* / 0 Mento, *Károlyi* András, *Príbiczér* Jakab (itt hal meg 1583-ban), *Grauer* Albert és *Boccatius* János, többnyire idegen nyelvű művek szerzői.

S a könyvnyomtató műhely felállítása csak késik.

Ennek oka jórészt Krakkó közelségében rejlett; íróink itt nyomtatnak s 1578 óta Bártfán; a szentírás nyomtatására Mancskovit Bálint az abaujmegyei Vizsolyban állít fel műhelyt.

Másrészt az uralkodó — vallásos — eszmék feles számú oly tolmácsolókra találtak, kik élő szóval elégitettek ki a hívők szomjúságát; a XVI. század utolsó harmadában Kassának magyar, német és tót predicatorai vannak.

A könyvkereskedelemnek is gondja volt reá, hogy a távoli nyomtató műhelyek termékeit piacra hozza. Ezért érdekesnek tartom Kassa város jegyzőkönyveiből időrendben összeállítani azon adatokat, melyek a város XVII. századbeli könyvnyomtatóira vonatkoznak. 1563-ban,¹ sőt már 1547-ben a város jegyzőkönyvei megemlékeznek *Guttler Gáspár*, eperjesi s 1581-ben² az első kassai könyvkereskedőről, *Gallen János*ról, ki 1583-ban³ elhalálozik.

1610-ben a felső-magyarországi öt szabad királyi város a tárnokjog kinyomatását⁴ határozza el; a munkával *Klöss* Jakab, bártfai könyvnyomtatót bizza meg, ki a nyomtatásért 18 forintot kapott.⁵

A tanács valamelyik tagjában ekkor foganhatott meg az eszme, hogy *Klöss*t Kassára hívják; ez kap is a kedvező alkalmon s még Bártfáról ír a város tanácsának, hogy 100 frtnyi kölcsönnel segítse meg.⁶ A tanács csupán ötvenet volt hajlandó

¹ «1563. Feria quinta ante Georgii. Fuit Caspar Guttler bibliopola Eperiensis coram senatu et protestatus est contra Petrum Pancka.»

² 1581. «Joannes Gallenus bibliopola literas suas natalitias per egregium dominum Joannem Zasskowsky inclyto senatui praesentavit. Senatus amplissimus per testes (?) iis vicissim in numerum concivium eum recepit. Die 10. Februarii.»

«*Andreas Caroli* edidit quosdam libellos veneno resertissimos, qui mandato amplissimi senatus ipsi accepti et in domum senatoriam deportati sunt; petit eos sibi restitui. Ampl. senatus in responsis dat. fieri non posse prius, quam magnificus dominus generalis Johannes Ruber adveniat. Videatur liber civitatis in alba membrana, in quo mandata imperialia adversus arrianos, trinitarios, sacramentarios continentur. Anno 1564. folio 44. Actum 16. Martii.»

³ «Magyar Könyv-Szemle». 1887. évf. 136. lap.

⁴ «19. Aprilis. Amplissimus dominus iudex intimat. quod notarius reipublicae Barthphensis amplissimus dominus (a név helye üres) praefationem quandam Articulis Thavernicalibus liberarum civitatum septem excudendis praefigendam fecerit et querit, quod placeat rogans consensum ad eandem. Videbitur, dabitur.»

⁵ «23. Julii. Jacobus Klöss petit pro Articulis Thavernicalibus expressis precium fl. 18. Deliberatum: Quia excussio illa omnes liberas civitates concernit, ideo pro se quaeque suum datura. interim nos tertiam partem ei mittamus fl. 6.»

⁶ 1610. «1. Aprilis. Jacob Klös typographus Bartphensis supplicat pro subsidio, ut ad operas suas hic continuandas papyrum et alia coëmere possit; ;

megadni. Klösz elkedvetlenedik s betegeskedését hozva fel ürügyül, vejét, *Fischer* Jánost¹ ajánlja, a ki 1610. április 9-én már Kassán ad nyugtátványt a kölcsönvett 50 forintról s ugyanazon év december hó 2-án a tanácsnak bemutatja sajtója első szülöttjét, az első Kassai Kalendáriumot,² melynek, ha nincs is oly hire, mint a löcseinek, történetében — mint alább olvasható — egy kiváló érdekű epizódra bukkanunk.

Fischer egyúttal arra kéri a tanácsot, hogy úgy, mint Debreczenben eddig is szokásos volt, számitsák őt is az egyházi személyek közé. A közterhek viselése alól részben fel is oldják s ajándékol a naptárakért 2 forintot s négy köből gabonát kap. 1612-ben használatra házat³ is adnak át neki.

A könyvnyomtatásnak legjövödelmezőbb ága a naptár-kiadás volt. Fischer⁴ és utódjai évről-évre megjelennek vele a könyvpiaczon. 1613-ban⁵ a «*Confessio christianae doctrinae*» stb. című munkát 200 példányban 12 forinton kinyomtatja nála a város.

fl. 100 rogat, tum veniet et civitati inserviet ac summam illam cum tempore deponet. Conclusum: Propter modernas expensas et necessitates gratificari illi tantum non possunt, dabunt fl. 50.» A lap szélén: «Typographo ordinandum pro laboribus inchoandis fl. 50 mutuo.»

¹ Történelmi Tár. 1889. 200. lap.

² «2. Decembris. Johannes Fischer typographus offert primitias artis suae, hic apud nos inchoata calendaria, domino iudici et singulis senatoribus singula, rogans, ut secundum consuetudinem in aliis liberis civitatibus observari solitam in Germania, prout etiam Debrecini, inter membra et personas ecclesiae deservientes connumeretur et ut possit tanto melius arti suae vacare, in libertate et immunitate hospitii conservetur, afferens sua paratissima servitia et annuale munus novum. Deliberatum: De censu nihil certi conclusum, quia absunt quatuor senatores, a reliquis servitiis erit immunis et excubioris (?) oneribus. Pro munere dabuntur illi fl. 2, cubuli 4 frumenti.»

³ 1612. «17. Maii. Joannes Fischer typographus petit sibi concedi ad habitandum domum Pauli Tischler in foro. Conceditur, sit diligens in labore et munde asservet domum, sine praescitu domini iudicis nihil aedificet.»

⁴ «29. Novembris. Johannes Fischer typographus offert calendaria per se mpressa singulis senatoribus seorsum et se commendat. Donantur ei cubuli 4 frumenti.»

⁵ 1613. «29. Julii. Az könyvnyomtató nyomtatta Articulos fidei numero 200 és kér tüle fl. 15; dentur fl. 12.» E mű nem más, mint a «*Confessio Christianae doctrinae* stb.» Lásd R. M. K. II. k. 352. sz.

1615–1622-ig *Fest* János nevével találkozunk az itt nyomtatott műveken. Ez is a naptár-kiadással ¹ kezdi meg pályáját.

Utódja *Moller* Miklós «ü felsége typographusa» Nagy-Szombatból költözik át s alig két évre rá háza népével együtt az akkor uralkodó pestisben ² meghal.

Helyébe ismét a Szepességről, még pedig a könyvnyomtatás történetében előkelő helyet elfoglaló Lőcséről kerül nyomtató, *Schultz Dániel* személyében. ³ 1627-ben magyar és német naptárt ⁴ ad ki s az elsőt Bethlen Gábornak, az utóbbit Traganer Ferencz, kassai kereskedőnek ajánlotta. Ez utóbbi tetteért a tanács 100 frt birságot rótt reá s a német kalendáriumokból a *dedicatiót* kime-télte. 1629-ben már özvegye, ⁵ *Rodan* Mária kezére jut a sajtó.

¹ A jegyzőkönyvek egyikének táblájába egy 1615-ben Festus János által Kassán nyomtatott naptár van beragasztva.

1620. «10. Decembris. Joannes Festi more solito ajándékozza az nemes tanácsot az új kalendáriumokkal. Ez végre ajándékra az ns tanács ad neki 6 R. (= rénes forint vagy tallér?), 4. cub. búzát.»

1621. «16. Decembris. Az könyv nyomtató more solito dono offert prognosticon anni futuri 1622. amplissimo senatui. Propterea ampl. senatus honorarii loco dat ipsi cub. 5 tritici.»

² Szabó K. M. K. I. k. 237. l.

³ 1623. «11. Maii. Daniel Scholcz typographus supplicál, hogy azon szabadságban, az mint az előbenieket meg tartotta az nemes tanács, tartaná meg és az typusát hozatná alá Lőcsérül. Deliberatum: Az miben segítséggel lehetünk, örömet.»

1624. «25. Junii. Melchior Bocatius» stb. Ez és a hires Bocatius János tehát két külön személy.

1625. «16. Octobris. Daniel Schulcz compactor dono offert calendaria futuri anni 1626. Deliberatum: Honorarii loco dabuntur ipsi 5 cub. tritici.»

1627. «4. Martii. Melchior Bocatius supplicat pro iure civili.»

⁴ «17. Novembris. Az compactor Dániel Schulcz adott calendáriumokat németeket és magyar nyelven valókat. Az magyarokat dedicálván ő felségének, urunknak Bethlen Gábornak, az németet egy privata personának Francz Traganernek. Azért végezte az ns tanács, hogy pro mulcta fl. 100 adgyon, az német kalendáriumokból ki metéllye az dedicatiót»

⁵ 1629. «13. Decembris. Daniel Scholczin supplicál, hogy az kalendáriumért adnának valamit. Deliberatum: 3 cub. gabonát adnak.

1630. «7. Martii. Rodanné (Schulcz Dániel özvegye) supplicál az lőtsei ház alatt levő patikájáért (= bolt). Deliberatum: Nem lehet, mivel nincsen burgaleystje (= polgárjog) s immár el isadták»

Ő nyomtatja ki újra 15 forinton ¹ a Stöckel L.-féle confessiót s 1640-ben ² meghal.

Halálával a könyvnyomtatás Kassán megszűnik, ha csak Rákóczy György manifestumát «datum in libera civitate Cassoviensi anno 1644» nem nyomtatták itt.

1642 óta a tanácsi jegyzőkönyvekben sűrűn találkozunk egy *Gevers Bálint* nevű könyvkötő nevével,³ ki magáévá tevén a

¹ 1632. «18. Martii. Scholcz Dánielné supplicál, hogy az nemes tanácsnak adott calendariumokért adnának valamit. Deliberatum: Adnak talleros 3.»

1634. «9. Februarii. Az könyvnyomtatóné könöreg valami honorariumért. Del.: Az ns. tanács adott neki 3 tallért.»

«9. Martii. A könyvnyomtatóné be adván az ns tanácsnak az augusztana, három nyelven levő kinyomtatott confessiót, instál, kérvén az ki nyomtatásért fl. 18. Del.: Munkájaért és fáradságaért adnak fl. 15.»

«14. Decembris. Az compactorné 12 új kalendariumokkal ajándékozta meg az nemes tanácsot. Del.: Adat az nemes tanács honorario talleros 2.»

1635. «15. Martii. Rodané Mária honorariumot kér az calendariumok nyomtatásáért. Delib.: Jobban köllet volna nyomtatni és nem csak imígy amugy kötetni, de mégis adnak valami gabonát neki, azután jobban viselye gondgját.»

1635. «6. Septembris. Davidi Fröhlich astrologo pro calendariis civitati huic dedicatis obtulit honorarii loco ampl. senatus talleros 10.»

² 1640. «6. Decembris. Rodanné leánya az typographiának felszabadítását kéri és egy ötlet meg károsító lengyel inassal, hogy meg elégítessek, az ns tanácsra bízván egyéb büntetését inasának. Del.: Citállya az tilalom mellé azt, az ki az typographiát arestálta. Az inasért penig fizessen fl. 40, ha nem, tervénnyel persequálni.»

³ 1642. «Die 16. Augusti. Attestationes ad instantiam Caspari Helbingh contra et adversus Joannem Lengh. 1. Joannes Bixel famulus Laurentii Brever Leucoviensis annorum circiter 28. fide mediante fassus: Ez elmúlt vasárnap, ugymint 10 Augusti voltam Gevers Bálint házánál, ott beszélgetett az a Jancsi, hogy ő neki szép inget csinál Helbingh Gáspárné, be jött az másik leginy Márton, mondá: hiszen sokat hazud ez az Jancsi, most is az mondgya, hogy neki szép inget csinál Helbingh Gáspárné. Én is mondám: Én is hallottam valamit felőle. Ihon majd esztendeje leszen, szent Mátthé napjára Tokayban voltunk sokadalomban, Bálint urammal mi haza jöttünk, az marhánkat Tokayban hattuk; hogy itthon voltunk, tehát Helbingh Gáspárné maga kérte Bálint uramtól ezt a Jancsit, hogy oda bocsássam háltni, mert igen fél, mivel az ura itthon nem volt, mert valami jár étzaka ott a házban. Az ura el nem eresztette. Az után, hogy Debreczenben alá mentünk egygütt ezzel az Jancsival, nekem azt mondotta az uton, hogy noha estve el nem eresztette az ura, de igen jó reggel mégis oda mentem s ott is háltam.

könyvnyomtatók szokását, évenként kedveskedik a nemes tanácsnak az új kalendáriommal. Ezzel s szorgalmával megveszi a tanács

2. Emericus Gal concivis annorum circa 26. fassus m. f. Ez elmúlt vasárnap ott voltam az Bálint házánál, vártam, hogy meg legyen az magyar praedicatio, azonban ez a Jancsi ott kin volt egy Márton nevű könyvnyomtató legénnyel. Bejöve az a könyvnyomtató legény stb.

3. Marta Herman consors Valentini Gevers annorum 42. fassus m. f. stb.

4. Valentinus Gevers annorum circa 30. f. m. f. stb.»

1643. «3. Decembris. Könyvkötő Bálint ajándékol az ns tanácsnak conferált új calendariomokat. Delib. Az fizető urak adgyanak neki honorarii loco négy ezüst tallért.»

1644. «4. Februarii. Ujfalusi praedicator uram valami tractatust akarván nyomásban kibocsátani, arra való segítséget kér. Delib.: Hozzon elsőben mind Madaras Mártony epperjesi magyar praedicator s mind pedig Kótay Jakab uraméktól testimoniálist, hogy azt az kibocsátandó tractatust ő kegyelmek revideálván, approbálták és méltónak nyomásban való ki bocsátásra ítülték volna, ennek utánna örömetst akar ő kegyelmének kedveskedni az ns. tanács.» Ez «ujfalusi praedicator» Kassai András; lásd R. M. K. I. k. 754. és 755. sz.

1650. «25. Decembris. Compactor Bálint új calendáriumokat praesentál stb.»

1651. «15. Decembris. Compactor Bálinth szokás szerint calendariomokat praesentál honorarii loco. Delib.: Régi szokás szerint adgyák meg jutalmát.»

1652. «Die 14. Martii. Compactor Gevers Bálint supplicál azon, hogy mivel az lőcsey könyvnyomtatók nem akarnák tanítványit be fogadni, nem tartván illendőképen tanult legényeknek, méltóztatnék az ns város ez aránt segítséggel és jó akarattal lenni. Annak felette egy könyvnyomtató legény supplicál azon, hogy az melly typographia itt volna, azt meg látván, ha úgy tetezőnék, meg alkudna az ns várossal. Mivel pedig, a mint értené, sok fogyatkozások volnának benne, ha valaki valami pénzt adhatna kölcsön néki helyben állatássára, három esztendő alatt becsületessen contentálná. Delib.: Irni kell lőcsey uraméknak Compactor Bálint mellett. Az typographiát pedig meg nézetvén az ns tanács, végére megyen, mennyire menendők légyenek annak fogyatkozási. Annak utánna az házról is gondolkodik. Ugy adatik pedig kézhez az typographia, hogy maga Compactor Bálint vállallya fel s tareson legényeket.»

«Die 11. Junii. Judicia. Actor Valentinus Gevers alias Compactor. In causam attractus Laurentius Gabotay. Actor dicit: Azért kellett Gabotay Lőrinczet kegyelmetek eleiben czitáltatnom, hogy ez el mult időkben némínemő terhet, úgymint könyveket adván szekerére, fel fogadta s magára vállalta gondviseléssét; annakutánna, midőn az Tisza révre érkezett volna, az hidas meg nem lévén jól

jóindulatát s ez a város elárvult sajtóját 1653-ban kezére adja 440 forinton.¹

Utódai Severini Márk² (1657—63.), özvegye, Zsuzsánna, Türsch Dávid³ (1663—68.), Türsch özvegye (1668—69.), 1674-ig a svájcezi származású Erichson Ericus⁴ a könyvnyomtató. Ekkor a jezsuiták kezébe kerül, kik 1710-ben a bártfai nyomdát megvásárolják s ez időtől az itt nyomtatott műveken olvassuk :

kötte, vakmerőképen bele akart menni és így marháimot éppen az Tiszába merétette felette nagy kárommal. Azért kérem az ns tanácsot, térétlesse meg káromat vele. Mert igaz lelkem ismereti szerént mondom, tett 60 forint ára kárt. Delib.: In prima instantia marad az dolog.»

«Decemb. 12. Gevers Bálint kalendáriumokat praesentál az ns tanácsnak ajándékban s supplicál is azon, hogy az typographiát engedné neki az ns tanács száz forinttal fellyebb annál, az mint az ns város meg vette, de ilyen conditióval, hogy szűk idők lévén és az betűkben is sok fogyatkozások történvén, öt esztendő alatt legyen meg éppen az contentatió. Delib.: Meg tekintvén az ns tanács az ő kegyelme jóra igyekező szándékát, meg engedi, hogy öt esztendő alatt legyen éppen meg az contentatió.»

1653. «13. Martii. Gevers Compactor Bálint supplicál azon, hogy az nemes tanács elébbi deliberatiója szerént méltóztassék az typographiának el adása fellől való pecsétes levelet adni. Del.: Az mint hogy az előtt meg ígerte az ns tanács, úgy most is meg ígéri s meg is irattya az levelet ilyen formán, hogy öt esztendő alatt fizesse meg éppen az árát maga kívánsága szerént, úgymint 440 forint.»

1655. «8. Aprilis. Compactor Bálint supplicál pro intercessionalibus ad Lechnienses (?) Delib. Megadgyuk.»

¹ Életrajzát lásd a «Századok» 1889. évfolyában. 779. lap. V. ö. «Magyar Könyv-Szemle.» 1888. évf. 248. lap.

² 1657. v. 1658 «21. Martii. Marcus Severini typographus supplicál az nemes város igazságáért, producálván testimoniálását super legitimo suo ortu. Del.: Obtineálta, adgyon fl. 9.»

1660. «29. Januarii. Marcus Severinus typographus az nemes tanácsnak 1660. esztendőre való calendariumokat praesentált, jó akarattját várván az ns tanácsnak. Del.: Az honoráriumért ki tud az nemes tanács az adósságából tall. 10.»

1664. «11. Decembris. Svéd compactor az ns tanácsnak új calendariumokat praesentáltatott. Delib. Négy tallért conferált az ns tanács neki.»

³ 1668. «Martii. Türsch Dávid concivitasért. Delib.: Föladatik neki tall. 5.»

⁴ 1659. «13. Novembris. Ericus Erichson, svécziai, ez is az város

«Nyomt. Bártfa város bőtüivel;» a nyomda vezetői 1677—84.
Bosytz István, 1691—94. Klein János.

Mint könyvkereskedőt és kiadót fölemlítjük még Seiberlich
Jánost ¹ (1667—1676.).

igasságát supplicálván, producálván nemzetség igaz levelét, felatták, dedit
tall. 8 (= ?) fl. 14. d. 40 »

¹ 1667. «15. Decembris. Joannes Saiberlich supplicál concivitásért.
Föladta a ns tanács, fizessen öt tallért deposito iuramento.»

JELENTÉS
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁRÓL
1888—89-ben.

MAJLÁTH BÉLÁTÓL.

Méltóságos Igazgató úr!

Kötelességszerűen teljesítve méltóságod azon hivatalos meghagyását, hogy a Magyar Nemzeti Múzeumban levő Széchenyi-országos könyvtárról 1888-dik évi szeptember 1-től 1889-dik évi augusztus 31-ig terjedő időről szóló évi jelentésemet méltóságodhoz beterjeszszem, midőn is ezt tenném, van szerencsém évi jelentésemet a könyvtárban teljesített munkálatokról, a hiányokról, a forgalmi statisztikáról s a könyvtár személyes ügyeiről, úgy általánosságban, mint részletekben, a következőkben összefoglalva méltóságodhoz beterjeszteni.

I.

A) *Nyomtatványok.*

A rendes és napi folyó ügyek elintézése mellett a hivatalos tevékenység fokozatos emelkedését jelzik azon munkálatok, melyek az olvasó, a tudós és kutató közönséggel való érintkezésen felül, a hivatalos időn belől keresztül vitettek. Beható tanulmányozás és gyakorlati tapasztalat alapján elkészült a könyvtár ügyrendjére vonatkozó javaslati dolgozat. A könyvtár anyagának szaporodása és a helyiségek szűk volta miatt, s kivált az

anyag czélszerű elhelyezése céljából 16 tudományszak felbontatván, újra felállított.

Az összes termekben 157 szakjelző és öt mutató tábla újra készülvén, a szakokban elhelyeztettek.

A lefolyt év alatt készült czédula-katalógusok tömege a tokokban elhelyezhetők nem lévén, 100 új czédula-tok vált szükségessé, melyekben 15,000 czédulának új beosztása vétetett fogamatba.

A szakrepertóriumok egynémelyike részint beékelésekkel megtömve, részint javításokkal elégtelenítve lévén, azoknak újra készítése elodázhatlanná vált. Az észlelt hiányok pótlásával és a hibák kijavításával újonnan leiratott a Hung. litteraria, Chronologia, Hung. eccles. és Hung. hist. szakok repertóriumai 12 ívrét kötetben; és kijavítva használhatóvá tétetett a Hung. jur. szak 2 kötet.

A szolgálati szabályzat 47. §-ának rendelkezése szerint a könyvtár egyes tudományszakainak revideálása a kiszabott időn belől július 1-től augusztus 15-ig fogamatba vétetvén, a revizio szakértelemmel és nagy fáradsággal járó műveletét folytonos felügyeletem alatt Horváth Ignác és dr. Váczy János segédörök két szolgálta segítségével mellett elismerésre méltó buzgalommal teljesítették. A kiszabott hat heti idő alatt revideáltatott a következő kilencz tudományszakban 11,961 mű, 19,358 kötet:

1. Chronologia	1,104 mű	4,022 köt.
2. Heraldica	543 »	708 »
3. Anat. Physiol.	330 »	345 »
4. Geogr. univ.	891 »	1,368 »
5. Hung. hist.	7,353 »	10,093 »
6. Itineraria	885 »	1,555 »
7. Hist. Brit.	263 »	368 »
8. Hist. antiqua	359 »	595 »
9. Hist. intercal.	233 »	304 »

Összesen 11,961 mű 19,358 köt.

A revideált szakokban helyén nem találtatott 201 mű, czédula-lajstrom hiányzott 426 drb, a mi azonnal pótoltatott. A hiányzó kötetek számaránya a revideált kötetek számához képest csekélynek, számba nem vehetőnek mondható, minthogy ez annak 1.03 százalékát képezi.

A nyomtatványok összes szaporulata czédulázás és repertorizálás alá kerülvén, a lefolyt év alatt 5689 mű lett czédulázva, osztályozva és repertorizálva.

B) *Kézirattár.*

Fogantatba vétetett Révay Miklós kéziratának rendezése és lajstromozása. Ezen kéziratgyűjtemény 37 kötetben 350-féle munkát tartalmazván, rekonstruáltatott, felállítatott, lajstromozva és czédulázva lett.

Megkezdett a fényképgyűjtemények meghatározása és lajstromozása, és a 782 darabból álló gyűjteményből 285 drb meghatározott és lajstromoztatott. Csontos János segédőrt megbízta, hogy a csász. és kir. közös pénzügyminiszterium által a müncheni kir. állami levéltárban levő Hunyadi-féle okleveleknek csere útján leendő visszaszerzése iránt újabban folyamatba tett ügyről távollétemben szakszerű véleményt készítsen, ki is ezen ügynek régibb keletű tárgyalásait ismervén, kitűzött feladatának, megfelelően, egy több ivre terjedő kimerítő jelentést készített.¹ S végre megkezdett a kötetlen és vegyes tartalmú kéziratok számbavétele.

C) *Levéltár.*

A könyvtár levéltári osztályában részint a folyosónak levéltári czelokra történt átalakítása és bútorozása miatt, részint a nagy mérvben szaporodó családi levéltárak letéteményezése által, a lefolyt munkaévben igen élénk munkálkodás fejlődött ki, a mi különben az oklevéltár buzgó kezelőjének fáradozása mellett csak úgy volt eredményesen kivihető, hogy a levéltár tisztai állománya dr. Schönherr Gyula volt levéltári amanuensis személyében egy gyakornokkal szaporodván, ez szakismeretével serényen támogatta a levéltárnok fáradozását. Egyébiránt a levéltárban végzett munkának hű képét nyújtják a következő adatok: A levéltár szaporodott a marczinfalvi Dobos, Görgei és Beniczky családok levéltárának örök letéteménye által s ezzel a letéteményezett családi levéltárak száma 20-ra szaporodott. A folyosónak levéltári helyiséggé történt átalakítása következtében, a családi levéltárak elkülönítése a könyvtári

¹ Ezen jelentést lásd jelen évfolyam 252—271. lapján.

levéltártól lehetségessé válván, a családi levéltárak régi helyükről kiszedettek és az új helyiségbe áthelyeztettek. Ezen művelet által teljesen felállított és újra rendeztetett 16 levéltár, 177 fiókban elhelyeztetett évrendi sorozatban külön-külön a Kállay, br. Jeszenák, gr. Forgách, Máriássy, Hanvay, Soós, Dancs, Kisfaludy, gr Rédey, Békássy, Dobos, Görgei, Justh, Ibrányi, gr. Berényi és a br. Hellenbach családok levéltárai. Részben rendeztetett a gr. Eszterházy Dániel-féle levéltár; rendezés alatt vannak a gr. Bethlen, Motesiczky és Beniczky családok levéltárai.

Revideáltatott a levéltárak chronologiai sorrendje, s a már felállított és rendezett levéltárak fiókjai jelző lapokkal elláttak.

Ugyancsak elkészültek a letéteményezett levéltárak családjainak színeiben festett czimertáblái, melyek az illető levéltárak fiókszakszakai fölött lesznek fölállítandók.

A könyvtár tulajdonát képező oklevélgyűjtemények az elmúlt századok különböző történelmi és műtörténeti mozzanataira vonatkozó anyaga tekintettel a tudományos felhasználás gyakorlati céljaira, s a bűvárkodás megkönnyítése végett szűkebb csoportokra különítettek el, s így most, mint speciális gyűjtemények megnevezhetők a czímeres levelek, történelmileg szerepelt családokra vonatkozó iratok, levelezések, czéhiratok s a régi városi intézmények beléletére és történetére vonatkozó oklevelek, akták városonként rendezve, mutató lajstromokkal ellátva. Ezen felül a Dobos-család kívánatára egy kimerítő átnézeti jegyzék készítése is foglalkoztatta a levéltárnokot.

Végre folyamatba vétetett a nevezetesebb folyó munkálatok között a müncheni bajor királyi állami levéltárral megindított csere-tárgyalások kapcsában a könyvtár külföldi oklevélanyagának revideálása, melyből a bajor vonatkozású oklevelek kiválasztattak; a 260 drb okiratnak kimerítő regestákban való kivonatos lajstroma jelenleg munkálatban van.

D) *Hírlapkönyvtár.*

Egyik helyisége a hírlapkönyvtárnak a levéltár céljára való átalakítása következtében kiürítettén, az ott elhelyezve volt hírlapköteteknek átköltöztetése és a könyvtár hosszú folyosóján fel-

állított hirlapokkal való egyesítése szükségessé válván, közel 5210 folio hirlapkötet újra felállíttatott, s a másik folyosón elhelyezett hirlapok közé betűrendben beosztatott oly formán, hogy a szűk helyiség daczára a hirlap-könyvtár az olvasó közönség által folyton használatban volt.

Életbe lépttetett a hirlapok nyilvántartási könyve a beérkezett és reclamált hirlapok címeiről és számairól.

A mult év végeig beérkezett hirlapok revideáltattak, még pedig a magyar hirlapok mind, az idegen nyelvűek részben, összesen átvizsgáltatott 820 évfolyam 38,414 száma.

A hirlapok czédulázása folyamatban lévén, ez évben a czédulajstrom összesen 1340 drbbal szaporodott.

II.

Évi jelentéseim mindegyikében hangsúlyoztam méltóságod előtt azt a sajnos körülményt, hogy a könyvtár két utolsó termének állapota az évről évre szaporodó nyomtatványoknak elhelyezését akadályozza. Most sem hagyhatom méltóságod előtt fölemlítés nélkül azt, hogy az említett két utolsó terem rozoga, szüette, festetlen könyvvállványokkal van ellátva oly módon, hogy sem a teret kellőleg kihasználni, sem a könyveket a szakcsoportok szaporodása miatt a saját magok csoportjába beosztani nem lehet; s bár e ronda állványok lécczel vannak egymáshoz erősítve, mégis minden perczben attól kell tartani, hogy összeomlanak. Ismételve kell tehát figyelmeztetnem méltóságodat arra, hogy a könyvtár szakszerű helyes kezelése, a rend és tisztaság fentartása, valamint a helynyerés és az egyes szakok czélszerű elhelyezése érdekében fölötte kívánatosnak mutatkozik, hogy ezen két terem a többinek megfelelő módon bebútoroztassék.

A könyvtár közművelődési feladatának egyik legvitálisabb érdeke a könyvtár tudományos anyagának szaporodása olyformán, hogy a könyvtár évi dotatiójának azon része, mely törvényhozással is a könyvtár gyarapítására van szánva, az valósággal a meghatározott célra fordíttassék az utolsó krajczárig. Sajnosan kell constátálnom, hogy ez nem így történik, mert míg a könyvtár gyarapítására szánt rovat e célra 5000 frt csekély összeggel rendelkezik; ezen összegből tulajdonképeni könyvvételre alig 3000 frt

fordíthatik, minthogy a könyvtárőr utalva van ezen 5000 frtból az itt nélkülözhetetlen 4 ideiglenesen alkalmazott amanuensis napi díjait ezen összegből fedezni. Így ez évben is a könyvtárnak tudományos célra történt kiadása 3687 frt 75 kr., míg a négy amanuensis egész évi napi díja, mit ugyancsak azon rovatból kellett fedezni, 2035 forintot tett ki.

Méltóságos úr! Ezen körülmény tekintetbe vétele mellett, ha csak a legközelebb elmúlt tiz évet vesszük is szemügyre, a könyvtár gyarapodására szánt amúgy is csekély összegből kerek számmal 20,000 frt lett elvonva. Ezen összeg pedig a mi viszonyaink között a könyvtár gyarapodását igen súlyosan megbénítja. Ezen anomál állapot megszüntetése, s a könyvtár gyarapodásának érdeke kötelességszerűen parancsolja nekem méltóságodat arra kérni, hogy a könyvtár gyarapodására szánt 5000 frt meghagyása mellett a magas miniszteriumnál kieszközölni méltóztatnék, hogy már a jövő évi költségvetésben, a könyvtárban nélkülözhetetlen négy napidíjas évi átlaga 2000 frtig, ne a könyvtár gyarapodására szánt kiadások rovatából fizetessék, de az külön rovatban lelje fedezetét.

Nem kevésbé érzi hiányát a könyvtár egy szolgálai állás rendszeresítésének, mit úgy a könyvtári közszolgálat, mint az olvasó búvárkodó közönség méltányos igényei egyaránt követelnek. Ezen hiány különösen feltűnően jelentkezik azon idő óta, a mióta a könyvtári folyosó levéltári helyiséggé, a hirlapkönyvtár pedig külön helyiséggé lett; a mi által a könyvtárt használó közönség dolgozó helyisége is változáson ment át, illetőleg egygyel szaporodott. — A jelen viszonyok között a könyvtárnak csak három szolgálja van: kettő az olvasó teremben alig győzi naponként ott jelen lévő olvasó közönséget kiszolgálni; s egy szolga marad a hirlap olvasók, a kézirat használók s a levéltár új helyiségében dolgozó és kutató közönség szolgálatára, kik rendesen két, sőt igen gyakran három külön helyiségében munkálkodnak. A mellett, hogy maguk a tisztviselők is a legnagyobb készséggel és előzékenységgel szolgálják a közönséget, azt még sem tehetik, hogy kivált a nagy hirlapi bekötött nehéz foliánsokat kiemeljék és visszategyék, a levéltár magasan levő fiókjaihoz lajtorján fel és lemászkálva, onnan önmaguk hozzák elő a kívánt anyagot, s ugyanazt tegyék a kéziratárban is, s tekintve azt, hogy az egyetlen szolga hivatalos ügyek elintézése miatt gyakran a házon kívül is el van foglalva,

daczára annak, hogy a tiszti személyzet a tiszti állással össze nem férő illetén szolgái munkát is végez: a rendelkezésre álló egyetlen szolga sem a szolgálat terhét el nem bírja, sem a közönséget minden iparkodása mellett ki nem elégítheti, mert fizikailag kimerül, idővel nem rendelkezik.

Legyen szabad méltóságod különös figyelmét ezen körülményre felhivnom, s úgy a könyvtári közszolgálat, mint a kutató közönség érdekében, de a könyvtári személyzet szolgálati viszonyainak kellő méltánylása szempontjából is arra kérni, hogy ezen helyzet megszüntetése mellett a magas kormánynál oda hatni méltóztassék, hogy a könyvtári szolgálat érdekében még egy szolgái állás rendszeresíttessék.

Végre nem hagyhatom említetlenül azon felmerült szükségletet sem, mely a hirlapkönyvtár jelen állapotában mutatkozik. Ugyanis a hirlapkönyvtár egyik nagy része a könyvtár azon folyosóján volt felállítva, a mely most a levéltár helyiségeül szereltetett fel, de az átalakítás alkalmával azt onnan kiemelni, s a hirlapfolyosón a többi közé zsúfolva ideiglenesen elhelyezni kellett, olyformán, hogy a régi rozszant bútorzatból alkotott faállványok a folyosó hosszában középen két sorban felállítottak, s oda lehetőséghez képest a hirlapok elhelyeztettek. Ezen intézkedés a percznyi szükségletnek megfelelt ugyan, ámde a mindennap érkező hirlapok nagy tömegének szétválogatására, rendezésére, összerakására ott hely nem maradt, s e miatt a hirlapok szétszórása, a rend és csiny rovasára, a könyvtári iroda melletti nagy teremben eszközöltetik, a mi szertelenül díszteleníti a könyvtárt s rendtelenséget von maga után. Ennek a megszüntetése céljából szükségessé lett, hogy a hirlapfolyosó átalakítása, már régebben beadott tervzet alapján, a kérdéses folyosó is berendeztessék.

III.

Culturális feladatának a Széchenyi országos könyvtár, mint elsőrendű művelődési intézet, az adott viszonyok között mennyiben felelt meg, annak leghívebb kifejezői az alább következő statisztikai számok, melyeknek táblázatát a következőkben van szerencsém méltóságod elé terjeszteni.

1.

Szaporodás.

A) Nyomtatványok:

a) ajándék	175 drb
b) vétel	324 »
c) köteles példány	2922 »
összesen	3421 drb.

B) Kézirattár:

a) kézirat	46 drb
b) kézirajz	2 »
c) fényképmásolat	28 »
d) fénykép-negatív	25 »
e) cinkographiai cliché	10 »
összesen	111 drb.

Ebből:

a) ajándék	18 drb
b) vétel	93 »
összesen	111 drb.

C) Levéltár:

a) oklevelek	8143 drb
b) fényképmásolat	1 »
c) pecsétlenyomat	24 »
összesen	8168 drb.

Ebből:

a) ajándék	259 drb
b) vétel	112 »
c) letétemény	7797 »
összesen	8168 drb.

D) Hírlapkönyvtár:

a) ajándék	4 drb (5,132 sz.)
b) vétel	38 »
c) köteles példány	549 »
összesen	591 drb (27,622 sz.)

Az összes könyvtári anyag szaporodása:

a) Nyomtatványok	3421 drb
b) Kézirattár	111 »
c) Levéltár	8168 »
d) Hirlapkönyvtár	591 »

Főösszeg 12,291 drb.

2.

Könyvtár-használat.

a) 13,635 olvasó használt	26,625 nyomtatványt,
b) 108 »	724 kéziratot,
c) 112 »	17,255 okiratot,
d) 1,023 »	8,412 hirlapot,
e) 802 » kölesönzött	2,687 nyomtatványt,

összesen 15,680 olvasó 55,703 darabot hozott for-
galomba.

3.

Kiadás.

A) Tudományos czélokra:

a) nyomtatványokért	3162 frt 43 kr.
b) kézirattárban	332 » 32 »
c) oklevéltárban	99 » 50 »
d) hirlaposztályban	94 » 50 »

összesen 3688 frt 75 kr.

B) Nem tudományos czélokra:

a) 4 amanuensis napi díja	2036 frt — kr.
b) vegyes kiadás	872 » 68 »
c) könyvkötés	1474 » 50 »
d) hirlapkötés	588 » 90 »

Összesen

Főösszeg 4971 frt 08 kr.

..... 8659 frt 83 kr.

4.

Könyvkötés.

a) köttetett	777 drb nyomtatvány
b) »	505 » hirlapkötet
összesen	1282 drb könyv.

5.

Ügyiratok.

Elintéztetett	263 drb könyvtári
»	295 » hirlapkönyvtári irat
és kiadatott	565 » könyvtár-halasztási jegy
összesen	1123 ügyirati szám.

IV.

A lefolyt munkaévben a könyvtári személyzet állományában részint sajnálatos és fájdalmas veszteséggel járt változások, részint pedig a könyvtár kulturális felszínének emelésére szolgáló örvendetes események állottak be.

Sajnálattal kell főlemlítenem, hogy Barna Ferdinánd tisz. ör ^{+1895.j.} és segédőr, ki 31 évet meghaladó munkásságát szentelte a könyvtárnak, ki a könyvtár-rendezési munkálatok összes phasisain keresztül a jelen állapotig szorgalmat, buzgalmat, odaadó fáradságot áldozva, szakértelmével, bő nyelvészeti ismereteivel és tudományával a könyvtárt jelenlegi magaslatára emelni segítette: ez év folyamán, márczius 22-én kelt miniszteri rendelettel nyugdíjaztatott s ezzel a könyvtár kötelékeiből kilépett; s habár hasznos munkálkodását távoztakor a magas kormány kitüntető elismerése nem követte, kartársai méltányló elismerésének méltóságod előtt e helyen kifejezést adni kötelességemnek tartottam.

Fájdalmas veszteség érte a könyvtárt Mosonyi Antal laborszakosnak f. é. január 7-én történt halálával, ki közel 20 éven át szolgálta a könyvtár érdekeit, s ügyszeretetét a könyvrestaurálás mellett oly helyi, topographiai jártassággal és tájékozottsággal tetézte, hogy e tekintetben még hosszú ideig pótolhatatlan marad.

Úgy a könyvtár adminisztrálása érdekeire, valamint a közönség méltányos igényeire nézve öröndetes dolognak kell jeleznem azt, hogy a tiszti állomások a lefolyt év alatt két új rendszeresített és véglegesített helylyel szaporitattak. Ezek egyike a hirlapkönyvtárban, másika a levéltári osztályban létesített, s míg az elsőre id. Szinnyei József, a hirlapirodalom és történet bő ismeretével, hirlapstatisztikai tájékozottságával 1888-dik évi nov. 9-én kelt miniszteri rendelet alapján végleg átvétetett a könyvtár-tiszti állományába, addig a másakra dr. Schönherr Gyula, már előbb is a levéltári osztály amanuensis, itt szerzett tapasztalatai és a bécsi «Institut für oesterreichische Geschichtsforschung» tanfolyamán elsajátított diplomatikai szaktudománya érvényesíthetése tekintetéből f. é. június 30-dikán kelt miniszteri rendelettel levéltári gyakornokká neveztetett ki.

Továbbá öröndetes jelenségnek kell jeleznem azt, hogy a Széchenyi országos könyvtár, mint a hazában első rendű kulturális intézmény, nemcsak a nagy közönség, a tudományok, a művelődés terjesztése körül teljesíti feladatát, de egyúttal a könyvtári kezelésnek és tisztviselőségnek iskolájává emelkedett az itt alkalmazásban levő amanuensisek állandó foglalkoztatása által; minek előnyös következménye az, hogy a kellő minősítés elnyerése mellett a könyvtárban már ideiglenesen alkalmazott, s a megkívántató gyakorlatossággal bíró egyének léphetnek elő a könyvtári állásokra. Így történt ez év folyama alatt is, midőn dr. Váczy János segédőrré és dr. Erdélyi Pál gyakornokká a magas kormány által f. é. május 2-án kinevezve lettek.

A megboldogult Mosonyi Antal helyébe laboranssá léptetett elő f. é. június 25-én Kerekes Pál könyvtári szolga; könyvtári szolgává pedig Jurcsó József neveztetett ki.

Azon tekintély, melynek a Széchenyi országos könyvtár a tudósok, tudományos kutatók és bűvárok között örvend a fővárosi hasonló intézetek sorában, nemcsak a meglevő és folyton gyarapodó nagybecsű anyagnak, de a minden tekintetben liberalis könyvtári eljárásnak, az előzékeny kiszolgálásnak is köszöni, s köszöni azt egyszersmind azon szakszerű tudományos képzettségnek is, melylyel a könyvtári személyzet a tudományok egyes ágaiban rendelkezik. Nyilatkozik az részben a könyvtár gazdag kincseit kereső szakférfiakkal szemben: útbaigazítások, tájékoztatások,

tudományos tételek megvizsgálása feltett kérdések megfejtése által, részint pedig az irodalom nyilvános terén, a szakfolyóiratok hasábjain, midőn a könyvtár tisztviselői nem hivatalos idejüket tanulmányaik fejlesztésére, ismereteik bővítésére fordítják, dolgozataikkal a tudományos irodalmat gazdagítják s e téren is megfelelni igyekeznek ama feladatuknak, melyre hivatalos esküjük kötelezi. Ez irányban a lefolyt év sem volt meddő, a mit világosan bizonyíthatnak amaz irodalmi működésükről szóló adatok, melyeket méltóságodnak a következőkben van szerencsém bemutatni.

Majláth Béla könyvtárór.

1. Levéltári adatok Regécz vára történetéhez. Tört. Tár 1888-dik évfolyam.

2. Jelentés a M. Nemzeti Múzeum könyvtára állapotáról. 1887—88. «Magyar Könyv-Szemle». 1888. évf.

3. Monumenta Hungariae Historica Kubinyi Ferencztől. Könyvismertetés. «Turul» 1888. évf.

4. Gróf Széchenyi István leveleiből. Felolvast. a m. tud. Akadémia 1889. febr. 11-diki ülésén. Megjelent a «Pesti Napló» 1889. évi 43., 44. és 46. számában.

5. Gróf Széchenyi István levelei. I. kötet. Budapest. 1889.

6. Bárány Albert emlékezete. Az orsz. régészeti és ember-tani társ. évkönyve. 1886—88. évre.

Csontos János segédőr.

1. Egy hamisított Corvin-codex külföldi könyvpiaczon. A «Magyar Könyv-Szemle»-ben.

2. A M. Tud. Akadémia könyvtárának ösnyomtatványai. U. o.

3. Trefort Ágoston emlékezete. U. o.

4. Mátyás és Beatrix arczképei Corvin-codexekben. Az «Archaeologiai Értesítő» 1888. folyamában megjelent czikk bővítve és javítva önálló kiadásban. Budapest, 1889. Franklin-társulat 8r. 51 lap.

5. Szerkesztette a «Magyar Könyv-Szemle»-t.

Dr. Fejérpataky László levéltárnok.

1. A Leővey család címere 1453. évből. «Turul» 1888. évf.
2. A gyöngyösi címeres album. «Turul» 1888. évf.
3. Szerkesztette a «Turul» 1888—89-ik évfolyamait.
4. Szerkeszti a M. T. Akad. megbízásából a «Zsigmondkori oklevéltár»-t.

Horváth Ignác segédőr.

1. Magyarországi könyvészet 1887-ben. «Magyar Könyv-Szemle». 1888. évf.

Szinnyei József hirlapkönyvtőr.

1. Fazekas Mihály és a «Ludas Matyija» «Fővárosi Lapok» 1888. évf.
2. Az én vitéz főnököm. Hamaros elbeszélés. «Urambátyám».
3. A magyar hirlapirodalom 1889-ben. «Vasárnapi Ujság».
4. Dalárda-kert. Visszaemlékezés. «Komáromi Lapok» 1889.
5. Timár kéz. Naplójegyzések 1836. «Komáromi Lapok». 1889.
6. Irodalomtörténeti repertorium 1888—1889-ből. «Figyelő». 1888—89. évf.
7. Történeti repertorium 1888—89. «Hazánk». 1888—1889. évf.
8. Történeti repertorium 1888—89. «Századok». 1888—89. évf.

Dr. Váczy János segédőr.

1. Petőfi német életrajza. Tanulmány. «E. Phil. Közöny» 1888. évf.
2. Adalékok a magyar politikai irodalom történetéhez. «Századok». 1888. évf.
2. A három város. (Czepléd, Kecskemét, Nagy-Kőrös.) Ethnographiai leírás. «Osztr.-magy. monarchia írásban és képekben» II. köt. 7. füz.
4. Kölcsey Ferencz halála s az ekkor keletkezett irodalmi polemia. «Fővárosi Lapok». 1889. évf.
5. Arany hátrahagyott iratai és levelezése. «Fővárosi Lapok». 1889. évf.

6. Az első magyar szinigazgató. «Vasárnapi Ujs.» 1888. évf.
7. Fraknói Vilmos. Életrajz. «Vasárnapi Ujság». 1889. évf.
8. «Századok»-ban és «E. Phil. Közlöny»-ben számos kisebb-nagyobb bírálat és ismertetés.

Kereszty István gyakornok.

1. Magyar könyvészet 1711—1860-ig Petrik Gézától. Könyv-ismertetés. «Nemzet». 1889. évf.
2. Wagner Richard «Nibelung gyűrűje» cz. zene dráma ajánlása. «Magyar Salon». 1889. évf.
3. Bayreuth. «Magyar Salon». 1889. évf.
4. Jubileum. «Tornaügy». 1888. évf.
5. Egy szó. «Tornaügy». 1889. évf.
6. Felhívás Erkel Ferencz jubileuma érdekében. «Zenelap». 1888. évf.
7. Bizet «A gyöngyhalászok» czimű dalműve. «Zenelap». 1888. évf.
8. Liszt szobor. «Zenelap». 1888. évf.
9. Operánk 1888-ban. «Zenelap». 1889. évf.
10. Wagner R. Nibelung gyűrűje. «Zenelap». 1889. évf.
11. Erkel F. «Brankovics Szerbia despotája» cz. dalműve. «Zenelap». 1889.
12. Emlékeztetés. «Zenelap». 1889. évf.
13. Maillard «Villars dragonyosai» cz. dalműve. «Zenelap». 1889. évf.
14. Huber Károly. «Zenelap». 1889. évf.
15. Az új intendans. «Zenelap». 1889. évf.
16. Egy kis lélektan. «Zenelap». 1889. évf.
17. «Mire jó a dalünneplés». Emléklap a szegedi orsz. dalár ünnepély alkalmából.

Dr. Erdélyi Pál gyakornok

1. Révay Miklós tanítványai. «Magyar Könyv-Szemle». 1888. évf.
2. Erdélyi János leveles tárából. «Figyelő».
3. Adolf levelei. «E. Phil. Közlöny».

4. Petőfi és a kritika. «Nemzet».
5. Krišch János. «Föv. Lapok».
6. A kis kör Eperjesen. Sárosy-Album.

Dr. Schönherr Gyula gyakornok.

1. A Mérey-család czimer-levele 1474-ből. «Turul». 1888. évf.
2. Bihar vármegye levéltárában őrzött czimeres nemes levelek. U. o.
3. Egy XVII-dik századi magyar könyvnyomtató emlékezete. «Magyar Könyv-Szemle». 1888. évf.
4. Negyven év előtt. Kovács Samu: «Visszaemlékezések 1830—1850.» cz. munkájának ismertetése. «Nagy-Bánya és Vidéke». 1888. évf.
5. A gróf Berényi-család czimeres levele 1431-ből. «Turul». 1889. évf.
6. A magy. kir. orsz. levéltár diplomatiai osztályában őrzött pecsétek mutatója. Ismertetés. «Turul». U. o.
7. Nagybánya közjogi helyzete a mohácsi vész előtt. «Nagybánya és Vidéke». 1889. évf.
8. A történelmi társulat Nagybányán. U. o.

Méltóságos úr! Midőn a fent elősoroltakban szerencsém van méltóságod elé terjeszteni a könyvtári személyzetnek hivatalos óráin kívül való irodalmi tevékenységét, nem lehet még a könyvtár tudományos felszínének egyik tényezőjét említetlenül hagynom. Ez a könyvtár tisztii személyzetének tudományos utazása kutatások, bűvárlatok czéljából, a bibliographia, történelem, a diplomatika és levéltári tudományok terén. Így a lefolyt évben Csontos János segédőr kutatásokat tett a bécsi kir. udv. és a herczeg Lichtenstein-féle könyvtárakban, továbbá a klosterneuburgi augustinusok, és a zwettli cizisterczita rend könyvtárában és a zágrábi érseki könyvtárban.

A folyó év augusztus havában pedig a jelentést tevő könyvtárőr külföldi útján tanulmányozta a párisi Bibliothèque Nationale-ban és a londoni British Museumban a könyvtár gyakorlati kezelésének újításait, az administratív eljárást, a szabályzatokat a kölcsönzők és az olvasókkal szemben; kutatott ugyanott magyar

vonatkozású középkori kéziratokat, miközben 12 codexet bibliographiai szempontból leírt és Debrenthei Tamás zágrábi püspök 1462-ből való latin codexét, mely II. Pius pápához intézett beszédjét tartalmazza, egészen lemásolta s tanulmányai eredményét, alkalmazva a mi viszonyainkhoz, a «Könyvtári ügyrend» című dolgozatában felhasználta.

Méltóságos úr! Egyoldalú maradna a könyvtár személyes ügyeire vonatkozó jelentésem, ha fölemlítés nélkül hagynám hoszszú és díszes sorát azon hazai és külföldi tudósoknak és búvároknak, kik kivált a történelemre és kulturtörténelemre vonatkozó gazdag forrásainkhoz vissza-visszatérnek, hogy az itt felkutatott kútfők tanulmányozása által a tudományos irodalomban érvényesítsék ismereteiket. A lefolyt munkaévben is nagy számmal látogatták könyvtárainkat, s most azon tudósok teljes névsorát adni vajmi terjedelmes lenne, szorítkozom tehát csak a következők kiemelésére: Ábel Jenő, Angyal Dávid, Ballagi Aladár, Ballagi Géza, Barabás Samu, Beöthy Zsolt, Boncz Ödön, Csánki Dezső, Csaplár Benedek, Csergheő Géza, Fenyvessy Ferencz, Fraknoi Vilmos, Fröhlich Róbert, Gelich Richard, Gyulai Pál, Grünwald Béla, Haan Lajos, Hentaller Lajos, Herrmann Antal, Hevesi József, Kammerer Ernő, Károlyi Árpád, Komáromy András, Nagy Gyula, Nagy Imre, Nagy Iván, Pesty Frigyes, Pettkő Béla, Salamon Ferencz, Simonyi Zsigmond, Szádeczky Lajos, Szederkényi Nándor, Székely Bertalan, Székely József, Széll Farkas, Szendrey János, Szilágyi Sándor, Tagányi Károly, Thallóczy Lajos, Thaly Kálmán, Vámbéry Ármin, Vass Bertalan, Wenzel Gusztáv, Zsilinszky Mihály; — a külföldiek közül Heim Miksa Würzburgból, Kocsubinszky Sándor egyetemi tanár Odessából, Leland Ch. Londonból, dr. Noboru Egutzi Tokióból (Japán), Poutatine Pál herczeg Pétervárról, Silberbauer J. C. Cape-Town-ból (Dél-Afrika), dr. Ziehen Gyula Frankfurtból.

Megemlítendőnek tartom végül, hogy a M. N. Múzeum könyvtárának közlönye, a «Magyar Könyv-Szemlé»-nek a lefolyt munkaév alatt XIII. évfolyama megjelent és szaktartalmának változossága, bősége s munkatársainak névsora által méltán sorakozik a megelőző évfolyamokhoz.

Ezzel befejezem évi jelentésemet.

M. B.

EMLÉKIRAT A MÜNCHENI HUNYADI-LEVÉLTÁR VISSZASZERZÉSE TÁRGYÁBAN.¹

CSONTOSI JÁNOSTÓL.

Méltóságos igazgató úr!

Vonatkozva a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztériumnak f. é. jún. 21-én 24,977. sz. a. kelt, méltóságos igazgató úrhoz intézett s a Nemzeti Múzeum könyvtárának szakszerű véleményadás, illetőleg jelentéstétel végett kiadott rendeletére, Majláth Béla könyvtárőr úr távollétében, ki több heti külföldi tanulmányúton levén, jelenleg a párisi és londoni könyvtári viszonyokat tanulmányozza, szerencsém van, mint a könyvtári hivatal ez idő szerinti vezetőjének, de mint olyannak is, ki az ügyet 1877 óta alaposan ismeri, a nagyméltóságú cs. és kir. közös pénzügyminisztérium, illetőleg dr. Thallóczy Lajos kormánytanácsos által a müncheni kir. állami levéltárban levő Hunyadi-fele okleveleknek a m. kir. országos levéltár számára csere útján leendő visszaszerzése dolgában újabban folyamatba tett csereügyről szak-

¹ A Hunyadi-levéltár visszaszerzése iránt, Fraknói Vilmos, mint a Nemzeti Múzeum akkori könyvtárnoka 1877-ben kezdte meg a müncheni kir. állami levéltárral a tárgyalásokat, melyek azonban eredményre nem vezettek. Újabban Dr. Thallóczy Lajos csász. és kir. kormánytanácsos és a csász. és kir. közös pénzügyminisztérium levéltári igazgatója a csász. és kir. külügyminisztérium útján más alapon vette fel a tárgyalások megszakadt fonalát és a müncheni Hunyadi-levéltár rendezett részeért a közös pénzügyminisztérium levéltár részéről az, ezen levéltárban lévő nagyérdékű bavaricákat és a bécsi csász. és kir. titkos levéltár közvetítésével az ezen gyűjteményben levő bavaricáknak egy jelentékeny részét ajánlotta fel a müncheni királyi államlevéltárnak csere fejében. Ezen tárgyalásokban a Nemzeti Múzeum könyvtára véleményadásra felszólíttatván, álláspontját ezen emlékiratban körvonalozta, melyet itt egész terjedelmében közlünk.

Szerk.

szerű véleményemet, illetőleg jelentésemet, a velünk közlött 6 db melléklet visszacsatolása mellett, tiszteletteljesen a következőkben bemutatni.

Mindenekelőtt legyen szabad előrebocsátani, hogy már gróf Széchenyi Ferenczet, a Nemzeti Múzeum nagylelkű alapítóját azon intentió vezette, hogy az általa 25,000 kötettel alapított s ma a nemzet áldozatkészségéből 250,000 kötetre felszaporodott könyvtár, gyűjteményében felölelje mindazon nyomtatványokat és kéziratokat, melyek Magyarország történetére bármily tekintetben vonatkoznak.

E célból több külföldi tudóssal élénk levelezést folytatott, hogy ezektől tájékozást nyerjen azon hungaricákról, melyek időközönként külföldi könyvpiaczon kerülnek eladásra és azokról, melyeket, mint kevésbbé hozzáférhetőket, külföldi könyvtárak őriznek, s melyek nagy ritkán, többnyire csak kiselejtezés alkalmával kerülnek könyvpiacra.

Ezekből az elsőket rendszerint könyvtára számára megvásárolta, az utóbbiakat pedig, tekintve, hogy ezek leginkább hazánkra vonatkozó írott emlékek, vagyis kéziratok, melyeknek megszerzése nem állott a nemes gróf hatalmában, a saját költségén jegyzékbe vétette, többekről hű másolatokat készíttetett és ezeket az általa alapított múzeumi könyvtárnak ajándékozta.

Egy ilyen másolatból adta ki *Müller Ferdinánd* a krakkói egyetem magyarországi XV—XVI. századbeli tanulóinak névsorát.

Gróf Széchenyi Ferencz halála után a boldog emlékü József nádor, kit méltán a Nemzeti Múzeum második alapítójának nevezhetünk, nemcsak hogy hasonló figyelemmel kísérte a külföldi könyvpiacra került hungaricákat, melyekből több kiváló bibliographiai ritkaságot, köztük: az *augsburgi 1488. évi Thuróczy-krónika egy hártypéldányát* és az európaszerte csak hat példányban ismeretes: *Concordia Hungarica inter Fridericum III. Imp. Rom. et Maximilianum regem Hungariae . . . Posonii conclusa*» című, a XV. században hely, év és nyomdász megnevezése nélkül megjelent munkát vásárolta meg könyvtárunk számára, de ennél egy lépéssel tovább ment, midőn a külföldi könyvtárakban levő hungaricáknak a Nemzeti Múzeum részére ajándék, csere vagy vétel útján való visszaszerzésére törekedett s ez irányban két külföldi könyvtárnál oly actiót indított meg, mely mindenkor emlékezetes lesz a Nemzeti Múzeum történetében.

Midőn ugyanis József nádor tapasztalta, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtára hazai középkori forrásokban vajmi szegény, és hogy a majnai Frankfurtban levő városi könyvtár *Sz. István király Hartvik-féle legendájának egy XII. századbeli hártya-példányát őrzi*, mindent megtett arra, hogy ezen nagybecsű forrásmunkát a múzeumi könyvtárnak megszerezze. Az ő hathatós közbenjárásának köszönhető, hogy ezen becses codexet Frankfurt város tanácsa neki ajándékképpen felajánlotta, ki azt a Nemzeti Múzeum könyvtárának adományozta, hol most *«Codex Francofurtensis»* név alatt a kéziratgyűjtemény egyik elsőrendű cimeliáját képezi. Ez az egyik.

A másik volt azon actió, melyet a wolfenbütteli hercegi könyvtárban levő Corvin-codexeknek a Nemzeti Múzeum részére csere útján való visszaszerzése ügyében megindított, midőn Horvát Istvánt, a múzeumi könyvtár akkori nagytudományú őrét megbizta, hogy a tárgyalásokat ez irányban a wolfenbütteli hercegi könyvtár igazgatóságával kezdje meg.

A tárgyalások megindultak, hosszabb ideig folytak, az ügyben több jegyzékváltás történt, de bár részünkről a csere iránt előzékenységgé nyilvánult, a wolfenbütteli könyvtár csekély ajánlata és az ennek fejében követelt ellenérték magas volta miatt eredményre nem vezettek.¹

József nádor halála után ennek fia, István főherceg, az ország nádora karolta fel és vitte előbbre a külföldi könyvtárakban levő hungaricák visszaszerzésének eszméjét.

Az ő kezdeményezésére rendelte el 1845-ben József nádor, a wolfenbütteli hercegi könyvtárral, a most említett tárgyalások megindítását; s mikor 1847-ben nagynevű atyjának halála után, ennek kiváló erényeivel és tulajdonságaival együtt, a nádori méltóságot is örökölte, nádorságának rövid de emlékezetes ideje alatt következetes kitartással mindent elkövetett arra, hogy a magyar nemzetnek a külföldi hungaricák visszaszerzése iránt több országgyűlés kérelmeiben és sérelmeiben kifejezett aspirációi, az illetékes tényezők együttes közreműködésével, teljesüljenek.

Ezen aspirációk legpraegnansabb kifejezést nyertek azon

¹ Ezen tárgyalások részleteit lásd a *«Magyar Könyv-Szemle»* 1883-diki folyamában, 73—86. II.

emlékezetes feliratban, melyet az 1843—1844-diki országgyűlés 1844. évi szeptember 3-án V. Ferdinánd királyhoz a Corvina európa-szerte elszórt maradványainak és a hazai vonatkozású, de külföldi gyűjteményekben levő okleveleknek a Nemzeti Múzeum részére leendő visszaszerzése ügyében intézett, s melynek teljesítését V. Ferdinánd király 1844. évi nov. 4-én kelt legkegyelmesebb királyi válaszában a körülményekhez képest megígérte.

Ezen felirat úgy természeténél, mint művelődéstörténeti fontosságánál fogva nemcsak a karok és rendek akkori felfogására vet világot, de mint irodalmi emlék a Corvina maradványainak történetéhez oly becses, ekkorig fel nem használt adalékot nyújt, hogy érdemesnek tartom azt egész terjedelmében itt közölni:

A felirat szövege így szól:

«Felséges Császár és Apostoli Király!

Legkegyelmesebb Urunk!

Azon fénykört, mely 1-ső Mátyás királyunk országlása éveit, Magyarország határain kívül is, had és béke idején egyiránt tündöklökké tette, különösen nevelvén ama könyvtárak is, melyek ő alatta és általa a' magyar királyi lakokban alakultanak, 's másukat azon időben Európában nem találták, azon csapások és vesztegetések között, mellyekkel a' bal sors, a' századok hosszú során keresztül ottan ottan sujtotta hazánkat, egyik legfájdalmasabb az, *hogy a' tisztes régiség említett könyv kincstárából, részint a' nagy emlékezetű király elhunyt utáni gondatlanság és pazarlás, nagy részint pedig a' kezeire került nagy kincs becsét nem érzett pusztító ellenség vad dühe miatt, — ha csak reá maradt polgári ereklje gyanánt is — egy darabot se bír a' nemzet.*

E keserű fájdalom mértékét öregbíti az is, hogy hazánk év könyveiből sok fontos olly dolgok kellő ismerete hiányzik; mellyek még vagy épen nem is tudatnak, vagy kétes homállyal takarva lévő körülményeik és kivált okaik nyomos felvilágosítást várnak és kívánnak; mind ezek pedig akkép azért állanak, mert azon levél- és könyvtárak, mellyek a' mondott végre szükséges kútfőket és okiratokat nyújthatnának a' szaktudósoknak, azok előtt mind- eddig fel nem nyíltanak.

Hogy tehát a' nemzet e' lényeges fogyatkozásain a' lehetőségig segíteni lehessen; Felségedet utódaink nevökben is, alattvalói bizodalommal, 's fiúi buzgó tisztelettel arra kérjük: hogy a' meny-nyiben tudatik, hogy 1-ső Mátyás királyunk hajdani fényes könyvtárának némelly maradványai, különféle helyekről 's utakon és időkben a' *császári bécsi* könyvtárba kerülván, annak belsejében tartatnak, e' fölött igen valószínű, hogy hason maradványok a' *bolognai* könyvtárban találkoznak; Felséged mind azoknak a' *nemzeti múzeum részére leendő kiadását* részint kegyelmesen elrendelni, részint pedig *visszaszerzésöket* a' római vaticanumi, berlini, velencei és flórencziai könyv- és levéltárakban századok óta elzárva lévő 's Magyarország dolgait és történeteit mind érdeklő, mind pedig sok részben felvilágosítható *okiratoknak és leveleknek*, ezen ott kevésbé érdekes, de hazánkra nézve megbecsülhetetlen diplomaticai kincseknek is eredetökben vagy legalább hiteles átiratbani kiadásukkal együtt hathatós közbenvetésével, a' nemzet örök hálájára eszközteni méltóztassék.

Kik egyébiránt császári királyi kegyelmébe jobbágyi aláztossággal ajánlottak maradunk.

Kelt szabad királyi Pozsony városában, September hava harmadik napján, az 1844-ik évben tartatott országos ülésünkből.

Császári királyi Felségednek

legalázatosabb káplánjai, szolgálai 's örök hűségü jobbágysai, Magyarországnak, s ahhoz kapcsolt Részeknek országosan összevegyült Rendei.¹

Ezen feliratra V. Ferdinánd király ő Felsége 1844. november 4-én kelt kegyelmes királyi válaszában megigérte, hogy a karok és rendek alázatos fölterjesztésére, Mátyás király kézíratainak felkutatása érdekében a körülményekhez képest rendelkezni fog arra nézve, hogy a karok és rendek kívánsága lehetőleg teljesüljön, vagyis mint a kegyelmes királyi válasz eredeti latin szövege mondja:

¹ Kivonat az 1844-iki országgyűlés szeptember 3-dikán tartott 212-dik üléséből, az országgyűlési irományokból.

16,886.
966.

1844.
nov. 4.

Ad demissam Statuum et Ordinum Repraesentationem circa perquisitionem manuscriptorum bibliothecae Mathiae 1-mi Regis Hungariae substratam, altefatam suam Maiestatem Regiam ea, quae ad implementum desiderii huius pro ratione subversantium adiunctorum fieri poterunt, benigne curaturam esse.

Ezen kegyelmes királyi válasz volt az 1843—44-diki országgyűlésnek utolsó kimagasló mozzanata, mert ez évi november 13-dikán bezárattott.

Minden esetre kiváló kulturtörténeti fontossággal bír azon körülmény, hogy a Corvina külföldi maradványainak és a magyar történetírás egyéb külföldi emlékeinek visszaszerzése iránt a Nemzeti Múzeum érdekében megindított mozgalomban az országgyűlés álláspontját a korona is szentesítette s a külföldi hungaricák felkutatását és visszaszerzését ezen intézet feladataihoz sorozta.

Ugyanazon napon, melyen a kegyelmes királyi válasz kelt, vagyis 1844. nov. 4-én adta ki Ő Felsége herczeg Metternich Lothár császári és udvari államkanczellárhoz legfelsőbb parancsát, melyben tekintettel a magyar országgyűlés kívánságára, utasította, hogy a Mátyás király könyvtárából származó s a római, flórenczi, bolognai és berlini könyvtárakban és levéltárakban levő Magyarországra vonatkozó kéziratok legalább másolatban a Nemzeti Múzeum kiegészítésére megszereztesse s az illető követségek útján minden megtörténjék arra nézve, hogy a karok és rendek kívánsága lehetőleg teljesüljön.

Ezen legfelsőbb parancs következtében Metternich herczeg, császári államkanczellár, 1844. decz. 5-én 86. elnöki szám alatt kelt körlevelében utasította a monarchia római, párisi, londoni, berlini, hannoveri, drezdai és florenczi követeit, hogy a római, bolognai, ferrarai, párisi, angolországi, berlini, wolfenbütteli, drezdai, lipcsei és flórenczi könyvtárakban levő Corvin-codexekről maguknak tájékoztatást szerezzenek és róluk részletes kimutatást küldjenek, hogy ebből meg lehessen ítélni azt, melyik kézirat lemásoltatása válik szükségessé akkor, ha visszaszerzésök csere vagy vásárlás útján nem lesz eszközölhető

A császári államkanczellár ezen körjegyzékben hangsúlyozta,

hogy O Felsége határozott akarata, hogy a magyar karok és rendek kívánsága lehetőleg teljesüljön s ennek előmozdítására a körlevélhez egy tájékoztató emlékiratot is mellékel, melyet az ő felhívására Mátyás király könyvtáráról a bécsi császári udvari könyvtár szerkesztett, s kiemelte, hogy Mátyás király kéziratai az eredeti kötésen levő préselt hollóról felismerhetők.

Ezen emlékirat irányzatos s az udvari könyvtár Corvin-codexeiről szóló részében nemcsak hogy túlságig óvatos és általános, de nem felel meg a valóságnak sem, melyet az itt levő Corvin-codexekről a könyvtár saját, két száz évvel ezelőtt megjelent kiadványaiból már régen tudunk.

A mint a császári államkancellár ezen körjegyzéket szétküldötte, gróf Majláth Antal m. kir. udvari kancellár 1844. decz. 12-én $D \frac{19,292}{1132}$ sz. a. kelt átiratában arra kérte a császári államkancelláriát, hogy a monarchia külföldi követségeinek Mátyás király könyvtára maradványairól érkezendő jelentéseit vele közölje.

Metternich herczeg ezt készséggel megígérte s válaszában, melyet a m. kir. udvari kancelláriához 1845. január 5-én intézett, előre bocsátván, hogy a magyar országgyűlés által felsorolt külföldi könyvtárakon kívül még a drezdai könyvtárakban is vannak Corvin-codexek, melyeknek felkutatására az illető cs. kir. követségeket szintén utasította, kijelentvén, hogy a beérkezendő jelentéseket a m. kir. udvari kancelláriával annál is inkább közölni fogja, hogy a magyar országos hatóságoknak módjukban legyen a további teendőkre nézve határozni és a cs. kir. követségek utasíthatók legyenek, mit kelljen még ez ügyben tenniök, hogy a magyar országgyűlés kívánsága teljesüljön.

1845-ben és 1846-ban nem volt országgyűlés, az 1847—1848-diki pozsonyi országgyűlést pedig V. Ferdinánd király Ő Felsége 1847. november 7-kére hívta össze.

Ezen három évi intervallumot a monarchia külföldi diplomáciaja arra használta fel, hogy Mátyás király könyvtárának maradványait az európai könyvtárakban nyomoztatta, ezekről jegyzéket készítettett s a Nemzeti Múzeum érdekében leendő visszaszerzésükre nézve, az illető külföldi kormányokkal megindította a szükséges diplomáciai tárgyalásokat.

Mily eredményre vezettek ezen tárgyalások, és mennyivel

járultak a Corvina-kérdés tisztázásához és a Nemzeti Múzeum gyarapításához — nem szándékom ezúttal részletezni.

De kiemelni kívánok egy körülményt, mely a Corvina történetében különös fontossággal bír, és ez az, hogy a magyar országgyűlés Mátyás király könyvtárával, mint országos ügygyel tüzetesen két ízben foglalkozott, még pedig: *először 1490-ben*, midőn az országnagyok ez évi jún. 17-én, Mátyás király halála után harmadfél hónappal, a Corvin Jánossal kötött szerződés egyik pontjában a Corvina-könyvtárról, mely a budai várral együtt János herczeg kezén maradt, úgy intézkedtek, hogy ő az ország díszére felállított könyvtárt kiürítettetni ne engedje, hanem az összes könyveket a könyvesházban őriztesse, neki azonban szabad legyen az országnagyok tanácsával és felügyeletével némely könyveket saját használatára a könyvtárból kivennie;¹ *másodszor pedig 1844-ben*, midőn Mátyás király könyvtárának külföldre került maradványait a Nemzeti Múzeumnak visszaszerezni törekedett.

Az első esetben Mátyás király könyvtára Budán legnagyobb részében még sértetlenül megvolt s az országnagyok az említett rendszabálylyal ennek szétदारaboltatását kívánták megakadályozni; a második esetben az országgyűlés akkor indította meg a visszaszerzési mozgalmat, mikor a Corvina maradványaiból *«ha csak reá maradt polgári ereklje gyanánt is egy darabot se birt a nemzet»*.

Hogy az első esetben alkalmazott rendszabály nem óvta meg a Corvinát a pusztulástól, ezt fájdalom mindnyájan tudjuk. Hogy a második mozgalom mily eredményre vezetett? És mily hatással volt a Corvina-kérdés megoldására? Ezt más alkalommal lesz szerencsém önálló emlékiratban részletesen ismertetni.

Ezúttal csak konstatálni kívánom azt, hogy a külföldi hungaricák visszaszerzési kérdésével az 1843—44-diki országgyűlés, V. Ferdinánd király és a monarchia külföldi diplomáciája 1844—1848-ig komolyan foglalkozott.

Az 1848—49-diki eseményeket követő időszakban egész az alkotmányos aera visszaállításáig a külföldi hungaricák visszaszerzésére megindított mozgalomban stagnáció állott be, s új lendületet az ügynek csak dicsően uralkodó királyunk adott 1869-ben.

¹ Pray G. Epistolae Procerum I. p. 378. 1.

midőn az általa Abdul Aziz török szultántól ajándékba nyert négy Corvin-codexet, melyekkel ez Felséges urunkat azon alkalommal lepte meg, mikor őtet a suezi csatorna megnyitására való útjában Konstantinápolyban meglátogatta, a Nemzeti Múzeum könyvtárának adományozta. Az alkotmányos aerában hajtatott végre könyvtárunkban a szakszerű rendezés nagy munkája, s midőn ennek befejeztével 1875-ben Fraknói Vilmost nevezték ki a könyvtár őrévé, ez első kötelességének tartotta a külföldi hungaricák visszaszerzésében ismét fölvenni a megszakadt fonalat és visszaszerezni a könyvtárnak a Nagy István-féle oklevél és kéziratgyűjteményt, mely kedvezőtlen időben a hazai történetírás nem kis kárára, hazánkban List és Francke lipcsei könyvárus üzletébe vándorolt. Ezen gyűjtemény 5000 XIII—XVIII. századbeli magyarországi vonatkozású oklevélből és 90 kötet XV—XVIII. századbeli kéziratból állt, melyeket Fraknói Vilmos 2500 frt értékű kettős példányú könyvért s 2500 frt készpénzért, összesen tehát 5000 frtért szerzett vissza a könyvtárnak.

Fraknói Vilmos azonban itt meg nem állapodott, hanem követve a dynasticus traditiókat, melyeket a boldog emlékü József nádor, továbbá néhai V. Ferdinánd király ő Felségének törekvései s legújabban urunk királyunk ő Felsége nagylelkű ajándéka a Nemzeti Múzeumnak a külföldi hungaricák visszaszerzésében megjelöltek, ennél egy lépéssel tovább ment és 1877-ben megkezdte a müncheni királyi országos levéltárral a tárgyalásokat a Hunyadi-levéltár itt levő részének csere útján való visszaszerzésére.

Ezen levéltár állományáról Fraknói Vilmos Méltóságodhoz intézett fölterjesztésében így nyilatkozik: *«Ezek 548 lajstromozott oklevélből (1271—1559.) és több ezerre menő lajstromozatlan oklevélből, levélből és számadásokból állanak»*, melyekért a múzeumi könyvtár csere fejében 237 drb és 250 kötetből álló XIII—XVIII-dik századbeli, oly német nyelvű, bajorországi vonatkozású kéziratot ajánlott fel, melyek könyvtárunkra nézve csak másod sorban birnak fontossággal.

Ezen kéziratok túlnyomó része norinbergicák, vagyis Nürnberg város politikai, történeti, művelődéstörténeti, gazdasági és hadügyi viszonyaira vonatkozó krónikák, számadáskönyvek, törvénykezési és jegyzőkönyvek, vámügyi számadások és diplomatáriumok, továbbá a nürnbergi patricius családokra, mint: a Halle-

rek, Imhofok, Fuggerek és másokra vonatkozó analecták, genealogiai munkák, színes czimerillusztrációkkal és eredeti diplomatáriummokkal, nemkülönben az augsburgi, passai és bambergi püspökségre és Regensburg városára vonatkozó történeti írott emlékek, valamint Bajorországra, a Pfalz tartományokra és a brandenburgi választófejedelemségre vonatkozó források, császári Regimentsordnungen és hasonló, szóval bajorországi vonatkozású XIII—XVIII. századbeli írott munkák, melyeknek részletes jegyzékét Fraknoi Vilmos méltóságodnak a bajor királyi állami levéltárral való közlés végett bemutatta.

Ezen jegyzékben felsorolt 237 kézirat közt azonban vannak oly ritkaságok, melyeknek nemcsak specialis bajor, hanem általános bibliographiai becsők van, s ezek: a középkori német kéziratok a XIII—XV-ik századból, számszerint 19, és pedig a Fol. Germ. 65, 444, 499, 549, 573, 574, 575, 576, 577, 584, a Quart. Germ. 182, 207, 209, 369, 397 és 403, az Octav. Germ. 14, és a Duod. Germ. 23, és 25, számmal jelölt kéziratok, melyeket a tervezett csere fejében szintén felajánlottunk.

Ezekből, mint első rendű bibliographiai ritkaságot, ki kell emelnem a 369, sz. XIV. századbeli Schwabenspiegelt, melynek a könyvpiacson 1000—2000 márka az ára, s melyet dr. Rockinger Lajos müncheni egyetemi tanár, ez idő szerint a müncheni királyi állami levéltár igazgatója, 1876-ban könyvtárunkban egy hétig tanulmányozott s mint specialista a jobb szövegű Schwabenspiegelekhez sorolt. Ritka továbbá a Duod. Germ. 25, sz. «Libellus Censuum Prepositure Retie» című, XIV. századbeli kézirat, melyet dr. Steichele a mostani müncheni érsek 1877-ben, mint akkori augsburgi nagyprépost és ezen egyházmegye monographusa, könyvtárunkban több napig használt s az augsburgi püspökség történetére nézve igen fontos kéziratnak nyilvánított. Végre, hogy többet ne említsek, ritkább kéziratokhoz tartozik a Quart. Germ. 397, sz. «Der schöne Baumgarten» című XIII. századbeli kézirat, mely régiségénél fogva, mint német nyelvemlék bir fontossággal.

S a többi középkori kéziratok is, melyek XIV. századbeli bajor liturgiai szabályokat és Bajorországra, különösen pedig München városára vonatkozó municipális törvénygyűjteményt, továbbá XV. századbeli német zsoltárokat, breviariumot, passai szent

beszédeket, legendákat, nürnbergi számadásokat, (ugy nevezett «Salbuch»-okat) krónikákat és családi följegyzéseket tartalmaznak, a bibliographiai ritkaságok azon kategóriájához tartoznak, melyeknek tudományos és könyvtárusi becsők nyilvánvaló.

Mindezen kéziratok jegyzékét Méltóságod a nagyméltóságú vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumhoz oly kéréssel terjesztette fel, hogy miután a Hunyadi-levéltár zöme 1786. decz. 21-dike óta a m. kir. kamarai levéltárban őriztetik s a még Münchenben levő, a Hunyadi-levéltárhoz tartozó készlet hazánknak úgy politikai, mint műveltségtörténetére a legnagyobb fontosságú s az 1786-ban átengedett levéltárnak kiegészítő részét képezi, ezért annak megszerzése reánk nézve nagyfontosságú; abban pedig, hogy a cserébe nyerendő Hunyadi levéltárt melyik hazai intézet kapja meg, Méltóságod azon álláspontra helyezkedett, *«hogy szorosán véve a hazai tudományosságra nézve közönyös, vajjon a visszaszerzendő levéltár a Nemzeti Múzeumban, vagy az országos levéltárban fog elhelyeztetni».*

Ez utóbbi álláspontot a nagyméltóságú vallás- és közoktatásiügyi m. kir. miniszterium el nem fogadta, hanem 1877. jún. 3-kán 12,375. sz. a. tárgyalván az ügyet, azt határozta, hogy a miniszterelnököt meg fogja keresni az iránt, hogy a kérdéses okleveleknek a *M. Nemzeti Múzeum részére leendő átengedése érdekében* a cs. kir. külügyminiszterium útján a tárgyalásokat megindítsa.

A tárgyalások ezen értelemben megindultak, de mint a nagyméltóságú vallás- és közoktatási miniszterium 1877. szept. 29-én 24,981 sz. a. kelt leiratában mondja, azért nem vezettek eredményre, mert a bajor királyi kormány a Nemzeti Múzeum könyvtára által (s nem, mint a bajor kormány átírata tévesen mondja, a kir. tudományos Akadémia által) csere fejében felajánlott kéziratokat nem tartotta egyenértékűnek a Münchenben őrzött magyarországi okmányokkal, minek következtében kijelentette, hogy mivel tudomása szerint a magyar országos tudományos intézetekben több Bajorországot érdeklő értékesebb okmány is létezik, a létesítendő cserénél ezeket is jegyzékbe vétetni és bemutatgatni kéri.

Erre Fraknói Vilmos akkori könyvtárőr a könyvtárban levő külföldi oklevélgyűjteményből 168 Németországra és Bajorországra vonatkozó, 1244—1765-ig terjedő oklevelet választott ki s ezeknek

rövid jegyzékét a müncheni királyi államlevéltárnak azon megjegyzéssel küldötte meg, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtára ezeket pótlásképen az esetleg létesítendő cserénél szintén hajlandó felajánlani. Sőt felajánlja a még könyvtárunkban található egyéb bajorországi vonatkozású okleveleket is, melyek ezen jegyzékben felsorolva nincsenek, ha ezekre a bajor királyi államlevéltár a csere alkalmával reflectál.

A müncheni királyi állami levéltár, illetőleg a bajor királyi kormány azonban, mely ezen pótlással sem találta az általunk felajánlott cserét egyenértékűnek s átíratában még a Nemzeti Múzeumban levő Cod. Germ. 327. jegyű, XVI. századbeli 4r. német kéziratot kérte, mely a nürnbergi mesterdalnokok nagyfontosságú énekeit tartalmazza, továbbá a budapesti gyűjteményekben levő, Bajorországot érdeklő levéltári anyagból még annyi kéziratot és oklevelet, a mennyi szükséges ahhoz, hogy a magyar részről felajánlott levéltári anyag az ansbacher magyar levéltári anyaggal egyenértékű legyen.

Kérte továbbá azt is, hogy a Nemzeti Múzeumban levő bajorországi vonatkozású oklevelekről általunk készítendő lajstrom az eddiginél kimerítőbb legyen.

A bajor királyi kormánynak ezen jegyzékére, melynek álláspontját az egyenértékre nézve könyvtárunk nem tartotta elfogadhatónak, a tárgyalások részünkről megszakadtak.

A Nemzeti Múzeum könyvtára ugyanis a nemzet áldozatkészségéből összegyűjtött tudományos intézet levén, mely rendeltetésére nézve az országos levéltárak hivatásától és természetétől több tekintetben különbözik, a részéről csere fejében felajánlott, a nemzet közkincsét képező 237 kéziratot és a több százra menő oklevelet, melyek együttvéve, ha a németországi könyvpiaczi árakat vesszük zsinórmértékül 15–20 ezer márká értékét képviselnek, egyenértékűnek tartotta azzal, a mit a müncheni kir. államlevéltártól az ansbacher Hunyadi-levéltár esetleges visszaszerzésével nyerni remélt. S habár nem tévesztette szeme előtt azon szempontokat sem, melyeket a nemzet és az intézet magasabb művelődési érdekei, mikor a Hunyadi-levéltár egy részének visszaszerzéséről van szó, szabnak eléje, mégis nem volt azon helyzetben, hogy az eddigi ajánlatnál tovább menjen, s a müncheni kir. állami levéltár kívánságát teljesítse, miért is legnagyobb sajnálattal bár,

de kénytelen volt ezzel a további tárgyalásokat az álláspontok különbözősége miatt egyelőre megszakítani.

Azóta az ügy 11 évig szünetelt, míg azt 1888-ban dr. Thallóczy Lajos cs. és kir. kormánytanácsos, mint a cs. és kir. közös pénzügyminiszterium levéltári igazgatója más alapon folyamatba nem tette.

Ezeknek előrebocsátása után, melyeket a kérdés történeti részének megvilágítására és annak bebizonyítására hoztam fel, hogy a külföldi hungaricák visszaszerzésére megindított mozgalomban a történeti folytonosság a Nemzeti Múzeumot jelölte ki illetékesnek, szerencsém van a most folyamatban levő levéltári csere ügyében szakszerű jelentésemet a következőkben előadni:

Mindenekelőtt bátor vagyok tisztelettel constatalni, hogy a Hunyadi-levéltár Münchenben levő készletére nézve, Fraknoi Vilmos 1877-ik évi, továbbá a bajor kir. állami levéltár 1877-dik évi és dr. Thallóczy Lajos kormánytanácsos 1888-dik évi jelentései közt eltérés van. Míg Fraknoi ugyanis a levéltár lajstromozott készletét 548 oklevélre, a lajstromozatlan pedig több ezer oklevélre, levélre és számadáskönyvre teszi, addig a bajor kir. állami levéltár hivatalos jelentésében 584 lajstromozott oklevelet és több ezer lajstromozatlan oklevelet, levelet és számadásokat említ, ellenben dr. Thallóczy kormánytanácsos jelentése csak 538 lajstromozott oklevélről szól, melyek esetleg a nürnbergi és bambergi levéltárban lévő hasonló oklevelekkel szaporíthatók. Ezen három eltérő jelentés közt, azt hiszem, a bajor királyi állami levéltár hivatalos kimutatása a leghitelesebb, s ezért csekély nézetem szerint a folyamatban levő tárgyalásoknál alapul és kiindulási pontul ez volna elfogadandó, mert csak ez áll arányban azon magas ellenértékkel, melyet a bajor kir. állami levéltár a cs. és kir. közös levéltárakban található bavaricákon kívül még a magyarországi tudományos intézetekben levő bavaricákból is követel a müncheni Hunyadi-levéltárért csere fejében.

Ez azon alap, melyre a nagyméltóságú vallás- és közoktatási m. kir. miniszterium és a m. kir. miniszterelnökség az 1877-diki tárgyalások alkalmával helyezkedett, midőn a Münchenben levő Hunyadi-levéltár egész készletét, tehát a lajstromozott és lajstromozatlan részt csere útján a Nemzeti Múzeumnak biztosítani óhajtotta. De ezen alapra helyezkedett a müncheni királyi kormány

is, midőn legutóbbi jegyzékében kijelentette, hogy a csere ügyében 1877-ben elfoglalt álláspontjához ragaszkodik.

Azon 538 darab XIII—XVIII. századbeli lajstromozott oklevél, melynek visszaszerzése érdekében a tárgyalások most vannak folyamatban, kétségkívül történetírásunk egyik legfényesebb korszakára vet világot s a Hunyadiak levéltárának egy tekintélyes részét képezi, mely ha visszaszerezetté, vele az országos levéltárban levő Hunyadi-levéltár és a hazai történetírás jelentékeny gyarapodást nyerne, de nem képezi a Hunyadi-levéltárnak Münchenben levő egész készletét, sőt még az összes lajstromozott okleveleket sem foglalja magában, mivel ezeknek számát a bajor királyi levéltár 584-re teszi; esetleges megszerzésökkel tehát még mindig maradna Münchenben a Hunyadiak levéltárából több ezer oklevél, levél és számadáskönyv, melyeknek visszaszerzéséről a jövőben gondoskodni kellene.

Senki nálamnál a Mátyás-kori emlékek becsét jobban nem méltányolja, mint ezen kor művelődési viszonyainak egyik szerény kutatója nagyon jól tudom, mily fontossággal bír 538 oklevél a Hunyadi-család levéltárából; de minden tisztelem mellett, melylyel ezen emlékek iránt viseltetem, nem tudom ezen csonka gyűjteményt, mely a múzeumi rendes becsárak szerint, (ha t. i. egy XIII. századbeli oklevél darabját 5 forintjával, a XIV. századbeli oklevelet 4 forintjával, a XV. századbelit 3 és a XVI. századbelit 2 forintjával számítjuk), 1227 frt. és magasabb becslés mellett körülbelül 2000 frt. értéket képvisel, s melyet egy szakférfiú a helyszínén négy hónap alatt lemásolhat, oly nagyértékűnek tartani, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtára megtegye érte azon áldozatokat, melyeket tőle követelnek, s megtegye különösen akkor, mikor a cserébe nyerendő gyűjteményt nem ő, hanem egy másik intézet, mely a cseréhez semmivel sem járul, fogja megkapni, s mikor az ettől kilátásba helyezett recompensatio iránt egyáltalában nincs tájékozva.

Ily körülmények közt a múzeumi tisztviselőnek helyzete, ki esküjénél fogva a gyűjtemény tehetsége szerinti gyarapítására van kötelezve, igen nehéz. S tekintve, hogy a könyvtári gyűjtemények keletkezése és természete egészen más, mint az állami levéltáraké, (melyek levéltári készletüket nem pénzért szerzik), tekintve továbbá, hogy a könyvtár lajstromozott kéziratállományának megcsonkítása,

megfelelő kárpótlás nélkül nagy felelősséggel s a gyűjtemény érzékeny károsításával jár, mivel kéziratainkat a tudományos világ a szakirodalomból ismeri, s ezekre cím szerint hivatkozik, de tekintve azon körülményt, hogy a könyvtár általános bibliographiai becsüritkaságai, ha nem is hungaricák, a gyűjteményt európai színvonalra emelik és a külföldi tudósokat csarnokainkba vonzzák, kik ez által kulturális törekvéseinkkel közvetlenül megismerkednek, s ha most azoktól megválni kényszerítetténk, ez a könyvtár tudományos színvonalát alább szállítaná, de végre tekintve azt, hogy szerény nézetem szerint a cs. és kir. közös pénzügyminiszterium levéltára és a cs. és kir. titkos udvari levéltár által az 538 müncheni oklevélért csere fejében felajánlott levéltári anyagot ezekkel egyenértékűnek tartom, mint a könyvtári hivatal ez idő szerinti vezetője, de mint szakférfiú is, a könyvtár érdekének károsítása nélkül nem érzem magam feljogosítva arra, hogy a kéziratgyűjtemény állományából a jelen alapon a kérdéses csere fejében egyáltalában valamit felajánljunk. S itt félreértés kikerülése végett megjegyzem, hogy a müncheni kir. állami levéltár tévesen állítja, hogy a vele 1877-ben közölt kéziratok jegyzéke a M. Tud. Akadémia könyvtárából való, mert az akkori cseretárgyalásokhoz a kézirati és levéltári anyagot egyedül a Nemzeti Múzeum könyvtára szolgáltatta. Ha azonban magasabb tekintetek azt parancsolnák, hogy ezen csere *jelen alapon* is létrejöjjön, akkor megfelelő kárpótlás mellett bátor vagyok a könyvtár külföldi okleveleiből azokat csere fejében felajánlani, melyek Bajorország történetére vonatkoznak, az 1244—1765-diki időszakból több száz darabot tesznek ki s könyvtárunkba a Jankovich által Nürnbergben megvásárolt Ebner-féle kéziratgyűjteménnyel jutottak. Ezen okleveleknek nagyobb részét Fraknói Vilmos az 1877-diki tárgyalások alkalmával jegyzékbe vétette s ezt a müncheni kir. állami levéltárnak felajánlotta. Minthogy azonban ezen jegyzék nem elég kimerítő s nem is foglalja magában a könyvtár összes bajorországi vonatkozású okleveleit, alulírott intézkedett, hogy a gyűjteményünkben levő összes bajorországi oklevelekről egy kimerítő jegyzék készüljön, mely a nagyméltóságú miniszteriumhoz pótlólag lesz felküldendő. Addig is bátor vagyok Méltóságodnak a régi jegyzéket az alatti mellékletben oly kéréssel bemutatni, hogy ezt a nagyméltóságú miniszteriumhoz jelentésemmel együtt fölterjeszteni méltóztassék.

Ezen jegyzékben foglalt oklevelek túlnyomó részben Nürnberg város XIII—XVIII. századbeli politikai, történeti és művelődési viszonyaira vonatkoznak, vannak azonban köztök az augsburgi, bambergi és regensburgi püspökség történetére vonatkozó oklevelek is, sőt oklevelek Konrád és Frigyes császároktól, római pápáktól, valamint János brandenburgi őrgrófra vonatkozó okiratok. Különösen érdekes a festészet, nyomdászat és a fametszet történetében oly kiváló szerepet játszott két család, mint Wolgemuth és Playdenwurf közti egyezség 1495-ből, mely a két férfi élettörténetéhez fölötte becses adalékot nyújt.

Ezen és a könyvtár egyéb bajorországi vonatkozású okleveleiről, a most készülöben levő s utólag fölterjesztendő lajstrom, melyet a könyvtári szünet és általános porozás miatt siettetni nem lehetett, fog adni bővebb felvilágosítást.

Ez az egész, a mit legjobb tudomásom szerint a múzeumi könyvtár a jelen körülmények közt a müncheni állami levéltárnak az 538 Hunyadi-oklevélért, ha ezeknek az országos levéltár számára való megszerzését magasabb tekintetek parancsolják, csere fejében illő kárpótlás mellett felajánlhat.

De a Nemzeti Múzeum könyvtárának azon 237 bajor vonatkozású kéziratából, melyeket a könyvtár az 1877-diki tárgyalások alkalmával a bajor kir. államlevéltárnak csere fejében felajánlott s melyeknek jegyzékét a nagyméltóságú vallás- és közoktatási m. kir. miniszterium rendelete értelmében szerencsém van // alatt fölterjesztés végett ide mellékelni, a könyvtár megkárosítása nélkül, a mostani körülmények közt szerény nézetem szerint nem ajánlhatunk fel csere fejében egyetlen egyet sem. Itt bátor vagyok még megjegyezni, hogy a jegyzékünkben foglalt 102. Fol. Germ., 346. Fol. Germ., a 440. Fol. Germ., 446. Fol. Germ. és a 477. Fol. Germ. jegyű kéziratok mind hungaricák levén, melyek 1877-ben tévedésből kerültek a bajor kéziratok jegyzékébe, a könyvtárból semmi körülmények közt, a Fol. Germ. 65, 444, 499, 549, 573, 574, 575, 576, 577, 584, a Quart. Germ. 182, 207, 209, 369, 397. és 403, az Octav. Germ. 14. és a Duod. Germ. 23, és 25, jegyű középkori kéziratok pedig csak akkor volnának csere fejében átengedhetők, ha a nagyméltóságú miniszterium ez ügyben 1877-ben elfoglalt álláspontjára helyezkednék, vagyis a folyamatba tett cserét a régi alapon, a Münchenben levő Hunyadi-levéltár egész készletére nézve és a

Nemzeti Múzeum érdekében vinné keresztül, a többi kéziratokból pedig csak akkor volna egyik vagy másik a mostani alapon csere fejében felajánlható, ha ezt a nagyméltóságú miniszterium egyenesen parancsolná, mely esetben a múzeumi könyvtári igazgatóság a felelősség terhe alól fel volna mentve.

Mindezek után bátor vagyok kissé hosszúra nyult jelentésemet azon kéréssel befejezni, méltóztassék Méltóságos Igazgató Úrnak a nagyméltóságú közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnál javasolni, hogy a müncheni Hunyadi-levéltár visszaszerzésére újabban új alapon folyamatba tett tárgyalásokban az *1877-ben elfoglalt régi álláspontjára helyezkedjék*, vagyis indítsa meg a tárgyalásokat a bajor királyi kormányval a Münchenben levő Hunyadi-levéltár *egész készletére nézve* és ne szorítkozzék csupán azon 538 oklevélre, melyek az említett levéltárnak kétségtávol egy jelentékeny részét, de nem a levéltár egész müncheni készletét képezik, és vigye keresztül a cserét úgy, mint akkor tervezve volt: a Nemzeti Múzeum javára, mely hivatásánál és az általa csere fejében felajánlott kéziratok és oklevelek nagy értékénél fogva a legilletékeőbb arra, hogy a Hunyadi-ház családi levéltárát bírja s ezt a gyűjteményében külön-külön felállított és önállóan kezelt 20 családi levéltár mellé, mint 21-diket a sorrendben, de mint első a becsértékben, épen akkor állítsa fel, mikor *1890. április 6-án* Mátyás király halálának 400-dik évfordulóját fogjuk ünnepelni.

Ez lenne legméltóbb emlék, melyet ezen alkalomból Mátyás királynak állíthatunk, midőn négyszáz évig idegen földön volt családi levéltárát a nemzetnek és a magyar történetírásnak visszaadjuk.

Ezen álláspont ellen azon kifogás emelhető, hogy: *«accessorium sequitur suum principale»* vagyis a müncheni Hunyadi-levéltár az országos levéltárban levő Hunyadi-levéltárnak kiegészítő részét képezvén, ehhez csatolandó és itten elhelyezendő.

Erre legyen szabad kettőt megjegyeznem. Először, hogy az európai tudományos gyűjteményekre nézve általában az *«uti possidetis»* elv az irányadó, s ezeknek anyagán, a mint ez számos példával illusztrálható, inkább az esetlegesség és a *«habent sua fata libelli»*, mint a következetesség elve vonul keresztül; másodsor, hogy a hazai tudományos intézetek közt a Nemzeti Múzeum az egyedüli intézet, mely a müncheni Hunyadi-levéltárért nagy értékű bajor eredetű kéziratokat és okleveleket csere fejében fel-

ajánlani képes, méltányosnak tartom tehát, hogy e csere létesülése esetében a nyerendő levéltárt ez kapja. Ez az országos levéltárnak, mely a cseréhez semmivel sem járul, nem praejudikál. Dr. Thallóczy Lajos kormánytanácsos pedig a haza és a magyar történetírás hátlájára tette magát érdemessé, midőn a müncheni kir. államlevéltár által egyenértékű csereanyagnak el nem ismert múzeumi kézirat- és oklevélajánlat feljavítására a cs. és kir. közös levéltárakban (melyek sok magyar történeti anyagot rejtenek irataik közt) új alkalmas csereanyagot fedezett föl és ennek részünkre való átengedését kieszközölte.

A nagyméltóságú cs. és királyi közös külügy- és közös pénzügyminiszteriumokra, melyek liberalis elhatározásukkal politikai tekintetekből nekünk ezúttal kiváló tudományos szolgálatokat tesznek (a mit a magyar történetírás nevében hálával ismerünk el), továbbá a bajor kir. államlevéltárra, de a hazai tudományosságra nézve is közönyös lehet, vajjon a visszaszerzendő levéltár a Nemzeti Múzeumban, vagy az országos levéltárban fog elhelyeztetni; de nem lehet közönyös a Nemzeti Múzeumra, mely a csere fejében egy oly értékes kézirat- és oklevélgyűjteményt ajánl fel, melyet mint előbb bátor voltam megjegyezni, a müncheni Hunyadi-levéltárral egyenértékűnek tart.

Ez esetben, ha a csere a Nemzeti Múzeum részére történik, könyvtárunk a már említett kéziratokon és okleveleken kívül felajánlja még azon XVI. századbeli német kéziratot is (Quart. Germ. 327.), mely a nürnbergi mesterdalnokok énekeit tartalmazza, s melyre a bajor királyi államlevéltár egyik jegyzékében oly nagy súlyt fektetett.

Ezen ajánlatunk a bécsi közös levéltárak által felajánlott anyaggal feljavítva, elérné, nézetem szerint, azon egyenértékűt, melyet a müncheni állami levéltár csere fejében tőlünk követel.

A Nemzeti Múzeum, ha ezen családi levéltár birtokába jutna, visszaszerezhetné az országos levéltártól csere útján a Hunyadi-levéltárnak azon részét is, melyet ez 1786 óta bír, s mely itt nem külön felállítva, de a többi oklevelek közé beosztva kezeltetik. E célra igen alkalmas csereanyag volna a Tunyogi-oklevélgyűjtemény, mely igen fontos XVI—XVIII. századbeli transsylvaniaiakból áll, melyeket könyvtárunk 1875-ben 3000 forintért vásárolt, továbbá a Vörös-féle 1848—49-diki okmánygyűjtemény, mely az

országos levéltár e nemű készleténél sokkal gazdagabb, s melyet a könyvtár 1874-ben szintén 3000 frtért szerzett meg.

Mind a két gyűjtemény oly természetű, hogy inkább az országos levéltárban, mint a Nemzeti Múzeumban van helyén, mivel az első a régi erdélyi kormányiszéki levéltár, a második pedig az 1848—49-diki magyar kormány hivatalos actáiból van összegyűjtve.

De ez a jövő feladata.

A jelen esetben az elmondottak után nincs más teendőm, mint Méltóságodat arra kérni, hogy jelentésemet nagybecsű figyelemre méltatni, s a nagyméltóságú miniszteriumhoz pártolólág fölterjeszteni méltóztassék.

Végül megjegyzem még, hogy újabb időben az európai tudományos intézetek közti cserék és restitúciók kedvező auspiciumok közt megindultak.

A cseh- és morvaországi tudományos intézetek a *svédektől* csere útján visszakapták azon bohemicákat és moravicákat, melyeket ezek tőlük a harmincz éves háborúban, mint hadi zsákmányt elvittek; II. Abdul Hamid szultán ő felsége 1877-ben önként visszaajándékozott hazánkknak 35 codexet Mátyás király könyvtárának maradványaiból; XIII. Leó pápa néhány év előtt egy tekintélyes kéziratgyűjteményt adott vissza a heidelbergi egyetemi könyvtárnak, azon «Bibliotheca Palatiná»-ból, melyet 1662-ben Miksa bajor választófejedelem Heidelbergából, mikor a várost meghódította, mint hadi zsákmányt magával elvitt és VII. Sándor pápának ajándékozott, ki ezt a Vatikánba bekebelezte, hol mai napig is megvan; a németek pedig a francia kormánnyal egy évtizednél tovább tartott tárgyalások után a párisi nemzeti könyvtártól csak a mult évben nyerték vissza a reájok nézve oly nagy fontossággal bíró Manesse-kéziratot, melynek visszaszerzését az egész német tudományos világ, mint nagy eseményt üdvözölt.

Ismeretes, hogy a német tudományos körök oly nagy súlyt fektettek ezen kézíratra, hogy visszaszerzését az 1870-diki békekötés egyik pontjába akarták felvételni, de Bismarck herczegnél elkéstek vele, ki csak akkor értesült szándékukról, mikor a béke már meg volt kötve.

E felhozott esetekben a felek kölcsönös liberalitást tanúsítottak egymás iránt, ezért tárgyalásaikat siker koronázta.

Reméljük, hogy a mi tárgyalásainkat is hasonló liberalitás fogja vezetni és hasonló siker koronázni, és hogy nem sokára a Nemzeti Múzeumban birni fogjuk a Hunyadi-család levéltárának müncheni maradványait.

Ezek után fogadja Méltóságod kitünő tiszteletem nyilvánítását
Budapest, 1889. aug. 20-án.

Csontos János s. k.

muz. könyvt. segédőr, mint a könyvtári
hivatal ez idő szerinti vezetője.

Ezen emlékirat kapcsolatában közöljük azon bajorországi vonatkozású kéziratok és oklevelek jegyzékét, melyeket a Nemzeti Múzeum könyvtára a müncheni királyi állami levéltárnak az ott lévő Hunyadi-levéltárért csere fejében felajánlott s megjegyezzük, hogy a kéziratok jegyzéke a régi inventarium alapján 1877-ben készült, az oklevelek regestáit pedig dr. Schönherr Gyula könyvtári gyakornok a jelen év folyamán készítette.

I.

Inventarium Codicum Manuscriptorum Germanicorum Bavarum concernentium, quae in Bibliotheca Musaei Nationalis Hungarici Budapestinensis asservantur.

1. Dilher Johannis Michaelis Dreifacher Bericht von der Bibliotheca reipublicae Norimbergensis. 1647. (Nicol. Jankovich) Vol. 1 pag. 34. (*Fol. Germ. nr. 6.*)

2. Gugel Christoph. Hieronymi Norimbergensis Diarium itineris per Italiam et Galliam suscepti a. circiter 1624. (Nicol. Jankovich) Vol. 1 fol. 81. (*Fol. Germ. nr. 25.*)

3. Fuggeria genealogia cum scutis uxoris ab 1370. usque 1607. MS. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 27. (*Fol. Germ. nr. 29.*)

4. Imhoff Christ. Jacobi Atlas genealogicus familiarum Norimbergensium Gugel etc. MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 frust. nr. 7. (*Fol. Germ. nr. 30.*)

(5. *Familiae Haller de Hallerstein, Atlas genealogicus a Christ. Jac. Imhoff MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 frust. nr. 12. (Fol. Germ. nr. 31.)*

6. *Geschlechtbuch der heil. röm. Reichs-Statt Nürnberg. — MS. saec. XVII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 158. (Fol. Germ. nr. 33.)*

7. *Harstörferianae familiae genealogia. MS. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 177. (Fol. Germ. nr. 36.)*

8. *Stammbuch der Helffrichischen Familie in Nürnberg. MS. saec. XVII. (Nic. Jankovich.) Vol. 1 pag. 102. (Fol. Germ. nr. 37.)*

9. *Imhoff Christoph. Jacobi Bibliotheca genealogica, hoc est scriptores genealogici (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 163. (Fol. Germ. nr. 38.)*

10. *Imhoff, Familiae patriciae Noricae acta, deductio genealogica et effigies. MS. saec. XVII—XVIII. (Nic. Jankovich). Tomuli quinque in Volumine uno. (Fol. Germ. nr. 39.)*

11. *Imhoff, Collectio genealogiarum familias Norimbergenses attinentium. MS. saec. XVII. et XVIII. Volumina novem. (Fol. Germ. nr. 40.)*

12. *Imhoff Johannis Bapt. genealogia et vita. MS. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1. (Fol. Germ. nr. 41.)*

13. *Genealogica Imhoffiana. MS. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 67. (Fol. Germ. nr. 42.)*

14. *Imhoffiorum genealogia 1334—1598. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 14. (Fol. Germ. nr. 43.)*

15. *Wallenrodt, Vetustae stirpis et familiae—deductio a Chr. Jac. Imhoff. MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich.) Vol. 1 (Fol. Germ. nr. 44.)*

16. *Imhoff Chr. Jacobi Urbis Augustae Vindelicorum familiarum genealogiae et effigies. MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1. (Fol. Germ. nr. 45.)*

(17. *Imhoff C. J. Nachricht von der Genealogie des Hauses Habsburg. 1711. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 103. (Fol. Germ. nr. 46.)*

18. *Imhoff Christ. Jac. Des uralten hochadel. Geschlechts des Herrn Waldströmer historische und genealogische Beschreibung. 1699. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 249. (Fol. Germ. nr. 47.)*

19. *Lexicon genealogicum patriciarum familiarum urbis impe-*

rialis Norimbergae. MS. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. I. fol. 315., fol. II. fol. 761. (*Fol. Germ. nr. 48.*)

20. Familiae Löffelholz Norimbergensis atlas genealogicus. MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 tab. 12. (*Fol. Germ. nr. 49.*)

21. Genealogia der Freyherrn von und zu Polheimb v. Valentin Preuerhuber. MS. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 113. (*Fol. Germ. nr. 50.*)

22. Deductio genealogica familiae Schreyrianae Sebaldi Schreyer. MS. saec. XV. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 250. (*Fol. Germ. nr. 51.*)

23. Atlas geographicus familiae Tucher Norimbergensis. MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 tab. 17. (*Fol. Germ. nr. 52.*)

24. Bruder Andre Priester zu Sand Mang. Kronigk — in teutsche Zungen gebracht durch Lienhardt (Leonhard) Heft von Eystett. Regenspurgk. 1471. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 290. (*Fol. Germ. nr. 65.*)

25. Chronicon ab anno 1522. usq. ad annum 1600. Nürnberg. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 1050. (*Fol. Germ. nr. 66.*)

26. Belegung der Ritter-Steuren Rentamts München etc. 1669. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 156. (*Fol. Germ. nr. 74.*)

27. Acta controversiam inter electorem Brandenburgicum et ducem Onolsbachensem etc. vertentia. 1651—1716. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 47. (*Fol. Germ. nr. 91.*)

28. Privilegia und Verträge der Markgrafschaft Burgau mit dem Bisthum Augsburg 1610. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 193. (*Fol. Germ. nr. 93.*)

29. Ambts-Nützungs-Püech alter vier Renntamtb in Lanndt zur Bayern. Anno 1593. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 219. (*Fol. Germ. nr. 94.*)

30. Beschreibungen der Landtäg in Bayern ab anno 1552—1669. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 363. (*Fol. Germ. nr. 95.*)

31. Beschreibung des Landtags zu Landshurt. 1557. MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 177. (*Fol. Germ. nr. 96.*)

32. Beschreibung des Landtags. Anno 1593. gehn Landshutt ausgeschriben. MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 720. (*Fol. Germ. nr. 97.*)

33. Beschreibung des Landttags anno 1605. gehn München ausgeschriben. Vol. 1 pag. 577. (*Fol. Germ. nr. 98.*)

34. Beschreibung des Landt-Tags anno 1605. nacher Minich ausgeschriben. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 807. (*Fol. Germ. nr. 99.*)

35. Beschreibung des Landtags anno 1612. gehn München ausgeschriben. Vol. 1 pag. 829. (*Fol. Germ. nr. 100.*)

hadi 36. Decrementum Bavariae, oder kurtz historische Anmerkungen etc. MS. Saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 41. (*Fol. Germ. nr. 101.*)

~~37.~~ Des Freyherrn von Jekstatt erster Entwurf der Bayerischen Erbansprüche auf Ungarn u. Böhmen (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 411. (*Fol. Germ. nr. 102.*)

38. Chur Bayerische Hof-Cammer-General-Instruction. MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 290. (*Fol. Germ. nr. 103.*)

39. Vorläufige Instruction für das Haupt-Cassern-Directions-Amt München 1781. (Nicol. Jankovich) Vol. 1 pag. 64. (*Fol. Germ. nr. 104.*)

40. Lands-Freyheit des Fürstenthums Neuburg. 1623. zu Neuburg. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 189. (*Fol. Germ. nr. 105.*)

41. Lanndt-Tafel des Fürstenthums Ober- und Nidern Bayrn. 1598. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 575. (*Fol. Germ. nr. 106.*)

42. Landt-Tafel des Fürstenthums in Obern und Nidern Bayrn. 1560. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 449. (*Fol. Germ. nr. 107.*)

43. Baierischer Landtag zu München 1669. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 168. (*Fol. Germ. nr. 108.*)

44. Vertrag zwischen Chur-Bayern und Regensburg. MS. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 104. (*Fol. Germ. nr. 109.*)

45. Kurtzer Ausszug etlicher alter Geschicht, so wie sie zum Theil in Augspurg, zum Theil annders wo verlauffen haben. MS. saec. XVI. (Nicol Jankovich). Vol. 1 pag. 37. (*Fol. Germ. nr. 149.*)

46. Der Herren von der Bürgerstuben zu Augspurg Hochzeit-Register, angefangen anno 1484. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 190. (*Fol. Germ. nr. 313.*)

47. Feinzelman Ludvig, Augspurgische Chronica 1629—1700. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 456. (*Fol. Germ. nr. 314.*)

48. F. Johannes Merckli, Chronik der Stadt Augsburg. Cod.

Saec. XVII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 611. (*Fol. Germ. nr. 315.*)
 49. Norimbergensia acta, diplomata, contractus, correspondentiae, testamenta. Cod. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 95. (*Fol. Germ. nr. 329.*)

50. Additionales reformationis Noricae. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 201. (*Fol. Germ. nr. 330.*)

51. Der Burggraven zu Nürnberg ietzt Marggraven zu Brandenburg Ankaufft und Handlungen mit der Statt Nürnberg. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 257. (*Fol. Germ. nr. 331.*)

52. Annalium Norimbergensium germanica idiomate conscriptorum tomus III. ab a 1400. usq. 1427. Cod. saec. XVII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 143. (*Fol. Germ. nr. 332.*)

53. Eines Erbarn Weisen Raths der Fr. Reichsstadt Nürnberg Beuele und Decreta vonn anno 1528. bis anno 1586. Cod. saec. XXII. (Nicol. Jankovich.) Vol. 1 pag. 358. (*Fol. Germ. nr. 333.*)

54. Summarische Beschreibung aller gemainer Statt Nürnberg Kayser- und Königlichen Privilegien. Cod. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 246. (*Fol. Germ. nr. 334.*)

55. Beschreibung aller Nürnbergischen Pfleg-Aemtern auf dem Land. Cod. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich.) Vol. 1 pag. 195. (*Fol. Germ. nr. 335.*)

56. Wahrhaftige Beschreibung der Loch-Gefängnus in Nürnberg. Adnexum: Specificatio Alles dessen, was der Loch-Wirth wegen der Malefiz-Personen jedesmahlen die 3 letzten Rechtstäge zu verrechnen hat. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 31. (*Fol. Germ. nr. 336.*)

57. Deductio ex Actis die Pfälzte, an Nürnberg gebrachte Ampter. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 69. (*Fol. Germ. nr. 337.*)

58. Diplomatarium Burggraviorum Norimbergensium a saec. XIII—XVIII. (Nic. Jankovich) Vol. 1 (*Fol. Germ. nr. 338.*)

59. Dissertatio de iure regali nitrum fodiendi, superioritati territoriali magistratus Norimbergensis competente. MS. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 18. (*Fol. Germ. nr. 339.*)

60. Ein schöne wolgegründete Cronica viler allter ergangner, verloffner Geschichten. Nürnberg. Cod. saec. XVI. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 298. (*Fol. Germ. nr. 340.*)

61. Ein schöne und kurtz gegründte Cronica von der löbli-

chen Stadt Nürnberg ersprung etc. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 360. (*Fol. Germ. nr. 341.*)

62. Cronick der Stadt Nürnberg, von dem Anfang bis 1552. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 184. (*Fol. Germ. nr. 342.*)

63. Chronica der Stadt Nürnberg, von dessen Anfang u. Ursprung bis 1553. Geschrieben durch M. A. se. 1583. Adnexum: Beschreibung der Nürnberger Statt, Märck, Schlösser und Klöster. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich.) Vol. 1 fol. 689. (*Fol. Germ. nr. 343.*)

64. Cronica der weitberümbten namhafftigen und löblichen Statt Nürnberg, beschriben 1568. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 572. (*Fol. Germ. nr. 344.*)

65. Chronica der weitberuembden Statt Nüremberg von Irem ersten ursprung unnd anfang hero beschriben. Cod. saec. XVI. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 188. (*Fol. Germ. nr. 345.*)

66. Tschány Hanns: Verzaichnus Etlicher Historien, so von den 1670 Jahr her geschehen Ihn den Königreich Ungarn, und absonderlich bey unser Statt Oedenburg. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 281. (*Fol. Germ. nr. 346.*)

67. Chronick der Stadt Nürnberg von 1510. bis 1615. Cod. saec. XVII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 1051. (*Fol. Germ. nr. 347.*)

68. Nürnbergs Chronik: zehen oder zwölf Jahr von Christi Geburth; sammt mehreren Extracten bis 1646. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 73. (*Fol. Germ. nr. 349.*)

69. Chronick der Ungewitter zu Nürnberg. Cod. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag 55. (*Fol. Germ. nr. 348.*)

70. Ein schöne unnd wolgegründte Chronica von der Kayserlichen Reichstatt Nürnberg aller altter ergangener verloffener geschichten, seindt dem 1487. Jarr. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 570. (*Fol. Germ. nr. 350.*)

71. Nürnberger Chronick, fortgesetzt bis 1568. Cod. saec. XVI. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 310. (*Fol. Germ. nr. 351.*)

72. Nürnbergische Chronick v. Anfang bis d. jahr 1647. — Cod. saec. XVII. Adnexum: Ausszug aus dem Ratt und Bürgermeister Buch etc. (Nicol. Jankovich.) Vol. 1 fol. 288. + 181. (*Fol. Germ. nr. 352.*)

73. Nürnberger Cronica von dessen Erbauung bis 1565.

Cod. saec. XVI. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 134. (*Fol. Germ. nr. 353.*)

74. Nürnbergisches Schempartbuch von Jahr 1349—1524. Cod. saec. (Nic. Jankovich). Vol. 1 XVI. fol. 66. (*Fol. Germ. nr. 389.*)

75. Nürnbergische Stadt-Cronica. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 1345. (*Fol. Germ. nr. 390.*)

76. Excerpten aus Balthasar Streun's «Tödlicher Abgang» für Nürnberg. Cod. Sec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 a pag. 105—166. (*Fol. Germ. nr. 391.*)

77. Nürnbergisch-Brandenburgische Verträge. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 64. (*Fol. Germ. nr. 392.*)

78. Welser Sebald: Eines Erbarn Weisen Rath (v. Nürnberg) Beuelch und Decreta von Anno 1528. bis anno 1586. — Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 159. (*Fol. Germ. nr. 393.*)

79. Wurfbain Leonhart's Beschreibung der Nürnbergischen Landt-Stadt, und des Ampts Altdorff. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 167. (*Fol. Germ. nr. 394.*)

80. Acta et Declarationes in Betreff der Schiffmauth zwischen die Städte Amberg u. Regensburg. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 57. (*Fol. Germ. nr. 405.*)

81. Kurtze doch wahrhaftige Information und Bericht, was dem H. Röm. Reich an Conservation und Erhaltung der Uhralten Stadt Regensburg beyenn Reich gelegen. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 14. (*Fol. Germ. nr. 406.*)

82. Der Stadt Regensburg Kriegs und Feuer-Ordnung. Cod. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 72. (*Fol. Germ. nr. 407.*)

83. Der Stadt Regensburg Gerichts-Ordnung 1646. Adnexa: a) Schuld Ordnung, b) Peinlich Christlicher Process, c) Ordnung der Wittwen Cassae 1719. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 88. (*Fol. Germ. nr. 408.*)

84. Der Statt Regensburg Gerichtsordnung 1646. in fol. Adnexum: Herrn DD. Christoph Scheuerl's Gutachten die Übermass oder den Zugang der Güter betreffend dd. 8. febr. 1706. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 36. + 9. (*Fol. Germ. nr. 409.*)

85. Grünewaldt Fr. Francisci Hieremiae Ratisbone oder Summarische Beschreibung der Stadt Regensburg. 1615. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 527. (*Fol. Germ. nr. 410.*)

86. Grienewaldt Fr. Franc. Hieremiae Ratispona oder summarische Beschreibung der Stadt Regensburg 1615. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 152. (*Fol. Germ. nr. 411.*)

87. Hanns-Gerichts-Ordnung (E. E.) zu Regensburg MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 17. (*Fol. Germ. nr. 412.*)

88. Hanns-Gerichts-Ordnung zu Regensburg. MS. Saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 20. (*Fol. Germ. nr. 413.*)

89. Nothwendige Information, in welcher die von der Statt Regensburg bey dem Churfurstl. Collegio übergebene Schrift widerlegt und demonstirt wird. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 119. (*Fol. Germ. nr. 414.*)

90. Der Stadt Regensburg Medicorum Ordnung 1706. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 39. (*Fol. Germ. nr. 415.*)

91. Hebamen-Ordnung der Stadt Regensburg 1617. Vol. 1 pag. 29. (*Fol. Germ. nr. . . .*)

92. Der Kayserl. Freyen Reichs-Stadt Regensburg Mühl-Ordnung. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 63. (*Fol. Germ. nr. 416.*)

93. Privilegia, Statuta und Ordnungen der heilig. röm. Reichs-Stadt Regensburg. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 640. (*Fol. Germ. nr. 427.*)

94. Privilegia et acta Ratisbonensium. MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 frust. nr. 4. (*Fol. Germ. nr. 428.*)

95. Regensburg'sche Stadt-Ordnungen, Besoldungen und Decreta von A. 1558. (Nic. Jankovich). Vol. 1 frust. nr. 9. (*Fol. Germ. 429.*)

96. Regiments-Ordnung der Stadt Regensburg de Anno 1500. MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 frust. nro 9. (*Fol. Germ. nr. 420.*)

97. Kayserliche Regiments-Ordnung der Stadt Regensburg de Anno 1500. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 104. (*Fol. Germ. nr. 431.*)

98. Regensburgische Regiments-Ordnung de a. MDXIV. mit einem Register Versehen. Cod. saec. XVIII. (Nic. Janovich). Vol. 1 pag. 152. (*Fol. Germ. nr. 432.*)

99. Schulordnung der Stadt Regensburg 1587—1627. MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 40. (*Fol. Germ. nr. 433.*)

100. Der Stadt Regensburg Stadt-Gerichts-Ordnung 1642. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 158. (*Fol. Germ. nr. 434.*)

101. Der Stadt Regensburg Stadtgerichts-Ordnung 1646. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 83. (*Fol. Germ. nr. 435.*)

102. Der Stadt Regensburg Stadt-Gerichts-Ordnung. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 124. (*Fol. Germ. nr. 436.*)

103. Regensburg'sche Stadt-Verordnungen. MS. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 frust. nr. 3. (*Fol. Germ. nr. 437.*)

104. Regensburg'sche Verträge. Cod. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 128. (*Fol. Germ. nr. 438.*)

105. Wahl und Eydbuch der Heil. Röm. Reichs Stadt Regensburg. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 335. (*Fol. Germ. nr. 439.*)

~~106. Acta varii argumenti excelsae familiae comitum a Battyán, collecta per Ignatium Mészáros de Bodó, Baár et Nagy Lütse. Cod. saec. XVIII (Jac. Ferd. Miller). Vol. 1 pag. 584. (*Fol. Germ. nr. 440.*)~~

107. Gugel Hans Christoff, Diarium Historicum, das ist: Ein Besondere tägliche Chronica und Beschreybung, was sich in den Guglischen Geschlecht zugetragen Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 67. (*Fol. Germ. nr. 441.*)

108. Rieter von Kornburg u. Bocksberg familiae Norimberg. originalia et synchrona documenta. MS. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 280. (*Fol. Germ. nr. 442.*)

109. *Caroli* Lucas: Kurtze, jedoch aigentliche Beschreibung der löblichen Grauen des uralten Geschlechts der von Leiningen-Speir. 1596. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 78. (*Fol. Germ. nr. 443.*)

110. Paumgarten Conrad des eltern Hantschrift, was und wie vil er Kynder, Enicklein unnd verenicklein erlebt hat. c. Cod. saec. XV. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 57. (*Fol. Germ. nr. 444.*)

111. Eine warhaffte und gründliche Nürnberger Chronica-von Erbauung derselben bis auff das 1538-te Jahr. — Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 377. (*Fol. Germ. nr. 354.*)

112. Nürnbergische geschriebene Chronica. Codex saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 315. (*Fol. Germ. nr. 355.*)

113. Creuther (Goltschlager) Anton, Cronnica und ursprung unnd Annfanng der Statt Nürnberg. 1552—1579. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 108. (*Fol. Germ. nr. 356.*)

114. Kraytter Johann des Aeltern Ursprung und Anfang der

Statt Nürnberg 1592. in Bamberg. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 149. (*Fol. Germ. nr. 357.*)

115. Cronick der Stadt Nürnberg von Anbegin. 1529 u. von 1538—1605. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 328. (*Fol. Germ. nr. 358.*)

116. Cronick der Stadt Nürnberg von Anbegin bis 1603. Codex synchronus (Nicol. Jankovich). Vol 1 fol. XI. + 81. (*Fol. Germ. nr. 359.*)

117. Chronik von Nürnberg 1601—1690. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol 1 fol. 261. (*Fol. Germ. nr. 360.*)

118. Chronik der löblichen und weitberühmten Keyserlichen Reichs Vesten und Stadt Nürnberg. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 250. (*Fol. Germ. nr. 361.*)

119. Chronicon Norimbergense ab a. 1532—1600. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 398. (*Fol. Germ. nr. 362.*)

120. Chronicon Norimbergense ab a. 1600—96. facta etiam specialissima referens. Cod. saec. XVII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 212. (*Fol. Germ. nr. 363.*)

121. Geschichte der Statt und vestung Nurnberg. Cod. saec. XVII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 480. (*Fol. Germ. nr. 364.*)

122. Nürnbergische v. 1611—1624. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). fol. 1 Vol. 177. (*Fol. Germ. nr. 365.*)

123. Nürnbergische Geschichten. Anno 1697. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich) Vol. 1 pag. 25. (*Fol. Germ. nr. 366.*)

124. Göpner Christoff: Chronik von Nürnberg. Cod. saec. XVI (Nic Jankovich). Vol. 1 fol. 91. (*Fol. Germ. nr. 367.*)

125. Hochzeitbüchlein der Stadt Nürnberg v. 1352—1644. Adnexa: a) Extract, darin die Personen, denn man mit der grossen Glocke geleut. b) Herrn u. Personen, welche mit Tod abgegangen von a. 1540—1570. Cod. Saec XVII. (Nic. Jankovich) Vol. 1 pag. 228. (*Fol. Germ nr. 368.*)

126. Gugel Christ. Gabriel, Jahrbuch und Relation, betreffend die Anpirung v. Nürnberg durch die Schweden. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 62. (*Fol. Germ. nr. 369.*)

127. Imhoff Joann. Hieronymi Collectio rerum et monumentorum historicorum urbis imperialis Norimbergae. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 511. (*Fol. Germ. nr. 370.*)

128. Index rerum et nominum, nec non materiarum et locorum über die zwischen Bischoffen und dem Stifft Bamberg und

Stadt Nürnberg errichtete Verträge. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 462. (*Fol. Germ. nr. 371.*)

129. Index rerum et nominum, nec non materiarum et locorum über die zwischen Chur-Bayern und der Oberrhein Pfaltz- und Stadt Nürnberg errichtete Verträge. Cod. saec. XVIII (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 472. (*Fol. Germ. nr. 372.*)

130. Inhalt (Summarischer) einer Histor. Nachricht von dem ältern und neuern Zustand der Kayserl. Reichs-Vesten zu Nürnberg etc. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 67. (*Fol. Germ. nr. 373.*)

131. Alt und neu Ordnung allerley Claydung in Nürnberg 1458. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 86. (*Fol. Germ. nr. 374.*)

132. Peter Rieter de Nornburg, Cronicon Noricum. Anno domini 1570. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 30. (*Fol. Germ. nr. 375.*)

133. Nürnberg'sches Kriegbüchlein. Contenta : 1. Herrn Albrecht Margr. zu Brandenb. u. Burggrafe zu Nüremberg hat mit alle den nachgeschriben den zu Nuremberg ire veintbrieff zugeschriben. 2. Margräffische Krieg anno 1449. (Herzog Albrechts) Cod. saec. XV. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 279. (*Fol. Germ. nr. 376.*)

134. Norimbergica miscellanea varia nec histor., nec diplomat., nec genealogica, nec litteraria. MS. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 120. (*Fol. Germ. nr. 377.*)

135. Acta miscellanea Norica. MS. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 54. (*Fol. Germ. nr. 378*)

136. Mülner Joannis Historia et acta urbis imperial. Norimbergae. Cod. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 592. (*Fol. Germ. nr. 379*)

137. Mülleri relationes MS. Nürnbergicae, cum appendice. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 10. (*Fol. Germ. nr. 380.*)

138. Peszler Andreas, Hochzeit-Buch der Erbarbarn Geschicht (der Stadt Nürnberg) im Jahr 1625. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 143. (*Fol. Germ. nr. 381.*)

139. Prothocollum judiciale in orphanalibus et foundationalibus urb. imp. Norimbergensis. A. 1480—1509. Cod. saec. XV—XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 2. (*Fol. Germ. nr. 382.*)

140. Project (oder vielmehr ein ausführlicher Bericht) was

die Löbl. Stadt Nürnberg nach denen im 30. jährigen Krieg ausgestandenen grossen Trangsaalen und Bezahlung einiger Millionen nöthig gehabt. etc. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 50. (*Fol. Germ. nr. 383.*)

141. Rathsbuch der Stadt Nürnberg ab anno 1332—1620. Cod. saec. XVI. et XVII. Adnexa: Electores a. 1716—1750. Hernach stehen angezeigt alle Schultheisen bis 1526. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 425. (*Fol. Germ. nr. 384.*)

142. Nürnbergsche Rathswahl vonn jar 1477. Bies Auf diejetzige Zeyt. Cod. saec. XVI. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 fol. 19. (*Fol. Germ. nr. 385.*)

143. Der Stadt Nurnberg Regiment, Polizey, Ordnung und Statut etc. Anno 1635. Cod. saec. XVI—XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 341. (*Fol. Germ. nr. 386.*)

144. Müllner Johann, X. Relationes und Deduct. der löbl. Reichs Freyst. Nürnberg Recht und Gerechtigkeiten. Cod. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 1306. (*Fol. Germ. nr. 387.*)

145. Rötenbeck Michaelis Descriptio epitaphiorum et monumentorum iu Nürnberg. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 411. (*Fol. Germ. nr. 388.*)

146. Pfinzing familiae Norimbergensis acta originalia cum sigillis a. 1590—1630. (Nic. Jankovich). Vol. 1. (*Fol. Germ. nr. 445.*)

~~147. Mariae Theresiae absolutorium für Joh. Fleischmann und Jos. Kutscher. Wien 1757. (Széchenyi). Vol. 1 pag. 6. (*Fol. Germ. nr. 446.*)~~

148. Schlüsselfelder Wilibalds Tagebuch. Nürnberg 1528—1595. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 185. (*Fol. Germ. nr. 454.*)

~~149. Prospectus formularium exhibentium diversas machinas in Hungaria (Széchenyi). Vol. 1 tabulae 20. (*Fol. Germ. nr. 477.*)~~

150. Ambrosii Austriani (Österreicher) poetae tragaediarum Norimbergensis opera poetica. Norimbergae 1566. Contenta: a) Lobspruch der hochgelobte Reichsstadt Nürnberg, — b) Ritterlich thatten des Christlichen Heldes Herculy (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 128. (*Fol. Germ. nr. 496.*)

151. Verschiedene Helden u. Zaubergeschichten 1462. Cod. saec. XV. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 197. (*Fol. Germ. nr. 499.*)

152. Ludovici IV. imperatoris jura nuncupalia (municipalia) pro Bavaria conscripta a. 1346. — Item: Besonderes Recht der

Stadt München. Cod. saec. XIV. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 123. (*Fol. Germ. nr. 549.*)

153. Acta iuridica et criminalia urbis Norimbergensis contra Hans Baum. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 475. (*Fol. Germ. nr. 550.*)

154. Instruction, wie sich in denen Landten zu Bayrn und Obern Pfaltz die Pfleger und Landrichter in Malefizsachen zu verhalten und zu observiren haben. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 102. (*Fol. Germ. nr. 553.*)

155. Acta religionaria Norimbergensia. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 482. (*Fol. Germ. nr. 554.*)

156. Münichmayer (de Euerding) Pauli Legenda. 1467. Cod. saec. XV. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 223. (*Fol. Germ. nr. 573.*)

157. Das Mettenpuah nach Passawer rubriken. 1468. Cod. saec. XV. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 508. (*Fol. Germ. nr. 574.*)

158. P. Jeronymi Chronik des römischen Reichs bis zum Jahr 1313. Cod. saec. XV. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 234. (*Fol. Germ. nr. 575.*)

159. Racionale divinorum, das ist die auslegunge und sache der gotleichen ampte. 1384. Cod. saec. XIV. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 617. (*Fol. Germ. nr. 576.*)

160. Rationale oder Auslegung der Göttl. Amte. 1384. Cod. saec. XV. (Musei). Vol. 1 fol. 234. (*Fol. Germ. nr. 577.*)

161. Codex constitutionum Norimbergensium cum calendario Germanico. Cod. saec. XV. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. XIII. + 65. (*Fol. Germ. nr. 584.*)

162. Acta reformationis religionis Norimbergicae. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 416. (*Fol. Germ. nr. 587.*)

163. Briefe an Pfilipp Camerarius zu Nürnberg. MS. saec. XVI. (A. 1598.) (Nic. Jankovich). Frusta 2. (*Fol. Germ. nr. 668.*)

164. Briefwechsel des Christoph Gugel und seiner Söhne in Nürnberg. MS. saec. XVI.—XVII. (Nic. Jankovich). Frusta 32. (*Fol. Germ. nr. 676.*)

165. Haller Conrad: Nürnberger Geschlechtbuch. Cod. saec. XVI. (Musei). Vol. 1. pag. 115. (*Fol. Germ. nr. 733.*)

166. Cronica von vil alt beschehenen Geschichtenn etc. der löbl. hochberumbten kays. Reichstat Nürnberg Cod. saec. XVI. (Musei). Vol. 1 fol. 123. (*Fol. Germ. nr. 734.*)

167. Genealogie der Abkömmlinge des Glockengiesser Christoff in Nürnberg. Cod. saec. XVI—XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 16. (*Quart. Germ. nr. 33.*)

168. Von dem Geschlecht der Freydehl im Nürnberg Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. II. + 44. (*Quart. Germ. nr. 34.*)

169. Stambuch des Geschlechts Ockersel 1579—1635. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 16. (*Quart. Germ. nr. 35.*)

170. Genealogia Roggenbachiorum, Babenbergensium. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 80. (*Quart. Germ. nr. 37.*)

171. Genealogica deductio per gradus stirpis Tetzelianae. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 148. (*Quart. Germ. nr. 39.*)

172. Steuer-Anzaig dess völligen Postulati im Churfürstentums Bayrn. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1. pag. 77. (*Quart. Germ. nr. 65.*)

173. Ungelts-Ordnung (Erneurte) des Fürstenthums der Obern Pfaltz. Cod. Sec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 39. (*Quart. Germ. nr. 66.*)

174. Würfel Andreae Collectanea historica et ecclesiastica de oppidis et vicis in terrena Norimbergensi Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 3. (*Quart. Germ. nr. 67.*)

175. Bessel Erh. Christ. Miscellanea Norimbergica. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1. (*Quart. Germ. nr. 177.*)

176. Chronica. Ein eygentliche Beschreibung, wie die hochlöbliche Reichstadt Nürnberg Ertzlich Ihren Ursprung unnd anfang erschöpfet etc. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 144. (*Quart. Germ. nr. 178.*)

177. Ein kurtze Cronica vonn der Edellen unnd Kayserlichenn Riechstatt Nürnberg im Jahr 1546. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 78. (*Quart. Germ. nr. 179.*)

178. Chronica. Das ist ein eygentliche und Warhafftige Beschreibung der Reichs Stadt Nürnberg. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 407. (*Quart. Germ. nr. 180.*)

179. Koppitz Sebastian, Nürnbergische Cronica 1567. Cod.

saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 297. (*Quart. Germ. nr. 181.*)

180. Nürnbergische Kriegshandlung Anno 1449. Cod. saec. XV. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 182. (*Quart. Germ. nr. 182.*)

181. Praun Christophori Kurtzer in sich begriffener Ursprung von Erbauung der Loeblichen Reichsstatt etc. Nürnberg. Continet etiam: a) Hamburg Ligt im Lande; b) Levini Hulsii Beschreibung des Wegweisers etc. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 101. (*Quart. Germ. nr. 183*)

182. Der Stadt Nürnberg Rathbuch 1397—1537. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 86. (*Quart. Germ. nr. 184.*)

183. Nürnberger Städtches Rathbuch 1198—1714. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 82. (*Quart. Germ. nr. 185.*)

184. Der Rathsgang zu Nürnberg 1243—1730. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 81. (*Quart. Germ. nr. 186.*)

185. Rechen Paul von Königs-Perg, Cronica der löblichen und weiterümbten Keiserlichen Reichstatt Nurmbergkh. Cod. saec. XVI. Vol. 1 pag. 184. (*Quart. Germ. nr. 187.*)

186. Würfel Andreae Histor. geneal. und diplomat. Nachrichten zur Erläuterung der Nürnbergischen Stadt und Adels-geschichte. Cod. saec. XVIII. (Nicol. Jankovich). Vol. 3. (*Quart. Germ. nr. 188.*)

187. Versuch eines Nürnbergischen gedruckten Urkunden-Registers aus dem 11., 12. u. 13. Jahrhundert. Cod. saec. XVIII. (Musei). Vol. 1 pag. 24. (*Quart. Germ. nr. 189.*)

188. Bayr Steffann Geburtsbuch. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 46. (*Quart. Germ. nr. 196.*)

189. Positz Michaelis Album Nürnbergae 1603—1615. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 35. (*Quart. Germ. nr. 204.*)

190. Tetzl Hans, Salpuch meiner Kinder 1464. Cod. saec. XV. *in pergamena* (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 116. (*Quart. Germ. nr. 207.*)

191. Tucher Herdegens Salpuch a. 1452. Cod. saec. XV. *in pergamena* (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 30. (*Quart. Germ. nr. 209.*)

192. Chronik der Stadt Regensburg. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 15. (*Quart. Germ. nr. 277.*)

193. Der Statt Regensburg Gerichtsordnung. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 127. (*Quart. Germ. nr. 279.*)

194. Gerichts-Ordnung eines Erbarbn Stattgerichts in Regensburg. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 48. (*Quart. Germ. nr. 280.*)

195. Der Statt Regensburg Heuraths-Ordnung. 1565. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1. pag. 78. (*Quart. Germ. nr. 281.*)

196. Der Stadt Regensburg Heyraths-Ordnung. 1580. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 47. (*Quart. Germ. nr. 282.*)

197. Der Statt Regensburg Hochtzeit-Ordnung. 1605. Cod. saec. XVII (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 30. (*Quart. Germ. nr. 283.*)

198. Der Statt Regensburg Hochzeit-Ordnung. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 13. (*Quart. Germ. nr. 284.*)

199. Unmasgebliches Project einer Klaidler-Ordnung zur Regensburg, anno 1661. Cod. saec. XVII (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 65. (*Quart. Germ. nr. 286.*)

200. Regensburgische Testamentir-Ordnung. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 28.

201. Der Stadt Regensburg Schuldt-Ordnung. 1577. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 23. (*Quart. Germ. nr. 288.*)

202. Des H. Römischen Reichs Freyen Stadt Regensburg Schuld Gerichts-Ordnung. 1651. Cod. saec. XVII. (Nicol. Jankovich). Vol. 1 pag. 23. (*Quart. Germ. nr. 289.*)

203. Der Stadt Regensburg Pfandhaus-Instruction 1711. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 14. (*Quart. Germ. nr. 290.*)

204. Der Stadt Regensburg Korngedings-Ordnung. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 24. (*Quart. Germ. nr. 291.*)

205. Der Stadt Regensburg Inventur-Ordnung bei der Verlassenschaft der Verstorbenen. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 32. (*Quart. Germ. nr. 292.*)

206. Der Stadt Regensburg Stadt-Gerichts-Ordnung. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 100. (*Quart. Germ. nr. 293.*)

207. Regensburgisches Statt-Regiment oder Verzeichnus der Herrn des Innern und Geheimben Raths. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 190. (*Quart. Germ. nr. 294.*)

208. Regenspurgische Schuld-Ordnung. 1651. Cod. Sec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 46. (*Quart. Germ. nr. 295.*)

209. Schwabenspiegel oder das Lantrecht puech und Lehenrecht. Codex iuxta Jankovich saec. XII. fors rectius saec. XIV. In *pergamena*. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 304. (*Quart. Germ. nr. 300.*)

210. Malefiz-Ordnung, d. i. Instruction, wee sich in denen Landen zu Bayrn und Obern Pfaltz die Pfleger und Landrichter zu verhalten und zu observiren hat. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich) Vol. 1 pag. 185. (*Quart. Germ. nr. 372.*)

211. Compendium aus dem Löblich Churbayr. Edicts- und Lhandt-Process. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 66. (*Quart. nr. Germ. 377.*)

212. Aydt-Büchl. Erster und zweiter Theil Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 209. (*Quart. Germ. nr. 378.*)

213. Peller Joh. Jodoci: Nürnbergische Praxis Judiciaria. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1. pag. 30. (*Quart. Germ. nr. 379.*)

214. Kurtze Unterweisung über den Summarischen Process. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 148. (*Quart. Germ. nr. 380.*)

215. Winckler Tobiae Predigers (in Nürnberg) Bedenken wegen Verbesserung des Ministerii anno 1696. (Nic. Jankovich.) Vol. 1 fol. 13. (*Quart. Germ. nr. 381.*)

216. Schreiberische Genealogie Nürnberg. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 11. (*Quart. Germ. nr. 382.*)

217. Der schöne Baumgarten Cod. saec. XII. (rectius XIII.) (Nic. Jankovich). Vol. 1. pag. 454. (*Quart. Germ. nr. 397.*)

218. Tagtzeit von der pittern muntier uns lieben Herrn ihesu Christi. Cod. saec. XIV. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 117. (*Quart. Germ. nr. 403.*)

219. Norimbergensium patriciarum et senatoriarum familiarum series, ordine alphabetico cum biographica personarum recensione. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 139. (*Quart. Germ. nr. 525.*)

220. Des Nürnbergischen Gebiets sammt aller dazu gehörigen Höfe Beschreibung in alphab. Ordnung Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 58. (*Quart. Germ. nr. 526.*)

221. Der Reichs-Stadt Regensburg peinlicher gerichtlicher Process. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 24. (*Quart. Germ. nr. 528.*)

222. Collectio schedarum chronologicos eventus urbis imperialis Norimbergae ab anno 1140. usque 1700. consignatos exhibentium. Codex saec. XVII. (Nicolaus Jankovich). Vol. 1 (*Oct. Germ. nr. 6.*)

223. Norimbergica miscellanea historica, litteraria, poetica. Cod. saec. XVII. (Nic. Jankovich). Vol. 1. (*Oct. Germ. nr. 7*)

224. Muffel Pauli Lüvgers zu Nürnberg Salbuch. Cod. saec. XIV. *in pergamena* (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 29. (*Oct. Germ. nr. 14.*)

225. Der Nürnberger Gedichte aus dem XVI-ten Jahrhunderte. (Nic. Jankovich). Vol. 1 (*Oct. Germ. nr. 28.*)

226. Der Nürnberger Gedichte aus dem XVII-ten Jahrhunderte (Nic. Jankovich). Vol. 1. (*Oct. Germ. nr. 29.*)

227. Gedichte der Nürnberger aus dem XVII-ten Jahrhunderte (Nic. Jankovich). Vol. 1. (*Oct. Germ. nr. 30.*)

228. Bessel Erh. Christ. Bibliographia Norimbergensis. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1. (*Oct. Germ. nr. 59.*)

229. Nürnbergisches Diarium 1754—1770. Cod. saec. XVIII. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 97. (*Duod. Germ. nr. 1.*)

230. Ferdinand der I. Nürnbergische Reformation. Pressburg. 1563. Cod. saec. XVII. Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 278. (*Duod. Germ. nr. 2.*)

231. Die Bürgermeister zu Steeg. Cod. saec. XVII. in pergamena una cum armis consulum. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 137. (*Duod. Germ. nr. 3.*)

232. Stammbuch eines Ungenannten aus Nürnberg. 1666. (Nic. Jankovich). Vol. 1 fol. 82. (*Duod. Germ. nr. 4.*)

233. Steinbach Peters Hochzeit todt und tauff Büchlein de anno 1595. Nürnberg. Cod. saec. XVI. (Nic. Jankovich). Vol. 1. pag. 131. (*Duod. Germ. nr. 5.*)

234. Album Joan. David Welser Norimbergensis ab a. 1640—1719. (Nic. Jankovich). Vol. 1 pag. 12. (*Duod. Germ. nr. 6.*)

235. Drey und zwaintzig Predig gantz fruchtpar etc. Cod.

saec. XV. membran. Nic. Jankovich). Vol. 1. pag. 108. (*Duod. Germ. nr. 23.*)

236. Ein Güldbüchel. Libellus censuum prepositure Recie. Cod. membran. saec. XIV. (Nic. Jankovich). Vol. 1. pag. 133. (*Duod. Germ. nr. 25.*)

237. Örtl Emanuel v. Augspurg. Kurtze einfaltige Beschreyung der Rayss von Venedig aus in Egipten. Cod. saec. XVI. (1566.) Membran. (Nic. Jankovich). Vol. 1. pag. 98. (*Duod. Germ. nr. 28.*).

II.

Instrumenta litteraria Bavariam concernentia in archivo Bibliothecae Musei Nationalis Hungarici existentia.

1. 1244. XVIII. Kal. Januarii Laterani. Innocentius PP. IV. ordini minorum excommunicatos absolvendi dat potestatem. Expeditio pro conventu Ratisbonensi. Bulla deest.

2. 1244. XI. Kal. Januarii, Laterani. Idem ordini minorum privilegium concedit, ut fratres non possint per litteras apostolicas conveniri. Exp. pro Ratisb. Bulla cum filo sericeo.

3. 1244. XIV. die Febr. apud Norenbergiam. Conradus imp. confirmat donationem praedii Wehersperg per Ulricum de Kwnengistein conventui s. Aegidii Norimbergensi pridie Nonas Julii 1243. factam. Perg. Sigillum deest.

4. 1244. XII. Kal. Maii, Laterani. Innocentius PP. IV. mandat ordini fratrum praedicatorum, ne novicios fratrum minorum ad ordinem recipiant. Exp. pro Ratisb. Bulla cum filo ser.

5. 1244. III. Kal. Junii, Laterani. Idem ordini minorum ne praelati fratres ad executionem sententiarum suarum cogere possint. Exp. pro Ratisb. Bulla c. f. s.

6. 1244. Nonas Aug. Januae. Idem eidem ordini committit potestatem capiendi ligandique apostatas. Exp. pro Ratisb. Bulla c. f. s.

7. 1245. Kal. Aug., Lugduni. Idem, ut fratres non possint cogi ad vivendum cum sororibus s. Clarae. Exp. pro Ratisb. Bulla c. f. s.

8. 1245 VIII. Kal. Octobris, Lugduni. Idem, ut praelati non

possint fratres ad sua negotia promovenda assummere. Exp. pro Ratisb. Bulla c. f. s.

9. 1245. III. Kal. Novembr., Lugduni. Idem, ut fratres ubicunque possint habere oratoria. Exp. pro Ratisb. Bulla c. f. s.

10. 1246. X. Kal. Maii, Lugduni. Idem, ut novitii facta professione non deserant ordinem. Exp. pro Ratisb. Bulla deest.

11. 1246. VI. Kal. Maii, Lugduni. Idem fratres ordinem relinquentes excommunicat. Exp. pro Ratisb. Bulla cum f. cann.

12. 1247. Idibus Aug., Lugduni. Idem, ut praelati non possint assumere fratres in ministerium suum sine ministrorum generalium consensu. Exp. pro Ratisb. Bulla c. f. s.

13. 1248. III. Kal. Julii, Lugduni. Idem concedit fratribus, ut libere communicare possint cum excommunicatis Ratisbonensibus. Exp. pro Ratisb. Bulla deest.

14. 1249. III. Kal. Febr., Lugduni. Idem concedit fratribus minoribus de domo Ratisbonensi tempore interdicti ianuis clausis divina officia celebrare posse. Bulla c. f. s.

15. 1249. III. Idus Maii, Lugduni. Idem fratres minorum in Theutonia constitutos, in praelatorum et principum obsequiis commorantes, ad obedientiam superioribus praestandam adhortatur. Exp. pro Ratisb. Bulla c. f. cann.

16. 1249. VI. Kal. Junii, Lugduni. Idem, ut fratres tempore interdicti ianuis clausis divina officia celebrare possint. Bulla deest.

17. 1249. VI. Kal. Junii, Lugduni. Idem in eadem causa. Exp. pro Ratisb. Bulla deest.

18. 1249. Datum ut supra. Idem, ut fratres possint inter excommunicatos commorari. Exp. pro Ratisb. Bulla c. f. s.

19. 1249. Datum ut supra. Idem, ut nulli eiecto ab ordine liceat praedicare. Exp. pro Ratisb. Bulla c. f. s.

20. 1249. III. Kal. Junii, Lugduni. Idem fratribus in Palaestina degentibus dat potestatem Christianorum confessionem excipere eosque absolvere. Exp. pro Ratisb. Bulla c. f. s.

21. 1249. VI. Nonas Julii, Lugduni. Idem, ut fratres ad loca interdicta venientes possint sacra ianuis clausis celebrare. Exp. pro Ratisb. Bulla c. f. s.

22. 1256. XII. Kal. Novembris, Anagniae. Alexander PP. IV. eos, qui ordinis minorum profugos apud se latitare permittunt, excommunicat. Bulla c. f. cann.

23. 1256. Id. Maii, Laterani. Idem ordini privilegium sepulturae concedit. Bulla deest.

24. 1256. Idus Iulii, Anagniae. Idem prohibet, ne iudices ecclesiastici saeculares fratres minores ad suum tribunal compellere possint. Bulla deest.

25. 1258. VI. Kal. Decembr., Anagniae. Idem conventui Ratisbonensi, ut de usuris, rapinis et alias male acquisitis usque ad summam 100 marcarum arg. recipere valeant. Bulla deest.

26. 1265. XII. Kal. Decembr., Perusii. Clemens IV. ut in vicinitate fratrum minorum aliud monasterium usque ad CCC cannas exstrui non possit. Bulla deest.

27. 1270. II. Kal. Junii, Augustae. Hartmannus episcopus Augustensis transcribit bullas Alexandri IV. XVIII. Kal. Febr., II. Idus Febr. et Id. Febr. fratribus eremitarum de monte Carmeli datas. Sig. pendens deest.

28. 1279. Idem fratribus Carmelitis indulgentias elargitur. Sig. pendens deest.

29. 1280. Petrus eppus, Sudensis fratribus Carmelitis indulgentias elargitur. Sig. pendens detritum.

30. 1283. V. Idus Januarii, in Ezzelingen. Conradi episcopi Argentinensis litterae indulgentiales fratribus Carmelitis datae. Sig. pendens deest.

31. 1283. XVI. Kal. Maii, in Haevdorf. Friderici eppi Curien-sis indulgentiales pro eisdem. Sig. pendens deest.

32. 1285. Romae. Valdebrini eppi Ancellonensis indulgentiales pro eisdem. Sig. pendens bene conserv.

33. 1285. II. Idus Sept., in Ezzelingen. Johannis eppi Letho-viensis indulgentiales pro eisdem. Sig. pendens deest.

34. 1286. XV. Kal. Febr., Romae, apud s. Sabinam. Honorius PP. IV. ordini minorum concedit facultatem, ut eorum ecclesiarum primum lapidem ponendi, altaria consecrandi et coemeteria benedicendi requisitus alter etiam, quam dioecesanus episcopus habeat facultatem. Bulla deest.

35. 1286. XIV. Kal. Febr., Augustae. Conradus eppus Chie-mensis indulgentias fratribus ordinis B. M. V. de monte Carmeli elargitur. Sig. pend. deest.

36. 1286. XIV. Kal. Febr., Augustae. Wernhardus eppus Pataviensis in eadem causa. Sig. pendens detritum.

37. 1286. Romae. Rodericus eppus Segoviensis in eadem causa. Sig. pendens bene conserv.

38. 1286. Joannes eppus Chorrogosensis in eadem causa. Sig. pendens deest.

39. 1286. Romae. Wernardus eppus Vincentinus in eadem causa. Sig. pend. bene conserv.

40. 1286. Romae. Andreas eppus Soranus in eadem causa. Sig. pend.

41. 1286. Romae. Fr. Leo Calamonensis eppus in eadem causa. Sig. pendens deest.

42. 1286. Romae. Angelus Melfitensis eppus in eadem causa. Sig. pendens.

43. 1286. in octavis Trinitatis. Leonius praepositus eccl. b. Jacobi Frigidimontis in Bruxella transscribit litteras Joannis Rigen-sis archieppi indulgentiales fratribus Carmelitis Romae a. 1286. datas. Sig. pend. detritum.

44. 1286. Romae. Rc. eppi Marsiliensis indulgentiales pro eodem ordine. Sig. pend. detritum.

45. 1286. Romae. Ptolomeus Sardensis eppus in eadem causa. Sig. pend. bene conserv.

46. 1287. III. Kal. Aprilis. Sifridus eppus Augustensis transscribit litteras Honorii papae, Nonas Martii 1286. Romae fratribus Carmelitis datas. Sig. pend. detritum.

47. 1288. IV. Kal. Septembr. Nicolaus IV. universo ordini minorum, ut in locis interdictis sacra celebrare possint, facultatem elargitur. Bulla deest.

48. 1289. 6. Februarii, Romae. Hugo card. s. Sabinae bullam Clementis IV. Perusii XVII. Kal. Julii, 1265. de eo, quod fratres minores a nemine excommunicari valeant, concessam, per notarium publicum transscribi facit. Sigill. pend. deest.

49. 1290. X. Kal. Octobris, Herbipolis. Bonifacius Tynensis eppus fratribus Carmelitis indulgentias concedit. Sig. pendens.

50. 1290. X. Kal. Decembr. Volfhardus eppus Augustensis in eadem causa. Sig. pend. detritum.

51. 1295. Idibus Aprilis, Laterani. Bonifacius VIII. confirmat donationem Bernhardi eppi Pataviensis monasterio de Wilmering ord. cist. factam. Bulla deest.

52. S. a. saec. XIII. Datum VII. Idus Maii. Incelerius Budu-

nensis eppus indulgentias fratribus Carmelitis elargitur. Sig. pend. deest.

53. S. a. saec. XIII. Idem in eadem causa. Sig. pend. deest.

54. S. a. saec. XIII. Idem in eadem causa. Sig. pendens.

*

55. 1300. Feria 2. post VIII. epiphaniarum. Witboldus Coloniensis aepus transcribit litteras Urbani IV. (Viterbii, Idus Maii 1262.), Clementis IV. (Perusii, Nonas Aug. 1265.) et Bonifacii VIII. (Anagniae, X. Kal. Aug. 1295., Romae, VII. Kal. Decembr. 1295. et II. Kal. Aprilis 1297.) fratribus Carmelitis datas. Perg. Sig. pend. detritum.

56. 1300. Datum ut supra. Idem easdem litteras (exceptis Bonifacii VII. Kal. Decembr. 1295. datis) transcribit. Perg. Sig. pend deest.

57. 1301. Gertrudis virg., Traiecti. Guido vicarius Traiectensis indulgentias fratribus Carmelitis elargitur. Perg. Sig. pend. detritum.

58. 1305. Dominica Oculi. Capitulum Coloniense transcribit litteras Urbani IV. (Viterbii, Idus Maii 1262.), Bonifacii (Romae, II. Kal. Aprilis 1297.) et Alexandri IV. (Anagniae, Idus Febr. 1259.) fratribus Carmelitis datas. Perg. Sig. pend. detritum.

59. 1317. In vigilia Epiphaniae. Officiales curiae Colonensis transsumunt litteras Alexandri IV. Anagniae, XV. Kal. Aprilis 1259. fratribus Carmelitis datas. Perg. Sig. pendens deest.

60. 1319. XI. Kal. Januarii, Moguntiae. Petrus aepus Moguntinus transscribit litteras Joannis XXII. Avinionae, VI. Kal. Maii 1319. aeppo Mogunt. et eppis Herbipol. ac Argentin. in causa fratrum Carmelitarum datas. Perg. Sig. pend. detritum.

61. 1320. XI. Kal. Januarii, Coloniae. Henricus aepus Coloniensis fratribus Carmelitis in Alemannia iurisdictionem confessiones excipiendi et indulgentias concedendi elargitur. Perg. Sig. pend. detr.

62. 1325. in crastino b. Aegidii abb. Hedenricus praepositus et N. officialis curiae Coloniensis ad instantiam fratrum Carmelitarum conventus Coloniensis transcribunt litteras Innocentii IV. (Asisii, VII. Kal. Sept. 1253.) Urbani IV. (Viterbii, Idus Maii 1262.)

Bonifacii VIII. (Anagninae, X. Kal. Aug. 1295. et Romae, II. Kal. Aprilis 1297.) fratribus eiusdem ordinis concessas. Perg. Cum 2 sigillis appensis.

63. 1328. feria 6. post Pascha. Albertus abbas monasterii s. Emmerammi aream unam in civitate Ratisbonensi Stephano dicto Zant eiusdem civitatis sculteto eiusque familiae confert. Perg. Sine sigillo.

64. 1355. An dem Pfintztag vor s. Jacobstag. Testamentum Berchtoldi Tucher civis Norimbergensis. (Lingua Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

65. 1358. An sand Cholomans Tag. Reinprechti Schönwerch fundationales pro fratribus o. Praed. in Krems factae. (Germ.) Perg. Ex 3 sigillis pendentibus 2 desunt.

66. 1359. XXI. mensis Maii, Avinionae. Guillermus card. ss. Marcellini et Petri fratribus minoribus prov. Saxoniae festum s. Hedvigis celebrandi dat licentiam. Perg. Sig. pend. deest.

67. 1362. Idus Maii, Avinionae. Innocentius VI. transsumit e registro litteras Joannis XXII. Avinionae, VII. Kal. Martii 1319. datas, quibus declaratur tertium ordinem s. Francisci (fratrum continentium seu de poenitentia) non esse abolitum in concilio Viennensi, ideoque illum excommunicationis sententia minime gravari posse. Bulla deest.

68. 1378. 18. Augusti. Officiales curiae Coloniensis per notarium publicum transscribi faciunt litteras Gregorii XI. apud Pontem Sorgiae, II. Kal. Junii 1372. fratribus Carmelitis datas, tenorem bullae Innocentii VI. apud Villam Novam, V. Kal. Aug. 1360. datae continentis. Perg. Sig. pendens detritum.

69. 1380. An dem Mitwochen vor s. Peter s. Pauls Tag. Coram magistratu Norimbergensi Hans Streber, Jobs Tetzl, Petrus Haller et Conradus Babenberger contractum super quandam domum in civitate Norimbergensi sitam faciunt. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

70. 1382. An dem Freytag nach Georgen Tag. Litterae civitatis Norimbergensis causam Joannis Hewgel, Petri Nutzal aliorumque civium super quandam domum tangentes. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

71. 1387. Am Donrstag nach sant Gertruden Tag. Civitatis Norimbergae litterae venditionales domum Conradi Paumgartner concernentes. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

72. 1394. Am Eritag vor sant Gregorii Tag. Coram magistratu Norimbergensi Joannes Streber domum suam vendit Martino Haller aliisque civibus Norimbergensibus. Perg. Cum 2. sigillis appensis.

73. 1398. in der heiligen sant Paulstag. Conventus fratrum Minorum Norimbergensis Joanni Schuler eiusque uxori pro uno calice deaurato anniversarium promittit. (Germ.) Perg. 2 sigilla pend. desunt.

74. S. a. saec. XIV. Curradi eppi Currensis indulgentiales fratribus Carmelitis datae. Perg. Sig. pend. deest.

75. S. a. saec. XIV. Aliae indulgentiales eiusdem eppi. Perg. Sig. pend. deest.

*

76. 1407. An Eritag nach sant Jorigen Tage, Nurenberg. Fredericus burggravius Norimbergensis certas decimas ad castrum spectantes confert Joanni Hübner civi Norimbergensi. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

77. 1409. An dem Samstage nach Elisabet. Litterae iudiciales officiales burggraviorum Norimbergensium causam Henrici Cromer et Burkhardi Voppa concernentes (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

78. 1413. An sand Mathyas Tag. Margaretha Thomae Hofman civis civitatis Stein vidua domum suam vendit parocho eiusdem civitatis. (Germ.) Perg. Cum 2 sigillis detritis.

79. 1415. Am Eritag nach sant Urbans Tag. Coram magistratu Norimbergensi Ulricus Futrer vendit domum suam in Weinmarkt habitam Ulrico Crewtzer (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

80. 1419. Am Freytag vor sant Gallen Tag. Civitatis Norimbergensis litterae fassionales venditionem possessionis Eltersdorf concernentes. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

81. 1425. Pfintztag nach Letare. Vilhelmus Waller recognoscit se 12 libras denariorum Viennensium in mutuum accepisse a Stephano Kunstmann cive Pataviensi. (Germ.) Perg. Cum sig. pend. bene conservato.

82. 1427. 27. Novembris, Norimbergae. Georgius abbas mon. s. Aegidii Norimbergensis per notarium publicum transscribi facit litteras Bonifacii VIII. Anagninae, V. Kal. Aug. 1296. fratribus et

sororibus tertiariis s. Francisci de eo, ut possint recipere sacramenta in ecclesiis minorum, concessa. Perg. Sig. pendens deest.

83. 1433. Am nechsten Samstag vor sand Margarethen Tag. Coram abbate claustris ord. s. Benedicti Norimbergensis Bertholdus Helmsmid Berolinensis agnoscit se 218 florenos in mutuum accepisse a Francisco Haller aliisque civibus Norimb. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

84. 1436. An der nechsten Mitwochen vor sant Gregorii Tag. Conradus et Henricus Rynolt vendunt quandam suam possessionem Andreae Schultesz pro 266 florenis (Germ.) Perg. Duo sigilla pend. desunt.

85. 1436. Am Mitwoche vor sant Andreas Tag. Coram magistratu Norimbergensi familiae Hübner et Strobel dividunt inter se bona communiter comparata. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

86. 1438. An unser lieben Frawen Abent zu Liechtmesse. Magistratus Norimbergensis litterae adiudicatoriae in causa Johannis Igeltaler contra colonos suos in Werde habitos. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

87. 1439. Des Sambtztags nach sand Mathias. Conradus Offenstainer officialis in Rocking inscribit terram suam in Rocking habitam pro 36 libris denariorum Conrado Vogler. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

88. 1443. Am nechsten Montag nach dem Suntag Iudica. Iudex oppidi Werde ad civitatem Norimbergae pertinentis domum quandam in Werde habitam a Thoma Stuber Norimbergensi occupatam legitimo suo possessori Joanni Hoffman adiudicat. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

89. 1443. Am Mitwochen nach sant Michels Tag. Coram magistratu Norimbergensi Fridericus Same vendit domum suam in Weinmarkt sitam Jodoco Topler et Eberhardo Peringstorfer. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

90. 1446. Am Montag vor sant Jacobs tag. Hermannus Hetzel-dorfer vendit domum in Steinpach sitam Conrado et Joanni Geuchen. (Germ.) Perg. 3. sig. pend. desunt.

91. 1446. VIII. Idus Octobris, Francfordiae. Ludovicus cardinalis Arelatensis fratribus carmelitis in Colonia indulgentiales elargitur. Perg. Sig. pendens detritum.

92. 1448. Am Samsztag nach sant Ambrosien tag. Magi-

stratus Norimbergensis litterae iudiciales in causa Henrici Früauf. (Germ.) Sig. pendens.

93. 1448 Am Pfintztag vor dem heyligen Oberstag. Gotz Kutzhaubt civis Norimbergensis vendit possessionem suam in Warmerstorf habitam Henrico Früauf. (Germ.) Perg. 2 sig. pend detrita.

94. 1449. 4-te Tag des Mondes Julii. Instrumentum notariale super protestatione et appellatione pro parte civium Norimbergensium contra Johannem et Albertum marchiones Brandenburgenses facta. (Germ.) Perg. Sine sigillo.

95. 1450. Am Montag vor sant Merteins Tage. Civitatis Norimbergensis assecutoriae Augustino et Hieronymo Hubner super 20 florensis datae. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

96. 1451. An sand Lorenzen abent. Coram iudice Werdensi Henricus Sneyder emit domum Ulrici Mantel et Conradi Münich in Werde sitam. (Germ.) Perg. Sig. pendens detritum.

97. 1453. An dem nechsten Montag nach dem Suntag Letare. Judex Werdensis testatur Henricum Göss et uxorem trium illarum domorum, ubi nunc resident, veros et indubitatos proprietarios esse. (Germ.) Perg. Sig. pendens bene conserv.

98. 1454. Am Montag nach sant Pauls Tage. Magistratus Norimbergensis causam Ulrici Haller et Stephani et Johannis Tetzl ad imperatoris iudicium appellat. (Germ.) Perg. Sig. appressum.

99. 1456. Am Freitag nach des heiligen Creutzstag seiner Erhöhung. Coram magistratu Norimbergensi Sigismundi Snöden vidua vendit bona sua in Hohenstadt habita Conrado Kugler. Sig. pendens deest.

100. 1458. Kal. Aprilis, Romae. Calistus III. PP. Arnoldo de Tiell et uxori ex dioecesi Bambergensi facultatem, proprium confessarium eligendi, elargitur. Bulla deest.

101. 1468. Die 2. mensis Decembris, Bambergae. Georgius eppus Bambergensis Sebaldo Decker scolari Norimbergensi indulget, ut sacros ordines a quocunque episcopo suscipere valeat. Perg. Sig. appressum deest.

102. 1469. Am Mitwochen vor sant Maria Magdalena tag. Coram magistratu Norimbergensi Hermannus Kutzhaubt vendit domum suam Johanni Rüssel. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

103. 1471. Am sant Lorenzen Abende. Negotium haereditatis

in Immeldorf inter Joannem Linck et Joannem, Stephanum ac Elisabetham de Lerperg. (Germ.) Perg. Sigilla pendencia desunt.

104. 1471. Am Mitwoch vor sant Lucien Tag. Coram magistratu Norimbergensi Petrus Weinengel vendit domum suam Joanni Reynolt. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

105. 1472. Am Eritag nach sand Mattheus Tag. Coram iudice Werdensi Henricus Goss inscribit domum suam pro 15 florenis Joanni Graszcivi Norimbergensi. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

106. 1773. Die 15. mensis Martii, Romae. Instrumentum notariale, in quo Jacobus Raw et socii in causa contra parochum Imhofiensem (dioec. Frisingiensis) fatentur procuratorem Michaellem Part civem Norimbergensem. Perg. Absque sigillo.

107. 1473. Am Sampstag nach sandt Katherina Tag. Alexander de Wildenstein confert Henrico Gering de Stockaich quaedam bona feudalia in Linthelbach sita. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

108. 1473. Am Freitag nach sant Andres Tag. Arnoldus Leckendorf magister curiae Friderici marchionis Brandenburgensis quaedam feuda ad burgraviarum Norimbergensem spectantia confert Joanni Hübner civi Norimbergensi. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

109. 1474. Am Montag nach sant Erhart Tag. Iudex Werdensis testatur Sigismundum Pessler vendidisse 4 domos Andreae Geuder civi Norimbergensi. (Germ.) Perg. Sig. pendens detritum.

110. 1475. Auf Freitag vor sand Urbans Tag. Accorda inter fratres Hübner cives Norimbergenses cum Friderico Engel et Joanne Mugenhofer mercaturam exercentes, ratione debitorum in Polonia et Silesia. (Germ.) Perg. Sigilla 2 pend. desunt.

111. 1476. Am Montag nach sant Jacobs Tag. Civitatis Norimbergensis litterae testimoniales super divisione bonorum familiae Tallner. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

112. 1477. Am Mitwoche nach sant Mathias Tag. Civitas Norimbergensis in eadem causa. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

113. 1480. Datum deest. Contractus in claustrum Oberach Bambergae coram notariis publicis initus, in fragmento. (Germ.) Perg. Absque sigillo.

114. 1481. Die 6. mensis Aprilis. Rudolphus, ordinis Hierosolymitani domus in Freyburg commendator, dat Petro Glockengiesser civi Norimbergensi facultatem confessarium eligendi. Perg. Sig. pendens deest.

115. 1483. Am Eritag nach sant Mathias Tag. Coram magistratu Norimbergensi Joannes Reich Georgio Posendorfer debita sua exequendi dat facultatem. (Germ.) Perg. Sig. appensum.

116. 1483. Am Pfintztag nach sant Johans Tag. Coram magistratu Norimbergensi Henricus Meutler Georgio Posendorfer debita sua incassandi dat facultatem (Germ.) Perg. Sig. appensum detritum.

117. 1483. Am Sambstag sandt Peter und sant Paulus Abent. Coram magistratu Norimbergensi Joannes Reuter et Petrus Coler cives inscribunt quaedam sua bona Georgio Posendorfer. (Germ.) Perg. Sig. appensum deest.

118. 1484. Am Pfintztag sant Agatha Tag. Magistratus Norimbergensis litterae in causa Georgii Posendorfer, in fragmento. (Germ.) Perg. Sig. appressum deest.

119. 1484. Am Montag nach Invocavit. Coram iudice Werdensi Conradus Ziegler vendit domum suam Erhardo Reichel civi Norimbergensi. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

120. 1484. Am Mitwochen nach sant Laurenzen Tag. Civitatis Norimbergensis litterae procuratoriae Georgio Posendorfer in causa Joannis Thun datae. (Germ.) Perg. Sig. appressum deest.

121. 1485. Am Sambstag nach sant Marie Magdalenen Tag. Accorda inter Conradum Gebhard eiusque filiam coram civitate Norimbergae facta. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

122. 1485. Am Freitag nach unser lieben Frawen Tag Conceptionis. Accorda haeredum Kiliani Teyer coram civitate Norimbergae facta. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

123. 1485. Die 17. Decembris, ex Fano. Missiles ad Henricum Foit civem Norimbergensem. (Germ.) Charta. Sig. annullare appressum deest.

124. 1486. Am Freitag nach sand Bartolomeus Tag. Civitatis Norimbergae litterae procuratoriae Georgio Posendorfer pro parte Joannis Grüner datae. (Germ.) Perg. Sig. appressum deest.

125. 1490. Am Sambstag sand Jacobs Abend. Testamentum Joannis Haller civis Norimbergensis. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

126. 1490. Am Montag nach sannd Laurenzien Tag. Abbatissa monialium Bambergensium testatur Henricum Slüssel domum

suam Norimbergae habitam vendidisse Joanni Rotten. (Germ.) Charta. 2 sigilla appressa.

127. 1492. Die dominica post festum s. Mathaei apostoli, ex Herhipoli. Litterae missiles C. Weigant ad Petrum Stahel utriusque iuris interpretem Norimbergensem scriptae. (Germ.) Charta. Sig. deest.

128. 1493. Am Montag nach der heiligen dreyer König Tag. Norimbergensis civitatis testimoniales super divisione inter Rynoldianos successores facta. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

129. 1493. Auf Suntag nechst nach Laurenti. Instrumentum notariale de eo, quod Erhardus Fridman civis Norimbergensis Agneti Fleischman ob puerperium persolvit 12. flor. auri spondetque prolis ab eo conceptae educationem (Germ.) Perg. Sine sigillo.

130. 1495. Am Mitwochen nach unser Frawen Tag Purificationis. Accorda inter familias Wolgemut et Pleidendorff coram civitate Norimbergae facta. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

131. 1495. Am Pflintztag nach S. pape. Pragae. Procerum regni Bohemiae litterae ad civitatem Norimbergae pro Martha Ebner uxore Joannis Ehenfelders. (Germ.) Charta. Sig. annulare.

132. 1496. 11. Kal. Novembris, Romae. Julianus cardinalis episcopus Ostiensis Osvaldum Schmid canonicum ord. s. Augustini in Paring dioec. Bambergensis ab onere homicidii absolvit. Perg. Sig. deest.

133. 1498. Am Mitwochen nach sant Gallen Tag. Coram magistratu Norimbergensi Frid. Heberlein vendit domum suam Sigismundo et Conrado Rosenzweig. (Germ.) Perg. Sig. pend. detritum.

134. 1499. Am Mitwochen nach Urbani. Magistratus Norimbergensis testatur Barbaram Meissner pro medietate domus suae a fratre suo recepisse summam condignam cum parato. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

135. 1499. Am Mitwoch nach sanndt Sebolts Tag. Accorda fratres Rosenzweig inter et Joannem Wagner coram magistratu Norimbergensi facta. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

136. 1500. 17. Januarii, Innsbruck. Maximilianus imp. ordines Carinthiae super flor. 7000 in dotes filiae et sororis suarum Margarethae reginae Hisp. et Cunigundae ducissae Bavariae solutis reddit expeditos. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

137. 1503. Auf Montag nach sanndt Katharinen Tag. Coram iudice Werdensi Andreas Gruder vendit domum suam Francisco Horn civi Norimbergensi. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

138. 1504. 9. Augusti. Ulricus Kraft et Balthasarus Stainbrecher Fridericum Hörderen civem Norimbergensem quoad debita relictæ Petri Adams reddunt expeditum. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

139. 1510. 9. Decembris. Civitas Norimbergæ testatur Franciscum Schmidt et eius consortem Barbaram Haller ratione parapherni per Ulricum Haller excontentatos esse. (Germ.) Perg. Absque sig.

140. 1511. 17. Januarii, Norimbergæ. Inventarium rerum viduæ Conradi Gebhart per testamenti executores conscriptum. (Germ.) Perg. 2 sig pend.

141. 1512. 3. Februarii, Norimbergæ. Franciscus Drattzieher civis Norimbergensis vendit bona sua Francisco Imhof. (Germ) Perg. 3 sigilla pend. desunt.

142. 1514. An Eritag nach dem Suntag Laetare. Articuli pixidarium civitatis Moosburg per magistratum confirmatæ. (Germ.) Perg. in forma libri pag. 12. Absque sigillo.

143. 1514. 26. Aprilis Joannes comes palatinus et Bavariæ dux, administrator dioecesis Ratisbonensis, pro restaurando hospitio s. Spiritus per totam dioecesim elemosynarum collectionem ordinat. Perg. Sig. pendens deest.

144. 1514. 15. Julii. Wolfgangus abbas monasterii S. Aegidii Norimbergensis per notarium publicum litteras confessionales Martino Francisco oratori ecclesiæ eiusdem datas transscribi facit. Perg. cum litteris deauratis et ornamentis marginalibus coloratis. Sig. pendens.

145. 1514. Litteræ missiles Joannis Schutz ad magistratum Norimbergensem. Charta. Sig. annulare appressum.

146. S. d. circa a. 1514. Epistola Joannis Schütz ad civitatem Norimbergæ. Charta. Sig. annulare appressum.

147. 1515. 18. Maii. Indulgentiæ per XIII cardinales capellæ s. sepulchri Norimbergensi concessæ. Perg. cum ornamentis marginalibus coloratis. Sigilla pend. desunt.

148. 1517. 24. Martii. Conradus Laufenholz confirmat contractum venditionalem inter Alexium et Conradum Haller cives

Norimbergenses super quaedam bona feudalia. (Germ.) Perg. Sig. pend.

149. 1520. 27. Aprilis. Litterae apostolicae fratribus b. Mariae virginis de monte Carmelo provinciae Alemanniae inferioris datae. Perg. Sig. appressum deest.

150. 1520. 31. Decembr. Conradus Thegerserd et Sebastianus Sturf cives civitatis Braunau quoad certa bona sua concordant. (Germ.) Perg. Sig. pend.

151. 1526. 12. Januarii. Coram magistratu Norimbergensi Anna Praytfuss vendit domum suam Sebastiano Ambawer. (Germ.) Perg. Sig. pend.

152. 1527. 24. Aprilis. Carolus V. imp. Wolfgango Prauntner censum civitatis Augustae inscribit. (Germ.) Perg. Sig. pend.

153. 1527. An Freytag nach Michaeli. Franciscus Hayder civis Ratisbonensis emit domum Joannis Riesdorfer. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

154. 1535. 27. Febr. Missiles Georgii Stahlen ad Ottiliam superiorem monialium in Bamberg. (Germ.) Charta. Sig. annulare deest.

155. 1536. 4. Decembr. Contractus matrimonialis coram civitate Norimbergae inter Jacobum Muffel et Catharinam Haller. (Germ.) Perg. Sig. pend.

156. 1537. 16. Augusti. Norimbergae. Contractus inter Georgium Weijss et eius sorores super divisione bonorum haereditariorum. (Germ.) Charta pag. 4. 5 sigilla appressa.

157. 1540. 10. Decembris Pataviae. Ernestus Bavariae dux, aeppus Salzburgensis, qua dioec. Pataviensis administrator, Benignam Weigser electam abbatissam monialium in Erlacloster confirmat. Perg. Sig. pend. detritum.

158. 1542. 23. Januarii. Divisio bonorum quondam Jacobi Welser civis Norimbergensis per testamenti executores facta Perg. in forma libri pag. 20. 13 sigilla pendentia.

159. 1547. 15. Novembris, Norimbergae. Instrumentum notariale, continens transumptum litterarum protectionalium a Carolo V. imp. Wolfgango Muntzer Norimbergae, 7. Julii 1547. concessarum. (Germ.) Perg. Absque sigillo.

160. 1549. 16. Augusti, Heidelberg. Joannis Gottlos (?) missiles ad Thomam Venatorium ecclesie Norimbergensis antistitem. (Germ.) Charta pag. 4. Sig. appressum.

161. 1550. 7. Martii. Coram magistratu Norimbergensi Joannes Rosenzweig vendit domum suam haeredibus Wolfgangi Bomer. (Germ.) Perg. Sig. pend.

162. 1550. 24. Novembris. Coram magistratu civitatis Lauff Joannes Pesolt quaedam bona sua confert hospitali s. Leonhardi inibi existenti. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

163. 1550. 21. Decembris. Testamentum Michaelis et Conradi Hagen coram magistratu civitatis Lauff confectum. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

164. 1551. 30. Aprilis. Instrumentum notariale, continens contractum inter Joannem Jacobum Flor Constanciensem et Anthonium Menhart Augustensem cives super flor. 9260 initum. (Germ.) Perg.

165. 1552. 23. Februarii. Paulus et Joannes Muffel cives Norimbergenses tutores suos de executione testamenti patris reddunt expeditos. (Germ.) Perg. 2 sigilla pend. desunt.

166. 1552. 3. Aprilis. Testamentum Magdalenae Muffel coram magistratu Norimbergensi confectum. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

167. 1552. 25. Augusti. Civitatis Tuschae litterae ad magistratum Norimbergensem. Charta pag. 4. Sig. ann. deest.

168. 1552. Tabula genealogica familiae patriciae Pfinzing Norimbergensis. Perg.

169. 1553. 7. Octobris. Antverpiae. Coram notario publico Christopherus Haller Joannem Spolint verum et legitimum fatetur suum procuratorem. Perg.

170. 1555. Joannes Prunsterer civis Norimb. vendit quaedam bona sua Wolfgango Bhömer concivi suo. (Germ.) Perg. 3 sig. pend. detrita.

171. 1555. 29. Septembris. Filiae Wolfgangi Reichersdorf super bonis suis maternalibus cum fratribus concordiam ineunt. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

172. 1558. 25. Aprilis. Joannes Rieter civis Norimb. dotem uxoris suae in universa bona sua inscribi facit. (Germ.) Perg. 3 sig. pendencia.

173. 1559. 1. Aprilis. Testamentum Elisabethae Leben coram magistratu Norimbergensi confectum. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

174. 1559. 28. Junii. Pauli Letscher civis Norimbergensis cessionales pro Joanne Rieter sociisque datae. (Germ.) Perg. 3 sig. pend.

175. 1559. 18. Augusti. Augustae. Ferdinandi I. imperatoris protectionales pro Casparo et Wolfgango civibus civitatis Augustae. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

176. S. a. (1560. vel 61.) Supplicatoriae Wolfii de Wilhelmsdorf ad Caesarem in causa decimarum in Bergel et Hausen provinciae Franconiae habitarum. (Germ.) Charta pag. 12.

177. 1561. 6. Maii. Judicis Werdensis adiudicatoriae in causa Joannis Hübner. (Germ.) Perg. Sig. pend.

178. 1561. 15. Julii. Testamentum Bonaventurae Furstenbach Norimbergensis. (Germ.) Perg. 8 sig. pend. desunt.

179. 1561. 15. Augusti. Recessus inter Caesarem et Wolfgangum Wilhelmsdorf in causa decimarum in Bergel et Hausen habitarum. (Germ.) Charta. 6 sigilla appressa.

180. 1561. 5. Novembris Bambergae. Litterae Viti episcopi Bambergensis ad summum pontificem. Charta pag. 4.

181. 1562. 6. Julii. Pragae Ferdinandi I. imperatoris litterae ad Jacobum Mutl Norimbergensem. (Germ.) Perg. Sig. appressum deest.

182. 1562. 13. Octobris. Ferdinandi I. citatoria ad Wolfgangum Wilhelmsdorf in causa decimarum. (Germ.) Charta Sig. appressum.

183. 1562. 22. Decembris. Litterae magistratus Norimbergensis ad Paulum Eber theol. doctorem, parochum Wittembergensem. (Germ.) Perg. Sig. appress. deest.

184. 1563. 27. Julii. Judicis Werdensis litterae adiudicatoriae in causa Joannis Ebersperger et uxoris eius. Sig. deest.

185. 1563. 7. Augusti. Bonaventura Furttenpach Norimbergensis de mercatura sua cum 3 filiis contractum facit. (Germ.) Perg. 6 sigilla pend. desunt.

186. 1563. 1. Septembris. Recessus inter imperatorem et Wolf de Wilhelmsdorf ratione decimarum. (Germ.) Charta pag. 12. 4 sigilla appressa.

187. 1563. 16. Octobris. Officium locumtenentiale Superioris Austriae ad Wolf. de Wilhelmsdorf in eadem causa. (Germ.) Charta pag. 4. 5 sig. appresse.

188. 1563. 31. Decembris. Idem in eadem causa. (Germ.) Charta pag. 4. 5 sig. appressa.

189. 1564. 4. Maii. Coram magistratu civitatis Antverpiae Joannes van Tambelt in omnibus, specialiter autem in causa contra Joannem Wintzer Norimbergensem, ordinat suum legitimum pro-

curatorem Wolfgangum Love a Scherffenhuysen. Perg. Sig. pend. deest.

190. 1564. 11. Decembris. Contractus matrimonialis coram magistratu Norimbergensi inter Sigismundum Hagelshaimer et Juliannam Roemer. (Germ.) Perg. Sig. pend.

191. 1566. 9. Februarii, Pragae. Ferdinandus I. imp. Wolfgangum de Wilhelmsdorf in usu decimarum superius memoratarum confirmat. (Germ.) Charta. Sig. appr.

192. 1566. 8. Martii. Praepositus capituli Bambergensis ad venditionem cuiusdam feudi dat consensum. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

193. 1567. 27. Novembris. Decretum in causa decimarum Wolfgangi de Wilhelmsdorf. (Germ.) Charta pag. 4.

194. 1571. 27. Aprilis. Norimbergae. Contractus matrimonialis inter Michaellem Praun et Barbaram Romer. (Germ.) Perg. 4 sig. pendentia.

195. 1572. 1. Octobris, Bambergae. Epistola Viti eppi Bambergensis ad Christophorum cardinalem Tridentinum. Charta pag. 4. Absque sig.

196. 1575. 23. Aprilis. Instrumentum notariale, continens protestationem Joannis Fürtenbach Norimbergensis intuitu iurium et bonorum suorum factam. (Germ.) Perg. pag. 13.

197. 1575. 29. Julii, Romae. Copia litterarum apostolicarum dioecesim Herbipolensem concernentium. Charta pag. 4.

198. 1581. 29. Januarii, Spirae. Joannes Völf comes palatinus Stephanum Sebaldi Ratisbonensem munere notarii publici ornat. (Lat. et Germ.) Perg. pag. 16.

199. 1584. 25. Aprilis. Litterae magistratus Norimbergensis ad civitatem Hamburg. (Germ.) Perg. Sig. appressum deest.

200. 1585. 5. Martii. Magistratus Norimbergensis terram quandam Christofo Pfeifferlein in feudum confert. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

201. 1586. 8. Junii. Contractus matrimonialis inter Wolfgangum Möringer et Magdalenam Held coram magistratu Norimbergensi. (Germ.) Perg. Sig. pendens.

202. 1587. 17. Augusti. Walpurga Joannis Leser civis Norimbergensis vidua scholae civitatis 1200. florenos confert. (Germ.) Perg. Sig. pend.

203. 1588. 13. Augusti. Joannis Beiszer epistola ad magistratum Norimbergensem. (Germ.) Charta pag. 4. Sig. appressum.

204. 1595. 30. Martii. Testamentum Joannis Pauman civis Norimbergensis et Elisabethae uxoris suae coram magistratu Norimbergensi confectum. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

205. 1596. 21. Aprilis, Heidelbergae. Paulus Melissus comes palatinus auctoritate sibi per comitem Ferrandi Amadi concessa Joanni Beck civi Norimbergensi arma nobilitaria confert. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

206. 1599. 30. Aprilis. Testamentum Margarethae Helbling coram magistratu Norimbergensi confectum. (Germ.) Perg. Sig. appressum deest.

*

207. 1602. 20. Junii. Contractus matrimonialis inter Joannem Schwertmann civem de Schweinfurt et Mariam Sigismundi Held senatoris Norimbergensis filiam. (Germ.) Perg. E 2 sigillis pend. unum deest.

208. 1602. 7. Julii. Testimonium nativitatis per magistratum Norimbergensem Leonardo Wurfbaum datum. (Germ.) Perg. Sig. app. deest.

209. 1605. 2. Martii. Testamentum Philippi Uhrla coram magistratu Norimbergensi confectum. (Germ.) Perg. pag. 8. Sig. pendens deest.

210. 1608. 15. Martii, Neuburg. Litterae armales Francisci Fränzel civis Monacensis (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

211. 1608. 26. Maii. Contractus matrimonialis inter Wolfgangum Schoner civem Norimbergensem et Elenam Hagelslauter. (Germ.) Perg. 2 sig. pendencia.

212. 1608. 27. Julii. Michaelis Lotichig epistola ad Christoforum Fürer reipublicae Norimbergensis seniore. Charta pag. 4.

213. 1610. 15. Octobris. Jacobi Windhesel litterae ad Georgium Tezel Norimbergensem. Charta pag. 4. Sig. appressum detritum.

214. 1611. 12. Julii. Testimonium militare Martino Condge a capitaneo civitatis Ratisbonae datum. (Germ.) Charta. Sig. annulare appressum.

215. 1613. 9. Martii. Altorphii. Epistola Joannis Chiliani

Steinberger ad Wolfgangum Löffelholz Senatorem Norimbergensem. (Germ.) Charta pag. 4. Sig. annulare appressum.

216. 1613. 26. Julii. Joannis Pinczir Marburgensis litterae ad Georgium Pasern professorem Herbornensem. Sig. appressum deest.

217. 1613. 30. Octobris, Romae. Litterae apostolicae ordini b. Mariae de monte Carmelo inferioris Germaniae concessae. Perg. Sig. appressum deest.

218. 1613. 10. Decembris, Ratisbonae. Instrumentum de notariatu publico Marci Vorholtzer Ratisbonensis. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

219. 1615. 23. Novembris. Testimoniales communis Absperg provinciae Franconiae pro Joanne Haller datae. (Germ.) Perg. 2 sigilla pend.

220. 1618. 18. Decembris. Contractus matrimonialis inter Justum Oyr l civem Norimbergensem et Mariam Teyl. (Germ.) Perg. 2 sig. pend. desunt.

221. 1618. 18. Decembris. Idem in duplo. 2 sig. pend. desunt.

222. 1619. 16. Aprilis. Contractus matrimonialis inter Georgium Richter civem Norimbergensem et Susannam Mathiae Schyrer viduam. (Germ.) Perg. 2 sig. pend. desunt.

223. 1623. 28. Novembris. Testamentum Magdalenae Schmidt coram magistratu Norimbergensi factum. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

224. 1634. 20. Martii. Norimbergae. Contractus matrimonialis inter Georgium de Spangstein et Magdalenam baronissam de Lamperg. (Germ.) Charta pag. 12. 6 sigilla appr.

225. 1636. 24. Januarii. Coram magistratu Norimbergensi Catharina Jodoci Tucher vidua vendit agrum suum Georgio Christophoro Behaim. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

226. 1636. 8. Maii. Litterae missiles ad Cornelium Marci pastorem Norimbergensem. (Germ.) Charta. 3 sig. appressa.

227. 1636. 22. Maii. Philippi Heinhofer Augustensis litterae ad Joannem König Norimbergensem. (Germ.) Charta. Sig. appr.

228. 1638. 31. Augusti. Instrumentum quoddam cives Norimbergenses concernens in fragmento. (Germ.) Perg.

229. 1643. 15. Junii. Christofori Mugel Norimbergensis recognitionales quoad certum debitum datae. (Germ.) Perg. Sig. appress.

230. 1661. 6. Februarii, Norimbergae. Instrumentum notariale, continens copiam donationalium Caroli archiducis Austriae 4. Martii 1580. Sigismundo de Spangstain concessarum. (Germ.) Charta pag. 8. Sig. appressum.

231. 1664. 10. Augusti. Testimonium Nicolai Hartmann notarii publici, Georgio Schön amanuensi suo datum. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

232. 1666. 2. Septembris. Contractus matrimonialis inter Guilielmum Bartholomeum Peller senatorem Norimbergensem et Mariam Magdalenam Oyrl. (Germ.) Perg. 2 sigilla pend. desunt.

233. 1666. 2. Septembris. Idem in duplo. 2 sig. desunt.

234. 1667. 28. Junii, Norimbergae. Testimoniales quoad sepul-turum familiae Walthurmer. (Germ.) Perg. Sig. appressum deest.

235. 1667. 26. Augusti, Norimbergae. Testimoniales Annae Tetzlin pro Georgio Leinberger datae. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

236. 1668. 2. Februarii, Norimbergae. Contractus matrimo-nialis inter Christophorum Jacobum Beheim et Mariam Sabinam Peller. (Germ.) Perg. 2 sigilla pend. desunt.

237. 1668. 2. Februarii. Idem in duplo. Sine sigillis.

238. 1668. 22. Septembris. Testamentum Georgi Vestner et uxoris eius coram magistratu Norimbergensi factum. (Germ.) Perg. pag. 4. Absque sigillo.

239. 1672. 12. Julii, Bayreuth. Dimissionales consistorii pro Joanne Zipsser pastore Osternensi datae. (Germ.) Charta pag. 4. Sig. appress.

240. 1675. 23. Decembr. Testamentum Joannis Clausner et uxoris eius coram magistratu Norimbergensi confectum. (Germ.) Perg. pag. 8. Sig. deest.

241. 1679. 22. Januarii. Joannes Rothner civis Norimbergensis vendit domum suam cum pertinentiis Joanni Henrico Kiszling con-civi suo. (Germ.) Perg. pag. 8. Sig. deest.

242. 1680. 8. Januarii. Testamentum Joannis Claufner coram magistratu Norimbergensi factum. (Germ.) Perg. pag. 8. Sig. deest.

243. 1680. 16. Julii. Neuendessel. Georgii Loder fassionales per notarium publicum Norimbergensem transscriptae. (Germ.) Perg.

244. 1682. 20. Augusti. Norimbergae. Christofori Jacobi Behaim testimoniales aurigae suo Georgio Stellwag datae. (Germ.) Perg. Sig. pendens deest.

245. 1688. 4. Maii. Testamentum Georgii Leinberger et uxoris eius Barbarae coram magistratu Norimbergensi confectum. (Germ.) Perg. pag. 8. Sig. deest.

246. 1689. 23. Februarii, Norimbergae. Testimoniales legatum quoddam Barbarae Leinberger concernentes. (Germ.) Charta.

247. 1693. 24. Novembris, Norimbergae. Contractus matrimonialis inter Joannem Daniele Lierd et Annam Susannam Schmausz. (Germ.) Perg. pag. 8.

248. 1696. 21. Decembris. Magistratus Norimbergensis Jacobum Schmidmayr in bonis feudalibus post mortem patris sui ad eum devolutis confirmat. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

249. 1699. 30. Maii. Testamentum novum Georgii Leimberger et uxoris eius Annae Mariae coram magistratu Norimbergensi factum. (Germ.) Perg. Sig. pend. deest.

250. S. a. saec. XVII. Instrumentum quoddam Pauli Leugfelder civis Norimbergensis in fragmento. (Germ.) Perg.

251. S. a. saec. XVII. Diploma mancum civitatis Norimbergensis. (Germ.) Perg.

*

252. 1703. 14. Octobris. Altdorfi. Hieronymi G. Schmid litterae ad Joannem J. Voit Norimbergensem. (Germ.) Charta pag. 4. Sig. appressum.

253. 1706. 23. Martii. Josephi I. imperatoris privilegium Philippo Jacobo Schaur chemico Augustensi concessum. (Germ.) Charta. Sig. appressum.

254. 1716. 26. Maii. Bitterholz. Instrumentum notariale continens quaedam documenta causam Magdalenae Gottschalck Norimbergensis concernentia. (Germ.) Perg. pag. 14. Sig. appress.

255. 1721. 4. Augusti. Monacii. Diploma tabellionatus Vito Lindtinger utriusque iuris doctori datum. (Germ.) Perg. pag. 12.

256. 1722. 22. Junii. Norimbergae. G. C. Volcker comes palatinus, auctoritate sibi per imperatores concessa, Annam Susannam Scharschmid a Martino Scharschmid et Cath. Tümler extra matrimonium progenitam legitimat. (Germ.) Perg. pag. 8.

257. 1726. XIX. Kal. Februarii. Litterae absolutionales Clementis XII. PP. Friderico electo Frisingensi episcopo concessae. Perg. Bulla cum filo sericeo.

258. 1731. 7. Julii. G. Isttarz (?) litterae ad quendam civem Norimbergensem. (Germ.) Charta pag. 4. Sig. appr. deest.

259. 1742. 22. Julii. S. B. Schwarz litterae ad Birekner secretarium reipublicae Norimbergensis. (Germ.) Charta pag. 6. Sig. appr

260. 1744. 18. Martii G. P. Römer litterae ad eundem. (Germ.) Charta pag. 4. Sig. appr.

261. 1748. (?) Januarii. Litterae anonymae ad König consiliarium reip. Norimbergensis (Germ.) Charta pag. 4. (Copia.)

262. 1756. IV. Idus Maii. Benedicti XIV. PP. dispensatio super defectu geniturae proparte Martini Wolfgangi Scallinger scholaris Ratisbonensis concessa. Perg. Bulla cum f. cann.

263—266. S. a. Saec. XVIII. Missiles 4 ad Joannem Guiliel mum Ebner de Eschenbach Norimbergensem a fratre eiusdem scriptae. (Germ.) Charta.

Ezen emlékiratot a M. Nemzeti Múzeum Igazgatósága a muzeumi könyvtár bajorországi vonatkozású kéziratának és okleveleinek jégyzékével együtt a vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumhoz pártolólág terjesztette fel és azt javasolta, hogy a m. kir. kormány ez ügyben 1877-ben elfoglalt álláspontjára helyezkedjék, vagyis a folyamatban levő cserét a müncheni Hunyadi-levéltár egész készletére nézve és a M. Nemzeti Muzeum érdekében vigye keresztül. Ezen álláspontot a vallás- és közoktatási m. kir. miniszterium elfogadta s a m. kir. miniszterelnök úrhoz intézett átiratában a kérdéses cserét ily szellemben keresztül viendőnek véleményezte. A miniszterelnök úr, tekintve, hogy ez ügyben az országos levéltár is érdekelve van, kikérte még a m. kir. belügyminiszterium véleményét s ezen két vélemény alapján a cs. és kir. külügyminiszteriumhoz intézett átiratában a müncheni Hunyadi levéltárnak Magyarország részére csere útján leendő visszaszerzése érdekében állást foglalt és megjelölte azon feltételeket, melyek alatt a m. kir. kormány a cserét a bajor kir. kormánynyal elfogadni hajlandó. Azóta az ügy a cs. és kir. külügyminiszteriumban van, honnan a bajor királyi kormányhoz fog kerülni. Mit fog ez ügyben a bajor királyi kormány határozni? ezt a hazai történetírás érdekében feszült figyelemmel várjuk.

A NÁDASDLADÁNYI KÖNYVTÁR.

BALLAGI ALADÁRTÓL.

Soha sem láttam, mégis úgy írhatok róla, mintha benne laktam volna. Mert «*A nádasdi gróf Nádasdy család nádasdladányi elsőszülöttségi könyvtárának története és ismertetése*» cím alatt, ez év folyamában megjelent munka, *Horváth József* veszprém-egyházmegyei áldozár szakavatott és lelkiismeretes dolgozata, úgy elkalauzol az illető könyvtár multjában és jelenében, termeiben és lajstromaiban, hogy mintegy természeti valóságában látom magam előtt az egész gyűjteményt.

Még csak nem régiben bizvást elmondhattuk a legtöbb vidéki könyvtárnokra, a mit Kazinczy «a henye bibliothecarius» című epigrammjában ekkép fejez ki:

Tedd adó-szedőnek, s bizd cassád' kezére!
Nem nyúl ahhoz, a mit vállalt hűségére.¹

Vidéki könyvtárnokaink jelentékeny része ma is beválnék ugyan Kazinczy-féle adószedőnek; de a ki csak huzamosabb idő óta ismeri vidéki könyvtáraink állapotát, ha elfogulatlanul ítél, meg kell vallania, hogy e tekintetben is szemmel látható a haladás, a mi kedvező világot vet az illető kezelő könyvtárnokokra.

Tavaly összeállítottam az iskolai könyvtáraknak az iskolai értesítőkből megjelent címjegyzégeit;² legyen szabad ezúttal, állí-

¹ Helikoni Virágok, 1791. Esztendőre. Szedte Kazinczy Ferencz. Pozsony és Komárom, 111. lap.

² «Magyar Könyv-Szemle», 1888. 198—202. l.

tásom igazolására, vidéki könyvtárainknak bibliothekographiai érdekű bővebb s alaposabb közleményeire utalnom.

A Tudományos Gyűjtemény kezdi meg a sorozatot, melyben megjelentek: Gr. Teleki Sámuel bibliothekája Maros-Vásárhelyt Kazinczy Ferencztől (1817); Gr. Eszterházy Károly könyvgyűjteményének leírása (1819); Kishonthi esperesség könyvtárának históriája (1826); Gyurikovics György pozsonyi tanácsnok könyv- és kéziratgyűjteményének esmertetése, Tóti Poroszlay Fridriktől (1836).

Majd az Új Magyar Muzeumban Toldy az egri (1853), Ipolyi a pozsonyi káptalani (1856), Sarkady István a pécsi püspöki könyvtárat (1859) ismertette. — A Batthyány-könyvtár (Gyulafejevári füzetek. 1861.). Über die Entwicklung des Bibliothekwesens an der bistrizer Lehranstalt in den letzten sechs Jahren, von Gottlieb Budaker. (A besztercei ev. gymnasium értesítője, 1861.) — Aztán: Gründung, Entwicklung und jetziger Stand der Gymnasial-Bibliothek in Mediasch, von Josef Josephi. (A medgyesi ev. gymnasium értesítője, 1864.)

Az egri érsekmegyei könyvtár leírása, Montedégói Albert Ferencztől (Heves- és Külső-Szolnok vármegyék leírása. Eger, 1868).

A pozsonyi ág. h. ev. lyceum nagy könyvtárának könyvjegyzéke (Szeberényi Lajostól). I. füzet, 1869. 185 l.; II. füzet, 1870. 215 l.; harmadik és negyedik terem, 1873. 653 l., — szorosán véve nem tartoznék e rovatba, s csak azért említem, mert ugyane könyvtárról szóló két munkának mintegy kiegészítője. Ezek: A pozsonyi ev. lyceum könyvtárában lévő ősnymtatványok (incunabula) és néhány más régi és érdekesebb mű ismertetése. Továbbá: A pozsonyi ev. lyceum kéziratgyűjteményének ismertetése. Mindkettő Harmath Károlytól. (A pozsonyi ág. h. ev. főiskola értesítője, 1877—78. és 1878—79.) Külön nyomatban is.

A marosvásárhelyi könyvtár és nyomda ismertetése, Konecz Józseftől. (A marosvásárhelyi helv. hitv. főtanoda értesítője. 1876—77.) Továbbá: A székely-keresztúri unitárius közép-tanoda könyvtára, Sándor Jánostól. — Az unitáriusok kolozsvári főiskolájának könyvtára, Simén Domokostól. — (Keresztény Magvető, 1877.) Mindenik igen alapos dolgozat.

A nagyszombati érseki főgymnasium könyvtára, 1879. I. kötet, 995 lap. Irta Melcsiczky Lajos tanár és könyvtárőr, kiadta Graeffel János kanonok. Eredetileg a nagyszombati főgymnasium értesítői-

ben jelent meg, 1879—1887-ig. Ismertettem: Magyar Könyv-Szemle, 1888. évf.

Fachwissenschaftlicher Katalog der Bibliothek des Gymnasiums in Schässburg, mit einer Einleitung über deren Entwicklung, zusammengestellt von Wilhelm Berwerth und Theodor Fabini. (A segesvári ev. gymnasium értesítője, 1880—1883.)

A debreczeni ref. főiskola könyvtára, Géresi Kálmántól. (Zelizy: Debreczen város egyetemes leirása, 1882.)

A sárospataki főiskolai könyvtár története. Irta Szinyei Gerzson, akadémiai tanár és könyvtárnok. Sárospatak, 1884. Ismertettem: Prot. Egyh. és Isk. Lap, 1884. 17. sz.

A kézsmárki ág. h. ev. lyceum könyvtára. Ismerteti Kudora Károly, tud. egyetemi könyvtártiszt. Kézsmárk, 1885. 16 lap. Ismertettem: Prot. Egyh. és Isk. Lap, 1885. 24. sz.

A bártfai Sz. Egyed temploma könyvtárának története. Irta dr. Ábel Jenő. Budapest, 1885. 206 lap.

A nyitrai egyházmegyei könyvtár kéziratai és régi nyomtatványai, írta Vágner József, kanonok. Nyitra, 1886. 222 lap. Ismertette: Magyar Könyv-Szemle, 1887. évf. 334. l.

Mellőztük a gyűjtemények csupán egyes részeinek leírásait, mint a minők: Index manuscriptorum bibliothecae Batthyianianae, Beke Antaltól, 1871. 56 lap — Régi magyar könyvek intézetünk könyvtárában, Nagy Ferencztől. (Értesítvény a kecskeméti ref. lyceumról, 1881—82 és 1882—83.) Nem említettük a kiállítási lajstromokat sem, minő pl. Gross Gyula 1883-diki füzete: Katalog der von den Kronstädter Gymnasialbibliothek bei der 400-jährigen Luther-Feier ausgestellten Druckwerke. Úgyszintén nem vettük fel a vázlatos ismertetéseket, a «Magyar Könyv-Szemlé»-ben közlött számos apróbb könyvtár-leírást, a kalocsai, a sárospataki, a marosvásárhelyi, a debreczeni stb. könyvtárak duplum-lajstromait, s a leltárakat, mint a melyek nem tartoznak szorosan a bibliothekographia körébe.

Meg kell azonban még említenünk a «Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben» cím alatt, az orsz. magyar kir. statisztikai hivatal megbízásából György Aladár által 1886-ban kiadott két vaskos kötetet, mint a melyben számos vidéki könyvtarat első ízben ismertetnek több-kevesebb alapossággal az illető könyvtárnokok.

Annyi részletes ismertetés, mint a mennyit fel tudtunk sorolni, bizonyára eléggé örvendetes jelenség, főképp oly országban, hol, mint nálunk, a könyvtár-leírás és rendezésre útmutatóul szolgáló önálló szakmunka egyáltalán nem áll rendelkezésre. E tárgyban számbavehető czikk mindössze kettő jelent meg magyar nyelven. Az egyik Barna Ferdinándtól: A Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi országos könyvtárának rendezéséről (Magyar-Könyv-Szemle, 1877.); a másik *Csontos Jánostól*: Emlékirat a Nemzeti Casino könyvtáráról (Magyar-Könyv-Szemle, 1887). Így történt, hogy a nádasdladányi könyvtár derek rendezője is, alaposan tájékozódni óhajtván a könyvtártanról, idegen szakmunkához, Seizinger: Theorie und Praxis der Bibliothekswissenschaft című, 1863-ban megjelent becses, bár egy kissé meghaladott álláspontot elfoglaló művéhez volt kénytelen fordulni. Seizinger könyvtártana Horváth úrra oly hatást gyakorolt, hogy kedve lett volna lefordítani; de mégis jobbnak látta arra fordítani idejét, hogy a gondjaira bízott könyvtárat rendezze és leírja. Ebbeli elhatározásának indokairól im ezen szép és igaz sorokban ad kifejezést: «könyvtáraink rendezése és nyilvántartása nemzeti kulturánk érdekében is felette nagy mértékben kívánatos, mert a bennök rejlő szellemi kincsek csak úgy válhatnak az irodalom közös vagyonává, a művelődés eszközeivé, ha létezésük és hollétük a tudományos világ előtt tudva van. Csak így fordíthatók azután azon hézagok és hiányok pótlására, a melyekkel történetírásunkban épen úgy, mint az irodalom- és művelődéstörténetben lépten-nyomon találkozunk.»

Bizony igaza van; mert értékét veszti minden könyvtár, mely nincs rendezve. Laboulaye Edvárd szerint: «une bibliothèque sans catalogue, c'est un pays sans voies de communications.»

Hasonló szempontok alá esik a könyvtárak nyilvántartása és használata. E részben classikus példákkal szolgálnak szóban és tetteleg az észak-amerikaiak, kiknek egy hivatalos kiadványában olvassuk, hogy a könyvtárak úgy tekintendők *as an educational force*, és hogy «the . . . collections of books should be regarded as instruments to be kept in use, rather than as precious treasures to be stored up.»¹

¹ Public libraries in the United States of America; their history, condition and management. Washington, 1876. Part I. pp. XI. and 60.

Tárgyunkra térve, eljáróban is megmondhatjuk, hogy a nádasdladányi könyvtár nem felel meg a nagy várakozásnak, melylyel méltán viseltethetik minden szakember, a hajdan nagy irodalom-barát Nádasdy-család főfő gyűjteménye iránt. Mert a család régi gyűjteményét 1671-ben, gr. Nádasdy Ferencz országbíró lefejeztetésekor elkobozták, s Isten tudja hova lett azóta. Egyedüli emlék, mely a könyvtár termeiben a Nádasdyak őskorára emlékeztet, Orlay Soma szépen festett képe: Tamás nádor Erdősi (Sylvester) Jánossal az ujszigeti nyomdában.

Lehet, hogy a lefejezett országbíró fia megmentett egy részt az atyjától elkobzott könyvtárból; de az sem maradt a család birtokában. Mert az országbíró fia, halálakor, 1722-ben az atya által 1655-ben Lékán, Vasmegyében, alapított Szent Ágoston-rendi perjelségnek hagyományozott mintegy 614 művet, azzal a kikötéssel, hogy a könyveket fiai és nemzetségének minden utódai is használhassák, de a szerzettől vissza ne vehessék.

Az erre vonatkozó okirat czíme: *Cathalogus Librorum Familiam Nádasdy concernentium, de Anno Domini MDCCXXII. 11 magyar könyv és 24 kézirat soroltatik elő benne a következőképen:*

Libri Idiomatis Hungarici:

Vita Sanctorum. Szentek élete. — *Hortus Posoniensis.* Pozsonyi kert. — *Miraculos B. M. V.* Csodálatos Bold. Asszony. — *Förtő* mellett levő Bold. Asszony. — *Boldog Asszony Szombatja.* — *Gyümölcsös kert.* — *Pázmány Péter Imádságos.* 4r.

Item Pázmány Péter Imádságos. — Négy rövid könyvecs-kék. — *Orvoslyó Ispitály.* — *Szöllő Gerezd.* 8r.

Item sequuntur secundum Literas diversi Idiomatis manu scripti:

Merae Literae manu scriptae. — *Eodem modo Literae.* — *Monumentum Sigismundi.* — *Literae manu scriptae diversi Idiomatis.* — *Tabula Imperialis Austriaca.* — *Expositio Evangeliorum Scriptura veteri.* — *Bona Dei Gratia Regina Poloniae.* — *Medicinale recipe.* — *Anno Domini 1345. contigit.* — *Vetus sacra scriptura Germanica.* — *Processus stylo veteri.* — *Liber Controversisticus.* — *Descriptio itineraria.* — *Medicinale manu scriptum Recipe.* Fol.

Neapoliticus equitandi modus. — *Examen Rusticae Rebellionis.* — *Aulicus ordo Ferdinandi.* — *Annuale Sigismundi Herberstein.* — *Philosophia scripta.* — *Ordo Pristinarius.* — *Germanicae*

comediae. — Liber Medicinalis. — Liber Medicinalis alter. — Epicedium in funestam mortem. 4r.

Mindezek a könyvek a lékai perjelség tulajdonába mentek, melyet tudtommal 1784-ben föloszlattak, s jelenleg a kolostor részben hg Eszterházy, részben az ottani plebánus lakházául szolgál.

A nádasdladányi könyvtár alig valamivel régiebb száz esztendősnél. Mert a mai könyvtár első alapját csak az 1785-ben elhalt gr. Nádasdy Lipót Flórián vetette meg, ki a részint saját maga által szerzett, részint gr. Nádasdy László csanádi püspöktől örökölt könyveit Felső-Lindván helyezte el. Ennek az 588 kötetre menő családi könyvtárnak a jegyzéke: «Elenchus Librorum Anno 1791. elucubratus» czim alatt maig fönmaradt, s Horváth úr bőven ismerteti. A következő 9 év alatt 264 kötettel gyarapodott a gyűjtemény, a mint ezt a családi levéltárban lévő: «Catalogus Librorum F. Lendvae existentium conscriptorum Anno 1800.» mutatja. A lajstromban a könyvek már a szerző nevének, a kötetek számának, valamint az alaknak megjelölésével, de a kiadási hely és évszám megnevezése nélkül soroltatnak elő.

A jelen század folyamában gyűlt össze a könyvtár zöme, részint a Nádasdyak saját szerzeményeiből, részint a velök rokonságban lévő Brunszvik és Forray grófoktól nyert örökség útján. Különösen sokat gyűjtött Nádasdy Lipótné szül. Forray Julia, az ismeretes fenkölt lelkű honleány.

A család könyvei azonban egész 1876-ig különböző helyeken voltak elszórva: a Forray-féle könyvtár a soborsini és iratosi, az 1851-ben elhalt Nádasdy P. Ferencz kalocsai érsektől maradt könyvek a pesti, a legrégibb s legnagyobb t. i. a felső-lindvai törzskönyvtár Fehérmegyében az agárdi kastélyban volt elhelyezve.

Midőn azonban 1876-ban a nádasdladányi elsőszülöttségi birtokon a kastély elkészült, gr. Nádasdy Ferencz, egyéb családi cimeliákkal együtt a könyveket is a ladányi kastélyba vitette, hol a könyvtárnak szánt földszinti termet, Hauszman Alajos műegyetemi tanár terve szerint rendezték be.

A könyvtárterem, mint az egész kastély, angol csúcsíves ízlésben van tartva. A könyvek elhelyezésére, egymásra tolható ajtókkal ellátott 42 üvegszekrény szolgál, melyek mindenike homlokán viseli a képviselt szak nevét. A terem félmagasságán vertvas rácsozattal szegélyezett karzat U alakban futja körül a termet, míg

a negyedik félkört Orlay két szép festménye ékesíti. A középén lévő nagy asztalon állnak az íróeszközök, lajstromok és nagyobb albumok; fölötte 24 lángu csillár csüng alá. Mivel pedig a könyvtárterem egyszersmind író-, olvasó- és pipázóhelyiség: e czélokra több kényelmes székkal és pamaggal van ellátva.

Időközben a leirt helyiség szűknek bizonyult, úgy hogy e miatt szükségessé vált 26 kifelé nyíló üvegajtókkal ellátott könyvszekrényt a kastély kerekded tornyában elhelyezni. E két teremben van fölállítva a 11,625 művet 25,234 kötetben, továbbá 2005 lap térképet és 1155 darabnyi metszetgyűjteményt magában foglaló könyvtár, — a mint Horváth ur mondja — «az egyedül jogosult vezérével, t. i. a szakszerűségnek következetesen alkalmazott vezérelve szerint».

1881-ben vette kezdetét a könyvtár rendezése, a miről e folyóiratban «M. N.» adott hirt annak idején.¹ A szigorúan keresztülvitt rendezési tervhez képest, minden könyv az illető szakcsoport betűjével, s az egész könyvtáron keresztül húzódó sorszámmal, valamint minden szakban, minden alakon belül előlről kezdődő sorszámmal van ellátva.

A három czímtár közül egyik szakczímtár, a másik betűrendes czímtár, mely a műveket, tekintet nélkül a tudománysszakokra, szerzőjük vagy a péczeszó (Schlagwort) szerint sorolja elő, a harmadik a czédula-catalogus. A kikölcsönzés nyilván tartatik.

Tartalmára nézve a könyvtár általános jellegű. Van benne hittudományi munka 1224 kötet, bölcsészeti, neveléstani, aesthetikai és művészettani 1744, jogtudományi 813, államtudományi 2230, görög és latin classicus 406, idegen nyelvű szépirodalmi 4441, magyar szépirodalmi 670, egyetemes történelmi 2909, magyar történelmi 1055, földrajzi 2357, természetrajzi 442, természettudományi 981, gazdászati 1271, nyelvtudományi 328, encyclopaediai munka 378 kötet, vegyes tartalmú könyv és gunyirat 122, vegyes tartalmú folyóirat, napilap, naptár, czímtár, alkalmi költemény és beszéd 1625 kötet.

Nyelvre nézve legtöbb a német és francia, kevesebb a magyar, angol, latin és görög; legkevesebb az olasz, spanyol és török

¹ «Magyar Könyv-Szemle», 1883. 207. l.

nyelvű munka. A könyveknek mintegy háromnegyedrésze be van kötve, s általában igen jó karban vannak tartva.

Kéziratokban a könyvtár igen szegény. Csupán egyetlen hártya-codexe van, melynek címe: *Johannes Pontanus de príncipe*. 8-r. 52 számozatlan levél, s. l. et a. (kétségkívül XV. századbéli.)

Hain rendszere szerinti ősnymtatványa is mindössze kettő van, u. m. *Alberti Magni: De secretis mulierum*. 1478. 4-r. Továbbá: *De angelorum et obsequio et custodia. Ac de filiorum correctione notatur dignissima et utilissima*. 1498. 8-r.

Szerzőnk említ ugyan még egy, mindezeknél jóval régibb ősnymtatványt, de ez alkalommal igen erős lapsust követ el. Szerinte ugyanis a nádasdladányi könyvtár legrégibb példányának ez a címe: «*Reformatorium vite morumque et honestatis clericorum saluberrimum, etc. Basileae, 1444*. 8r.» E munkának utolsó lapját szerzőnk simili-nyomathban is közli, melyen a colophonban csakugyan világosan olvasható: «*In vrbe Basilea per Michaelem Furter impressorem salubriter consumatum. Anno incarnationis dnice. M. cccc. x. liiij. in Kathedra Petri.*»

Hát ez kétségkívül 1444 lenne; mégis nagy baklövés, ha szakember is annak nézi. Nem régiben az a hír jelent meg valamennyi budapesti és kolozsvári napilapban, hogy egy borvizes székel, mintegy 2000 darab *Szent László-korabeli aranyat* talált Szász Régenben. Ezt a hirt szakavatatlan journalisták kolportálhatták, a mint meg is tették: de szakember csak elmosolyodott rá. Mert a ki az éremtanban jártas, annak tudnia kell, hogy a legelső magyar aranyakat *Róbert Károly verette*, a ki több mint száz esztendővel élt Szent László után. A Sz. László név rajta lehetett amaz aranyokon, mert vegyes házbeli királyaink közül a legtöbben annak az alakját veretik a pénz egyik oldalára; de épen mert «*S(anctus) Ladislaus*»-nak, s nem *Ladislaus Rex*-nek van írva, tájékozhatta volna az illetőket arról, hogy nem Sz. László pénze van a kezökben; hiszen Szent Lászlót csak nem canonizálták még életében!

A mily abszurditás tárgyismerő előtt Szent László-korabeli aranyokról beszélni, ép oly képtelen 1444 mint nyomtatási év.

Mert elemi ismeret a könyvtártanban és bibliographiában, hogy a legrégibb könyv is csak 1455-ben került ki a sajtó

alól.¹ Ez a «*Bible de quarante-deux lignes*» név alatt is szereplő Biblia sacra latina, dicta Mazarinaea, melyet Franklin szerint (Histoire de la bibliothèque Mazarine, p. 208) Gutenberg Mainzban, 1453-tól 1455-ig nyomtatott a Schoeffer-öntötte betűkkel.

A legrégibb *keltezett* könyv pedig, még 1455-nél is újabb, t. i. 1457-ből való: a *Fust és Schöffer által Mainzban nyomtatott Psalterium*.

Hogy a nádasdladányi könyvtárban mégis van egy *Reformatorium* stb. című könyv, mely 1444-ben jelent volna meg, annak oka, mint ab in visis tudtuk, egyszerűen egy kis — sajtóhiba. *M.cccc.xliiij. helyett M.cccc.xciiiij. olvasandó*, vagyis ha egy *l* helyett *c*-t teszünk, *évszámúl 1444 helyett 1494 jő ki*.

Másokat is félrevezetett már ez a «Reformatorium», a mint erről a bázeli nyomdászat monographusa a következőkben értesít: «...Michael Furter verdankt es... einem Druckfehler, dass er wenigstens eine Zeitlang nicht nur für den frühesten Buchdrucker von Basel, sondern *für den allerfrühesten Buchdrucker überhaupt* gehalten und seiner Vaterstadt der Ruhm einer Erfinderin der Buchdruckerkunst zuerkannt worden ist. Dieser Ruhm gründet sich aber wie gesagt nur auf einen Druckfehler, indem bei dem von Furter gedruckten Reformatorium vitae morumque etc. statt MCCCCXCIII als Jahrzahl angegeben ist MCCCCXLIII. Es konnte dieser Ruhm daher auch nicht von langer Dauer seyn und ein Basler selbst hat es für seine Pflicht gehalten, die gelehrte Welt über diese Täuschung ins Klare zu setzen. Es ist Jacob Christoph Iselin, Dr. und Prof. der Theologie, welcher in seinem historisch-geographischen Lexicon unter dem Artikel «Buchdruckerei» umständlich und schlagend beweist, wie Michael Furter und die Stadt Basel auf jenen Ruhm Verzicht zu leisten haben. In der That glaubt längst Niemand mehr an jenes *Qui pro quo*...»² Meg-

¹ Rush C. Hawkins szerint (Titles of the first books. Newyork, 1884. p. 2.) «the earliest dated specimen of printing with movable metal types is a Letter of Indulgence, of November 15, 1454. It was probably printed by Gutenberg, at Mentz.» Lehet, hogy Gutenberg nyomatta, de az 1454. nov. 15. kétségkívül csak a bűnbocsátó levél keltét és nem a nyomtatási évet jelenti.

² Stockmeyer und Reber: Beiträge zur Basler Buchdruckergeschichte. Basel, 1840. S. 73.

jegyzendő, hogy Furter Mihály a maga neve alatt 1490-től 1507-ig (1508-tól 1517-ig Johannes Scotussal társaságban) nyomtatott, úgy hogy apodicticus bizonyossággal állapítható meg a Reformatorium nyomtatási évéül 1498., mint a mely Furter Mihály munkásságának épen derekára esik.

Mint a simili-nyomatról látjuk, a Reformatorium végére, a colophon után Basel város czímere van nyomtatva, melynek telamonjait így írja le szerzőnk: «egy paizsnek mindkét oldalán fölkapaszkodó két kakas, melyeknek egymással összefont farkuk sárkányfejekben végződnek» (127. l.); holott nem kakas az egyik sem, hanem mind a kettő ama rettenetes baziliskus, melyről a biblia emlékezik.

A baseli, több helyt meglévő incunabulumnál becsesebb reánk nézve egy XVII. századi német munka, mely nincs meg Szabó Károly Régi Magyar Könyvtára II. kötetében, s a melynek szerzőnk a következő, pontos bibliographiai leírását adja:

Janus Bifrons, seu Speculum Physico-Politicum. Das ist: Natürlicher Regenten-Spiegel durch Johannem Weber Apotekern | dero zeit Richten | Bey Ablegung seines Erst-Jährigen Richter Ampts des 1661 Jahres in der Königlichen Freyen Stadt Eperies in Ober-Ungarn | uhrhalten gewöhnlichen Brauch nach | in der Deutschen Pfarr- oder Haupt-Kirchen | bei Volkreicher Versammlung des 1662 Jahres den 5. Tag Martii, am Sonntag Reminiscere, nach gehaltener Früh-Predigt fürgestellt. Gedruckt zur Leutschan | bey Lorenz Brewern | Anno 1672. Ivret, 166 számozatlan, oszlopos nyomású. levél, német és latin nyelven. A szöveg elején Eperjes városának egykorú helyrajza, s a szöveg közt 8 kép.

Csonka lenne ez a cikk, ha legalább pár szóval meg nem jelölnénk, minő helyet foglal el Horváth József monographiája irodalmunkban? mely kérdésre, a szóban forgó kötet alapos áttanulmányozása után, hamarosan megfelelhetünk. Bibliothekographiai szerény kis irodalmunk egyik legbecsesebb terméke ez a 159 lapra menő könyv, mint a mely a szerzőnek nemcsak szakismeretét, hanem amaz igazi benső tárgyszeretetét is feltünteti, melylyel vállalt munkáját legjobb lelkiismerete szerint végezte. Kisebb könyvtárak leírására a nádasdladányi könyvtár ismertetése mintául szolgálhat.

RÓMER FLÓRIS ÉS ÁBEL JENŐ EMLÉKEZETE.

Azon veszteségből, melyet a hazai tudományosság és a magyar szakirodalom dr. Rómer Flóris Ferencz és dr. Ábel Jenő ez évi halálával szenvedett, a «Magyar Könyvszemle» is kiveszi a maga részét, mely az elhunytakban két legrégibb munkatársát gyászolja.

I.

Dr. Rómer Flóris Ferencz a tudományos értelemben vett magyar bibliographiai irodalom irányadó úttörői közé tartozott, ki ezen disciplinát szakismerettel, lelkesedéssel és eredménynyel művelte. Midőn a hatvanas években a fővárosba tette át lakását s a M. T. Akadémia kéziratárában nyert alkalmazást, egész lelkesedéssel fogott a kézirat-tani szakma műveléséhez, melynek 15 éven át egyik legbuzgóbb képviselője lett s főleg a Corvina maradványainak felkutatásában és bibliographiájok kritikai megállapításában oly eredményeket ért el, melyek irodalmunkban maradandó nevet biztosítanak emlékének.

E kérdés földerítése érdekében a M. T. Akadémia archaeologiai bizottságában, mint ennek előadója, nagy tevékenységet fejtett ki; sűrűn levelezett a Corvina maradványainak hazai és külföldi birtokosaival, kiktől a Codexek czímlapjait fényképmásolatban törekedett a bizottság gyűjteménye számára megszerezni. A M. T. Akadémiában és az irodalomban állandóan ébren tartotta a Corvina iránti érdeklődést s instructiv közleményeivel lényegesen előmozdította a Corvin-codexek jellemének és statistikájának ismeretét irodalmunkban. Utóbb a M. Nemzeti Múzeum és a M. Tud. Akadémia segélyezésével heutzta a német, olasz, francia és oroszországi

könyvtárakat, hol a Corvina maradványait sikeresen nyomozta s kutatásainak eredményét részint az általa szerkesztett Archaeologiai Értesítőben, részint az Akadémia Értekezéseiben és Évkönyveiben, részint pedig a Magyar Könyv-Szemlében tette közzé. Egy ily tanulmány-utjában ismerkedett meg *Vogel Ernő*vel, a hirneves drezdai bibliographussal, ki egész életét az európai könyvtártani irodalom bibliographiajának szentelte s az európai könyvtárakról megjelent munkák és közlemények jegyzékét 1836-ban egy önálló kötetben közzétette.¹ Ezen lelkes szakférfiú különös előszeretettel foglalkozott a Corvina bibliographiájával is s a «Serapeum» 1848-diki folyamában, az irodalomban elszórt adatok alapján a Corvina maradványainak jegyzékét összeállította, mely a szakembereknek sokáig zsinórmértékül szolgált. Vogel értesülvén Rómer tanulmányutjának céljáról, lekötelező liberalitással ajándékozta oda neki összes jegyzeteit, melyeket 1848 óta a Corvina bibliographijára gyűjtött. Még becsesebb ajándékkal lepte meg érdemes tudósunkat Simonyi Ernő hazánkfia, ki külföldi száműzetésében Mátyás király könyvtárának történetére gyűjtött adatokat, s a Corvina külföldi maradványait a helyszínen tanulmányozta és szakszerűen leírta, midőn e tárgyra éveken át gyűjtött, 100-nál több codex leírását magában foglaló analectáit és jegyzeteit szabad rendelkezésére bocsátotta. Ezen irodalmi anyag segítségével nagyérdemű tudósunk nemcsak a Corvinára vonatkozó irodalommal, de magukkal a codexekkel is megismerkedett s azon kedvező helyzetbe jutott, hogy nyomozásaiban Vogel és Simonyi kutatásainak eredményét elfogadhatta alapul, ezzel a saját megfigyeléseit összehasonlíthatta, s az abban foglalt jóhiszemű tévedéseket szigorú kritikával igazíthatta helyre. Az ő érdeme, hogy a Corvin-codexek meghatározásában az eddigi dilettansz módor helyett, szigorú tudományos rendszert honosított meg irodalmunkban, s csak oly kéziratot fogadott el Corvin-codexnek, mely vagy a címlapon, vagy a kötésen vagy a colophonban, vagy a könyvtáblán, vagy pedig más egykorú forrásban kétségtelen bizonyítékát bírja annak, hogy Mátyás király könyvtárából származik. Ezen módszer a Corvina maradványainak mennyiségét és minőségét illetőleg sok hazafias illúsiót tett tönkre, de

¹ Literatur früherer und noch bestehender europäischer öffentlicher und Corporations-Bibliotheken. Dresden, Leipzig, 1840. 548 l.

sok jóhiszemű tévedést is eloszlatott, midőn a Corvina kérdést szigorúan tudományos mederbe terelte.

Főtőrekvése volt a Corvina pragmatikus történetét és maradványainak kritikai bibliographiáját megírni. Ezt a magyar tudományos körök méltán várták tőle, s erre őt tehetsége, tudománya, szakképzettsége, lelkesedése és a kérdésre gyűjtött irodalmi anyag gazdagsága egyaránt feljogosították. Ezen törekvése azonban, fájdalom, nem teljesült, valamint azon kívánsága sem, hogy a konstantinápolyi Eszki Szerájba, a hova a M. T. Akadémia 1870 óta többször delegálta, bejuthasson. Kutatásainak eredményét azon előadásából ismerjük, melyet a M. T. Akadémia 1876-ik évi nagygyűlésén Mátyás király könyvtáráról tartott, midőn kijelentette, hogy 15 éves nyomozásaiban összesen 84 kétségtelen és 13 valószínű, összesen tehát 97 Corvin-codexet kutatott fel, melyeknek kritikai bibliographiáját megállapítani a magyar tudományosság becsületbeli kötelességének tartotta. Ezen eredménybe belefoglalta a konstantinápolyi Eszki Szerájban őrzött 10 Corvin-codexet is, melyeket Kubinyi, Ipolyi és Henszlmann akadémiai jelentéséből, valamint dr. Dethier leírásából ismert. Ezen felkutatott codexekből különböző helyen és időben 30-at ismertetett, a többieknek ismeretetését tervezett nagy munkája számára tartotta fenn, melynek megírásában őt, fájdalom, 1878-ban megrendült egészségi állapota, mely munkaerejét megbénította, akadályozta.

Hátrahagyott tudományos jegyzetei azonban, melyeknek megszerzését a M. Nemzeti Múzeum vagy a M. T. Akadémia gyűjteménye számára az ügy érdekében kívánatosnak tartjuk, azt hiszszük, a Corvina történetére és bibliographiájára sok becses anyagot tartalmaznak s Vogel Ernő és Simonyi Ernő jegyzeteivel együtt a Corvina földerítése érdekében 1848—1878-ig folytatott tudományos nyomozások eredményéről nyújtanak tájékozást.

Mint a «Magyar Könyv-Szemle» szerkesztője, hálával ismerem el, hogy midőn 1876-ban folyóiratunk megindult, az első szám *az ő közleményével kezdte meg pályafutását*, s ma, midőn a folyóirat XIV. folyamát az ő necrologiával zárjuk be, büszkeséggel gondolunk vissza 14 évi pályafutásunkra, melyben őt állandó munkatársunknak, jóakarónknak és barátunknak tisztelhattuk.

Bibliographiai közleményei, melyekkel folyóiratunkat s előbb az «Archaeologiai Értesítőt» gazdagította, meg fogják örökíteni

nevét az irodalomban s azt hiszszük, hogy tudományos működésének nem utolsó sikerei azok, melyeket a bibliographia terén szerzett. — De tudományos működésének súlyát nem irodalmi sikereiben, hanem kiváló egyéniségében keressük, mely szerencsés tulajdonságokkal felruházva, képesítette őt arra, hogy az általa művelt szaktudományt másokkal is meg tudta kedveltetni, s egyszerűzetével, lelkesedésével, erős nemzeti érzületével és nemes szívével a kathedrán, úgy mint a magán életben apostolává lett azon ügynek, melynek szolgálatába szegődött. — Művelődéstörténetünkben méltán megilleti őt egy kiváló hely Horváth István, Toldy Ferencz és Ipolyi Arnold mellett, kikhez hatásra nézve legközelebb állt, mert neki a magyar tudományos szellem ébresztésében, ápolásában és föntartásában nem kisebb érdemei vannak, mint ezeknek.

Sokfelé hatott, sokfélét kezdeményezett. Mester volt a szó valódi értelmében, kinek országszerte voltak szeretett és lelkes tanítványai, s ki életében megérte azon örömet, hogy a mit ő több irányban kezdeményezett, azt ezek sikerrel folytatják és előbbre viszik. Ő több irányban megtörte az útát számunkra, hogy nyomdokain a nemzeti kultúra előbbre vitelén annál könnyebben munkálkodhassunk.

Az ő lánglelke sok tudományos ambíciónak volt ébresztője, az ő nemes tüzénél sokan melegeadtünk fel, sokan éreztük kiváló egyéniségének hatását. Boldog volt, ha a fiatal nemzedéket a maga kedvencz tudományának megnyerhette, vagy ha valakinek tudományos kérdésben tanácscsal szolgálhatott. Viszont hálával fogadott minden oly adatot, mely az ő tanulmányainak figyelmét véletlenül kikerülte, s ezt értekezéseiben rendesen megköszönte.

Ez a jó szokása a kutatókat nyomozásaiuk folytatására buzdította, kik adataikat neki készséggel rendelkezésére bocsátották, mert tudták, hogy ezeket nevök felemlítése nélkül nem fogja felhasználni. Ő mindenkinek a fáradságát méltányolta, ezért tisztelték annyian és szerették.

E sorok íróját nagyérdemű tudósunkhoz 15 éves ismeretség kötötte. Midőn 1874-ben a Nemzeti Múzeum könyvtárához kerültem s a kéziratani szakmával kezdtem foglalkozni, ő buzdított ezen tanulmányokban kitartásra. 1876-ban, midőn a «Magyar

Könyv-Szemlé»-nek belmunkatársa lettem, ő lelkesített irodalmi munkásságra s 1877-ben, midőn a Konstantinápolyból visszaérkezett Corvin-codexek ismertetésével megbízattam, ő szolgált szives útbaigazítással, hogy a reám bízott feladatnak megfelelhessenek. S midőn szerény kis munkám a «Magyar Könyv-Szemle» az évi folyamában megjelent, ismét ő volt az, ki ezt a «Századok»-ban ismertette. Ezt itt hálával említem meg s igaz részvéttel szentelem e sorokat emlékének.

Ez időtől fogva kezdtem én is a Corvina bibliographiájával tüzetesen foglalkozni s a M. Nemzeti Múzeumtól megbízást nyertem a felső-olaszországi könyvtárakban levő Corvin-codexek tanulmányozására. Rómer Flórist 1877 őszén kinevezték a nagyváradi stallum literariumra s ő ezen állást azon komoly szándékkal foglalta el, hogy Nagyváradon hozzá fog tudományos jegyzeteinek rendezéséhez s megírja a Corvina történetét.

Ezen szándékát azonban 1878-dik évi súlyos betegsége miatt, mely egészségi állapotát megrendítette s munka-erejét évekre megbénította, fájdalom, nem vihette keresztül. Külsőleg ugyan örömmel tapasztaltuk, hogy ezen súlyos bajából szerencsésen fölépült, sőt 1879-ben tanulmányai kiegészítése céljából még nagyobb tanulmányutat is tett Német-, Franciaországban és Belgiumban, melyről a M. T. Akadémiában «Északnyugati utam» című értekezésében számolt be, 1880-ban pedig az osztrák kolostorok könyvtáraiban tett több heti tudományos kutatásokat, melyeknek eredménye a «Magyar Könyv-Szemlé»-ben látott napvilágot, de tisztelői és barátai fájdalommal látták, hogy a külsőleg egészségesnek látszó férfiú nem a régi Rómer többé. Szelleme, kedélye a személyes érintkezésben megtartotta ugyan most is régi élénkségét, de emlékező tehetsége hanyatlott s értekezéseiben észrevehető volt a gondolatmenet kuszáltsága, a szaggatottság, a tárgyra nem tartozó dolgok felsorolása s általában a zavaros előadás jelenségei, a minőket azelőtt nála nem tapasztaltunk. Ekkor már kételkedni kezdtünk abban, hogy a tervezett nagy munkát megírhasssa s midőn helyreállított egészségét újabb rohamok támadták meg, végkép lemondunk a reményről, hogy a megkezdett munkát valaha befejezhesse. Azóta ritkán láttam. Ha a fővárosba jött, legszívesebben a M. Nemzeti Múzeumot kereste fel, hol azelőtt nagy eredménynyel működött évekig s a hol igazán tisztelték és szerették. Itt beszélgettünk sok-

szor a Corvina maradványairól s ez irányú külföldi kutatásaim eredményéről. Nagy érdekléssel hallgatott. Örömmel értesült a M. Nemzeti Múzeum által a Corvina földerítésére megindított mozgalom eredményéről s csak azt sajnálta, hogy távol a főváros nagy könyvtáraitól, a saját jegyzeteit vidéken föl nem dolgozhatja. A Múzeumban 1887-ben találkoztam vele utoljára, mikor a betegség már észrevehetőleg megviselte. Azóta nem láttam. 1889. márczius 18-án meghozta halálhíré a táviró, mely mindnyájunkat megrendített. Most kegyeletes érzéssel emlékezünk meg róla e szerény necrológiában, melyet bibliographiai érdemeinek és kiváló egyéniségének szenteltünk s kívánjuk, hogy az ő áldott emléke lebegjen előttünk kutatásainkban, az ő fenkölt szelleme vezéreljen tudományos törekvéseinkben s hozzon a magyar bibliographiai irodalomnak annyi igaz örömet, a mennyi örömmel és lelkesedéssel ő magát ezen disciplina művelésére szentelte. Áldás emlékére!

II.

Nem kisebb veszteség érte a hazai tudományosságot és a magyar szakirodalmat dr. Ábel Jenő egyetemi tanár halálával, ki 31 éves fiatal kora daczára, mint a classica-philologia, a magyar humanismus és a magyar középkori irodalomtörténet művelője, oly rendkívüli irodalmi munkásságot fejtett ki, hogy tudományos dolgozatainak mennyiségével és minőségével nemcsak nálunk, de az európai irodalomban is ritkítja párját. Ő egyike volt azon kevés tudósoknak Európában, ki öt nyelven képes volt írni s kutatásainak eredményét latin, görög, magyar, német és angol nyelven tehette közzé. Ezeken kívül beszélt, levelezett francziául és olaszul. E gazdag nyelvismerete mellett, dolgozatait alaposság, mélység, széleskörű forrástanulmány és európai színvonal jellemzi, mely tulajdonságok műveinek nemcsak nálunk, de az európai szakirodalomban is méltó helyet biztosítanak. Ő azon ritka tudósok közé tartozott, ki 31 éves korában 15 éves irodalmi munkásságra tekinthetett vissza s tehetségével, tudományával, szorgalmával, termékenységgel és szakirodalmi sikereivel tanárait és kortársait egyaránt túlszárnyalta. Mint a classicai szövegkritika kitűnő művelője és irodalmunkban nagyobb szabású úttörője: tudományos munkáival dicsőséget és becsületet

szerzett a magyar névnek a világirodalomban is. Mint a magyar humanismus legalaposabb ismerője, ezen kor irodalmát hazai és külföldi könyvtárak ismeretlen codexeiből nemcsak felkutatta, de rendszeresen fel is dolgozta és kiadta. S midőn ismeretlen magyar írók általa fölfedezett irodalmi termékeinek a világirodalomban megfelelő helyet biztosított és a mohácsi vész előtti magyar irodalom-történetnek sok ismeretlen kérdését részint tisztázta, részint új világításba helyezte, ezen tudomány középkori részének ő lett nálunk hivatott monographusa.

Mindezeket csak általánosságban emelem ki, hogy mint a «Magyar Könyv-Szemle» munkatársáról, a ki folyóiratunkat 1877 óta számos kisebb s 1888-ban egy nagyobb közleménnyel gazdagította; a jó barátról, kivel 13 évig állandóan benső viszonyban voltam; a humanistáról, kivel tanulmányaimnál fogva, mint a magyar vonatkozású középkori kéziratok nyomozója, egész haláláig folytonosan érintkeztem, elmondjak róla néhány szót s megörökítem emlékét folyóiratunkban.

Mint egyetemi tanulót 1877 elején a M. Nemzeti Múzeum könyvtárában láttam először, hol a kéziratgyűjtemény *Iuvenalis codexeit tanulmányozta*. Mindnyájunknak feltűnt a magas, szikár, szőke ifjú, ki alig 18 éves létére nagy komolyan a XIV—XV. századbeli Iuvenalis kéziratok szövegének buvárlatába merül, a könyvtárba bizonyos órában érkezik és innét bizonyos órában távozik, a könyvtár többi olvasóival keveset törődik, de ki korát meghaladó határozottsággal az általa kért segédkönyvek gyors és pontos kiszolgáltatását követeli az olvasó terem szolgájától s mulasztás esetén erről a szolgálattevő tisztviselőnek jelentést tesz.

Tudvágya néha szabálytalanságra ragadja. Nem várja be, míg az olvasó terem szolgálja az általa kívánt könyvet az üveges szekrényből számára kiemeli, hanem angol szokás szerint maga nyúl be a könyvszekrénybe és a szükséges könyvet innét maga veszi ki és helyezi vissza. Rendes látogatója lett a könyvtárnak, hol mint *Ponori Thevrenk Emil* legjelesebb tanítványát és az «Egyetemes Philologiai Közlöny» munkatársát ismertük. Midőn 1877. nyarán a II. Abdul Hamid török szultán által a magyar nemzetnek ajándékozott konstantinápolyi Corvin-codexeket az országos középiskolai tanáregyesületnek a M. Nemzeti Múzeum könyvtárában bemutattam, a jelen volt tanár urak közt három fiatal ember tűnt

föl előttem, kik előadásomat nagy figyelemmel kísérték s a bemutatott codexek iránt különös érdeklődést tanúsítottak. Ezek Ábel Jenő, Hellebrant Árpád és Latkóczy Mihály tanárjelöltek voltak, kiknek feszült figyelme mély benyomást tett rám. Az előadás után Ábel Jenő, kit eddig csak látásból ismertem, bemutatta magát, hozzám csatlakozott, aztán elkísért a Weissmann testvérek nyomdájába, innét a lakásomig s egész idő alatt nagy érdeklődéssel a Corvina viszonyairól és a Corvin-codexek sajátosságairól kérdezősködött, hogy alig győztem tudvágyainak eleget tenni. Ez időtől fogva a múzeumi könyvtárban igen gyakran fölkeresett, kérdezősködött a kéziratgyűjtemény középkori kézíratairól, melyeket akkor újból rendeztünk és lajstromoztunk, ezután a magyarországi vonatkozású, de külföldi könyvtárakban levő középkori kéziratokról kért fölvilágosítást, melyekről tudta, hogy bibliographiájok földerítéséhez két év óta gyűjtöm az adatokat. Készséggel teljesítettem mindkét rendbeli kívánságát. Az utóbbira nézve rendelkezésére bocsátottam összes e tárgyú jegyzeteimet s figyelmeztettem azon külföldi forrásmunkákra, melyekben a magyarországi vonatkozású középkori kéziratok leírása foglaltatik. Engem ezeknek nyomozásában első sorban bibliographiai szempontok vezéreltek. A mohácsi vész előtti magyarországi vonatkozású, de külföldi könyvtárakban levő kéziratok bibliographiáján dolgoztam s mint Szabó Károly a mohácsi vész utáni magyar nyomtatványoknak, úgy én a mohácsi vész előtti kéziratoknak bibliographiai leírását szerettem volna összeállítani. A tartalmi és szövegkritikai szempont nem tartozott szorosan véve feladatomhoz, ennek boldogemlékű Toldy Ferencz halála óta nem volt irodalmunkban művelője. Azt gondoltam tehát, hogy ha Ábel Jenővel sikerül megkedveltetnem irodalomtörténetünk ezen ismeretlen emlékeit, ő benne megtaláljuk ezeknek hivatott monographusát, ki nagy tehetségével, alapos eruditiojával és bámulatos szorgalmával képes lesz e feladatnak megfelelni. A rokon tanulmányok meghozták köztünk az érintkezési kapcsot s ezen kapocs révén összebarátkoztunk. Ez időben Fraknoi Vilmos, mint a múzeumi könyvtár akkori főnöke, a magyar bibliographiai és könyvtártudományi ismeretek terjesztésére a könyvtár kiadásában megindította a «Magyar Könyv-Szemlé»-t, mely mint úttörő vállalat, a bibliographiai disciplinák rendszeres művelését tűzte ki feladatául s a maga körébe vonta mindazon

szakférfiakat, kiket hivatásuk, foglalkozásuk vagy ügyszeretetök e e térre vezetett.

E folyóiratban Fraknoi Vilmos, a Konstantinápolyból vissza-érkezett Corvin-codexek alkalmából, a magyarországi középkori könyvtári viszonyok földerítése érdekében irodalmi mozgalmat indított meg, melyben ő Zrednai Vitéz János könyvtárának és a renaissance-kor magyar történeti forrásainak nyomozását, e sorok írója pedig a magyarországi mohácsi vész előtti könyvtárak és a hazai vonatkozású, de külföldi könyvtárakban levő középkori kéziratok és Corvin-codexek elszórt maradványainak földerítését tűzte ki célul.

Ez irodalmi mozgalomban harmadiknak megnyerte Fraknoi Vilmos Ábel Jenőt, kinek a Corvina szövegkritikai és történeti részének földerítése, valamint a magyarországi humanisták irodalmi termékeinek felkutatása jutott osztályrészéül, a mint ezt a «Magyar Könyv-Szemle» 1878-diki folyamában részletesen elmondottuk. S ha ma tizenegy év múlva ezen mozgalom eredményét összefoglaljuk s visszatekintünk arra, a mit folyóiratunk ezen három irányban tett s arra, a mi az irodalomban más téren a mi közreműködésünkkel történt, úgy szerénytelenség nélkül mondhatjuk, hogy megtettük e téren kötelességünket. Ma Vitéz János könyvtárát már ismerjük, tájékozva vagyunk a magyarországi középkori könyvtárak, könyvmásolók, könyvfestők és könyvkedvelők működéséről, 4 ismeretlen középkori magyar nyelvemlékkel gyarapodott irodalmunk s tudomásunk van sok oly magyar vonatkozású középkori kéziratról, melyeket a magyar történetírás ekkorig nem ismert. A magyar humanisták irodalmi működése legnagyobb részt fel van derítve, többnek munkáit is birjuk s a Corvina maradványainak bibliographiáját és szövegkritikáját megállapítottunk tekinthetjük.

S míg dr. Rómer Flóris nagyérdemű tudósunk 1876-dik évi akadémiai értekezésében 84 kétségtelen és 13 valószínű Corvin-codexet ismert, melyekből különböző helyen 30-at ismertetett, dr. Fischer Lajos¹ pedig 1878-ban megjelent munkájában 62 kétségtelen és 53 valószínű Corvin-codexnek jegyzékét állította össze, addig e sorok írója kutatásainak eddigi eredménye gyanánt jelentheti: hogy 40 különböző európai könyvtárban 130 kétségtelen

¹ König Mathias Corvinus und seine Bibliothek. Wien, 1878.

Corvin-codexet kutatott fel, melyből 115-nek hosszabb-rövidebb ismertetése a «Magyar Könyv-Szemle» eddigi folyamaiban és a «Könyvkiállítási Kalauz»-ban látott napvilágot.

Ez eredményekből az érdem oroszlánrésze Ábel Jenőt illeti, kinek hármunk közül a legnehezebb feladat jutott osztályrészül, s ki azt oly sikerrel oldotta meg, hogy a Corvin-codexek szövegkritikai becséről, a Corvina történetéről és a magyar humanisták irodalmi működéséről az utolsó tíz évben megjelent dolgozatait, melyekkel irodalomtörténetünk egy ismeretlen korszakát új világitásba helyezte, a magyar szakirodalom legbecsesebb termékeihez sorozhatjuk. Ezeken kívül a classica-philologia terén, mint tulajdonképeni szakmájában, annyi jeles és önálló becsű munkát hozott létre, hogy ezek nevét a világirodalomban mindenkor megörökítik, s dicsőségre válnak neki és hazájának.

Most kidőlt sorainkból, mielőtt több megkezdett és tervezett munkáját befejezhette volna. De az, a mit fiatal kora daczára a tudományos szakirodalomban ritka energiával, termékenységgel és kritikával alkotott, mennyiségére és minőségére nézve egy befejezett élet munkásságának oly gazdag eredményét nyújtja, mely becsülete válnék neki akkor is, ha ezt nem 31, de 50 éves korában hagyta volna ránk. Rendkívüli egyénisége minden téren rendkívüli eredményeket tudott felmutatni, ezért tudományos működésének megítélésében ezen mértéket kell reá alkalmaznunk, mert ez a legméltóbb hozzá. Ő nemcsak testileg, hanem szellemileg is egy fejfelkimagaslott köztünk, s tudományos sikereivel túlszárnyalt mindnyájunkat. Ő 19 éves korában már okleves középiskolai tanár, bölcsészettudor és ismert nevű tudós volt, kinek jövőjéhez tanárai, jóakarói és barátai nagy reményeket fűztek. Húsz éves korában állami ösztöndíjjal beutazta az olasz-, francia-, angol- és németországi könyvtárakat, hol a magyar humanisták irodalmi működéséhez és szövegkritikai tanulmányaihoz igen becses anyagot gyűjtött. Itt összeköttetésbe jött a külföld legkiválóbb szakembereivel s érintkezésben maradt velök élte fogytáig. Visszaérkezvén külföldi tanulmányútjából, 21 éves korában a fővárosi V. kerületi főgymnasiumhoz rendes tanárnak nevezték ki, mint 22 évest, akadémiai tagságra jelölték, 23 éves korában a budapesti egyetemen a görög philologiai tanszékre rendkívüli tanárnak nevezték ki, 24 éves korában a M. T. Akadémiába levelező tagnak választ-

tották, s mint 29 éves a nyugdíjba ment dr. Telfy Iván helyett rendes tanár lett a budapesti egyetemen. Rohamos emelkedésére a mi tudományos viszonyaink közt nincs példa, de ezen emelkedést ő rendkívüli egyéniségével és kitűnő tudományos munkáival megérdemelte.

Emelkedésével lépést tartott rendkívüli munkaereje is, mely a tudományos irodalom különböző ágaiban, még a bibliographiaiban is bámulatos termékenységgel nyilatkozott. Ő igazán szemünk láttára nőtt szellemi óriássá; róla elmondhatjuk, hogy önerejéből, saját érdemei által emelkedett. De ki kell emelnem azt is, hogy pályája kezdetétől fogva két állandó jóakarója volt, kik mint egykori tanárai, később barátjai és az egyetemen tanártársai, őt már mint egyetemi tanulót felkarolták, tehetségét, tudományát, munkásságát és érdemeit méltányolták, őt a miniszterium figyelmébe ajánlották, szóval tudományos fejlődésére nagy befolyással voltak. Ezek *Ponori Thewrewk Emil* és *Heinrich Gusztáv* egyetemi tanárok. Az ő érdemök, hogy a boldogemlékü Trefort Ágoston, kinek oly sok tehetség köszöni nálunk előmenetelét és Szász Károly, ki mint az egyetemi ügyek akkori referense, a tehetséges emberek állandó jóakarója volt, Ábel Jenőt melegen felkarolták, s őt pályájának minden phasisában hathatósan támogatták.

És ha hozzáteszem, hogy tudományos pályáján Ipolyi Arnold, Fraknói Vilmos és Szilágyi Sándor, kik mindnyájan nagyra becsülték, szivességökkel és barátságukkal halmozták el, hogy mi barátai, kik a hazai művelődést az övénél kisebb tehetséggel és sikerrel, de hasonló ügyszeretettel és lelkesedéssel szolgáljuk, tudományos törekvéseit legjobb tehetségünk szerint támogattuk, hogy sikeres működését fokról-fokra csodálattal és elismeréssel kísértük: úgy elmondtam azt, mily átalános volt az elismerés, mely az ő tudományos érdemei iránt nyilvánult.

Még külföldi tanulmányútjából, mely idő alatt Fraknói Vilmostal és velem igen sűrűn levelezett, több érdekes apróságot küldött a «Magyar Könyv-Szemlé»-nek, mely iránt első megjelenésétől kezdve különös érdeklődéssel viseltetett. Hazaérkezve, ennek későbbi folyamában több névtelen dolgozatot közölt, s ha folyóiratunkban philologiai érdekű közlemény látott napvilágot, ezt a hazai és külföldi szaklapokban ismertette. Legnagyobb tanulmánya: «Két ismeretlen Corvin-codex» cím alatt folyóiratunk tavalyi folyamában jelent meg, melyben az általa Volterrában és Flórenczben fölfe-

dezett két ismeretlen Corvin-codexet ismertette. Ez volt utolsó közleménye folyóiratunkban. Bibliographiai egyéb dolgozataiból kiemelem, hogy alaposan átdolgozta és sajtó alá rendezte a budapesti egyetemi könyvtár középkori kézíratainak jegyzékét, megírta a magyarországi könyvkereskedés és a bártfai sz. Egyed temploma könyvtárának történetét, és gondosan felülvizsgálta *Hellebrant Árpádnak* a «*A M. T. Akadémia ősnymtatványainak leírása*» című munkáját, melynek ismertetését folyóiratunk múlt évi folyama közölte.

Ő az új magyar bibliographiai mozgalommal annyira összenőtt, hogy ennek minden nevezetesebb mozzanatáról jól volt értesülve. Az általunk e téren elért eredmények az ő tanulmányaira is befolyással voltak. De ez semmit sem von le érdemeinek értékéből.

Valahányszor külföldi tanulmányutamból visszaérkeztem, mindig fölkeresett, hogy kutatásaim eredményéről értesüljön, s igen örült, ha előtte oly hazai középkori művelődéstörténeti adatot említettem, melyről ő neki nem volt tudomása. Viszont, ha ő valamelyik tanulmányútjából hazajött, szintén közölte velem kutatásainak eredményét. Ez így tartott évekig, egész haláláig. A jelen év elején családjával együtt Rómába ment, hol a «*Monumenta Vaticana Hungariae*» érdekében a vatikáni levéltárakban öt hónapig dolgozott. E mellett a római könyvtárakban tett kutatásokat, s úgy a saját tanulmányaira, mint a hazai XIV—XV. századbéli iskolázás történetére, melyet a M. T. Akadémia pályakérdésnek tűzött ki, sok becses anyagot gyűjtött. Rómából ez évi június havában visszaérkezve, a könyvtárban meglátogatott s meglelégedéssel beszélt római tartózkodásáról.

Midőn II. Abdul Hamid török szultán a M. Tud. Akadémiát Vámbéry Ármin által a konstantinápolyi Eszki Szerájban levő magyarországi vonatkozású kéziratok megvizsgálására meghívta, az Akadémia küldöttségében, mely Vámbéry Ármin vezetése alatt Fraknoi Vilmos másodelnökből, Thaly Kálmán rendes, Ábel Jenő és Csontos János levelező tagokból állt s Konstantinápolyba volt indulandó, ő mint graecista vett részt, kinek az Eszki Szerájban levő görög codexek megvizsgálása és meghatározása jutott osztályrészéül. Ez volt tudományos működésének utolsó feladata, melyet ép oly lelkiismeretességgel és sikerrel oldott meg, mint az előbbieket,

de mielőtt kutatásainak eredményét feldolgozhatta volna, mindnyájunk fájdalomra meghalt 1889. decz. 13-án.

Ez évi augusztus havában dr. Pecz Vilmos barátom által sürgősen magához kéretett. Azonnal meglátogattam, s mint recon-valescenst, ágyban fekvé találtam. Azt mondta, hogy körmöczbányai tanulmányútjában, hol a városi levéltárban a hazai XIV—XV. századbeli iskolázásra kutatott, az idő hirtelen megváltozván, meghűlt s tüdőgyulladással betegem érkezett haza. Most már jobban van, de az orvos rendeletére még ágyban kell maradnia. A mint fölkel és láza elmúlik, Gleichenbergbe megy három hétre, hogy teljesen összeszedje magát. Különben jókedvű volt, fájdalomról nem panaszkodott, s szeretett neje, dr. Pecz Vilmos és az én jelenlétben megbeszélte a gleichenbergi út részleteit. Aztán a konstantinápolyi útról kérdezősködött, mely szeptember második felére volt tervezve. Igyekeztem őt megnyugtatni. Erre a konstantinápolyi útra a M. Tud. Akadémia Kubinyi, Henszlmann és Ipolyi 1862-dik évi ismeretes expedíciója óta 27 évig várakozott. Ez idő alatt az Akadémia a Konstantinápolyba küldendő bizottságok tagjait többször megválasztotta, de ezek közbejött akadályok miatt sohasem juthattak célhoz.

Most ezen expedíció, mely boldogemlékü Toldy Ferencz és Rómer Flóris nagyérdemű tudósunk életének egyik elérhetetlen vágyát képezte, annyi akadály után végre szerencsés auspiciumok alatt Vámbéry Ármin közbenjárására létrejött. Érthető tehát, ha a M. T. Akadémiában és a magyar tudományos világban a bizottság működése iránt nagy volt az érdeklődés. S azon értesítések után, melyek az Eszki Szeráj rejtett tudományos kincseiről az irodalomban el voltak terjedve, s a kutatót még ismeretlen tudományos kincsek fölfedezésével kecsegtették, érthető az is, hogy mindnyájan égtünk a vágytól ezen könyvtárba mielőbb bejuthatni. E vágy Ábel Jenőt is lelkesítette. A szultán kegyes meghívása után remélte, hogy Konstantinápolyban megnyílnak előttünk az Eszki Szeráj kincstárának összes zárt helyiségei, s napfényre kerülnek egyik-másik görög remekírónak elveszettnek hitt munkái, melyekről a Konstantinápolyban járt európai utazók 300 év óta annyit regéltek. Ez a remény éltette betegségében, ez adott energikus lelkének erőt, hogy a konstantinápolyi útra nagyobb súlyt helyezett, mint egészségére.

Ez évi augusztus 22-dikén Fraknoi Vilmos akadémiai másod-

elnök lakásán alakuló ülést tartottunk, melyen az expeditió módzatait megbeszéltük és elhatároztuk, hogy szeptember 19-dikén kelünk útra. Ez ülésben Ábel Jenő betegsége miatt nem vehetett részt. A bizottság engem kért föl, hogy megállapodásainkat vele közöljem.

Felolvastam előtte a jegyzőkönyvet, melynek minden pontjával egyetértett. Derült hangulatban volt, erősebbnek érezte magát, de még nem volt szabad fölkelnie. Azt mondta, hogy néhány nap múlva Gleichenbergbe megy, hol három hetet szándékozik tölteni, azután Trieszten át utánunk néhány nappal később jön Konstantinápolyba és az expeditió befejezése után Athénbe megy, hol a telet tölteni szándékozik. Augusztus utolsóján el is ment Gleichenbergbe, hol kezelő orvosának azt mondta, hogy öt három hét alatt gyógyítsa meg, mert neki szept. 19-dikén az Akadémia expeditiójával Konstantinápolyba kell mennie. Mikor Gleichenbergben volt: Budapesten egészségi állapotáról aggasztó hírek terjedtek el, melyeknek komolyságában azok, kik egészségi állapotát régebben ismerték, nem kételkedtek. Én, ki vele még az előtt néhány nappal beszéltem, s tudtam, hogy a tüdőgyulladás következményei elől menekült Gleichenbergbe, nem hittem ezen hírekben. De a bizottság vezetői tekintettel voltak beteges állapotára, s hogy az expeditió sikerét ne kockáztassák, arról gondolkoztak, hogy akadályoztatása esetén más görög philologussal fogják őt helyettesíteni.

S ez nem is járt volna nehézséggel, mert a budapesti egyetemi classica-philologiai iskola az utolsó tíz évben kitűnő erőket képezett ki ezen szaktudománynak, de nehézségbe ütközött a kérdés paleographiai része, mely a régi görög codexek szövegének olvasásával, bírálásával és meghatározásával foglalkozik, s melynek Ábel Jenő volt nálunk az egyedüli, európai színvonalon álló képviselője. Ez a nehézség azonban magától oszlott el, mikor Ábel Jenő, a hozzá intézett felszólításra Gleichenbergből határozottan kijelentette, hogy az expeditióban és az ez ügyben szept. 15-dikén tartandó értekezleten részt vesz.

S csakugyan erre pontosan meg is jelent. Megsoványodott, halavány volt, a gyötrő láztól gyöngének érezte magát, de kérdésekre azt felelte, hogy jobban van, láza megszűnt, és hiszi, hogy a konstantinápolyi enyhe éghajlat jót fog tenni egészségének. Az értekezleten kijelentette, hogy reconvalescens lévén, velünk

19-dikén Konstantinápolyba egyhuzamban nem utazhatik, hanem megpihen Belgrádban és Sophiában, és itt csatlakozik hozzánk. Ugy is történt. Sophiában felszállt a keleti expresszvonatra hozzánk és szept. 19-dikén az egész bizottság együtt érkezett Konstantinápolyba. Az úton jól érezte magát. Csak az tűnt fel, hogy testének hőmérsékletét napjában többször testhőmérővel figyelte meg, s az eredményt következetesen a jegyzőkönyvébe bevezette.

Mikor figyelmeztettem, hogy ez eljárás által, ha mindig a saját bajával foglalkozik, okvetlenül beleéli magát abba a gondolatba, hogy beteg, üdülő betegből valóságos beteggé lesz, s ez által csak súlyosbitja helyzetét, azt felelte, hogy ezt az orvos utasítására teszi, hogy azon esetre, ha lázai ismétlődnének, kezelő orvosa tájékozva legyen betegsége lefolyásáról. Konstantinápolyban egy fogadóban egymás mellett laktunk, s a napnak legnagyobb részét egymás társaságában töltöttük. Az első három napon, míg Vámbéry Ármin, Fraknoi Vilmos és Thaly Kálmán az Eszki Szeráj könyvtárának megnyitásához az illető hatóságoknál a szükséges előintézkedéseket megtették, mi ketten pihentünk, rendeztük jegyzeteinket s megállapítottuk az általunk végzendő munka programját. Ez idő alatt Ábel jól érezte magát.

Szeptember 25-dikén reggel Vámbéry Ármin vezetése alatt az egész bizottság dr. Kunos Ignác urral, a bizottság titkárával együtt, ki török nyelvismeretével, helyi tapasztalataival és okos körültekintésével a bizottságnak igen jó szolgálatot tett, két kocsin elment az Eszki Szerájba, hol Vámbéry Ármin az Eszki Szeráj három őrségének és Esref bej kincstárnoknak mindnyájunkat bemutatott s kiemelte, hogy Ábel, Kunos ur és én naponkint fogunk a palotában dolgozni, s ezért részünkre szabad bebocsátást kért.

Az Eszki Szeráj kincstárának érdemes felügyelője készséggel bocsátotta a Boszporusra néző egyik szobáját rendelkezésünkre, ide hozatta azokat a könyveket, melyeket Vámbéry Ármin, Fraknoi Vilmos és Thaly Kálmán a kincstár könyvkészletéből első bebocsátásuk alkalmával számunkra kiválasztottak s melyeknek részletes megvizsgálása és meghatározása kettőnk feladatát képezte.

Ez időtől kezdve, három hétig naponkint (a három pénteki szelamlík napot leszámítva) reggeli 9 órától délutáni $\frac{1}{2}$ 4 óráig ezen szobában dr. Kunos Ignác úr társaságában egymás mellett dolgoztunk s Ábel Jenő a görög, én a latin codexeket dolgoztam fel

Később Esreff bej bennünket is bebocsátott a kincstárba, hol a könyvszekrényekben levő, vegyes tartalmú könyvtömegből még két középkori kéziratot és három incunabulumot kutattunk fel, melyeket szintén feldolgoztunk.

Szept. 27-én délelőtt az Akadémia küldöttségével Ábel Jenő is részt vett a szelamlikon és délután, szép, derült napon, a szultán 12 evezős kaik-ján a boszporusi kiránduláson velünk együtt gyönyörködött a szultán Beilerbej nevű, az ázsia parton fekvő nagyszerű palotájában, mely kápráztató szépségével mindnyájunkat elragadott. Szeptember 30-án az Esreff bej szobájában levő görög codexek megvizsgálásával elkészült s október 1-jén dr. Kunos Ignác úrral az Eszki Szeráj kincstárának szomszédságában lévő könyvtári helyiségbe ment dolgozni, hogy az itt található, dr. Blass J. kiel tanár által a «Hermes» 1888-diki folyamában részletesen leírt görög codexeket megvizsgálja. Itt okt. 2-dikán munkaközben délfelé köhögni kezdett, rosszul lett, úgy hogy a munkát azonnal félbeszakítottuk és dr. Kunos úrral kocsin szállásunkra kísértük. Orvost hívtunk, ki legalább négy napi nyugalmat, orvosságot rendelt neki és ellátta őt a szükséges utasításokkal. Megnyugtatótatunkra még egy másik orvossal is tanácskozott, ki Konstantinápolyba érkezésünk óta rendes asztaltársunk volt s Ábel Jenő iránt melegen érdeklődött. Ez baját kezdettől fogva komolynak tartotta s azt tanácsolta, hogy minden komoly dologtól tartózkodva, mielőbb hosszabb időre Corfuba, vagy Cairoba vagy a Rivierára menjen.

Ábel ezen tanácsot annál is inkább megfogadta, mert már idejövetele előtt el volt tökéelve a telet Görögország enyhe éghajlata alatt tölteni. Október 2—3-dikán ágyban maradt és pontosan vette be az orvosságot, 4-dikén felkelt és október 6-ig szobájában pihent. Láza és köhögése megszűnt és ismét jól érezte magát. Ekkor kezelő orvosa megengedte neki, hogy ismét az Eszki Szerájba mehessen és megkezdett kutatásait befejezhesse. Október 7-én együtt vizsgáltuk meg a jeruzsálemi görög patriarchatus Fanarban levő könyvtárát. 8-dikán és a következő napokon pedig ismét együtt mentünk a Szerájba, hol ő október 12-én a görög codexek vizsgálatát befejezte. Esreff bej, kérésünkre, elhozatta az Ábel által a Szeráj könyvtári helyiségében használt görög codexeket a saját szobájába, hol a kincstár többi codexei voltak számkra kiemelve és négy napig ismét együtt dolgoztunk. Október

12-én még az Aja Sophia mecsetet együtt néztük meg, s ezzel Ábel sztambuli kutatásait befejezte. Október 12-én délután, 13-án, 14-én egész nap pihent és athenaei útjára készült, melyhez kutatásainak befejezése után komolyan ragaszkodott. Kérdezősködött az athenaei hajómenetek sorrendjéről s el volt határozva oda az október 14-én induló Lloyd hajóval elutazni. Szombatról vasárnapra azonban nagyobb fokú láz jelentkezett nála, mely hétfőn ismétlődött. Ez gondolkozóvá tette.

S mivel konstantinápolyi tartózkodása alatt testének hőmérsékletét a testhőmérővel naponkint gondosan megfigyelte s az eredményt rendszeren följegyezte, az eddigi tapasztalásból következtette, hogy a láz hőfoka a következő napokban emelkedni fog. Ezért az athenaei út esélyeit komolyan fontolóra vette. Energikus természeténél fogva nehezen változtatott ugyan azon, a miben egyszer megállapodott, de most mégis habozni kezdett.

Én gyöngéd óvatossággal arra kértem, hogy mindenek előtt egészségével törődjék: ezért tanácsoltam neki, menjen előbb haza szeretett családjához pihenni és ha kipihente magát, akkor menjen a Rivierára vagy Corfuba. Ezt ajánlották neki Vámbéry Ármin és Thaly Kálmán bizottsági tagok is, kik mindent elkövettek, hogy őt tervezett athenaei útjáról lebeszéljék.

Okt. 14-én délelőtt végre arra határozta el magát, hogy nem megy Athenbe, hanem az esteli keleti express-vonattal visszatér Budapestre. Ezen elhatározásának mindnyájan megörültünk. Nekem az Eszki Szerájban még három napra való dolgom volt, két latin codexet kellett még megvizsgálnom és jegyzeteimet az eddig leirt kéziratokkal összehasonlítani; ezért három napig még Konstantinápolyban maradtam és nagy sajnálatomra nem kísérhettem haza. Fraknoi Vilmos bizottsági tagot az Akadémia hivatalos ügyei már október 10-én haza szólították, Vámbéry Ármin a bizottság vezetője, a török szultán ő felsége határozott kívánságára konstantinápolyi tartózkodását az utolsó pillanatban, mikor a keleti express-vonatra már a jegyet is megváltotta, kénytelen volt az ügy érdekében még néhány napig meghosszabbítani. Így a bizottság tagjaiból csak Thaly Kálmán utazhatott el Ábel Jenővel az express-vonaton Budapestre, ő osztotta meg vele igaz barátsággal a hosszú út nehéz fáradalmait.

Az úton emésztő láz gyötörte és kimerülve, súlyos betegen érkezett haza családjához.

Itt szerető neje önfeláldozó ápolása mellett öt heti súlyos betegség után annyira összeszedte magát, hogy mint ágyban fekvő beteg ismét hozzáfogott félbeszakított munkáinak folytatásához: a magyarországi humanismus történetére vonatkozó adatok és az »Irodalomtörténeti adattár« kiadásához, mely vállalatokra éveken át igen gazdag anyagot gyűjtött össze.

Betegsége alatt többször látogattam meg, de orvosi rendelet következtében, mely őt a beszédől eltiltotta, sajnálatomra nem beszélhettem vele. Ő azonban november második felében levelével többször keresett fel s a magyarországi humanismus történetének érdekében több kéréssel fordult hozzám. Így kérte: engedjem át vállata számára *Diomedes Caraffa: De Institutione vivendi* című *Beatrix királynénak Mátyás királylyal való eljegyzése alkalmából* ajánlott kiadatlan munkáját, melynek másolatát a pármai királyi könyvtár eredeti kéziratáról tíz évvel ezelőtt szereztem meg. Készséggel teljesítettem kívánságát s rendelkezésére bocsátottam a kért másolatot. Más alkalommal a »Magyar Könyv-Szemle« utolsó folyamát kérte, melyben értekezése a volterrai ismeretlen Corvin-codexről megjelent és a bécsi Philostratus Corvin-codexnek dedicatióját, melyet Bonfin, a codex fordítója Bécs városának bevétele alkalmából intézett Mátyáshoz.

Ezen kívánságát is teljesítettem s szivemből örültem, hogy a mindnyájunk által féltett egészségi állapota annyira javult, hogy ismét kedvencz tanulmányaihoz foghatott. November vége felé és december elején kedvező hírek keringtek egészségi állapota felől. Ágyban fekve szorgalmasan corrigált, dolgozott, siettetette megkezdett munkáinak befejezését, barátaival levelezett s folytonos összeköttetésben volt a fővárosi tudományos körökkel.

Reménykedni kezdtünk. Hittük, hogy az orvosi tudománynak és az önfeláldozó ápolásnak sikerülni fog őt megmenteni az életnek.

Fájdalom, nem sikerült. Deczember 10-én egészségi állapota rosszabbra fordult, s ettől fogva testi ereje észrevehetőleg hanyatlott. Szívós természete még most is férfiasan küzdött az életemésztő kórral, munkaereje nem hagyta el utolsó napig, úgy dolgozott most is, mint azelőtt, corrigált, irt, levelezett egész deczember 12-ig, míg-

nem aznap délután életereje megtörött s december 13-án reggeli 1/3 3 órakor a heroicus küzdelemnek véget vetett a halál. Halála nem jött váratlanul, de a magyar tudományos körökben, melyek érezték az ürt, a mit halála tudományos életünkben és a magyar szakirodalomban hagyni fog, mély benyomást tett mindenfelé.

Testi szervezete mintegy praedestinálta őt a tüdőbaj sokoldalú veszélyeire. Mégis ismerve energikus természetét, melynek az utolsó hónapokban annyi heroicus jelét adta, én az utolsó perczig azt hittem, hogy a sorvasztó betegségen végre is diadal-maskodni fog. Soha embert ily hősiezen szenvedni nem láttam. Soha tudósban ennyi ügyszeretetet nehéz körülmények közt nem tapasztaltam. Ő dolgozott, mintha semmi baja sem volna és sem maga nem beszélt, sem mást az ő bajáról beszélni nem engedett. Arra pedig nem volt eset, hogy bajáról valakinek panaszzkodott volna. Stoicus nyugalommal viselte betegségét. Csak halála előtt egy nappal írta *dr. Schrauf Károlynak*, a bécsi császári titkos levéltár levéltárnokának és régi barátjának, kihez sokévi benső barátság kötötte: «*Mir geht es miserabel.*» Ez volt egyetlen panaszos szava, mely régi barátját, ki energicus természetét ismerte, megdöbbsentette. Erre másnap megkapta a szomorú hirt haláláról.

Rendkívüli volt élete, rendkívüli volt halála, rendkívüli az elismerés is, mely nevéhez irodalmunkban fűződik.

Folyóiratunk pedig, azon óhajtással zárja be e necrologot: vajha sikerülne Ábel Jenő gazdag irodalmi hagyatékát vagy a M. T. Akadémia, vagy a M. Nemzeti Muzeum részére megszerezni!

Dicsőség emlékére!

VEGYESEK.

— Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtáráról.

A Magyar Nemz. Múzeum könyvtára az 1889. évben 3628 kötet és füzet nyomtatvánnyal, 75 kötet kézirattal, 1 kézirajzzal 11,175 oklevéllel, 5 pecsétlenyomattal, 19 fényképmásolattal és 19 negatívvel gyarapodott; és pedig *ajándéku*l kapott 150 kötet és füzet nyomtatványt, 5 kötet kéziratot, 243 oklevelet és levelet és 5 pecsétlenyomatot; *vásárolt* 472 kötet és füzet nyomtatványt, 7 kötet kéziratot, 1 kézi rajzot 142 darab oklevelet és levelet, és 19 fényképmásolatot. A beérkezett köteles példányok száma 3006 kötet és füzet. Könyvek, kéziratok, oklevelek, pecsétlenyomatok, fénykép-másolatok és hírlapok vásárlására, továbbá könyvkötésre, könyvtári kiadványokra és más könyvtári czélokra 9196 frt 81 kr. fordított. Az olvasók száma 15,124 volt, kik 28,437 kötet nyomtatványt, 1521 kötet kéziratot és 15,079 oklevelet használtak. A könyvtáron kívül házi használatra 1043 egyén 3315 kötet nyomtatványt kölcsönzött ki. Összesen tehát 16,167 egyén, használt 31,751 kötet nyomtatványt, 15,218 kötet kéziratot és 15,079 oklevelet. A könyvtár állapotáról egyébként a könyvtárőr más helyen közölt jelentése nyújt tájékozást.

— **Jelentés a budapesti királyi magyar tudományegyetem könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról és forgalmáról 1889-ben.**

Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr!

Kegyelmes uram!

Az egyetemi könyvtár 1889-dik évi gyarapodásáról és forgalmáról végjelentésemet következőkben van szerencsém legmélyebb hivatalos tisztelettel betérjeszteni:

Az 1875-diki szabályzatnak ő Felsége által legkegyelmesebben jóváhagyott módosítása excellentiad kegyelmes intézkedései és

rendeletei alapján immár teljesen életbe van léptetve. Ennek értelmében Szinnyi József I-ső őr a n. múzeumhoz tétetvén át, mint az ujonnan felállított hírlapkönyvtár őre, megvált az intézettől. Mi egy régi kipróbált munkaerőt veszítettünk benne, ki szakismeretével és buzgalmaival hasznos szolgálatokat tett az intézetnek. Kiválása által megürülvén az I-ső őri állomás, excellentiád kegyes volt, a tiszti karban eszközölt előléptetésekkel dr. Máté Sándor II-dik oszt. őrt I-ső őrré, Kudora Károly I. könyvtártisztet II. őrré, dr. Szádeczky Lajos II-dik könyvtártisztet I-ső könyvtártisztté, dr. Angyal Dávid III-dik könyvtártisztet II-dik tisztté és Páldy Lajos IV. könyvtártisztet III-dik könyvtártisztté előléptetni. Ezen előléptetések által excellentiád a régi tisztikarnak buzgalma, odaadó működése, ügyszeretete iránti magas elismerésének adott kifejezést, mely bizonynyal mindnyájoknak jövőre is ösztönül fog szolgálni, oda hatni, hogy a könyvtár, mint a közművelődés faktora, feladatának mennél jobban megfelelhessen. Bizonynyal igyekezni is fog a testület, hogy a Szinnyi kiválása s a 4-dik tiszti állomásnak betöltetlen maradása által támadt hiányt kettőzött buzgalommal pótolja. S valóban ezen ügyszerető működés teszi lehetővé, hogy a rendezésnek folyton haladó, de még teljesen be nem végzett nagy munkájában fennakadás ne történjék, a felhalmozott napi teendők, a felszaporodott s mindig növekedő forgalom egymás mellett s egymást kiegészítve naponként pontosan teljesíttessék. De kiváló ösztönül szolgál mindnyájunknak az a magas pártfogás, melyben excellentiád fejlődő intézetünket részelteti, s az a jóakarató figyelem, melyben törekvéseinket kísérni kegyeskedik. Pregnans bizonyítványául szolgál ennek, hogy a rendkívüli dotatió megszüntetése által az egyetemi könyvtár dotatiójában támadt jelentékeny hézagot 1889. 23,802. számú kegyes rendeletével, akkép kegyeskedett pótolni, hogy a beiktatási díjjal egyszerre minden ujonnan jelentkező egyetemi hallgató könyvtári illeték címén 3 frtot tartozik fizetni s az ekkép begyülemdő összeg a legérezhetőbb hiányok pótlására lesz fordítandó. Ezen kegyes intézkedése által excellentiád az egyetemi könyvtárt azon helyzetbe tette, hogy számos alapvető munkát, melyet eddigelé sajnosan nélkülözött, fokozatosan megszerezhessen.

De excellentiád a könyvtár iránt viseltető érdeklődésének egy másik fényes bizonyítványát méltóztatott adni, midőn Basel

Aurélnak beces, szakszerűen gyűjtött és kitűnően rendezett könyvtárát az egyetemi könyvtár számára megszerezni méltóztatott.

És most, kegyelmes uram, legyen szabad beszámolni a múlt évben a könyvtár tiszti személyzete által végrehajtott munkálatok felsorolásával. Tudva van excellentiád előtt, hogy a könyvtár többszörös példányai a felvétel alkalmával a könyvtár állagából kiválasztattak, s az e célra berendezett helyiségekben helyeztetek el. Az egyetem életében kiválóan fontos mozzanat az egyetemi seminariumok felállítása. Kegyes volt excellentiád szóbeli meghagyással engem oda utasítani, hogy ezen többszörös példányokból az illető seminariumok szakkönyvtáraik számára a szükséges munkákat kiválaszthatják. Ez megtörtént kegyelmes uram, s ennek alapján az alább elősorolt seminariumok és intézetek részesültek munkákkal, jelesen:

a modern philologiai seminarium	. 537 munkával
a classica-philologiai	» . 260 »
a földrajzi seminarium 285 »
az ásványtani intézet 91 »
a növénytani intézet 66 »
a vegytani intézet 12 »

Összesen 1251 munkával.

A történelmi seminarium, kegyelmes uram, ezen sorozatban azért nincs fölemlítve, mert ezen intézet excellentiád engedelméből az előadásokat a folyóiratok kerek földszinti termében tartván, a történelmi többszörös példányokból már évek előtt összeállítottam egy kézikönyvtárt, mely azóta az ő rendelkezésök alatt áll.

Az újonnan vásárolt könyvek azonnali címztározásán és rendezésén kívül a könyvtár rendezése is előre haladt. Nevezetesen a XVI-dik századbéli ősnymtatványok fölvétele, valamint az iskolai programok címztározása és számozása is befejeztetett. Az egybekötött magyarországi apró nyomtatványok címztározása már nagyon előre haladt.

A külföldi dissertatiók, melyek újabban a külföldi egyetemekkel levő csereviszonynál fogva nagyobb számmal gazdagítják könyvtárunkat, a régebbi eljárástól eltérőleg, most hasonlóan fölvételnek és rendszeresen felállítva kezeltetnek. Az ekkép elkészült címjegyzéknek kinyomatása iránt annak idejében leszek bátor excellentiádnak külön javaslatot tenni.

A folyóiratok könyvtára a mult évben is fokozódó forgalomnak örvendett, annak különválasztása használhatóságát nagy mértékben emelte. A hézagosan meglévő folyóiratok közül antiquariusi úton többet sikerült pótolni s kiegészíteni.

Áttérve most könyvtárunk gyarapodására, van szerencsém a következőket jelenteni.

Az egyetemi könyvtár 1889-ben 1875 művel 2354 kötetben és 158 darab apró nyomtatvánnyal, végül 4 darab kézirattal szaporodott.

A szaporodás az idén is legnagyobbbrészt a rendes évi dotatióból került ki, de ezen kívül adományozás útján jutott a könyvtár intézetektől és magánosoktól munkák birtokába; nevezetesen: a magyar kir. és osztrák cs. kir. kormányoktól, az olasz kir. kormánytól, a magyar országgyűlés mindkét házától, a cs. és kir. közös pénzügyminiszteriumtól, a cs. és kir. közös külügyminiszteriumtól, az országos és fővárosi statisztikai hivataloktól, a m. tud. Akadémia és a bécsi cs. Akadémiától, a kir. magyar természettudományi társulattól, a Franklin irodalmi társulattól, a szab. osztrák-magyar államvasút igazgatóságától, a vas megyei régészeti egyesülettől, a keszthelyi gazdaszáti tanintézetétől, a belgrádi szerb kir. tud. Akadémiától, a főt. püspöki kartól, Simor János bibornok-érsektől, dr. Haynald Lajos kalocsai érsektől, Sclauch Lőrincz nagyváradi püspöktől. A nyomdák közül: a magyar királyi állami és egyetemi, a debreczeni, kecskeméti, aradi, győri, pozsonyi küldték be egyes kiadványaikat. Magánosok közül: Veres Endre Bukarestből, dr. Szendrey János, Télfy Ignác, Jankovich Antal, Brassay Sámuel, Acsády Ignác, Kudora Károly, dr. Szádeczky Lajos, dr. Thallóczy Lajos, Váli Béla, Czobor Béla, Némethy Lajos, Jakab Elek küldtek be egyes adományokat. A besztercei, brassói, medgyesi ev. gymnasiumok több évről iskolai programjaikkal gyarapíták a könyvtárt. A pannonhalmi sz. Benedek-rendi főapátság pedig beküldte bold. Rónay Jácint végrendelete értelmében annak «Napló Töredékek» című nagybecsű művét.

A külföldi könyvtárakkal és tudományos intézetekkel 1889. évben előfordult érintkezéseinket a következő jegyzék tünteti fel:

A *bécsi* cs. és kir. *udvari* könyvtárral,

a » » » » *egyetemi* »

a » » » » *családi-hitbizományi* könyvtárral,

a bécsi *Reichsrath* könyvtárával,
 a » cs. és kir. *títkos hadi* levéltárral,
 a *Bibliotheca Nazionale-Centrale di Firenze* igazgató-
 ságával,
 a *Bibliotheca Nazionale Centrale di Vittorio Emanuele*
 di Roma igazgatóságával,
 a *berlini* kir. könyvtárral,
 a *berlini* kir. *Wilhelms-Gymnasium* igazgatóságával,
 a *bielliczi* cs. kir. *főreáliskola* igazgatóságával,
 a *czillii gymnasium* igazgatóságával,
 a *Czártorisky*-hercegi könyvtárral Krakkóban.
 a *göttingai* kir. egyet. könyvtárral,
 a *gráczi* cs. kir. egyetemi könyvtárral,
 az *innsbrucki* cs. kir. egyetemi könyvtárral,
 a *koppenhágai* kir. » »
 a *krakói* cs. kir. » »
 a *leideni* kir. » »
 a *müncheni* kir. udv. és állami »
 az *Ossolinsky-féle* nemzeti intézettel (Lembergben),
 a *prágai* cs. kir. orsz. levéltárral,
 a *strassburgi* cs. és orsz. könyvtárral.

Hazai intézeteink folyton növekvő számmal vették igénybe az idén is könyvtárunkat, viszont mi is több hazai könyv- és levéltárból kölcsönöztünk ki tudományos használatra könyveket és kéziratokat.

A helybeli forgalmat s a látogatási jegyeket igénybe vevők foglalkozási ágát az alább adott táblzatok mutatják ki, megjegyez-
 tetvén, hogy az I. táblázat csak az olvasóterem forgalmát tünteti
 fel s a tanári-, a hírlap- s a szakemberek számára fentartott dol-
 gozó szobák forgalma — mely szinte jelentékeny volt — abba
 nincs befoglalva.

Budapest, 1889. decz. 31.

Nagyméltóságodnak

alázatos szolgálja

Szilágyi Sándor.

az egyetemi könyvtár igazgatója.

Az egyetemi könyvtár olvasó-termének forgalma 1889-ben.

Hónap	Olvasók összege	A használt művek szakok szerint									A használt művek összege
		A.	B.	C.	D.	E.	F.	G.	H.	J.	
Január . . .	3324	3	758	209	865	346	130	412	622	352	3697
Február . . .	4725	5	1168	241	1017	636	166	590	818	447	5088
Márczius . .	4515	6	1294	259	964	548	92	603	662	436	4864
Április . . .	2797	3	788	144	501	314	117	393	480	251	2991
Május	2081	9	653	110	380	292	68	271	277	197	2257
Junius	414	3	150	10	61	58	10	38	62	53	445
Szeptember .	2327	6	526	120	416	205	80	394	434	314	2495
Október . . .	5298	25	1507	209	1551	677	187	1032	1128	654	6970
November . .	6509	34	1655	224	1756	785	265	806	1109	424	8758
Deczember . .	4767	13	1272	146	1387	458	198	491	752	394	5111
Összesen . .	36757	107	9771	1672	8898	4319	1313	5030	6344	3522	40976

Az olvasó-terem június 15-től szeptember 15-ig zárva volt.

Házon kívül 1402 kikölcsönző 4156 művet használt.

—•••—

**Az egyetemi könyvtár olvasótermét látogatók foglalkozási
ág szerinti kimutatása 1889. évben.**

Jog- és államtudományhallgató	732
Orvostanhallgató	552
Bölcsészettanhallgató	230
Gyógyszerészettanhallgató	72
Hittanhallgató	22
Műegyetemi hallgató	94
Közép- és szakiskolai tanuló	120
Állatorvostanhallgató	14
Jog- és államtudományi szigorló	41
Orvostani szigorló	55
Bölcsészeti szigorló	—
Ügyvédjelölt és joggyakornok	126
Tanár- és tanítójelölt	11
Magánzó	8
Hivatalnok	105
Hírlapíró és író	9
Tanár és tanító	29
Ügyvéd	20
Orvos	4
Lelkész	1
Katonatiszt	1
Kereskedő	1
Mérnök	2
Művész	5
Vegyész	2
Műiparos	3
Gazdász	2
Összesen	2272

— Jelentés a M. T. Akadémia könyvtáráról 1889-ben.

A M. T. Akadémia könyvtárában a rendezett tudománysszakok száma: 51 s összesen 43,766 munkát tartalmaznak a következő kimutatás szerint: Történelem 5312, magyar történelem 2412, életírat 2080, politika 2003, magyar politika 1249, jogtudomány 1009, magyar jogtudomány 1247, magyar országgyűlés 95, föld-

rajz 1017, magyar földrajz 396, térképek 925, utazás 1078, statisztika 499, anthropologia 210, természettudomány 135, természet-tan 532, Vegytan 271, matematika 872, természetrajz 94, állattan 400, növénytan 355, ásványtan 503, orvostudomány 2293, hadtudomány 582, philosophia 1119, paedagogia 1249, széptudomány 447, nyelvtudomány 1327, magyar nyelvtudomány 355, régi magyar irodalom 629, magyar irodalom 2030, külföldi folyóirat 189, magyar folyóirat 372, Görög irodalom 693, latin irodalom 825, class. philologia 530, új-latin irodalom 555, régészet 972, érem-tudomány 175, keleti irodalom 718, olasz irodalom 197, francia irodalom 612, germán irodalmak 1190, szláv irodalmak 406, külf. és hazai társulatok, akadémiák kiadványai 268, M. T. Akadémia kiadványai 347, gazdaság 1331, theologia 892, encyclopedia 139, incunabulum 355, bibliographia 695.

A M. T. Akadémia könyvtári bizottsága 1888. december havában elhatározta, hogy a könyvtár könyveiről a szak-katalóguson kívül egy általános betűrendes címjegyzék is készíttessék, mely az összes könyvek címeit betűrendben foglalja magában. E határozat értelmében a czédulázás 1889. február havában három (október—decemberig négy) másoló segítségével megkezdett. December végeig 15 szakban mintegy 16,718 munkáról az utolsó lapokkal együtt 17,800 czédula készült.

Ezen kívül a rendes folyó munka is tovább haladt.

A szak-katalogusok köteteinek száma 88.

A könyvtár gyarapodása a járulék-napló kimutatása szerint, a következő:

194 külf. akadémiával, külföldi és hazai tud. társulattal és testületekkel folytatott csere útján	764 mű	377 köt.	388 füzet	} 360 isk. progr. és 3 térkép.
Magánosok ajándékából	312 »	118 »	235 »	
35 nyomda köteles példányaiból	862 »	242 »	785 »	
Az Akadémia saját kiadványaiból	39 »	24 »	61 »	
Vétel útján	371 »	514 »	170 »	

Az 1889-diki összes gyarapodás: 2347 mű, 1278 kötet, 1639 füzet, 3 térkép és 360 iskolai programm. Ehhez járul 138 külföldi és hazai folyóirat és újság.

A könyvtár olvasótermének látogatása 1889-ben a következő volt:

január havában	1047	egyen	1479	munkát	használt
február »	986	»	1376	»	»
márczius »	976	»	1325	»	»
április »	674	»	954	»	»
május »	596	»	836	»	»
június »	274	»	365	»	»
szept. (16—30.) havában .	576	»	785	»	»
október »	1422	»	2055	»	»
november »	1380	»	1877	»	»
december »	823	»	1079	»	»

Összesen: 8754 egyén 12,141 munkát használt.

Házon kívül való használatra 142 egyén 574 munkát kölcsönzött ki. Összesen tehát 8896 egyén 12,715 munkát használt.

A *kézirattárban* rendezés alatt voltak a Bossányi-, Podhraczkgyűjtemény, s a M. Tud. Akadémiától korábbi időkből a levéltárba adott iratok és gyűjtemények.

Ennek következtében

a «régi és újabb írók kézirati művei» című szak gyarapodott	8	kötettel
a «levelezés» című szak gyarapodott	2	»
a «magyar nyelvtudományi» szak gyarapodott	19	»
a «vegyes» című szak gyarapodott	5	»
a «Történelem» című szak gyarapodott	24	»
a «Történelem segédtudománya» című szak gyarapodott	6	»
a «Jogi» szak gyarapodott	6	»

Ajándékozás útján szaporodott Tóth Ágoston akad. l. tag «Franciaország határai» cz. kéziratával a Sasku Károly irataival.

A kézirattárt 26 idegen látogatta. A kézirattárt használta 45 tudós és író; 60 egyetemi hallgató.

— A **kolozsvári egyetemi** és az erdélyi muzeum-egylet könyvtárának évi forgalmáról, valamint az ország többi nyilvános könyvtáraitól szóló jelentéseket positiv adatok hiánya miatt más alkalomra kellett halasztanunk.

— **Jelentés a Somogyi-könyvtár 6-dik évi forgalmáról.** Nevezetesen az 1888—89. évi időszak alatt való használatá-

ról, a könyvtár gyarapodásáról, valamint a címértározási munkálatok előhaladásáról szóló jelentésemet a következőkben van szerencsém előterjeszteni.

I. A könyvtár használata.

A könyvtár, habár a múlt évi július és augusztus havában a szokásos tisztogatási munkálatok teljesíthetése okából szabály szerint zárva volt is, mégis egyes komolyabb bűvárnak az alkalom meg volt adva arra, hogy a könyvtárt használhassa.

Igy a szünidő alatt is a könyvtárban 25 olvasó bűvárkodott, a mely létszám különben az olvasók szeptember havi létszám-kimutatásába van befoglalva.

A múlt évi szeptember 1-jén a könyvtár rendes használatra újra megnyitvatván, a folyó évi június hó 30-ig terjedő időtartam alatt az olvasóterem összesen 243 napon volt nyitva, és pedig a bizottságnak ez ügyben kelt múlt évi határozata szerint csakis a délutáni időszakban.

Ezen idő alatt az olvasók száma összesen 2250 volt, kik összesen 2557 művet használtak.

A könyvtári bizottságnak múlt évi határozata értelmében a könyvtár olvasóterme a komolyabb kutatók előtt délelőtt sem volt elzárva. Így a látogatók közül olyanok, kik a könyvtárt egyúttal a délelőtti időszakban is használták — jobbára tanárok — összesen az egész év alatt 103-an voltak, a kiknek száma a fentebbi összített létszámba már betudva van.

Az olvasóknak számát havonként a túl oldalon levő táblázaton van szerencsém kitüntetni.

A könyvtári bizottságnak azon határozata kapesán, hogy hétfőn és csütörtökön az olvasóterem esti 7 óráig tartassék nyitva, van szerencsém jelenteni, hogy a 6 órán túl terjedő időszakban leginkább a hivatalnoki karból kikerült, s a fentebbi főlétszámba betudva levő olvasók mennyisége összesen 222-re rugott, nevezetesen szeptemberre 14, októberre 27, novemberre 41, decemberre 24, januárra 26, februárra 33, márcziusra 17, áprilusra 14, májusra 18, s végül júniusra 8 olvasó esik.

A 2250 olvasó közül a foglalkozás és társadalmi állás szerint való osztályozást tekintve, volt:

11 lelkész, használt 16 művet; és pedig 5 hittudományi, 1

Év és hó	Hány nap volt nyitva	Az olvasók száma				Az olvasók		Használt művek száma
		d. e.	d. u.	Összesen	átlag	legna- gyobb	leg- kisebb	
						száma		
1888. szeptemb.	24	12	177	189	$7\frac{21}{24}$	24	1	214
» október	27	3	246	249	$9\frac{6}{27}$	22	1	270
» november	25	19	392	411	$16\frac{11}{25}$	41	5	435
» deczemb.	22	7	225	232	$10\frac{12}{22}$	21	1	243
1889. január	26	14	219	233	$8\frac{25}{26}$	19	2	269
» február	23	4	197	201	$8\frac{17}{23}$	24	2	210
» márczius	25	6	241	247	$9\frac{22}{25}$	20	6	288
» április	23	15	178	193	$8\frac{9}{23}$	17	2	258
» május	26	13	176	189	$7\frac{7}{26}$	19	2	242
» június	22	10	96	106	$4\frac{18}{22}$	10	1	128
Összesen	243	103	2147	2250	$9\frac{63}{243}$	—	—	2557

jogtudományi művet, 2 hirlapot, 1 egyetemes irodalomtörténeti, 3 nyelvészeti s szépirodalmi s 4 könyvészeti művet;

152 tanár s tanító. Használt 277 művet; és pedig 4 hit-
tudományi, 3 jogtudományi, 26 államtudományi, 3 orvostudományi,
11 természettudományi, 5 bölcsélet s neveléstudományi, 139 tör-
ténettudományi, 23 classica-philologiai, 8 keleti nyelvészeti, 14

modern nyelvészeti, 6 magyar szépirodalmi, 4 idegen szépirodalmi, 1 könyvészeti, 4 encyclopaediai, 22 vegyes tartalmú, s 4 gyűjteményes művet.

1599. tanuló. Használt 1673 művet; és pedig 11 hittudományi, 17 jogtudományi, 74 államtudományi, 43 orvostudományi, 167 természettudományi, 34 bölcelet s neveléstudományi, 186 egyetemes történelmi, 3 egyetemes régészeti, 78 egyetemes földrajzi, 56 egyetemes irodalomtörténeti, 98 magyar történelmi, 4 magyar oklevéltani, 1 hazai régészeti, 5 hazai földrajzi, 274 magyar irodalomtörténeti s nyelvészeti, 19 classica-philologiai, 9 modern nyelvészeti, 384 magyar szépirodalmi, 6 idegen szépirodalmi, 2 könyvészeti, 60 encyclopaediai, 139 vegyes tartalmú, 1 gyűjteményes művet, 1 miscellaneát s 1 naptárat.

48. író. Használt 48 művet; és pedig 1 államtudományi, 10 természettudományi, 2 magyar szépirodalmi, 35 vegyes tartalmú művet.

10 művész. Használt 11 művet; és pedig 1 államtudományi, 5 mérnök s építészeti, 3 szépművészeti, 1 magyar szépirodalmi, 1 vegyes tartalmú művet.

2 ügyvéd s közjegyző. Használt 2 művet; és pedig 1 jogtudományi s 1 államtudományi művet.

11 katona. Használt 17 művet; és pedig 1 államtudományi, 1 hazai történelmi, 5 magyar oklevéltani, 1 magyar régészeti, 2 hazai földirati, 5 encyclopaediai s 2 vegyes tartalmú művet.

48 törvényhatósági tisztviselő. Használt 58 művet; és pedig 14 államtudományi, 4 szépművészeti, 3 egyetemes történelmi, 2 egyetemes földrajzi, 2 magyar történelmi, 1 magyar oklevéltani, 2 hazai földrajzi, 1 magyar szépirodalmi, 4 encyclopaediai s 25 vegyes tartalmú művet.

76 állami tisztviselő. Használt 90 művet; és pedig 9 jogtudományi, 28 államtudományi, 1 természettudományi, 1 bölceleti, 2 szépművészeti, 1 neveléstudományi, 10 egyetemes történelmi, 1 egyetemes földrajzi, 6 magyar történelmi, 3 magyar oklevéltani, 1 magyar irodalomtörténeti, 3 classica-philologiai, 6 magyar szépirodalmi, 3 könyvészeti, 4 encyclopaediai és 10 vegyes tartalmú művet.

174 magántisztviselő. Használt 241 művet; és pedig 2 jogtudományi, 2 államtudományi, 5 természettudományi, 24 bölceleti,

1 szépművészeti, 4 neveléstudományi, 2 egyetemes történelmi, 51 magyar történelmi, 2 hazai régészeti, 7 magyar irodalomtörténeti, 1 classica-philologiai, 16 modern nyelvészeti, 85 magyar szépirodalmi, 1 idegen szépirodalmi, 2 könyvészeti, 2 encyclopaediai, 24 vegyes tartalmú, 1 gyűjteményes művet, 8 naptárt.

4 orvos. Használt 4 művet; és pedig 4 egyetemes régészeti művet.

2 gyógyszerész. Használt 2 művet; és pedig 2 magyar szépirodalmi művet.

4 gazdatiszt. Használt 4 művet; és pedig 4 magyar oklevéltani művet.

7 építész. Használt 7 művet; és pedig 2 államtudományi, 1 szépművészeti, 1 magyar történelmi, 1 classica-philologiai, 2 magyar szépirodalmi művet.

68 kereskedő. Használt 68 művet; és pedig 1 jogtudományi, 5 államtudományi, 7 egyetemes történeti, 5 magyar történelmi, 43 magyar szépirodalmi, 1 idegen szépirodalmi, 1 könyvészeti, 1 encyclopaediai s 4 vegyes tartalmú művet.

21 birtokos és magánzó. Használt 22 művet; és pedig 1 államtudományi, 2 orvostudományi, 3 magyar oklevéltani, 6 magyar szépirodalmi, 1 idegen szépirodalmi, 7 encyclopaediai, 1 vegyes tartalmú művet s 1 naptárt.

13 nő. Használt 15 művet; és pedig 1 államtudományi, 5 természettudományi, 2 szépművészeti, 1 magyar történelmi, 3 magyar szépirodalmi, 3 vegyes tartalmú művet.

Az előző évben a könyvtárlátogatók száma 2910 volt, kik összesen 3274 művet használtak, s az olvasók napi átlagos száma $12\frac{12}{239}$ volt.

E számadattal szemben a mostani év csökkenést tüntet fel, a mi különösen a tanuló ifjúság és a nőlátogatók számánál szembevetendő. E körülmény oka az, hogy a tanuló ifjúságnak a szépirodalmi művek használatára szorító hajlama mindjobban korlátozva lett, s az ifjúság inkább a tanulmányai kiegészítésére szolgáló komolyabb művek használatára utaltatott.

Habár az olvasók száma az elmúlt évben csökkent is, más részről kiemelni tartozom, hogy az olvasók oly komoly irányú tanulmányozást még soha sem folytattak, mint a lefolyt évben. Az olvasók közül sokan már nem egyszerű olvasói minőségben

használták a könyvtárt, hanem mint búvárok különösen a kútfők mélyrehatóbb tanulmányozása alkalmából a könyvtár gazdag tartalmát nagy arányokban aknázták ki, még pedig a legkedvezőbb eredménynyel.

Ildomossági tekintetből a könyvtárt használók komolyabb búvárlatairól habár nem szólhatok is, mégis főlemlíthetőnek vélem, hogy Kiss Lajos tanár úr az Akadémia hadtörténeti bizottsága által pályadíjra méltónak talált műre, továbbá az aradi szentháromság szobor tervezete, egy a helyi lapokban is megjelent figyelmet keltett felolvasás, s a legközelebbi időben megjelent egy nyelvtudományi tanulmány a könyvtárban eszközölt kutatásoknak köszönik legnagyobb részben létrejövetelüket.

Az olvasókról a napi és havi statisztikai táblák rendszeren vezettettek, a kérőlapok becsomagolva megőrzésre eltétettek.

Az olvasókon kívül a könyvtár helyiségeit s berendezését a lefolyt évben összesen 430-an tekintették meg, és pedig 278 férfi, s 152 nő. A látogatók ezen számának túlnyomó része a július—október hónapokra esik.

Még csak azt említem meg, hogy a mult évi július—augusztus hónapokban a szokásos tisztogatás a II. és VI. számú termekben lett végrehajtva s jelenthetem, hogy a veszélyes molypillék nagy arányban pusztultak el

II. A könyvtár gyarapodása.

A gyarapodás beszerzések- és adományokból ez évben a következő eredményű volt.

Az 1000 frt beszerzési alap terhére 10 mű köttetett, és pedig 32 kötetbe összesen 13 frt 5 kr. költséggel. Az ekként fenmaradt alap terhére beszereztetett a mult év végeig 42 mű 64 kötet és 13 füzet, a folyó év június hó végeig 51 mű 86 kötet, s 29 füzet. Vagyis összesen beszereztetett 93 mű, 150 kötet és 42 füzet.

De ezenkívül ugyancsak a beszerzési alap terhére járt a könyvtár részére előfizetés útján a mult évben 35 hirlap, folyóirat, szemle s füzetes vállalat, a folyó évben június hó végeig 38 hirlap s folyóirat, a melyeknek előfizetési díja az 1000 forint könyvbeszerzési alapot már jó részben kimeríti.

Az előfizetés útján megrendelt lapok és folyóiratokon, a tudo-

mányos Akadémia és más tudományos testület időszaki folyóirataiból a könyvtár — mint egyúttal a társulatok alapító tagja — 3 folyóiratot alapítványi illetékképen, 33-at pedig tiszteletpéldánnyként díjtalanul kapott.

Igy a magyar tudományos Akadémia megküldte összes kiadványait, de ezen kívül a magyar földrajzi társulat, a magy. kir. földtani intézet, a magyarhoni földtani társulat, a magyar kir. orsz. statisztikai hivatal, a magyar mérnök- és építészegylet, a fővárosi statisztikai hivatal stb. kiadványaikat adományként, a Szt. István társulat és a természettudományi társulat kiadványai Somogyi Károly alapítványa czímén, a magyar történelmi társulat és Kisfaludy-társaság kiadványai pedig Szeged város alapítványai czímén érkeztek meg. Ez utóbbi társaságnál a város alapítványa még a könyvtárra átruházva nem lett.

A könyvtár mindezeneken túl még 37 adományozótól összesen a következő adományt vett: 324 kötet, 300 füzet, 7 kisebb nyomtatványt, 8 térképet, 1 képet s 56 kéziratot.

Az adományozók közül dr. Éröskövy János, Magyar Gábor főgymn. igazgató, Nagy Gyula mérnök, Szabados János városi tanácsnok, Szluha Ágoston főkapitány és Szeged város tanácsának tekintélyesebb adományait tartozom kiemelni, valamint el nem mulaszthatom fölemlíteni, hogy Obláth Lipót könyvtár-bizottsági tag még az 1881. évben természettudományi művek beszerzésére 50 frtot a házi pénztárba letéteményezett, ez összeg időközi kamataival 67 frt 79 kr-ra szaporodván, melynek rendeltetésszerű felhasználása legközelebb megtörténik.

III. A czímtározás és rendezési munkálatok előhaladása.

Mult évi jelentésem szerint czímtározva volt 16,134 mű, 35,708 kötet. A lefolyt évben czímtározva lett a hittudományi főszakból a szentírás-magyarázat alszak visszamaradt része, továbbá az egyházirodalom-történeti, szentatyák, egyházirók, zsinatok, hit- és erkölcsan, hitvédelem, lelkipásztorságtan, egyházi szónoklat alszakokra kiterjedő része.

Ezen csoportba tartozólag, valamint az évi beszerzések- és adományokból czímtározva lett a lefolyt évben összesen 3062 mű, 5379 kötet, úgy hogy ma már a könyvtár egész állományából 19,454 mű 41,655 kötet. czímtározva, felállítva, számozva s lel-

tározva van. Hátra van még tehát az egyházi folyóiratok, encyclopaediák és vegyes munkák alszaka, továbbá az idegen és magyar ősnymtatványoknak, a politikai s társadalmi lapoknak, a miscellaneák, almanachok, naptárak alszakjai. A múlt évi jelentésben kiemelni volt szerencsém, hogy a hittudományi szak a folyó év végeig teljesen czímtározva lesz. A főntebbiek szerint az említett szakba tartozó művek legnagyobb részének czímtározása már végrehajtva van, s a még hátralevő rész czímtározása az ezen év végeig mindenesetre befejeztetni fog. Sőt most már egész határozottan jelenthetem, hogy a jövő év június hó végeig a czímtározás teljesen befejezve lesz, s ha csak valamely nagyobb munkát, előre nem látott körülmények a munkálatok haladását nem gátolandják, a könyvtár egész állományáról az alap és szakezímleap fölvételek befejezve lesznek.

Addig is a már czímtározva levő állományból a főszakok csoportjai szerint a következő kimutatás szolgálhat tájékozásul:

A hittudományi szakban	4,170 mű	7,593 köt.	6,847 drb
A jogtudományi »	1,776 »	2,685 »	2,421 »
Az államtudományi szakban	574 »	977 »	902 »
Az orvostudományi »	885 »	1,463 »	1,292 »
A mennyiség és természettudományi szakban	1,808 »	3,457 »	3,278 »
A bölcsészet, szépműv. és neveléstudományi szakban	1,907 »	3,427 »	3,192 »
A történelem földirati szakban	4,471 »	9,427 »	8,980 »
A nyelv és szépirodalmi »	3,288 »	7,215 »	6,348 »
A vegyes szakban	575 »	5,414 »	5,245 »

Összesen 19,454 mű 41,655 köt. 38,505 darabbal vannak képviselve.

Megjegyzem, hogy e főösszegbe betudva van a város eddigi beszerzésének, vagy az egyesek adományából származó szaporulat mennyisége is, a mi összesen 4228 műre, 7352 kötetre és 6781 darabra rug.

A czímleapok a nagyobb tokokban újra osztattak szét a legszigorúbb betűrend szerint, mivel némely tok túltömöttsége az elosztást már halaszthatatlanná tette. A nagyobb tokok száma már 90-re, a kisebb tokok száma pedig már 86-ra emelkedett.

Az iktatóba a múlt év végeig beérkezett 149, úgy a folyó év június hó végeig beérkezett 98 ügyszám, mind elintéztetett.

A midőn ezekben jelentésemet előterjeszteni van szerencsém, egyúttal kiemelem, hogy némely szak, illetőleg alszak szekrényei és polczai már annyira megteltek, hogy a szaporulatok elhelyezése lehetetlen. Az innen keletkezhető rendkívüli zavarok megelőzése okából ismételten előhozom, hogy a hírlaposztálynak a folyósóra való kihelyezése s az ekként megürült I. sz. helyiségnek berendezése immár elhalaszthatatlanul szükséges.

Ennélfogva a tekintetes tanácshoz ez ügyben még az 1886 évben 15,278. sz. javaslatomnak újra fölvételét és tárgyalását, a midőn kérem, mély tisztelettel vagyok

Szegeden, 1889. július hó 4-én

alázatos szolgálója

Reizner János,

könyvtár-igazgató.

— **A gróf Sztáray-család oklevéltárából**, melynek első kötetét múlt évi folyamunkban röviden ismertettük, immáron a második kötet is megjelent, 71 ivnyi terjedelemben, 7 műmelléklettel. Mindazt, a mit az első kötetről az anyag összeállítása és felszerelése s a publicatio elveiben érvényesített célszerű újítások tekintetében elmondtunk, azt csak ismételhethők ez újabb kötetnél, mely minden tekintetben méltó folytatása előzőjének és szép bizonyítéka a szerkesztő: *Nagy Gyula* szakismereteinek, körültekintő pontosságának és szigorú következetességének. Nem akarván ismétlésekbe bocsátkozni, csak a codex tartalmával foglalkozunk néhány sorban. A kötet 370 oklevelet tartalmaz az 1397—1457. évekből; ehhez a dús anyaghoz a családi levéltáron s az első kötetnél is felhasznált országos levéltáron, a leleszi konvent s a Nálafalusy és Csicsery-családok levéltárain kívül a sóvári Soósoknak a Magyar Nemz. Múzeumban őrzött levéltára is jelentékeny contingenst szolgáltatott, a Csapyakra vonatkozó oklevelekkel, — a kik a XIV. század végén sógorsági viszonyba léptek a Nagymihályiakkal. — A királyi kiadványok között Zsigmondtól 45 darabot találunk, Albert és I. Ulászló királyoktól 1—1 oklevelet, Hunyadi Jánostól 13-at s az országos tanácstól 3-at. A többi oklevelek legnagyobb része káptalani és konventi kiadvány, az ország észak- és dél-

keleti részeiből ered, melyek legjelentékenyebb hiteles helyei: Lelesz egymaga 83 s Arad 32 oklevéllel szerepelnek a codexben; van még 9 oklevél az egri káptalantól, 6 a csanádítól, 2 a jászói konventtől s 1—1 a budai, bácsi és titeli káptalanoktól. Ezek mellett feltűnő a vármegyei kiadványok száma: Ung vármegyéből 44, Zemplénből 10, Aradból 6, Borsodból és Szatmárból 1—1. — A Nagymihályi nemzetségnek legkiválóbb alakjai ez időszakban Nagymihályi, másként *Tibai Péter* nagybányai plébános, a ki vagyonánál és előkelő származásánál fogva az ország praelatusai között szerepelt és a konstanci zsinaton is ott volt Zsigmond kísérei között; továbbá *Nagymihályi Albert* vránai perjel, Dalmát- és Horvátországok bánja. E két családtagra vonatkozó oklevelek adják a codexnek majdnem kétharmadát, míg az utolsó rész a nemzetség történetének amaz érdekes éveit világítja meg, midőn az idősebb ág Nagymihályi Lászlóban 1449. elején kihalván, a Kaplyoni Andrástól származó ifjabb ágbeliek, s ezek között a *Sztárayak* lépnek annak örökébe. — Mindezen köztörténeti és genealogiai adatok részletezését és történeti méltatását az illető szaklapok ismertetőiire bizzuk. Kiemeljük azonban az egyetlen művelődéstörténeti adatot, mely bennünket, illetőleg folyóiratunk tárgykörét némileg érinti: az esztergomi iskoláról való említést, melynek egy növendéke: *circumspectus vir; magister Philippus studens scholarum Strigoniensium* a Nagymihályiak procuratoraként szerepel 1418. április 8-án Matheus de Vicedominis de Placentia utriusque iuris doctor esztergomi kanonok előtt abban a perben, melyet Péter leleszi pap indított a rajta erőszakoskodó Nagymihályi János és András és társaik ellen. A bíróul szereplő kanonok maga is utriusque iuris doctor, a mi a főpap olasz származása daczára is szintén iskolázási adat számba jöhet. Kivüle még egy egyetemi fokkal bíró egyházi embert jegyeztünk ki a kötet nomeclaturájából: az 1447-ben és 1452-ben szereplő Nicolaus Baryus decretorum doctor egri kanonokot és káptalani vicariust. Végül meg kell emlékeznünk a codexhoz mellékelte hat pompás kivitelű fénynyomatú oklevél-hasonmásról és a Nagymihályi nemzetség 1418-ban kapott czímerének színes fac-similejéről, melyek nem kis mértékben emelik a publicatio becsét. —rr.

— **Érdekes XV. századbeli könyvbejegyzés egy 1498-diki esztergomi Missaléban.** Váradi Péter kalocsai érsek 1498-dik évi

esztergomi missaléjában, mely jelenleg a Nemzeti Múzeum tulajdona, s melyet Fraknói Vilmos a «M. Könyv-Szemle» 1887-diki folyamában ismertetett, a szöveget követő tiszta hártyalevélen *Váradi Péter kalocsai érsek kezétől* két érdekes könyvbejegyzés olvasható, melyből az egyik a kalocsai kanonokok esküjének, a másik pedig Váradi Péter kalocsai érsek beiktató levelének mintáját tartalmazza. Tekintve, hogy a kalocsai érsekség középkori írott emlékei a hazai történet nem kis kárára, nagyrészt elpusztultak, érdekesnek tartjuk ezen két XV. századbeli formulát itt közzétenni. A kanonoki eskűminta így szól: «Ego N. promitto in conspectu dei omnipotentis, quod ab hac hora in. antea vobis reverendissimo in Christo patri domino N. archiepiscopo Colocensi etc. vestrisque successoribus canonice intrantibus semper fidelis et obediens ero. Nec ero in consilio aut consensu, vbi aliquid contra honorem detrimentum persone aut damnum vestrum tractaretur aut eveniret, sed pro posse meo obstabo et contradicam. Consilium vestrum et secretum, quod mihi credituri estis, ad damnum vestrum nulli pandam, sed ea, que circa statum et honorem vestrum sensero, mox et in continenti notificabo, et quod in ecclesia vestra continuam aut vobiscum faciam residentiam personalem. Sic me deus adiuvet et hec sancta dei evangelia manibus meis corporaliter tacta. Az érseki beiktatási okmánynak szövege pedig a következő: *Nos Petrus dei et apostolice sedis gratia archiepiscopus Colocensis et Bachiensis* ecclesiarum canonice unitarum etc. Tibi N. canonicatum et prebendam per mortem vel etc. honorabilis magistri N. canonici ecclesie nostre predictae immediati possessoris eorundem canonicatus et prebende in eadem ecclesia, de iure et de facto vacantis accepto primitus a te iuramento super sancta dei evangelia et in manibus nostris corporaliter prestito auctoritate ordinaria conferimus, teque per bireti nostri capiti tuo impositionem inuestimus. In nomine patris et filii et spiritus sancti.»

— **Adalék Szabó Károly RMK.-hoz.** Sárvár. 1600. *Beust Joachim.* Kezbeli Könyuetske. Az iol es bodogyl valo meg halasnac Mesterségeről. Mostan vyonnan Beust Ioachimnac irasabol, Magyarra fordittatot, Magyar Istuán, Saruari Praedicator altal, mely minden Keresztyen embernek, felette hasznos és igen szükséges. Eccl. 7. v. vlt. Minden te czelekedetidben emlekezzel meg, äz te vtolsö , dolgaidrol, es soha öröcke nem vetkezel. Nyomtattatot Saruarat. Az

Tekintetes es Nagysagos Nadasdi Ferencz VVr költ. segen. Manlvis Ianos által: Anno M. DC. *Elül* 8 szltan levél (a nyolczadik üres); erre következik 14 számozott és ismét egy számozatlan levél; ennek előlapján alul «Vege»; az utolsó lap üres. Az ajánló levél intézve van: Generoso ac Magnifico Domino Domino Davidi Vngnad, Libero Baroni in Sunegk & Pleyburg, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario etc. Domino suo gratiosissimo. A dedicatio szerint Beustnek «Enchiridion [de arte bene moriendi]» 1595-diki [frankfurti] kiadása után fordítva. Leirja Szabó Károly egy csonka példányról RMK. I. 315. sz. a. Teljesen ép példánya a British Museum könyvtárában.
Közli: *Kropf Lajos*. (Londonból.)

— **A Chronicon Budense londoni könyvpiacon.** A Hess-féle magyar krónika egy szép példánya a legközelebbi időben lett Londonban elérvezve. Ugyanis az 1722-től 1727-ig Lord Hope által különböző országokban gyűjtött, rendkívül értékes és ritkaságokban bővelkedő Hopetoun-i kastély könyvtára a f. 1889. évi február 25-től 28-ig lett Londonban elérvezve. Az ez alkalommal piacra került számos kézirat és ösnyomtatvány közt volt a Hess-féle Chronicon egy nagy lapszélekkel bíró, aranyozott bőrkötésbe kötött példánya, melyet £ 79-ért (948 frt) Quairitch londoni antiquar-könyvkereskedő vett meg. Az árverési katalógus szerint ezen 1473-diki budai nyomtatvány példányában számos kézirati jegyzet fordul elő és az egykori tulajdonos neve is fel van jegyezve «Gregorius Biccus (?) Budensis 1539».
E.

— **Fölkérés t. bibliographjainkhoz.** II. Rákóczi Ferencz fejedelem udvari testőrző palotás-ezredének parancsnoka, a később báróvá, kir. consiliáriussá, majd unghi főispánná lett *Szent-Iványi János* dandárnok — a ki igen literátus katonaember volt — 1708. ápril 10-én Husztról azt írja a fejedelemnek, hogy a «*Camera Obscurá-t*» olvasta, s ha nyugalma volna az elmélkedésre, magának is kedve volna annak czáfolatát megírni. «*Ha* — úgymond — *Militaris Scholae translatiója rajtam nem volna*, csak hozzá fognék De már ehhez fogván, kettőnek meg nem felelhetek, stb.» (Eredeti levél, az orsz. levéltár Rákóczi-lymbusában.) Szent-Iványi, a ki Rákóczinak bizalmas emberei közé tartozik vala: kétségtelenül fejedelmi ura megbizásából fordítá magyarra az említett tiszt- és altisztképző katonai szakkönyvet. S ha művét befejezte: Rákóczi minben valószínűség szerint ki is nyomatta azt s a pél-

dányokat hadi tisztjei között szétosztatta. Az 1708-iki viszonyokat tekintve, ennek a könyvnek *Kassán, Lőcsén vagy Bártfán* (e főfő kurucz nyomdákban) kellett nyomatni. Én azonban ily kiadványt nem ismerek; nagyon lekötelezne tehát tudós bibliographjaink közül az, a ki engem egy netalán létező ily példánynak, régi katonai irodalmunk érdekében, nyomára vezetne.¹

Budapest, 1889. december 25-én.

Thaly Kálmán, m. k.

— **A gróf Ráday-könyvtár**, mely, mint annak idején jelentettük, az utolsó években rendeztetett, *Szász Károly* ref. püspök úr intézkedése következtében megnyitották a közönségnek, mely azt naponkint délelőtt 11—1-ig használhatja. Ismerve a könyvtár gazdag irodalomtörténeti és egyháztörténeti forrásait, őszintén örvendünk, hogy a fővárosban ismét egy nagy könyvtár lett a kutatóknak hozzáférhetővé.

— **Barna Ferdinánd**, a múzeumi könyvtár tiszteletbeli öre, a m. tud. Akadémia levelező tagja és a «Magyar Könyv-Szemle» belmunkatársa, megrendült egészségi állapota következtében, 29 évi könyvtári szolgálata után folyó év május 1-jén nyugalomba vonult. Mint okleveles ügyvédet és a nagyváradi pénzügyigazgatóság fogalmazóját, 1860-ban nevezték ki a Nemzeti Múzeum könyvtárához segédörnek, hol néhai Mátray Gábor volt könyvtárőr mellett a nyomtatványoknál nyert alkalmazást. Midőn 1868-ban boldog emlékü báró Eötvös József vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, dr. Hegedűs Kandid Lajos miniszteri osztálytanácsos javaslatára a Nemzeti Múzeum könyvtárának szakszerű rendezését a müncheni rendszer mintájára elhatározta, s a rendezés költségeire az országgyűléstől rendkívüli országos dotatiót eszközölt ki, a rendezési munkálatok vezetésével Barna Ferdinánd könyvtári első segédört bizta meg, kit a müncheni könyvtári rendszer tanulmányozására államsegélylyel hat hétre Münchenbe küldött ki. Barna e tanulmányútjából visszaérkezve, a müncheni könyvtár mintájára megcsinálta a múzeumi könyvtár rendezési tervzetét, melyet a vallás- és közoktatási m. kir. miniszterium a végrehajtandó rendezésnél zsinórmértékül elfogadott és elren-

¹ Egykorú *kézirati példányról* is hálás örömmel vennék tudomást.

delte, hogy ezt a rendezésnél alkalmazandó napi díjasok elsajátítsák és vizsgát tegyenek belőle. Egyszersmind Barna Ferdinándnak tiszteletbeli őri czímet és rangot adományozott és rendkívüli munkálatok czímén évi 300 frt személyes pótlékot engedélyezett részére, melyet szolgálatának utolsó napjáig élvezett.

Ezenkívül a miniszter a rendezés tartamára a könyvtárhoz *Villecz Kamill* miniszteri titkár személyében miniszteri biztost nevezett ki, ki a rendezés administratív teendőit vezette s kinek, mint rendkívüli miniszteri meghatalmazottnak, fegyelmi ügyekben Barna Ferdinánd is, a rendelkezésére bocsátott napi díjasokkal együtt, alá volt rendelve. Ily auspiciumok alatt kezdte meg Barna Ferdinánd 11 napi díjassal, kik jobbára a budapesti egyetem bölcsészethallgatói voltak, 1869. január elején a Nemzeti Múzeum könyvtárának szakszerű rendezését, melyet hat év alatt, 1875 július havában fejezett be. Ezen rendezés forduló pontot képez nemcsak a Nemzeti Múzeum, de a hazai könyvtárak történetében, mert innét datálódik *a szakrendszer behozatala könyvtárainkban*, innét kezdődik egy új aera, melynek a magyarországi könyvtári és bibliographiai viszonyok örvendetes javulását köszönjük.

Ezen rendezés által a Nemzeti Múzeum könyvtára európai színvonalra emelkedett; a sok kisebb-nagyobb rendezetlen könyvgyűjteményből egy rendezett nagy államkönyvtár lett, melyben a szakrendszer elvei vitettek keresztül s hol az ekkorig hozzáférhetlen országos kincsek közkincsévé váltak a nemzetnek.

Ismeretes ugyanis, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtárában az alkotmányos aeráig a nyomtatványokból csak a szorosan vett Széchenyi-könyvtár és az új járulékok voltak rendezve, melyek a könyvtár többi könyvgyűjteményeitől elkülönítve kezeltettek. Ellenben a régi könyvgyűjtemények, milyenek: az Illésházy, Jankovich, Horvát, Sándor és más könyvtárak a könyvtári helyiség öt termében rendezetlenül, ölmagasságban egymásra felhalmozva heverték s a kutató közönségnek hozzáférhetők nem voltak. A könyvtárrendezési művelet tehát első sorban ezeknek feldolgozására irányult. Csak mikor ezen gyűjtemények már czédulázva, repertorizálva és felállítva voltak, került a sor a szorosan vett Széchenyi-könyvtárnak újból való fölvételére, melylyel a szakrendezés nagy munkája 1875-ben befejezést nyert. A rendezésnél a könyvtár összes könyvkészlete commassáltatott, ebből a duplumok

kiselejteztettek és a szebb példányok a gyűjteményre való minden tekintet nélkül a könyvtár részére megtartattak. A kevésbbé szép példányok pedig a duplumok közé kerültek és a könyvtár javára értékesítettek. Így hajtattott végre könyvtárunkban a rendezés nagy munkája, melyet akkor mint kulturtörténeti eseményt, a magyar közművelődés minden igaz barátja örömmel üdvözölt. Ezen eredményben az érdem oroszlánrésze kétségkívül *báró Eötvös József* volt miniszteré és *dr. Hegedűs Kándi Lajos* volt miniszteri osztálytanácsosé, kik a hazai közművelődésnek tettek szolgálatot, midőn a múzeumi könyvtár szakszerű rendezését elhatározták, s ennek keresztülvitelét a szükséges rendkívüli eszközök előteremtése által lehetővé tették. De nagy része van ebben azon férfiúnak is, ki a miniszter intencióját becsülettel végrehajtotta, a Nemzeti Múzeum könyvtárában egy külföldi tudományos rendszert sikerrel meghonosított, s ki a magyarországi könyvtárrendezés történetében a *tudományos szakrendszer* gyakorlati keresztülvitelével az úttörés nehéz munkáját végezte.

E rendszer ma is, 15 évi gyakorlat után, jónak és czélszerűnek bizonyult, s a könyvtár használhatóságának egyik nagyfontosságú tényezője. Ez tény, melyet mint szakembereknek elismerni kötelességünk. S tény az is, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtárának rendezése Barna Ferdinánd könyvtárnoki működésének marandó emlékét képezi, melyet az ő nevétől elválasztani nem lehet. E rendezés a boldog emlékü báró Eötvös Józsefnek nagyon szíven feküdt, ki a rendezési munkálatok haladásáról többször személyesen győződött meg, Villecz Kamillnak és Barna Ferdinándnak a rendezés vezetéseért elismerését fejezte ki s utóbbinak kilátásba helyezte azt, hogy a munkálatok befejezése után megfelelő jutalomban fog részesülni. A rendezés negyedik évében Villecz Kamill miniszteri biztos a könyvtárban viselt hivatalos állásáról leköszönt, s távozása után a miniszterium az administratív teendőket is Barna Ferdinándra ruházta, ki ezeket két évig végezte. Ez időben a könyvtár és Barna szerencsétlenségére történt, hogy két könyvtári díjnok a könyvtárból több száz forint értékű könyvet lopott, melyeket részint saját használatukra tartottak meg, részint pedig a fővárosi antiquáriusoknál értékesítettek. Ezen esetet felsőbb helyen Barna Ferdinánd administratív erélytelenségének tudták be, s midőn 1875-ben Mátray Gábor volt múzeumi könyvtárőr nyugdíjazta-

tása következtében a múzeumi könyvtárban a főnöki állás megüresedett, erre az ő mellőzésével a gróf Széchenyi-család javaslatára Fraknói Vilmost nevezték ki. Ez elkeserítette. Scrupulosus természete nehezen tudott megbarátkozni a gondolattal, hogy abban a könyvtárban, melynek rendezését ő vitte keresztül, most más fog disponálni. Aggódott, hogy az új rendszer, melynek szellemébe ő volt leginkább beavatva, s melyet nálunk gyakorlatilag még előbb ki kellett próbálni, az új főnök esetleg más szellemű dispositiója által ki lesz forgatva eredeti formájából, a könyvtárban zavart fog előidézni és az egész rendezés eredményét kérdésessé teheti. Aggodalma alap nélküli volt. Fraknói Vilmos a miniszterium által elfogadott rendszert respectálta s Barna Ferdinándot továbbra is a nyomtatványok csoportjának vezetésével bízta meg, hol a könyvek fölvételénél, meghatározásánál és osztályozásánál egészen önállóan működött. Ezen munkakör megfelelt Barna kívánságának is, de az új helyzettel őt ki nem békítette. Midőn 1879-ben Fraknói Vilmos a M. T. Akadémia főtítkárává történt megválasztása után a múzeumi könyvtártól megvált, Barnát másodszor mellőzték, s a gróf Széchenyi-család javaslatára Majláth Bélát nevezték ki a könyvtárhoz könyvtárőrnek. Ezen mellőztetést már könnyebben viselte el s lassan beletörődött új helyzetébe. Majláth is meghagyta őt eddigi munkakörében, melyet egész 1888. május 30-ig lelkiismeretesen töltött be. Ez évi június havában szélütés érte, melyből félév alatt szerencsésen kigyógyult, de a betegség testi és szellemi erején erős nyomot hagyott hátra. Még három havi szabadságot kért és kapott, s mikor ennek leteltével egészségi állapota nem állott helyre, nyugdíjaztatásáért folyamodott. Kérését a vallás- és közoktatásügyi miniszterium teljesítette, s őt buzgó szolgálatainak elismerése mellett 1889. május 1-jén 1200 forinttal nyugdíjazta. Barna nyugdíjaztatásával a Múzeum legtudósabb tisztviselőinek egyike vált ki az intézet kötelékéből, ki széleskörű erudíciójával, gazdag nyelvismeretével és jeles irodalmi munkásságával a könyvtár tudományos reputációját emelte, ki mint könyvtárrendező hat év alatt egész kis nemzedéket nevelt a könyvtártudományi disciplinának, s a múzeumi könyvtári rendszert a Nemzeti Casino, a képviselőház és más hazai könyvtárakban meghonosította. Az ő keze alól kerültek ki: Eötvös Lajos, Tipray Tivadar, a múzeumi könyvtár két elhunyt és Major Lajos az intézet mostani tisztviselője,

innét nyert *Basó* Ármin a képviselőházi, *Likavec* József az akadémiai és *Páldy* Lajos az egyetemi könyvtárnál alkalmazást, kik az ő vezetése alatt képezték ki magukat szakemberekké.

Az ő vezetése alatt mint napidíjasok részt vettek a rendezésnél: *Simonyi* Zsigmond, a budapesti egyetem mostani jeles tanára; *Évva* Lajos, a népszínház mostani igazgatója; *Zsilinszky* Endre, a szarvasi főgymnasium mostani igazgatója és mások, kik ma különböző pályán jeleskednek. Jó főnök, jó collega volt, kit mindenki szeretett. Most mikor megvált körünkől, kötelességünknek tartottuk könyvtári működéséről és érdemeiről ezen közleményben megemlékezni. Ezzel tartoztunk az ügynek és neki. Ez az egyedüli elismerés, melylyel 29 évi könyvtárnoki működésének mi adózhatunk.

— **Konstantinápolyi könyvtárbúvárlatok.** II. Abdul Hamid török szultán, ki 1877-ben a magyar nemzetnek a konstantinápolyi Eszki Szerájból 35 középkori latin kéziratot, köztük 12 Corvin-codexet nagylelkűen ajándékozott, nemzetünk iránti jóindulatának újabb jelét óhajtván adni, ez év folyamán Vámbéry Ármin nagynevű tudósunk által meghívta a M. T. Akadémiát a konstantinápolyi császári gyűjteményekben levő magyarországi vonatkozású kéziratok megvizsgálására. A M. T. Akadémia a török szultán ezen nagylelkű meghívását hálás köszönettel fogadta, annál is inkább, mert a Kubinyi-Henszlmann és Ipolyi-féle konstantinápolyi expedíció óta egyik forró vágya volt a konstantinápolyi császári kincstárban levő kéziratokat egy szakbizottsága által megvizsgáltatni. Ezen vágya azonban, daczára annak, hogy a Konstantinápolyba küldendő bizottság tagjait az utolsó 26 év alatt háromszor is megválasztotta, fájdalom, nem teljesülhetett és az expedíció közbejött akadályok miatt ekkorig létre nem jöhetett. Most azonban a török szultán kezdeményezéséből a várva várt expedíció, kedvező auspiciumok alatt létrejött. Az érdem első sorban Vámbéry Árminé, ki a török szultántól a meghívást a M. T. Akadémia számára kieszközölte, de nagy érdeme van ebben Tisza Kálmán miniszterelnök urnak is, ki az expedíció eszméjét melegen felkarolta, iránta Urunk királyunk Ő Felsége magas érdeklődését megnyerte és tőle az expedíció költségeire 6000 forintot eszközölt ki, melyet az Akadémia rendelkezésére bocsátott. Az expedíció anyagi része biztosítva lévén, az Akadémia a konstantinápolyi

császári gyűjteményekben eszközlendő kutatások keresztülvitelére kebeléből egy szakbizottságot küldött ki, mely Vámbéry Ármin rendes tag vezetése alatt Fraknói Vilmos akadémiai másodelnök, Thaly Kálmán rendes, Ábel Jenő és Csontos János levelező tagokból állt. A bizottság megalakulván, megállapította az expedíció programját és f. é. szeptember 19-én indult Konstantinápolyba, hova szeptember 21-én érkezett meg, az indóháznál ünnepélyesen fogadtatott és szept. 23-ikán az Eszki Szerájban, a mecsetek, a jeruzsálemi patriarchatus és a galatai lazaristák könyvtárában megkezdte a kutatásokat, melyek három hetet vettek igénybe. Ezen kutatások eredményéről a bizottság a M. T. Akadémia f. é. októberi összes ülésében tett általános jelentést. A részletes jelentés, mely a felkutatott kéziratokat érdemileg fogja ismertetni, ezután következik. Addig is érdekesnek tartjuk Thaly Kálmán bizottsági tag kutatásaiból a következő bibliographiai érdekességeket itt kiemelni:

Thaly Kálmán, Sir *White*, a konstantinápolyi angol nagykövettől egy magyar vonatkozású mult századi francia nyomtatványt kapott megtekintés végett. Thaly e műben II. Rákóczi Ferencz 1710-ki emlékiratának eddig ismeretlen fordítását ismerte fel. Eddig csak az eredeti magyar szövegről és ennek latin fordításáról volt tudomása. A magyar szöveget szintén ő fedezte fel az erdélyi Vargyas-család levéltárában, melyet aztán Szalay László adott ki a «Történelmi Kalászkok»-ban 1862-ben ezen a czímen: «Egy lengyel királyi tanácsosnak levele, melyet egy római birodalombéli úrnak irt Magyarország dolgairól». — Az érdekes leletet később fogja majd bővebben ismertetni.

A Rákóczi által többszörösen megajándékozott galatai St. Benoit-zárda könyvtárában végzett kutatás eredményeiből, mint könyvészeti adalékot kiemeljük, hogy a Fleury bibornok költségén kiállított díszes Calmet-féle művek 27 kötetét szintén Rákóczi adta a szerzetnek. Erről az egyes kötetek elején olvasható köv. egykorú bejegyzés tanúskodik: «Ex Dono Celsissimi ac Serenissimi Principis Transsilvaniae, Domini D. Francisci Ragozzi». Ugyane zárda kézi könyvtárában lett kutatóink előtt ismeretessé a 60-as években Gomin, L. Masutti és Morgari által szerkesztett «Le Sirene gia celebri di tutti i tempi» című olasz regénytár, melynek III. kötete «La Principessa Rákóczi» czímen a fiatal II. Rákóczi Ferenczet szerepelteti egy kalandos szerelmi históriában.

— **Paúr Iván** királyi tanácsos, a gróf Széchenyi-nemzetség nagyérdemű levéltárnoka, a magyarországi levéltárnokok nestora, a M. T. Akadémia levelező tagja, a múzeumi könyvtár egykori tisztviselője, a tudományos világban félszázad óta előnyösen ismert érdemes tudós, régész, történetbúvár és gyűjtő, ki a magyar tudományos közeletben és szakirodalomban mint régész és oklevélbúvár az úttörők régi gárdájához tartozott, 1888. decz. 17-én Sopronban 83 éves korában meghalt. Alapos képzettségű és sokoldalú műveltségű férfiú volt, ki élte fogytaig kedvencz tudományának élt és több irányban hasznos tevékenységet fejtett ki. Az ötvenes években a Nemzeti Múzeum könyvtárában mint szerény állású hivatalnok ő kezdte meg a könyvtár okleveleinek lajstromozását, melyekből több ezeret dolgozott fel. Az ő czédulái a könyvtár oklevél-catalogusának alapját képezik s szabatoságuk által tűnnek ki. Innét Sopronba költözött, hol a gróf Széchenyi-család a gróf Széchenyi-nemzetségi levéltár levéltárnokává nevezte ki, mely tiszteben élte fogytaig működött. Érdekesnek tartjuk fel-említeni, hogy a boldogult az ötvenes években egy Corvin-codexet is birt gyűjteményében, melyet bizonyos *Schalhammer*, akkori soproni postatisztnek ajándékozott, kitől azután a codex vásárlás útján a salzburgi császári és királyi Studien-Bibliothekba került, hol jelenleg is megvan. A kéziratnak *Herodiani Historiarum Libri VIII ab Antonio de Bonfinis e graeco in latinum traducti et Mathiae Regi dicati* a czíme, s ismertetését először a «Magyar Könyv-Szemle» 1881-iki folyamában, másodszor a «Könyvkiállítási Kalauz»-ban adtuk. Végül kiemeljük még, hogy a boldogult hátrahagyott kézirat-, oklevél- és régiséggyűjteményét a sopronmegyei régészeti társulatnak ajándékozta, miáltal ezen történeti emlékeket a szétdaraboltatástól megmentette.

— **Két eladó Corvin-codex Angliában.** A tudományos világban ismeretes *Sir Thomas Philipps* cheltenhami könyvtára, mely 4000 kötetet meghaladó középkori kézíratainak gazdagságával és ritkaságával méltán az elsőrendű európai nyilvános könyvtárak kéziratgyűjteményeihez sorakozik. Ezen kéziratgyűjtemény, mely magántulajdon levén, jó ideig csak magas belépti díj mellett volt használható, újabb időben azon változáson ment keresztül, hogy a végrendelet szerinti örökösök a nem Angolországra vonatkozó kéziratokat áruba bocsátották és pedig a rendelkező tulaj-

donos eredeti intentiója szerint úgy, hogy ezekre, a magángyűjtők kizárásával, csakis *nyilvános könyvtárak* reflectálhatnak. Ezen rendelkezés következtében a francia, olasz, német és belga kormányok Sir Thomas Philipps gyűjteményéből nagy összegekért több, hazájokra vonatkozó kéziratot vásároltak, a mint ezt az európai szaklapokban az utolsó időben megjelent közleményekből tudjuk.

Ezen kéziratgyűjteményben, a mint ez a kéziratokról a harminczas években megjelent catalogusból ismeretes, vannak magyarországi vonatkozású codexek is, sőt van két kétségtelen kézirat Mátyás király könyvtárából, melyekre ezennel felhívjuk az illetékes körök figyelmét. Ezek: a) «*Caecilii Cypriani, Liber de habitu virginis*» című, 4361. jegyű latin kézirat, mely ívrétben (828+227 milliméter) a Vespasiano Bisticci kéziratok ízlésében van kiállítva s a XVIII. század-ban a lamoignon-i könyvtárból került mostani birtokosához. — Továbbá: b) «*Titus Livius: De Secundo bello punico*» című és 3010. jegyű kézirat, mely kis ívrétben (362+245 milliméter) szintén a Vespasiano Bisticci kéziratok ízlésében van kiállítva, s a bécsi udvari és a császári hithizományi könyvtár Livius Corvin-codexének szakasztott mása, a mennyiben ezt is ugyanazon scriptor: *Johannes Franciscus de Sancto Geminiano* másolta.

Ezen két Corvin-codexre felhívjuk az illetékes körök figyelmét s az ügy, valamint a külföldön levő hazai történeti műemlékek mindnyájunk által óhajtott visszaszerzése érdekében kívánjuk, hogy Mátyás király könyvtárának ezen piacra került emlékeit akár rendkívüli országos dotációból, akár közadakozásból a Nemzeti Múzeumnak biztosítsák. A codexek áráról legközelebb positív adatokkal szolgálhatunk.

— **Mosonyi Antal**, múzeumi könyvtári laborans, f. é. január 7-én könyvtári szolgálatban szerzett tüdőgyulladás következtében elhunyt. A boldogult 20 évig szolgálta a könyvtárt s ez idő alatt értelmességével, megbízhatóságával, egyszerűségével, helyi és irodalmi ismereteivel igen jó szolgálatot tett a könyvtárnak. Nyílt, gyakorlati esze hamar kiismerte magát a müncheni rendszer titkaiban. A rendezés alatt a könyvtár minden könyve az ő kezén ment keresztül, ő emelte ki a rendezetlen tömegből a lajstromozandó könyveket és ő állította fel ismét a lajstromozottakat a székre-

nyekben. Hasonlóképen a kettős példányokat is ő helyezte el a kiselejtezetek közé.

Ezen művelet által sok könyvnek a címét megjegyezte magának, s 20 évi szolgálatában a rendezésnél szerzett ismereteit annyira gyarapította, hogy ezekkel és a könyvtári technikában szerzett tapasztalásával a könyvtárnak és a közönségnek igen hasznos szolgálásokat tett. Ügyessége és könyvtárnoki temperamentuma közmondásossá vált. Ő a könyvtári gépezetben egy alárendelt, de fontos kerék volt, melynek működésére elüljárói méltán súlyt fektettek. Az utolsó években a könyvkedvelők által kultivált könyvtisztítási mesterséget is elsajátította s ebben is szép haladást tett. Halálát mindnyájan őszinte részvéttel fogadtuk, mert éreztük, hogy sok idő fog eltelni addig, míg egy másik szolga megszerzi magának azokat az ismereteket, melyekkel ő rendelkezett, és azon úgyszeretetet, melyet benne mindnyájan csodáltunk. — Nyugodjék békében!

— **A múzeumi könyvtár nevezetesebb szerzeményei 1889-ben** című közleményünket, mely az év folyamán szerzett nevezetesebb nyomtatványokat, kéziratokat, okleveleket, fényképmásolatokat részletesen ismerteti, továbbá a hazai könyvtárak és antiquariusok közrebocsátott jegyzékeiről szóló szemlénket, mely a magyar bibliographiai irodalom örvendetes haladásáról tanuskodik, térszüke miatt a «Magyar Könyv-Szemle» 1890-ik évi folyamának I. részére, mely sajtó alatt van s rövid idő múlva fog szétküldetni, kénytelenek voltunk elhalasztani.

— **Figyelmeztetés.** A «Magyar Könyvszemle» 1888-dik évi folyamának könyvészeti mellékletét, továbbá az 1889-diki egész folyamot, mely a rendes évszám terjedelmét *két ívvel haladja meg*, a jelen kötettel egyszerre veszik olvasóink. Az 1890-diki folyamnak első részét, mely sajtó alatt van néhány nap múlva s a második részt 1890 végén fogjuk szétküldeni. Addig is t. előfizetőink szives türelmét kérjük.

KIMUTATÁS

a «Magyar Könyv-Szemle» 1889. évi folyamában felsorolt könyvekről.

A) Magyar nyelven megjelent művek szakok szerint: Hit- és erkölcs-tudomány 71. Bölcsészet és szépirodalom 36. Nyelvtudomány 41. Nyelvészet, szótárak: *a)* magyar 17, *b)* vegyes 9. Ókori remekírók kiadásai, fordításai és ismertetései 19. Történelem és segédtudományai: *a)* magyarországi 49, *b)* vegyes 41. Életrajzok 38. Irodalomtörténet: *a)* magyarországi 43, *b)* vegyes 27. Könyvjegyzék 11. Földrajz 32. Térképek 7. Jog- és államtudomány, nemzetgazdaságtan: *a)* magyarországi 78, *b)* törvények, rendeletek, törvényjavaslatok és országgyűlési irományok 127. Természeti és technikai tudomány 53. Orvostudomány 31. Mennyiségtan 13. Gazdaságtan, sport 65. Hadászat 11. Ipar, kereskedelem, forgalom 59. Szépirodalom: *a)* eredeti 197, *b)* fordítások 103. Népoktatási és iskolakönyvek, egyházi és iskolai értesítők 573. Ifjúsági és népszerű iratok 78. Különféle beszédek 52. Egyleti, egyházi, társulati stb. dolgok, évkönyvek 93. Naptárak 133. Művészetek 31. Társadalmi és politika 74. Encyclopaediák, vegyesek 97.

B) Hazai nem-magyar nyelven megjelent művek nyelvek szerint:

Német: *a)* mű 162, *b)* iskolai értesítő 18, *c)* naptár 23.

Tót: *a)* mű 28, *b)* naptár 7.

Szerb: *a)* mű 14, *b)* naptár 6.

Horvát: *a)* mű 27, *b)* naptár 5, *c)* iskolai értesítő 3.

Olasz: *a)* mű 3, *b)* iskolai értesítő 2.

Francia: mű 4.

Latin: *a)* mű 15, *b)* directorium 3, *c)* ordo 2, *d)* schematismus 14.

C) Hazánkat érdeklő külföldi munkák nyelvek szerint: német 63. francia 4, olasz 2, finn 1, román 3, lengyel 2.

A) Magyar nyelvű munka 2309

B) Hazai nem-magyar nyelvű munka 337

C) Hazánkat érdeklő külföldi munka 75

Összesen 2721

A MAGYAR IRODALOM 1889-BEN.

ÖSSZEÁLLÍTTA

HORVÁTH IGNÁCZ.

Ezen jegyzékbe azon nyomtatványok vétettek fel, melyek 1889-ik évszámmal vannak jelölve. Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. A nyomdász vagy nyomdaintézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, melyeknek kiadója nem ismeretes. Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaikból egy példányt az ár megjelölésével, a M. N. Múzeum könyvtárába beküldeni sziveskedjenek.

Abbé Prevost. Manon Lescant és Desgrieux lovag. (Ruzicska Ármin. 8r. 208 l. Ára 1 frt.)

Abczug! vagy néhány porció fekete leves. A német szó mellett kardoskodó «gutgesinnt» gyászmagyarkák nyaka közé találja Bús magyar. (Löbl D. nyomdája. 8r. 8 l. 10 kr.)

Abonyi Lajos. A pénzes molnár románcza. Regény. (Egyetemes regénytár. IV. évf. 12. köt. Singer és Wolfner 8r. 150 l. ára 50 kr.)

About Edmund. A hegyek királya. Két kötet. (Pallas. 8r. 145 és 156 l. ára 1 frt 60 kr.)

Acsády Ignác. A magyar jobbágy-népesség száma a mohácsi vész után. Székfoglaló értekezés. (Értekezések a történettudomány köréből. XIV. köt. 3. sz. Akadémia. 8r. 45 l. ára 30 kr.)

Acsay Ferencz. A prózai műfajok elmélete. (Kókai Lajos. N. 8r. XI. 790 l. ára 5 frt.)

Ahn F. Gyakorlati vezérkönyve a francia nyelv gyors és könnyű megtanulására. Mutschenbacher-féle magyar átdolgozás alapján újra átdolgozta Havas Adolf. (Athenaeum. 8r. 200 l. ára 70 kr.)

Ahn-Erényi. Gyakorlati tanfolyam a német nyelv gyors, alapos s könnyű megtanulására. Nyelvtani jegyzetekkel ellátva és a felső nép- és polgári leányiskolák tantervéhez alkalmazva. A hatodik átvizsgált és javított kiadást sajtó alá rendezte dr. Bokor József. (Lampel R. 8r. 176 l. ára 60 kr.)

Alapszabályai, A magyar cukoripar-részvénytársaság. Statuten der ungarischen Zuckerindustrie-Actiengesellschaft. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 33 l. ára ?)

Alapszabályai. Az angol-kisasszonyok budapesti «Sancta Maria» nevelő intézetében a szeplőtlen fogantatás cím alatt felállított Mária con-gregáció. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 21 l. ára ?)

Albrecht János. Német nyelvtan közép- és polgári iskolák számára. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 100 l. ára 60 kr.)

Albrecht János. Német olvasókönyv. Gyakorlatokkal és nyelvtannal. I. kötet. A gymnasiumok III. osztálya számára. (Pozsony. Stampfel K. 8r. 177 l. ára 1 frt.)

Államvasutak, Magyar kir. Útmutatás a közönséges teherszállítmány-ként feladott darabáruk kezelése iránt. (Légrády testvérek. 8r. 112 l. ára ?)

Államvasutak, Magyar kir. XLV. A Sziszek-Ujgradiskai vonalon közle-kedő vonatok menetrendje. 1889. Fahrordnung etc. (Légrády testvérek. 8r. 16 l. ára ?)

Államvasutak, Magyar kir. Gépészeti szakosztály. Egyezményi árjegy-zékek a műhelyek részére. XI. füzet. Műszereszek egyezményi árai. (Légrády testvérek nyomdája. 4r. 16 l. ára ?)

Állapotok, Honti. Egy évi korrajz. 1888. áprilistól 1889. májusig. (Wodianer F. és fiai nyomdája. 8r. 72 l. ára ?)

Állatkert. Leporello-Album. Kemény papíron. (Pozsony. Stampfel K. 4r. ára 2 frt 50 kr.)

Id. gróf Almásy Kálmánnak, Alperesi értesítése, Joh. Jak. Eibler által ellene 21700 frt és 2480 frt kár megtérítése iránti perében. (Rudnyánszky A. nyomdája. 2r. 8 l. ára ?)

Álmoskönyv, Legujabb és legbiztosabb nagy. (Nagy-Kanizsa. Fischer Fülöp. 8r. 160 l. ára 40 kr. Közép 8r. 80 l. ára 20 kr. Kis 8r. 32 l. ára 10 kr.)

Altai S. Henrik. A 7. számú kérés. Vigjáték. (Hatvan. Jámbor Tivadar. 8r. 23 l. ára ?)

Alvinczy Sándor. A Saharában. Utirajzok és tanulmányok. (Franklin-társulat. 8r. 243 l. 35 képpel, ára 1 frt 60 kr.)

Ambrozovics Meszlényi Ilona. A meghallgatott ima. Elbeszélés az ifjuság számára. (Ifj. Nagel Otto. 8r. 163 l. ára 1 frt 80 kr.)

Ambrus István. A socialismus. Pályanyertes mű. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8r. 244 l. ára 1 frt 30 kr.)

Andrássy Gyula gróf beszéde a véderő-törvényjavaslat tárgyában. (Olcso könyvtár. 261. sz. Franklin-Társulat. 16r. ára 20 kr.)

Ifj. Apáthy István. A piócafélék külső alaktanáról. (Kivonatos közlés 27 ábrával. Dolgozat a budapesti kir. m. tud. egyetem zoologiai s compara-tiv anatomiai intézetéből, a nápolyi zoologiai megfigyelő állomáson kiegészítve. (Értekezések a természettudomány köréből. XIX. köt. 3. sz. Hornyánszky V. 8r. 87 l. ára 60 kr.)

Ifj. Apáthy István. A magyarországi pióczák faunája. Rendszertani essay. (Math. és természettud. közlemények. XXIII. köt. 4. sz. Akadémia. 8r. 303—371 l. ára ?)

Arany János hátrahagyott iratai és levelezése. Teljes. I—IV. kötet. Hátrahagyott versei. Prózai dolgozatok. Levelezés. (Ráth Mór. 8r. 556, 573 XLIII, XIX, 496 és 473 l. ára 15 frt 60 kr.)

Arany János hátrahagyott iratai. II. kötet. Prózai dolgozatok. Album kiadás. (Ráth Mór. N. 8r. 574 és XLIII. l. ára 5 frt 50 kr.)

Arany János hátrahagyott prózai dolgozatai. (Ráth Mór. 8r. 574 és XLIII l. ára 4 frt.)

Arany János hátrahagyott versei. Két kötet. (A magy. nemz. családi könyvtára. LXI. LXII. Ráth Mór. 8r. 287, 248 l. ára 3 frt 20 kr.)

Arany-könyv. Leporello-Album. Kemény papíron. (Pozsony. Stampfel Károly. 4r. ára 2 frt 50 kr.)

Aranyosi József Celestin. Szív és lant. Versek. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 250 l. ára 1 frt 50 kr.)

Archimedes. Szilárdságtan kérdésekben és feleletekben. (Grünbaum Ármin. 8r. 136 l. ára ?)

Archivum Rákócziánium. II. Rákóczi Ferencz levéltára bel- és külföldi irattárakból bővíve. Első osztály. Had- és belügy. Szerkeszti Thaly Kálmán. X. kötet. II. Rákóczy Ferencz levéltára első osztály I—IX. kötetéhez. Közli Thaly Kálmán. (Akadémia. 8r. 250 l. ára 1 frt 60 kr.)

Armbruster Jakab és Nagy Sándor. Magyar Compass. Pénzügyi évkönyv 1889—90. Kiadja özvegy Mihók Sándorné. (Brózsza Ottó nyomdája. 8r. XII, 688 l. ára 6 frt.)

Árszabály. Vasúti menet. Az 1889. évi augusztus hó 1-én életbe lépő zóna-rendszabály szerint számítva Nyiregyháza állomásról. (Nyiregyháza. Tarczali Dezső. ára 10 kr.)

Aszalay Dániel. A barna lányka dalaiból. Költemények. (Debreczen városi nyomda. 8r. 31 l. ára ?)

Atlasz. Iskolai. Középtanodák, polgári és kereskedelmi iskolák használatára. Szerkesztette Kozma Gyula. 5. kiadás. (Dobrowsky és Franke. N.4r. 34 térképpel, ára 70 kr.)

Áts Benjamin. Bold. szűz Mária közép arany koronája, azaz: imádásos és énekeskönyv az ájtatos ker. kath. hajadon és istenfélő asszonyi hiveknek lelki üdvök elnyerésére. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 401 l. ára ?)

Átszámítása. Távolságmérővel megmért ferde vonalak, vízszintesre. (Magy. kir. államnyomda. 8r. 15 l. ára ?)

Atticus. Új korszak és politikai programja. (Athenaeum r.-társulat. 8r. 155 l. ára 1 frt 30 kr.)

Babik József. A szenvedő Jézus győzelemjelvényei. Nagybjóti beszéd-sorozat. (Szűts és társa. 8r. 110 l. ára 80 kr.)

Bácsi József. A kis magyar, mint köszöntő. Új, teljes gyűjteménye magyar köszöntések- és leveleknek versekben és folyó beszédben újév-, születés- és névnapra, atya, anya, nagyszülők, nagybátya, nagynéne, kereszt-szülők, gyámok és jóltevőkhez, valamint iskolai beszédekkel tanítók és növendékek számára. Függelékül köszöntések német, franczia, angol, olasz és latin nyelven. (Lampel Róbert. 16r. 352 l. ára 80 kr.)

Bakó Samu, Frühwirth Károly és Posch Lajos. Magyar nyelvtan és olvasókönyv német tannyelvű népiskolák számára. I. rész. 1—2. évfolyam. 5. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 96 l. ára 30 kr.)

Baksay Sándor. Rudolf királyfi emlékezete. II. kiadás. (Kunszentmiklósi reform. egyház. 8r. 15 l. ára ?)

Baksay Sándor. Rudolf királyfi emlékezete. Harmadik kiadás. (Kókai Lajos. 8r. 15 l. ára 20 kr.)

Baky Gedeon. Az urbér. Elméleti és gyakorlati kézikönyv. Kiegészítve a birtok-szabályozások folytán szükségessé vált telekkönyvek átalakítása tárgyában kiadott igazságügyminiszteri szabályrendelettel és a telekkönyvi betétek szerkesztéséről intézkedő, 1886: XXIX. t.-cz. az ennek végrehajtása tárgyában kiadott utasítással és igazságügyminiszteri rendeletekkel. (Szabadka. Székely. 8r. 507 l. ára 5 ft.)

Balás Árpád. Általános és különleges mezőgazdasági növénytermelés. Gyakorló és tanuló gazdák használatára. Első kötet. Általános növénytermelés. Hensch Árpád közreműködésével teljesen átdolgozott, tetemesen bővített és jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8r. VII, 515 l. 258 ábrával, ára 5 ft.)

Balás Árpád. Általános és különleges mezőgazdasági növénytermelés. 2-ik kötet. Hensch Árpád közreműködésével tetemesen javított és bővített kiadás. (Lampel Róbert. 8r. XII, 417 l. ára 4 ft.)

Balassa József. Magyar olvasókönyv poetikai és retorikai bevezetéssel. Kereskedelmi és középiskolák használatára. I. kötet. Az I. osztály számára. (Lampel Róbert. ára 1 ft 50 kr.)

Balassa József. Kereskedelmi zsebszótár I. II. Német-magyar és magyar-német rész. Kereskedelmi középiskolák és akadémiák használatára. (Székesfehérvár. Singer Ede. 16r. 174, 158 l. ára 1 ft 60 kr.)

Balaton Géza. Népiskolai nyelvtani eredménytár és a polgári ügyiratok nemei. III. kiadás. (Óbecse. Szerző. 8r. 16 l. ára ?)

Ballagi Károly. Földrajz népiskolák számára. I—II. évfolyam, a 4—5. osztály tananyaga. 6. és 5. kiadás. (Franklin-társ. nyomdája. 8r. 44, 64 l. ára 20, 30 kr.)

Baló Tassilo. A salonok betege. (Lauffer Vilmos. 8r. 152 l. ára 1 ft.)

Balog István. Ujabb költemények. (Nádor Kálmán. 8r. 208 l. ára 1 ft 50 kr.)

Balogh József. Halotti bucsúztatók. (Székesfehérvár. Klökner Péter. 8r. 95 l. ára 40 kr.)

Balogh Tihamér. Magán-egészségtan. (Diätetika). Vezérfonal felsőbb leányiskolák, polgári leányiskolák és tanítónő-képzők számára. (Grill Károly. 8r. 157 l. ára 1 ft.)

Balogh Tihamér. Első segedelem hirtelen előforduló betegségek- és baleseteknél a homöopathiak eljárása szerint. (Jármay Gyula gyógyszerész. 8r. 38 l. ára 60 kr.)

Bandi. A kis. festészeti remekei. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. ára 1 ft 20 kr.)

Bánfalvi Lajos. Közel és távol. Elbeszélések. (Révai testvérek. 8r. 164 l. ára 1 ft.)

Bánóczi József. Emlékbeszéd Greguss Ágost felett. (A magyar tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszéd. V. kötet 8. szám. Akadémia. 8r. 23 l. ára 20 kr.)

Bánóczy Gyula. A gyermek-ápolásról. (Révai Leo. K 8r. 64 l. ára 60 kr.)

Bárány Ignác. Magyar nyelvkönyv. I—II—III. füzet. Nyelvoktatás az egyszerű és összetett mondat körében. Szókötés és fogalmazás. A népiskolák III., IV. és V—VI. osztályai növendékeinek. Átdolgozta Bárány Gyula. 17., 13., 8. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8. r. 43, 95, 83 l. ára 24, 40, 36 kr.)

Bárány Ignác. Harmadik Olvasókönyv. A kath. népiskolák harmadik osztálya számára. XXII. kiadás. (Szent-István-társulat. 8r. 174 l. ára 24 kr.)

Bárány Ignác. Negyedik Olvasókönyv. A kath. népiskolák negyedik osztálya számára. XIII. kiadás. (Szent-István-társulat. 8r. 217 l. ára 30 kr.)

Bárány Ignác. Abécés-könyv. Katholikus népiskolák számára. XXXV. kiadás. (Szent-István-társulat. 8r. 67 l. ára 10 kr.)

Barna J. Magyarország története párhuzamos alkotmányunk vázlatával és a főbb világesemények függelékével. Népiskolák használatára. Ötödik kiadás. (Ifj. Nagel O. 8r. 70 l. ára 30 kr.)

Baross Gábor m. k. közmunka és közlekedésügyi miniszter jelentése a m. k. postatakarékpénztár 1887. évi működéséről és az elért eredményről. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 4r. 107 l. ára ?)

Bartalus István. Vázlatok a zene történelméből. I. kötet. 2. kiadás. (Vallás- és közokt. m. k. miniszterium. 8r. 387 l. ára ?)

Bartek Lajos. A növényvilág vampirjai. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 37 l. ára ?)

Bartók Lajos. Erdőzúgás. Költemények. (Athenaeum. 8r. 187, V l. ára 1 frt 50 kr.)

Bartók Lajos. Téli regék. Elbeszélő költemények. (Légrády testvérek nyomdája. 4r. 83 l. ára ?)

Bartók Lajos. Haluska Benedek. Bohózat 3 felvonásban. (Ifj. Nage Ottó. 8r. 103 l. ára 80 kr.)

Bartók Lajos. Haluska Benedek. Eredeti bohózat 3 felvonásban énekkel és tánczczal. (Népszínház másora. 20. Ifj. Nagel Ottó. 8r. 103 l. ára 70 krajczár.)

Báthory Nándor. Állat- és növénytan a reáliskolák alsó osztályai számára. A legújabb tanterv és útastítás nyomán. Első kötet az I. osztály számára. 1 táblázattal és 226 ábrával. (Lampel Róbert. 8r. 240 l. ára 1 frt 20 krajczár)

Báthory Nándor. Állat- és növénytan a reáliskolák alsó osztályi számára. Az előírt tanterv nyomán 70 képpel. (Lampel Róbert. 8r. 100 l. ára 40 krajczár.)

Báthory Nándor. Növénytan. A polgári fiúiskolák, polgári leányiskolák és az elsőbb rendű felsőbb leányiskolák számára. Egy gyümölcs-táblával és 220 ábrával. (Lampel R. 8r. VI, 191 l. ára 1 frt.)

Batizfalvy István. Keresztén erkölcsan az evangéliumi középiskolák felsőbb osztályai számára. Palmer, Harlesz és Petri után. 2-ik kiadás. (Kókai Lajos. 8r. 80 l. ára 70 kr.)

Batizfalvy Sámuel. Emlékbeszéd Rózsay József felett. (A magyar t. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszéd. V. köt. 10. szám. Akadémia. 8r. 26 l. ára 20 kr.)

Bátori Lajos. Elemi énekoktatás. I. rész. Hallás utáni énekoktatás. (Lauffer Vilmos. 8r. 36 l. ára 24 kr.)

Báttaszéki Lajos. Mi a teendő a véderőre vonatkozó törvényjavaslat-tal szemben? (Arad. Bettelheim testvérek. 8r. 22 l. ára 30 kr.)

Baumgarten Izidor. A tett azonosságának kérdéséhez. Vélemény a X. magy. jogászgyűlés számára. Különös tekintettel a magyar eljárási javaslatokra. (Pfeiffer Ferdinánd. 8r. 86 l. ára 80 kr.)

Baunard. A hit küzdelme. Életrajzi és hitvédő tanulmányok. Első csoport: A kétely és áldozatai századunkban. A hetedik francia kiadás után fordítva. (Hunyadi Mátyás nyomda. 8r. 267 l. ára ?)

Bayard. Az első férj. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők szinpadja. 8. sz. Pfeiffer Ferdinánd. K.8r. 31 l. ára 40 kr.)

Beiktatása, Szentmártoni Radó Kálmánnak a dunántúli ág. hitv. evang. egyházkerület felügyelőjének. Sopronban 1889. augusztus 21-én. Szerkesztette Gyurácz Ferencz. (Sopron. Löffler Károly nyomdája. 8r. 24 l. ára ?)

Békési Gyula. Elemi latin nyelvtan. Alaktan gymnasiumok I. osztálya számára. IV. kiadás. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8r. 172 l. ára 1 frt 20 krajczár.)

Békési Gyula és Illés Gyula. Közönséges számtan középiskolák számára. I. füzet. A középiskolák első osztálya számára. (Hornýánszky Viktor. 8r. 96 l. ára 60 kr.)

Békési Gyula és Illés Gyula. Közönséges számtan a középiskolák II. oszt. számára. II. kötet. (Hornýánszky Viktor. 8r. 123 l. ára ?)

Békésy Károly. Kolozsvár közigazdasági múltja és jelene (Kolozsvár. Burckhardt Ágoston. 8r. 73 l. ára 50 kr.)

Belicza József. Magyar nyelvtani kézikönyv. I. füzet. A népiskolák II. osztályu növendékei számára mondattani alapon. (Lampel R. 8r. 46, II l. ára 15 kr.)

Belicza József. Magyar nyelvtani kézikönyv. II. füzet. A népiskolák III. osztálya növendékei számára minta-olvasmányi alapon. 3-ik átnézett kiadás. (Lampel R. 8r. 69 l. ára 20 kr.)

Belicza József. Népoktatási törvények és rendeletek gyűjteménye. Különös tekintettel Budapest főváros községi tanintézetekre. Hivatalos adatok alapján. (Hornýánszky Viktor. 8r. 497 l. ára 1 frt. 60 kr.)

Beliczay Jónás. Műveltség és nyelvismeret. Felolvasás. (Kecskemét. Gallia. 8r. 38 l. ára 30 kr.)

Bella Lajos. Paur Iván. Különlenyomat a «Sopronból». (Sopron. Löffler Károly nyomdája. 8r. 76 l. ára ?)

Benedek Elek. Karácsonyfa. Képeskönyv. (Singer és Wolfner. N.8r. 22 l. ára 1 frt 50 kr.)

Benedek Pál. Árvízveszélyek és védelmi munkák. (Légrády testvérek. 8r. 20 l. ára ?)

Beniczkyné Bajza Lenke. A hegység tündére. (Egyetemes regénytár. V. évf. I. köt. Singer és Wolfner. 8r. 151 l. ára 50 kr.)

Beniczkyné Bajza Lenke. A hegység tündére. Regény. II. kötet. (Egyetemes regénytár. V. évf. II. köt. Singer és Wolfner. 8r. 208 l. ára 50 kr.)

Beniczkyné Bajza Lenke. Előítélet és fölvilágosultság. Regény 3 kötetben. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8r. 964 l. ára 5 frt.)

Beniczkyné Bajza Lenke munkái. VII. és VIII. kötet. A hol a cipő szorít. A fekete könyv. Elbeszélések. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8r. 96 és 144 l. ára 1 frt 50 kr.)

Beniczkyné Bajza Lenke. Szabály ellen. Regény. (Athenaeum r. társulat. 8r. 258 l. ára 1 frt 20 kr.)

Benke István. Isten országa. Templomi és iskolai beszédek gyermekek és ifjak istentiszteletére és vallástanítására. Vaughan Jakab, Molenkamp C. J. és Stanley Arthur művei után. 2 kötet. (Sepsi-Szent-György. Kókai Lajos 8r. XI. 145. VIII, 148 l. ára 2 frt 20 kr.)

Benkő Gyula. Magyar könyvkereskedői szokásjog. (Különlenyomat a «Jog»-ból. Pallas részvény-társaság. 8r. 20 l. ára 30 kr.)

Benyovszky Móricz gróf életrajza. Saját emlékiratai és útleírásai. Képekkel, térképekkel és autographokkal. Harmadik kötet. Saját emlékiratok és útleírás. Második kötet. Kép- és autograph-mellékletekkel. (Ráth Mór. 8r. 423 és II l. ára füzve 3 frt 60 kr.)

Berczik Árpád. A protekció. Eredeti vigjáték három felv. (Olcsó könyvtár. 250. sz. Franklin-társulat. 16r. 178 l. ára 30 kr.)

Berde Sándor. Jézus vallása a három első evangyliom szerint. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 8r. 84 l. ára?)

Berecz Ede. Népszerű vegytan az ásványok ismerletésével és a föld alakulásának rövid történetével. Leányiskolák számára és magánhasználatra. 94 ábrával. (Dobrowsky és Franke. 8r. IV, 132 l. ára 90 kr.)

Berecz Ede és Erney József. Dalfüzér, egy és több szólamu dalok gyűjteménye. Felsőbb leányiskolák és magán növendékek használatára. Első rész. Negyedik kiadás. 107 egy és kétszólamu dal. (Dobrowsky és Franke. 8r. 64 l. ára 60 kr.)

Berecz Ede és Erney József. Dalfüzér, egy- és többszólamu dalok gyűjteménye. Harmadik bővített kiadás. Szerkesztette Erney József. (Dobrowsky és Franke. N.8r. 48 l. ára 50 kr.)

Berényi Pál. A könyvvitel és kereskedelmi levelezés kézikönyve. A vallás- és közoktatásügyi m. királyi miniszter 1885. évi 29,801. sz. alatt kelt utasítása szerint alsófoku kereskedelmi iskolák számára. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 156 l. ára 70 kr.)

Berger Ignác. A csecsemő táplálkozásáról és azon káros hatásokról, melyek a nőre háromolhatnak, ha az nem szoptat, habár egészsége azt megengedhetné. Népszerű dolgozat gondos anyák számára. (Lampel R. 8r. 29 l. ára 40 kr.)

Berges Fülöp. Amerikana. Ford. Udvardi Lajos. (Útközben. II. Grimm Gusztáv. 8r. 103 l. ára 60 kr.)

Berges Fülöp. Amerikana. Humorisztikus rajzok az amerikai élethől. (Grimm G. 8r. 103 l. ára 60 kr.)

Bernauer Izidor. Gázfűző és fűtő-készülékek. (Kilián Frigyes. 8r. 20 l. ára 30 kr.)

Berryer Péter Pál válogatott törvényszéki beszédei. (Jogász-könyvtár. 1. füz. Révai testvérek. 8r. 64 l. ára 35 kr.)

Berryer Péter Pál válogatott törvényszéki beszédei. (Jogász-könyvtár. 2. füz. Révai testvérek. 8r. 65—112 l. ára 35 kr.)

Bert Paul. Utazások és vadász-kalandok. Elbeszélések az állatvilágból. Ford. Simonyi Jenő. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 291 l. ára 2 frt 20 kr.)

Bessenyei József. A fényképek előállítás. Kézikönyv a fényképészet kezdő műkedvelői számára. (Lampel R. 8r. 79 l. ára 60 kr.)

Beszédek, melyek a kolozsvári magyar kir. tudományegyetem 1889. május 29-iki pályadíj-kiosztási ünnepélyén tartattak és a négy tudománykar jelentései a pályázatok eredményéről, valamint az új pályatételekről. (Kolozsvár. «Magyar Polgár» nyomdája. 8r. 134 l. ára ?)

Beszédek, melyek a kolozsvári m. kir. tudomány-egyetem 1889—90. tanévi rectora és tanácsának beigtatása alkalmából 1889. évi szeptember 8-án tartattak. (Kolozsvár. Magyar Polgár nyomdája. 8r. 86 l. ára ?)

Beszélyek és elbeszélések. Tizenkét nép irodalmából. Eredetiekből fordította Horváth Antal. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 254 és 248 l. ára 2 frt 80 kr.)

Besztercze-Naszód vármegye szervezeti szabályrendelete. (Botschár Tivadar nyomdája. Besztercze. 8r. 45 l. ára ?)

Betétekről, A telekkönyvi, és az erre vonatkozó végrehajtási utasítások, kiegészítve a benne idézett törvényekkel és rendeletekkel. Az 1886. XXIX. t. cz. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 285 l. ára 1 frt 50 kr.)

Bezdán József és Latzkovits Ádám. A csanádi növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolájának története. (Temesvár. Egyházmegyei nyomda. 8r. 106 l. egy statist. táblával, ára ?)

Bezso János. Magyar gyakorló és olvasókönyv a tót népiskolák számára. — Maďarská cvičebnica a Čítanka etc. V. vydanie. (Szenicz. Bezso János és társa. 8r. 76 l. ára ?)

Bihar vármegye községei és pusztái közigazgatási beosztásának betűsoros névjegyzéke. Összeállította Lakos Lajos. (Nagyvárad. Ifj. Berger Sámuel. 4r. 26 l. ára 60 kr.)

Birálatai, A hivatalos közegek és a sajtó, a Gyertyánffy-Kiss-Radó-féle ábc és olvasókönyvekről. (Rudnyánszky nyomdája. 8r. 48 l. ára ?)

Köpeczi **Bocz József.** 1889. márczius 15-ének megünnepléséhez Temesvárott. (Veres Sámuel nyomdája. 8r. 13 l. ára 30 kr.)

Boga Károly és Szentgyörgyi Lajos. Földrajz. Az elemi népiskolák IV. és V. osztálya számára. (Stein János. 8r. 104 l. ára 30 kr.)

Bogdánovics György. A bolondot, gazt nem vetik, mégis terem. Rajzgyűjtemény. (Győr. Gross Gusztáv. 8r. 179 l. ára 1 frt 20 kr.)

Bogyó Samu. Feladatok a kereskedelmi számtanhoz. Az alsófoku keresk. iskolák számára. (Kókai Lajos. 8r. 106 l. ára 80 kr.)

Bogyó Samu. Feladatok a kereskedelmi számtanhoz. (Alsófokú kereskedelmi iskolai könyvtár. III. Kókai Lajos. 8r. 107 l. ára 80 kr.)

Bókay Árpád. Véngyűjtemény. A magyar gyógyszerkönyv második kiadása alapján. II. kiadás. (Singer és Wolfner. 8r. 199 l. ára 1 frt 60 kr.)

Boleszny Antal. A magyar szent korona Orsova melletti elásatása 1849-ben és megtalálása 1853-ban. (Temesvár. Szerző. 8r. 27 l. ára 60 kr.)

Bolgárszeghy Lajos. Magyar czimbalom. Ujabb és régibb kedvelt magyar népdalok gyűjteménye. I. kötet. (Brassó. Zeidner H. 8r. 176 l. ára 20 kr.)

Bónis Károly. Közöséges számvetés. A középiskolák alsóbb osztályai számára. (Nagy-Körös. Kókai Lajos. 8r. 171 l. ára 80 kr.)

Bónis Károly. Egyetemes számvetés vagy algebra. Középiskolai és magánhasználatra. (Nagy-Körös. Kókai Lajos. 8r. 311 l. ára 1 frt 80 kr.)

Bonnet J. Az aranykeresők. 2. kiadás. 4 képpel. A sziklás hegyvidék gyarmatosai. A marmoestraati ültetvényes. A vadonban. Az elefántvadászok. Jáva pálmás partvidékei. Elbeszélés. (A magyar ifjúság könyvesháza. 1–6. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 88, 95, 88, 96, 95, 80 l. ára 3 frt.)

Borbás Vincze. Vasvármegye növényföldrajza és flórája. (Szombathely. Seiler H. özv. 8r. 395 l. ára 3 frt.)

Bornemissza Zoltán. Gazdasági állatgyógyászat. Gyakorlati útmutatás a házi állatok belső és külső betegségeinek gyógykezelésére. Gazdák és állattulajdonosok számára. (Ungvár. Lévai Mór. 8r. 264, VII l. ára 1 frt 20 kr.)

Boros Gábor. A magyar nemzeti irodalomtörténet vázlata. Hatodik javított kiadás. (Lampel R. 8r. 144, 433 és V l. ára 2 frt.)

Boros György. Az unitárius vallás főelvei. (Kolozsvár. Gámán J. örökösének nyomdája. 8r. 16 l. ára 30 kr.)

Botond. Álmodok, árnyak. (Ifj. Nagel Otto. 8r. 11 l. ára 60 kr.)

Boyesen Hjalmar Hjorth és Heinrich Gusztáv. Goethe Faustja. Tanulmányok. (Révai testvérek. 8r. XVIII, 272 l. ára 1 frt 80 kr.)

Bozóky Alajos. A nagyváradi kir. akadémia százados multja 1788–1888. Száz éves jubileuma alkalmából. (Egyetemi nyomda. 8r. 254 l. ára 1 frt 20 kr.)

Bozóky Alajos. Felolvasások Rómában. (Nagyvárad. Hügel Ottó nyomdája. 8r. 19 l. ára ?)

Böhm János. A rabszolgaság az ó-korban. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8r. 85 l. ára 50 kr.)

Böhm Károly. Logika. Középiskolák használatára. (Kókai Lajos. 8r. VIII, 83 l. ára 60 kr.)

Böngérffy János. Vezérkönyv a magyar fogalmazás tanításához. Népkönyv és alsófokú ipariskolai tanítók számára. A budai tanítóegylet által második díjjal jutalmazott pályamű. (Szerző. 8r. 194 l. ára 1 frt 40 kr.)

Brancsits Blagoje és Derra György. Magyar-szerb szótár. (Újvidék. Szerzők. 8r. 658 kéthasábos l. ára ?)

Braun Gyula. A budai hegyek ásványai különös tekintettel a Calcitra. Pallas részvénynyomda. 8r. 23 l. ára ?)

Brennus. A süllyedő társadalom. Parlament, klérus, sajtó. (Singer és Wolfner. 8r. 32 l. ára 30 kr.)

Brett Mór. Bibliai történet és hittan a zsidó népiskola számára. Az általános elfogadott tanterv szerint. II. bővített kiadás. (B.-Gyarmat. Darvai Ármin. 8r. 60 l. ára 25 kr.)

Brett Mór és Singer Adolf. Német nyelvgyakorló nyelvtani alapon magyar tannyelvű népiskolák számára. I. évf. (B.-Gyarmat. Darvai Ármin 8r. 32 l. ára 15 kr.)

Breznay Béla. Az isteni, istenes és istenies életről. (Különnyomat a Religióból. Rudnyánszky A. nyomdája. 8r. 23 l. ára 2)

Brózik Károly. Földrajz a népiskolák IV. osztálya számára. (Lampel. Róbert. 8r. 45 l. ára 20 kr. V. oszt. számára 8r. 74 l. ára 30 kr. VI. oszt. számára. 8r. 31 l. ára 20 kr.)

Brózik Károly és Paszlavszky József. Földrajz gymnasiumok számára. II. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália. 4. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 156 l. földrajzi és természetrajzi ábrákkal, ára 1 frt.)

Brunswik Lajos Korompai. I. Vilmos német császár és porosz király nevét viselő 34. gyalogezred történetének rövid vázlata. Olvasókönyv a legénység számára. Két arczképpel. (Kassa. Werfer Károly. 8r. 66 l. ára 60 kr.)

Brümmer J. A takarmányozás gyakorlata. A takarmány-neműek előkészítése az etetésre, különös tekintettel a takarmány-besavanyítás legujabb haladására. Átdolgozta Krick Aladár. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. VIII, 423, IX—XII l. ára 2 frt.)

Budapest legujabb tervrajza. Utmutatóval és az utcák jegyzékével. (Singer és Wolfner. 16r. ára 60 kr.)

Budapest régiségei. A főváros területén talált műemlékek és történelmi nevezetességű helyek leírása. Szerkeszti Gömöri Havas Sándor. I. Tartalom: Bevezetés. Irta Gömöri Havas Sándor. A legujabb Aquincumi ásatások. 1887—88. Irta Kuzsinszky Bálint. Egy színnyomatu műmelléklettel, 4 nagy, több kisebb fametszetű képpel és számos rajzzal. (Ifj. Nagel Ottó. N. 8r. 170¹/₂ l. ára 2 frt 50 kr.)

Buckstone. Csiszolatlan gyémánt. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők szinpadja. 5. sz. Pfeiffer Ferd. K. 8r. 28 l. ára 40 kr.)

Bun Samu. Egyszerű és kettős könyvvitel. Alsófoku kereskedelmi és polgári iskolák, valamint a magántanulás számára. (Lampel R. 8r. 183 l. ára 1 frt 20 kr.)

Burnett E. H. A kis lord. (Egyetemes regénytár. IV. évf. 16. köt. Singer és Wolfner. 8r. 151 l. ára 50 kr.)

Büchner Luiza. Karácsonyi regék a mi kedves gyermekeinknek nyújtja Tatay Karolin. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 142 l. ára 1 frt 20 kr.)

Bűnesetek. Nevezetesebb. Szerkeszti: Kosutány Géza. Első kötet. Erney György meggyilkoltatása 1875. augusztus 11-én. I. A bűntény. II. A gyanu. III. Az első nyom. IV. A vizsgálat. V. A vádlottak: 1. Korczynszki László. VI. A vádlottak: 1. Rydel Ignác. VII. Az ellentétek. VIII. Az újabb fordulat. IX. A végtárgyalás. X. Az ítélet. (Lampel Róbert. 8r. 178 l. ára 1 forint.)

Calderon. Saját becsületének orvosa. Szinmű 3 felv. Spanyolból ford. Beksics Gusztáv. (Egyetemes könyvtár. 12. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 120 l. ára 10 kr.)

Carlyle Th. Burns Róbert. Angolból fordította Koltai Virgil. (Egyetemes könyvtár. 29. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 87 l. ára 10 kr.)

Cellini Benvenuto önleírása. Olaszból ford. Blanchi Camerini, Goethe és mások kiadásai után bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Szana Tamás. 6. és 7. füzet. (Ráth Mór. 8r. 241—297 l. ára 80 kr.)

Cellini Benvenuto önéletrása. Olaszból fordította, bevezetésekkel és jegyzetekkel ellátta Szana Tamás. (Ráth Mór. 8r. I. köt. V, 397 l. ára 4 frt.)

Charcot J. M. Előadások az idegrendszer betegségeiről. III. kötet. Fordította Moravcsik Ernő Emil. (A magyar orvosi könyvkiadó-társulat könyvtára. 57. köt. 8r. 367 l. 89 fametszettel, ára ?)

Chernel István. Bibliographia ornithologica hungarica. (Különnyomat a «Magyar Könyvszemléből». Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 46 l. ára ?)

Chyle Ferencz. Páris, a francia nyelv- és sajtó culturalis jelentősége. (Kilián Fr. 8r. 66 l. ára 40 kr.)

Cicero. De imperio C. N. Pompeii, pro P. Sulla, pro P. Sestio. V. füzet. Ford. és magyarázta Némethy Géza. (Tanulók könyvtára. 50. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 16r. 257—318 l. ára 30 kr.)

Cicerónak, M. Tullius. első, második és tizennegyedik Philippikája. Magyarázta Jánosi Boldizsár. (Jeles írók iskolai tára. 33. füzet. Franklin-társ. nyomdája. 8r. 171 l. ára 50 kr.)

Cicero, M. T. Kiszemelt szónoklatai. Fordította Sárváry Béla. II. füzet. (Római remekírók magyar fordításban. V. köt. 2. füz. Lampel Róbert. K.8r. 129—256 l. ára 40 kr.)

Czim- és tartalomjegyzéke, A Magyar Tudományos Akadémia kiadásában megjelent munkák és folyóiratok betűrendes. (1830—86. junius hó végeig.) (Hornyánszky Viktor. 8r. 502 l. ára 1 frt.)

Compass. Magyar. Pénzügyi évkönyv. (Horvát-Szlavonországgal.) Alapította Mihók Sándor. 1889—90. XVIII. évfolyam. Szerkesztik: Armbruster Jakab és dr. G. Nagy Sándor. Kiadja özv. Mihók Sándorné. (Ifj Nagel Ottó. 8r. XII, 688 l. ára 5 frt.)

Concha Győző. Ujkori alkotmányok. Második kötet. (Révai testvérek. 8r. XII, 511 l. ára 3 frt.)

Conway Hugh. Kényelmetlen örökös. Regény. Két kötet. (Pallas. 8r. 230 és 207 l. ára 1 frt 20 kr.)

Conway Hugh. Kényelmetlen örökös. Regény. Fordította Fái J. Béla. I—II. rész. (Pallas-könyvtár. 11—12. füzet. 8r. 230, 207 l. ára 1 frt 20 kr.)

Conway Hugh. Paulina. (Called Back.) Regény Fordította Fái J. Béla. I—II. rész. (Egyetemes regénytár. V. évf. 3., 4. kötet. Singer és Wolfner. 8r. 149, 136 l. egy-egy kötet ára 50 kr.)

Cooper Feminore. Az utolsó Mohikán. Uj (czím) kiadás. (A magyar nemz. családi könyvtára. LXIII. Ráth Mór. 8r. 431 l. ára 1 frt.)

Corelli Maria. Egy halott története. Regény. 2. rész. (Pallas-könyvtár. IV. évf. 6. sz. Pallas részv. társ. 8r. 225 l. ára 60 kr.)

Corelli Mária. Egy halott története. Regény. Két kötet. (Pallas. 8r. 204 és 225 l. ára 1 frt 20 kr.)

Corneille. Cid. Tragédia. Francziából fordította Radó Antal. (Olcso-könyvtár. 259. sz. Franklin-társulat. 8r. 100 l. ára 20 kr.)

Cortambert Richard Hazaérkezés. (Monologok. 24. Singer és Wolfner. K.8r. 12 l. ára 15 kr.)

Courvay Louvet de. Faublas lovag kalandjai. Második átnézett kiadás. (Kolozsvár. Stein J. 8r. 311 l. ára 1 frt 80 kr.)

Csányi Ferencz. Lapok Somogymegye multjából. (Kaposvár. Hagelmann Károly. 8r. 160 l. ára 80 kr.)

Csaplár Benedek. Révai Miklós élete. IV. kötet. (Aigner Lajos. 8r. VI, 453 l. ára 3 frt.)

Csapó Lajos. A sertésenyésztés. 16 ábrával. (Révai testvérek. 8r. 143 l. ára 1 frt 50 kr.)

Csapodi István. Utmutató a szemészetben. 40 ábrával. (Nagel Ottó. 8r. 208 l. ára 1 frt 60 kr.)

Csapodi István. Látás-próbán. (Ifj. Nagel Ottó. N.8r. 4 l. 8 tábla, ára 80 kr.)

Csapodi István és Gerlőczy Zsigmond. Egészségtan. Polgári és felsőbb leányiskolák számára. (Lampel Róbert. 8r. 115 l. ára 80 kr.)

Csengeri János. Homeros. (Egyetemes könyvtár. 8. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 42 l. ára 10 kr.)

Csengeri János. Jegyzetek Homeros Odysseájához a homerosi nyelv főszájságainak összefoglalásával. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 198 l. ára 1 frt 20 kr.)

Csengey Gusztáv. A mocsarak királya. Történeti elbeszélés. (Laufer Vilmos. 8r. 180 l. ára 1 frt 60 kr.)

Csengey Gusztáv. A vadonban. Regény. 2 kötet. (Athenaeum. 8r. 304, 298 l. ára 2 frt.)

Csengey Gusztáv. Elbeszélések. (Utközben. I. Grimm Gusztáv. 8r. 153 l. ára 80 kr.)

Csengey Gusztáv. Elbeszélések. (Grimm G. 8r. 153 l. ára 80 kr.)

Cserép József. Értekezés Sallustius történetírásáról, mely a bölcsészettudorság elnyerése végett a budapesti tudomány-egyetem bölcsészettudományi karához benyújtott. (S.-A.-Ujhely. Szerző. 8r. 26 l. ára ?)

Cserháty Sándor. A gabona-félék termesztése. 42 rajzzal. (Révai testvérek. 8r. 232 l. ára 2 frt.)

Cserhádi Sándor és Kosutány Tamás. A trágyázás alapelvei. Magyarázó ábrákkal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. VIII, 408 l. ára 2 frt.)

Csorny Károly és Dávid István. Latin stílusgyakorlatok a gymnasiumok felsőbb osztályai számára. II. rész. II. kiadás. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. ára 149 l. 1 frt.)

Csete Lajos. Tréfa és való. Furcsa és tréfás historiák. (Kormányos Róza. 8r. 133 l. ára 50 kr.)

Csete Lajos. Az élelmi piacz titkai. Népszerű kalauz a hamisított élelmi cikkek fölismerésére. (Kormányos Róza. 8r. 31 l. ára 20 kr.)

Csiky Béla. Kolozsvár részletes leírása, Kolozsmegye és az erdélyi részek rövid földrajza. (Kolozsvár. Stein János. 8r. 58 l. ára 20 kr.)

Csiky Gergely. Arnold. Regény. (Franklin-társulat. 8r. 250 l. ára 1 frt)

Csiky Lajos. A rokonság és sógorság fokainak számítáása, tekintettel

a magyarországi törvényesen bevett és elismert vallásfelekezetek jogviszonyaira. Az összes felekezetek lelkészei és világiak használatára. 44 ábrával. (Kókai Lajos. N.8r. V, 99 l. ára 1 frt 25 kr.)

Csiky Lajos. Hit, remény és szeretet könyve. Imádságok és elmélkedések a magyar protestáns nép számára. II. kiadás. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 619 l. ára ?)

Csiky Kálmán. Magyar alkotmánytan. A honpolgári jogok és kötelességek rövid ismertetése. Népiskolák számára. (Lampel R. 8r. 42 l. ára 24 kr.)

Csiszér-Ugróczy Ida. Anikó, a kis Nőrobinson. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 98 l. 16 képpel, ára ?)

Csiszér-Ugróczy Ida. Csillámka, egy boldog ország királynője és a három bűvös strucztojás. Tündérrege. 8 képpel ellátta Széchy Gyula. (Lauffer Vilmos. n. 8r. 45 l. ára ?)

Csizmadia Aladár. Tankönyv az egy tanítóval bíró osztatlan népiskolák számára. 2. kiadás. (Veszprém. Krausz Ármin fia. 8r. 66 l. ára 25 kr.)

Csopey László és Kuppis József. A világforgalom. (Természettudományi könyvkiadó-vállalat. 36. kötet. Természett. társulat. 8r. 607 l. 131 rajzzal, ára ?)

Csorba Ferencz. Alapítványaink és a legfelső felügyeleti jog. (Magyar jogászegyleti értekezések. 42. füzet. Franklin-társulat nyomdája. 8r. 37 l. ára ?)

Czim- és névtára, A m. kir. kereskedelemügyi miniszterium posta- és távirdaszemélyzetének és a posta- és távirdahivataloknak. (Hornyánszky V. nyomdája. 8r. 554 l. ára ?)

Cynikus. Az emelkedő társadalom. Válasz «A süllyedő társadalom» című röpiratra. (Kilián Frigyes. 8r. 44 l. ára 30 kr.)

Czakó Zsigmond. Végrendelet. Dráma öt felvonásban. (Egyetemes könyvtár. 30. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 88 l. ára 10 kr.)

Dach János. A képes beszédről. (Pozsony. Szerző. 8r. 14 l. ára ?)

Daday Jenő. Magyarországi myriopodák magánrajza. A kir. magyar természettudományi társulat megbízásából. Három tábla rajzzal. (Kilián Frigyes. 4r. 126 l. ára 2 frt.)

D'Hagerue G. de Benguy. Egy jezsuita regénye. Francziából fordította Radai István dr. 2 kötet. (Veszprém. Krausz Ármin fia. 8r. 183, 181 lap. ára 2 frt.)

Dallos József és Farkas Ferencz. Az isteni kinyilatkoztatás szent története. Középiskolai használatra. Új szövetségi rész. Palestina térképével. (Szombathely. Seiler H. özvegye. 8r. VIII, 142 l. ára 64 kr.)

Danczer Alfons. A mi hadseregünk. Az osztrák-magyar monarchia népei fegyverben és zászlók alatt. Szécsi Mór, Bankalari Gusztáv, Rieger Ferencz közreműködése mellett szerkesztette. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 588 l. 11 színnyomatu képpel és 139 ábrával Myrbach Feliczián eredeti rajzai után, ára 6 frt.)

Dankó József. Magyar egyházi bibliografiai érdekességek, az Ordinariusok. (Különlennyomat a «Magyar Könyvszemlé»-ből. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 39 l. ára ?)

Dankó József. Hosius Szaniszló bibornok és életrajzirói. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv nyomdája. 8r. 36 l. egy arczképpel, ára ?)

Dárday Sándor. Igazságügyi törvénytár. Rendeletek és döntvényekkel kiegészítve. Két kötet. (Athenaeum. 8r. 662, IV; 365, XII; 423, X; 303, IX l. ára 7 frt.)

Darvai Móricz. Üstökös csillagok. (Egyetemes könyvtár. 28. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 87 l. ára 10 kr.)

Darvai Móricz. Üstökösök és meteorok. Több idevágó munka nyomán összeállította. Átnézte Heller Ágoston. Ötvennyolcz rajzzal. (Természettud. társulat. 8r. VIII, 269 l. ára 3 frt.)

Dávid István. Latin synonymika (rokonértelmű szók gyűjteménye) és a latin helyesírásnak rövid vázlata. A gymnasiumok III—VIII. osztálya és a tanárjelöltek számára. A latin szótárak kiegészítéseül és az írásbeli dolgozatokhoz szükséges segédeszközül. (Laufer Vilmos. 8r. 76 l. ára 40 kr.)

Dávid István. Latin-magyar zsebszótár gymnasiumok és reáliskolák számára. (Laufer Vilmos. 8r. VI, 523 kéthasábos l. ára 1 frt 50 kr.)

Dávid István, Latin olvasó- és gyakorlókönyv az I—IV. gymnasiumi osztály számára. Schultz-Dávid latin nyelvtanához. (Lampel Róbert. 8r. 311 l. ára 1 frt 20 kr.)

Dávid István. T. Livii ab urbe condita libri. Vol. I. Libros XXI—XXV. continens. (Lampel Róbert. 8r. 272 l. ára 80 kr.)

Dávid István és Pozder Károly. Tacitus műveiből való szemelvények. (Lampel R. 8r. 159 l. ára 1 frt.)

Dávidházy János. A lelkipásztor teendői a presbyteriumban és az egyházi vagyoni ügyéhez tartozó nyomtatványok kezelése körül. Kiadta Csiky Lajos. (Debreczen város nyomdája. 8r. 72 l. ára 50 kr.)

Deák Ferencz emlékezete. Gondolatok. 1833—1873. (Ráth Mór. N.8r. 518 l. ára 4 frt.)

Deák Ferencz beszédei 1861—1866. — Összegyűjtötte Kónyi Manó. III. kötet. (Franklin-társ. nyomdája. 8r. VIII, 616 l. ára 3 frt 60 kr.)

Debreczen város polgármesterének évi jelentése az 1888. évről. (Debreczen városi nyomda. 8r. 42 l. egy statiszt. táblával, ára ?)

De Foë Dániel. Idősb Robinson Crusoe utazásai, élményei és csodálatos kalandjai. (A magy. nemz. családi könyvtára. LXIV. Ráth Mór. 8r. 272. l. ára 90 kr.)

Deme Károly. Magyar nyelvtanítás. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 81 l. ára 60 kr.)

Dengi János. Magyar stilisztika középiskolák számára. 2. kiadás (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 88 l. ára ?)

Derzsi Károly. Rövid beszédek gyermekeknek. Gyászima Rudolf trónörökös ő fenségének elhunytá alkalmából. (Unitarius kis könyvtár. XXIV—XXVII. Jókai Lajos. 8r. (XXIV—XXVI.) 46 l. ára 10 kr. (XXVII) 14 l. ára 5 kr.)

D'Hervilly E. Elkészett ötletek. Vigjáték egy felvonásban. Műkedvelők színháza. (Singer és Wolfner 8r. 17 l. ára 30 kr.)

Des Roseaux. Az egérke. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők szinpadja. 9. sz. Pfeiffer F. K. 8r. 18 l. ára 40 kr.)

Dezső Miklós. A baranyai zöld szőlőoltás és az azzal való szőlőtelepítés amerikai alapon. 14 ábrával. (Pécs. Engel Lajos. 8r. 51 l. ára 40 kr.)

Dimmer F. A szemtükör és diagnosztikai használata. Fordította Imke József. (A magyar orvosi könyvkiadótárs. könyvtára. 59. kötet. Társulat. 8r. 211 l. 73 rajzzal, ára ?)

Dobranszky Péter. Teremtsünk ipart! (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 64 l. ára 40 kr.)

Dóczi Lajos. Vegyes párok. Szinmű három felvonásban. (Ráth Mór. 8r. 270 l. ára 1 frt 80 kr.)

Dóczy Gedeon. Magyar ábécze és olvasókönyv az elemi iskola első oszt. számára. 3. kiadás. (A tiszántúli evang. ref. egyházkerület népiskolai könyvkiadványai. IX. szám. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 120 l. ára 20 kr.)

Dolgozatok a k. m. tud. egyetemi élettani intézetből. (VIII. füzet.) Közli Jendrássik Jenő. Az izom-áram nemleges változata által egy másik izomban közvetlenül kiváltott másodlagos rángásról. Regéczy Nagy Imre tanártól. (Értekezések a természettudományok köréből. VIII. köt. 7. szám. Magyar Akadémia. 8r. 41 l. 30 kr.)

Dolinay Gyula. Szorgalomért. A mindkét nembeli ifjuság számára. (Pallas részvénytőzsdé. 8r. 96 l. számos képpel, ára ?)

Don Juan. Csemegék. (Pikáns történetek.) (Müller A. 8r. 112 l. ára 60 kr.)

Don Juan. Tizenhárom próbás hölgyek. (Pikáns történetek.) (Müller A. 8r. 101 l. ára 60 kr.)

Döme Károly. Magyar nyelvtanítás. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 81 l. ára 60 kr.)

Dömény József. Költemények. II. kötet. (Veszprém. Kókai Lajos. ára 1 frt 20 kr.)

Dömötör Pál. Költemények. (Egyetemes könyvtár. 7. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 64 l. ára 10 kr.)

Döntvényei. A m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság és elvi jelentőségű határozatai 1888. évről. Összeállította: Soóváry Ferencz. Kiadja: A magy. kir. pénzügyminiszterium. (Ifj. Nagel Ottó. N.8r. XIV, 360 l. ára 90 kr.)

Döntvények. Curiai, és elvi jelentőségű határozatok polgári és bűnügyekben szakszerű tárgymutatókkal. Negyedik folyam. (Singer és Wolfner. 8r. 116 és 112 l. ára 2 frt 40 kr.)

Döntvénytár. A m. kir. Curia, a budapesti kir. ítélőtábla és a pénzügyi közigazgatási bíróság elvi jelentőségű határozatai. Kiadja a Jogtudományi Közlöny szerkesztősége. Új folyam. XXI—XIII. köt. (49. folyam.) (Franklin-társ. nyomdája. 8r. XXXII, 382, 382, 381 l. ára 2—2 frt.)

Dubay Miklós. Az idegbetegségek újabb gyógymódja. Metallotherapia. (Pesti-Lloyd-társulat nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Dubravszky Róbert. A magyar közigazgatás szervezete és az állategészség-rendőri igazgatás. (M. kir. földmívelési miniszterium. 8r. VIII, 263 l. ára 4 forint.)

Duka Tivadar. Emlékbeszéd Grothe Arthur a m. tud. Akadémia külső tagja felett. (A magyar tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. V. köt. 9. sz. Akadémia. 8r. 18 l. ára 10 kr.)

Dumanoir. Két nő egy férfi ellen. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők színpadja. 2. sz. Pfeiffer F. 8r. 18 l. ára 40 kr.)

Dumas Sándor. Kisasszony feleség. Regény. Fordították Vay Sándor és Clair Vilmos. II. kötet. (Keresztény Magyarország. 8r. 121—248 l. ára ?)

Dura Máté. Szőke Dunaparttól. Költemények. (Grill Károly. 8r. 124 l. ára 1 frt 20 kr.)

Ebers György. Uarda. Regény. A szerző engedélyével a Kisfaludy-társaság megbízásából fordította Jónás János. (Ráth Mór. 8r. XII, 408, 386 l. ára 2 frt 80 kr.)

Ébresztő hangok műveltebb kath. körök számára. Szerkeszti Zimándy Ignác. XI. könyv. 1889. I—IV. rész. (Hunyadi Mátyás nyomda. 8r. 1—248 l. egy füzet ára 20 kr.)

Edelény. Hódított föld. (Aigner Lajos. 8r. 127 l. ára ?)

Egressy Gábor. A színészet iskolája (Révai Leo. 8r. 230 l. ára 30 krajczár.)

Egybeállítása, Az 1888. évi fogyasztási adóeredményeknek statisztikai, a magyar korona országaira vonatkozólag. (Magyar kir. államnyomda. 4r. 39 l. ára ?)

Egyed Mózes. Fizika és földrajz. A gymnasiumok III. oszt. számára. (Lauffer Vilmos. 8r. 93 l. ára 70 kr.)

Egyenesadó-törvények, Az. és szabályok hivatalos összeállítása. I. köt. Második kiadás. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 293 l. ára 1 frt 50 kr.)

Egyezménye, Az osztrák-magyar vaspálya-igazgatóságoknak, a csatlakozási forgalomban való áruszállításra és visszakereseti eljárásra nézve. I. rész. Érvényes 1881. évi június 1-től. III. kiadás. (Légrády testvérek. 8r. 199 l. ára ?)

Ehrard. A szomszédasszony. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők színpadja. 10. sz. Pfeiffer F. K. 8r. 22 l. 40 kr.)

Eiffel torony leírása és ismertetése. (Kolozsvár. Horatsik János. 8r. 31 l. ára 20 kr.)

Ékszerék, Eltűnt. Angol regény. (Pallas-könyvtár. IV. évf. 8. kötet. Pallas. 8r. 220 l. ára 60 kr.)

Elbeszélések, Apró humoros, és rajzok. Twain Márk, Schönthau Pál és Ferencz, dr. Märzroth, Schröder Arnold stb. után átdolgozta Jeszenák Rafael. (Losonc. Kármán-társulat. 8r. 94 l. ára 60 kr.)

Elbeszélések és rajzok, Apró és humoros. Twain Márk, dr. Märzroth, Schönthau Ferencz, Pözl Ede és mások után átdolgozta Jeszenák Rafael. II. kötet. (Losonc. Kármán-társulat. 8r. 77 l. ára 60 kr.)

Elbeszélések és rajzok, Apró humoros. Gestäcker Frigyes és mások

után átdolgozta Jeszenák Rafael. III. kötet. (Losoncz. Kármán-társulat. 8r. 78 l. ára 60 kr.)

Elbeszélések, Érdekesfeszítő, és mesék. Gyűjtötte Molnár J. (Müller Ignác. 8r. 224 l. sok fametszettel és négy színes képpel, ára ?)

Elmélkedés, Negyven rövid, Jézus szenvedéséről. 3. kiadás. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 8r. 142 l. ára 35 kr.)

Előirányzata az 1889. évben végrehajtandó kataszteri felméréseknek és ezek alapján megejtendő mérnöki helyszíneléseknek, azon szolgálmányok kijelölésével, melyek teljesítésével az illető községek ezen műveleteket támogatni kötelesek. (M. k. államnyomda. 2r. 18 l. ára ?)

Előlegekről, A regaletulajdonosoknak nyújtandó, és az 1889. évi XXXIII. törvénycikk végrehajtása tárgyában. 1889. évi 48,620. sz. a. kiadott pénzügyminiszteri rendelet. A törvény és a rendelet eredeti szövegével magyarázattal és irománypéldákkal. (Robicsek Zsigmond. 16r. 31 l. ára 20 kr.)

Előlegekről, A regale-kártalanítási. (1889. évi XXXIII. törvénycikk.) A foganatosítására vonatkozó miniszteri rendelettel. (Lampel Róbert. 16r. 19 l. ára 20 kr.)

Előterjesztése, A közös miniszterium, a magyar országgyűlés bizottságához, melylyel az osztrák-magyar monarchia közös kiadásainak és bevételeinek 1890. évi előirányzata alkotmányos tárgyalás végett bemutatattatik. (Bécs. Cs. k. udvari és államnyomda. 4r. 1—17 füzetben. 33, 32, 2, 340, 12, 58, 6, 9, 11, 1, 249, 2, 21, 6, 12, 111, 24 l. ára ?)

Ember János. Humanismus az iskolai nevelésben. (Ungvár. Lévai Mór. 8r. 94 l. ára 50 kr.)

Ember János. A magyar néptanító anyagi helyzete. Második kiadás. (Ungvár. Lévai Mór. 8r. 94 l. ára 50 kr.)

Emericzy Géza és Kárpáti Endre. Számtani példatár a népiskolák IV. évfolyambeli növendékei számára. 8-ik átnézett kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 32 l. ára 10 kr.)

Emericzy Géza és Kárpáti Endre. Számtani példatár a népiskolák III. évfolyambeli növendékei számára. 9-ik átnézett kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 24 l. ára 10 kr.)

Emericzy Géza és Kárpáti Endre. Számtani példatár a népiskolák II. évfolyambeli növendékei számára. 10. átnézett kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 26 l. ára 10 kr.)

Emericzy Géza és Somogyi Géza. Természetrájk népiskolák számára. Számos ábrával. 3. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 147 l. 50 kr.)

Emericzy Géza. Természet- és vegytan. A mindennapi és ismétlő népiskolák számára. 68. a szöveg közé nyomott fametszvénynyel. Nyolczadik javított kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 99 l. ára 40 kr.)

Emericzy Géza és Kárpáti Endre. Méréstani példatár. A mindennapi és ismétlőiskolák számára. Harmadik átnézett kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 47 l. ára 20 kr.)

Emlékbeszédek, A magyar tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott. V. kötet. 4—10. füzet. (L. Goldziher Ignác, Szilágyi Sándor, Haynald Lajos, Bánóczi József, Duka Tivadar, Batizfalvy Sámuel.)

Emlékek. Erdélyi országgyűlési, történeti bevezetésekkel. Szerkeszti Szilágyi Sándor. XIV. kötet. 1664—1669. (Magyar Tud. Akadémia. 8r. 488 l. ára 3 frt.)

Emlékirat a Krassó-Szörény vármegyébe kebelezett Szapárfalva magyar református telepközség jelen viszonyairól. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8r. 28 l. ára ?)

Emlékirat, Országos, Magyarország képviselőtestületéhez. III. kiadás. (Kolozsvár. Az ev. ref. koll. nyomdája. 8r. 15 l. ára 2 frt 50 kr.)

Emlékkönyve, A zürichi magyar egyesület, a 25 éves jubileum emlékeül. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8r. 55 l. ára 1 frt.)

Emléklapok a budapesti szervitakonvent 200 éves fennállásának örömnépére 1889. (Szent István-nyomda. 8r. 33 l. ára ?)

Emléklapok Gerlőczy Gyulának, mint műegyetemi tanárnak 25 évi működéséről. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 64 l. ára 30 kr.)

Endrődi Sándor. Tücsökdalok. (Lampel Róbert. 16r. 92, III l. ára 1 frt 80 kr.)

Énekek, Egyházi. Evang. iskolák használatára. Összeállította a budapesti evang. néptanító kar. Magyar-német. (Lauffer Vilmos 8r. 72 l. ára 45 kr.)

Énekek, Egyházi, evang. iskolák használatára. Összeállította a budapesti evang. néptanítói kar. II. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8r. 51 l. ára ?)

Eördög Dániel. Korunk és az Istentagadás. Tanköltemény. (Miskolcz. Ferenczi B. 8r. 16 l. ára 25 kr.)

Eötvös József. A nővérek. Negyedik kiadás. 1. és 2. füzet. (Ráth Mór. 8r. 128 l. ára 60 kr.)

Eötvös Károly Lajos. A honfoglalás ezer év előtt és ezer év multán. (Méhner Vilmos. 8r. 37 l. ára 10 kr.)

Eötvös Károly Lajos. Az egyházi közigazgatás kézikönyve. Nélkülözhetetlen útmutató lelkészek, bírák, ügyvédek, tanítók és egyházi ügyekben működő tisztviselők számára. I. kötet. (Hornvánszky Viktor. 8r. XII, 517 l. ára 3 frt.)

Ercsey Sándor. Arany János életéből. Gyulai Pál előszavával és Arany János hatvan levelével. (Ráth Mór. 8r. VI, 211 l. ára 1 frt 40 kr.)

Erdélyi Izidor. Adatok a carbonatok constitúciójához. (Légrády testvérek nyomdája. 8r. 21 l. ára ?)

Erdődi János. Neveléstan tanítóképző-intézeti növendékek és tanítók számára. I. rész. 2. füzet. Lélektan és a lelki erők fejlesztéstana. 2. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8r. 124 l. ára 80 kr.)

Erdős József. A vallásbölcsezet főbb problémái és a Biblia. (Debreczen városi nyomda. 8r. 89 l. ára 50 kr.)

Erdősy (Bába) Kornelia és Erdősy Ferencz. Magyar abc-és könyve népiskolák I. osztálya számára. III. kiadás. (Nagy-Kanizsa. Fischel. 8r. 88 l. ára 16 kr.)

Erődi Dániel. Epistolák egy vidéki szerkesztőhöz. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 23 l. ára 20 kr.)

Erődi János. Neveléstan. Tanítóképző-intézeti növendékek, tanítójelei-

tek és tanítók számára. I. rész I. füzet. Test- és egészségtan. (Laufer V. 8r. 92 l. ára 60 kr.) I. rész II. füzet. Lélektan és a lelki erők fejlesztésana. (Laufer V. 8r. 124 l. ára 80 kr.) II. rész. Nevelésan. (Laufer V. 8r. 134 l. ára 80 kr.) — Teljes átdolgozott kiadás. (Laufer V. 8r. 88, 121, 131, 162 és VIII l. ára 3 frt 40 kr.)

Erős György. Gazdasági főkönyv. Második bővített kiadás. (Kis-Várda. Berger Ignác. 2r. 144 l. ára 2 frt 50 kr.)

Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos Akadémia. Szerkeszti Gyulai Pál. XIV. kötet 11. 12. füzet. XV. kötet. 1. füzet. (L. Némethy Geyza, Vikár Béla, Schreiner Márton)

Értekezések a bölcséleti tudományok köréből, kiadja a magyar t. Akadémia. Szerk. Pesty Frigyes. III. kötet. 1. szám. (L. Medveczky Frigyes)

Értekezések a bölcsészeti tudományok köréből, kiadja a magyar tudományos Akadémia. Szerkeszti Pauer Imre. III. kötet. 2. sz. (L. Pauer Imre.)

Értekezések a társadalmi tudományok köréből, kiadja a magyar tudományos Akadémia. Szerk. Pesty Frigyes. X. kötet. 2—6. füzet. (L. Schwarcz Gyula, Kőrösi József, Tóth Lőrincz, Vécsey Tamás.)

Értekezések a történelmi tudományok köréből. Kiadja a magyar tud. Akadémia. Szerk. Pesty Frigyes. XIII. köt. 12. sz. XIV. kötet 1—6. füzet. (L. Óváry Lipót, Pulszky Ferencz, Jakab Elek, Acsády Ignác, Fraknoi Vilmos, Téglás Gábor.)

Értekezések a matematikai tudományok köréből. Kiadja a magyar Akadémia. Szerkeszti Szabó József. XIV. kötet. 2—3. szám. (L. Hunyady Jenő.)

Értekezések a természettudományok köréből. Kiadja a magyar t. Akadémia. Szerkeszti Szabó József. XVIII. kötet 4—7., XIX. kötet 1—6. szám. (L. Korányi Frigyes, Högyes Endre, Regéczy Nagy Imre, Jendrassik Jenő, Inkey Béla, Kövesligeti Radó, Klein Gyula, Apáthy István, Lenhossék Mihály, Hegyfokj Kabos.)

Értekezések. Magyar jogászegyleti. 41—45. füzet. (L. Kelemen Mór, Csorba Ferencz, Székely Miksa, Székely Ferencz, Fodor Ármin.)

Esterás Pál. A boldogságos szűz Mária szombatja azaz : minden szombat-napokra üdvösséges emlékezetek és oktatások és 52 csodatettek sommája. Az eredeti után kijavítva, 64 képpel ellátva Tóth Károly által. XI. kiadás. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 176 l. ára ?)

Évkönyv, Állategészségügyi, az 1888-ik évre. A földművelésügyi magyar kir. miniszterium megbízásából hivatalos adatok alapján szerkesztette Hutyra Ferencz. Második évfolyam. (Nagel Ottó. N. 8r. 335 l. ára 1 frt.)

Évkönyv, Magyar statisztikai. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. 1886. évfolyam. 7—12. füzet. 1887. 4. füzet. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 4r. 184, 51, 184, 271, 219, 83, 35, 21, ára füzetenkint 1 frt.)

Évkönyve, A kolozsvári kereskedők és kereskedő-ifjak társulatának, az 1887-iki II. társulati évről. Összeállította Deák Farkas titkár. (Kolozsvár, Magyar Polgár nyomdája. 8r. 90 l.)

Évkönyve, A magy. kir. földtani intézet. VIII. köt. 7—8 f. (L. Kispatič M., Halaváts Gyula.)

Évkönyve, Bács-Bogrog vármegyei történelmi társulat. V. évfolyam, 1—4 füzet. Szerkeszti Grosschmid Gábor. (Zombor. Bittermann Nándor nyomdája. 8r. 210 l. 3 frt.)

Évkönyve, A Mária Dorothea-egyesület első. 1885—1889. (Pesti-könyvnyomda-résztársaság. 8r. 83 l. ára ?)

Évkönyve, Magyar nyomdászok, kiadja a budapesti könyvnyomdászok társas köre. Szerkeszti Ács Mihály. 1889. (Franklin könyvnyomda. 8r. 152 l. ára ?)

Évkönyve, Az állatvédő országos egyesület. 1887. Összeállította Szalkay Gyula. (Buschmann F. nyomdája. 8r. 83 l. ára ?)

Évkönyve, A nemzeti Casino. 1888. (Franklin könyvnyomda. 8r. 96 l. ára ?)

Évkönyve, A magyarországi kárpát-egylet. XVI. évfolyam, 1889. 5 melléklettel és 2 táblázatos kimutatással. — Jahrbuch des ungarischen Karpathen-Vereines 1889. (Lőcse. Egyesület. 8r. 193, 215 l. ára ?)

Évkönyve, A budapesti k. magyar tudomány-egyetemi bölcsészeti-hallgatók segítő egyesületének, az 1888/9. évről. Összeállította Hegyi József. (Egyetemi nyomda. 8r. 37 l. ára ?)

Évkönyve, A magyar jogászgyűlés, 1889. évre. Szerkesztette Siegmund Vilmos. X. évfolyam. I. kötet. (Magyar Jogászgyűlés. 8r. 305 l. ára ?)

Évkönyve, A Kölcey-egyesület, az 1888-ik évről. Szerkesztette Antolik Károly. (Arad. Réthy L. és fia nyomdája. 8r. 196 l. ára ?)

Évkönyve, A pesti Lloyd, 1888-ra. Jahrbuch des Pester Lloyd für 1888. (Pesti Lloyd-társulat nyomdája. 8r. 258 l. grafikai táblákkal, ára ?)

Évkönyve, A kézdívárshelyi munkaképtelen szegények ápolására hivatott Stephanie menedékház első. 1888. (Pesti könyvnyomda-résztársaság. 8r. 120 l. ára ?)

Évkönyvei, A közmunka és közlek. m. kir. miniszterium vizrajzi osztályának. II. kötet. 1887-ki évfolyam. Szerkeszti és közzéteszi Péch József. (Kilián Frigyes. N.ár. 120 l. és VI. melléklet, ára 3 frt.)

Évkönyvei, A magyar tud. Akadémia. XVII. köt. 7 darab. A magyar tudományos Akadémia 1889. köt. VII. darab. A Magyar tudományos Akadémia 1889. évi május 5-én tartott XLIX-ik közülésének tárgyai. (Akadémia. ár. 72 l. ára 80 kr.)

Ezermester. A felülmúlhatlan bűvész kamrája. Biztos mód tíz percz alatt bűvészszé lenni. (Lampel Róbert. 16r. 112 l. ára 30 kr.)

Ezopus-mese, 300, az ifjuság számára átdolgozta Boross Gábor. 2-ik kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 186 l. 114 képpel, ára ?)

Faludi (Fuchs) János. Számvetési gyakorló könyv, különös tekintettel a vidéki városok és más községek iskoláinak szükségleteire. I. füzet. Gyakorlatok az 1—100-ig terjedő számkörben a népiskola II. osztálya számára. (Lampel R. 8r. 56 l. ára 15 kr.)

Faludi (Fuchs) János. Számvetési gyakorló könyv, különös tekintettel a vidéki városok és más községek iskoláinak szükségleteire. II. füzet. Gyakorlatok az 1000-ig terjedő számkörben, a népiskolák III. osztálya számára. (Lampel R. 8r. 56 l. ára 18 kr.)

Faludi János. Számvetési gyakorlókönyv. Különös tekintettel a vidéki, városi s más községek iskoláinak szükségletére. III. füzet. Gyakorlatok az 1000-en felül terjedő, számkörben és a közönséges törtékekkel való számolásban. A népiskola IV. osztálya számára. 2-ik jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 63 l. ára 20 kr.)

Faludi János és Szép József. Német olvasókönyv népiskolák számára. Különös tekintettel a hazai történetre és alkotmánytanra. II. rész. 6-ik átdolg. kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 152, VI l. ára 40 kr.) — Ugyanaz. III. rész. 5-ik átdolg. kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 193, VIII l. ára 48 kr.)

Faludi János és Szép József. Német ABC-és olvasókönyv népiskolák számára. I. rész. Tizedik átdolg. kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 148 l. ára 32 krajczár.)

Faludi János. Földrajz a népiskolák 4—6. osztálya számára. II. kiadás. (Laufer Vilmos. 8r. 51, 134 l. ára ?)

Faludi (Fuchs) János. A természetrajz elemei. Népiskolai ismerettár III. rész. (Laufer Vilmos. 8r. 32 l. 10 kr.)

Faludi (Fuchs) János. A polgári jogok és kötelességek vagy rövid alkotmányisme népiskolák használatára. II. kiadás. (Laufer Vilmos. 8r. 56 l. ára 20 kr.)

Faragó Gyula. Az egészséges baba. Ifju anyák számára. (Révai testvérek. 8r. 71 l. ára 80 kr.)

Faragó Gyula. A beteg baba. Gondos anyák számára. (Révai testvérek. 16r. 96 l. ára 80 kr.)

Farkas Elek. Legujabb házi titkár. Magyar levelező és önügyvéd, vagyis elméleti és gyakorlati vezérkönyv a közéletben előforduló mindenemű levelek, folyamodványok, kérvények, felebbezések, jogügyleti okiratok helyes szerkesztésére, iparosok, kereskedők, mezőgazdák, hivatalnokok és magánosok használatára. Kilenczedik, a legujabb törvénykezésre való tekintettel, teljesen átdolgozott kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 566 l. ára 3 frt.)

Farkas Elek. Népszerű magyar levelező és házi ügyvéd, vagyis mindenemű viszonyokban előforduló levelek és okiratok szerkesztésére vezérlő segédkézikönyv számos példával felvilágosítva. Tizenkettedik kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 320 l. ára 1 frt.)

Farkas Géza. Luther Márton. Életrajz az evangélikus nép számára. (Kókai Lajos. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Farkas Géza. Luther Márton. Életrajz az evangélikus nép számára. (Kókai L. 8r. 203 l. ára 1 frt 20 kr.)

Farnos Dezső. Kritikai észrevétel Petőfi eltűnésének irodalmához. 1849. július 31-ének XL. évfordulója alkalmából. (Kolozsvár. Márton Kálmán. 4r. 1 iv, ára 60 kr.)

Fayer László. Büntetési rendszerünk reformja. Adalékok a btk. módosításához. (Pfeifer Ferdinánd. 8r. 107 l. ára 1 frt.)

Faylné-Hentaller Mariska. A magyar írónőkről. Arczképekkel. Második kiadás. (Singer és Wolfner. 8r. 188 l. ára 1 frt 50 kr.)

Faylné-Hentaller Mariska. Kis mesék. Népmesék, regék és elbeszélések.

lések gyermekek számára. Számos színes képpel és fametszettel. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 159 l. ára 1 frt 80 kr.)

Fegyver-utasítás a cs. és kir. hadsereg gyalogsága és vadászcsapata számára. (Grill K. 8r. 120 l. ára 80 kr.)

Fegyver-utasítás a m. kir. honvéd-gyalogság számára. Három táblával. Hivatalos kiadás. (Pallas. 8r. 113 l. ára 50 kr.)

Feiler Mihály. Zónadíjszabás a pécsi és baranyamegyei összes vasuti állomásokról a magy. kir. államvasut összes vonalaira. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8r. 138 l. ára 30 kr.)

Fejes István. Troilus és Kressida. (Shakspere színművei. X. Ráth Mór. 8r. VII, 36 l. ára 1 frt 20 kr.)

Fekete Lajos. A Magyarországon előforduló főbb fánemek csemetéinek termesztése és ültetése. Az országos erdészeti egyesület által 50 darab arannyal jutalmazott munka. (Magy. kir. államnyomda. 8r. 124 l. 60 fametszettel, ára ?)

Fellner Antal. Lelki rózsabimbók. Imakönyv ker. kath. gyermekek számára. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 142 l. ára ?)

Felterjesztés-tervezete, A budapesti ügyvédi kamara. az 1878. évi V. t.-cz. és az 1879. évi XL. t.-cz. esetleges módosítása tárgyában. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 2r. 12 l. ára ?)

Feltételek, Általános, a vízepítési munkákra és szállításokra. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 4r. 14 l. ára ?)

Fenyvessy Adolf. A magyar gyorsírás tankönyve Stolze elvei után. V. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 58 és 39 l. ára 80 kr.)

Fenyvessy Ferencz. Felső oktatásunk reformja. Válasz az «Egyetértés»-nek, a «Pester Lloyd»-nak, a «Budapesti Szemlé»-nek és a «Nemzet»-nek. (Révai testvérek. 8r. 24 l. ára 20 kr.)

Fenyvessy Ferencz. Felső oktatásunk reformja. Az ideális reform. A miniszter tervei. A tanpénz-kérdés. (Révai testvérek. 8r. 26 l. ára 30 kr.)

Ferenczy József. Emlékbeszéd Tóth Kálmán felett. (Egyetemes könyvtár. 15. Győr. Gross Gusztáv. 38 l. ára 10 kr.)

Ferenczy József. Emlékbeszéd Trefort Ágoston felett. (Egyetemes könyvtár 20. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 44 l. ára 10 kr.)

Ferenczy Ödön. Jégvirágok. Költemények. (Beszterczehánya. Singer Jakab. 16r. 162 l. ára 60 kr.)

Fillinger Károly. Az állatok természetrajza. Polgári iskolák számára. I. rész. Gerinczes állatok. II. rész. Gerincztelen állatok. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 140 l. ára 80 kr. II. rész. 103 l. ára 60 kr.)

Fischer Károly Antal. A hun-magyar írás és annak fennmaradt emlékei. (Szerző. 8r. 105 l. ára 3 frt.)

Fleischhacker M. Fridolin és Kárpáti Károly. Német nyelvtan. Gimnasiumok, reáliskolák, kereskedelmi középiskolák, polgári és felső leányiskolák használatára. (Lampel R. 8r. VI, 270 l. ára 1 frt 20 kr.)

Flesch Ármin. Élethivatásom. Székfoglaló beszéd a mohácsi rabbi állás elfoglalásakor 1889. augusztus 8. (Pécs. Engel Lajos nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Flesch Miksa. Első oktatás a bibliai történetben az izraelita ifjúság számára. I. füzet. Magyar-német. (Kilián Frigyes. 8r. 41 l. ára 25 kr.)

Fodor Ármin. A fizetésképtelen adós jogcselekvényeinek megtámadása a csődön kívül. (Magyar jogászegyleti értekezések. 45. Franklin-társulat nyomdája 8r. 79. l. ára ?)

Fodor L. és Wagner A. Rajzoló stereometria a középiskolák II. oszt. számára. 3. kiadás. (Nagel Bernát. 8r. 85 l. 60 kr.)

Fonyó Pál. A katolikus szertartások elemei. Néptanodáink 4—5. osztálya, úgyszintén a polgári és felsőbb népiskolák számára. 7. kiadás. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 33 l. ára 18 kr.)

Fonyó Pál. A hitelemzés tan elemei. Katolikus növendékpapok és tanfőjelöltek használatára. Második kiadás. (Szűts és társa. VIII, 204 l. ára 80 kr.)

Fonyó Pál. Gyakorlati hitelemzések a róm. kath. népiskolák I. osztályában. Harmadik kiadás. (Szűts és társa 8r. V. 416 l. ára 2 frt.)

Forrai Soma. A magyar gyorsírás tankönyve a Gabelsberger-Markovits-rendszer szerint. Negyedik javított és bővített kiadás. Levelező rész. (Lampel R. 8r. XVII, 80 l. ára 60 kr.)

Fournier. Zivatar. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők szinpadja. 3. sz. Pfeiffer Ferdinánd. 8r. 23 l. ára 40 kr.)

Földes Béla. A bűn statistikája. Sociologiai tanulmányok. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 166 l. ára 2 frt.)

Földváry Elek. Törvényszéki orvosszakértői eljárás. (Nagel Ottó. 8r. 260, IV. l. ára 2 frt 60 kr.)

Főrendiház irományai. (Az 1887. évi szeptember 26-ára hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. IV—V. köt. Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 4r. 383, 391. l. ára ?)

Főrendiház jegyzőkönyve. (Az 1887. évi szeptember 26-ára hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. I—II. Pesti könyvnyomda-részv. társ. 4r. 131, 84 l. ára ?)

Főrendiház naplója. (Az 1887. évi szeptember 26-ára hirdetett országgyűlés nyomtatványai. I—II. kötet. Hiteles kiadás. Szerkeszti Maszák Hugó. Pesti könyvnyomda részvénytársaság. 4r. 163, 168 l. ára ?)

Fraknói Vilmos. Carvajal János bibornok magyarországi követségei 1448—1461. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XIV. köt. 4. szám. Magyar Akadémia. 8r. 88 l. ára 50 kr.)

Frassinetti József. Jézus Krisztus a papok példaképe. Életszabályok bold. Barbarigo Gergelytől. Fordította Fischer Ágoston. (Szent-István-nyomda. 8r. 126 l. ára 40 kr.)

Freppel Károly Emil. Az 1789-iki francia forradalom századik évfordulójára. (Esztergom. Buzarovits Gusztáv. 8r. 115 l. ára 1 frt.)

Friedmann Bernát. Észrevételek a magyar bűnvádi eljárási javaslat irányeszméi felett. (Pfeiffer Ferd. 8r. 54 l. ára 50 kr.)

Frühwirth S. Liturgia a magyarhoni ág. hitv. evang. egyházban. (Pozsony. Heckenast G. utóda. 8r. 33 l. ára 60 kr.)

Füredi Ignác. Magyar-német és német-magyar szótár I. rész. Magyar-

német. II. rész. Német-magyar (Méhner Vilmos. K. 8r. 622 és 564 l. egy-egy kötet ára 1 frt.)

Füredi Ignác. Magyar-német és német-magyar zsebszótár. I. rész. Magyar-német. II. rész. Német-magyar. (Mehner Vilmos. 16r. 391 és 352 l. egy-egy rész ára 60 kr.)

Füredi (Führer) Ignác. Világtörténet iskolai és házi használatra a miniszteri tanterv alapján. (Singer és Wolfner. 8r. 116 l. ára 40 kr.)

Füzetek, Statisztikai havi. Szerkeszti Kőrösi József. Tizenhatodik évfolyam. (Grill K. 4r. 481 l. ára 4 frt.)

Füzetek, Természettudományi. A délmagyarországi természettudományi társulat közlönye. Szerkesztik Veber Antal és Tauffer Jenő. XIII. kötet. 1889. (Temesvár. Társulat. 8r. 182 l. ára 4 frt.)

Gaal Mózes Költemények. (Egyetemes könyvtár. 25. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 104 l. ára 10 kr.)

Gaal Mózes. Knjak András keleti utazása. Az ifjuság számára. (Singer és Wolfner 8r. 222 l. ára 1 frt 50 kr.)

Gabányi Árpád. A mama. Elbeszélés. (Egyetemes könyvtár. 18. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 39 l. ára 10 kr.)

Garai Benő. Népkönyvtár. Felolvasás a nagykanizsai ingyen népkönyvtár javára Nagykanizsán, a «polgári egyesület» dísztermében 1889. május 4-én. (Kiadja a nagykanizsai ingyenes népkönyvtári bizottság. 8r. 18 l. ára?)

Garand. Mi a jelszó? Vígjáték egy felvonásban. Francziából fordította K. T. (Nemzeti színház könyvtára. 61. Pfeiffer Ferdinánd. 8r. 19 l. ára 40 kr.)

Gáspár Ignác. Első oktatás a földrajzban. 12. kiadás. (Benkő Gyula. 8r. 100 l. ára 32 kr.)

Gáspár Ignác. Elemi földrajz a népiskolák 5—6. oszt. számára. (Benkő Gyula. 8r. 118 l. 64 képpel, ára 32 kr.)

Gelich Richard. Magyarország függetlenségi harca 1848—49-ben. III. kötet. (Aigner Lajos. 8r. IX. 930 l. ára 6 frt 80 kr.)

Gelich Richard Magyarország függetlenségi harca 1848—49-ben. 29, 30, 31. füzet. (Történelmi könyvtár 29, 30, 31. füzet. Aigner Lajos. 8r. 737—930, IX. l. ára 1 frt 20 kr.)

Gelléri Mór. Szabadkőművesi reformok. A külföldi szabadkőművességben felmerült reformszemek ismertetése. («Könyves Kálmán» páholy. 8r. 31 lap. ára?)

Gerecze Péter. Madách Imre és az ember tragédiája. (Pécs. Engel Lajos. 8r. 36 l. ára 25 kr.)

Gerecze Péter. Székely néphalladák fejtegetve. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8r. 31 l. ára?)

Gerevich Mihály. A felfelé menő láncztörtek analízise. (Besztercebánya. Singer Jakab. 8r. 136 l. ára 1 frt 80 kr.)

Gergely Károly és Kovács Lajos. Életrajzok a magyar nemzet történetéből az elemi iskola 3—4. oszt. számára. 3. kiadás. (A tiszántuli evang. ref. egyházkerület népiskolai könyvkiadványai. XI. sz. Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 87 l. ára 20 kr.)

Gergely Lajos. Magyar helyesírástan. Tanodai és magánhasználatra. (Kolozsvár. Stein János. 8r. 134 l. ára 40 kr.)

Gergely János. Magyar nyelvtan. Elemi és népiskoláknak. (Kolozsvár. Stein János. 8r. 168 l. ára 25 kr.)

Gerő Gyula. Eljárás honvéd és csendőrtisztek nősülési ügyeiben. (Grill K. 8r. 80 l. ára 60 kr.)

Gerő Károly. Az eladó leány. Színmű 3 felvonásban. A magy. tud. Akadémia által a Teleky-díjjal jutalmazott pályamű. (Pfeiffer Ferdinánd. 8r. 101 l. ára 40 kr.)

Gerő Károly. Az uzsai gyöngy. Eredeti népszínmű III. felvonásban. Kézirat gyanánt. (Népszínház műsora. 20. Ifj. Nagel Ottó. 8r. 83 l. ára 60 kr.)

Gíay Frigyes. Költemények. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8r. 106 l. ára ?)

Giesswein Sándor. Buddhismus és kereszténység. Vallástudományi tanulmány. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8r. 48 l. ára 50 kr.)

Gisser Gyula. A Gisser-féle folyófürdő és uszodaintézet megnyitásához Nyitrán. Zur Eröffnung der Gisser'schen Schwimm- und Badeanstalt. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8r. 30 l. ára ?)

Glatz György. Rill József Vasvármegye kir. tanfelügyelője. Különlenyomat a «Magyar Paedagogiai Szemle» folyó évi II. füzetéből. (Szerző. 8r. 16 l. ára 30 kr.)

Glück Frigyes és Stadler Károly. Az inyesmesterség könyve. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 366 l. ára 3 frt 60 kr.)

Góbi Imre. Poetika. A költői műfajok ismertetése. Gymnasiumok és reáliskolák használatára. (Franklin-társulat. 8r. 304 lap ára 1 frt 40 kr.)

Goethe. Iphigenie auf Tauris. Ein Schauspiel. Magyarázta Szemák István. (Lauffer Vilmos. 8r. X, 62 l. ára 30 kr.)

Goethe. Hermann und Dorothea. Magyarázta Weber Rudolf. 2. kiadás. (Jeles írók iskolai tára. XIV. Franklin-társulat. 8r. 85 l. ára 30 kr.)

Goldzieher Ignác. Emlékbeszéd Fleischer Leberecht Henrik felett. (A magyar tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszéd. V. köt. 4. füz. Akadémia 8r. 44 l. ára 30 kr.)

Goldzieher Vilmos. Az idült ragályos szemgyuladások. A trachoma. Klinikai tanulmány. (Singer és Wolfner. 8r. 58 l. ára 80 kr.)

Gonda Béláné Nagy Irma irodalmi hagyatéka. Esmék és emlékek. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 228 l. a szerző arcképével, ára 3 frt.)

Gosztonyiné-Biró Kornélia. A mult. Eredeti regény. (Pfeiffer Ferd. 8r. 381 l. ára 2 frt.)

Gothard Sándor. A takarmányrépa. (Az erd. gazd. egyesület irod. szakosztályának könyvkiadó vállalata. II. évf. 1. Kolozsvár. Márton Kálmán. 8r. 42 l. ára 25 kr.)

Gothard Sándor. A Thomas-salak mint a legolcsóbb phosphor-trágya. (Lampel R. 8r. 102 l. ára 60 kr.)

Göndöcs Benedek. Szent beszéd a b.-gyulai magyar földészirtársulat zászlójának szentelése alkalmából a gyulai r. kath. templomban. 1889. évi ápril 21. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Göndöcs Benedek. Báró Wenckheim Béla emlékezete. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 23 l. ára ?)

Göőz József. Magyar írálytan, feladatokkal és olvasmányokkal egybekapcsolva. Polgári iskolák számára. II. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 213 l. 1 frt 20 kr.)

Göőz József és Tóth J. Magyar olvasókönyv. A polgári fiúiskolák első osztálya számára. (Lampel Róbert. 8r. 204 l. ára 60 kr.)

Göőz József és Tóth J. Ugyanaz polgári leányiskolák első osztálya számára. (Lampel Róbert. 8r. 176 l. ára 60 kr.)

Graf Jakab. Német nyelvtan és gyakorlókönyv polgári iskolák és középtanodák számára. 5. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 200 l. ára 80 kr.)

Greguss Ágost. Athéni Timon. (Shakspere színművei. IX. Ráth Mór. 8r. VII. 36 l. ára 1 frt 20 kr.)

Gréville Henry. A barátnő. Regény. Francziából fordította báró O—y. (Athenaeum r. társulat. 8r. 288 l. ára 1 frt 20 kr.)

Grünwald Béla. A közigazgatás rendszere. A fennálló törvényekből és rendeletekből rendszeresen összeállítva. 4 kötet. I. kötet. A közigazgatás feladatai. A közigazgatás és a személyi élet. II. kötet. A közigazgatás feladatai. A közigazgatás és gazdasági élet. III. kötet. A közigazgatás feladatai. A közigazgatás és a gazdasági élet. (Folytatva.) A közigazgatás és a társadalom. Gyámi és gondnoksági ügyek. Igazságszolgáltatás. Katonai ügyek. IV. kötet. A közigazgatás közegei a törvényhatóság körében. A község. A törvényhatósági joggal felruházott város. A vármegye. 3. kiad. (Franklin-társulat. 8r. VIII. 520, VII. 474. VIII. 423. VIII. 420 l. ára 12 ft.)

Guggemberger János. A keresztyén egyházi év és a perikopák. Függelék: Dispositio gyűjtemény. (Kókai Lajos. 8r. 136 l. ára 1 ft.)

Gul és Benő. Egyházi beszédek. I. kötet. (Miskolcz. Löwy József fia. 8r. 183 l. ára 1 frt 30 kr.)

Gyárfás István Tihamér. Pannonia őskeresztény emlékei. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 102 l. ára ?)

Gyászemléklapok, kiadta a dunántúli ág. hitv. evang. egyházkerület néhai Káldy Gyula felügyelőjének emlékére. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8r. 20 l. ára ?)

Gyermekkönyv. Magyar, első olvasás-gyakorlat, mondókák, versikék, mesék, dalok 4--6 éves gyermekek számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 2r. 34 l. ára ?)

Gyertyánffy István, Kiss Áron, Radó Vilmos. Olvasókönyv az elemi népiskolák II. oszt. számára. 5. kiadás. (Méhner Vilmos. 8r. 128 l. ára 30 kr.)

Gyertyánffy István, Kiss Áron, Radó Vilmos. Olvasókönyv az elemi népiskolák III. oszt. számára. 3—4. kiadás. (Méhner Vilmos. 8r. 192., 211 l. ára 36—36 kr.)

Gyógyszer-nevek, Német, latin jelentésekkel. (Gyógyszerész Közlöny. 8r. 59 kéthasábos l. ára ?)

Gyógyszer-árszabvány. Érvényes 1889. január 1-jétől kezdve. (Athenaeum r. társ. nyomdája. Sr. 24 l. ára ?)

Győrök Leó Gy. Lázadó hajós nép viszontagságai a csöndes tengeren. Való történet az ifjuság számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. Sr. 172 l. ára 1 frt 50 kr.)

Gyulay Béla. Gyakorlati iránytan különös tekintettel a levélíráásra. közéletben előforduló polgári ügyiratokra és a prózai műfajokra. A polgári s felső népiskolák és felsőbb leányiskolák használatára. Környei János műve nyomán. (Lampel Róbert. ára 90 kr.)

Gyulay Béla. Irodalom-ismertető. A költői és prózai műfajok irodalma és elmélete a magyar nemzeti irodalom történetének rövid áttekintésével. Polgári fiu- és leányiskolák s egyéb tanintézetek felső osztályai számára és magánhasználatra. (Franklin-társulat. Sr. 256 l. ára 1 frt 20 kr.)

Gyulay Béla. Magyar olvasókönyv nyelv- és iránytani feladványokkal. Első rész. A polgári- és felső népiskolák I. és hasonló célú intézetek megfelelő osztályai számára. (Kókai Lajos. Sr. 159 l. ára 70 kr.) Második rész. A polgári és felső népiskolák II. osztályai számára. (Kókai Lajos. Sr. 170 l. ára 70 kr.)

Gyulai Pál emlékbeszédei. Tartalom : Kazinczy Ferencz, Pákh Albert, br. Eötvös József, Toldy Ferencz, Krizsa János, br. Kemény Zsigmond, Csen-gery Antal, Arany János. (Jeles írók iskolai tára. XXXVII. Franklin-társulat. Sr. 189 l. ára 70 kr.)

Gyurátz Ferencz. Kézi agenda. Templomi és halotti imák szertartási beszédekkel. Lelkész használatra. (Pápa Kókai Lajos. Sr. 331 l. ára 1 frt 40 krajczár.)

Gyűjtemény, Oszmán-török népköltési. II. kötet. Oszmán-török népmesék és népdalok. Szóbeli közlés után gyűjtötte és fordította Kúnos Ignác. (Magyar tud. Akadémia. Sr. XXXIV, 421 l. ára 2 frt 80 kr.)

Gyűjteménye, Görög, latin és német classikusok. (L. Goethe.)

Gyűjteménye, Görög és latin remekírók. 27. Magyar jegyzetekkel iskolai használatra. (L. Homeros.)

Gyűjteménye. Az igazságügyre vonatkozó rendeleteknek a kir. Curia és a pénzügyi közigazgatási bíróság teljes üléseiben hozott döntvényeknek. 1888. évi folyam. Teljes. (Ráth Mór. Sr. 155 l. ára 1 frt.)

Gyűjteménye. Az igazságügyre vonatkozó rendeleteknek, a kir. Curia és a pénzügyi közigazgatási bíróság teljes üléseiben hozott döntvényeinek. 1888. évi folyam. Függelék : Utasítás az állami italmérési jövedékről. 1888. XXXV. t.-cz. némely határozatainak végrehajtásáról. Pénzügyminiszeri hirdetmény az 1888. XXXV. törvényczikk folytán nyújtandó kártalanítási igények bejelentése iránt. (Ráth Mór. Sr. 42 l. ára 40 kr.)

Gyűjteménye. Igazságügyre vonatkozó rendeleteknek, a kir. Curia és a pénzügyi közigazgatási bíróság teljes üléseiben hozott döntvények. 1889. évi folyam. Első füzet. Utasítás az állami italmérési jövedék behozatala folytán adandó kártalanításról szóló 1888. évi XXXVI. t.-cz. végrehajtása iránt. (Ráth Mór. Sr. 92 l. ára 50 kr.)

Gyűjteménye, Az igazságügyre vonatkozó rendeleteknek, a kir. Curia

és a pénzügyi közigazgatási bíróság teljes üléseiben hozott döntvényeknek. 1889. évi folyam. 2. füzet. (Ráth Mór. 8r. 93—188 l. ára 60 kr.)

Gyűjteménye, Az igazságygyre vonatkozó rendeleteknek, a kir. Curia és a pénzügyi közigazgatási bíróság teljes üléseiben hozott döntvényeknek. 1889. évi folyam. Pótfüzet. (Ráth Mór. 8r. 234, VI l. ára 1 frt 50 kr.)

Gyűjteménye, A magyar- és erdélyországi telekkönyvi törvények és rendeletek. Kiegészítve a legfőbb ítélőszéki döntvényekkel. Feldolgozta Peregriny János. III. rész. (1886—88.) (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 285 l. 1 frt 50 kr.)

Gyűjteménye. Tréfás szavalmányok. Összegyűjté Orbók Mór. (Hasznos mulatságok. V. Pozsony. Drottletff Rudolf. 8r. 79 l. ára 50 kr.)

Gyűjteménye. A zemplénmegyei orvos-gyógyszerész egyesület ismeretterjesztő estélyein tartott népszerű előadások. I—II. (S.-A.-Ujhely. «Zemplén»-nyomda. 8r. 68, 92 l. ára ?)

Gyürky Antal. Kisbirtokosok kátéja, útmutató miként boldogulhatnak és mily módon juthatnak jóléthez. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 151 l. ára 60 kr.)

Gyürky Antal. A gyümölcs értékesítése. Gyakorlati útmutatás, miként kell az érett gyümölcsessel bánni, gyümölcsöt aszalni, gyümölcsbort csinálni stb. Az előhaladt borkezelés és pinczegazdászat ismertetése és útmutatás a szüretelés, mustkezelés, a homoki borok tökéletesítésére stbre nézve. (Falusi könyvtár. 34—35. szám. Franklin-társulat nyomdája. 8r. 87, 141 l. ára 1 frt.)

Gyürky Ödön. Üdvözlő-dal a budapesti katolikus kör 1889. október hó 1. tartott megnyitása alkalmára. (Szent István-nyomda. 8r. 3 l. ára ?)

Gyürky Ödön. De Lasalle János. Néhány lap a keresztény pedagogia történetéből. Különlenyomat az «Egyházi Közlöny»-ből. (Szent István-nyomda. 8r. 20 l. ára 15 kr.)

Hadapród-iskolák, A cs. és kir., czélja, iránya és az azokba való felvételre vonatkozó határozmányok. (Grill Károly. 8r. 37 l. ára 25 kr.)

Hajdu László. Természetrájk. Elemi népiskolák számára. Negyedik kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 50 l. ára 15 kr.)

Hajgató Sándor. Kiért emeljük a pohárt? Magyar felkészöntő könyv. Második kiadás. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József K. 16r. 212 l. ára 80 kr.)

Haladása, A gyakorlati orvostan. Kiadta a «Gyógyászat» szerkesztősége. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 252 l. ára 1 frt 20 kr.)

Halász Árpád. Makó város és környéke eddig ismert edényes növényeinek jegyzéke. Enumeratio plantarum vesculosarum oppidi Makó. (Makó. Neumann J. nyomdája. 8r. 30 l. ára ?)

Halász Nándor. Zsidó hit- és erkölcsstan. Különös tekintettel a gyakorlati vallásos életre. I. rész. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. III, 105 l. ára 70 kr.)

Halász Nándor. Zsidó hittani katekizmus. Polgári és hasonló fiúiskolák részére. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. I. rész. 59 l. ára 36 kr., II. rész. 40 l. ára 36 kr., III. rész. 67 l. ára 42 kr., IV. rész. 71 l. ára 45 kr.)

Halász Nándor. Zsidó hittani katekizmus. Polgári és felsőbb leányiskolák részére. II. rész. Második kiadás. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 36 l. ára 25 kr.)

Halász Nándor. Kincses szekrényke. Oktató, nevelő, mulattató elbeszé-

lések és költemények a zsidó bölcsek irataiból. (Singer és Wolfner. 8r. 168 l. ára 1 frt.)

Halász Nándor. Zsidó hit- és erkölcstan. Különös tekintettel a gyakorlati vallásos életre. Középiskolai növendékek használatára. II. rész. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 72 l. ára 40 kr.)

Halaváts Gyula. A hódmező-vásárhelyi két ártézi kút. XXXIII—XXXIV táblával. (A m. kir. földtani intézet évkönyve. VIII. köt. 8. füzet. Kilián Fr. 8r. 204—222 l. ára 30 kr.)

Hamvas Károly és Nemess Zsigmond. Az állami italmérés és a regále-jog megváltása. Gyakorlati kézikönyv, irománypéldákkal. (Pallas részv. társaság. 8r. 382 l. ára 2 frt 50 kr.)

Hangay Oktáv. Csörgősapkás múzsa. Humoros előadások, estélytréfák és szavalmányok gyűjteménye. (Kolozsvár. Demjén L. 8r. 143 l. ára 80 kr.)

Hankó Vilmos. A kérői fürdő és ásványvizei. (Buschmann Ferencz nyomdája. 8r. 10 l. ára ?)

Hankó Vilmos. A kolozsi sósfürdő Kolozsmegyében. (Buschmann F. nyomdája. 8r. 8 l. ára ?)

Hankó Vilmos és Szterényi Hugó. A chemia elemei. Számos a szöveg közé nyomott rajzzal. (Lampel R. 8r. 93, VIII l. ára 90 kr.)

Harrach József. Közlemények a zeneművészet köréből. (Egyetemes könyvtár. 23. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 71 l. ára 10 kr.)

Hartmann Róbert. Az emberszabású majmok és szervezetők. Ford. dr. Thirring Gusztáv, eredetivel összehasonlította Paszlavszky József. Ötvenhét rajzzal. (Természettud. társulat. 8r. 279 l. ára 3 frt.)

Határozatai, A közös ügyek tárgyalására kiküldött és 1889. évi junius 22-ére Bécsbe összehívott magyar országos bizottság 1890. évre. Iromány, jegyzőkönyv, napló. Hiteles kiadás. (Pesti könyvnyomda részv. társ. 4r. 3, 23, 62, 79, 352 l. ára ?)

Hatsek Ignác. A magyar szent korona országainak térképe. 1889. Az új megyei beosztás tekintetbevételével az 1876. XXXIII., 1880. XV. és az 1881. LXIV. törvényczikk alapján. (Lampel Róbert. Ára 20 kr.)

Hatvan Ferencz. A német nyelv tanítása a közép- és polgári iskolákban, különös tekintettel a kereskedelmi középiskolákra. (Sopron. Klenka F. 8r. 40 l. ára 30 kr.)

Hauer Géza. A fejős tehénről. (Az erd. gazd. egyeslet irod. szakosztályának könyvkiadó-vállalata. II. évf. 2. Kolozsvár. Hauer Géza. 8r. 31 l. ára 25 kr.)

Havas Miksa. Kereskedelmi és politikai számtan. II. rész. (Kereskedelmi szakkönyvtár. IV. kötet. II. rész. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 159 l. ára 1 frt 20 kr.)

Havass Rezső. Dalmácia visszacsatolása a magyar birodalomhoz. (Preszburg Frigyes nyomdája. 8r. 14 l. ára ?)

Haynald Lajos. Emlékezéséd Boissier Péter Edmund felett, (A magyar tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékezésedek. V. kötet. 7. szám. Akadémia. 8r. 23 l. ára 20 kr.)

Házasság. A, képzeletben és valóságban. Angol eredeti után. (Franklin-társulat. 4r. 36 l. ára 1 frt 20 kr.)

Ház és udvar körül. Szétújítható képeskönyv. (Leporello-Album.) (Singer és Wolfner. 4r. 10 l. ára 1 frt 60 kr.)

Hegedűs János. Ismétlő könyv a jegyzői vizsgára készülők számára kérdések és feleletekben. (Mezőtúr. Gyikó K nyomdája. 8r. 133 l. ára 1 frt.)

Hegyesi József. Előétek. (Asiettek.) (Grünbaum Ármin. 8r. 112 l. ára 80 kr.)

Hegyesi József. A legújabb házi czukrárszat kézikönyve. II. kiadás. (Grünbaum Á. 8r. 156. VIII l. ára 1 frt 20 kr.)

Hegyesi Márton. Belényes és vidéke. Kilencz képpel. (Nagyvárad. Ifj. Berges Sámuel. 8r. 78 l. ára 50 kr.)

Hegyfokj Kabos. A zivatarokról. (Értekezések a természettudományok köréből. XIX. köt. 5. szám. Magyar tud. Akadémia. 8r. 71 l. ára 50 kr.)

Heine költeményei. I. II. rész. Fordította Endrődi Sándor. (Egyetemes könyvtár. 13. 19. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 120, 142 l. ára 10—10 kr.)

Heinrich Gusztáv. A német irodalom története. II. kötet. (Révai testvérek. 8r. XV, 567 l. ára ?)

Heinrich Gusztáv. A német irodalom rövid története. Középiskolák számára. (Lampel R. 8r. 165 l. ára 1 frt 20 kr.)

Heinrich Gusztáv. Német olvasókönyv középiskolák számára. I. rész. 5. kiadás. Szótárral Bartos Fülöptől. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 174 l. ára 90 kr.)

Heinrich Károly. Gyakorlati kézikönyv a német nyelv tanításához. Középiskolai használatra. (Kókai Lajos. 8r. VII, 316 l. ára 1 frt 80 kr.)

Helmár Ágost. Iskolai atlasz az ókori történelem tanításához. (Pozsony. Stampfel K. 8r. 4 l. ára 50 kr.)

Hentaller Lajos. Görgey mint politikus. Történeti tanulmány. (Szerző. 8r. 222 l. ára 1 frt 80 kr.)

Herczeg Sándor. A földrajz elemei és a magyar királyság s az osztrák tartományok földrajza, bővebb tekintettel az erdélyi részletekre. Az I. II. és III. osztályu népiskolák számára. (Kolozsvár. Stein János. 8r. 72 l. ára 28 kr.)

Hertzka Tivadar. A valutakérdés magyar szempontból. (Révai Leo. 8r. 208 l. ára 1 frt 60 kr.)

Hévízi Pál. Beteges állapotok. Krankhafte Zustände. (Schlenker és Kovács nyomdája. 8r. 14, 14 l. ára ?)

Hintner B. Görög nyelvtan. A harmadik kiadás nyomán átdolgozta Schill Salamon. II. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 239 l. ára 1 frt 60 kr.)

Hoffmann Ferencz ifjusági iratai. A bűnhődés. IV. magyar kiadás. A megért. Fordította Szabó Antal. 4. magyar kiadás. Hűség és álnokság. Ford. Kún Béla. 4. m. kiad. Négy-négy aczélmetszettel. (Athenaeum részvénytárs. 8r. 76, 90, 88 l., egy füzet ára 50 kr.)

Hoffmann Mór. Német nyelvtani gyakorlókönyv a népiskolák számára. (Singer és Wolfner. 8r. 136 l. ára 50 kr.)

Hoffmann Mór. Német nyelvtani gyakorlókönyv a népiskolák számára. (Singer és Wolfner. 8r. I. rész 68 l. ára 25 kr. II. rész. 136 l. ára 25 kr.)

Hókusz-pókusz! Bűvös képeskönyv elváltozásokkal. (Pozsony. Stampfel Károly. N.8r. ára 1 frt 30 kr.)

Holub Emil. A főkvárostól a Masukulumbék országába. 1883—1887. 160 eredeti fametszettel és 2 térképpel. Első kötet. (Ráth Mór. N.8r. VII, 499 l. ára 4 frt 50 kr.)

Holzweiszig Frigyes. Latin gyakorlókönyve a második osztály számára. Fordította és magyar-latin szótárral ellátta Székely Ferencz. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 188 l. ára 1 frt)

Homer Odysseája. II. füzet. IV., 259—VIII. 423 ének. Fordította Télfy Iván. Második kiadás. (Hellen remekírók magyar fordításban. Lampel Róbert. 16r. 73—168 l. ára 40 kr.)

Homeros Iliása. Magyarázta és bevezetéssel ellátta Veress Ignác. Első füzet. I—III. ének. Második kiadás. (Görög és latin remekírók gyűjteménye. 27. Lampel R. 8r. XXXII, 112 l. ára 90 kr.)

Homor István. Az egyszerű könyvvitel alapvonalai. Iparos tanulók részére. (Szeged. Endrényi testvérek. 8r. 24 l. ára 10 kr.)

Hont vármegye köztörvényhatósági bizottsága által alkotott szabályrendeletek gyűjteménye, összegyűjtötte és kiadja Lestyánszky Sándor. I. füzet. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 211 l. ára ?)

Hóos János. Dalkönyvecske. Egy és több szólam, eredeti gyermekdalok. Elemi és felső népiskolák használatára. (Déva. 16r. 35 l. ára 25 kr.)

Horn F. A nihilisták. Regény. Oroszország jelen korából. Fordította P. Á. (Rózsa Kálmán és neje. 107 l. ára 25 kr.)

Horváth Cyrill. Temesvári Pelbárt és beszédei. (Pfeiffer F. 8r. 89 l. ára 1 frt.)

Horváth Döme. Shakspeare a magyar irodalomban és színművészetben. (Kecskemét Tóth László nyomdája. 8r. 33 l. ára ?)

Horváth József. A nádasdi gróf Nádasdy család nádasd-ladányi elsőszülöttségi könyvtárának története és ismertetése. (Könyvtár. 8r. 159 l. három simili-nyomattal, ára ?)

Horváth Kálmán. Költemények. (Szerző. 8r. 134 l. ára 1 frt 20 kr.)

Horváth Mihály. A kereszténység első százada Magyarországhban. (Ráth Mór. 8r. 476 l. ára 2 frt.)

Houzeau. A csillagászat történelmi jellemvonásai. Ford. Czögler Alajos. (Term. tud. Könyvkiadó-vállalat. XXXVIII. Társulat. 8r. 552 l. 5 ábrával; ára ?)

Hőgyes Endre. A veszettség gyógyításáról. Tekintettel különösen a Pasteur-féle prophylacticus gyógyításra. (Értekezések a természettudományok köréből. XVIII. kötet. 5. szám. Magyar tudományos Akadémia. 8r. 125 l. ára 80 kr.)

Hölgyek titkára, Legujabb. Házi tanácsadó és levelező az élet minden körülményeire alkalmazható fogalmazványokkal, társadalmi, családi és szerelmi levélmintákkal és a levélírás szabályaival a női viszonyokban előforduló

ügyirat mintákkal és folyamodványokkal, minden rangú és rendű nők számára. (Lampel R. 8r. 107 l. ára 80 kr.)

Hönnig István. Vadászati műszótár. Kiadja az országos m. vadászati védegylet. (Athenaeum részvénytársaság nyomdája. 8r. 134 l. négy rajztáblával, ára 1 frt.)

Hörk József. Az ev. Tiszakerület püspökei (Superintendesek.) Eredeti fordítások alapján. (Kókai Lajos. 8r. 126 l. ára 1 frt 50 kr.)

Hörk József. Beszédek és értekezések. (Kassa. Bernovits Gusztáv nyomdája. 8r. 269 l. ára 1 frt 60 kr.)

Hugó Viktor. A párisi Notre-Dame templom. Regény. 5. kötet. (Dobrowsky és Franke. 8r. 187, 196, 192, 160 és 131 l. ára 2 frt 50 kr.)

Hunfalvy János és Schneider János. Földrajz, a polgári leányiskolák II. osztálya számára. II. rész. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália, (Lampel R. 8r. 106 l. ára 80 kr.)

Hunfalvy János és Schneider János. Földrajz. A polgári fiúiskolák II. osztálya számára. II. rész. Európa és Ázsia földrajza. (Az osztrák-magyar monarchia kivételével.) (Lampel R. 8r. 75 l. ára 70 kr.)

Hunfalvy János és Schneider János. Földrajz a polgári fiúiskolák III. osztálya számára. A legújabb miniszteri tanítási terv nyomán. III. rész. Amerika, Afrika és Ausztrália földrajza. A fölfedezések vázlatos története. (Lampel Róbert. 8r. 83 l. ára 70 kr.)

Hunyady Jenő. Az orthogonális substitutió együtthatóinak paraméteres értékei. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. XIV. kötet. 3. sz. Magyar Akadémia. 8r. 14 l. ára 10 kr.)

Hunyady Jenő. Az orthogonális substitutió együtthatóinak paraméteres értékei. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. XIV. kötet. 2. sz. Magyar Akadémia. 8r. 43 l. ára 30 kr.)

Huszar Károly. Hiterkölcsei tan- és példakönyv, mely az egész katekismust vagyis keresztény katolikus tanítást könnyen és érthetőleg előadja. Szűts és Társa. 8r. 364, XIII. l. ára 1 frt 30 kr.)

Huszar Károly. Víz-kurám, 30 esztendőnél tovább próbálva és írva, a betegségek és az egészség föntartására. Kneip Sebestyén után. (Szűts és tsa. 8r. VIII, 413 l. ára 2 frt.)

Hutyra Ferencz. Útmutatás a marha- és vágóhídi szemle megejtésére. Vágóhídi biztosok számára. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 60, VIII l. ára 75 kr.)

Időtöltés. Kellemes. Képeskönyv versecskékkal. (Pozsony. Stampfel Károly 8r. ára 60 kr.)

Ilász Gábor magyar nyelvtana a középiskolák használatára. Átdolg. Barbarics Róbert. 26. kiad. (Lampel Róbert. 8r. 247 l. ára 1 frt.)

Illés Károly. A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata. III. kötet. 1—2. füzet. (Singer és Wolfner. 8r. 616 l. ára 3 frt 70 kr.)

Imádság. Mindennapi köteles (officium) az assisi sz. Ferencz harmadik rendjének tagjai számára. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Imreh Sándor. Mulhatlanul szükséges-e a kötjelek használata a

szóelválasztásoknál. (Maros-Vásárhely. Ev. ref. kollegium nyomdája. 8rét. 8 l. ára ?)

Imrik Péter. Választás vagy kinevezés? Tekintettel a rend és szabadságra. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 36 l. ára 50 kr.)

Inkey Béla. Az erdélyi havasok az Olt szorostól a Vaskapuig. Geotektonikai vázlat. (Értekezések a term. tud. köréből. XIX. kötet. 1. szám Akadémia. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Ipolyi Arnold magyar történelmi tanulmányai. (Ráth Mór. 8r. 576 l. ára 2 forint.)

Iratok, Vallásos, magyar nyelven. 34., 35., 41. és 54. sz. (L. König R.)

Irmei Ferencz. Juvenál. (Egyetemes könyvtár. 24. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 49 l. ára 10 kr.)

Ítélete, A deési kir. törvényszék a deési közbirtokossági erdők arányosítása iránti birtokrendezési perben az arányosság kulcsának megállapítása kérdésében tartott ülésében hozott. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 4r. 13 l. ára ?)

Iványi István. Bács-Bodrog vármegye földrajzi és történelmi helynévtára. I. kötet. (Szabadka. Székely Simon. 8r. VIII, 155 l. ára 1 frt.)

Iványi Ödön. A püspök atyafisága. Regény két kötetben. (Arad. Ifj Klein Mór. 8r. 219, 251 l. ára 2 frt.)

Jacobi Gyula. Komjáthi Benedek Szent Pál levelei. Nyelvészeti tanulmány. (Különlenyomat a «Magyar Nyelvőr» 1889. évi folyamából. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 63 l. ára ?)

Jacob Elek. Dr. Duka Tivadar könyve Kőrösi Csoma Sándorról. Ismertető értekezés. (Érték. a tört. tud. köréből. XIV. köt. 2. sz. Akadémia. 8r. 67 l. ára 40 kr.)

Jamriska Lajos. A községi és körjegyző hivatása. A komárommegye községi- és körjegyzők egylete által 100 forint díjjal kitüntetett pályamű. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 31 l. ára ?)

Jándl Antal. Egyházi énekek katolikus iskolagyermeknek számára (Felső-Eőr. Schodisch Lajos nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Janus. Az autonomia ereje. (Czettel és Deutsch nyomdája. 8r. 16 l. ára 20 kr.)

Játék és szavalmányok tanulók számára. II. füzet. (Szeged. Endrényi testvérek nyomdája. 8r. 48 l. ára 30 kr.)

Jausz Georg. Fibel nach der analytisch-synthetischen Lesemethode unter Mitwirkung von M. Schranz. I. Schuljahr. 13. Auflage mit Originalbildern. (Dobrowsky és Franke. 8r. 94 l. ára 30 kr.)

Javaslat, A tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai tanügyi bizottságának, a gyermekóvás ügyében. (Debreczen város nyomdája. 8r. 8 l. ára ?)

Jegyzéke, Magyarországi összes vasuti állomások betűrendes. Hátsek Ignác magyar vasuti térképéhez. Különös tekintettel a vonalszakasz díj-szabására. (Lampel Róbert. 8r. 11 l. ára 10 kr.)

Jegyzékek sorozata I, Szakirodalmi. A magyar gazdasági szakirodalom jelesebb termékeinek jegyzéke 1860—1889. (Kassa. Koczányi és Vitéz. 16r. 64 l. ára 4 kr.)

Jegyzőkönyv a Pozsonykerületi kereskedelmi és iparkamarának 1889. július 31., október 21. és november 28. tartott üléséről. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai nyomdája. 8r. 42, 38, 39 l. ára ?)

Jegyzőkönyv, mely a magyarországi községi és körjegyzők országos központi jegyzői egylete által 1889. évi szeptember hó 25-én Budapesten tartott közgyűlés alkalmából felvétellett. (Zombor. Bittermann Nándor nyomdája. 2r. 13 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A «Vágbalparti ármentesítő és belvízszabályozó társulat» 1890. évi február 1. Tarnóczon megtartott választmányi ülésének. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 2r. 9 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A «vágbalparti ármentesítő és belvízszabályozó társulat» választmánya 1889. május 27. megtartott ülésének. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 2r. 8 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az érmelléki ref. egyházmegye 1889. szeptember 24. Székelyhídon tartott közgyűlésének. (Debreczen városi nyomda. 24 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az érmelléki ev. ref. egyházmegye 1888. október 2-án és 1889. április 10-én Székelyhídon tartott közgyűlésének. (Debreczen városi nyomda. 8r. 19, 14 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A debreczeni ref. egyházmegye 1889. április 11-én Debreczenben tartott közgyűlésének. (Debreczen városi nyomda. 8r. 39 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A debreczeni ev. ref. egyházmegye 1889. évi aug. 15. Debreczenben tartott közgyűlésének. (Debreczen városi nyomda. 8r. 34 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az alsószabolcs-hajdu vidéki ev. ref. egyházmegye 1889. augusztus 21. Hajdu-Nánáson tartott közgyűlésének. (Debreczen városi nyomda. 8r. 43 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye 1889. április 11. napján N.-Szalontán tartott közgyűlésének. Kiadta Balog Ambrus. (Debreczen városi nyomda. 8r. 62 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye 1889. augusztus 22. N.-Szalontán tartott közgyűlésének és bírósági ülésének. Kiadta Balog Ambrus. (Debreczen városi nyomda. 8r. 34 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az evang. ref. tiszántúli egyházkerület 1889. május 7—11. napjain Debreczenben tartott első gyűlésének. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen városi nyomda. 8r. 172 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az evang. ref. tiszántúli egyházkerület 1889. október 14—17. napjain Debreczenben tartott gyűlésének. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen városi nyomda. 8r. 260 l. egy statisztikai táblával, ára ?)

Jegyzőkönyve, A pozsonymegyei ág. hitv. ev. esperesség 1889-dik évi július hó 24-én Német-Gurabon megtartott rendes évi közgyűlésének. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai nyomdája 2r. 10 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A vasi felső evang. egyházmegye 1889. évi július 16. Felső-Eőrött tartott közgyűlésének. — Protokoll des Senioral-Conventes etc. (Felső-Eőr. Schodisch Lajos nyomdája. 8r. 43 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A vasi közép ág. hitv. ev. egyházmegye 1889. évi július 23. Körmenden tartott közgyűlésének. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 20 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A dunántúli ág. hitv. ev. egyházkerület 1889. évi márczius 13. Győrben tartott közgyűlésének. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8r. 9 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A dunántúli ág. hitv. ev. egyházkerület 1889. évi augusztus 21—22. napjain Sopronban tartott évi közgyűlésének. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8r. 88 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A solti evang. reform. egyházmegyei tanítói egyesület közgyűlése, 1889. szeptember 5. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 8r. 27 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A tolnai ev. ref. egyházmegye Kölesden 1889. évi szeptember 10—11. tartott közgyűlésének. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 39 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A solti reform. egyházmegye közgyűlésének, Tass 1888. szeptember 30. és Kunszentmiklós 1889. szept. 17. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 20 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az alsószempléni ev. ref. egyházmegye 1889. évi szept. 3—4. napjain Sárospatakon tartott közgyűlésének. Szerkesztette Kónya András. (Sárospatak. Ev. ref. főiskola nyomdája. 8r. 28 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A hegyaljai ág. hitv. ev. egyházmegye Nyíregyházán 1889. év. július 23—24. napján megtartott évi közgyűlésének. (Miskolc. Forster Rezső nyomdája 8r. 56 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A tiszáninneni ev. ref. egyházkerület 1889. évi április 30. és május 1—2. Miskolcson tartott közgyűlésének. Szerkesztette Mitrovics Gyula. (Sárospataki ev. ref. főiskola nyomdája. 8r. 111 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A szatmári ev. reformált egyházmegye Szatmáron 1889. április 25—26. napjain tartott közgyűlésének. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8r. 51 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A magyarhoni ágost. hitv. evangélikusok négy egyházkerülete 1889. évi október 16—18. napjain Budapesten tartott egyetemes egyházi közgyűlésének. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 2r. 35 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A magyarországi evang. reformált egyház egyetemes konventének. Budapest, 1889. évi márczius 21—28. napjain. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen városi nyomda. 8r. 174 l. ára ?)

Jegyzőkönyve. A bányai ág. hitv. evang. egyházkerület 1889. szept. 18—20. napjain Budapesten tartott közgyűlésének. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 110 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A dunántúli ág. hitv. ev. egyházkerület 1889. év augusztus 21—22. napjain Sopronban tartott közgyűlésének. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8r. 88 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A soproni alsó ág. hitv. ev. egyházmegye 1889. évi július 24. Nagy-Geresden tartott közgyűlésének. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8r. 28 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A dunamelléki ev. ref. egyházkerület 1889. október 19. s következő napjain Budapesten tartott köz- és törvényszéki gyűlésének. Kiadta Szilády Áron. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 255 l. ára ?)

Jelentés az 1888—89. évi működésről a felvidéki magyar közműve-

lódési egyesületnek Ipolyságon 1889. évi szeptember 4. tartott közgyűlése elé terjeszté az igazgató választmány. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8r. 47 l. ára ?)

Jelentés, A képviselőház elé terjesztett, az állami jószágok eladásáról és eredményéről az 1887. évre. (Magyar kir. államnyomda. 4r. 36 l. ára ?)

Jelentés a magyar tudom. Akadémia munkálódásáról és pénztára állásáról 1888/89-ben. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 46 l. ára ?)

Jelentés, Ötvennyolczadik évi, a Pozsony városában létező keresztény kisdud-óvodákról, illetve 32. évi jelentés a gyermekkórházról és 18. évi jelentés az itteni bölcsőderől az 1888. évi időre. — Jahresbericht etc. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai nyomdája. 8r. 27 l. ára ?)

Jelentés a filloxaerügy állásáról az 1888. évben. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 75 l. egy térképpel. ára ?)

Jelentés a Londonban 1888. évi július 4—12. napjain tartott egyetemes presbyteri nagygyűlésről. Beterjesztve a magyarországi református egyház egyetemes konventjéhez. (Debreczen városi nyomda. 8r. 20 l. ára ?)

Jelentés a temesvári rabsegélyező egylet 1888. évi működéséről. (Temesvár. Veres Sámuel nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Jelentés az 1888. évben fogatosított gyárvizsgálatokról. Kiadja a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterium. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 207 l. ára ?)

Jelentése, A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás állapotáról szóló és az országgyűlés elé terjesztett. 1887/8 és 1888/9-ről. (Magyar k. egyetemi nyomda. 8r. 340 l. ára ?)

Jelentése, A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek az országos tanítói nyugdíj- és gyámalap 1888. évi állapotáról szóló. (Magyar kir. egyetemi nyomda. 8r. 51 l. ára ?)

Jelentése a pécsi vízvezeték létesítése tárgyában beérkezett műveletek megbírlására kiküldött szakbizottságnak (Pécs. Lyceumi nyomda. 8r. 21 l. ára ?)

Jelentése, Az aradi kereskedelmi és iparkamara a kerületét képező Arad-, Békés-, Csanád- és Hunyadmegyének továbbá Arad sz. kir. városnak általános gazdasági kereskedelmi-, ipar- és forgalmi viszonyairól 1888-ban. (Arad. Grill Károly. N. 8r. 263 l. ára 1 frt.)

Jelentése, A talajjavítások terén 1888. évben tett intézkedésekről, az országos kulturmérnöki hivatalnak gróf Széchenyi Pál földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4r. 122 l. ára ?)

Jelentése, A kereskedelemügyi miniszternek 1888. évi működéséről a törvényhozás elé terjesztett. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 4r. 495 l. ára ?)

Jelentése, A fővárosi m. kir. államrendőrség főorvosi hivatalának, az 1883—1887. évről. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8r. 99 l. ára ?)

Jelentése. A magyar szent korona országai Vörös-kereszt egyletének 1888. évi. (Pesti Lloyd-társulat nyomdája. 8r. 275 l. ára ?)

Jelentése. A magyar földtani intézet évi, 1888-ról. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 162 l. ára ?)

Jelentése, A soproni háziipar egyesület 1888. évi. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8r. 12 l. ára ?)

Jendrassik Jenő. Dolgozatok a K. M. Tud. Egyetem élettani intézetéből. (Értek. a term. tud. köréből. XVIII. köt. 7. sz. Akadémia. 8r. 41 l. ára 30 kr.)

Jeszzenszky Béla. A társországok közjogi viszonya a magyar államhoz. (Ráth Mór. 8r. 164 l. ára 1 frt.)

Jeszzenszky István. A gymnasiumok reformja. (Pozsony. Drottletff Rudolf. 8r. V, 51 l. ára 70 kr.)

Jézus az én szerelmem. Imádságos könyv keresztény katolikusok számára. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 204 l. ára ?)

Jézus szent szívének tiszteletére szolgáló néhány rövid elmélkedés. 2. kiadás. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 8r. 225 l. ára 45 kr.)

Jogász könyvtár. A legjelesebb újkori jogtudományi művek gyűjteménye. 1. 2. füzet. (L. Berryer Péter Pál.)

Jókai Mór. Utazás egy sírdomb körül. 12 fametszettel és négy fénynyomattal Vágó Pál rajzai után. (Révai testvérek. N. 8r. 199 l. ára 6 frt.)

Jókai Mór. A lélekidomár. Regény. I—V. kötet. (Révai testvérek. 8r. 205, 161, 173, 158, 168 l. ára 6 frt.)

Jókai Mór. Még egy csokrot. Elbeszélések. (Athenaeum. 8r. 280 l. ára 90 kr.)

Jókai Mór munkái 126—131. szám. Népszerű kiadás. Egy az Isten. Regény. Második kiadás. Két kötet. (Franklin-társulat. K. 8r. 504 és 342 l. ára 2 frt 40 kr.)

Jónás János. Az államilag segélyezett pozsonyi kereskedelmi akad. negyedik évi jelentése az 1888/89-ik iskolai év végén. (Pozsony. Drottletff Rezső. 8r. 80 l. ára ?)

Jónás János. A kereskedelmi levelezés kézikönyve. (Kereskedelmi szakkönyvtár. III. köt. 3. rész. Stampfel Károly. 4r. 103 l. 3 melléklet, ára 2 frt 40 kr.)

Jónás János. A kereskedelmi levelezés kézikönyve. (Pozsony. Stampfel Károly. 4r. 137, 98, 103 l. ára 7 frt.)

Jósika Miklós Regényei. Új olcsó kiadás. A könnyelműek. 5. kiadás. Eszther. Regény. 3. kiadás. (Franklin-társulat könyvnyomdája. 8r. 261 l. ára 1 frt, 463 l. ára 1 frt.)

Jósnő. A cigány. I. Kártyahuzás. II. Kártyavetés művészete. (Lampel Róbert. 16r. 111 l. ára 50 kr.)

Józsa Mihály. A brassói magyar dalárda 25 éves története 1863—88. és az 1888. évről szóló évkönyve. (Dalárda. 8r. 116 l. ára ?)

József főherczeg. Változások fümei kertemben 1887. óta. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert nyomdája. 8r. 7 l. ára ?)

Jövedék, Állami italmérési, és az italmérési regale kártalanítása. Magyarázatokkal, felvilágosításokkal és példákkal. (Lampel R. 16r. 130 l. ára 50 kr.)

Judith. Clémence. Elbeszélés. (Pallaskönyvtár. IV. 10. kötet. Pallas részvénytársaság. 8r. 192 l. ára 60 kr.)

Judith. Clémence. Eredeti regény. (Pallas. 8r. 192 l. ára 60 kr.)

Jurányi L. Növénytan. Autograph nyomat. (Müller A. 4r. 323 l. ára 5 forint.)

Justh Zsigmond. Páris elemei. (Révai testvérek. K. 8r. 109 l. ára 1 frt.)

Justus. A phrenolog. Eredeti bohózat 1 felv. (A nemz. színház könyvtára. 10. Pfeifer Ferdinánd. 8r. 30 l. ára 40 kr.)

Kacziány Géza. Hires magyar párbajok. (Kohn testvérek. 8r. 174 l. ára 1 frt 20 kr.)

Kacziány Géza. Az egyéves önkéntes a közös hadseregben és a m. kir. honvédségben. Kézikönyv egyévi önkéntesjelöltek, továbbá papnövénydek, tanító-jelöltek, öröklött mezei gazdaságok birtokosai, családfentartók és a hatóságok számára. Az új véderő-törvény (1889. VI. t.-cz. alapján) hiteles forrásokból. Irálmintákkal. I. füzet. (Franklin-társulat. 8r. 144 l. ára 80 kr.)

Kacziány Géza. A fekete-sárga zászló alatt. Elbeszélések a kaszárnyaéletből. (Kun Dániel. 16r. 187 l. ára 80 kr.)

Kádár Imre. Lelki vigasz. Protestáns családi énekeskönyv. (Karczag. Szódi S. 16r. 312 l. ára 1 frt.)

Kakujay Károly. Magyar nyelvgyakorló és olvasókönyv Magyarország nem-magyarajku népiskolái számára. II. évfolyam 8. kiadás (Dobrowsky és Franke. 8r. 92 l. ára 30 kr.)

Kakujay Károly. Magyar nyelvgyakorló és olvasókönyv Magyarország nem-magyarajku népiskolái számára. II. évfolyam. 10. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 92 l. ára kötve 30 kr.)

Kakujay Gyula. Magyar nyelvgyakorló és olvasókönyv Magyarország nem-magyarajku népiskolái számára. III. évfolyam. VII. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 97 l. ára 50 kr.)

Kalauz, Vasuti. A magyar korona területén létező összes vasutak és hajózási vállalatok menetrende zóna-tarifával. Hivatalos adatok alapján. Érvényes 1889. november 1-től 1890. május 1-ig. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 208 l. ára 16 kr.)

Kálmán bácsi. Szolgáló leányok könyve. Hasznos tanácsadó, szolgálathoz lépő fiatal leányok részére. Magában foglalja a különféle szolgálati teendők körüli részletes utasításokat, intelmeket. (Topolya. Szűts és Társa. 8r. 160 l. ára 50 kr.)

Kalmár Endre. Egyedül a világon, vagy a börtön leánya. Regény. (Székely Aladár. 8r. 1646 l. ára 6 frt 80 kr.)

Kalocsa Róza. A lóbusz virág. Indus rege. (A magyar ifjuság könyvesháza 10. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 88 l. négy képpel, ára 50 kr.)

Kaltenecker Márton. A szabadkőmivesség eredete. Különnyomat a Religióból. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8r. 149 l. ára ?)

Kanitz Agost. Emlékbeszéd Reichardt Henrik Vilmos felett. (A magyar tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszéd. V. k. 6. sz. Akadémia. 8r. 28 l. ára 20 kr.)

Kanter Károly. A budapesti katolikus kör célja és társadalmi jelentősége. Tanulmány. (Robiczek Zsigmond. 8r. VIII, 96 l. ára 60 kr.)

Kapi Gyula és Papp József. Olvasó- és tankönyv az ev. népiskola IV., V. és VI. osztálya számára. (Méhner Vilmos. 8r. VI. 426 l. ára 64 kr.)

Kapi Gyula és Papp József. A soproni ev. tanítóintézet gyakorló iskolájának szervezete és részletes tanmenetei. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8r. 83 l. ára ?)

Kápolnay Pauer István. Az 1526. évi mohácsi hadjárat. Különlenyomat a m. tud. Akadémia hadtudományi bizottsága által kiadott «Hadtörténelmi Közlemények»-ből. (Kilián Frigyes. 8r. 54 l. 1 térkép, ára 80 kr.)

Kaposvári. De hát igazán nem kapott Hunyady Mátyás pápai segélyt? Hozzászólás Török István «Mátyás király életrajza» cz. röpiratához. (Kaposvár. Hagelman Károly nyomdája. 8r. 8 l. ára 10 kr.)

Karczag Vilmos. A kis mama. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők színháza. 4. Singer és Wolfner 8r. 23 l. ára 30 kr.)

Kármán Mór. A görög nyelv kérdése. (Rudnyánszky nyomdája. 2r. 5 l. ára ?)

Karr Alfonz. Hajnal után két héttel. Regény, francziából W. A. (Olcsó könyvtár. 255. sz. Franklin-társulat. 8r. 100 l. ára 20 kr.)

Károli János. Kalauz a magyar nemzeti múzeum halgyűjteményében. (Bartalits Imre nyomdája. 8r. 83 l. ára ?)

Karsay Sándor és Czékus István. Agenda, vagyis az egyházi szertartások végrehajtásának módja. I. kötet. Egyházi szertartások. (Hornvánszky Viktor. 8r. 161 l. ára ?)

Kassay Adolf. Az új váltótörvény a törvény eredeti szövegével, magyarázattal és iratpéldákkal. Birák, ügyvédek, kereskedők és a váltóügyekkel foglalkozók számára. Egészen újonnan átdolgozott és a legújabb curiai döntvényekkel bővített második kiadás. (Lampel Róbert. 16r. 164 l. ára 80 kr.)

Kassay Adolf. Regálék vagyis a kir. kisebb haszonvételek a mai érvényükben. Második kiadás. (Lampel R. 8r. 98 és LIV l. ára 80 kr.)

Katekizmus, Elemi. Katholikus gyermekek számára. Harminczharmadik kiadás. (Szent István-társulat. 8r. 31 l. ára 9 kr.)

Katekizmus, Elemi. Ugyanaz. (Szent István-társulat. 8r. 32 l. ára 6 kr.)

Katona József. Bánk bán. Dráma öt szakaszban. (Egyetemes könyvtár. 9. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 159 l. ára 10 kr.)

Katona Lajos. Molière otthon és a társaságban. A népmesékről. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8r. 26, 50 l. ára ?)

Katona Mihály. A testgyakorlás fontossága. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 51 l. ára ?)

Katonák, Minden országbeli. Kis vitézek képes könyve. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. ára 50 kr.)

Kaufmann Dávid. A zsidók utolsó kiűzése Bécsből és A.-Ausztriából. Előzményei (1625–70.) és áldozatai. (Révai Leo. 8r. 205 l. ára 1 frt 60 kr.)

Kazár Emil. A szivárvány. Elbeszélés. (Egyetemes regénytár. 15. köt. Singer és Wolfner. 8r. 163 l. ára 50 kr.)

Kazár Emil. A ma holnap nélkül. Regény. (Pallas-könyvtár. IV. évf. 7. köt. Pallas. 8r. 206 l. ára 60 kr.)

Kazinczy Ferencz. Pályám emlékezete. (Ifju kora.) (Tanulók olvasótára. 8. füzet. Lampel Róbert. 8r. 91 l. ára 20 kr.)

Kecskeméti Ferencz. Örök életnek beszéde. Egyházi beszédek. (Lugos. Kókai Lajos. 8r. 230 l. ára 1 frt 50 kr.)

Kelemen Mór. A magyar büntető törvénykönyv büntetési és börtönrendszere. (Magyar jogászegyleti értekezések. 41. füzet. Franklin-társulat nyomdája. 8r. 55 l. ára ?)

Keleti Gusztáv. Trefort Ágoston. Emlékbeszéd. (Franklin-társ. nyomdája. N. 4r. 22 l. ára ?)

Keleti Károly. Hazánk és népe. Uj (czím) kiadás. (A nagy. nemz. családi könyvtára. LXII. Ráth Mór. 8r. 511 l. ára 1 frt.)

Keleti (Knopfler) Sándor. Főbb héber imák magyar fordítással. Izr. tanulók számára. I. rész. 2. kiadás. III. rész. (Sátoralja-Ujhely. 8r. 63, 60 l. ára 30 kr.)

Kemenes. Jog- és állambölcsészet kérdésekben és feleletekben. (Müller A. 8r. 123 l. ára 1 frt.)

Kemény Lajos ifj. Abauj-Torna vármegye az Árpádok alatt. (Kassa. Maurer Á. 8r. 28 l. ára 30 kr.)

Képes csarnok. Leporello-Album. (Pozsony. Stampfel Károly. K.8r. ára 80 kr. kemény papíron 1 frt 40 kr.)

Képeskönyv szöveg nélkül (Leporello-Album.) (Pozsony. Stampfel Károly. K.8r. ára 70 kr.)

Képkedvelő. A Képeskönyv apró versecskéikkel. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. ára 60 kr.)

Képviselőház naplója. 1887—92. Hivatalos kiadás. Fenyvessy Adolf és Markovics Iván gyorsírófőnökök közreműködése mellett szerkesztette P. Szathmáry Károly. XIV. kötet. (Pesti könyvnyomda részvénytársaság. 4r. 379 lap ára ?)

Képviselőház Naplója. (Az 1887. évi szeptember 26-ára hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Fenyvessy Adolf és Markovics Iván gyorsírófőnökök közreműködése mellett szerkeszti P. Szathmáry Károly. VI—XIII. kötet. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság 4r. 389, 399, 399, 399, 399, 411, 399, 395 l. ára ?)

Képviselőház Irományai. (Az 1887. évi szept. 26-ára hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. X—XVIII. kötet. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4r. 406, 713, 400, 403, 383, 403, 295, 391 l. ára ?)

Képviselőház jegyzőkönyve. (Az 1887. évi szeptember 26-ára hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. II. kötet. 4r. Pesti könyvnyomda részvénytársulat. 403 l. ára ?)

Kérdések és szabályok a m. kir. csendőrség részére fennálló szabályok, rendeletek és törvényekből. (Szeged. Várnai L. 8r. 144 l. ára 60 kr.)

Kerékgyártó Árpád. A műveltség fejlődése Magyarországon 889—1301-ig. (Kilián Frigyes. 8r. 559 l. ára 2 frt.)

Kerékgyártó Elek. A munka öröme és dicsősége. A Nagy Mante-Gazza (Paolo) után. (Lampel Róbert. 8r. 164 l. ára ?)

Kerékgyártó Elek. Magyar olvasókönyv a polgári és felsőbb leány-

iskolák számára. I. rész. 5. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 139 l. ára 80 kr.)

Kereskényi Gyula. Egyházi beszéd Bécsben a kapuczinusatyák templomában 1889. évi augusztus 20-án. (Hunyadi Mátyás nyomda. 8r. 11 l. ára ?)

Késmárky Árpád. Legujabb elméleti és gyakorlati hegedűiskola A «Budapesti magyar zenegyeselet» iskolája számára. (Zipser és König. 4r. 78 l. ára 3 frt. ?)

Késmárky Árpád. Czimbalom-iskola. (Zipser és König. 4r. 39 l. ára 3 frt.)

Kicsinyek képeskönyve szöveggel. (Pozsony. Stampfel Károly. K.8r. ára 30 kr.)

Kielland L. Sándor. Worse kapitány. Regény. Norvég eredetiből fordította Szinnyei Otmár. (Kisfaludytársaság. 8r. 279 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Kimutatás a magyar korona területén levő kir. vámhivataloknál a be- és kivitelben, vámkezelt árukról az 1888. évre. (Magyar királyi államnyomda. 8r. 33 l. ára ?)

Kimutatás a dunántúli ág. hitv. ev. egyházkerületi pénztárak 1888. illetőleg 1888—89. évi állásáról. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8rét. 31 lap ára ?)

Király Pál. Rendszeres magyar nyelvtan közép- és polgáriskolák, valamint szakiskolák számára. (Méhner Vilmos. 8r. 215 l. ára 1 frt.)

Kirchner Vilmos. A jelen idő következményeinek megfelelő tejjgazdaság. Átdolgozta dr. Szentkirályi Ákos. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. IX. 354 l. ára 2 frt.)

Kisfaludy Károly. Irén. Szomorujáték 5 felv. (Tanulók olvasó-tára. 9. füzet. Lampel Róbert. 8r. 88 l. ára 20 kr.)

Kisfaludy Károly. A fősvény. Vigjáték. (Egyetemes könyvtár. 17. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 44 l. ára 10 kr.)

Kisfaludy Sándor. Gyula szerelme. 2. kiadás. (Magyar remekírók. V. Franklin-társulat. 8r. 234 l. ára 70 kr.)

Kispatió M. A Fruska-Górahegység szerpentinjei és serpentin-féle kőzeteiről. (A m. kir. földtani intézet évkönyve. VIII. köt. 7. füzet. Kilian Frigyes. N.8r. 191—206 l. ára 12 kr.)

Kiss József. Ünnepnepok. 2-ik kiadás. (Révai testvérek. 16r. 125 l. ára 1 frt 60 kr.)

Kiss József. Mese a varrógépről. Baditz Ottó rajzaival. 3. kiad. (Révai testvérek. 8r. 95 l. ára 1 frt 40 kr.)

Kiss József. Tanügyi jelentés Hajdu vármegye (Debreczen v. kivételével), 1887—88. iskolai évi népoktatási állapotáról. (Debreczen városi nyomdája. 8r. 11 l. ára ?)

Kiss József. Tanügyi jelentés Debreczen város 1887—88. iskolai évi népoktatási állapotáról. (Debreczen városi nyomda. 8r. 31 l. ára ?)

Kiss Kálmán H. Mezei gazdaság- és kertészettan. A népiskolák számára Harmadik bővített és javított kiadás. 69 a szöveg közé nyomott ábrával. (Dobrowsky és Franke. 8r. 64 l. ára 20 kr.)

Kivonat a nyilvántartási utasítás II. részéből. Tartalékállományu havi-

díjasok. 1881. Németből fordította Miskovits István. (Ungvár. Pollacsek Miksa nyomdája. 8r. 51 l. ára ?)

Kleibel Antal. A német kereskedelmi levelezés kézikönyve. Magyar tannyelvű kereskedelmi középiskolák és akadémiák használatára átdolgozta: Balassa József. (Székesfehérvár. Singer Ede. 8r. 284 l. ára 1 frt 50 kr.)

Klein Gyula. A modern növénytan törekvései. (Értekezések a természettudományok köréből. XIX. kötet 4. szám. Akadémia. 8r. 31 l. ára 20 kr.)

Klein Jakab. A zsidó meg a jótékonyosság. Egyszersmind válasz Bartha Miklós orsz. képviselőnek az «Ellenzék» 154. számában megjelent «Zsidó nőegylet» című vezércikkére. (Kolozsvár. Lehmann és Báldi. 8rét. 14 lap, ára 20 kr.)

Klein József. A siralmak könyve. Bölcsészettudori értekezés. (Markus Samu nyomdája. 8r. 52 l. ára ?)

Klingenberg Jakab. Gyakorlati német nyelvtan kezdők számára. I. rész. 3. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 56 l. ára 25 kr.)

Knorr Alajos. Önüggyvéd, vagyis gyakorlati utmutatás jogügyletek elintézésére, okiratok, s beadványok szerkesztésére. A legújabb törvények alapján 420 iromány-példával felvilágosítva. Birák, ügyvédek, jegyzők és felek használatára. Pótkötet a III. újra átdolgozott kiadáshoz. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 254 l. ára 2 frt.)

Koch Antal. Bánffy-Hunyad vidéke. (Kilián Frigyes. N.8r. 36 lap ára 50 kr.)

Koch Antal. Alparét vidéke. 17. zóna. XXIX. rovatjelű lap (1: 75,000.) Földtanilag fölvette és a magyarázatot írta. (Franklin-társulat nyomdája. 8rét. 12 lap ára ?)

Kohn Salamon N. Első oktatás a bibliai történetben. (Lampel R. 8r. 93 l. ára 40 kr.)

Kókai Benedek. Kis Krisztus atyafiság könyve. (Imák.) (Rózsa Kálmán és neje 8r. 281 l. ára ?)

Komáromy András. Révay Kata Szidonia levelei férjéhez 1656—1702. (Pfeifer Ferd. 8r. 88 l. ára 80 kr.)

Kompolti Ábrahám. A Föld teremtése és az adamita népek története Ádámtól Jeruzsálem pusztulásáig. (Markus Samu nyomdája. 8r. 205 l. ára ?)

Konek Sándor. Egyházjogtan kézikönyve. Különös tekintettel a magyar állam egyházi viszonyaira. Javította és a 6. kiadást sajtó alá rendezte Antal Gyula. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. XVI, 615 l. ára 5 frt.)

Kónyi Manó. Deák Ferencz miért nem ment el az 1843-iki országgyűlésre? (Olcsó könyvtár 257. szám. Franklin-társulat. 8r. 105 l. ára 30 kr.)

Koós Ferencz. Visszaemlékezések Veress Sándorra. Emigrációi emlékek című mutatvánnyal V. S. kiadatlan naplójából. Különlennyomat Veress E. Bukaresti magyar képes naptára 1890. évfolyamából. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. 16 l. ára 20 kr.)

Koós Gábor. A szervetlen vegytan alapvonalai. A szerves vegytan rövid vázlatával. Kereskedelmi akadémiák s ipartanodák számára. III. kiadás. (Hornyánszky Viktor. 8r. 240 l. ára 1 frt 40 kr.)

Korányi Frigyes. Kórodai adatok a vegyes fertőzeti betegségek isme-

retéhez. (Értekezések a természettudományok köréből. XVIII. köt. 4. szám. Magyar akadémia. 8r. 16 l. ára 10 kr.)

Korda Imre. Stylistika és verstan. A gymnasiumok és reáliskolák IV. osztálya számára. (Halas. Prager Ferencz. 8r. VIII, 184 l. ára 1 frt 20 kr.)

Kosovitz Rezső. Örvény fölött lebegve. Regény. Találkozás a halál küszöbén. Elbeszélés. A «Képes családi Lapok» könyvtára. (Neumayer Ede könyvnyomdája. 8r. 314 l. ára 60 kr.)

Kosztka Mihály és Orbók Mór. Trencsénmegye földrajza. A népiskolák III. oszt. használatára. (Pozsony. Szerzők. 8r. 72 l. ára 25 kr.)

Kovács János. Fizika polgári és kereskedelmi iskolák, valamint tanítóképző-intézetek számára. (Méhner Vilmos. 8r. 242 l. 203 rajzzal, ára 1 frt 40 krajczár.)

Kovács János. Szeged. Tájékoztató ismertetésül. A város színes tér- és 30 látképével. (Szeged. Traub B. és társa. 8r. 72 l. ára 60 kr.)

Kovács Lajos. Gróf Széchenyi István közéletének három utolsó éve 1846—48. I—II. kötet. (Franklin-társulat. 8r. 271, 317 l. ára 4 frt.)

Kovács Lajos. Bibliai történetek az elemi iskola 3. és 4. osztályai számára. Pályadíjt nyert mű. 6. kiadás. (A tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai könyvkiadványai. I. szám. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 100 l. ára 25 kr.)

Kovács Lajos. Keresztyén vallástan az elemi iskola 5. és 6. osztálya számára. 4. kiadás. (A tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai könyvkiadványai. II. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 88 l. ára 20 kr.)

Kovács Nándor. Betűrendes névmutató Wenzel Gusztáv Árpádkori uj okmánytárához. (Magyar tudományos akadémia. 8r. VIII, 861 l. ára 5 frt.)

Kovács Ödön. A mérnöki foglalkozás gyakorlásának törvény útján leendő szabályozása, kapcsolatban a mérnöki kamarákkal. (Kilián Frigyes. N.8r. 25 l. ára 40 kr.)

Kovács Sz. Pál-nak, Védirata, Szentes városi h. számvevőnek az ellene Szentes város hatósága által folyamatba tett sikkasztási bűnpörre vonatkozólag. (Szeged. Várnai L. nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Kovácsy Béla és Monostori Károly. A ló és annak tenyésztése. Kézikönyv lótenyésztők, lókedvelők, állatorvosok és mezőgazdák számára. 531 ábrával és Magyarország lótenyésztési térképével. (Kassa. Koczányi és Vitéz. 8r. 742 l. ára 7 frt.)

Kováts Antal. A szerelmi bankódás kifejezése a magyar népköltészetben. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Kozma Andor. A tegnapi és a mai. Költemények. (Singer és Wolfner. 8r. 182 l. ára 1 frt 50 kr.)

Kozma Andor. A tegnapi és a mai. Költemények. Harmadik kiadás. (Singer és Wolfner. K.8r. 180 l. ára 1 frt 50 kr.)

Kozma Döme. Beszéd a Deesen felállított honvéd-síremlék 1889. évi június 2. tartott leleplezésekor. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Kozma Gyula. Világtörténelem polgári és felsőbb leányiskolák számára.

II. kötet. Középkor. Ujkor. (Méhner Vilmos. 8r. 157 l. négy színnyomatu térképpel és számos egyéb illusztrációval, ára 1 frt.)

Kozma Gyula. Általános földrajz polgári fiú- és leányiskolák használatára. 3. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 214 l. 50 térképpel és számos ábrával, ára 1 frt 20 kr.)

Kőhalmi-Klimstein József. Haynald Lajos bibornokérsek élete. (Vázlatok.) (Magyar Sion őrei. II. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. VIII. 157 l. és 20 kép, ára 1 frt 20 kr.)

Kőhalmi-Klimstein József. Vázlatok Haynald Lajos bibornokérsek életéből. 1816—89. (Pozsony. Stampfel Károly. N.8r. VIII, 137 l. és 20 kép, ára 2 frt 50 kr.)

Kölcsey Ferencz versei. 5. kiadás. Toldy Ferencz által. (Magyar remekírók. VIII. Franklin-társulat. 8r. 212 l. ára 70 kr.)

Kölln Gyula. Ujhelyi Dayka Gábor jellemrajza és költészete. (Szilágy-somlyói nyomda-részvénytársaság. 8r. 45 l. ára ?)

Költők albuma. Számos jelenkori magyar költő verseiből összeállította Radó Antal. Kétféle kiadás. (Lampel Róbert. 8r. XIV, 383, 384 l. ára ?)

Költségvetés. Állami, a magyar korona országai részére az 1890. évre. 1—18 füzet. (Magyar államnyomda. 4r. 25, 102, 40, 73, 248, 127, 25, 94, 76, 159, 150, 107, 94, 69, 58, 55, 154, 16 l. ára ?)

Költségvetése, A magyarországi katolikus tanulmányi alapnak 1889. évi. (Budapesti egyetemi nyomda. 4r. 28 l. ára ?)

Költségvetése, A magyarországi katolikus vallásalapnak 1889. évi. (Budapesti egyetemi nyomda. 4r. 31 l. ára ?)

König R. Beszélgetések a bűnről és megváltásról. Neff Felix után. (Vallásos iratok magyar nyelven. 34. sz. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 64 l. ára 3 kr.)

König R. Mikép lehet az idvességre eljutni? (Vallásos iratok magyar nyelven. 35. sz. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 44 l. ára 3 kr.)

König R. Thirza, vagy a kereszt vonzó ereje. (Vallásos iratok magyar nyelven. 41. sz. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 50 l. ára 2 kr.)

König R. Képek a pogányvilágból. Németből fordította Czékus István. (Vallásos iratok magyar nyelven. 54. sz. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 18 l. ára 2 kr.)

Könyve Nándor. Magyar-német és német-magyar zsebszótár. Iskolai és magánhasználatra. (Grill Károly. 16r. 323 l. ára 90 kr.)

Könyvesháza, A magyar ifjúság. Szerkeszti Fésűs György. Pozsony. 1—6., 10—12., 29. füzet. (Bonnet, Kalocsa Róza, Robinson Crusóé, Nieritz Gusztáv.)

Könyvészet, Magyar. 1888. Bibliographia Hungarica 1888. Jegyzéke az 1888. évben megjelent új, vagy újólág kiadott magyar könyveknek és térképeknek az alakok, lapszámok, megjelenési helyek, kiadók és árak fel- említésével és tudományos szakmutatóval. Összeállította Bereghi József. XIII. évfolyam. Függelékül: A magyar hírlapok és folyóiratok 1889-ben. (Magyar könyvkereskedők egylete. 8r. XXI, 114 l. ára 1 frt.)

Könyvészet, Magyar. II. kötet. 1875—85. Jegyzéke az 1876—85. évek-

ben megjelent vagy újlag kiadott magyar könyveknek és térképeknek. A Magyar könyvkereskedők egylete megbízásából összeállította Kiszlingstein Sándor. 1—16. füzet. (Pallas. 8r. 1—512 l. ára füzetenkint 40 kr.)

Könyvészet, Magyarországi. 1887. Összeállította Horváth Ignác. (Melléklet a Magyar Könyvszemle 1887. évfolyamához. Hornyánszky Viktor. 8r. CXLVIII l. ára ?)

Könyvkiadó-vállalat, Természettudományi. Kiadja a k. m. természet-tudományi társulat. XXXVI., XXXVII., XXXVIII. kötet. (L. Csopey és Kuppis, John Lubbock, Houzeau.)

Könyvkiadó-vállalata, Az erdélyi gazdasági egylet irodalmi szakosztályának. II. évfolyam. 1—2. füzet. (L. H. Gothard Sándor, Hauer Géza.)

Könyvkiadványai, A tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai. I—II. IX. XI. (L. Kovács Lajos, Dóczy Gedeon, Gergely és Kovács.)

Könyvszemle, Magyar. Tizenharmadik évfolyam. 1888. I—IV. füzet. Január—december. Közrehocsátja: A magyar nemzeti múzeum könyvtára. (Hornyánszky Viktor. 8r. 348 l. és 10 melléklet. ára 4 ft.)

Könyvtár, Alsófokú kereskedelmi iskolai. Szerkeszti Névy László. II—III. (L. Névy László, Bogyó Samu.)

Könyvtár, Egyetemes. Szerkeszti Ferenczy József. 7—30. füzet. (L. Dömötör Pál, Csengeri János, Katona József, Tükördarabok, Sebeszta Károly, Calderon, Heine, Pulszky Ferencz, Ferenczy József, Rogeard, Kisfaludy Károly, Gabányi Árpád, Simiensi Lucian, Szász Károly, Harrach József, Irmei Ferencz, Gaal Mózes, Szalay László, Reviczky Gyula, Darvai Móríc, Carlyle Th., Czako Zsigmond.)

Könyvtár, Érdekes. I. II. kötet. Szerkeszti és kiadja Kormos Alfréd. (L. Szomaházy István, Reviczky Gyula.)

Könyvtár, Falusi. Kiadja a Franklin-társulat. 34—36. sz. (L. Gyürky Antal, Réti János.)

Könyvtár, Olcsó. Szerkeszti Gyulai Pál. 250—261. sz. (L. Berczik Árpád, Rousseau J. J., Radnai Rezső, Thackeray M., Karr Alfonz, Ráday Pál, Kónyi Manó, Tisza Domonkos, Corneille, Lessing, Andrassy Gyula gr.)

Könyvtár, Unitarius kis. Szerkeszti Derzsi Károly. XXIV—XXVII. (L. Derzsi Károly.)

Könyvtára, A magyar orvosi könyvkiadó-társulat. 57. köt. (L. Charcot.)

Könyvtára, A nemzeti színház. Kiadja Pfeiffer Ferdinánd. 10, 22, 61, 91, 161 füzet. (L. Justus, Lunn József, Garand, Szigligeti Ede, Gerő Károly.)

Könyvtára, A magyar kir. operaház. Kiadja Pfeiffer Ferd. 32—35. füzet. (L. Wágner Richárd.)

Könyvtára, A magyar nemzet családi. LIX—LXIV. kötet. (L. Tóth Kálmán, Arany János, Keleti Károly, Cooper Feminore, De Foë Daniel.)

Könyvtára, Tanulók. Szerkeszti Dávid István. Latin és görög classikusok fordításai és magyarázata. 49—52. füzet. (L. P. Ovidius, Cicero, Sallustius, Tacitus.)

Könyvtára I. Technikusok ismétlő. Szilárdságtan kérdésekben és feleletekben. Összeállította: Archimedes. 115 ábrával. (Grünbaum Ármin. 8r. 136 l. ára 1 ft 20 kr.)

Könyvtára, Utazók kézi. Szerkeszti Borostyáni Nándor. Magyarország utirajzokban I. kötet. (Borostyáni és Schwimmer Pál. 8r. 80 l. 44 rajzzal és egy térképpel. ára ?)

Kőrösi József. Demologiai tanulmányok. I. A szülők korának befolyása a gyermekek halálókára. II. A szülők korának befolyása a gyermekek élet-erejére. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. X. kötet. 3. szám. Magyar Akadémia. 8r. 64 l. ára 40 kr.)

Kőrössi László. Katholikus költők. Irodalom-történeti anthologia. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8r. XII, 387 l. ára 2 frt.)

Körrendelet valamennyi községi előjárósághoz a soproni magy. kir. pénzügyigazgatóságtól. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8r. 19 l. ára ?)

Kövesligeti Radó. A kis-kartali csillagvizsgálóról. (Értekezések a természettudományok köréből. XIX. kötet. 2. szám. Magyar Akadémia. 8r. 24 l. ára 20 kr.)

Közleményei, Az országos magyar képzőművészeti társulat, 1889. évre. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 89 l. ára ?)

Közlemények, Matematikai és természettudományi, vonatkozólag a hazai viszonyokra. Kiadja a magyar tud. Akadémia. Szerkeszti Eötvös Lóránd. XIII. kötet. 4. szám. (L. Ifj. Apáthy István.)

Közlemények, Nyelvtudományi. Kiadja a magyar tud. Akadémia. Szerkeszti Budenz József. XXI. kötet. III—IV. füzet. (Magyar Akadémia. 8r. 161—320 l. ára ?)

Közmondások, Méretes és rimes. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 58 l. ára 50 kr.)

Krejsi Rezső. A reklámról. (Rózsa K. és neje nyomdája. 8r. 20 l. ára ?)

Kriesch János. A természetrajz vezérfonala. I. rész. Állattan 6. kiadás. Az új középiskolai tantervek szerint írta Teschler György. (Nágel Bernát. 8r. 219 l. 277 ábrával és két térképpel, ára 1 frt 60 kr.)

Krikkay Gusztáv. Szegedi fényképek. (Szeged. Várnai L. nyomdája. 8r. 474 l. ára 2 frt.)

Kristóf János. Diákélet. Elbeszélések. (Besztercebánya. Szerző. 8r. 164 l. ára 1 frt.)

Kulcsár Endre. Etele. Szomorujáték öt felvonásban. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8r. 187 l. ára 1 frt.)

Kun László. A királyi táblák decentralizációja. (Neuwald Illés nyomdája. 8r. 32 l. ára 30 kr.)

Kunos Ignác. Török népmesék. Eredetijét gyűjtötte és magyarra fordította, Vámbéry Ármin előszavával. (Hornvánszky Viktor. 8r. VIII. 202 l. ára 1 frt 60 kr.)

Kupai Dénes. Egyházi beszédek. (Miskolcz. Ferenczi B. 8r. 198 l. ára 1 frt 50 kr.)

Kurz Sámuel. Az életpályaválasztásról. (Kókai L. 8r. 19 l. ára 20 kr.)

Kuttner Sándor és Mayer Miksa. Első oktatás a földrajzban. Különös tekintettel a magyar birodalomra. Kérdések és feleletekben. Sajtó alá rendezte Suppan Vilmos. Harminczötödik javított földrajzi képekkel és az Osztrák-Magyar Monarchia térképével. Második kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 56 l. és 1 térkép, ára 30 kr.)

Kuttner Sándor. Első oktatás a földrajzban. Különös tekintettel a magyar szent korona országaira. Kérdések- és feleletekben. Javította és sajtó alá rendezte Suppan Vilmos. (Lampel Róbert. 8r. 107 l. ára 30 kr.)

Kuttner Sándor. Első oktatás a földrajzban, különös tekintettel a magyar szent korona országaira. Az elemi népiskolák számára. Teljesen átdolgozták Suppan Vilmos és Lankó Albert. Harminczhatodik javított, földrajzi képekkel és az osztrák-magyar monarchia térképével ellátott kiadás. (Lampel R. 8r. 111 l. ára 30 kr.)

Kuttner Sándor. Első oktatás a magyarok történetében, tekintettel a világtörténet nevezetesebb eseményeire, a népiskolák V. és VI. osztálya számára. Teljesen átdolgozták Suppan Vilmos és Lankó Albert. Tizen-nyolczadik, Szemlér Mihály rajzaival ellátott kiadás. (Lampel R. 8r. 88 l. ára 30 kr.)

Kuttner Sándor. Első oktatás a természetrajzban, ismétlő kérdésekkel. Tekintettel az egészség- és gazdaságtanra. Átdolgozták Suppan Vilmos és Kozocsa Tivadar. Számos ábrával. Tizenegyedik teljesen átdolgozott kiadás. (Lampel R. 8r. 159 l. ára 40 kr.)

Kuttner Sándor. Kis természettan a vegytan elemeivel. Elemi népiskolák számára. Teljesen átdolgozta Suppan Vilmos. Nyolczadik kiadás. (Lampel R. 8r. 91 l. ára 30 kr.)

Labiche E. A nászutazás. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők szinpadja. 4. sz. Pfeifer F. 8r. 23 l. ára 40 kr.)

Labiche E. Cravachon őrnagy. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők szinpadja. 7. sz. Pfeiffer Ferd. K. 8r. 28 l. ára 40 kr.)

Ladányi Gedeon. Magyarország vázlatos történelme. Középiskolai használatra. Az V. kiad. u. átdolgozta Márk Pál. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8r. 108 l. ára 50 kr.)

Lakits Vendel és Neiger Sándor. Földrajz a népiskolák III. osztályai számára. 15. jav. kiad. (Singer és Wolfner. 8r. 38 l. ára 12 kr.)

Lakits Vendel és Neiger Sándor. Ugyanaz a IV. osztály számára. Átdolgozta Kiss Áron. 15. jav. kiad. (Singer és Wolfner. 8r. 68 l. ára 28 kr.)

Lakits Vendel és Neiger Sándor. Ugyanaz az V. és VI. osztály számára. Átdolgozta Kiss Áron. 6. jav. kiad. (Singer és Wolfner. 8r. 90 l. ára 36 kr.)

Laky Demeter. A női erény és méltóság irányelvei. Nőnevelési tájékoztatóul. (Győr. Maxa Ferencz. 8r. 398 l. ára 1 frt 50 kr.)

Landau Alajos és Wohlrab Flóris. Rajzoló geometria. I. füzet. Planimetriai elemek a gymnasiumok I. oszt. számára. 6. kiadás. II. füzet. Stereometriai és vetülettani elemek a gymnasiumok. II. oszt. számára. 5. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 152, 106 l. ára 2 frt 20 kr.)

Landau Alajos és Wohlrab Flóris. Rajzoló geometria a gymnasiumok 3—4. oszt. számára. III. füzet. 4. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 144 l. 121 ábrával és egy színes rajzlappal, ára 1 frt 40 kr.)

Láng Mihály «Mikép tanítandó a népiskolákban a magyar nyelv, mint a gyakorlati élet társalgási nyelve?» A «Délmagyarországi tanítóegylet» által jutalmazott pályamű. (Pancsova. Wittigschlager K. N. 8r. 28 l. ára 30 kr.)

Lányi Bertalan. Az elidegenítési és terhelési tilalom. Különlenyomat a «Jog»-ból. (Pfeifer Ferdinand. 8r. 135 l. ára 80 kr.)

Lasitz Pál. A bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok magyarázata. A hivatalos összeállítás szakaszai és tételeihez. (Szerző. 8r. 512 l. ára 3 frt.)

Lasz Samu. A győri magy. kir. állami főreáliskola története. Különlenyomat a győri magy. kir. áll. főreáliskola 1888/9. értesítőjéből. (Győr. Gross Gusztáv és társa. 8r. 102 l. ára ?)

Lázár Elek, Reiner Ignác. A magy. kir. bíróságok szervezete és területi beosztása. II. kiadás, kibővítve a Horvát-Szlavonországok területén levő bíróságok szervezete, valamint a Bosznia-Hercegovinai bírósági szervezettel. (Singer és Wolfner. 8r. VIII, 281 l. ára 2 frt 40 kr.)

Lázár Miklós gróf. Erdély főispánjai 1540—1711. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 228 l. ára ?)

Lázár L. Pál. A lokomobil kezelése. A lokomobil és cséplőgépkézelők tanfolyamán tartott előadás nyomán írta —. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. VIII, 247 l. ára 2 frt.)

Leánya, A toronyőr. Regény. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 151 l. ára ?)

Lederer Ábrahám. A gyermekek iránti szeretet. (Lampel R. 8r. 22 l. ára 20 kr.)

Lederer Ábrahám. A kedély nevelése. (Losoncz. Lampel R. Bizom. 8r. 30 l. ára 30 kr.)

Leffler Sámuel. Római irodalomtörténet. A gymnasiumok felsőbb osztályai számára és magánhasználatra. (Nyiregyháza. Tarczali D. 8r. 93 l. és 1 táblázat. ára 1 frt.)

Lehmann Róbert. Az 1876. évi XXVII. törvényczikkben foglalt magyar váltótörvény az ausztriai s a romániai váltótörvényekkel szövegileg párhuzamítva s a magyar királyi curia meg a bécsi cs. k. legfőbb ítélőszéken kelt 710 döntvénynyel megvilágítva. (Kolozsvár. Demjén L. 8r. 269 l. ára 2 frt.)

Lehmann Róbert. Vezérfonal a kereskedelmi ismeretek tanításához. Alsófokú kereskedelmi iskolák számára. (Kolozsvár. Horatsik J. könyvkereskedése. 8r. 159 l. ára 1 frt.)

Lehmann Róbert. Vezérfonal a könyvvitel és a kereskedelmi levelezés tanításához. Alsófokú kereskedelmi, valamint polgári és ipariskolák számára. (Kolozsvár. Horatsik J. könyvkereskedése. 8r. 92 l. ára 50 kr.)

Lehmann Róbert. A pénzügytan alapvonalai. Kereskedelmi középiskolák harmadik osztálya számára a legújabb miniszteri tanterv alapján. (Kolozsvár. Lehmann és Báldi. 8r. 66 l. ára 60 kr.)

Lehr Albert és Riedl Frigyes. Magyar olvasókönyv. I. kötet. A középiskolák első oszt. számára. 3. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 160 l. ára 80 kr.)

Leleplezések a belgrádi konakból. Milán, a szerbek első királyának élete és működése. Írta Verics S. (Robicsek Zsigmond. 8r. 96 l. két arcképpel, ára ?)

Lendvai Miklós. Ágról-ágra. Elbeszélések és rajzok. (Szeged. Engel Adolf nyomdája. 8r. 190 l. ára 2)

Lendvay Benő. Huszonöt év Márkusfalva életéből. Elbeszélés a magyar nép számára. Kiadja az Országos közegészségi egyesület. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 158 l. ára 30 kr.)

Lengyel Béla. Chemia. Tankönyv a felső tanintézetek számára. Első kötet: Szervetlen chemia. Számos ábrával és egy szinkép táblával. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. XIV, 536 l. ára 5 ft 60 kr.)

Lenhossék Mihály. A gerinczvelői idegek hátulsó gyökereiről. (Értekezések a természettudományok köréből. XIX. kötet. 6. szám. Magyar akadémia. 8r. 45 l. egy rajztáblával, ára 40 kr.)

Lepsényi Miklós. Válasz Masznyik Endre urnak «Luther élete» című munkájára. (Pozsony. Szerző. 8r. 463 l. ára 3 ft.)

Leroy Beaulieu Pál. Az új socialismus és annak bírálata. Fordította Sasváry Ármin. (Révai testvérek. 8r. XII, 496 l. ára 3 ft.)

Lessing. Barnhelmi Minna, vagy a katonaszerencse. Vigjáték. Németből fordította Kazinczy Ferencz. (Franklin társulat nyomdája. 8r. 215 l. ára 2 ft 40 kr.)

Lessing. Barnhelmi Minna, vagy a katonaszerencse. Vigjáték. Németből ford. Kazinczy Ferencz. (Olcsó könyvtár. 260. sz. Franklin társulat. 8r. 191 l. ára 40 kr.)

Letneff P. Anjuta. Regény. 1. 2. rész. (Egyetemes regénytár. IV. évf. 17—18. köt. Singer és Wolfner. 8r. 152, 146 l. ára 50—50 kr.)

Letorieres vicomte. A hálósobából. (Gerő és Kostyál. 8r. 32 l. 20 kr.)

Leutemann. Emberfajok életéből. Fordította Fialovszky Lajos. (Lauffer Vilmos. 8r. 59 l. ára 2)

Levél, Nyílt, Tisza Kálmán miniszterelnökhöz az általános szavazatjog tárgyában. (Hunyadi Mátyás nyomda. 8r. 24 l. ára 15 kr.)

Lipcsey Ádám. Gyöngyvirág és kisebb versek. (Singer és Wolfner. K. 8r. 83 l. ára 1 ft.)

Lippa vidéke. Földtanilag felvették: Lóczy Lajos és dr. Pethő Gyula. (Kilián Frigyes. 1 színezett lap, ára 3 ft.)

Locouteux Ede. A csalamádé és egyéb zöld takarmányok mívelési és besavanyítási módjai. Fordította Ordódy Lajos. (Eggenberger-féle könyvkereskedő. 8r. XII., XI. 317 l. ára 2 ft.)

Losonczy László. Magyar nyelv- és írálytan. Gyakorlati alapon. A népiskolák II., III., IV., V., és VI. osztályai számára. I. Rész. A II., III. és IV. osztály tananyaga. (Dobrowsky és Franke. 8r. 80 l. ára 20 kr.)

Losonczy László. Természetrész. A népiskolák számára. A szöveg közé nyomott 21 fametszettel. Negyedik kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 80 lap ára 20 kr.)

Lőcsei Emma. A rokon. Vigjáték egy felvonásban. Jó sziv. Vigjáték egy felvonásban. Ifjusági színház. 8. 9. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 15, 23 l. ára 10, 15 kr.)

Lőrinczy (Lehr) Zsigmond. Perikles. Shakespeare színművei. XII. (Ráth Mór. 8r. VII, 36 l. ára 1 ft 20 kr.)

Löwy Mór. Gyászbeszéd bold. emlék. Rudolf trónörökös fölött a temesvári izr. hitközség zsinagógájában 1889. febr. 11-én tartott gyászistentisztelet alkalmával. (Temesvár. Veres Sámuel nyomdája. 8r. 16. ára ?)

Lubbock John. A virág, a termés és a levél. Ford. Mágócsy Dietz Sándor (Term. tud. Könyvkiadó-vállalat. XXXVII. Társulat. 8r. 178 l. 122 képpel, ára ?)

Lucas Ede munkája nyomán **Erschinger János.** A vasuti töltések és lejtőinek befásítása stb. (Schmidl Sándor nyomdája. 8r. 42 lap, 19 ábrával, ára 50 kr.)

Lukács Antal. Házassági akadályok a róm. kath. egyházban. Gyakorlati példákkal felvilágosítva és iratformulákkal ellátva, a lelkészkezdő papság számára, gyakorlati kézikönyvül. Az erdélyi püspöki hatóság jóváhagyásával. (Szűts és társa. 8r. 473 l. ára 3 frt 50 kr.)

Lukics Demeter. A magyarországi szerbek viszonya az egyházi uniohoz. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 65 l. ára ?)

Lunn József. Apró félreértések. Vigjáték egy felvonásban. Angolból ford. N. N. (A nemz. színház könyvtára.) 22. sz. Pfeifer Ferd. 8r. 32 l. ára 40 kr.)

Luther Márton kis kátéja. Kiadva az ágostai hitv. evangélikus népiskolák számára. (Hornyánszky Viktor. 8r. 55 l. ára ?)

Lutter Nándor. Számítási példatár a népiskolák számára. 6. kiadás. A III. osztály számára. (Franklin társulat nyomdája. 8r. 47 l. ára 15 kr.)

Lutter Nándor. Ötszámjegyű sorszámú és szögmértani táblák. 8. kiadás. (Franklin-társ. 8r. 200 l. ára ?)

Lutter Nándor. Betűszámú polgári fiúiskolák használatára. (Franklin-társ. 8r. 304 l. ára 1 frt 60 kr.)

Lutter Nándor. Közönséges számú polgári fiúiskolák használatára. (Franklin-társ. 8r. 290 l. ára 1 frt 40 kr.)

Lutter Nándor. Közönséges számú polgári leányiskolák használatára. (Franklin-társ. 8r. 232 l. ára 1 frt 20 kr.)

Lutter Nándor. Közönséges számú középtanodák használatára. 11-ik kiadás. (Franklin-társ. 8r. 272 l. ára 1 frt 20 kr.)

Madarassy László. Az élet bohóságai. Elbeszélések. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 213 l. ára ?)

Madarassy László. Túl az Oceánon. Elbeszélések az amerikai életből. (Rózsa K. és neje. 8r. 220 l. ára 1 frt.)

Magyarázatok a magyar korona országainak részletes földtani térképéhez. Kiadja a m. kir. földtani intézet. — Bánffy-Hunyad vidéke. Földtanilag felvette és a magyarázatot írta Koch Antal és Hoffmann Károly. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 36 l. ára ?)

Magyar faj és művelődés eredete. II. füzet. (Révai Leo. 8r. 129—293 l. ára 1 frt.)

Magyar Mentor. Középiskolai tanulók zsebkönyve az 1889—90. iskolai évre. X. évf. Szerkeszti Mangold Lajos. (Pozsony. Steiner Zsigmond. 16r. 196 l. ára 40 kr.)

Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal. Szerkeszti és kiadja az országos statisztikai hivatal. 1888. IX—XII. füzet. 1889. évfolyam 1—2. füzet. (Athenaeum r.-társulat nyomdája. 4r. 35 lapos füzetek, ára ?)

Magyaróssy Gyula. «A kolozsvári zene-conservatórium» évkönyve az 1888. évről. (Kolozsvár. Intézet. 41 l. ára ?)

Magyar Sion őrei. Magyar főpapok élete vázlatokban. Szerkeszti Kőhalmi Klimstein József. II. kötet. (L. Kőhalmi Klimstein József.)

Maizner János. A magyar gyógyszerkönyv (pharmacopoea Hungarica) második kiadásának (1888.) ismertetése. (Kolozsvár. Horátsik János. 8r. 36 l. ára 40 kr.)

Mangold Henrik. Baton-Füred gyógyhatásai és gyógyhelyi viszonyai. Orvosok és gyógykeresők számára. 4. kiadás. (Grill Károly. 8r. 66 l. egy arcképpel, ára 60 kr.)

Mangold Lajos. Világtörténelem polgári fiiskolák számára. II. kiadás. Térképekkel és illusztrációkkal. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 240 l. ára 1 forint.)

Mangold Lajos. Világtörténelem középtanodai használatra. I. kötet. Ókor. 3. kiadás. Képekkel és térképekkel. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 176 l. ára 1 frt 50 kr.)

Mangold Lajos. A magyarok története közép- és polgári iskolák használatára. Térképekkel és illusztrációkkal. 4. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 120 l. ára 80 kr.)

Máramaros vármegye szabályrendeletei. Összegejtötte Kutka Károly. I. kötet. (M.-Sziget. 8r. 283 l. Máramarosi részvény-nyomda. Ára ?)

Margitai József. Rövid magyar-horvát és horvát-magyar zsebszótár iskolai és magánhasználatra. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8r. 111 és 143 l. ára 1 frt 60 kr.)

Margitai József. Rövid zsebszótár. Segédkönyv a horvát és magyar nyelv megtanulására. II. Horvát-magyar rész. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8r. 144 l. ára 80 kr.)

Máriássy Béla. A magyar törvényhozás és Magyarország történelme. I. Ferencz József. VIII. kötet. (Győr. Szerző. N. 8r. 402 l. ára 5 frt.)

Máriássy Béla. A magyar törvényhozás és Magyarország történelme. I. Ferencz József. IX. kötet. (Győr. Szerző. 8r. 314 l. ára 5 frt.)

Markevitch B. A szöghajú. Orosz regény. (Athenaeum. 8r. 352 l. ára 1 frt 20 kr.)

Márki Sándor. Világtörténelem felsőbb és polgári leányiskolák számára az 1887. tanterv alapján. (Singer és Wolfner. N. 8r. 163 l. ára 1 frt.)

Márkus József (Satanello). Mikor Ámor nevet. (Útközben. IV. Grimm Gusztáv. 8r. 135 l. ára 80 kr.)

Márkus József. Csintalan történetek. (Grünbaum és Steiner. 8r. 146 l. ára 1 frt.)

Marlitt összes regényei. Illusztrált kiadás. Első füzet. (Vén kisasszony titka.) (Singer és Wolfner. 8r. 64 l. ára 25 kr.)

Maszyik Endre. A protestáns irodalmi társaság és Debreczen. A főbb keresztyén, nevezetesen a róm. kath. és protestáns felekezetek hittani jellemzésével. (Pozsony. Szerző. 8r. 103 l. ára 70 kr.)

Matolay Elek nyomán **Maurer János.** A tornázás története, általános előismeretei és módszertana. (Légrády testvérek. 8r. V, 168 l. ára 1 frt)

Maurer János és Zsongor Mihály. Magyar és német tornaszótár. (Magyar tornatanítók egylete. 8r. 63 l. ára 30 kr.)

Mauritz Rezső. A természettan elemei népiskolák számára. 6. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 77 l. 19 fametszettel, ára 40 kr.)

Mayer Miksa. Történelem a magyarok és más népek multjából vett életrajzokban. Elemi népiskolák számára. Átdolgozta Márki Sándor. (Singer és Wolfner. 8r. 75 l. ára 30 kr.)

Mayer Miksa. Rövid alkotmánytan népiskolák számára. Tizenhatodik, újabb törvényekkel bővített és javított kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 30 l. ára 16 kr.)

Mayer Miksa. Rövid alkotmánytan népiskolák számára. XVII. az újabb törvényekkel bővített és javított kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 30 l. ára 16 kr.)

Mederschitzky József. A villamos házi távjelző kézikönyve. Nélkülözhetetlen kalauz minden háztartásban és gazdaságban. Mintegy 190 képpel 38 táblán. (Nagykikinda. Kilián Frigyes. 8r. 105, XXXVIII. l. ára 1 frt 30 kr.)

Medveczky Frigyes. A normatív elvek jelentősége az etikában. Székfoglaló. (Értekezések a bölcslelettudományok köréből. III. köt. 1. sz. Magyar t. Akadémia. 8r. 54 l. ára 30 kr.)

Megyeri István. Lord Byron. Életrajztanulmányok. (Pallas részvényt. nyomda. 8r. 118 l. ára 1 frt 20 kr.)

Méhes András. Gyermekköszöntő 6—12 éves fiu és leánygyermeknek ujévi, születésnap, névnap és több más ünnepi alkalomra. (Méhner V. 12r. 199, IV l. ára 50 kr.)

Melcher Alajos. Levelek egy fiatal lelkészhez. Fordította Kiss János. 3. kiadás. I. kötet. (Temesvár. Csanádegyházm. nyomda. 8r. 372 l. ára ?)

Melha Kálmán. A kisajátításról. Hazai törvények és rendeletek, tekintettel a külföldi törvényhozásokra és gyakorlatokra I. rész. Hazai törvények és rendeletek. (Pallas. 8r. IV, 248 l. ára 1 frt 50 kr.)

Mendes Catulle. Az első szerető. Regény. (Ruzicska Ármin. 8r. 159 l. ára 50 kr.)

Mendes Catulle. A meztelen ember. Regény. (Ruzicska Ármin. 8r. 160 l. ára 50 kr.)

Mendlik Ferencz és Schmidt Ágoston. Rajzoló geometria III—IV. rész. A gymnasiumok III. és IV. osztálya számára. (Lampel Róbert. 8r. 90 és 53 l. ára 1 frt.)

Méry Károly. Kis virágok messze tájról. (Kun Dániel. 16r. 255 l. ára 1 frt 50 kr.)

Meseirőkből, Magyar I. (Pesti Gábor és Heltai Gáspár.) (Tanulók olvasótára. 11. füz. Lampel R. 8r. 76 l. ára 20 kr.)

Mészáros István költeményei. Sajtó alá rendezte özvegye Janicsáry Mariska. (Légrády testvérek. 8r. 121 l. ára ?)

Mészáros Sándor. Kunországból. Elbeszélések. (Kun Dániel. 8r. 210 l. ára 1 frt.)

Meszes László. A nagyképek. Eredeti színmű 3 felvonásban. (Lampel R. 8r. 144 l. ára 1 frt.)

Mezei Antal. Budapesti általános cím- és lakjegyzék 1889—90.

Budapester allgemeiner Adressen und Wohnungsanzeiger. (Fritz Ármin nyomdája. 8r. 1123 kéthasábos l. ára 8 frt.)

Mezősy László. Egy öreg táblabíró eszméi a felelős kormány és az autonomikus megyékről. (Nyiregyháza. Ferenczi Miksa. 8r. 99 l. ára 70 kr.)

Michelet. A francia forradalom története. Ford. De Gerando Antonia. (Révai testvérek. 8r. XXXV, 271 l. ára 2 frt.)

Mikszáth Kálmán. A beszélő köntös. Regény. (Révai testvérek. 8r. 209 l. ára 2 frt 40 kr.)

Mikszáth K. Almanach az 1890. évre. (Egyetemes regénytár. V. évf. 5—6. köt. Singer és Wolfner. 8r. 260 l. ára 50 kr.)

Mikszáth Kálmán összegyűjtött munkái. I. kötet. A tekintetes vármegye. (Révai testvérek. 8r. 227 l. ára 2 frt.)

Mikszáth Kálmán összegyűjtött munkái. II. kötet. Az apró gentry és a nép. (Révai testvérek. 8r. 243 l. ára 2 frt.)

Mikszáth Kálmán összegyűjtött munkái. III. kötet. Nemzetes Uraimék. Regény. (Révai testvérek. 8r. 226 l. ára 2 frt.)

Mikszáth Kálmán összegyűjtött munkái. IV. köt. Pipacsok a buzában. (Révai testvérek. 8r. 230 l. ára 2 frt.)

Mikszáth Kálmán összegyűjtött munkái. V. köt. Tavaszi rügyek. (Révai testvérek. 8r. 215 l. ára 2 frt.)

Mikszáth Kálmán összegyűjtött munkái. 1—3. füzet. A Tekintetes vármegye. (Révai testvérek. N. 8r. 144 l. ára füzetenként 35 kr.)

Mikszáth Kálmán összegyűjtött munkái. 6., 7., 8. füzet. «Az apró gentry és a nép.» (Révai testvérek. 8r. 1—144 l. ára füzetenként 35 kr.)

Milleker Bódog Varadia története. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 31 l. ára ?)

Mistét István. Buda bevétele 1686. évben. (Nagy-Kőrös. Ottinger Ede nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Močnik Ferencz. Számtan a középiskolák I., II., III. oszt. számára. A 24. eredeti kiadás után a tanítás új tervéhez alkalmazta Schmidt Ágoston. (Lampel Róbert. 8r. ára 1 frt 20 kr.)

Močnik Ferencz. Számolókönyv népiskolák számára. A 10. kiadás után átdolgozta Orbók Mór. 2—5. füzet a II—VI. oszt. számára. III. magyar kiadás. (Pozsony. Drottletff Rudolf. 8r. 63, 48, 56, 111 l. ára 1 frt.)

Močnik Ferencz. Számolókönyv a népiskolák számára. A 17. eredeti kiadás után kidolgozta s a legújabb m. kir. ministeri tantervhez alkalmazta: Orbók Mór. IV. füzet. A IV. osztály számára. (Pozsony. Drottletff Rudolf. 8r. 56 l. ára 20 kr.)

Močnik Ferencz. Számolókönyv a népiskolák számára. A 18. eredeti kiadás után átdolgozta s a legújabb m. kir. ministeri tantervhez alkalmazta: Orbók Mór. II. füzet. A II. osztály számára. (Pozsony. Drottletff Rudolf. 8r. 63 l. ára 20 kr.) III. füzet. A III. osztály számára. (Pozsony. Drottletff R. 8r. 48 l. ára 20 kr.) V. füz. Az V. és VI. osztály számára. (Pozsony. Drottletff Rudolf. 8r. 111 l. ára 40 kr.)

Mocsári Béla. Bélyeg- és illetékügyi jogesetek. (Szeged. Endrényi testvérek. 8r. V és 201 l. ára 1 frt 50 kr.)

Mocsáry Lajos. A régi magyar nemes. Eszrevételek Grünwald Béla «A régi Magyarország» cz. munkájára. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 347 l. ára 2 frt 40 kr.)

Mocsáry Sándor. Földünk fémdarázsainak magánrajza. Monographia Chrysididarum orbis terrarum universi. (Magyar t. Akadémia 8r. XV, 643 l. két rajztáblával, ára 20 frt.)

Móder Ferencz. A francia tizedes kamatszámítási rendszer ismeretése és táblázata 120 napra. Erleuterung der französischen Decimal-Zinsrechnung. (Kalocsa. Werner F. nyomdája. N. 8r. XV, 120 l. ára 3 frt.)

Módosítása, Besztercze-Naszód vármegye területén levő erdők törvényszerű őrzésének és védelmének rendezéséről szóló szervezési szabályzat. (Besztercze. Botschar Tivadar nyomdája. 4r. 12 l. ára ?)

Moldvai Gergely. A római nyelvtan kézikönyve. Gyakorlati olvasmányokkal szótári és irodalomtörténeti részzel. Iskolai és magánhasználatra. (Kolozsvár. Horatsik János. 8r. 321 l. ára 1 frt 20 kr.)

Molnár Imre. ABC és olvasókönyv a népiskolák első osztálya számára. II. kiadás. (Kecskemét. Scheiber József. 8r. 96 l. ára ?)

Monarchia. Az osztrák-magyar, írásban és képen. 81—86. füz. (M. kir. államnyomda. 4r. 577—604, XIV, 129—192, 96 l. Egyes füzet ára 30 kr.)

Monologok. Vig és komoly magánjelenetek. 22—25. füzet. (L. Szécsi Ferencz, Vergoni Eugène, Cortambert Richard, Porzsolt Kálmán.)

Monostori Károly. Vezérfonal az állatorvosi tiszti vizsgán. Az általános és részletes állattenyésztéstan főbb tételei. Szigorlatra és tiszti vizsgára készülő állatorvosok és gazdák számára. (Kassa. Koczányi és Vitéz. 8r. 96. II l. ára 1 frt.)

Mosony vármegyének távolságmutatója. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor-féle nyomda. 8r. 171 l. ára ?)

Munkálatok. Kiadta a budapesti növendékpapság magyar egyház-irodalmi iskolája. 52. évfolyam. A szellemekben való újabb hit. Irta: Schneider Vilmos. II. kiadás. Fordította a bp. növendékpapság. (Buschmann F. nyomdája. 8r. XXIV, 526 l. ára ?)

Munkálatok. Kiadja a csanádi növendékpapság egyház-irodalmi iskolája. XXI. évfolyam. A szertartástan kézikönyve, írta Probst Nándor. Fordította a csanádi növendékpapság. (Temesvár. Csanádegyházm. nyomda. 8r. 264 l. ára ?)

Murai Károly. 1. Virágfakadás. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők színháza. 1. sz. Singer és Wolfner. 8r. 40 l. ára 30 kr.)

Murai Károly. Ádám és Éva. Színpadi tréfa. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8r. 43 l. ára 50 kr.)

Mutatója, A magyar kir. országos levéltár diplomatikai osztályában őrzött pecsétek. Kiadja az országos levéltár. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 4r. 38 l. 12 fénynyomatú táblával, ára 1 frt.)

Mutschenbacher Viktor. A kereskedelem története rövid előadásban. II. kiadás. (Pécs. Engel Lajos. 8r. 60 l. ára ?)

Műfordítások, Nagyobb és kisebb. Kiadja Perényi (Patzner) István. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 237 l. ára ?)

Müller Lajos. Az illem- és táncztan egyetemes kézikönyve. A legbiztosabb tanácsadó szülők, nevelők, tanintézetek, tanítók, tanulók s a tánczművészet kedvelői számára 48 fametszettel. Függelékül: A rossz testtartás és megjavítása című bevezetéssel. (Pfeiffer F. 8r. V, 195 l. ára 2 frt.)

Nádai Gyula. Török irások. (Márkus Gyula nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Nagy Ferencz. A polgári törvénykezés rendje Magyarországon különös tekintettel a bírói gyakorlatra. I. kötet. Bevezetés. I. rész: A polgári törvénykezés szervezete. (Kolozsvár. Demjén L. 8r. IV, 431 l. ára 3 frt 60 kr.)

Nagy Gyula. Sztáray grófcsalád oklevéltára. Kiadja Sztáray Antal gróf. Második kötet. 1397—1457. (Pfeifer Ferdinánd. N. 4r. 570 l. ára 8 frt.)

Nagy Imre, Regéczy. Kísérleti adatok a Porrettféle izomtünemény jelentőségének kérdéséhez. (Értekezések a természettudományok köréből. XVIII. köt. 6. szám. M. t. Akadémia. 8r. 58 l. ára 40 kr.)

Nagy János. Magyar nyelvtan a polgári iskolák első és második osztálya számára. (Szeged. Várnai L. 8r. 120 l. ára 80 kr.)

Nagy Lajos. Gyakorlati tanfolyam a német nyelv gyors és könnyű megtanulására, Ahn Ferencz tanmódszere nyomán. I. rész. 7. kiadás. (Benkő Gyula. 8r. 88 l. ára 40 kr.)

Nagy Mór. Viszhang az «Énekek énekére.» (Kolozsvár. Lehmann és Báldi. 8r. 24 l. ára 20 kr.)

Nagy Sándor. Bűn és bűnhődés vagy a büntetőtörvény példákban. (Nagyvárad. Ifj. Berger Sámuel. 8r. 192 l. ára 60 kr.)

Najac Emil. Ó. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők színháza. 8. sz. Singer és Wolfner. 8r. 29 l. ára 30 kr.)

Németh Béla. Az orgonajáték gyakorlati tankönyve, egyuttal vezérkönyv orgonatanítók részére. (Pécs. Engel Lajos nyomdája. 8r. 181 l. ára 1 frt 80 kr.)

Németh Mátyás és bentirt társai városi bizottsági tagoknak panaszfőljelentése gr. Teleky Géza m. kir. belügyminiszterhez, Mamusich Lázó Szabadka város polgármestere és társai ellen, a bent jelzett bűnös üzelmek megtorlása tárgyában. (Székely Simon szabadkai nyomdája. 2r. 44 l. ára ?)

Némethy Geyza. Euhemeri reliquia. Collegit, prolegomenis et adnotationibus instruxit. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XIV. k. 11. szám. Magyar Akadémia. 8r. 102 l. ára 60 kr.)

Némethy Károly és Cserey Adolf. Földrajz a gymnasiumok I—II. oszt. számára. 3. kiadás. I—II. füzet. 102 ábrával. Európa, Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália. (Nagel Bernát. 8r. 80, 96 l. ára 1 frt 10 kr.)

Népballadák és románczok, Magyar. (Tanulók olvasó-tára. 13. füz. Lampel R. 8r. 78 l. ára 20 kr.)

Népkönyvtár, Oktató. Kiadja Lepsényi Miklós. I. évfolyam 1—5. szám. Mi atyánk. Irta Stolz Albán. Németből fordítva. (Pozsony. Wigand nyomdája. 8r. 240 l. Előfizetési ára egy évre 12 füzetre 2 frt vagy 10 sacrum.)

Népszínház műsora 20. 21. (L. Gerő Károly, Bartók Lajos.)

Neumann Károly. A francia pairkamara vitái az elsőszülöttségi jogról és helyettesítésről 1825-ben. (Révai Testvérek. 8r. LXXXVII, 536 l. ára 3 ft.)

Ij. Neumann Sándor. A tőzsdei különbözeti ügyletek keresetőségi joga. Különlenyomat a Magyar jogászgűlés 1889. évkönyvéből. (Légrády-testvérek. 8r. 52 l. ára ?)

Névkönyv a magyar kir. népfölkelés számára 1889. évre. Hivatalos kiadás. (Pallas részvénytnyomda. 8r. 454 l. ára 2 ft.)

Névkönyve, A magyar kir. honvédelmi ministerium, a honvédség és csendőrség. 1889. évre. Hivatalos kiadás. (Pallas. 8r. VII, 334 l. ára 1 ft 20 kr.)

Névtára, Magyarország tisztí cím és. 1889. VIII. kiadás. (Statisztikai hivatal. 4r. VII, 746 l. ára 6 ft.)

Névy László. Magyar kereskedelmi levelező. Az alsófokú keresk. iskolák számára. (Kókai Lajos. 8r. 115 l. ára 80 kr.)

Névy László. Olvasókönyv az alsófokú kereskedelmi iskolák számára. II. rész. (Alsófokú kereskedelmi iskolai könyvtár. II. Kókai Lajos. 8r. 239 l. ára 1 ft 20 kr.)

Nieritz Gusztáv. Columbus Kristóf. Elbeszélés. (A magyar ifjúság könyvesháza 29. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 86 l. 3 képpel, ára 50 kr.)

Normand Jaques. A varázslat. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők színháza. 9. Singer és Wolfner. 8r. 24 l. ára 30 kr.)

Novák Mihály. Zalavármegye az 1848—49. évi szabadságharcban. (Zala-Egerszeg. Szerző. 8r. 171 l. ára 1 ft.)

Novák Sándor. A magyar nemzeti irodalom ismertetése a polgári- és felsőbb leányiskolák IV. osztálya számára. (Kókai Lajos. 8r. VI, 236 l. ára 1 ft 20 kr.)

Ocskay Gusztáv és Somogyi Henrik. Szakaszmenetjegy-árak. Magyar királyi államvasutakra. Érvényes 1889. augusztus 1-től. Hivatalból felülvizsgálva. (Lampel Róbert. 8r. 78 l. ára 20 kr.)

Ohnet György. Rameau orvos. Regény. 1. 2. rész. (Egyetemes regénytár. IV. évf. 13. 14. köt. Singer és Wolfner. 8r. 160, 150 l. ára 50—50 kr.)

Ohnet György. Utolsó szerelem. Francziából ford. Tóth Béla. I. II. kötet. (Egyetemes regénytár V. évf. VIII. IX. köt. Singer és Wolfner. 8r. 151, 140 l. ára kötetenkint 50 kr.)

Okirattár. Vatikáni magyar. I. sorozat. V. kötet. A római szentlélektársulat anyakönyve. 1446—1523. (Franklin-társulat nyomdája. 4r. XXVIII, 188 l. ára ?)

Oláh György. Békés vármegye 1848—1849. I. kötet. (Gyula. Dobay János nyomdája. 8r. 499 l. ára ?)

Oláh Gyula. Magyarország közegészségügyi viszonyairól. (Pallas részvénytnyomda. 8r. 277 l. ára. 2 ft.)

Oldal János. Német nyelvtan (gyakorló-, nyelv- és szókönyv) polgári és felsőbb leányiskolák számára. I. rész. 4. kiadás. II. rész 2. kiadás. (Eggenbergerféle könyvkereskedés. 8r. 108, 97 l. ára 60—60 kr.)

Oldal János. Német olvasókönyv. I—II. rész. (Eggenbergerféle könyvkereskedés. 8r. 80 l. ára 60 kr., 150 l. ára 80 kr.)

Olvasókönyv, Magyar nemzeti. Irta és szerkesztette több tanférfit. A népiskolák II. osztálya számára. (Lampel Róbert. 8r. 192 l. ára 40 kr.)

Olvasókönyv. Ugyanaz a IV. osztály számára. (Lampel Róbert. 8r. 243 l. ára 46 kr.)

Olvasókönyv. Ugyanaz az V. esetleg kombinált V—VI. osztály számára. (Lampel Róbert. 8r. 331 l. ára 62 kr.)

Olvasókönyv, Magyar nemzeti. A népiskolák VI. osztálya számára. Irta és szerkesztette több tanférfit. (Lampel Róbert. 8r. 347 l. ára 64 kr.)

Olvasótára, Tanulók. 7—15. füzet. (L. Szemelvények, Kazinczy Ferencz, Kisfaludy Károly, Magyar meseirőkből, Magyar népballadák, Tinódi Sebestyén.)

Olvasótára, Tanulók I. évfolyam. Tartalom: Berzsenyi D., Zrínyi M., Hunfalvy P., Balassa B., Trefort Á., Pázmány P., Jókai M., Kazinczy F., Kisfaludy K., Kármán J. (Lampel R. 8r. 79, 83, 85, 79, 75, 76, 107, 91, 88, 82 l. ára 2 ft.)

Orbók Mór. Tréfás szavalmányok gyűjteménye. Szavalni szerető ifjak és más korbellek hasznos mulattatására. (Budapest-Pozsony. Heckenast G. utóda. 8r. 78 l. ára 50 kr.)

Orczy Béla, b. minister jelentése a törvényhozás mindkét házához az ország közegészségi viszonyaira vonatkozólag az 1885-ik évre. (Pesti könyvnyomda részvénytársaság. 8r. 362 l. négy statistikai táblával. Ára?)

Orta-Ojunu. Török népszínháték. Bűjüdzü ojunu (a varázsló); fordítás-sal és jegyzetekkel ellátta dr. Kunos Ignác. (Hornyánszky Viktor. 8r. 63 l. ára 1 ft.)

Osváth István. A simonyii és darnyai egyesült ev. ref. egyház története. Függelékül az író koporsója felett tartott gyászbeszéddek. (Sárospataki ev. ref. főiskola nyomdája. 8r. 76 l. ára 50 kr.)

Óváry Lipót. Bethlen Gábor diplomaciai ősszeköltetéseiről. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XIII. köt. 12. sz. Akadémia. 8r. 86 l. ára 50 kr.)

P. Ovidius Naso műveiből való szemelvények. II. füz. Ford. és magy. Kapossy Luczian. (Tanulók könyvtára. 49. füz. Pozsony. Stampfel Károly. 16r. 65—128 l. ára 30 kr.)

Öröme, Az ifjuság. Mulattató és tanulságos olvasmányok. Kath. fiú- és leánygyermeknek számára. III. kötet. (Szent István-társ. 8r. 210 l. ára?)

Összeállítás, Az állami italmérési jövedék behozatala folytán adandó kártalanításról szóló törvény és szabályok hivatalos. I. füzet. (Magyar kir. államnyomda. 8r. 134 l. ára 1 ft.)

Összevonása a szab. osztrák-magyar államvasutársaság és a magyar kir. államvasutak között a forgalomnak 1883. évi január hó 1-ével érvényesített megosztása tárgyában 1883. évi április hó 14-én kötött egyezményben és az ahhoz 1885. évi január 1-től való érvénnyel életbeléptetett pótlékban foglalt azon határozmányoknak, melyek 1886. évi január 1-től még érvényben maradtak. (Légrády-testvérek. 4r. 43 l. ára?)

Plutarch. Paedagogiai. Jelesebb paedagogusok. kiválóbb tanférfiak arczkép- és életrajzgyűjteménye, tekintettel a magyarokra. Szerkesztette Orbók Mór. II. köt. 19. 20. füz. (Pozsony. Heckenast G. utóda. 225—279 l. ára 40 kr.)

Plutarch, Paedagogiai. Jelesebb paedagogusok, kiválóbb tanférfiak arckép- és életrajzgyűjteménye, tekintettel a magyarokra. Szerkesztette Orbók Mór. VI. kötet. (Pozsony. Heckenast utóda. 8r. 279 l. ára 2 frt.)

Palágyi Menyhért. Petőfi. (Singer és Wolfner. 8r. 25 l. ára 30 kr.)

Pallas könyvtár. IV. évfolyam. 6—12. kötet. (L. Corelli Mária, Kazár Emil, Ékszeres, Turgenjew Iván, Judith, Conway Hugh.)

Palóczy Antal. Vignola oszloprendszerei. Módszeres szerkesztésben magyarázva. XII Fototypographozott táblával. (Pfeiffer Ferdinánd. 4r. 15 l. és 12 tábla, ára 2 frt 50 kr.)

Pap Ferencz. Tankönyv a népiskolák felsőbb osztályai számára. 5. kiad. (Kókai Lajos. 8r. 91 l. ára 25 kr.)

Pap János. Természetrajz elemei. I. rész. Állattan. Polgári iskolák, valamint felsőbb leányiskolák használatára. 6. teljesen átdolgozott kiadás. 136 ábrával. (Lampel R. 8r. 107 l. ára 60 kr.)

Pap János. Ugyanaz. II. III. rész. Növény- és ásványtan. 6. teljesen átdolg. kiadás. Számos ábrával. (Lampel R. 8r. 88 l. ára 50 kr.)

Pap János. Ugyanaz. Állattan. Növény- és ásványtan. (Lampel R. 8r. 107, 88 l. ára 1 frt.)

Pap József. Tépett rózsák. Költemények. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 56 l. ára 60 kr.)

Papp Károly. Bibliai történetek az ó- és új testamentumból. Vezérkönyvül néptanítók számára. (Kókai Lajos. 8r. 120 l. ára 60 kr.)

Papp Károly. Ünnepi és alkalmi prédikációk. (Szerző. 8r. 158 l. ára 1 frt 40 kr.)

Paral Bertalan. Apró történetek. Elbeszélések. (Szeged. Endrényi testvérek. 8r. 224 l. ára 1 frt.)

Parlaghy Kálmán. Kártyajátékok könyve. Előszóval ellátta Mokány Berczi. (Lampel Róbert. 8r. 196 l. ára ?)

Paszlavszyk Sándor. A hol a pálinka járja. Oktató elbeszélés a magyar nép számára, paprikás versekben. Három képpel. (Löwy Adolf. 8r. 15 l. ára ?)

Paszlavszyk Sándor. Három Zemplén vármegyei költőről. Szemere Miklós, Boruth Elemér, Darmay Viktor. Utánnymomat a Figyelő 1889. évi XXVI. kötetéből. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8r. 53 l. ára ?)

Pauer Imre. Új álláspont, módszer és irányelvek az etikában. Székfoglaló értekezés. (Értekezések a bölcsészeti tudományok köréből. III. kötet. 2. szám. Magyar Akadémia. 8r. 59 l. ára 30 kr.)

Pázmány válogatott egyházi beszédei. Bevezetéssel és szótárral. Szerkesztette Bellaagh Aladár. (Franklin-társulat. 8r. XX, 204 l. ára 60 kr.)

Pázmány válogatott egyházi beszédei. Bevezetéssel és szótárral. Szerk. Bellaagh Aladár. (Jeles írók iskolai tára. XXXVI. Franklin-társulat. 8r. XX, 204 l. ára 60 kr.)

Péchy József. A magyar állam jelentékenyebb folyóiban észlelt víz-állások. I. kötet. Vízállások a Tiszában 1876—87. években. (Kilián Frigyes. N. 4r. 168 l. ára 4 frt.)

Péchy József. A közmunka- és közlekedésügyi magyar kir. miniszterium

vizrajzi osztályának évkönyvei. II. kötet. 1887. évfolyam. (Franklin-nyomda. 4r. 120 l. hat rajzmelléklettel, ára ?)

Pecz Vilmos. Görög tragoedia. I. kötet. A görög tragoedia története. Görög és római irodalomtörténeti munkák. (A m. tud. Akadémia. 8r. 383 l. ára 2 frt 40 kr.)

Pepita. Operette. Szövege egy régiebb francia vigjáték után. (Zipser és König zeneműkereskedése. 8r. 22 l. ára 20 kr.)

Peres Sándor. Szünórák. Elegyes költemények. (Kármán-társ. K. 8r. 138 l. ára 1 frt.)

Perls Ármin. Három oszlop. Székfoglaló beszéd a pécsi zsinagógában. 1889. szeptember 17. (Pécs. Engel Lajos nyomdája. 8r. 17 l. ára ?)

Péter Dénes. Jó kedvemből. Humoros elbeszélések és életképek. (Singer és Wolfner. 8r. 290 l. ára 1 frt 20 kr.)

Péter János. Közgazdasági földrajz, különös tekintettel a kereskedelem és közlekedésre. Kereskedelmi középiskolák számára. II. rész. (Singer és Wolfner. 8r. 119 l. ára 80 kr.)

Petneházy P. O. A közös hadseregben a magyar hadsereg. Felső-lamlás gróf Andrássy Gyula úr ő excellenciájának a véderő-törvényről tartott beszédére. (Révai testvérek. 8r. 31 l. ára 30 kr.)

Petőfiana évkönyv. Kizárólag a költő művei szolgálatában. Szerkeszti Farnos Dezső. I. kötet. 1888/89. Egy színes műmelléklettel Petőfi illetőleg Julia kiadatlan kézírata. Számozott kiad. (Kolozsvár. Márton Kálmán. N. 2r. 39 l. ára 6 frt.)

Petrik Géza. Bibliographia Hungariae. Magyarország Bibliographiája 1712—1860. Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent nyomtatványoknak. I. kötet. 3. rész. Cyprianus. Évkönyve. (Dobrowsky Ágost. 8r. 481—720 l. ára 3 frt 50 kr.)

Petrik Lajos. A hollóházi (radványi) Riolit-kaolin. (Kilián Frigyes. 8r. 10 l. ára 15 kr.)

Petrik Lajos. A hollóházi (radványi) Riolit-kaolin. (A magyar kir. földtani intézet kiadványai. Franklin-társulat nyomdája. 8r. 10 l. ára ?)

Petriny Sándor. A csiperke-gomba (champignon) tenyésztésének gyakorlati módszere. (Szerző. 8r. 75 l. ára 1 frt.)

Pisztory Mór. Az osztrák-magyar monarchia statisztikája. Második teljesen átdolgozott és az 1880. évi népszámlálás adatait magában foglaló jutányos kiadás. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. XII, 616 l. ára 2 frt.)

Piukovics Gábor. Vitkovics mint szerb író. (Neuwald Illés nyomdája. 8r. 26 l. ára ?)

Plachy Gyula és társai Hontmegye bizottsági tagjainak a magyar kir. belügyminiszterhez emlékirata, melyben Hontmegye közigazgatásának betegségeit feltárják és orvoslást kérnek. (Wodianer F. és fiai nyomd. 8r. 28, 14 l. ára ?)

Plichta Soma. Segélynyújtás életveszélyeknél. (Losonc. Kármán-társ. 8r. 55 l. ára 50 kr.)

Ploetz Károly. Elemi francia nyelvtan reál-, kereskedelmi, valamint felső leányiskolák számára. A szerző kizárólagos engedélyével magyarosította Salamin Leo. (Lauffer Vilmos. 8r. IV, 251 l. ára 1 frt 50 kr.)

Plósz Sándor. A magyar váltójog kézikönyve. Második átdolgozott kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. IV, 454 l. ára 4 frt.)

Plósz Sándor. Törvényjavaslat a felebbvitelről a sommás eljárásban. A m. kir. igazságügyminister megbízásából. (Franklin-társulat. 8r. 30 l. ára 30 krajczár.)

Plósz Sándor. Törvényjavaslat a felebbvitelről a sommás eljárásban. A magyar kir. igazságügyminister megbízásából. (Légrády testvérek nyomdája. 4r. 98 l. ára ?)

Podhorszky Mária. Egy államfogolynő naplója 1852. október 18-tól 1857. május 24. (Székesfehérvár. Klökner Péter. 8r. 99 l. ára 1 frt.)

Poitier. Hol a férj? (Műkedvelők színpadja. 1. füzet. Pfeifer Ferd. 8r. 23 l. ára 40 kr.)

Pongrácz Eszter. Arany korona, azaz: imádságos és énekes könyv a keresztény katolikus hiveknek buzgó lelkök javára. 30. kiadás képekkel. (Rózsa Kálmán és neje. N. 8r. 436 l. ára ?)

Porzolt Kálmán. Az irodában. (Monologok. 25. Singer és Wolfner. K. 8r. 12 l. ára 15 kr.)

Pósa Lajos. Virághullás. Ujabb költemények. (Szeged. Endrényi testv. 8r. 126 l. ára 1 frt 50 kr.)

Postatakarékpénztár. A m. kir., cheque- és clearingforgalmáról, ennek használatáról és előnyeiről. Kiadja a m. kir. főpostahivatal. 8r. 29 l. és minták, ára 30 kr.)

Pozsony város 1888. évi zárszámadása és vagyonleltára. Schlussrechnung der Freistadt Pressburg etc. (Pozsony. Angermayer Károly nyomd. 4r. 132 l. ára ?)

Pozsony város közönsége szabályrendeleteinek gyűjteménye. Hivatalos kiadás. II. kötet. Sammlung der Statuten etc. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8r. 319 l. ára ?)

Pozsony város szervezési szabályrendelete. Organisationsstatut. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8r. 179 l. ára ?)

Prém József. Cseress Gábor. Regény. Két kötet. (Robicsek Zsigmond. 8r. 206, 186 l. ára 1 frt 20 kr.)

Prileszky Tádé. Autonomia. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8r. 13 l. ára ?)

Propper N. János. Kereskedelmi ismeretek kézikönyve. Vezérfonalúl kereskedelmi és iparisokláknak egyszersmind magánhasználatra kereskedőknek és iparosoknak. Második átnézett kiadás. (Debreczen. Ifj. Csáthy K. 8r. 365 l. ára 2 frt 20 kr.)

Pulszky Ágost. Az egyetemi kérdések Magyarországon. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 66 l. ára 40 kr.)

Pulszky Ferencz. Tanulmányok a népvándorlás korának emlékeiről. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XIV. köt. 1. 5. szám. Magyar Akadémia. 8r. 24, 55 l. ára 20, 40 kr.)

Pulszky Ferencz. Publicistikai dolgozatok. (Egyetemes könyvtár. 14. Győr. Gross Gusztáv 16r. 76 l. ára 10 kr.)

Purjesz Ignác. A gyakorlati fülgyógyászat kézikönyve. Orvosok és

orvostanhallgatók igényeihez mérve. Kirchner V. egyet. mgtnr műve nyomán. Számos ábrával. (Orvosi kézikönyvek gyűjteménye II. Grimm Gusztáv 8r. 183 l. ára 2 ft.)

Purjesz Zsigmond. A belgyógyászat tankönyve. Orvosnövendékek és gyakorló orvosok számára. Második átnézett és javított kiadás. Két kötet. A szöveg között számos ábrával. (Franklin-társ. 8r. 644, 672 l. ára 12 ft.)

Racine Jean. Athalie. Tragédie. Magyarázta Gärtner Henrik. (Jeles írók iskolai tára 35. füzet. Franklin-társ. 8r. 143 l. ára 50 kr.)

Rádai Ráday Pál munkái. Összegegyítette s életrajzzal bevezette Négyesy László. (Olcsó könyvtár. 256. szám. Franklin-társulat. 8r. 216 l. ára 40 kr.)

Radlinszky Endre. Mennyei hangok, oktató, szertartásos és énekes imakönyv keresztény katolikus hívek használatára. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 896 l. hat fametszettel, ára ?)

Radnai Rezső. Aesthetikai törekvések Magyarországon. 1772—1817. (Olcsókönyvtár. 252. szám. Franklin-társulat. 8r. 327 l. ára 60 kr.)

Radu Sebestyén. V. Károly császár és a protestantismus. (Szamos-ujvár. Todorán Endre nyomdája. 8r. 71 l. ára ?)

Raiffeisen F. W. Hitelszövetkezetek, mint eszközök a falusi népesség bajainak elhárítására. Gyakorlati útmutatás az ily szövetkezetek alakítására. Fordították: Dr. Szabó Ferencz és Pólya Jakab. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. XXI, 383 l. ára 1 ft.)

Rainiss Gyula. Egyházi beszéd Liszkay Etel cizterczi rendű áldozár és tanár új miséjén 1889. augusztus 15. a zirczi apátsági templomban. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 14 l. ára ?)

Rainer Sándor. Gyakorlati összeállítása az állami italmérési jövedékről szóló törvénynek. Kérdések és feleletekben. (Zombor. Szerző. 8r. 155 l. ára 50 kr.)

Rajner Lajos. Szent beszéd a garammelléki szentbenedeki apátsági templomnak átjavítása után 1889. évi szeptember 29. Simor János esztergomi érsek által történt felszentelése alkalmával. (Esztergom. Buzárovi Gusztáv nyomdája. 8r. 17 l. ára ?)

II. Rákóczy Ferencz levéltára. Kiadja a magyar tudományos Akadémia. I. osztály: Had- és belügy. Szerkeszti Thaly Kálmán. X. kötet. Index az I—IX. kötethez. (Akadémia. 8r. 250 l. ára 1 ft 60 kr.)

Rákóczy Lajos. Földrajz a népiskolák III. osztálya számára. Budapest és környéke. Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún megyével. Pályanyertes mű. A szöveg közé nyomott ábrákkal. (Dobrowsky és Franke. 8r. 47 l. ára 30 kr.)

Rákóczy Lajos. Ugyanaz a IV. osztály számára. (Dobrowsky és Franke 8r. 75 l. ára 30 kr.)

Rákóczy Lajos. Ugyanaz a V. osztály számára. (Dobrowsky és Franke. 8r. 101 l. ára 40 kr.)

Rákóczy Lajos. Ugyanaz a VI. osztály számára. (Dobrowsky és Franke. 8r. 47 l. ára 30 kr.)

Rákos Béla. A sertésorbáncz és annak oltása. Állatorvosok, gazdák, állatorvosi és gazdasági tanintézeti hallgatók számára. 4 ábrával a szövegben. (Kassa. Koczányi és Vitéz. 8r. 51 l. ára 60 kr.)

Rákos Ernő. Zsebkönyv a m. kir. honvédegyalogság altisztjei és altisztjei iskolásai számára. I—II. kötet. (Szent-István nyomda. 8r. 221, 136 l. ára 50 kr.)

Rákosi Jenő. Éjjel az erdőn. Népszínmű. Beniczkyné-Bajza Lenke «Hármas határ» cz. elbeszéléséből. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8r. 66 l. ára ?)

Rákosi Jenő. Cimbeline. (Shakespeare színművei. XI. Ráth Mór. 8r. VII, 52 l. ára 1 ft. 40 kr.)

Ranke Lipót. A római pápák az utolsó négy században. II. kötet. Fordította Lehr Albert, III. kötet, fordította Acsády Ignác. (Magyar t. Akadémia. 8r. 279, 503 l. ára ?)

Rapaics Raymund. Egyetemes egyháztörténelem. Harmadik kötet. Második rész: A francia forradalomtól napjainkig. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8r. 517—851 l. ára 1 ft 50 kr.)

Reál-Encyclopaedia. Gyógyszerészeti—. Gyógyszerészeti tudományos magyarázó szótár. Összeállította: K. Rácz Károly. III. kötet. Leimologiasapopicius. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. N. 8r. 1263—1662 l. ára 4 ft.)

Récsey Viktor Alfonz. Dr. Vámbéry Ármin élete és tudományos működése. Második javított és bővített kiadás. (Kassa. Maurer Adolf. 8r. 54 l. ára 50 kr.)

Récsey Viktor Alfonz. Felolvasások és leírások. I. füzet. (Kassa. Lampel Róbert. 8r. 156 l. ára 1 ft.)

Regéczy József. A Herbert-iskola nevelési elveinek története, kritikája és alkalmazása. Első rész: Herbert és követői. (Nagyszombat. Horovitz Adolf. 8r. 110 l. ára 1 ft.)

Regénytár, Családi. Szépirodalmi folyóirat. Szerkeszti Ribényi Antal. II. évfolyam. 1. füzet. (Hunyadi Mátyás nyomda. 8r. 64 l. egy évf. ára 2 ft.)

Regénytár, Egyetemes. IV. évf. 9—18. köt. (L. Werner E., Abonyi Lajos, Ohnet György, Kazár Emil, Burnett E. H., Letneff P.)

Regénytár, Egyetemes. V. évf. I—IX. kötet. (L. Beniczkyné-Bajza Lenke, Hugh Conway, Mikszáth Kálmán, Tarchetti Hugó, Ohnet György.)

Reinitz József. Az írásbeliség a fuvarozási jogban. Az «Ügyvédek Lapja» külön lenyomata. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 80 l. ára 50 kr.)

Remekírók, Magyar. V., VIII. (L. Kisfaludy Sándor, Kölcsey Ferencz.)

Remekírók, Római, magyar fordításban. V. köt. II. füzet. és XX. köt. I. füzet. (L. M. T. Cicero, Virgil Aeneise.)

Remekírók, Hellen, magyar fordításban. (L. Homer Odysseája.)

Rendelet. A m. kir. postatakarékpénztárnak és közvetítő hivatalainak a cheque- és clearing-forgalomból eredő teendőit és ügykörét szabályozó. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 30 l. ára ?)

Rendelet a bábák számára a gyermekági láz meggátlása céljából követendő eljárás tárgyában. (Egyetemi nyomda. 8r. 7 l. 5 kr.)

Rendelete, A kereskedelemügyi minister és a földmivelésügyi minister tájékoztató, az 1889. évi XVIII. t.-cz. értelmében megállapított ügybeosztás tárgyában. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 2r. 11 l. ára ?)

Rendeletek. Igazságügyi, 1887. és 1888. (Franklin-társulat. 8r. 208 l. ára 60 kr.)

Rendeletek az állami italmérési jövedékről (1888: XXXV. t.-cz.) és az ennek folytán adandó kártalanításról (1888. XXXV. t.-cz.) szóló törvényekhez. I—II. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 273 l. ára 1 frt 20 kr.)

Rendeletek, Végrehajtási, az italmérési jövedék és kártalanítási ügyi hivatalnokok, megyei tisztviselők, községek és községi elöljárók stb. számára. Iromány-példákkal. (Lampel R. 16r. 96 l. ára 40 kr.)

Rendeletek, Végrehajtási, az italmérési jövedék és kártalanítási törvények életbeléptetésére. II. füzet. III. Pénzügyminiszteri Utasítás az italmérési kártalanításról szóló 1888. évi XXXVI. törvényezikk végrehajtása iránt. (1889. február 18. 8368. sz. pénzügymin. rendelet.) Jegyzetekkel iratpéldákkal s betűsoros tárgymutatóval. (Lampel R. 16r. 162 l. ára 50 kr.)

Réti János. A szántás és vetésről. (Falusi könyvtár 36. szám. Franklin-társulat nyomdája. 8r. 111 l. 50 kr.)

Réthy Dezső. Magyarország a Balkán piacain. Statisztikai tanulmány. (Hornyánszky Viktor könyvkereskedése. 8r. 173 l. ára 2 frt.)

Révész Bálint. Egyházzsartartási beszédek. 2. kiadás. (Kókai Lajos. 8r. 234 l. ára 2 frt 40 kr.)

Révész Gyula. A fejős tehenek czélszerű takarmányozásáról. (Buschmann F. nyomdája. 8r. 22 l. ára ?)

Révész Imre egyházi beszédei. III. füzet. Temetési beszédek. (II. füzet.) (Kókai Lajos. 8r. 158 l. ára 1 frt 40 kr.)

Révész Kálmán. Az új védtörvény és utasítás lelkészeket, tanítókat illető szakaszai. (Czettel és Deutsch nyomdája. 8r. 35 l. ára 30 kr.)

Reviczky Gyula. Magány. Ujabb költemények. (Révai testvérek. K.8r. VIII, 200 l. ára 2 frt.)

Reviczky Gyula. Margit szerencséje. Regény. (Egyetemes könyvtár. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 114 l. ára 10 kr.)

Reviczky Gyula. Apai örökség. Elbeszélés. (Érdekes könyvtár. 2. köt. Ifj. Nagel Ottó. 8r. 107 l. ára 50 kr.)

Reviczky Gyula. Apai örökség. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 103 l. ára 1 frt.)

Rezső trónörökös a ravatalon. (Bartalits Imre nyomdája. 8r. 8 l. ára ?)

Ribáry Ferencz. Világtörténelem polgári fiu-iskolák számára. 5. kiadás. Az 1887-ben kiadott tanterv értelmében átdolgozta Varga Ottó. (Franklin-társulat. 8r. 240 l. ára 1 frt.)

Ribáry Ferencz. Világtörténelem középtanodai használatra. I. rész. Ó-kor. 6. kiadás, átdolgozta Mangold Lajos. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 231 l. ára 1 frt.)

Riedl Frigyes. Poetika és poetikai olvasókönyv. (Lampel R. 8r. 218 l. ára 1 frt 40 kr.)

Robinson Crusoe vagy egy hajótörött kalandja. Defoe első és valódi Robinsonja után átdolgozva. (A magyar ifjuság könyvesháza. 11—12. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 152 l. 5 képpel, ára 50 kr.)

Robinson Crusoe élete és kalandjai. De Foë D. angol eredetije után

a magyar ifjúság számára átdolgozta dr. Radó Antal. Számos képpel. (Lampel R. 8r. 231 l. ára 1 frt 60 kr.)

Róder Alajos. Bibliai történet iskolai könyvül nagyobb gyermekek számára. XII. kiadás. (Eger. Szent-István-Társulat. 8r. 198 l. és egy térkép, ára 53 kr.)

Róder Flórent. Bibliai föld- és országisme vagyis Palesztina és a szentírásban előforduló országok és tartományok földrajzi leírása. A felső nép-, polgári és középiskolák számára. 2. kiadás. A főméltóságú bibornok-hercegprimás érseki jóváhagyásával. (Franklin-társulat. 8r. 96 l. ára 50 kr.)

Rodiczky Jenő. Az ipari növények kézikönyve. I. kötet. Számos a szöveg közé nyomott ábrával. (Kassa. Grill Károly. 8r. 283 l. ára 2 frt.)

Rodiczky Jenő. A gyakorlati répatermesztő. Útmutatás a cukorrépa helyes művelésére. Számos a szöveg közé illesztett ábrával. (Pallas. 8r. 123 l. ára 1 frt 20 kr.)

Rogeaard. Képek a francia irodalomból. (Egyetemes könyvtár. 16. sz. Győr Gross Gusztáv. 16r. 66 l. ára 10 kr.)

Rohrbacher Miklós. Tata története. II—IV. rész. (Tata. Szerző. 43—242 l. ára 1 frt 50 kr.)

Róka József. Az önszegélyző szövetkezetek és népbankok bélyeg- és illeték-kötelezettsége. (Szabadka. Szerző. 8r. 31 l. ára 25 kr.)

Róka József. Bélyegilletékek. Kizárólag a bélyegilletékekre vonatkozó törvények, miniszteri rendeletek, pénzügyi, közigazgatási, bírósági döntvények és elvi jelentőségű határozatok kézikönyve. Szabadka. (Székely Simon. 8r. XVI, 320 l. ára 1 frt 50 kr.)

Roseth Arnold. Görög alaktan a homerosi nyelv alapján isk. használatra. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 104 l. ára?)

Rosty Kálmán. Jézus szentséges szívének virágos kertje hazánkban. Magyar szentek legendái. (Franklin-társulat nyomdája. 2r. 149 l. ára?)

Roth Adolf. A Hessing-féle gymnómód mint korszakalkotó forradalom az orthopaedia terén. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 54 l. 30 fénynyomattal, ára?)

Roth Samu. A növénytan alapvonalai középiskolák számára. III. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 222 l. 1 frt 20 kr.)

Rousseau J. J. A társadalmi szerződés vagy az államjog alapelvei. Fordította König Ferencz. (Olcso könyvtár. 251. szám. Franklin-társulat nyomdája. 8r. 212 l. ára 50 kr.)

Rudnay Béla. Nyitra vármegye tisztí czímtára és közigazgatási beosztása az 1889. évre. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8r. 130 l. ára?)

Rudnýánszky Gyula. Nyár. Ujabb költemények. 1886—1889. (Grill K. 8r. 283. l. ára 2 frt.)

Rudolf trónörökös emlékezete. A «Képes folyóirat» 1889. évi 4-ik füzetének külön kiadása. Szerkeszti Nagy Miklós. (Franklin-társulat könyvnyomdája. N. 8r. 61 l. ára 30 kr.)

Rudolf trónörökös halála. 1889. január 30. Lenyomat a «Nemzeti Hirlap»-ból. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 4r. 8 l. 5 képpel, ára?)

Rudolf trónörökös halála. (Bartalits Imre nyomdája. 8r. 8 l. ára?)

Rudolf trónörökös halála. Szívszélhűdés, öngyilkosság vagy gyilkosság? (Márkus Samu nyomdája. 8r. 15 l. ára 20 kr.)

Sacher Masoch. Az orosz udvar titkaiból. Novellák. Ford. Csete Lajos. (Útközben. V. Grimm Gusztáv. 8r. 105 l. ára 60.)

Salamon Ferencz. Irodalmi tanulmányok. I—II. kötet. (Franklin-társulat. 8r. XV. 394. 324 l. ára 3 frt 60 kr.)

Salamon Ferencz kisebb történelmi dolgozatai. (Ráth Mór. 8r. 430 l. ára 1 frt 40 kr.)

Sallustius. Catilina. 2. füz. Ford. és magy. Kaposy Luczián. (Tanulók könyvtára. 51. füz. Pozsony. Stampfel Károly. 16r. 65—127 l. ára 30 kr.)

Salzmann G. Keresztély. Hangyakönyvecske vagy utasítás a tanítók észszerű nevelésére. Fordította Pethes János. (Csurgó. Az «Iskolai Szemle» kiadása. 8r. 136 l. ára 50 kr.)

Salzmann G. K. után. Eszes gazda története. Tanulságos elbeszélés a nép számára. (Lenyomat a «Nemzeti Hírlap»-ból. Rózsa Kálmán és neje. 8r. 56 l. ára ?)

Sainte-Beuve. Arczképek az ujabbkori francia társadalomból. Ford. Wohl Janka. (Révai Testv. 8r. XIX, 416 l. ára 2 frt 50 kr.)

Schambach Gyula. Classica philologiai szemléltető eszközök. Egy fénynyomatu képpel bővített különnyomat a kaposvári főgym. 1888—89. évi értesítőjéből. (Kaposvár. Hagelman Károly nyomdája. 8r. 13 l. ára 20 kr.)

Schächter Miksa. Az emberi akarat szabadságáról. (Franklin-társulat. 8r. 18 l. ára 40 kr.)

Schenkl Károly. Görög elemi olvasókönyv Curtius görög nyelvtanához. A tizenharmadik eredeti kiadást fordította dr. Ábel Jenő. Második kiadás. (Lampel R. 8r. 263 l. ára 1 frt 40 kr.)

Ifj. Schilberszky Károly. A művelés okozta növényalakok keletkezési módjai és a kerti növények nomenklaturája. Különlenyomat a «Kertészeti Lapok» IV. évfolyamából. (Athenaeum r. társulat nyomdája. 8r. 16 l. egy színes táblával, ára ?)

Schiller Friedrich. Die Braut von Messina. Trauerspiel. Bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta Bauer Simon. (Jeles írók iskolai tára. 34. füzet. Franklin-társulat nyomdája. 8r. 163 l. ára 50 kr.)

Schlauch Lőrincz. Hinni és tudni. Egyházi beszéd a nagyváradi jogakadémia százéves jubilauma alkalmából 1889. márczius 17. a premontreiek templomában. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 22 l. ára ?)

Schmid Hugó. Sebési műtéttan. Orvostanhaligatók és gyakorló orvosok számára. A szöveg közt számos ábrával. I. rész. (Grimm Gusztáv. 8r. 320. l. ára 2 frt 40 kr.)

Schmid Hugó. Ugyanaz. II. rész. (Grimm G. 8r. 321—544 l. ára 1 frt 60 kr.)

Schmid Kristóf. ifjusági iratai. Új folyam. Fordította Füssy Tamás. 6—8. kötet. 3. kiadás. Jozafát. Nándor. A piros s fehér rózsák. (Athenaeum r.-társ. 8r. 195, 202, 144 l. ára 1 frt 50 kr.)

Schmid Kristóf. A karácsonyest és öt más elbeszélés az ifjuság szá-

mára. Hat aquarelle után készült színnyomatú rajzzal. (Lauffer Vilmos. 4r. 103 l. ára 2 frt 20 kr.)

Schmid Kristóf. Tannenburgi Róza és négy más elbeszélés az ifjúság számára, fordította Győry Ilona. 5 képpel Offerdinger K. után. (Lauffer Vilmos. 4r. 106 l. ára ?)

Schmidt Ágoston. Fizikai földrajz. A középiskolák III. oszt. számára. 4-ik, lényegében változatlan kiadás. (Lampel R. 8r. VII, 90, VI. l. ára 80 kr.)

Schnitzer Ármin. Emlékezés Rudolf trónörökös fölött 1889. február 11. a komáromi izraelita templomban tartott gyászünnepélyen. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Schrattenthal tanulmánya Taine Hippolyteről és Schvarcz Gyuláról. Fordította Várady Antal. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 16 l. ára 30 kr.)

Schreiner Márton. Az iszlám vallásos mozgalmak az első négy században. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XV. köt. 1. füzet. Magyar tud. akadémia. 8r. 39 l. ára 30 kr.)

Schubert Károly. A természetan alapelemei. Átjavította és sajtó alá rendezte Heller Ágost. Számos fametszettel. Hetedik javított kiadás. (Lampel R. 8r. 207 l. ára 80 kr.)

Schuchardt Hugó. A magyar nyelv román elemeihez. (Különlenyomat a «Magyar Nyelvőr» 1889. évi folyamából. Hornyánszky Viktor nyomdája. 38 l. ára ?)

Schulpe György. Felhők és csillagok. Költemények és egy beszély. (Pozsony. Drodteff Rudolf. 8r. 82 l. ára 60 kr.)

Schultz Ferdinánd. Kisebb latin nyelvtana. Átdolgozta Dávid István. Ötödik jav. kiadás. (Lampel R. 8r. V, 296 l. ára 1 frt 20 kr.)

Schuschny Henrik. Az iskolai egészségügy mai állása. (Különlenyomat a «Tanáregyesületi Közlöny» XXII. évfolyam 10. füzetéből. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Schvarcz Gyula. A király tanácsosainak felelőssége Aragoniában és Magyarországon III. András óta. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. X. kötet. 5. sz. Akadémia. 8r. 78 l. ára 50 kr.)

Schvarcz Gyula. Adalék a magyar állampolgári társadalom egységes természetének elméletéhez. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. X. köt. 2. szám. Magyar tud. akadémia. 8r. 75 l. ára 50 kr.)

Schwarz J. M. Gyászszónoklat az újpesti izr. hitközség által Rudolf trónörökösünk emlékeztetere rendezett gyászünnepély alkalmával 1889. febr. 14-én az újpesti izr. templomban. (Burián Mór nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Schwarz Gusztáv. A tulajdon-átruházás kellékeül ingóknál az átadás megkívántassék-e? Különlenyomat a Jogtudományi Közlönyből. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 36 l. ára ?)

Schwicker J. H. Általános földrajz. A felső nép- és polgári, valamint kereskedelmi iskolák használatára. 6. bőv. kiadás. (Lampel R. 8r. 248, VII l. ára 1 frt 40 kr.)

Scribe. Ki a hibás? Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők színpadja. 6. sz. Pfeiffer Ferd. K. 8r. 39 l. ára 40 kr.)

Sebestyén Gyula. A magyar nemzet története polgári és felsőbb leányiskolák számára. (Méhner Vilmos. 8r. 175 l. ára 1 frt.)

Szebesztha Károly. Földrajz a tót elemi iskolák számára. Zemepis pre slov. školy. (Méhner Vilmos. 8r. 40 l. ára 12 kr.)

Sebeszta Károly. Gróf Széchenyi István. (Egyetemes könyvtár. 11. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 76 l. ára 10 kr.)

Seemann Gábor. Az ásványtan és földtan alapvonalai. A polgári iskolák I. és III. osztálya számára. 93 ábrával és egy ásványtani térképpel. (Lauffer V. 8r. 104 l. ára 70 kr.)

Semler Henrik. A gyümölcsértékesítés és a gyümölcstermelés emelése. Fordította Gamauf Vilmos. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. III, 204 l. ára 1 frt.)

Shakspere színművei. Fordítják többen. Bevezetésekkel és jegyzetekkel ellátta Csiky Gergely. Macbeth. A velencei kalmár. Coriolanus. Titus Andronicus. (Ráth Mór. 8. 214, 248 l. ára 1 frt 60 kr.)

Shakspere színművei, fordítják többen. Bevezetésekkel és jegyzetekkel ellátta Csiky Gergely. (L. Vörösmarthy Mihály, Csiky Gergely, Greguss Ágost, Fejes István, Rákosi Jenő, Lőrinczy Zsigmond.)

Shakspere minden munkái. Fordítják többen. 2. kiadás. VII. kötet. (Ráth Mór. 8r. 176 l. ára 80 kr.)

Siemenski Lucian. Két beszély. Lengyelből fordította Cs. Lechner László. (Egyetemes könyvtár. 21. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 69 l. ára 10 kr.)

Simon Ödön. Évi jelentés Sopronmegye állapotáról 1888. Hivatalos kiadás, (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8r. 61 l. ára ?)

Simonyi Jenő. Idegen népek közt messze földön. Utirajzok és életképek kiváló utazók leírásaiból. Számos fametszetű ábrával. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 264 l. ára díszkötésben 2 frt 80 kr.)

Simonyi Zsigmond. A magyar nyelv. I. kötet: A magyar nyelv élete. II. kötet: A magyar nyelv szerkezete. (M. tud. akadémia. 8r. 301, 362 l. ára ?)

Simor János esztergomi érsek körlevele az afrikai rabszolgakereskedésről. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8r. 20 l. ára 10 kr.)

Somogyi József. A közigazgatási bíráskodás alapelvei. (Szombathely. Bertalanffy József nyomdája. 8r. 53 l. ára ?)

Somogyi Zsigmond. Magyarország főispánjainak albuma. (Veszprém. Bertalanffy József nyomdája. 4r. 484 l. fényképekkel, ára 35 frt.)

Soos Lajos. Tépett felhők. Költemények. (Pallas részvénytőzsdája. 8r. 215 l. ára ?)

Sopron vármegye története. Kiadja Sopron vármegye közönsége. Oklevéltár. I. kötet. 1156—1411. Szerkeszti Nagy Imre. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8r. 648 l. ára ?)

Sorel Albert. Európa és a francia forradalom. Első rész. A politikai erkölcsök és hagyományok. Ford. Szathmáry György. (Révai testvérek. 8r. VII, 717 l. ára 4 frt.)

Sörös Gyula, Farkasdi, halálára vonatkozó periratok. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 106 l. ára ?)

Spaller József. Utmutatás a szemléltető képek használatához, gyakorlati példákkal. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. 24 l. ára 25 kr.)

Sparszam Pál. A keszthelyi m. kir. gazdasági intézet könyvtárának jegyzéke. (Keszthely. Kardos G. nyomdája. 8r. 201 l. ára ?)

Spectator. Parlamentarizmusunk veszedelme. Őszinte szó Apponyi Albert grófról. (Révai testvérek. 8r. 65 l. ára 50 kr.)

Spiller Ödön. A szabályok, adónemek és az összes jövedéki ágak kulcsára szóló könyv. (Sztarmár. Nagy Lajos nyomdája. 8r. 179, a—y l. ára 1 frt 10 kr.)

Spitzer Lipót. Német nyelvgyakorló. Magyar tannyelvű népiskolák számára. (Lampel Róbert. 8r. 91 l. ára 30 kr.)

Spitzer Lipót. Német nyelvgyakorló magyar tannyelvű népiskolák számára, valamint magánhasználatra. I. II. rész. IV. bővített kiadás. (Lampel Róbert. 8r. I. rész. 72 l. ára 20 kr. II. rész. 68 l. ára 30 kr.)

Statisztika a dohánygyedárúságot illetőleg 1886. évre. (Magyar kir. államnyomda. 4r. 144 l. ára ?)

Statisztikája, A magyar kir. pénzügyőrség állapotának és működésének, 1888. évre. (Magyar kir. államnyomda. 4r. 25 l. ára ?)

Stauber Antal. A földrajz az iskolában és az iskolán kívül. Koszorúzott pályamű. Fordította Schürger Ferencz. (Ungvár. Pollacsek Miksa. 8r. XII, 157 l. ára 1 frt 80 kr.)

Steinhauser Anselm. A protestantizmus és következményei. Németből magyarította Nagy János. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8r. 148 l. ára 1 frt 20 kr.)

Sugár Győző. A szerelem áldozata. Bűnügyi regény a jelenkorból. 60 füzetben. (Székely Aladár. 8r. 1920 l. ára 9 frt.)

Sulykos J. A matematikai alap-fa és az újabb mértani fölfedezések. Symmetrikus rendszerben. (Szombathely. Özv. Seiler H. 8r. 16 l. ára 50 kr.)

Suppan Vilmos. Szemléltető geometria (Rajzoló geometria) a reáliskolák és polgári fiúiskolák I—II. osztálya számára. II. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 104 l. számos ábrával, ára 70 kr.)

Suppan Vilmos. A mértan és mértani rajz elemei. Első fokú ipariskolák és felső népiskolák, valamint polgári iskolák I. és II. osztálya számára. A szövegbe nyomott 138 ábrával. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 76 l. ára 50 kr.)

Susich Mihály. Indokolás vagy magyar alaposság szóbeliség és írásbeliségben. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 23 l. ára ?)

Szabadka város szervezeti szabályrendelete 1888. (Szabadka. Schlesinger Sándor nyomdája. 8r. 164 l. ára ?)

Szabályjavaslat, Népiskolai, a dunamelléki egyházkerület népiskoláinak szervezetére vonatkozólag. Készítette a nagykőrösi tanítóképezde tanári kara. Különlenyomat a Prot. Egyházi és iskolai Lapból. (Czettel és Deutsch nyomdája. 8r. 46 l. ára ?)

Szabályok, Ideiglenes vonat-fölszerelési. A m. kir. honvéd-csapatok számára. Hivatalos kiadás. (Pallas részv. társaság. 8r. 191 l. ára 1 frt 30 kr.)

Szabályzat. Gyakorlati, a m. kir. honvéd-gyalogság számára. I. rész. (Pallas, 8r. 291, 75 l. ára 75 kr.)

Szabályzat. Gyakorlati, a magyar királyi honvédlövasság számára. I. rész. (Pallas. 8r. XV. 344 l. ára 60 kr.)

Szabályzat, Gyakorlati, a magyar királyi honvéd gyalogság számára. Az 1875. évi gyakorlati szabályzat harmadik kiadása. (Pallas. 8r. 297 l. ára 35 kr.)

Szabályzat, A pesti ág. hitv. evang. magyar és német egyházgyülekezet közös ügyeire vonatkozó. Regulatív etc. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 4r. 25 l. ára ?)

Szabályzat a Horvát-Szlavonország területén létező államépítészeti és folyammérnöki hivatalok létszámához tartozó műszaki tisztviselőknek hivatalos külfoglalkozásai vagy költözködései alkalmából felszámítható illetményekről. Hivatalos kiadás. Propis o pristojbah, koje tehnički činovnici etc. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 33 l. ára ?)

Szabályzat. A magyar távirdahálózat vezetékeinek használatára vonatkozó, és a magyar sz. korona területén fennálló állami, vasutüzleti és magántávirdavezetékek; továbbá a közérdekű, magánhasználatú és vasuti távbeszélő és villamos jelzővezetékek lajstroma 1889. Hivatalos kiad. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 4r. 183 l. ára ?)

Szabályzat Besztercze-Naszód vármegye területén fekvő községekre nézve a községi és körgyámi intézmény rendezése tárgyában. (Besztercze. Botschár Tivadar nyomdája. 8r. 4 l. ára ?)

Szabó Béla. A szigetek. Tanulmány az összehasonlító földrajz körében. (Neuwald Illés nyomdája. 8r. 55 l. ára ?)

Szabó Endre. Sírvavigadók. Regény. (Az «Üstökös» kiadása. 8r. 187 l. ára 1 frt.)

Szabó József. Kísérleti természettan. A polgári leányiskolák valamint a felsőbb leányiskolák használatára. Dr. Crüger János után módszeresen feldolgozta Szabó József. A szöveg közé nyomott 84 ábrával és 460 ismétlődő kérdéssel. (Lampel R. 8r. 102 l. ára 70 kr.)

Szabó József. Csillagászati földrajz. Polgári és felsőbb leányiskolák használatára a miniszteri tanterv alapján. (Lampel R. 8r. 73 l. ára 50 kr.)

Szabó József. A budapesti szünidei gyermektelep-egyesület évi értesítője az 1889. évre. Jahres-Bericht etc. (Athenaeum r. társaság nyomdája. 35 l. ára ?)

Szabó Károly. A régi székelység. Székely történelmi és jogi tanulmányok. (Kolozsvár. Stein János. 8r. 223 l. ára 1 frt 60 kr.)

Szabó Samu költeményei. (Zala-Egerszeg. Breisach Sámuel nyomdája. 8r. 124 l. ára 1 frt.)

Szádi. Gulisztán vagy rózsáskert. Perzsából fordította dr. Erődi Béla. (Singer és Wolfner. 8r. XVI. 168 l. ára 1 frt 50 kr.)

Szadilek János. A «Margit-legenda» nyelvezete. Nyelvtörténelmi tanulmány. (Kolozsvár. Gámán nyomda. 8r. 71 l. ára ?)

Szakácskönyv. Képes budapesti. Szerkesztette Zemplényi Sz. Antonia. Függelékül: A magyar gazdasszony házi kincstára. Ötödik javított, számos képpel és új ételekkel bővített kiadás. (Lampel R. 8r. 538, XXVII l. ára 1 frt 40 kr.)

Szakkönyvtár. Kereskedelmi. III. kötet. (L. Jónás János.)

Szalay Gyula. Virág Benedek élete és művei. (Aigner Lajos. 8r. 106 l. ára ?)

Szalay László. Thiers. (Egyetemes könyvtár 26. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 104 l. ára 10 kr.)

Szamosi János. Jegyzetek a Platon műveiből való szemelvényhez. Gymnasiumok használatára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 134 l. ára 80 kr.)

Szamosi János. Latin nyelvtan gymnasiumok számára. I. rész. Alaktan. 2. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 158 l. ára 1 frt.)

Szamosközy történeti munkái. IV. II. pótfüzet. (Magyar történelmi emlékek. Írók. XXX. kötet. Akadémia. 8r. 435—601 l. ára ?)

Szana Tamás. Magyar művészek. Műtörténelmi vázlatok képekkel. Uj sorozat. (Hornyánszky Viktor. 4r. 248 l. ára 12 frt.)

Szana Tamás. Újabb elbeszélők. Mikszáth Kálmán, Baksay Sándor, Bodon József, Petelei István, Jakab Ödön, Tóth Sándor, Palotás Fausztin, Tóth József, Sebők Zsigmond, Gozsdú Elek, Justh Zsigmond, Prém József, Bródy Sándor. (Hornyánszky Viktor. 8r. 120 l. ára 1 frt 50 kr.)

Szaniszló Albert. Kártékony rovarok a mező- és kertgazdaságban. Praktikus gazdák és néptanítók, földmíves- és vinczellériskolák számára. II. kiadás. (Franklintársulat. 8r. 135 l. ára 50 kr.)

Szántó Kálmán. Irály- és költészettan polgári és felsőbb leányiskolák használatára. (Franklin-társulat. 8r. 111 l. ára 60 kr.)

Szántó Kálmán. Magyar olvasókönyv polgári és felsőbb leányiskolák használatára. I. II. köt. (Franklintársulat. 8r. 132, 164 l. ára 60, 80 kr.)

Szarvas Gábor és Simonyi Zsigmond. Magyar nyelvtörténeti szótár a legrégibb nyelvemlékektől a nyelvújításig. A m. t. Akadémia megbízásából. I. kötet. (Hornyánszky Viktor. 4r. 1654 kéthasábos l. ára 10 frt.)

Szász Gerő. Prédikátori tár. Második kötet. (Kolozsvár. Kókai Lajos. 8r. 259 l. ára 2 frt.)

Szász Károly. Bölcs Salamon. Bibliai dráma négy felvonásban. (Franklin-társulat. 8r. IV, 143 l. ára 1 frt 20 kr.)

Szász Károly. Az ember tragediájáról. (Egyetemes könyvtár. 22. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 80 l. ára 10 kr.)

Szathmáry Károly P. Az asszony komédiája. Szini költemény tizenkét énekben. (Révai Leó. 8r. 133 l. ára 2 frt.)

Szathmáry Károly P. Az országos kiseddóv-egyesület évkönyve az 1888. évről. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság 50 l. ára ?)

Szavalókönyv. Szavalásra legalkalmasabb költői és prózai művekből összeállított gyűjtemény. A magyar ifjuság számára. (Méhner Vilmos. 8r. 359 l. ára 80 kr.)

Szavalókönyv. Szavalásra legalkalmasabb költői és prózai művekből összeállított gyűjtemény a magyar ifjuság számára. (Méhner Vilmos. 8r. 359 l. ára 1 frt.)

Szeberényi Lajos. Luther Márton élete. (Luther-társulat kiadványai. IV. Kókai L. 8r. 103 l. ára 40 kr.)

Széchenyi István gróf levelei. Összegejtötte Majláth Béla. I. kötet. (Athenaeum. 8r. XV, 644 l. ára 4 frt.)

Szécsi Ferencz. Bál után. Monolog. (Monologok 22. füzet. Singer és Wolfner. K.8r. 16 l. ára 15 kr.)

Szécskay István. A növények természetrajza. Polgári fiu- és leányiskolák számára. I. rész. 3. kiadás. II. rész. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 99 l. 80 képpel ára 60 kr., 86 l. 65 képpel ára 60 kr., 136 l. 75 képpel ára 70 kr.)

Szegő Kálmán. A gyermek ápolása az első három év alatt. (Grimm Gusztáv. 8r. 40 l. ára 40 kr.)

Székely Ferencz. A magyar büntető törvénykönyv büntetési és börtönrendszerének jelenlegi végrehajtása és ennek eddigi eredményei. (Magyar jogászegyleti értekezések. XLIV. szám. Franklin-társulat nyomdája. 8r. 27 l. ára ?)

Székely István. Az emberi nem régisége. Történelmi szempontból. (Különlenyomat a «Kath. Szemle» II—III. kötetéből. Athenaeum részvénytársaság nyomdája. 8r. 151 l. ára ?)

Székely Miksa. A bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló törvényjavaslat. (Magyar jogászegyleti értekezések. 43. szám. Franklintársulat nyomdája. 8r. 40 l. ára ?)

Szemák Antal. Magyar történelmi napló alsó osztályok számára. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8r. 16 l. ára 20 kr.)

Szemelvények magyar meseirőkből. (Tanulók olvasótára. 12. sz. Lampel Róbert 8r. 94 l. ára 20 kr.)

Szemelvények Jókai Mór műveiből. (Tanulók olvasótára. 7. füzet. (Lampel R. K. 8r. 108 l. ára 20 kr.)

Szemelvények a régi magyar népies költészetből. (Lampel Róbert. K. 8r. 77 l. ára ?)

Szemelvények Kármán József műveiből. (Tanulók olvasótára. 10. Lampel R. K. 8r. 82 l. ára 20 kr.)

Szemere Huba. A czukorrépa-termelés vezérfonala. (Kolozsvár. Gámán János örökösének nyomdája. 8r. 53 l. ára ?)

Szenes Zsigmond. A fülészet a lefolyt évben. (Különlenyomat az «Orvosi Hetilap» 1889. évfolyamából. Pesti Lloyd-társulat nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Szent Alajos a tanuló ifjuság védszentje. Ének- és imakönyv a kath. elemi és népiskolai tanuló ifjuság használatára. (Székesfehérvár. 12r. 72 l. ára 10 kr.)

Szent-Endre rend. tan. város szabályrendeletei. (Athenaeum r.-társ. nyomdája. 8r. 64 l. ára ?)

Szentkereszty György báró. A keleten. (Révai Testvérek. 8r. 451 l. ára 3 frt 60 kr.)

Szentkirályi Ákos. Az erdélyi gazdasági egyesület állatkiállítási szakosztályának működése 1882—1889. A szakosztály megbízásából írva. Kiadja az «Erdélyi gazdasági egyesület állatkiállítási szakosztálya». (Kolozsvár. Márton Kálmán. N.8r. 127 l. ára 1 frt.)

Szerelemfy Aladár. Legujabb levelező szerelmesek számára. 3. kiadás. (Révai testvérek. 8r. 112 l. ára ?)

Szerkesztése, Az építési napló mikénti, és vezetése. Sastavljanje i vodjenje gradjevnih dnevnika. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 19 l. ára ?)

Szervezet, Népiskolai, a tiszántúli evang. reform. egyházkerületben (Debreczen városi nyomda. 8r. 20 l. ára 10 kr.)

Szervezete, A pozsonyi róm. katolikus aut. hitközség önálló. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Szigligeti Ede. Szökött katona. Eredeti színmű 3 felvonásban. A nemzeti színház könyvtára. 91. szám. (Pfeiffer Ferdinánd. 8r. 57 l. ára 40 kr.)

Sziklay János. Keresd a férjet. Regény. (Légrády testvérek. 8r. 156 l. ára 1 frt.)

Sziklay János. Balatonvidéki Kalauz. Kézikönyv turisták és fürdőzők részére. 39 képpel és 1 térképpel. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 152 l. ára 1 frt.)

Szilágyi Sándor. Emlékbeszéd Hornyik János felett. (A magyar tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. V. kötet. 5. füzet. Akadémia. 28 l. ára 20 kr.)

Színház, Ifjúsági. 8—9. füzet. (L. Lőcsei Emma.)

Színháza, Műkedvelők. Szerkeszti: Adorján Sándor. Egy felvonásos vígjátékok gyűjteménye. 1—9. füz. (L. Murai Károly, Theuriot André, Labiche Eugène, Karczag Vilmos, D'Hervilly E., Torkos László, Najac Emil, Normand Jaques.)

Színháza, Műkedvelők. Szerkesztette Adorján Sándor. Tartalom: Murai Károly, Eugène Verconzur, André Theuriot, Torkos László, Eugène Labiche, Richard Cortambert, Porzsolt Kálmán, E. D'Hervilly, Jaques Normand, Karczag Vilmos, Emile Najac, Széchi Ferencz. (Singer és Wolfner. 8r. 290 l. ára 1 frt 20 kr.)

Szinnyei József. Rendszeres magyar nyelvtan, a középiskolák III. oszt. számára. III. kiadás. (Hornýánszky Viktor. 8r. 201 l. ára 1 frt 20 kr.)

Szinpadja, Műkedvelők. Szerkeszti Csiky Gergely. Kiadja Pfeifer Ferdinánd. 1—10. füzet. (L. Poitier, Dumanoir. Fournier, Labiche, Buckstone, Scribe, Bayard, Des Roseaux, Ehrard.)

Gróf **Szirmay Alfrédnek,** Alázatos értesítése, br. Luzsinszky Józsefné köteles rész iránti perében. (Légrády testvérek nyomdája. 8r. 7, 9, 4 l. ára ?)

Szlavik Mátyás. Bölcsészettörténet. II. Modern bölcsészet. (Kókai Lajos. 8r. 116 l. ára 1 frt 20 kr.)

Szó, Nehány, a kellő időben. Einige Worte zur rechten Zeit. (Mahrer testvérek nyomdája. 7, 7 l. ára ?)

Szokolay István. Az állategészségügy rendezése. Az 1888. évi VII. t.-cz. alapján. A törvény s végrehajtási rendelet szövegével, magyarázatokkal, az állatbetegségek ismertetésével stb. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 167 l. ára 1 forint.)

Szolnok-Doboka vármegye szabályrendeletei. Kiadta Szarvadi Pál. I. füzet. (Deés, Demeter és Kiss nyomdája. 8r. 145 l. ára 1 frt.)

Szomaházy István. A nyiri pajkosok. A minister kastélyában. (Érdekes Könyvtár. I. kötet. Nagel Ottó. 8r. 63 l. ára 50 kr.)

Szombathy István. Szellemjelenés a drámában. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 30 l. ára ?)

Szövetség, A hármass, és Ausztria-Magyarország veszedelme. S... r János. (Szent-István nyomda. 8r. 29 l. ára 30 kr.)

Sztehlo András. Evangéliumi keresztyén vallástan, polgári iskolák, algymnasiumok, reáltanodák és a confirmatiói oktatás számára. Hatodik kiadás. (Pozsony. Stampfel K. 8r. 46 l. ára 40 kr.)

Szűts Mihály. Debreczen város mezőgazdasági termelésének hatása a talaj kimerülésére. Kivonat az 1888—89. gazdasági tanintézeti évkönyvből. (Debreczen városi nyomda. 8r. 32 l. ára ?)

Táblázat, Súly- és ár-átszámítási. Kilóról fontra és viszont 4—600-ig. (B.-Gyarmat. Darvai Ármin. K. 8r. 25 l. ára 20 kr.)

Tábori Róbert. Kultürképek. Elbeszélések és rajzok. (Singer és Wolfner. 8r. 201 l. ára 1 frt 50 kr.)

Taborsky Ottó és Hegedűs Károly. Jelentés a magyar kir. technológiai iparmúzeum 1888—89. évi működéséről. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 87 l. ára ?)

Tacitus évkönyvei. (Annales.) 2. füzet. Ford. és magy. Fodor Gyula. (Tanulók könyvtára. 52. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 16r. 65—128 l. ára 30 kr.)

Tagjai, Az uralkodó-család. A «Képes folyóirat» 1889. évi 5. füzetének külön kiadása. Szerkeszti Nagy Miklós. (Franklin-társ. könyvnyomdája. N. 8r. 64 l. ára 30 kr.)

Taine Hippolit Adolf. A jelenkori Franciaország alakulása. Fordította Csiky Gergely. IV. kötet. A forradalom III. (M. tud. Akadémia. 8r. 424 l. ára ?)

Tájékoztató a felvidéki magyar közművelődési egyesület kiállításához 1889. évben. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

P. Takács Gábor. Szívek és jellemek. Beszélggyűjtemény. (Kalocsa. Holmeyer Ferencz nyomdája. 8r. 149 l. ára ?)

Támer János. Szabados Ilonka, költői beszély. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 283 l. ára 1 frt 50 kr.)

Tanácskozás, Bécsi, a magyarországi protestáns egyház szervezése ügyében. 1855. május 17-től jun. 19-ig (Debreczen városi nyomda. 8r. 94 l. ára ?)

Tankönyv az egyévi önkéntesek számára. A cs. és kir. közös hadügy-miniszter által kiadott «Instruction für die Einjährig-Freiwilligen der Infanterie und Jägertruppe v. J. 1889.» című tankönyv hiteles magyar kiadása. VI. rész. Katonai ügyirály példa- és feladat-gyűjteménnyel. (Pallas. 8r. 84 l. ára 60 kr.)

Tankönyv. Ugyanaz. VII. rész. Gazdászatzkezelési ügyvitel példa- és feladat-gyűjteménnyel. (Pallas. 8r. 111 l. ára 65 kr.)

Tára. Jeles írók iskolai. XXXIII—XXXVII. füzet. (L. Cicero, Schiller, Racine, Pázmány, Gyulai Pál.

Tára, Jeles írók iskolai. XIV. füzet. (L. Goethe.)

Tára, Elvi határozatok. Tartalmazza a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi magyar kir. miniszterium közgazdasági ügyekre vonatkozó elvi jelentőségű határozatait és rendeleteit. Szerkesztik Ballai Lajos, Varga Sándor. I. folyam. (Pesti könyvnyomda részv.-társ. 8r. 153 l. ára ?)

Tára, Magyarországi rendeletek. Huszonharmadik évfolyam. I—III. füz. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 815 l. ára 2 frt 75 kr.)

Tára. Ugyanaz. IV—V. füz. (Nagel Ottó. 8r. 817—1272 l. ára 1 frt 80 kr.)

Tára. Ugyanaz. VI—VII. füzet. (Nagel Ottó. 8r. VI, 1273—1766 l. ára 1 frt 80 kr.)

Tára. Ugyanaz. VIII. füz. (Nagel Ottó. 8r. IV, 1767—2008 l. ára 1 frt.)

Tára. Ugyanaz. IX—X. füz. (Nagel Ottó. 8r. 2009—2267 l. ára 1 frt 50 kr.)

Tára. Ugyanaz. XI—XII. füz. (Nagel Ottó. 8r. 104, 2268—2597 VI l. ára 1 frt 65 kr.)

Tára, Erdészeti rendeletek, az 1888. évről. (Magyar kir. államnyomda. 8r. 50 l. ára ?)

Tarchetti Hugó. A szív küzdelmei. Regény. Olaszból ford. Gauss Viktor. (Egyetemes regénytár. V. évf. VII. köt. Singer és Wolfner. 8r. 187 l. ára 50 kr.)

Tárgyai, A szövetségbe lépett gazdasági egyesületek 1889. nov. 18. Budapesten megtartandó VIII. nagygyűlésének. Egybeállította Ordódy Lajos. (Pesti könyvnyomda részv.-társ. 8r. 131 l. ára ?)

Társaság, Első cs. k. szab. Dunagőzhajózási. Az üzletigazgatóság jelentése és zárszámadása az 1888. évről. (Társaság. 4r. 29 l. ára ?)

Taxa medicamentorum. Gyógyszer-árszabvány. A gyógyszer-árszabvány hivatalos kiadásába fel nem vett gyógyszerek árszabványával bővítve. 4. kiadás. (Budapesti gyógyszerész-testület. 8r. 171 l. ára ?)

Téglás Gábor. Tanulmányok a rómaiak daciai aranybányászatáról. Székfoglaló értekezés. Értekezések a történelmi tudományok köréből. XIV. köt. 6. szám. (M. tud. Akadémia. 8r. 61 l. egy térképpel, ára 40 kr.)

Gróf Teleky Géza m. kir. belügyminiszter jelentése a törvényhozás mindkét házához az ország közegészségi viszonyaira vonatkozólag az 1886-ik évre. (Pesti könyvnyomda részv.-társ. 4r. 408 l. ára ?)

Temérdek. Költemények. (Grill K. K8r. 180 l. ára 1 frt 40 kr.)

Tennyson Alfréd Király-idylljei. Angolból fordította és bevezette Szász Károly. (Kisfaludy társaság. 8r. 556 l. ára 2 frt 50 kr.)

Terve, A gymnasiumi tanítás, s a reá vonatkozó utasítások. Kiadattak a magy. kir. vallás- és közoktatásügyi minister 1879. 1880. 1883. és 1887. évi rendeleteivel. (Egyetemi nyomda. 8r. 165 l. ára 80 kr.)

Testamentom, Új, azaz : a mi Urunk Jézus Krisztusnak új szövetsége. Magyar nyelvre fordította Károli Gáspár. A Zsoltárok könyve. (Brit és külföldi bibliatársulat. 8r. 517, 133 l. ára ?)

Testamentom, Új, azaz : a mi Urunk Jézus Krisztusnak Új szövetsége. Magyar nyelvre fordította Károli Gáspár. Az eredeti szöveggel egybevetett kiadás (Brit és külf. bibliatársulat. 8r. 507 l. ára ?)

Thackeray M. Vilmos. Hiuság vására. Regény hős nélkül. Első és második kötet. (Olcso könyvtár 253—4. sz. Franklin-társulat. 16r. 557, 336 l. ára 1 frt 40 kr. 1 frt 60 kr.)

Thaly Kálmán. II. Rákóczi Ferencz fejedelem ifjúsága 1676—1701. Történeti tanulmány. Második javított kiadás. Három arczképpel. (Pozsony. Stampfel Károly. Ára 1 frt 50 kr.)

Thaly Kálmán. II. Rákóczi Ferencz levéltára stb. (L. Archivum Rákócianum.)

Thaly Kálmán. Irodalom és műveltségtörténeti tanulmányok a Rákóczy-korból. Toldalékul: Kuruczvilági kiadatlan költemények tára. (Ráth Mór. 8r. VIII, 412 l. ára 2 frt 40 kr.)

Thaly Kálmán. Rodosto és a bujdosók sirjai. Történelmi kutatások a helyszínén. (Grill Károly. 8r. 132 l. ára 1 frt.)

Theuriet André. A számócza. Vigjáték egy felvonásban. Műkedvelők színháza. 2. Singer és Wolfner. 8r. 24 l. ára 30 kr.)

Thewrewk Aemilius de Ponor. Bibliotheca scriptorum graecorum et romanorum in usum scholarium edita. (L. Dávid István.)

Thewrewk Aemilius de Ponor. Sexti Festi de verborum significatu quae supersunt cum Pauli epitome. Pars I. (Hornyánszky Viktor. N.8r. VIII. 631 l. ára 3 frt 80 kr.)

Thewrewk István. A mamák. Elbeszélések. (Kilian Frigyes 8r. 93 l. ára 1 frt.)

Thierry Amade. Elbeszélések a rómaiak történetéből az V-ik században. Szent Jeromos a Keresztény társadalom nyugaton. Ford. Öreg János. (Révai testvérek. 8r. XXVI, 588 l. ára 3 frt 50 kr.)

Thury Etele. A révkomáromi ev. ref. egyház története a 16—17. században. (Különlenyomat a «Prot. Egyházi és Iskolai Lap»-ból. Czettel és Deutsch nyomdája. 8r. 40 l. ára 30 kr.)

Timon Ákos. A városi kegyuraság Magyarországon. Jogtörténeti tanulmány oklevéltári nyomozások alapján. (Pallas 8r. 154 l. ára 1 frt 60 kr.)

Timon Ákos. A visitatio canonica a magyar egyházjogban. (Pallas r.-társ. 8r. 24 l. ára 40 kr.)

Timon Ákos. A legfőbb kegyuri jog. (Pallas r.-társ. 8r. 15 l. ára 20 kr.)

Timon Ákos. A germán ősalkotmány. Bevezető tanulmány az európai alkotmány történetéhez. (Pallas r.-társ. 8r. 98 l. ára 90 kr.)

Timon Ákos. Az osztrák concordatum és a magyar közjog. (Pallas r.-társ. 8r. 16 l. ára 20 kr.)

Tinódi Sebestyén. Szemelvények a magyar epos-írókból. (Tanulók olvasó-tára. 15. füzet. Lampel Róbert. K.8r. 79 l. ára 20 kr.)

Tisza Domokos hátrahagyott versei. II. kiadás. (Olcso könyvtár 258. szám. Franklin-társulat. 8r. 124 l. ára 30 kr.)

Tisza Kálmán magyar k. miniszterelnök által a képviselőház elé terjesztett jelentés az állami jószágok eladásáról és eredményéről az 1887. évre. (Magyar k. államnyomda. 4r. 36 l. ára ?)

Toldy László. A budapesti Erzsébet-leányárvaház története 1861-től 1886-ig. (Ifj. Nagel Ottó. N. 8r. 294 l. ára 1 frt 50 kr.)

Tolnai Lajos. A mai Magyarország. Kisebb elbeszélések. Két kötet. (Grill Károly. 16r. 177 és 184 l. ára 2 frt.)

Tolnai Lajos. Szegény emberek útja. Regény két kötetben. (Gerő és Kostyál. 16r. 173, 169 l. ára 1 frt 60 kr.)

Toman Rudolf. Közigazgatási rendszerünk reformja a mai tudomány s codificatio alapján. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 78 l. ára ?)

Tomcsányi Gusztáv. Erdei facsemeték nevelése. Gyakorlati kézikönyv erdészek használatára. (Magyar k. államnyomda. 8r. 216 l. 98 fametszettel, ára ?)

Tomor Ferencz és Váradi Antal. Magyar olvasókönyv a középiskolák II. osztálya számára. 4-ik kiadás. (Lampel R. 8r. 218 l. ára 1 frt.)

Tomor Ferencz és Váradi Antal. Ugyanaz a középiskolák III. oszt. számára. Az új tanterv és ministeri utasítás értelmében. (Lampel Róbert. 8r. 224 l. ára 1 frt 20 kr.)

Torkos László. Hármasszövetség. Vigjáték egy felvonásban. (Műkedvelők színháza. 7. Singer és Wolfner. 8r. 29 l. ára 30 kr.)

Tormay Béla. A szarvasmarha és annak tenyésztése. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 178 l. ára 2 frt.)

Tormay Béla. Nádudvari uram az állategészségügyi törvényről a leg-szükségesebb tudnivalókat esteli beszélgetések alkalmával megismerteti. Légrády Testvérek. 8r. VIII. 146 l. ára 40 kr.)

Tormay Béla. Nádudvari uramnak «a borju fölneveléséről» szóló elbeszélései. (Kolozsvár. Stein János. 8r. 31 l. ára 25 kr.)

Tószögi Andor. Titánok. (Grill Károly. 8r. 202 l. ára 2 frt.)

Tót János. Népszerű halotti beszédek. I. és II. kötet. (Kókai L. 8r. 91 és 160 l. ára 1 frt 20 kr.)

Tóth Adolf. Táblázata néhány földrajzi fokhálózat egyenterületű vetületei összerendezőinek, melyek egy általános mód szerint háromszögméretileg számíttatván, segélyükkel a hálózatok bármely kisebbitési arányban könnyen és pontosan szerkeszthetők. Tabelle etc. (Magyar kir. államnyomda. 8r. 21 l. ára ?)

Tóth István. Gyermekek dalok 100 darabban. Olcsóbb kiadás. (Miskolcz. Löwy József fia. 8r. 95 l. ára 40 kr.)

Tóth József. Nefejejts szál a keresztény hívek épületére. (Bartalits Imre nyomdája. 8r. 40 l. ára 10 kr.)

Tóth Kálmán összes költeményei. I—II. kötet. Teljes végleges kiadás. (A m. nemzet családi könyvtára. LIX—LX. köt. Ráth Mór. 8r. 492. 462 l. ára 4 frt 40 kr.)

Könyves Tóth Kálmán. A koporsónál. Halotti imádságok. Második kiadás. (Kókay Lajos. 8r. VI. 304 l. ára 2 frt 40 kr.)

Tóth Lőrincz. A visszaesés okairól és óvszereiről. (Értek. a társadalmi tud. köréből. X. köt. 4. sz. Akadémia. 8r. 81 l. ára 50 kr.)

Tóth Mike. Vasárnap. (Kaloça. Holmeyer Ferencz nyomdája. 8r. 110 l. ára 30 kr.)

Tölgyesy Mihály. Hulló levelek. Beszélyek és rajzok. (Kormányos Róza. 8r. 190 l. ára ?)

Török István. Mátyás király életrajza. Kiadja a Mátyás szobor bizottság. (Kolozsvár. Horátsik J. 8r. 40 l. és 2 kép; ára 10 kr.)

Török Zoltán. Eszmék igazságügyi kérdések köréből. (Losoncz. Kármán-Társulat. 8r. 44 l. ára 50 kr.)

Törvény. Az állami italmérési jövedékről szóló, és szabályok. II. füzet. (Magyar k. államnyomda. N. 8r. 354 l. 1 frt 50 kr.)

Törvény. Az állami italmérési jövedék behozatala folytán adandó kár-

talánításról szóló, és szabályok. II. füzet. (Magyar kir. államnyomda. N.8r. 38 l. ára 50 kr.)

Törvény, Unitárius egyházi, a házassági jogról. (Kolozsvár. Gámán János örökösének nyomdája. 8r. 79 l. 60 kr.)

Törvényczikk, 1876: XVI., a végrendeletek, öröklési szerződések és halálesetre szóló ajándékozások alaki kellékeiről. (Ráth Mór. 8r. 17 l. ára ?)

Törvényczikk, 1888. évi XIX. A halászatról és az ennek végrehajtása iránti rendelet. Hivatalos kiadás. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 84 l. ára 50 kr.)

Törvényczikk, 1889. IX., a nyereségy-kölcsön kötvények és az iger-vényjegyek forgalma tárgyában. A végrehajtási rendelettel, jegyzetekkel és magyarázatokkal. (Lampel R. 16r. 26 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, Az 1879: XL., a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról. Kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel és határozatokkal, valamint betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 106 l. ára 50 kr.)

Törvényczikk, 1883: XXIII., a fegyveradóról és a vadászati adóról. A reá vonatkozó törvényekkel kiegészítve. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 19 l. ára 12 kr.)

Törvényczikk, 1881. XLI., a kisajáttatásról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. 8r. 42 l. ára 40 kr.)

Törvényczikk, 1889. XXVIII. A pénzügyi közigazgatás szervezetének változtatásáról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta Imling Konrád. (Ráth Mór. 8r. ára 40 kr.)

Törvényczikk, 1883. XLIII. A pénzügyi közigazgatási bizottságokról és 1883. XLIV. Közadók kezeléséről. Jegyzetekkel, utasításokkal és magyarázattal ellátta. Második kiadás. (Ráth Mór. 8r. 127 l. ára 80 kr.)

Törvényczikk a véderőről 1889. VI. Jegyzetekkel, magyarázatokkal és betűrendes tárgymutatóval. (Lampel R. 16r. 84 l. ára 30 kr.)

Törvényczikk, Az 1889. évi. A véderőről. Kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 60 l. ára 30 kr.)

Törvényczikk a véderőről. 1889. VI. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta Kasics Péter. (Ráth Mór. 8r. 55 l. ára 50 kr.)

Törvényczikk 1888. XIX. A halászatról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátták: Herman Ottó és Imling Konrád. Második, a végrehajtási utasítással bővített kiadás. Pótfüzet. Végrehajtási utasítás. (Ráth Mór. 8r. 38 l. ára 80 kr. Pótfüzet. 8r. 28 l. ára 30 kr.)

Törvényczikk az állami italmérési jövedékről. 1888. XXXV. 1888. XXXVI. törvényczikk az állami jövedékről szóló 1888. XXXV. t.-cz. folytán adandó kártalanításról. Jegyzetekkel, utasításokkal és magyarázattal ellátta Fritz Péter. (Ráth Mór. 8r. 63 l. ára 50 kr.)

Törvényczikk, 1888. XXXV. Az állami italmérési jövedékről. 1888. XXXVI. t.-cz. az állami italmérési jövedékről szóló 1888. XXXV. t.-cz. folytán adandó kártalanításról. (Ráth Mór. 8r. 63 és 42 l. ára 80 kr.)

Törvényczikk, 1888. XXXV. Az állami italmérési jövedékről és 1888. XXXVI. törvényczikk az italmérési jövedékről szóló 1888. XXXV. törvényczikk folytán adandó kártalanításról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyará-

zattal ellátta Fritz Péter. II. Az 1888. XXXV. és XXXVI. törvény-czikkekre vonatkozó végrehajtási utalásokkal bővített teljes kiadás. (Ráth Mór. 8r. 63, 234, VI, 92 l. ára 2 frt 50 kr.)

Törvényczikk, 1885. XXIII. a vízjogról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta Kovácsi Sándor és Kvassay Jenő. Második kiadás. (Ráth Mór. 8r. 96 l. ára 80 kr.)

Törvényczikkek, 1889-ik évi országgyűlési. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázatokkal ellátva. I. füzet. I—VI. t.-cz. (Ráth Mór. 8r. 64 l. ára 50 kr.)

Törvényczikkek, 1889. évi országgyűlési. Dr. Imling Konrád, Fritz Péter és más szakférjak közreműködése mellett. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátva II. füzet, VII—XXVIII. t.-cz. (Ráth Mór. 8r. 65—208 l. ára 90 kr.)

Törvényczikkek, országgyűlési 1889. Imling Konrád, Fritz Péter és más szakférjak közreműködése mellett. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátva. III. füzet (XXIX—XXXV.) (Ráth Mór. 8r. 209—244 l. ára 30 kr.)

Törvényczikkek, 1888. évi országgyűlési. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátva. Teljes. (Ráth Mór. 16r. 1073 VI l. ára 3 frt 20 kr.)

Törvényczikkek, 1888-ik évi országgyűlési. Jegyzetekkel, utalásokkal magyarázattal ellátva. Teljes. Olcsó kiadás. (Ráth Mór. 8r. 487, IV l. ára 2 frt 60 kr.)

Törvényczikkelyek, 1847/8. évi országgyűlési. (Lampel Róbert. 8r. 88 l. ára 50 kr.)

Törvényczikkelyek. Ugyanaz. 16r. 152 l. ára 50 kr.)

Törvényei, A budapesti reform. theologiai akadémia, kiadta Kovács Albert. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 35 l. ára ?)

Törvények, Az 1889. évi, gyűjteménye. I—XIX. t.-cz. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 153 l. ára 60 kr.)

Törvények, Az 1889. évi, gyűjteménye. Kiadja a magy. kir. belügy-minisztérium. II. füzet. (XX—XXXV. t.-cz.) (Nagel O. 8r. IV, 155—372 l. ára 90 kr.)

Törvények. A magyar és erdélyországi. Kiegészítve a legfőbb ítélőszéki döntvényekkel. Feldolgozta Peregriny János. III. r. (1886—1888.) (Eggenberger. 8r. 285 l. ára 1 frt 50 kr.)

Törvények, gyűjteménye, Az 1888. évi. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. (Lampel R. 8r. 460 l. ára 3 frt 80 kr.)

Törvények gyűjteménye, Az 1888. évi. Hivatalos kiadás. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. XXIV. 847 l. ára 4 frt 50 kr. Ugyanaz. 16r. XLVIII, 1325 l. ára 4 frt 60 kr.)

Törvények gyűjteménye, Az 1888-ik évi. Teljes. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. (Lampel R. 8r. 460, III l. ára 2 frt 80 kr.)

Törvények gyűjteménye, 1889. évi. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. 1. füzet. I—XIX. t.-cz. 2. füzet. XX—XLIII. t.-cz. (Lampel Róbert. 8r. 1—104; 268 l. ára 60 kr., 1 frt 20 kr.)

Törvények gyűjteménye, Az 1889-ik évi. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. I. füzet. I—IX. t.-cz.) II. füzet. (X—XX. t.-cz.) (Lampel Róbert. 16r. I. füzet. 1—96 l. ára 30 kr. II. füzet. 16r. 97—208 l. ára 30 kr.)

Törvények. Iskolai, és belrendtartási szabályok a debreczeni ev. ref. tanító-képezde számára. (Debreczen városi nyomda. 8r. 32 l. ára ?)

Törvények. Az új italmérési. I. Az 1888. évi XXXV. t.-cz. az állami italmérési jövedékről. II.-Az 1888. évi XXXV. t.-cz. az állami italmérési jövedékről szóló 1888. XXXV. t.-cz. folytán adandó kártalanításról kiegészítve egy betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 87 l. ára 40 kr.)

Törvények, Pénzügyi, és szabályok hivatalos összeállítása. XX. füzet. II. kiadás. (Magyar kir. államnyomda. 8r. 232 l. ára ?)

Törvényjavaslat és törvénycikk az 1889. évi állami költségvetésről. (Magy. kir. államnyomda. 2r. 53, 53 l. ára ?)

Törvényjavaslat tervezete, A hagyatéki eljárásról szóló. A magyar királyi igazságügyminister úr megbízásából az öröklési jogról szóló törvényjavaslatnak a képviselőház igazságügyi bizottsága által megállapított szövege alapján készítette Weinmann Fülöp. (Pfeifer Ferdinand. 4r. 91 l. ára 50 kr.)

Törvényjavaslata, A magyar bűnvádi eljárás. Az 1887/92-iki országgyűlés második ülésszakában a képviselőház elé terjesztette Fabiny Teofil igazságügyminister. — Indokolás a magyar bűnvádi eljárás törvényjavaslatához. (Franklin-társulat nyomdája. 4r. 143, 578 l. ára 3 frt.)

Törvénykönyv, Büntető, a büntettekről és vétségekről. 1878. V. t.-cz. kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel és curiai határozatokkal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 164, XX. l. ára 90 kr.)

Törvénykönyv, Büntető, a kihágásokról. Az 1879. XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról. Kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel és a belügyministeri curiai határozatokkal valamint betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. K. 8r. 106 l. ára 50 kr.)

Törvénytár, 1889. évi országos. (Corpus juris.) Kiadja a m. kir. belügyministerium. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4r. 263 l. ára ?)

Tréfa és való. Leporello-Album. Kemény papíron. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. ára 1 frt 40 kr.)

Tuboly Victor költeményei. (Nagykanizsa. Fischel Fülöp nyomdája. 8r. 322 l. ára 2 frt.)

Turgenyev Iván. Bazaroff. Orosz regény. (Pallas részv. társ. 8r. 247 l. ára 60 kr.)

Turgenyev Iván. Bazaroff. Orosz regény. (Pallas-könyvtár. IV. évfolyam. 9. kötet. Pallas részvény-nyomda. 8r. 247 l. ára 60 kr.)

Tükördarabok. Fordította Ferenczy József. (Egyetemes könyvtár 10. Győr. Gross Gusztáv. 16r. 114 l. ára 10 kr.)

Udvarhelyi Gyula. Magyar nyelvtan polgári és felső népiskolák I—II. oszt. számára. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 77 81 l. ára 40, 50 kr.)

Uhrl Józsa. A női kézimunka-oktatás iskolák számára. I. füzet. A kötés elemei 12 ábrával. (Pozsony. Stampfel Károly 8r. 24 l. ára 30 kr.)

Uhrl Józsa. Ugyanaz. II. III. füzet. A kötés második foka. A horgolás elemei. 39 ábrával. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 31, 32 l. Egy füzet ára 30 kr.)

Ulbricht Richard. Adatok a bor- és must-elemzés módszeréhez. A kir. magyar természettudományi társulat megbízásából. Hat ábrával. (Kilián Frigyes. 8r. IV, 116 l. ára 1 frt.)

Urbán I. Juvenalis. Jézus szenvedésének hét kimagasló pontja, mint Mária anyai sz. szívé is sebző hét tör. Nagybőjti beszédsorozat. («Hunyadi Mátyás-nyomda». 8r. 131 l. ára ?)

Urbán I. Juvenalis. Paedagogiai értekezés. Felolvasztatott a hódmezővásárhelyi esperességi kerület tanítói gyűlésén. (Szeged. Várnai L. 8r. 15 l. ára 20 kr.)

Utasítás a véderőről szóló 1889. évi VI. törvényzikk végrehajtása tárgyában. II. rész. A szolgálati kötelezettség teljesítése a hadseregben és a haditengerészetben. Hivatalos kiadás. (Pallas részvénytynyomda. 8r. VII, 171 l. ára 30 kr.)

Utasítás a magy. kir. honvéd gyalogság és lovasság utásainak műszaki kiképzésére. (Pallas. 8r. XVIII, 381 l. és 4 tábla. ára 90 kr.)

Utasítás a magyar kir. népfőlkelő tiszti kijelölésre pályázó egyének számára. (Pallas. 8r. 69 l. ára 40 kr.)

Utasítás az állami italmérési jövedékről szóló 1888. évi XXXV. t.-cz. végrehajtása iránt. Mintákkal. (Ráth Mór. 8r. 234, VI l. ára 1 frt 50 kr.)

Utasítás a ragályos betegségek behurczolása és elterjedése ellen elrendelt óvintézkedések alkalmazása és keresztültivite tárgyában. (Légrády testv. nyomdája. 8r. 10 l. ára ?)

Utasítás a m. kir. bánya- és jószág-igazgatóságok és számadó hivatalok számára. (Magyar kir. államnyomda. 2r. 81 l. ára ?)

Utasítás azok számára, kik a kalocsai érseki felső nép- és polgári iskolai tanítónőképezdénél a tanképesítő vizsgálatot letenni kívánják. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 8 l. ára ?)

Ütközben. Mulatságos elbeszélések gyűjteménye. I—V. (L. Csegey Gusztáv, Berges Fülöp, Zola Emil, Markus József, Sacher-Masoch.)

Ütmutatás a közönséges teherszállítmányként feladott darabárúk kezelése iránt. (Légrády testvérek. 8r. 112 l. ára ?)

Ütmutatás az alkuegyezményes vállalatok szervezete és az ezek által végrehajtandó munkák iránt. (Légrády testvérek. 8r. 37 l. ára ?)

Ütmutatás az állategészségügyre, illetve az élőállatok és állati nyers-termények szállításánál követendő eljárásra nézve. 1889. (Légrády testvérek nyomdája. 8r. 340 l. ára ?)

Ütmutatás az állomási szolgálatnak jutalékrendszer szerinti ellátása iránt. Magyar kir. államvasutak. (Légrády testvérek. 8r. 14 l. ára ?)

Ütmutató a pályaválasztás könnyítésére. (Nagyszében. Schmiedecke A. 8r. 10 l. ára 20 kr.)

Ülése, Az osztrák-magyar bank közgyűlésének IX. rendes évi. 1889. évi február hó 4-én. (Bécs. Bank. 4r. 118 l. ára ?)

Ünnepe, A budapesti kir. magyar tudomány-egyetem ujjaalakításának 109. évfordulója alkalmából 1889. évi május 13-án tartott. (Egyetemi nyomda. 8r. 74 l. ára ?)

Vajda Viktor. A Grand Chartreuse és a kartauziak. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 62 l. ára ?)

Vajdady Béla. A zeneelmélet elemei. 2. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 22 l. ára egy füzetnek kotáival együtt 1 frt. 20 kr)

Válasza, A budapesti e. f. kir. törvényszékhez, Sík Sándor ügyvédnek, mint Grün Lajos közadós csődtömeggondnokának Josef Lasansky et comp. képv. Schreyer Jakab ügyvéd által beadott elleniratra és viszonzkeresetre. (Buschmann F. nyomdája. 2r. 90 l. ára ?)

Váli Béla. Az aradi színészet története 1774—1889. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 173 l. ára 1 frt 20 kr.)

Váli Béla. A haldokló vidéki színészetről. (Müller Károly nyomdája. 8r. 12 l. ára ?)

Valló Vilmos. Habsburgi Rudolf. Élet- és jellemrajz. 8 képpel ellátta Széchy Gyula. (Laufer Vilmos. N.8r. 70 l. ára 1 frt 40 kr.)

Váradi Antal. A hún utódok. Szomorujáték. (A nemzeti színház könyvtára. 162. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8r. ára 60 kr.)

Várady Ferencz. Emlékl. (Költemények.) (Pécs. Engel Lajos. 16r. 172 l. ára 1 frt 20 kr.)

Vargyas Endre. Magyar nyelvtan. A ministeri tanterv szerint az elemi népiskolák II—VI. osztályai számára. I—III. rész. Harmadik kiadás. (Mehner V. 8r. 24, 35, 29 l. ára 12—12 kr.)

Vargyas Endre. Földrajz a ministeri tanterv szerint az elemi népiskolák III—VI. osztályai részére. I—II. rész. Negyedik kiadás. (Mehner V. 8r. 46—46 l. ára 16—16 kr.)

Vargyas Endre. Földrajz a ministeri tanítási terv szerint. Módszeres előadásban. A falusi népiskolák III., IV., V. és VI. évfolyama számára. Második javított kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 47 l. ára 18 kr.)

Vargyas Endre. Földrajz a ministeri tanítási terv szerint. Módszeres előadásban. Első füzet. A falusi népiskolák III. és IV. évfolyamai számára. (Lampel R. 8r. 31 l. ára 10 kr.) Második füzet. A falusi népiskolák V. és VI. évfolyamai számára. Második javított kiadás. (Lampel R. 8r. 19 l. ára 10 kr.)

Vargyas Endre. Természetráj az elemi népiskolák V—VI. osztályai számára. V. kiadás. 72 képpel. (Mehner Vilmos. 8r. 112 l. ára 28 kr.)

Vargyas Endre. Veszprémvármegye földrajza a ministeri tanítási terv szerint. A Veszprém vármegyei népiskolák harmadik osztálya számára Veszprémvármegye térképével és több ábrával. (Veszprém. Krausz Ármin és fia. 8r. 45 l. ára 30 kr.)

Váró Ferencz. A nagyenyedi Bethlen-kollegium a közelebbi években és ma. (Kolozsvár. «Közművelődés»-nyomda. 8r. 31 l. ára ?)

Vass Bertalan. A szonett és jelesebb művelői. (Pfeiffer Ferdinánd. 8r. 108 l. ára 80 kr.)

Vasutak, Helyiérdekű, építésénél és felszerelésénél irányadó alapelvek. Hivatalos kiadás. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. VI, 48 l. és 1 tábla, ára 75 kr.)

Vaszary Kolos. Világtörténelem középiskolák számára. I. kötet. Ó-kor. 7-ik változatlan kiadás. Számos történelmi ábrával és 4 tört. térképpel. (Lampel Róbert 8r. 175, XIX l. ára 1 frt 30 kr.)

Vaszary Kolos. Ugyanaz. II. kötet. O-kor, (III. korszak.) Középkor. 5-ik jav. és bőv. kiad. (Lampel R. 8r. 226, XXII l. ára 1 frt 30 kr.)

Vázlatok, Szerény, Baranyay Péter és Sántha Ferencznek mint felperesnek azon peréből, melyet ők Paks és Bikács közbirtokosai és pedig

Szeniczey Ferencz és érdektársai ellen a paks-bikácsi úri arányos tagosítás kiigazítása iránt a szegzárdi kir. törvényszék előtt kártalanítás czímen indítottak. (Buschmann nyomdája. 2r. 24 l. ára ?)

Vécsey Tamás. Sextus Cecilius Africanus jogtudós. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. X. kötet. 6. szám. Magyar Akadémia. 8r. 96 l. ára 60 kr.)

Véderő-törvény. Az új. Az 1889. évi VI. t. cz. a véderőről, kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 60 l. ára 30 kr.)

Vedrődy Viktor. Röpirat a gyógyszerési gyakornokok kiképzetéséről. (Debreczen. Ifj. Csáky Károly. 8r. 16 l. ára 20 kr.)

Védőtörvény és az annak végrehajtására vonatkozó utasítás. I. rész. A közös hadsereg s hadi tengerészet és a honvédség kiegészítése. — Hivatalos kiadás. (Pallas részvénytomo. 8r. 531 l. ára 1 frt 10 kr.)

Végrendeletek, öröklési szerződések és halálesetre szóló ajándékozások alaki kellékeiről. 1876. évi XVI. törvénycikk. (Ráth Mór. 16r. 17 l. ára 20 kr.)

Veress Vilmos. Kereskedelmi számtan. A középfokú kereskedelmi iskolák (akadémiák) első osztálya számára. A legújabb ministeri tanterv alapján. Melléklet: a budapesti és bécsi értéktőzsdék hivatalos árfolyamjegyzései eredetiben. (Kolozsvár. Lehmann és Báldi. 8r. VI, 170 l. ára 1 frt 20 kr.)

Veress Vilmos. Öt számjegyű logaritmusi tábla. A természetes számok Brigg-féle logaritmusai 1—10,000-ig. Végül utasítás a logaritmusi tábla használatára. Kereskedelmi és polgári iskolák használatára. 2-ik kiad. (Kolozsvár. Lehmann és Báldi. 8r. 36 l. ára 40 kr.)

Veress Vilmos. Politikai számtan. A középfokú kereskedelmi iskolák (akadémiák) második és harmadik osztálya számára. A legújabb ministeri tanterv alapján. (Kolozsvár. Lehmann és Báldi. 8r. 144 l. ára 1 frt 50 kr.)

Vergonsin Eugène. A függöny. (Monologok. 23. Singer és Wolfner K. 8r. ára 15 kr.)

Verhovay Gyula. Az álarcz korszaka. Első ezer. — (Buschmann F. nyomdája. 8r. 160 l. ára 1 frt 20 kr.)

Verhovay Gyula. Az álarcz korszaka. Negyedik ezer. (Szüts és társa. 8r. 160 l. ára 1 frt 20 kr.)

Verics S. Milán. Leleplezések a belgrádi konakból. A szerbek első királyának élete és működése. (Robicsek Zsigm. 8r. 96 l. ára 60 kr.)

Verne Gyula. Haza Francziarságba! Gil Braltar. Fordította Huszár Imre. (Franklin-Társulat. 8r. 215 l. ára 1 frt 60 kr.)

Verne Gyula. Egy sorsjegy. 9672-dik szám. Fordította Huszár Imre. Harmincznyolcz a szövegbe nyomott képpel. (Franklin-Társulat. 8r. 194 l. ára 1 frt 20 kr.)

Vért, Tisztítsátok a —. Felhívás minden emberhez, különösen azokhoz, a kik gyomorgyengeségben, főfájásban, rosszízű lélegzésben, erőtlenségben, szűkmellűségben, puffadásban, emésztetlenségben, dugulásban, aranyérben, köszvényben, bénulásban, búskomorságban stb. szenvednek, hogy vértisztítás

által minden más gyógykezelés nélkül, egészségüket tökéletesen helyre állítsák. (Kolozsvár. Stein J. K. 16r. 125 l. ára 30 kr.)

Vértess József. A divat bolondjai. Eredeti regény. (Grünbaum és Steiner. 16r. 157 l. ára 60 kr.)

Verus. A szép Mary. † Mayerling, jan. 30. Arczképpel. (Robitsek Zsigmond. 8r. 78 l. ára 60 kr.)

Vikár Béla. Gáti István steganographiája. Kapcsolatban a modern stenographiával. Gáti István arczképpel. «Fachgraphia vagy szapora írás módja» című munkája. II. kiadásával és 5 stenographiai táblával. Ért. a nyelv- és széptud. köréből XIV. 12. sz. (Hornvánszky Viktor. 8r. 44, V l. ára 40 kr.)

Világ, Kaczagó. — Legújabb gyűjtemény a legjobb történeti adomák-ból; továbbá úti- és vadászélmények stb. Összegereblyélte Csete Lajos. — (Grimm Gusztáv. 8r. 176 l. ára 80 kr.)

Villási Pál. A gyümölcsfának tenyésztése és ápolása. Gyakorlati útmutatás kertészet és kertészet-kedvelők számára. 105 magyarázó ábrával. (Engenberger. 8r. IV é. 292 l. ára 1 frt 20 kr.)

Vincze Ödön. Bárány Kemény Gábor emlékezete. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 24 l. ára ?)

Virágok, Keleti. Szépirodalmi folyóirat. Közrebocsátja az Erdélyi irodalmi társaság. (Grill K. 8r. 44 l. ára 35 kr.)

Virágok, Kis, messze tájról. Átültette Méry Károly. — (Kun Dániel. 8r. 255 l. ára 1 frt 50 kr.)

Virgil Aeneise. Fordította Gyurits Antal. I. füzet. (Római remekírók. XX. köt. 1. füz. Lampel Róbert K. 8r. 1—96 l. ára 40 kr.)

Visontay János és Borbás Vincze. A magyar állam és Európa többi részének földirata. Az új «Gymnasiumi tanítás terve s a reá vonatkozó utasítások» nyomán. 19. kiadás. (Lampel R. 8r. 139 l. ára 90 kr.)

Vitái, A franciaiai pairkamara, az elsőszülöttségi jogról és helyettesítésről, 1826-ban. — Fordította és bevezetéssel ellátta Neumann Károly. — (Révai testvérek. 8r. LXXXVII, 536 l. ára ?)

Voith Gergely. Gróf Széchenyi Pál miniszterhez jelentés Szolnok-Doboka vármegye 1888. évi közgazdasági viszonyairól. — (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 8r. 45 l. ára ?)

Vörös Sándor. A kolozsmonostori magyar kir. gazdasági tanintézet évkönyve az 1887—88-ik tanévről. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert nyomdája. 8r. 86 l. ára ?)

Vörösmarthly epikai költeményei. Rendezte Gyulai Pál. I—II. kötet. (Mehner Vilmos. 8r. 340, 328 l. ára 4 frt.)

Vörösmarthly Mihály. Lear király. (Shakespeare színművei. VII. Ráth Mór. 8r. VII, 52 l. ára 1 frt 40 kr.)

Vörösmarthly Mihály. Julius Caesar. (Shakespeare színművei VIII. Ráth Mór 8r. VIII, 38 l. ára 1 frt 20 kr.)

Wagner Richárd. A Walkür. Opera, fordította Csiky Gergely. (A magy. kir. operaház könyvtára. 32. füzet. Pfeiffer Ferdinánd. 8r. 92 l. 40 árá kr.)

Wagner Richárd. A Rajna kincse. Opera, fordította Radó Antal. (A magy. kir. operaház könyvtára. 33. füzet. Pfeiffer Ferdinánd. 8r. 52 l. 40 kr.)

Wagner Richárd. Siegfried, opera. fordította Radó Antal. (A magyar kir. operaház könyvtára. 34. füzet. Pfeiffer Ferdinánd. 8r. 106. l. ára 40 kr.)

Wagner Richárd. Lohengrin. Opera, fordították Böhm és Ormai. (A magyar kir. operaház könyvtára. 35. füzet. Pfeiffer Ferdinánd. 8r. 45 l. 40 kr.)

Walter Gyula. Zádori János élete. II. kiadás. (Esztergom. Szerző. 8r. 128. l. ára 1 frt.)

Walter Gyula. Üdvözlég Mária! Imakönyv a bold. szűz tiszteletére. II. kiadás. (Esztergom. Szerző. 8r. 442 l. ára 50 kr.)

Weber-Rumpe Hugó. Mnemonikai levelek az emlékező tehetség képzésére (gyors tanmód.) Teljes 10 levél. (Grimm Gusztáv. 8r. 160 l. ára 2 forint.)

Wein Manó. A mindennapi sebészet. Első kötet. Számos fametszetű ábrával a szöveg közt. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 446 l. ára 4 frt 50 kr.)

Weinmann Fülöp. A hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat tervezete. A magyar kir. igazságügyminister megbízásából az öröklési jogról szóló törvényjavaslatnak szövege alapján. (Légrády testvérek. 4r. 91 l. ára ?)

Werner G. Szent Mihály. Regény. 1—3. rész. (Egyetemes regénytár. IV. évf. 9—11 kötet. Singer és Wolfner 8r. 157, 149, 147 l. Ára kötetenkint 50 krajczár.)

Wettstein H. Vegytan és ásványtan polgári leány- és fiúiskolák számára. Fordította Páthy Károly. 4. kiadás. (Kecskemét. Gallia-féle könyvkereskedés. 8r. 99 l. ára ?)

Wilbrandt Adolf. A kasznár. Elbeszélés. Szerző engedélyével fordította Zunft Antal. (Lugos. Zunft Antal. 8r. 116 l. ára 80 kr.)

Wilheim József. Az egyszerű és kettős könyvvitel tankönyve. Gyakorlati rész. Feladatok a könyvvitel tanításához. Kereskedelmi iskolák használatára. (Lampel R. 8r. 192 l. ára 1 forint. 50 kr.)

Wilheim József. Az egyszerű és kettős könyvvitel tankönyve. Elméleti rész. Egyes és összefüggő példákkal. Kereskedelmi iskolák használatára. (Lampel Róbert. 8r. 190 l. ára 1 frt 50 kr.)

Winter Ágoston. Bajcsi emlékek. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8r. 15 lap, ára ?)

Wirth Keresztély. A nyelv eredetének kérdése. Kísérlet az emberi méltóság bölcsészetének megállapítására. Fordította Szemák István. (Lauffer Vilmos. 8r. 72 l. ára 60 kr.)

Wolff Emil. A gazdasági haszonállatok okszerű takarmányozása, az újabb állat-physiologiai kutatásokra alapítva ; a takarmányozás könnyen érthető vezérfonala. Fordította Dr. Kossutany Tamás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés 8r. VIII, 254 és XXV. l. ára 2 frt.)

Wosinsky Mór. Karczolatok. Dán- és svédországi utamból. (Szűts és társa. 8r. 85 l. ára 80 kr.)

Záray Ödön. Magyar nyelvtan. Népiskolai használatra. Huszadik kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 62 l. ára 30 kr.)

Zárszámadása, A magyar korona országainak állami, az 1888. évre. 1—10 füzet. (Magyar kir. államnyomda. 4r. 235, 183, 179, 49, 335, 85, 93, 107, 35, 35 l. ára ?)

Zichy Géza gróf. Három hét Szentpétervárt. Külön lenyomat a «Fővárosi Lapokból.» (Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 49 l. ára ?)

Zsigmundik János. A magyar nyelv iskolája. Tót tannyelvű osztatlan népiskolák számára. 3. kiadás. (Bazin. Skarnitzl József örököseinek nyomdája. 8r. 40 l. ára ?)

Ziltz Mór. Hittan az izraelita népiskolák számára. IX. kiadás. Franklin-társulat nyomdája 8r. 64 l. ára 30 kr.)

Zimándy Ignác. Ébresztő hangok a műveltebb kat. körök számára. Tizennegyedik könyv. Első rész. (Szüts és társa. 8r. 48 l. ára 20 kr.)

Zipernowsky-féle függélyes nyomu közúti vasút. Különlenyomat a Gazdasági Mérnök 1889. évfolyamából. (Pallas részvénytársaság. 8r. 11 l. két rajzzal. Ára ?)

Zola Emil. A coquevillei ünnepély. Chabre ur osztrigái. Két elbeszélés. Fordította: Udvardy Lajos. (Útközben. III. kötet. Grimm Gusztáv. 8r. 101 l. ára 60 kr.)

Zoltvány L. Irén. Katona József «Bánk-bán»-ja vonatkozással a tragikum elméletére. Különlenyomat a «Katholikus Szemle» III-ik kötetéből. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 82 l. ára ?)

Zombor város törvényhatósága által alkotott szabályrendeletek gyűjteménye. III. füzet. (Zombor. Bitterman Nándor nyomdája. 8r. 94 l. ára ?)

Zóna-árszabvány és zóna-tábla. Magyar és német szöveggel. (Robicsek Zsigmond. 16r. 20 l. ára 10 kr.)

Zóna szerinti menet-díjszabás. Budapestről vagy Budapestre. (Robicsek Zsigmond. 32r. ára 10 kr.)

Zöldi Márton. Az Eiffel-torony kisasszonya. Bohózat. (Ruzitska Ármin. 8r. 63 l. ára 30 kr.)

Zsebkönyv. A magyar királyi csendőrség számára. Harmadik évfolyam. (Belügyministerium. K8r. 272 l. és napló. Ára 2 frt.)

Zsebkönyv. Tanári, az 1889/90. iskolai évre. Gymnasiumi és realiskolai tanulók, valamint tanítóképző és gazdasági intézeti növendékek számára. (Pozsony. Stampfel Károly. 16r. 48 l. és jegyzetek, ára 40 kr.)

Zsengeri Samu. Barmica-oktatás. A Barmica előkészítése, szükséges szabályok és tantételek. Barmica és iskolai beszédek, valamint családi ünnepélyekre való üdvözetek. (Benkő Gyula. 8r. 88 l. ára 50 kr.)

Zsilinszky Mihály. Egy forradalmi zsinat története. (1707—1715) (Hornánszky Viktor könyvnyomdája. 8r. 134 l. b. Petrőczy arczképével, ára 1 frt 40 kr.)

Zsilinszky Mihály. Az egyetemes történelem főbb eseményei életirati vázlatokban. Második rész: Közép- és újkor. Ötödik jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8r. 172 l. ára 80 kr.)

HAZAI NEM-MAGYAR IRODALOM.

Adressbuch der königl. freien Stadt Hermannstadt. Herausgegeben vom Hermannstädter Bürger- und Gewerbe-Vereine. Bearbeitet von Gustav Theis. (Nagy-Szeben. Michaelis & Seraphin. 8r. 148 l. ára 85 kr.)

Aikelin Alexander. Kurzer Leitfaden der Kirchengeschichte für Evangelische Schulen. (Felső-Eőr. Schodich Lajos nyomdája. 8r. 15. l. ára ?)

Amor's Plaudereien. Erzählungen. Sammlung des dr. Faust. (Markus Samu. 8r. 109 l. ára 1 frt 50 kr.)

Anathema-anti (Dem Kirchenbann entgegen) oder: Nächstenliebe sei unsere Religion. Von J. W. (Gossler nyomdája 8r. 10 l. ára ?)

Anhang. Deutcher, zur vierten Ausgabe der Arzneitaxe. (Budapesti gyógyszerész-testület 8r. 48 l. ára ?)

Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde. Neue Folge. XXII. Band 1—2. Heft. Herausgegeben vom Vereins-Ausschuss. (Nagy-Szeben. Kraft W. nyomdája. 8r. 504 l. ára ?)

Badegeschichten. Aus «Caviar» — pikante und heitere Blätter abgedruckte Erzählungen. 2 Auflage. (Grimm Gusztáv. 8r. 140 l. rajzokkal, ára 1 frt 50 kr.)

Barcianu. Wörterbuch der deutschen und romanischen Sprache. 2 Theile. (Nagy-Szeben. Michaelis & Seraphin. 12r. 1128 l. ára 3 frt 80 kr.)

Baróti (Grünn) Ludwig. Geschichte von Perjamos. (Pirkmayer Alajos nyomdája. 8r. 199 l. ára ?)

Bartók Ludwig. Anna von Bartfeld. Historisches Schauspiel. Aus dem ungarischen übertragen von Adolf Silberstein. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 104 l. ára ?)

Behelf, Instructiver, für Einjährig Freiwillige. (Pozsony. Drodtleff Rudolf. 8r. 110 l. ára 1 frt.)

Belohorszky Gabriel. Evangelisches Confirmandenbüchlein. VI. Aufl. (Újvidék. Pajevits A. nyomdája. 8r. 31 l. ára 20 kr.)

Bemerkungen zu dem Renuntium der ungar. Regnicolar-Deputation. (Légrády testvérek nyomdája. 2r. 5 l. ára ?)

Berkes Koloman. Das Leben und Treiben der Gauner. Deutsch bearbeitet von Victor Erdélyi. (Robicsek Zsigmond. 8r. 156 l. ára 1 frt 50 kr.)

Bericht des Dechanten des bistritzer evang. Kirchenbezirkes A. B. Georg Gottlieb Budaker über die Amtswirksamkeit des Bezirkskonsistoriums in den Jahren 1882—1886. etc. (Besztercze. Kerületi gyűlés. 8r. 16 l. ára ?)

Berichte, Mathematische und naturwissenschaftliche, aus Ungarn. — Mit Unterstützung der ungarischen Akademie der Wissenschaften und der k. ung. naturwissenschaftlichen Gesellschaft. Redigirt von J. Fröhlich. VI. Band. (Juni 1887—Juni 1888.) (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 509 l. négy táblával és egy arczképpel, ára 4 frt 50 kr.)

Berichte der ungarischen Fabriksinspectoren über die Wirksamkeit im Jahre 1888. (Grill K. 4r. 235 l. ára 30 kr.)

Bielz, E. Albert. Die Gesteine Siebenbürgens, eine systematische Aufzählung der in diesem Lande vorkommenden Mineralien und Felsarten mit ihren Fundorten und ihrem Vorkommen. (Nagy-Szeben. Michaelis & Sze-raphin. 8r. 82 l. ára 60 kr.)

Bischitzky Victor. Sportstudien. (Szerző. 8r. 16 l. ára ?)

Bisenz D. Die männlichen Schwächezustände deren Ursachen und Heilung. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 107 l. ára ?)

Blau Lazar. Mittheilungen über das Vorkommen der Zsilthaler deren Brennwerth, Coksbarkeit etc. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 20 l. ára ?)

Bosányi Andreas. Gesetzartikel XXXV vom Jahre 1888 über das staatliche Schankgefall mit dem Erlass des Finanzministers. Zahl 33,450 v. Jahre 1889. Zur Vollziehung der gesetzlichen Bestimmungen. Vollzugsvor-schrift betreffend das staatliche Schankgefall. (Grill Károly. 8r. 420 l. ára 1 frt 50 kr.)

Buza Johann Prof. Naturgeschichte für die oberen Klassen der Volks-schulen. Nach der Fünften Auflage des ung. Textes in's Deutsche übertragen von Prf. L. Mende. (Lampel Robert. 8r. 183 l. ára 40 kr.)

Cochem Martin. Der grosse und mittlere goldene Himmel-Schlüssel oder: Gebetbuch, darin kräftige und andächtige Morgen-, Abend-, Mess-, Beicht- und Communiongebete enthalten sind. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 708, 451 l. ára ?)

Constituierung, Selbständige, der Pressburger röm. kath. autonomen Cultusgemeinde. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 2r. 17 l. ára ?)

Čop Marjet Mara. Südslavische Frauen. Auf Höhen und Tiefen der Balkanländer. Mit einer Einbegleitung von J. A. Freiherrn von Helfert. Mit 5 Illustrationen vom Prof. Georg Vastagh. (Grill K. N. 4r. 64 l. ára 6 frt.)

Csiky Gregor. Die kleine Viola. Erzählung. (Lugos. Zunft A. 8r. 37 l. ára 30 kr.)

Dallos I. Praktischer Lehrgang zur schnellen und leichten Erlernung der ungarischen Sprache. Nach Dr. Fr. Ahn's Lehrmethode. I. Theil. Sechs-undsechzigste, von L. Torkos und Dr. Sigm. Sonnenfeld, umgearbeitete Auflage. (Lampel R. 8r. 158 l. ára 36 kr.)

Druisner Johann Georg. Schreib-Lese-Fibel. (Mit 37 Originalbildern.) (Lauffer Vilmos 8r. 111 l. ára 30 kr.)

Eisenbahn-Verband Ostdeutsch-oesterr.-ungar. — Zusammenstellung von derzeit bezüglich der Tarifierstellung, Verkehrs- und Frachtvertheilung etc. gültigen Beschlüssen. (Légrády testvérek. 2r. 53 l. ára ?)

Engels Johann. Das Leben Mariä in kurzen Betrachtungen für den Maimonat dargestellt und mit Liedern und Gebeten, 2 Auflage. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8r. 207 l. ára ?)

Erklärungen zur geologischen Spezialkarte der Länder der ung. Krone. Herausg. von der k. ung. geol. Anstalt. — Umgebungen von Bánffy-

Hunyad. Geologisch aufgenommen u. erläutert von Anton Koch und Karl Hoffmann. (Franklin-társ. nyomdája. 8r. 41 l. ára ?)

Felsmann József. Deutsches Lesebuch für Mittelschulen mit deutschen und ungarischen Anmerkungen. I. Theil. 12-te durchgesehene Auflage (Lampel R. 8r. 187 l. ára 80 kr.)

Finanzierung, Die, der Vicinal-Eisenbahn Hermannstadt—Alvincz. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8r. 20 l. ára ?)

Freytag Anton. Michael Weiss, der Richter von Kronstadt. Ein vaterländisches Gemälde in drei Aufzügen. (Nagy-Szeben. Michaelis & Seraphin. 8r. 74 l. ára 60 kr.)

Führer durch die Gemäldegalerie. Samuel von Bruckenthal'sches Museum in Hermannstadt. 3 Auflage. (Nagyszeben. Muzeum. 8r. 73 l. ára 40 kr.)

Gesetz, Das, über das staatliche Schankgefälle (G.-A.-XXXV. v. J. 1888.) nebst der Durchführungs-Instruktion für das Jahr 1889. sowie das Gesetz über die in Folge des Gesetzartikels 35 v. J. 1888. zu gewährende Entschädigung. Aus dem ung. Texte übersetzt, mit Erläuterungen versehen von Johann Mága u. Johann Tokár (Temesvár. Csanádegyházm. nyomda 8r. 72 l. ára ?)

Gesetzartikel XIX vom Jahre 1888 über die Fischerei. Mit Erläuterungen, Anmerkungen und Parallelstellen von Otto Herman und Dr. Konrád Imling. Uebersetzt von Peter Fritz. Zweite mit der Ausführungs-Verordnung (Supplement-Heft.) vermehrte Auflage. (Ráth Mór. 8r. 36, 28 l. ára 90 kr. a pótfüzet 28 l. ára 40 kr.)

Gesetzartikel XXXV. vom Jahre 1888 über das staatliche Schankgefälle und XXXVI. Gesetzartikel vom Jahre 1888 über die in Folge des Schankgefälles zu gewährenden Entschädigungen. Mit Erläuterungen, Anmerkungen und Parallelstellen. Zweite mit der Instruction zur Durchführung des XXXV. Gesetzartikels v. Jahre 1888 über das staatliche Schankgefälle vermehrte Auflage. Übersetzt von Peter Fritz. (Ráth Mór 8r. 208, 71 l. ára 2 frt 20 kr.)

Gesetzartikel XLIII. vom Jahre 1883. betreffend die Errichtung des Finanz-Verwaltungsgerichtes. — XLIV. Gesetzartikel vom Jahre 1883 über die Manipulation der öffentlichen Steuern. Zweite Auflage. (Ráth Mór. 8r. 114 l. ára 90 kr.)

Gesetzartikel XXIII. vom Jahre 1885 über das Wasserrecht. Mit Erläuterungen und Anmerkungen von Alex. Kovácsy und Eugen Kvassay. Zweite Ausgabe. (Ráth Mór. 8r. 83 l. ára 1 frt.)

Gesetzsammlung für das Jahr 1889. Herausgegeben vom kön. ung. Ministerium des Innern. I—III. Heft. (Pesti könyvnyomda-résztvénytársulat. 8r. 427 l. ára 1 frt 80 kr.)

Gladischefsky C. Welche Mahnung richtet das Reformationsfest an die Protestanten der Gegenwart! (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 12 l. ára ?)

Goethe's Einleitung nebst fortlaufender Erläuterung zu Hermann und Dorothea. II. Auflage. Erläutert v. Robert Schnabl. (Lauffer Vilmos. 8r. 82 l. ára 30 kr.)

Goethe Joh. Wolfgang. Iphigenie auf Tauris. Magyarázta Szemák István. (Lauffer Vilmos. 8r. 62 l. ára 30 kr.)

Gusbeth Ed. Die Bewegung der Bevölkerung im Kronstädter Comitatus in den Jahren 1876—1887. (Brassó. Albrecht és Zillich. 4r. 86 l. ára 80 kr.)

Guttman Max. Ein Jahr als Freimaurer. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 14 l. ára ?)

Halaváts Julius. Die zwei artesischen Brunnen von Hód-Mező-Vásárhely. Mit Tafeln XXXIII. und XXXIV. (A m. kir. földtani intézet évkönyve. VIII. kötet. 8 füzet. Kilián Frigyes. 8r. 21 l. ára 1 frt.)

Halász J. és Budai L. Die Handelscorrespondenz deutscher und ungarischer Sprache. In Zwei Theile. I. Ungarisch-deutscher Theil. II. Deutsch-ungarischer Theil. (Lampel Róbert. 8r. 165 és 170 l. ára 3 frt.)

Haynald Ludwig. Denkrede auf Edmund Boissier. (Franklin-társulat nyomdája. 4r. 22 l. ára ?)

Heinrich Gustav. Deutsches Lehr- und Lesebuch für höhere Lehranstalten, insbesondere für Obergymnasium und Oberrealschulen. III. Band. Mit einem Grundriss der Literaturgeschichte und erklärenden Anmerkungen. 4-te sehr vermehrte und verbesserte Auflage. (Lampel Róbert. 8r. VI, 448 l. ára 1 frt 80 kr.)

Herfurth F. C. «Weichet nicht weder zur Rechten noch zur Linken!» Festpredigt zur Weihe der Gemeindefahne in Neustadt am 26. Mai 1889. (Brassó. Zeidner H. 8r. 14 l. ára 6 kr.)

Herfurth F. C. Was ich predigen will! Eingrusspredigt über 1. Timoth., 1, 5; gehalten am Sonntag Laetare 31. März 1889. (Brassó. Zeidner H. 8r. 7 l. ára 6 kr.)

Herrschaft, Erzherzog Albrecht'sche, Bellye. Statistische Notizen. 1889. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8r. 74 l. ára ?)

Himmelschlüssel, Kleiner, oder: Gebete und Kirchengesänge. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 221 l. ára ?)

Hirschfeld I. H. Nachruf auf den Erzherzog Kronprinz Rudolf. (Deutsch József. 8r. 5 l. ára ?)

Horváth Josef. Deutsch-ungarische Schreib-Lese-Fibel für Katholische Volksschulen. Zweite verbesserte und mit vielen Abbildungen versehene Auflage. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 104 l. ára 30 kr.)

Hutyra F. Leitfaden der Vieh- und Fleischbeschau für Schlachtkommissäre. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 60, VIII l. három ábrával, ára 1 frt.)

Imendörffer August. Der deutsche gesellige Verein «Eintracht» 1863—1888. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 88 l. ára ?)

Jahrbuch des siebenbürgischen Karpathen-Vereins. 1889. (Nagyszeben. egyet. 8r. 256 l. több ábrával és egy táblával, ára 2 frt 50 kr.)

Jahresbericht der Carlschachter Direction in Kremnitz über die administrative und technische Leitung der gewerkschaftlichen Etablissements im J. 1888. — (Turócszentmártoni részvénytársulat. 8r. 52 l. ára ?)

Jahresbericht, Dreizehnter, der ev. Gemeinde A. B. in Hermannstadt über die Jahre 1886, 1887 u. 1888. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8r. 31 l. ára ?)

Jahresbericht der kgl. ung. geologischen Anstalt für 1887. (Franklin-társulat nyomdaja. 8r. 208 l. egy könyomatú táblával, ára 3 frt.)

Jahresbericht des bistritzer Gesangs-Kränzchens über das Vereinsjahr 1888. (Besztercze. — Egylet. 8r. 23 l. ára ?)

Jausz Georg. Deutsches Lesebuch für Volks- und Bürgerschulen. I. Theil, für das zweite Schuljahr. 7. Auflage. — (Dobrowsky és Franke. 8r. 144 l. ára 40 kr.)

Jausz Georg. Fibel. Vorzüglich nach der analytisch-synthetischen Lese-methode. Für das erste Schuljahr. 13 Aufl. Mit vielen Originalbildern. (Dobrowsky és Franke. 8r. 94 l. ára 30 kr.)

Kastner Wilhelm. Deutsche Sprachlehre nebst Übungsaufgaben für Volksschulen. — I. Theil: Die Wortlehre. — Dritte Aufl. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 90 l. ára 28 kr.)

Katalog der Bibliothek der evang. Landeskirche A. B. in Siebenbürgen. Herausgegeben vom Landesconsistorium. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdaja. 8r. 488 l. ára ?)

Kematmüller Heinrich. Die periodische Wiederkehr der Hegemoniefrage zwischen der germanischen und slavischen Race in der Geschichte. — (Temesvár. Ramel Alajos. 8r. 34 l. ára 45 kr.)

Kirchenlieder zum Pfarrgottesdienste nebst einem Anhang von Gebeten. (Kőszeg. — Feigl Frigyes nyomdaja. 8r. 160, 78 l. ára ?)

Kispatič M. Ueber Serpentine und serpentín-ähnliche Gesteine aus der Fruska-Gora. (Syrmien.) (A m. kir. földtani intézet évkönyve. VIII. köt. 7. füzet. Kilian Fr. N. 8r. 191—202. l. ára 12 kr.)

Koch Anton. Umgebung von Bánffy-Hunyad. (Kilian Fr. N. 8r. 41 l. ára 75 kr.)

Korcsek Sigmund. Kurzgefasste Reformationsgeschichte zum Gebrauche für evang. Volks-Schulen in Ungarn. — 2. Auflage. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 36 l. 8 képpel, ára 24 kr.)

Korodi Ludwig. Unsere Gymnasien und die neuesten Bewegungen auf dem Gebiete der Gymnasialfrage. Rede gehalten zur Eröffnung der Schlussprüfungen am evang. Gymnasium zu Kronstadt am 1. Juli 1889. (Brassó. Zeidner H. 8r. 15 l. ára 6 kr.)

Krauszhaar Karl. Kurzgefasste Geschichte von Maria-Radna. (Temesvár. Csanádi egyházm. nyomdaja. 8r. 48 l. ára ?)

Kreuzweg. Heiliger, unseres Erlösers und Seligmachers Jesu Christi in vierzehn Stationen, oder: Betort bis zu dem heiligen Grab mit Erlangung aller Ablässe, wie zu Jerusalem abgetheilt. Neue verbesserte Ausgabe. (Lugos. Zunft Antal. K. 8r. 47 l. ára 25 kr.)

Kropil Johann. Fibel nach der Takt-schreib-Lesemethode für kath. Volksschulen. 7 Aufl. (Pozsony. Stampfel Károly 8r. 80 l. ára 25 kr.)

Kurz Samuel. Ueber die Berufswahl unserer Kinder. (Kókai Lajos 8r. 20 l. ára 20 kr.)

Kuttner Alexander. Kleine Naturlehre mit den Elementen der Chemie für die Elementar Volksschulen; vollkommen umgearbeitet von Wilhelm Suppan. Fünfte Ausgabe. (Lampel R. 8r. 102 l. ára 30 kr.)

Kuttner Alexander. Erster Unterricht in der ungarischen Geschichte, für die V—VI. Classe der Volksschulen. 11. Auflage. (Lampel Róbert 8r. 69 l. ára 30 kr.)

Kuttner Alexander. Erster Unterricht in der ungarischen Geschichte in Fragen und Antworten. Verbessert von Wilhelm Suppan. (Lampel Róbert. 8r. 62 l. ára 28 kr.)

Kuttner Alexander. Erster Unterricht in der Erdbeschreibung. Mit besonderer Berücksichtigung des Königreich Ungarn. In Fragen und Antworten. Durchgesehen von Wilhelm Suppan. (Lampel Róbert. 8r. 141 l. ára 36 kr.)

Langraf Moritz. Deutsche Sprachlehre mit 150 Uebungsaufgaben. Ein Handbuch für Schüler der Volks-, Bürger- und höheren Töchterschule. I. II. Theil. 39-te vermehrte und sehr verbesserte Auflage. (Lampel Róbert. 8r. 144, VI és 141 l. egy rész ára 36 kr.)

Lendvay Benjamin. Der Cretinismus in der Schütt. Aus dem Ungar. übersetzt von Dr. Moritz Wertner. Mit einer Karte. (Pozsony. Stampfel K. 8r. 58 l. ára 60 kr.)

Liebleitner Johann. Aufgaben-Sammlung und Sprachlehre zum Unterricht in der deutschen Sprache für die obern Klassen der Volksschule. 7. Auflage. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 144 l. ára 45 kr.)

Lieder, Geistliche, zum Gebrauche für evangelische Schulen. II. Auflage. (Lauffer Vilmos. 8r. 72 l. ára ?)

Litschel J. W. Ein vereitelt kommassation. En komédi mœt, gesong œn 4 ofzœg. (Nisen (Besztercze.) Egentum des gemœschtn kôres «Enrûcht». 8r. 50 l. ára 40 kr.)

Litschel J. W. Valentinus Greff. Ein Bild aus Birthälms Vergangenheit 1524—1530. Geschichtliches Schauspiel. (Besztercze. Botschar Tivadar nyomdája. 8r. 143 l. ára ?)

Lord Joseph. Das Urbild des sozialismus und dessen Konsequenzen. (Pozsony. Stampfet, Eder és társa nyomdája. 8r. 65 l. ára 20 kr.)

Lurtz Franz Eduard. Rechenschule. II. Theil. 7. Auflage. (Brassó. Zeidner Henrik. 8r. 154 l. ára 50 kr.)

Ludig Emanuel. Gedichte. Zweite Sammlung. 1890. (Felsőőr. Schodisch Lajos nyomdája. 8r. 100 l. ára ?)

Major Nikolaus. Der Zugs-Commandant für die k. k. Infanterie- und Jägertruppe. Zum Gebrauche für alle Chargen und Aspiranten im Wirkungskreise des Zugs- und Compagnie-Commandanten. (Temesvár. Polatsek F. könyvkereskedése. 12r. 211 l. ára 90 kr.)

Mága Johann. Die allgemeine Durchführungs-Verordnung des königl. ung. Finanzministers vom 22. Juni 1889. Zahl 33,450 zum Gesetz-Artikel XXXV vom Jahre 1888 über das staatliche Schankgefälle, für die Anwendung der Gesetz-Bestimmungen offenen Gemeinden vom 1. Jänner 1890 angefangen. (Temesvár. Polatsek. Ára 1 frt.)

Manchen G. Bilder aus der ungarischen Geschichte. Ein Hilfs- und Lesebuch für Schule und Haus. (Brassó. Zeidner H. 8r. V, 154 l. ára 80 kr.)

Milleker Felix. Geschichte der Werschetzer hl. Kreutz-Berg-Kapelle. (Versecz. Wettel és Veronits nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Mittheilungen aus dem Jahrbuche der k. ung. geologischen Anstalt. VIII. Band. 8. (L. Julius Halaváts.)

Moder Tibor, Gruber Ludwig. XLIII. Gesetzartikel vom Jahre 1883 betreffend die Errichtung des Finanz-Verwaltungsgerichtes. Mit Erleuterungen. Anmerkungen und Parallelstellen. XLIV. Gesetzartikel vom Jahre 1883 über die Manipulation der öffentlichen Steuern. Mit Erleuterungen, Anmerkungen und Parallelstellen. (Ráth Mór. 8r. 114 l. ára 90 kr.)

Mosenthal S. H. Deborah. Volksschauspiel in 4 Acten. (Pozsony. Heckenast Gusztáv utóda. 8r. 82 l. ára 60 kr.)

Nachrichten und Marschsicherungsdienst für Unterofficiers- und Einjährigfreiwilligen-Schulen. (Grill Károly. 8r. 116 l. ára 30 kr.)

Normal-Verordnung über die aus dem Cheque- und Clearingverkehr sich ergebenden Agenden der kön. ungarischen Postsparkasse und der Vermittlungsämter derselben. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 30 l. ára ?)

Petrik Ludwig. Der hollóházaer (Radványer) Rhyolitkaolin. Publicationen der kgl. ung. geolog. Anstalt. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 10 l. ára 15 kr.)

Pollacsek Mórítz. Theoretisch-practische Unterrichts-Briefe zur Erlernung der ungarischen Sprache. IX—XIII. Brief. (Grimm Gusztáv. 8r. 305—496 l. füzetje 30 kr.)

Polster Johann, Frühwirth Marl, Posch Ludwig. Deutsches Lesebuch für Volksschulen. I. Theil. 2. Schuljahr. (Franklin-társulat. 8r. 160 l. ára 35 kr.)

Polster Johann, Frühwirth Karl, Posch Ludwig. Dasselbe. II. Theil. 3. Schuljahr. (Franklin-társulat. 8r. 246 l. ára 55 kr.)

Posch Ludwig, Frühwirth Karl und Mund Wilhelm. Fibel für den Schreibleseunterricht. (Franklin-társulat. 8r. 112 l. ára 25 kr.)

Prileszky Thaddäus. Erläuterungen über den Begriff der katholischen Autonomie unseres Vaterlandes. (Uebersetzt aus der ung. Zeitschrift «Autonomia». 1869.) (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Protokoll über den am 17. Juli 1889 in Stooab abgehaltenen Senioral-convent des oberen oedenburger evang. Kirchenbezirks. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8r. 28 l. ára ?)

Protokoll über die Verhandlungen der am 31. Juli, 21. október und 28. november 1889. abgehaltenen Sitzungen. Grundprincipien des zu verfassenden Gesetzschlages betreffs der Arbeiter-Kranken-Unterstützung. (Pozsony. Stampfel. Eder és társai nyomdája. 8r. 48, 44, 43, 16 l. ára ?)

Prozesse, Die, zwischen Grafen Kálmán Széchenyi und dessen Sohn Grafen Karl. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 2r. 22 l. ára ?)

Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen. II. Band. Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Kronstadt aus 1526—1540. (Brassó. Albrecht és Zillich nyomdája. 8r. 885 l. ára ?)

Radányi Joseph. Die Rotation der Himmelskörper oder das Gesetz der Axeldrehung und Bahnbewegung. (Brassó. Zeidner H. 4r. 24 l. ára 40 kr.)

Radić Radoslav. Die Verfassung der orthodox-katholischen Kirche bei

den Serben in Oesterreich-Ungarn. II. Theil. Diöcesan- und Kirchen-Gemeinde-regiment. (Versecz. Szerző. 8r. 75 l. ára ?)

Rajecz-Teplicz Alaun- und eisenhaltige indifferente Therme. («Országgyűlési Értesítő» nyomdája. 8r. 39 l. ára ?)

Récsei Victor. Ármin Vámbéry's Leben und seine wissenschaftliche Wirksamkeit. (Kassa. Maurer A. 8r. 33 l. ára 30 kr.)

Roth Adolf. Hessing's Heilmethode als epochale Revolution auf dem Gebiete der Orthopädie. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 62 l. 30 fényképpel, ára ?)

Samarjay Carl. Praktische Anleitung zur schnellen und leichten Erlernung der ungarischen Sprache nach Ahn's bekannter Lehrmethode. Erster Cursus. 325. Auflage. (Laufer Vilmos. 12r. 120 l. ára 42 kr.)

Schankgefälle, Das staatliche, u. die Entschädigung des Schankregales mit Erklärung, Erläuterungen und alphabetischem Register für Grundbesitzer, Pächter, Gemeindevorstände, Komitats- und Finanzbeamten, Richter und Advokaten. (Lampel R. 16r. 49—71 l. ára 60 kr.)

Schmidág Ed. Rede zur Trauerfeier für weiland Kronprinz Rudolf von Oesterreich-Ungarn, gesprochen in der ev. Kirche zu Unterschützen am 17. februar 1889. (Felsőőr. Schodisch Lajos nyomdája. 8r. 4 l. ára ?)

Schneller Stephan. Zur Geschichte der theologischen Akademie der evangel. Gesamtkirche A. B. Ungarns in Pressburg. (Pozsony. Wigand C. F. 8r. 16 l. ára ?)

Schönhut Wilhelm. Die Spielwaarenindustrie mit Bezug auf das heimische Gewerbe. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Schönweitz Wilhelm. Kirchengesänge für die katholische Schuljugend. (König S. nagyszentmiklósi nyomdája. 8r. 44 l. ára ?)

Schuller Gustav. Meister Lukas. Ein Bild aus der Vorzeit der Siebenbürger Sachsen. (Nagyszeben. Michaelis és Seraphin. 8r. 126 l. ára 1 frt 40 kr.)

Schwarz Jacob. Die landwirthschaftliche Spiritusproduction aus Kartoffeln mit Rücksicht auf das neue Spiritussteuer-Gesetz. Auszug aus den Vorträgen des in Budapest vom 20—30. Juli 1888 abgehaltenen Brennereifachcursus. (Nagel Ottó. 8r. 27 l. ára 60 kr.)

Schwicker J. H. Deutsches Sprach- und Stylbuch für Volksschulen. Neunte verbesserte Aufl. (Dobrowsky és Franke. 8r. 101 l. ára 44 kr.)

Šević Milan. Dositheus Obradović ein serbischer Aufklärer des XVIII. Jahrhunderts. (Újvidék. Pajevits Arzen nyomdája. 8r. 52 l. ára 50 kr.)

Singer Israel. Pflichten isr. Schulmänner nebst Erziehungs- u. Unterrichtslehren zum Gebrauche für Lehrer, wie auch für Eltern. I. Heft. (Sárospataki ev. ref. főiskola nyomdája. 8r. 48 l. ára 40 kr.)

Statuten der ersten ung. Gewerbebank. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 41 l. ára ?)

Stössner Julius. Predigt am Feste «Maria Schnee», gehalten am 5. August 1889 in der Tiefenweg-Kapelle zu Pressburg. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai nyomdája. 8r. 12 l. ára ?)

Strindberg August. Die Verheiratheten. Zwölf Ehegeschichten. Aus

dem Schwedischen übersetzt von Heinrich Ortenburg. (Naturalistische Bibliothek des Nordens III. Grimm Gustav. 8r. 186 l. ára 1 frt 20 kr.)

Strindberg August. Das rothe Zimmer. Schilderungen aus dem Künstler- und Schriftstellerleben. (Grimm Gusztáv. 8r. 399 l. ára 2 frt 40 kr.)

Sümegi Koloman. Der Wechsel. Erzählung. (Lugos. Zunft Antal. K.8r. 47 l. ára 30 kr.)

Szalay Michael und Kahn Josef. Die ungarische Metropole. 1889. Neuer Führer durch Budapest. (Kilián Frigyes. 8r. 226 l. számos rajzzal és fényképpel, ára 1 frt.)

Szalay Michael und Josef Kahn. Die ungarische Metropole. 1889. Neuer localer und commercieller Führer durch Budapest. (Kilian Frigyes. 8r. 67 l. ára 1 frt.)

Szirmai Josef, Leopold Klein, Adolf Mayer. Das zweite Schuljahr. Deutsches Lesebuch für die Volksschulen Ungarns. III. Auflage. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 141 l. ára 30 kr.)

Taschenbuch der Handels-correspondenz. VI. 1. 2. (L. Halász J. és Budai L.)

Tod, Der, des Kronprinzen Rudolf. 30. Január 1889. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Undine. Romantische Zauberoper. Nach Fouqué's Erzählung. (Nagy-Szeben. Krafft W. nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Unterrichtswesen, Das ungarische, in den Studienjahren 1886—87 und 1887—88. Auszug aus dem XVII. Jahresbericht des kgl. ung. Ministers für Cultus und Unterricht. (Egyetemi nyomda. 8r. 323 l. ára ?)

Vargyas Andreas. Geschichte der Ungarn in Zusammenhang mit den namhafteren Ereignissen der Weltgeschichte in Zeitbildern. (Mehner Vilmos. 8r. 96 l. ára 28 kr.)

Verié S. Enthüllungen aus dem belgrader Konak. Milan. Leben und Wirken des ersten Serbenkönigs. (Robicsek Zsigmond. 8r. 96 l. két arcképpel. ára 60 krajczár.)

Verkehr, Direkter, zwischen Oesterreich-Ungarn, Serbien, Bulgarien und der Türkei. Protokoll Nr. 4. II. Theil. Commerzielle Angelegenheiten. Verhandelt in Constantinopel vom 13—30. April (neuen Styles) 1889. (Légrády testvérek. 4r. 130 l. ára ?)

Verordnung für die Hebammen bezüglich des Verfahrens zur Verhinderung des Kinderbetherfiebers. (Egyetemi nyomda. 8r. 7 l. ára 5 kr.)

Vertragszölle, Die Oesterreich-Ungarns. Zugleich ein Nachtrag zum Allgemeinen und Vertrags-Zolltarif vom 25. Mai 1882 für das österr.-ungar. Zollgebiet nach der Gestaltung durch das Gesetz vom 21. Mai 1887. Zusammengestellt von Adolf Ritter von Strigl. Giltig vom 1. Januar 1889. (Bécs. Manz-féle könyvkereskedés. 8r. 30 l. ára 20 kr.)

Vogt Johann. Kirchenthum und was damit zusammenhängt, in Kronstadt und den dazu gehörigen sächsischen Ortschaften im Burzenland, und dessen allmäliger Verfall. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Vollzugs-Verordnungen zu den Gesetzen über das staatliche Schankgefälle u. über Schankrechtsentschädigung. Mit Formularien. (Lampel R. K.16r. 104 l. ára 40 kr.)

Weiss Wilhelm. Die Concerte des Hermannstädter Musikvereins 1839—1889. Ein Beitrag zur Geschichte dieses Vereines. (Nagy-Szeben. Zeneegylet. 8r. 75 l. ára?)

Weltner M. Die Armenier und die russischen Versprechungen Aus der Wochenschrift «La Revue de l'Orient». (Athenaeum részvénynyomda. 8r. 19 l. ára?)

Witz, Humor, Satyre. Ein heiteres Lexikon. 1—2. Lieferung. (Grimm Gustav. 8r. 128 l. egyes füzet ára 30 kr.)

Wolf Theobald. Fürst Georg Rákoczy I. in Reps. Eine geschichtliche Erzählung aus dem Jahre 1639. (Brassó. Albrecht & Zillich. 8r. 65 l. ára 40 kr.)

Wolff J. Deutsches Lesebuch für die Elementar-, Bürger- und höheren Volksschulen der ev. Landeskirche A. B. in Siebenbürgen. V. Theil. (Nagy-Szeben. Krafft W. 8r. 496 l. ára?)

Wollanka Josef. Auszug aus dem Schanksteuergesetze vom Jahre 1888. und der betreffenden Vollzugsvorschrift zum Gebrauche der Gewerbetreibenden in Kronstadt. Mit 13 Stück Berechnungstabellen. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. 49 l. ára?)

Wotitz Carl. Erster Unterricht in der italienischen Sprache. Zum Schul- und Privat-Unterrichte. Bearbeitet von Wilhelm Hochwald. (N.-Kannizsa. Fischel Fülöp. 8r. 403 l. ára 1 frt 60 kr.)

Zay Adele. Die Frau als Lehrerin. Vortrag gehalten den 16. November 1888 am zweiten Leseabend des Kronstädter Frauenvereins zur Unterstützung der evangelischen Mädchenschule. (Brassó. Albrecht & Zillich. 8r. 31 l. ára 20 kr.)

Zola Emile. Die Lebensfreude. Roman. Aus dem Französischen übersetzt von Oscar Schwarz. (Grimm G. 8r. 252 l. ára 1 frt 50 kr.)

Zola Emile. Zum Paradies der Damen. Roman. Aus dem Französischem übersetzt von Oscar Schwarz. (Grimm Gusztáv. 8r. 334 l. ára 1 frt 80 kr.)

Ács Benjamin. Malá zlatá koruna, tojest: modliaca a piesňová kniha etc. — (Rózsa Kálmán és neje. — 8r. 266 l. ára?)

Bežo Ján. Šlabikár a prvá čítanka pre školy evanj. a. v. IV. vydanie. (Szenicz. Bezso János. 8r. 66 l. ára 20 kr.)

Bežo Ján. Druhá čítanka a mluvnica pre evanjelické a. v. školy. — V. vydanie. — (Szenicz. Bezso János. 8r. 180 l. ára?)

Bežo Ján. Obrázkový šlabikár a prvá čítanka pre školy evanjelické a. v. — VI. vydanie. (Szenicz. Bezso János. 8r. 64 l. ára?)

Dobar Dan, ili: moliive i pjesme za porabu krstjano-katolikah sa molitvami na čast neoskvrnjenoga začetja bl. djeve Marije etc. (Rózsa Kálmán és neje. — 8r. 267 l. ára?)

Dobšinský Pavol. Prostonárodné Slovenské povesti. Sosit 2. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8r. 96 l. ára 30 kr.)

Francisci Ján. Slovenský národný zábavník. Sv. VIII. Básne a životopis Jána Kalinčáka. (Turócz-Szent-Mártoni részvénynyomda. 8r. 72 l. ára 20 kr.)

Holuby Joz. Lud. Veršíky které při posvěcení vnovévystavené a.-ev. školy a fary Trenčanské dne 28. septembra 1889. (Trencsén. Skarnitzl F. H. nyomdája. 8r. 17 l. ára?)

Hurban Miloslav J. Olejkár. Román z počiatku XIV. stolia. II. vydanie usporiadal Vajansky. — (Turócz-Szent-Márton. Moskóci Fr. 8r. 112 l. ára ?)

(**Kazen** cirkewni.) (Rózsahegy. Salva Károly nyomdája. 8r. 7 l. ára ?)

Kompánek Jozef. Pútnická cesta do Rima z príležitosti 50-ročného kňazského jubileuma pápeža Leva XIII. r. 1887. etc. (Turócz-Szent-Mártoni részvénynyomda. 8r. 662 l. ára ?)

Kosztka Mihály a Orbók Mór. Zemepis trenčianskej stolice pre IV. triedu elem. ľudových škôl. — (Pozsony. Szerzők. 8r. 69 l. ára 25 kr.)

Kronyka, Mrawná, o sedmi mudrcích, aneb: wítězství ctností. (Szakolcza. — Skarnitzl József. 8r. 112 l. ára ?)

Luther Martin. Malý katechismus vydal Ján Bežo. (Szenicz. Bežo János. 8r. 48 l. ára ?)

Majstrow, Sedem múdrich. etc. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. — 8r. 139 l. 22 képpel, ára ?)

Mally Ján. Kážeň, ktorú pri posviacaní starobylého obnoveného kostola v Sv. Benediku nad Hronom dňa 29. Septembra 1889. (Szakolcza. A «Kazatel» kiadása. 8r. 8 l. ára ?)

Memorandum posledných 20 rokov zo života cirkve evanj. a v. artikulárnej Hybskej tlačou vydané na základe uzavretia celocirkevného konventu vydržíavaného dňa 10. februára 1889. — (Rózsahegy. Salva Károly nyomdája. 8r. 8 l. ára ?)

Naković Mihovil. Zlatna koruna bl. d. Marije. (Sopron. Kenyeres Károly. 8r. 456 l. ára ?)

Nariadenie pre baby o tom ako treba postupovať, aby postelkyne neupadly do horúčky (do zimnice). (Egyetemi nyomda. 8r. 6 l. ára 5 kr.)

Osvald Fr. Richard. Živý ruženec. Na česť matky bo žej panny Marie a k spaseniu weriacich. Vydanie 4. (Szakolcza. Skarnitzl József. 8r. 80 l. ára 10 kr.)

Pokladnica, Vlastenská. Vydáva uhorský vzeláváci spolok v Prešporku. II. svázok. (Pozsony. Stampfel, Eder és társa. — 8r. — 93 l. ára ?)

Rimavsky Janko. Iskry zo zaviatej pahräby. (Turócz-Szent-Mártoni részvénynyomda. 8r. 84 l. ára ?)

Sasinek Fr. V. Výklad čítaní (epištól) a ewanjelií na všetky dni štyricat dennieho pôstu. Vydal Fr. Richard Osvald. (Szakolcza. — «Kazatel» kiadása. 8r. 182 l. ára ?)

Sbierka krajinských zákonov na rok 1889. Vydaná uhor. kr ministerstvom vñutra. — I—III svázok. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. — 8r. 401 l. ára 1 frt 80 kr.)

Schwarz Emil. Ako je možno pri prednáške každého učebného predmetu náboženstvo a mravy k platnosti priviesť? Dľa pôvodiny maďarskej. (Szakolcza. Škarniczl József nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Školník, Prostonárodný ewanjelický. IV. vydanie. Vydal zvolenský seniorát. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8r. 315 l. ára ?)

Strakovič Jozef Fraňo. Dačo zo života. II. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8r. 49—112 l. ára ?)

Tolstoj L. N. Rozprávky. Prekladá Jozef Škultéty. Sosit 2. (Turócz-Szent-Mártoni részvénytömöda. 8r. 49—100 l. ára 10 kr.)

Účty seniorátu evanj. a. v. nitranského, a sice pokladnice seniorální, vdovsko-sirotského ústavu kněžského i učitelského a seniorální podporovny z roku 1888. Sestavil Pavel Sloboda. (Szenicz. Nyitrai esperesség. 8r. 32 l. ára ?)

Vansovej T. Sirota Podhradských. Román. (Rózsahegy. Salva Károly nyomdája. 8r. 293 l. ára ?)

Z—ý Anzelm. Veršíky k malému katechismu pre katolícké dietky. — Miesto rukopisu posielala svojim priaznivcom kňazom-katechetom Fr. Richard Osvald. (Szakolcza. «Kazatel». 8r. 38 l. ára ?)

Zápisnica seniorálneho konventu liptovského dňa 28. januára 1889. Lipt. Sv. Mikuláší vydržiavaného. (Rózsahegy. Salva Károly nyomdája. 2r. 5 l. ára ?)

Zápisnica preddunajského dištriktálneho evanj. a. v. konventu odbývaného dňa 21. a 22. augusta 1889. v Prešporku. (Szakolcza. Dunáninneni á. e. h. egyházkerület. — 2r. 23 l. ára ?)

Zigmundík Ján. Škola reči slovenskej. dľa «Deutsche Sprachschule in Übungsbeispielen von Baron, Junghanns und Schindler in Dresden». — II. vydanie. I. sošit. (Magyar-Szakolcza. Skarnitzl József nyomdája. — 8r. 40 l. ára ?)

Zigmundík Ján. Škola reči slovenskej. II. vydanie. II. sošit, dľa «Deutsche Sprachschule in Übungsbeispielen von Baron, Junghanns u. Schindler». (Pre 4—6 ročník; i pre opakovacie školy.) (Szakolcza. Skarnitzl József. 8r. 88 l. ára ?)

Biblioteka, Pozorišna. Nakladna štamparija u Velikoj-Kikindi. Sveska 1—12) (L. Kovacs Pal, Koczebu, Schreder Arnold, Schiglevi, Žirardenova Emilija, Sigligeti, Severini, Childek Leo, Treptov Karl, Tichonov Vlad, Gneditsch).

Borboški Božidar. Svileni rubacz. — Nagragyeno od «Maticze Srpske» iz fonda Jovana Pl. Nake sa 100 for. — (Nagy-Kikinda. Kiadói nyomda. 8r. 70 l. ára ?)

Childek Leo. Ona je darovita. S nemačkog preveo Milan Petrovits. (Pozorišna biblioteka 9. Nagykikindai kiadói nyomda. 8r. 30 l. ára 20 kr.)

Dival Alexander. Josif u Misiru. Muzikalna drama. Musika od Mechila. S nemačkog preveo Jovan Grčić. (Ujvidék. Pajevics Arzén. 8r. 51 l. ára 20 kr.)

Gniedič P. P. Ženja S ruskog preveo Milan Petrovits. (Pozorišna biblioteka Sv. 12. Nagykikinda. Kiadói nyomda. 8r. 19 l. ára 20 kr.)

Gojkovits Živko. O preustrojtstvu privatnog kredita etc. (Ujvidék. Pajevits Arzén nyomdája. 8r. 207 l. ára 2 frt 50 kr.)

Koczebu A. Ljubomorna žena. Preveo Ivan Martinovits. (Pozorišna biblioteka 2. Nagykikindai kiadói nyomda 8r. 39 l. ára 20 kr.)

Kovacs Pal. Klin klinom. S magyarszokog preveo Milan Petrovits. (Pozorišna biblioteka 1. Nagykikindai kiadói nyomda. 8r. 23 l. ára 20 kr.)

Lotić Ljubomir. Dobri i nevaljali sinovi. Slika iz narodnog života.

Za pouku srpskim roditeljima. Preštampano iz «Sadašnjosti» (Nagykikindai kiadói nyomda. 8r. 58 l. ára 20 kr.)

Miletič Svetozár. Zemljopis za četvrti razred narodne škole. 4. izdanje. (Zombor. Karakasevitsch Milivoj könyvkereskedése. 8r. 54 l. ára 35 kr.)

Naredba za babcice u predmetu kako se ima postupati, da bi se porodijska groznica predupredila. (Egyetemi nyomda. 8r. 7 l. ára 5 kr.)

Nenadovits Ljub. P. O. Crnogorczima pisma sa Czetinja 1878. godine. (Újvidék. Pajevits nyomdája 8r. 315 l. ára 70 kr.)

Nenadovits Ljubomir P. Knjige. III—IV sveska. II. izdanje. (Újvidék. Pajevits nyomdája. 8r. 114, 205 l. ára 80 kr.)

Pajevits A. Mala spomenica (Újvidék. Pajevits A. 8r. 168 l. ára 50 kr.)

Pismo, Sveto. Novi zavjet gospoda našega Jsukrsta. (Brit és külf. bibliatársulat. 8r. 402, 106 kéthasábos l. ára ?)

Polit-Desancsits Mich. Uspomene iz godine 1848—1849. Preštampano iz «Branika» za godinu 1889. (Újvidék. Pajevits Arzen nyomdája 8r. 95 l. ára 30 kr.)

Schiglevi W. R. Za csašiczu. S ruszkog preveo Milan Petrovits. (Pozorišna biblioteka 4. Nagyikindai kiadói nyomda. 8r. 30 l. ára 20 kr.)

Schreder Arnold. Zaboravljen štit od kiše. Lažov i Lažity. Preveo Milan Petrovits. (Pozorišna biblioteka 3. 6. Nagyikindai kiadói nyomda. 8r. 22, 29 l. 20, ára 20 kr.)

Služba svetom velikomučeniku knez-Lazaru czaru i samodrščzu srpske zemlje. (Újvidék. Pajevits nyomdája. 8r. 40 l. ára 20 kr.)

Spomen petstogodišnjeg vilov-Dana. (Újvidék. Pajevits nyomdája. 8r. 12 l. ára ?)

Štyepanov A. Ustanak kolašinskih srba pod predvogenjem kalugyera Dožitya. (Újvidék. Pajevits A. nyomdája 8r. 40 l. ára ?)

Szeverini N. Poznali sze-Komedija u jednom csinu. S ruszkog preveo Milan Petrovits. (Pozorišna biblioteka 8. Nagyikindai kiadói nyomda. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Szigligeti E. Ženska Vlada. Veszela igrautri čina. S magyarszkog preves Ljubomir Lotits. (Pozorišna biblioteka 7. Nagyikindai kiadói nyomda. 8r. 69 l. ára 20 kr.)

Tarifa, Sveobća carinska, austro-ugarskoga carinskoga područja. (Magyar k. államnyomda 8r. 86 l. ára ?)

Tichonov Vlad. Sve sestricze mintyušicze. S ruszkog preveo Milan Petrovits. (Pozorišna biblioteka 11. Nagyikindai kiadói nyomda 8r. 56 l. ára 20 kr.)

Treptov Karl. Njegova pesma. S nemačkog preveo Ivan Martinovitsch. (Pozorišna biblioteka 10. Nagyikindai kiadói nyomda 8r. 23 l. ára 20 kr.)

Uputstvo za članove zanat lijsk ogzboru u Velikoj-Kikindi. (Nagyikindai kiadói nyomda. 8r. 31 l. ára ?)

Vujić V. Klasična nastava. Prestampano iz programa srpske velike gimnasije Karlovačke za god. 1888—9. (Újvidék. Pajevics nyomdája. 8r. 37 l. ára ?)

Žirarden Emilija. Sztrach od Radoszti. S nemacski prerade Hajn-

riha Laube. Preveo Milan Petrovits. (Pozorišna biblioteka 5. Nagyikindai kiadói nyomda. 8r. 38 l. ára 20 kr.)

Živanović Jovan. Srpska Syntaksa. Svojim učeniczima (Újvidék. Pa-jevics könyvnyomdája. 8r. 96 l. ára 50 kr.)

Naredba za babice u predmetu kako se ima postupati, da bi se groznica kod porodiljah prepriečila. (Egyetemi nyomda. 8r. 7 l. ára 5 kr.)

Naredba. Kojom se uređuju poslovi i djelokrug kr. ug. poštanske štedionice i njezinih posredujućik uredah u pogledu cheque i clearing-prometa. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 29 l. ára ?)

Naputak, Prometni, za pratioce vlakova. 1882. Kraljevsko ugarske državne željeznice. Br. 27. (Légrády testvérek. 8r. 116 l. ára ?)

Sbornik ugarsko-hrvatskih skupnih zakonah. Godina 1889. Broj 1—29. (Magyar kir. államnyomda. 4r. 214 l. ára ?)

Nakazi dla babi (akušeroki) o tomi, kaki nužno postupovati, čtobi otvratiti pojabljenje roditeljnihoi lichoradki (propasnici), (Egyetemi nyomda 8r. 7 l. 5 kr.)

Abecedariu pentru scólele confesionale gr. catolice din dieces'a gherlei. Editiunea VI. (Szamosújvár. Egyházmegyei nyomda. 8r. 87 l. ára 20 kr.)

Alexi Joan. Invetiatura crestinésca seau catechismu micu pentru tinerimea grecocatolica. Editiunea a IX. (Szamosújvár. Egyházmegyei nyomda. 8r. 32 l. ára 10 kr.)

Analele fundatiunei lui Gozsdu pe anul 1888/89. Fasciculul X. (Gozsdu-alapítvány. 4r. 45 l. ára ?)

Anecdote. (Szamosújvár «Aurora»nyomda. 8r. 112 l. ára ?)

Ardeleanu Ioanu Josifú. Eticheta. Studiü socialü prelucratu dupre autorü strâini. (Arad. Egyházm. nyomda. 8r. 94 l. ára ?)

Barac J. Ceü trei frañi gheboşü saü trei bărbai şi o muiere. (Brassó. Ciurku Miklós. 8r. 32 l. ára ?)

Barcianu Jon Valeriu. Viéti'a lu Marcu Tulliu Cicero. (Temesvári részvénytynyomda. 8r. 91 l. ára ?)

Baritü Georgie. Istori'a Transilvaniei pre doue sute de ani din urma. Volumu I. (Nagyszeben. Szerző. 8r. XX, 774 l. ára 4 frt 50 kr.)

Biografi'a lui Constantinu Morariu Andrieviceiu. (Szamosújvár. «Aurora»-nyomda. 8r. 43 l. ára ?)

Borgovan V. Gr. Indreptar teoretic şi practic pentru aritmetica din scoala poporală. (Balázsfalvi érseki papnevelde nyomdája. 8r. 382 l. ára 1 frt 80 kr.)

Borgovanu V. Gr. Biografi'a canonicului Ioanu Fekete Negrutiu. Editur'a «cancelariei Negrutiu». (Szamosújvár. «Aurora»-nyomda. 8r. 75 l. ára ?)

Bota Joan. Andrei cel răstăfat. Istorióra instructiva. (Brassó. Ciurku Miklós. 8r. 66 l. ára 15 kr.)

Budu Titu. Ritualu pentru scólele poporale. (Szamosújvár. Egyházmegyei nyomda. 8r. 55 l. ára 20 kr.)

Carte. A doua, de cetire, pentru copii şi copilele din anul al 2-lea de şcolă etc. (Brassó. Ciurku Miklós. 8r. 109 l. ára ?)

Cinstitul paraclis al prea s finteî născătoareî de dumnezeu. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. 16 l. ára 10 kr.)

Collectiunea legilor din anul 1889. Edițiunea ministeriului reg. ung. de interne. Fasciclu I—III. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 428 l. ára 1 frt 80 kr.)

Istori'a biblica a testamentului non pentru scóelele poporali gr.-cat. Edițiunea II. (Szamosújvár. Egyházmegyei nyomda. 8r. 112 l. ára 30 kr.)

Kakujay Carol. Legendarü la propunerea intuitivă a limbei magiare in scóelele poporale române din Ungaria. Editia 2a Partea I—II. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8r. 45 l. ára 20 kr.)

Kotzebue A. Prin mórte la victoria. Comedia. Localisata de Irin'a Sonea n. Bogdanu. (Szamosújvár. «Aurora»-nyomda. 8r. 36 l. ára 15 kr.)

Kotzebue A. Prob'a de focu. Comedia. Localisata de Irin'a Sonea n. Bogdanu. (Szamosújvár. «Aurora»-nyomda. 8r. 36 l. ára ?)

Leonat și Dorofata. Dialog între bețivul din Longobarda și muierea lui. In versuri. (Nagyszebeni részvénytársaság. 8r. 36 l. ára 14 kr.)

Maior George. Rentabilitatea economiei de vite în exploatațiunea mare. (Bukarest. Szerző. 8r. 60 l. ára 40 kr.)

Miloia Achim. Ilustrațiunî subterane, studiu din sciințele naturale. (Brassó, Alexi nyomdája. 8r. 33 l. ára ?)

Minunile, Din, cele maî pre sus de fire ale maîceî domnului pururea fecióreî Marieî etc. (Brassó. Ciurcu Miklós. 8r. 61 l. ára ?)

Ordinatiune pe seama mósieiilor in obiectul procedurii urmande spre scopul impiedecarii a ferbintiei, din patul de nascere. (Egyetemi nyomda. 8r. 7 l. ára 5 kr.)

Pentecostariu micu care cuprinde cântările domnedieesci dela dominec'a Pasciloru pâna. In Domine'ca toturoru sântiloru. Edițiunea a III. (Balázsfalva. Érseki papnövelde nyomdája. 8r. 184 l. ára ?)

Pilîia Nicolau. Gramatica limbei româna pentru scóelele secundare. Edițiunea II. (Brassó. Alexi. 8r. 178 l. ára ?)

Sipos Petru. Metodica scólei poporale. II. (Arad. Egyházm. nyomda. 8r. 161 l. ára 1 frt.)

Planu de invetiamentu pentru scóelele poporale de religiunea gr. catolica din archidiececs'a de Alb'a-Jul'i'a si Fogarasu 1879. (Balázsfalvi görög kath. papnevelde nyomdája. 8r. 35 l. ára ?)

Popea Joan. Religiunea creștină pentru scóelele elementare de ambe secse. Ed. VI. (Brassó. Ciurcu Miklós. 8r. 39 l. ára 12 kr.)

Popu Joanu Reteganulu. Cursu practicu despre cultivarea pomiloru si a fragariloru lucratu dupa a lui Paulu Gönczy, pentru invetiatori. (Arad. Egyházmegyei nyomda. 8r. 128 l. ára 30 kr.)

Popü Stefanü. Carte de cetire pentru scóelele primare romane. Ediț. IV. (Balázsfalva. Görög kath. papneveldei nyomda. 8r. 200 l. ára 45 kr.)

Procesul de presă alui Parteniu Cosma contra Septimiu Albini pertractat naintea Curții cu jurati din Cluș la 27. Martiu n. 1889. (Nagyszeben. Érseki nyomda 8r. 190 l. ára ?)

Puscariu Ilarion. Documente pentru limbă și istoriă. Tomul I. (Nagyszebeni román érseki könyvnyomda. 8r. 397 l. ára 2 frt 50 kr.)

Rovinaru C. Z. Paulin'a. Influența mândriei. Novela. Editiunea «Amicului Familiei.» (Szamosújvár. «Aurora» nyomda 8r. 103 l. ára 30 kr.)

Sima Gr. al lui Jón. Ardeleanul glumet, sau 101 de anecdote populare etc. (Nagyszeben. Krafft Vilmos nyomdája. 8r. 108 l. ára 50 kr.)

Suciu Lucreția. Versuri. (Nagyszebeni részvénytomo. 8r. 67 l. ára ?)

Szmigelski Victoru. Introducerea în sant'a scriptura a vechiului și noului testamentu. Partea II. (Balázsfalvi érseki papnevelde nyomdája. 8r. 108 l. ára ?)

Vuia G. Nașa trina. Operetă comică. (Nagyszebeni részvénytomo. 8r. 38 l. ára ?)

Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum in usum Scholarum edita, curante Aemilio Thewrewk de Ponor. C Sallusti Crispi. Bellum Catilinae et Bellum Jugurthinum. Edidit Gulielmus Pecz. (Lampel Robert. 8r. 120 l. ára 40 kr.)

Catalogus librorum manuscriptorum bibliothecae universitatis r. scientiarum Budapestinensis. Pars I. (Egyetemi nyomda 8r. 303 l. ára ?)

Daday Eugenius de Décs. Myriopoda regni Hungariae E commissione regiae societatis Hungaricae scientiarum naturalium. Cum tribus tabulis. (Kilian Frigyes. 4r. 126 l. ára 2 frt 50 kr.)

Dankó Josephus, alloquium quo die 24. Decembris 1888. Carolum Buhla el. episcopum arbensem cum is munus praepositi majoris M. e. S. adiret. (Esztergom. Laiszky János nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Monumenta vaticana Hungariae. Series I. Tomus IV. Bullae Bonifacii IX. p. m. Pars altera. 1396—1404. (Franklin-társulat nyomdája. 4r. 653 l. ára ?)

Necrologium sacerdotum archidioecesis Strigoniensis ab a. 1737—1889. (Esztergom. Herczegprimás Simor János. 4r. 179, XXV l. ára ?)

Némethy Geyza. P. Vergilii Maronis Aeneis. (Lampel R. 8r. 306 l. ára 80 kr.)

Némethy Geyza. Questiones de Firmico Materno astrologo. (Lampel R. 8r. 33 l. ára 30 kr.)

Rannusius Dominicus Crispus. Sermo de ascensione habitus coram Wladislao II. rege Hungariae. E codice bibliothecae caesariae Costantinopolitanae edidit et praefatione illustravit Joannes Csontos. Különlenyomat a Magyar Könyvszemléből. (Hornýánszky Victor nyomdája. 8r. 25 l. ára ?)

Roskovány Augustinus. Supplementa ad collectiones monumentorum et literaturae de matrimonio in ecclesia catholica potestati ecclesiasticae subiecto; independentia potestatis ecclesiasticae ab imperio civili etc. Tomus V—VI. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8r. XLVI, 511, LXV, 546 l. ára ?)

Sexti Pompei Festi De verborum significato quae supersunt cum Pauli epitome. Edidit Aemilius Thewrewk de Ponor. Pars I. (Magyar Akadémia 8r. 631 l. ára 3 frt 80 kr.)

Simsay Ludovicus. De tropis et figuris apud Terentium dissertatio inauguralis in universitate claudiopolitana a. 1889. (Kolozsvár. Gámán János nyomdája. 8r. 64 l. ára ?)

Supplementum analectorum terrae Scepusiensis. Pars II. collegit Michael Schmauk. 1806. (Szepesváralja. Püspöki nyomda. 8r. XXXI, 547 l. ára ?)

Almanacco e guida schematica di Fiume per l'anno 1889. compilata da Michelangelo Polonio-Balbi. (Fiume. Szerző. 8r. 216 l. ára 1 frt 50 kr.)

Estratto della regola postali e telegrafiche. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 24 l. ára ?)

L'impiego terapeutico dei purganti salini e l'acqua di Hunyadi János. (Saxlehner András. 8r. 54 l. ára ?)

Ordinanza per le levatrici riguardo al procedimento che va osservato per impedire la febbre puerperale. (Egyetemi nyomda 8r. 7 l. ára 5 kr.)

Raccolta ufficiale delle leggi del regno anno 1889. Edizione del ministero dell' interno. Fascicolo I—III. (Pesti könyvnyomda-részvénytársulat. 8r. 430 l. ára 1 frt 80 kr.)

Schittar Mario. Il bastardo di Hunyad ovvero la vergine liburna. Dramma storico. (Fiume. Battara P. nyomdája. 8r. 69 l. ára ?)

Budapest d'aujourd'hui. A mai Budapest. Das heutige Budapest. (A «Budapesti látogatók lapja» tulajdona. 8r. 28, 34, 33 l. ára ?)

Kőrösi Joseph. Bulletin annuel des finances des grandes villes. VIII. année. 1884. (Grill Károly. 8r. XII, 49 l. ára 1 frt.)

Rapport, Vingt et unième, du home Suisse pour les gouvernantes et les bonnes a Vienne et sixième rapport du home Suisse de Budapest. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Rodiczky Eugène. Étude sur le mouton de Frise. (Kassa. Koczányi és Vitéz. 8r. 24 l. ára 40 kr.)

Abonar ben Ner. Taudoh Bejiszróel al dabar Hafrank-Kaffe. (Burián Mór nyomdája. 8r. 64, XXXII l. ára ?)

Brunner Samuel. Szeder hagadah sel peszah. Traduction française. (Pozsony. 8r. 63 l. ára ?)

Kégl Sándor. Kamál Al-Din Damiri Haját alhajwân. (Az állatok élete.) (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 35 l. ára ?)

Madarassy Pál. Flolemlil poedotas nugänik. (Magyar kir. államnyomda. 8r. 24 l. ára ?)

HAZÁNKAT ÉRDEKLŐ KÜLFÖLDI IRODALOM.

Graf Andrassy Julius. Die Einheit der österreichisch-ungarischen Armee. Rede über die Wehrgesetz-Vorlage im Ausschusse des ungarischen Magnatenhauses am 5. April 1889. (Bécs. Manz-féle könyvkereskedés. 8r. 46 l. ára 40 kr.)

Armee-Kalender, illustrirter österreichisch-ungarischer, für das Jahr 1889. Herausgegeben von der Redaction der «Armee- und Marine-Zeitung». (Bécs. Seidel L. W. és fia. 8r. 318 l. ára 1 frt 50 kr.)

Bank- und Börsekalender, Oesterreichisch-ungarischer. Jahrbuch für Bank-, Assecuranz-, Eisenbahn- und Industriewesen für 1889. XVII. Jahrg.

Herausg. von I. B. Krall. Taschenformat. (Bécs. Perles Mór. 8r. 270 l. és napló, ára 1 frt 60 kr.)

Baukalender, Oesterreichisch-ungarischer, für das Jahr 1889. Bearbeitet unter Mitwirkung von Fachgenossen von der Redaction des «Bautechnikers» vormals von M. Kulka. VIII. Jahrgang. Taschenformat. (Bécs. Perles Mór. 8r. 286 l. ára 1 frt 70 kr.)

Beliczay Julius. Eine biografische Skizze von A. J. (Karlsbad. Jakob Hermann. 8r. 22 l. ára ?)

Birnbaum Gustav. Der Vereinspräses. Lustspiel. (Bécs. Löwit R. 8r. 94 l. ára ?)

Bod Petrus. Historia hungarorum ecclesiastica inde ab exordio novi testamenti ad nostra usque tempora. Edidit Rauwenhoff adjuvante Car. Szalay. Tomus III. Lib. 4. Praefatus est Prins. (Leyden. Brill társai. 8r. 246 l. ára 6 forint.)

Brachelli H. F. Statistische Skizze der österreichisch-ungarischen Monarchie nebst Bosnien und der Herzegovina und Lichtenstein. 12. Auflage. (Lipce. Hinrich-féle könyvkereskedés. 8r. 60 l. ára 1.50 márka.)

Curiosa, Deutsche, aus dem 17. und 18. Jahrhundert in wortgetreuen Neudrucken. (Köln am Rhein. 1780. Franz Teubner. 8r. 20, 15, 14, 13, 8, 15, 16, 10, 8, 15, 24, 12, 12, 14, 13, 23 l. ára ?)

Eisenbahnkalender für Oesterreich-Ungarn 1889. XII. Jahrgang. Taschenformat. (Bécs. Perles Mór. 250 l. és napló, ára 1 frt 20 kr.)

Extilkalender, Oesterreichisch-ungarischer. Taschenbuch für Spinnerei, Weberei, Wirkerei, Färberei, Bleicherei, Appretur, Druckerei etc. Herausg. von der Redaction von Pappenheim's «Textil-Industrie». IV. Jahrg. 1889. Taschenformat. (Bécs. Perles Mór. 176 l. ára 1 frt 60 kr.)

Fischer Alexander. Petőfi's Leben und Werke. Eingeführt von Maurus Jókai. (Lipce. Friedrich Wilhelm. 8r. 628 l. ára 6 frt 20 kr.)

Handbuch des allerhöchsten Hofes und des Hofstaates Seiner k. und k. Apostolischen Majestät für das Jahr 1889. (Bécs. Cs. kir. udvari és államnyomda. N. 8r. XVI, 367 l. ára 2 frt.)

Hausfrauenkalender, österreichisch-ungarischer, für alle Stände, auf das Jahr 1889. (Bécs. Dittmarsch-kiadóhivatala. 8r. 120 l. ára 50 kr.)

Heereskalender, Oesterreichisch ungarischer, für k. k. Unterofficiere, für 1889. Mit einer Karte. (Bécs. Osztrák-magyar hadsereg lapkiadó-hivatala. 16r. 311 l. ára 1 frt 50 kr.)

Heereskalender für die k. k. Gendarmerie der im Reichsrathe vertretenen Länder Bosnien und Herzegowina pro 1889. Mit einer Karte. (Bécs. «Osztrák-magyar hadsereg lapkiadó-hivatala». 16r. 311 l. ára 1 frt 50 kr.)

Heksch, Alex. F. Illustrierter Führer durch die Karpathen (Waagthal und Hohe Tátra.) und die oberungarischen Badeorte. Mit einem Anhang: Krakau und Umgebung. (Bécs. Hartleben A. 8r. XXXVII, 142 l. ára 2 frt.)

Hevesi Ludwig. Buch der Laune. Neue Geschichten. (Stuttgart. Bonz Adolf és társa. 8r. 381 l. ára 4 márka.)

Hirsch Heinrich. Ueberseeische Colonisation durch Oesterreich-Ungarn mit handelsstatistischen und handelspolitischen Anhängen. (Bécs. Hölzel Ede. 8r. XII, 75 l. ára 50 kr.)

Hof- und Staatshandbuch der österr.-ungar. Monarchie für 1889. (Bécs. Cs. kir. udvari és államnyomda. N. 8r. XXII, 1391 l. ára 5 frt.)

Huber Alfons. Die Erwerbung Siebenbürgens durch König Ferdinand I. im Jahre 1551 und Bruder Georgs Ende. (Bécs. Holzhausen Adolf nyomdája. 8r. 65 l. ára 60 kr.)

Jahresbericht, Fünfter (1886) des Comités für ornithologische Beobachtungsstationen in Oesterreich-Ungarn. Redig. von Ritter V. v. Tschusi zu Schmidhoffen u. K. v. Della-Tore. Herausgegeben unter dem Protectorate Sr. k. k. Hoheit des durchlauchtigsten Kronprinzen Rudolf, vom permanenten internationalen ornithologischen Comité Dr. R. Blasius und Dr. G. v. Heyek. (Bécs. Gerold Károly fia 8r. XI, 346 l. ára 2 frt.)

Jahresberichte der k. k. österr.-ungar. Consulatsbehörden. Zusammengestellt vom statist. Departement im k. k. Handelsbauministerium. XVII. Jahrg. (Bécs. Cs. kir. udvari és államnyomda. N. 8r. 84 l. [7 iv] ára ívenkint 15 kr.)

«Jann's» Unterofficiers-Taschenkalender für das österreichisch-ungarische Heer. 1889. (Bécs. Seidel L. W. és fia. 16r. 152 l. jegyzékkel, ára 70 kr.)

Jókai Maurus. Das todte Herz. Sage, Roman und Wirklichkeit. Deutsch von Ludwig Rotter. (Bécs. Breitenstein M. 8r. 152 l. ára 1 frt 20 kr.)

Jókai Maurus. Nach dem Tode gerächt. Erzählung. (Berlin. Janke Ottó. 8r. 136 l. ára 1 márka.)

Jókai Maurus. Oceanien. Die Geschichte eines untergegangenen Welttheiles. (Berlin. Janke Ottó. 8r. 128 l. ára 0.50 márka.)

Jókai Maurus. Was ein Weib vermag. Roman. In deutscher Bearbeitung von Ludwig Wechsler. (Berlin. Janke Ottó. 8r. 284 l. ára 2 márka.)

Jókai Maurus. Ein genialer Narr. — Ein moderner Cagliostro. Roman. Autorisirte deutsche Bearbeitung von Ludwig Wechsler. (Berlin. Janke Ottó. 8r. 144, 140 l. ára 2 márka.)

Jókaj M. Złote czasy Siedmiogrodu. Powieść historyczna 2ty. (Lemberg. Gubrynowicz & Schmidt. 8r. 216 l. ára a két kötetnek 3 frt 40 kr.)

Kalender für den katholischen Clerus Oesterreich-Ungarns, Fromme's. 1889. 11. Jahrgang. Redigirt von Berthold A. Egger. Zwei Theile. (Bécs. Fromme Károly. N. 16r. VIII, 264, 172 l. ára 2 frt.)

Kalender, Fromme's montanistischer, für Oesterreich-Ungarn. 1889. 13. Jahrgang. Redigirt von Hans Freiherr Jüptner v. Johnstorff. (Bécs. Fromme Károly. 16r. VI, 242 l. ára 1 frt 60 kr.)

Konta Ignatz. Eisenbahnjahrbuch der österr.-ungarischen Monarchie 9. Jahrg. (Bécs. Spielhagen & Schurich. N. 8r. 272 l. ára 5 frt.)

Könnye Ferdinand. Deutsch-Ungarisches und Ungarisch-Deutsches Taschenwörterbuch für den Schul- und Privat-Gebrauch. (Bécs. Deubler József. 16r. III, 323 l. ára 90 kr.)

Kraushaar Aleks. Czary na dworze Batorego Kartka z dziejów mistycyzmu w XVI zwieku jako przyczynek do charakterystiki króla Stefana. (Krakau. G. Gebethner & Comp. 8r. 293 l. ára 2 frt.)

Kriegsherr, Unser allerhöchster. Festschrift zur Feier des vierzigjährigen Regierungs-Jubilaeums Seiner Majestät des Kaisers und Königs Franz Joseph I. (Bécs. Hölzel Eduard. 8r. 52 l. ára 18 kr.)

Laska Fr. B. Die Jagdzustände des Occupations-Gebietes. (Klagenfurt. Leon János. 8r. 48 l. ára 40 kr.)

Lotz Walther Die Währungsfrage in Oesterreich-Ungarn und ihre wirthschaftliche und politische Bedeutung. Sonderabdruck aus Schmollers Jahrbuch für Gesetzgebung etc. Jahrgang XIII. Heft 4. (Lipscse. Dunker és Humblot. 8r. 43 l. ára 1 márka.)

Morgan Camillo. Totis und sein Theater. (Bécs. Szelinski György. 8r. 14 l. ára 30 kr.)

Mühlen-Kalender, österreichisch-ungarischer illustrirter. Jahrbuch für Müller, Bäcker, Getreidehändler etc. 12. Jahrgang. 1889. Bearbeitet von der Redaction von Pappenheim's «Oesterreichisch-ungarische Müllerzeitung». (Bécs. Perles Mór. N. 16r. VI, 192 l. naplóval, ára 1 frt 60 kr.)

Ortvay Theodor. Durchbohrung und Bohreröffnung an alten Steinwerkzeugen. Vortrag am Congresse der deutschen und Wiener anthropologischen Gesellschaft am 6. August 1889. in Wien. Separatabdr. a. d. Correspondenzblatt der deutschen anthrop. Gesellschaft. (München. 4r. 121—128 l. ára ?)

Pacher Alwil. Kritische Studien auf dem Gebiete der Stromregulirung. Normalbreite Inundationsgebiet und Schutzdämme. Wien und Budapest als Donaustädte. (Separatabdruck aus dem «Danubius». Bécs. Spielhagen & Schurich. 8r. 30 l. ára 50 kr.)

Pjesne, Narodne, muhamedovaca u Bosni i Hercegovini. Sabrao Kosta Hörmann. (Sarajevo. Államnyomda. 8r. 652 l. ára ?)

Preisverzeichniss der in der österreichisch-ungarischen Monarchie und im Auslande erscheinenden Zeitungen und periodischen Druckschriften für das Jahr 1890. Bearbeitet von der k. k. Postamts-Zeitungs-Expedition I. in Wien. (Bécs. Waldheim R. 8r. 191 l. ára 50 kr.)

Rudolf Kronprinz von Oesterreich-Ungarn, als Forscher und Waidmann. Gedenkblätter. (Bécs. Perles Mór. N. 8r. 80 l. ára 1 frt 50 kr.)

Salgó I. Compendium der Psychiatrie für Aerzte und Studierende. II. Auflage von I. Weiss' Compendium. (Bécs. Bermann és Altmann. 8r. 435 l. ára 4 frt 50 kr.)

Sanitäts-Bericht, Statistischer, über die k. k. Kriegsmarine für das Jahr 1887. Im Auftrage des k. k. Reichs-Kriegsministeriums. (Marine-Section) zusammengestellt von Dr. Maxmilian Brillant. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8r. 144 l. ára 2 frt 12 kr.)

Sanuto Marino. Diarii. Edizione del r. deputazione Veneta di storia patria. Fascicolo 112—119. 24—26 köt. (Velence. Visentini testvérek. 4r. 480, 836, 630 l. egy füzet ára 5 lira.)

Schematismus der k. k. Landwehr und der k. k. Gendarmerie der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder. Für 1889. (Bécs. Cs. kir. udvari és államnyomda. 8r. IV, 426 l. ára 1 frt 50 kr.)

Schwicker Johann Heinrich. Geschichte der ungarischen Litteratur. (Geschichte der Weltlitteratur in Einzeldarstellungen. Band X. Lipcse. Friedrich Wilhelm. 8r. VIII. 944 l. ára 15 márka.)

Seidlitz Georg. Fauna transsylvanica. Die Käfer Siebenbürgens. III—IV. Lieferung. (Königsberg. Hartung-féle kiadó-nyomda. 8r. XLI—XLVIII, 49—128, 241—544 l. ára 3 márka.)

Špaček C. Vollständiges Stations - Verzeichniss der Eisenbahnen Oesterreich-Ungarns und der ausländischen Anschlussbahnen nebst einem Stations-Register. (Pilsen. Steinhauser Vendel. N. 8r. 47 l. ára 1 frt 20 kr.)

Szendrei Jean. Catalogue de la collection de bagues de mme de Tarnóczy. Avec 300 gravures. (Páris. A. Lévy. 8r. 384 l. ára 6 frank.)

Wehrgesetz. Das neue, für die österreichisch-ungarische Monarchie vom 11. April 1889. Gemeinfasslich erläutert auf Grund aller einschlägigen Gesetze, Vorschriften, Instructionen und Protokolle von R. B. Potier. Mit einem Anhang und einem alphabetischen Register. (Bécs. Hartleben A. 8r. 104 l. ára 30 kr.)

Witt Otto. Reiseskizzen aus den Südkarpathen. (Berlin. Mückenberger Rudolf. 8r. 126 l. 20 képpel, ára 3 márka.)

Wohl Stephanie. Rauschgold, Roman aus der ungarischen Gesellschaft. Von der Verfasserin besorgte deutsche Ausgabe. I—II. Band. (Jéna. Costenoble Hermann. 8r. 351, 327 l. a két kötet ára 10 márka.)

NAPTÁRAK AZ 1889-IK ÉVRE.

A «Budapest» nagy képes naptára 1889. évre. Szerkeszti Gracza György. (Wodianer F. és fiai nyomdája. N. 8r. 98 l. ára 60 kr.)

Állatorvosi zsebnaptár 1889. évre. Szerkesztette Monostori Károly. (Buschmann F. nyomdája. 8-r. 173 l. ára)

Almanach, Magyar tudományos akadémiai, polgári és csillagászati naptárral 1889-re (Akadémia. 8r. 386 l. ára 1 frt.)

Almanach naptárral MDCCCLXXXIX. évre. (Szent-István-társulat. 12r. X és 168 l. ára ?)

A magyar ember naptára 1889. évre. Szerkeszti Kurucz Péter. (Pallas részvény-nyomda. 8r. 64 l. ára 30 kr.)

A magyar nép naptára 1889. évre. Képes kalendarium sokféle hasznos és mulattató olvasmánygyűjteménnyel ellátva Szerkeszti ifj. Tatár Péter. XXXIV. évfolyam. (Franklin-társulat. 8r. 88 l. ára 60 kr.)

A magyar nők naptára 1889. évre. Szerkeszti Beniczky Irma. Huszonegyedik évfolyam. (Franklin-társulat. 8r. 88 l. ára 60 kr.)

A Peleskei nótárius naptára az 1889. esztendőre. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája 8r. 46 l. ára ?)

Az «Athenaeum» nagy képes naptára az 1889. évre. 30-ik évfolyam. (Athenaeum r. társulat. 8r. 360 l. ára 1 frt.)

Az obsitos. Jó kedvű kalendárium az 1889. esztendőre. A magyar nép mulatságára megcselekedte Rokkant Huszár. (Pallas. 4r. 64 és XVI l. ára 30 krajczár.)

Bányászati és kohászati zsebnaptár az 1889. évre. I-ső évfolyam. (Selmeczbánya. Joerges A. özv. és fia. 8r. XXII és 168 l. ára 1 frt 50 kr.)

Blaha Luiza hölgy-naptár 1889. Első évfolyam. (Grill K. K. 8r 32 l. ára 80 kr.)

Borászati naptár 1889. évre. Szerkeszti Nyári Ferencz XVI. évfolyam. (Franklin társulat nyomdája. 8r. 80 l. ára 80 kr.)

Brassói magyar képes naptár az 1889. közönséges évre. (Brassó. Zeidner H. 8r. 176 l. ára 40 kr.)

Bucsánszky Alajos nagy képes naptára az 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 128 l. ára 40 kr.)

Budapest kis képes naptára az 1889. évre. Szerk. Gracza György. VIII. évfolyam. (Lampel R. 8r. 60 l. ára 30 kr.)

Budapest nagy képes naptára az 1889. közönséges évre. Szerk. Gracza György. X. évfolyam. (Lampel R. N. 4r. 98 l. ára 60 kr.)

Családi naptár 1889. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 172 l. ára 80 kr.)

Ellenzéki naptár 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 48 l. ára ?)

Erdészeti zsebnaptár az 1890. évre. Szerkeszti Horváth Sándor. (Az országos erdészeti egyesület. 8r. 364 l. ára ?)

Fali naptár az 1889. évre. (Lampel R. 1 l. ára 20 kr.)

Fali naptár az 1889. közönséges évre. (Mehner V. 1 l. ára 15 kr.)

Falusi gazda naptára 1889. évre. Szerkeszti Sporzon Pál. (Franklin társulat nyomdája. 8r. 94 l. ára ?)

Fővárosi zsebnaptár 1889. Első évfolyam. (Grill K. K. 8r. 78 l. ára 60 kr.)

Gazdák és iparosok naptára 1889. évre. Szerkeszti Németh György. (Fanda József nyomdája. 8r. 116 l. ára ?)

Gazdák zsebnaptára 1889. Szerkeszti Bosányi Endre. XVII. évfolyam. (Légrády testvérek. 8r. 287 l. ára 1 frt 60 kr.)

Gyakorlati mezőgazda zsebnaptára 1889. évre. Szerk. Kovácsy Béla. Első évfolyam. (Kassa. Koczányi és Vitéz. 16r. 192 l. ára 1 frt 50 kr.)

Gyógyszerészek évkönyve. Zsebnaptár az 1889. évre. Szerkeszti Csurgay Kálmán. A «Gyógyszerészi közlöny» kiadása. (Pallas részvénytársaság. 8r. 186 l. ára ?)

Határidő-naptár. Mindennemű hivatalnokok, ügyvédek, orvosok, jegyzők, gazdatisztek, utazók és üzérek számára, 1889-re. (Franklin társulat. K. 8r. 365 l. ára 1 frt 20 kr.)

Házi naptár 1889. Hasznos tudnivalókkal és mulattató tartalommal. Szerkesztette Kazár Emil. Számos képpel. Tizenhatodik évfolyam. (Légrády testvérek. 8r. 161 l. ára 40 kr.)

Honvéd naptár. Az 1889. évre. (Együttal katonai naptár.) A magyar

nép számára. Szerkeszti Áldor Imre. XXII. évfolyam. (Franklin-társulat. 8r. 80 l. ára 60 kr.)

Hölgyek naptára 1889. Szerkeszti Borostyáni Nándor. (Légrády testvérek. 8r. 191 l. ára 1 frt 80 kr.)

Irodai fali naptár 1889. közönséges évre. (Méhner. 1 l. ára 20 kr.)

István bácsi naptára vagyis családos házigazdáknak és gazdasszonyoknak, népnevelőknek, helységi előjáróknak, iparosoknak és földmivelőknek való képes kalendárium 1889. évre. XXXIV. évfolyam. (Franklin-társulat. 8r. 88 l. ára 50 kr.)

Jász-kun képes naptár az 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32 l. ára ?)

Jegyzéknapló ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára. 1889. Szerkeszti Siegmund Vilmos XXV. évfolyam. (Légrády testvérek. 8r. 187 l. ára 1 frt 40 kr.)

Jegyzék-napló mindenki számára 1889. Tizenhetedik évfolyam. (Légrády testvérek. K. 8r. 65 l. és napló, ára 1 frt 20 kr.)

Jegyzéknaptár tanítónők számára az 1888/89. iskolai évre. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 63, 24 l. ára 60 kr.)

Jegyzék-naptár felsőbb tanintézetek tanárai részére. 1889/90. tanév. I. évf. (Kassa. Koczányi és Vitéz. 16r. 24 l. ára 1 frt 20 kr.)

Jogász naptár 1889-re. Ügyvédek, bírák és közjegyzők számára. Szerk. Szántó József. XIII. évf. (Pallas. 16r. 216 l. ára 1 frt 20 kr.)

Katholikus Hungaria naptára 1889. évre. Kiadja a «Katholikus Hungaria» hetilap. (Neumayer Ede nyomdája. 8r. 144 l. ára 70 kr.)

Katholikus naptár 1889. évre a magyar nép számára. XXVIII. évfolyam. (Szent-István társulat. 8r. 74 és LIV l. ára 25 kr.)

Katholikus népnaptár 1889. évre. Szerkeszti Nagy Imre. (Kecskemét. «Pannonia» könyvnyomda. 8r. 58 l. ára ?)

«Képes Családi Lapok» naptára az 1889. évre. (Grünbaum és Steiner. 8r. 144 l. ára 60 kr.)

Képes családi naptár 1889. évre. X. évfolyam. (Mehner Vilmos. 8r. 144 l. ára 60 kr.)

Képes Kossuth-naptár az 1889. közönséges évre. Hetedik évfolyam. (Mehner Vilmos. N.8r. 48 l. ára 30 kr.)

Képes tündérnaplár 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Kereskedelmi tanulók naptára az 1889/90. iskolai évre. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 88 l. ára 50 kr.)

Keresztény képes naptár az 1889. évre. VIII. évf. (Mehner Vilmos. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Keresztény képes naptár az 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32 l. ára ?)

Kertészeti zsebnaptár 1889-re. Irla: Pál Gazda. (Légrády testvérek. 8r. 280 l. ára 1 frt 40 kr.)

Kis boldogságos szűz Mária naptára az 1889. évre. (Mehner Vilmos. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Kis budapesti naptár 1889. évre. (Méhner Vilmos. 8r. 32 l. ára 20 kr.)
Kis képes mese-naptár az 1889. évre. Második évfolyam. (Lampel R. 8r. 16 l. és naptár, ára 20 kr.)

Kis képes naptár 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32 l. ára ?)

Kis képes népnaptár 1889. évre. (Mehner Vilmos. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Kodolányi-féle gazdasági zseb-naptár az 1889. évre. Huszonkilencedik évfolyam. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 256 l. és jegyzék, ára a Magyar gazdák évkönyvével együtt 2 frt.)

Kossuth naptár 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32 l. ára ?)

Közhasznú erdélyi képes naptár az 1889. közönséges évre. 30. évfolyam. (Koloszvár. Stein János. 8r. 91 l. ára 30 kr.)

Közhasznú nagy-enyedi naptár 1889. közönséges évre. Szerkeszti lőcsei Spielenberg Lajos. (Nagy-Enyed. Wokál János. 8r. 80 l. 30 kr.)

Közhasznú nagy képes népnaptár az 1889. évre IX. évfolyam. (Mehner Vilmos. 8r. 120 l. ára 40 kr.)

Közhasznú zsebnaptár mindenki számára, az 1889. évre. Hasznos tudnivalókkal és naplóval. VIII. évf. (Pallas. 16r. 83 l. és napló, ára 1 frt 20 kr.)

Közhasznú zsebnaptár 1889. Tizenhatodik évfolyam. (Légrády Testvérek. K.8r. 51 l. és napló, ára 24 kr.)

Közigazgatási nemzeti kalendárium hivatali és irodai használatra az 1889. évre. Hivatalos adatok nyomán szerk. Szántó József. IX. évfolyam. (Pallas. 4r. 243, XVI l. ára 80 kr.)

Közlekedési naptár 1889-re. Szerkeszti Toldy Ferencz. (Grill K. K.8r. 284 l. és napló, ára 1 frt.)

Községi és körjegyzők zsebnaptára 1889. Szerkesztette Barta László. (Hornýánszky Viktor. 8r. 114 l. ára ?)

Lányok naptára. Zsebkönyv Magyarország leányövendékei számára az 1889/90. iskolai évre. (Pozsony. Stampfel Károly. 52 l. ára 50 kr.)

Lidércz naptár 1889. évre. Huszonnyolcadik évfolyam. (Franklin-Társulat. 8r. 88 l. ára 60 kr.)

Magyar ember naptára az 1889. esztendőre. Szép történetekkel és képekkel, a magyar nép számára, szerkeszti Kurucz Péter. II. évf. (Pallas. 4r. 64 és XVI l. ára 30 kr.)

Magyar- és erdélyországi új és ó kalendárium. Krisztus urunk születése után 1889. közönséges esztendőre, mely 365 naphból áll. Érdekes olvasmány. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. K. 8r. 48 l. ára 20 kr.)

Magyar gazdák évkönyve 1889-re. Szerkesztik Kormos Alfréd és Kende Zsigmond. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 98 l. ára 1 frt 50 kr.)

Magyar gazdák képes naptára az 1889. évre («Képes családi lapok» kiadóhivatala. 8r. 164 l. ára 80 kr.)

Magyar gazda naptára az 1889. évre. (Mehner Vilmos. 8r. 32 l. ára 20 krajczár.)

Magyar gazdasszonyok képes naptára az 1889. évre. (Magyar Háziaszonyok kiadóhivatala. 8r. 128 l. ára 60 kr.)

Magyar háziasszonyok naptára az 1889. évre. Szerkeszti Andrea. V. évfolyam. (Magyar háziasszony kiadóhivatala. 8r. 208 l. ára 1 frt.)

Magyar képes népnaptár az 1889. évre. VIII. évfolyam. (Mehner Vilmos. 8r. 48 l. ára 30 kr.)

Magyar kereskedők évkönyve 1889-re Szerkesztik Kormos Alfréd és Kende Zsigmond. (Franklin-társ. nyomdája. 8r. 120 l. ára 1 frt 50 kr.)

Mátyás király naptára az 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32 l. ára ?)

Magyar mesemondó naptár az 1889. évre. (Mehner Vilmos. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Magyar Miska naptára 1889-re. («Képes családi Lapok» kiadóhivatala. 8r. 80 l. ára 40 kr.)

Magyar munkás-naptár az 1889. évre. (Magyarországi általános munkáspárt. 8r. 64 l. ára 25 kr.)

Magyar népművészet Ó- és Új-Kalendárium. Krisztus urunk születése után 1889. közönséges évre, mely 365 napból áll. (Mehner Vilmos. K. 8r. 48 l. ára 20 kr.)

Magyar szabadsághősök képes emléknaptára az 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája 8r. 32 l. ára ?)

Mehett! Pokrócz Ádám humoristikus naptára az 1889. drágalátos esztendőre. Nyájas élczezből, humorisztikus és szafos gonoszságokból összegereblyélte úri Maga. Asszongya: tehetyi, mert vasutyi! (Robicsek Zs. 16r. 63 l. ára 40 kr.)

Muszáj naptár, az egyetlen vigasztaló szer erre az 1889. sanyaruságos esztendőre, Sanyaró Vendel olvasztékos napidíjasának pennájába diktálta: dombszögi és bugaczi Mokány Berci (mesterségére nézve úr.) Rajzolták: Jankó János, Homicsko A. és Faragó József. 151 képpel és egy mócsingos műmelléklettel (Athenaeum. 8r. 144 l. ára 1 frt.)

Nagyszombati naptár teljes címjegyzékkel 1889. évre. V. évfolyam. (Nagyszombat. Winter Zsigmond. 8r. 120 l. ára 36 kr.)

Népgazdasági naptár 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 46 l. ára ?)

Orvosi zsebnaptár az 1889. évre. Szerkeszti Lőrinczi Ferencz. XX. évf. (Légrády testvérek. 8r. 116 l. ára 1 frt 40 kr.)

Orvosok zsebnaptára az 1889. közönséges évre. Tizenhetedik évfolyam. Szerkeszti id. dr. Purjesz Zsigmond. Az 1888-ban megjelent, második kiadású, új magyar gyógyszerkönyvben foglalt műtermi gyógyszerek lajstromával és a legújabb gyógyszer-árszabvánnyal. Függelékül: Útmutatás a kötelesség vizsgálására. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. K. 8r. 165 l. és napló, ára 1 frt 50 kr.)

Pallas nagy képes naptára az 1889. évre. Szerkesztette Benedek Elek. IV. évf. (Pallas részvénytársaság. 8r. 403, XVI l. ára 1 frt.)

Paedagogiai zsebnaptár az 1889/90. tanévre. Tanárok, tanítók, tanítóképző int. növendékek és felsőbb leányiskolai tanulók használatára. Szerkesztette Orbók Mór. (Pozsony. Heckenast G. utódja. 16r. 160 l. ára 60 kr.)

Pécs-Baranyai nagy képes naptár 1889. közönséges évre. Ötödik évfolyam. (Pécs. Engel Lajos 4r. 66 l. ára 40 kr.)

Pécsi kis képes naptár 1889. közönséges évre. Ötödik évfolyam. (Pécs. Engel Lajos. 8r. 56 l. ára 20 kr.)

Petőfi-naptár az 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje 8r. 38 l. ára ?)

Pikáns naptár az 1889. évre. Szerkeszti Satanello. (Robiczek Zsigmond 8r. 149 l. ára 1 frt.)

Posta- és távirdanaptár 1889. évre. Szerkesztette Székely István. I. évfolyam. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 88, LXXXVI l. ára 1 frt.)

Posta- és távirda - tarifa fali naptár 1889-re (Hornyánszky Viktor. 1 l. ára 50 kr.)

Protestáns árvaházi képes naptár 1889. évre. Szerkeszti Farkas József. XV. évfolyam. («Protestáns árvaházi bizottság.» 8r. 71 l. ára 30 kr.)

Protestáns új képes naptár 1889. évre. Szerkeszti Duzs Sándor. XXXV. évfolyam. (Franklin-társulat. 8r. 80 l. ára 50 kr.)

Regélő bácsi naptára az 1889. évre. Ötödik évfolyam. (Mehner Vilmos. 8r. 128 l. ára 40 kr.)

Székely naptár az 1889. évre. Szerkeszti Lőcsey Sp. Imre. Kiadja Holczer Gyula könyvkereskedése. (Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium nyomdája. 8r. 64 l. ára ?)

Szinészek naptára és évkönyve az 1889. évre. Szerkesztette Bartfay (Paczona) Antal. (Szerző. 8r. 115 l. ára 1 frt 20 kr.)

Szülésznök zsebnaptára az 1889. évre. Szerkeszti Schwarz Frigyes. Első évfolyam. (Pécs. Engel Lajos. K.8r. 70 l. és napló, ára 50 kr.)

Szűz Mária édes hazánk védasszonya **kis képes népnaptára** az 1889. közönséges évre. Kilenczedik évfolyam. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. N.4r. 36 l. ára 20 kr.)

Ugyanaz. (Régi szöveg.) (N.-Kanizsa. Wajdits József. N. 4r. 96 l. ára 30 kr.)

Szűz Mária édes hazánk védasszonya **nagy képes népnaptára** az 1889. közönséges évre. (Régi szöveg.) (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. n. 4r. 96 l. ára 30 kr.)

Szűz Mária édes hazánk védasszonya **nagy képes népnaptára** az 1889. közönséges évre. Kilenczedik évfolyam. Szerkeszti pater Angelikusz. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. N. 4r. 80, XI és XVI l. ára 40 kr.)

Tanári zsebkönyv az 1888/89. iskolai évre. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 73, 24 l. ára ?)

Tanítók zsebnaptára az 1889. évre. Szerkeszti György Aladár XIV. (Légrády testvérek 8r. 174 l. ára 1 frt 20 kr.)

Tárca-jegyzéknaptár 1889. Első évfolyam. (Grill K. K.8r. 20 l. ára 30 kr.)

Tárceanaptár az 1889. évre. (Mehner Vilmos. 8r. 20 l. ára 20 kr.)

Tárceanaptár 1889. Első évfolyam (Grill Károly. K. 8r. 2 l. ára 20 kr.)

Tárceanaptár 1889. XXIII. évfolyam. (Debreczen. Ifj. Csáthy K. 2 l. ára 20 kr.)

Tárczanaptár 1889-re. Szerk. Szántó József. XIII. évf. (Pallas. 16r. 216 l. és napló, ára 1 frt 20 kr.)

Török-magyar naptár az 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája 8r. 48 l. ára 25 kr.)

Törvényhatósági naptár 1889-re. Szerkesztette Toldy László. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 409 l. és napló, ára 1 frt 50 kr.)

Trattner-féle közhasznú nemzeti kalendariom az 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 215 l. ára 80 kr.)

Tüzoltók zsebkönyve 1889. évre. Szerkesztették Köhler István, Breuer Szilárd és Kálmán Géza. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 278 l. ára 1 frt.)

Új naptár 1889. évre. (Rózsa Kálmán és neje 8r. 32 l. ára ?)

Ügyvédi zsebnaptár 1889-re. Szerk. Szántó József. XIII. évf. (Pallas. 16r. 216 l. és napló, ára 1 frt 20 kr.)

Vadászok zsebnaptára az 1889. évre. Szerkesztik Egerváry Gyula és Sárközy J. Ferencz. Harmadik évfolyam. («Vadász és Versenylap kiadóhivatala.» 8r. 170 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Vasuti zsebnaptár 1889. évre. Szerkesztette Somogyi Henrik. (Posner Károly Lajos és fia. 8r. 150 l. ára ?)

Vasuti zsebnaptár 1889. évre. Második évfolyam. Szerkesztette Somogyi Henrik. (Lampel R. 8r. 256 l. ára 1 frt 40 kr.)

Verhovay-naptár 1889. évre. Szerkeszti Nagy Imre. (Kecskemét. Pannonia-könyvnyomda. 8r. 76 l. ára ?)

Vig cimborá mulattató képes naptára az 1889. közönséges évre. Egy csipkedő, sokat nevetető kalendarium a másokon mulatni vágyó közönség számára. Számátalan édességgel, keserűséggel és mindenféle magyar fűszerrel. Sirva-vigadva cselekedte. Hatodik évfolyam. (Méhner Vilmos. 8r. 48 l. ára 30 kr.)

Wajdits József, kis képes magyar népnaptára 1889. közönséges évre, mely 365 naphól áll. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. N.4r. 26 lap ára 20 kr.)

Wajdits József. Ugyanaz. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. N.4r. 36 l. ára 25 kr.)

Wajdits József, nagy képes magyar népnaptára 1889. közönséges évre, mely 365 naphól áll. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. N.4r. 96. XVI l. ára 40 kr.)

Wandkalender mit Post- und Telegraf-Tarif für 1889. (Hornvánszky Viktor. 1 l. ára 50 kr.)

Zsebkönyv a magyar királyi csendőrség számára. 1889. (Franklin-Társulat nyomdája. 8r. 272 l. ára ?)

Zsebnaptár tanítók számára az 1889/90. iskolai évre. (Pozsony. Stampfel Károly. 16r. 101 l. ára 60 kr.)

Zsidó közigazgatási naptár az 5650. évre. (1889/1890.) (Athenaeum. 8r. 212 l. ára 90 kr.)

Allgemeiner Arbeiterkalender für das Jahr 1889. (Magyarországi általános munkáspárt. 8r. 64 l. ára 25 kr.)

Bistritzter Handkalender für das Jahr 1889. (Besztercze. Botschar Tivadar. 8r. 68 l. ára ?)

Block-Kalender für das Jahr 1889. (Kroatisch-deutsch) (Zágráb. Kugli & Deutsch, ára 60 kr.)

Budapester Bilder-Kalender für das Jahr 1889. I. Jahrgang. (Lampel Róbert. 8r. 16 l. ára 20 kr.)

Budapester Bote. Grosser Bilder-Kalender für Ungarn und Siebenbürgen auf das Gemeinjahr 1889. Achter Jahrgang. (Méhner V. 8r. 120 l. ára 40 kr.)

Caviar-Kalender. 1889. III. Jahrgang von Jean qui rit. (Grimm Gusztáv. 8r. 173 l. ára 1 frt.)

Christlicher Bilderkalender auf das Gemeinjahr 1889. (Méhner V. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Illustrierter Bauern-Kalender für das Gemeinjahr 1889. (Felső-Eőr. Schodisch Lajos nyomdája. 8r. 40 l. ára ?)

Illustrierter Evangelischer Hauskalender für das Jahr 1889. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 68 l. ára 30 kr.)

Illustrierter Marienkalender für das Gemeinjahr 1889. (Felső-Eőr. Schodisch Lajos nyomdája 8r. 40 l. ára ?)

Illustrierter werschetzer Hauslender für den Bürger und Landmann auf das Gemeinjahr 1889. (Versecz. Özvegy Kirchnerné nyomdája. 4r. 90 l. ára 30 kr.)

Kalender des Siebenbürger Volksfreundes für 1889. (Nagy-Szeben. Michaelis & Seraphin. 12r. 60 l. ára 20 kr.)

Katholischer Hauskalender 1889. (Felső-Eőr. Schodisch Lajos nyomdája. 8r. 40 l. ára ?)

Kleiner Bilderkalender auf das Jahr 1889. (Méhner Vilmos. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Kleiner Kossuth-Kalender auf das Gemeinjahr 1889. (Méhner Vilmos. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Kossuth-Kalender für 1889. (Méhner Vilmos. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Neuer Budapester Bote auf das Jahr 1889. (Goldberger. 8r. 80, 16, 32, 24 l. ára 40 kr.)

Neuer Budapester Illustrierter Familien-Kalender auf das Gemeinjahr 1889. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 50 l. ára ?)

Neuer Illustrierter Volkskalender für Ungarn und Siebenbürgen auf das Gemeinjahr 1889. XXIV. Jahrgang. (Franklin-Társulat. 8r. 80 l. ára 50 kr.)

Pressburger Wegweiser auf das Gemeinjahr 1889. Ein gemeinnütziger Geschäftskalender. (Pozsony. Angermayer Károly. 8r. 272 l. ára ?)

Schodisch's Illustrierter Volkskalender für das Gemeinjahr 1889. (Felső-Eőr. Schodisch Lajos nyomdája. 8r. 56 l. ára 20 kr.)

Domowý kalendár na rok 1889. Sostawil: Karol Salva. (Magyar Szakolcza. Škarniel József. 8r. 76 l. ára 24 kr.)

Evanjelicko-lutheránszký kalendár na rok 1889. Vydáva Lutherov spolok. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 71 l. ára 20 kr.)

Katoličky kolendár za godina 1889. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Krestanský obrázkový kalendár na rok 1889. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Malý Kossuthowský kalendár na rok 1889. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Malý obrázkový kalendár na rok 1889. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Nový domový kalendár na rok 1889. Vydáva uh. kr. vzdělávací spolek slovensky. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 115 l. ára 20 kr.)

Nový Malý Obrázkový kalendár na rok 1889. (Méhner V. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Danica kolendár. Kalender für das Jahr 1889. (Zágráb «Hieronymus-társaság» 8r. 192 l. ára 25 kr.)

Novi zagrebački koledár. Kroat. Volks-Kalender für das Jahr 1889. (Zágráb. Kugli & Deutsch. 16r. 110 l. ára 15 kr.)

Amicul poporului. Calindariu pe anul 1889. (Nagy-Szeben. Krafft W. nyomdája. 8r. 114 l. ára 50 kr.)

Calendariu pe anulu 1889. (Arad. Görögkeleti román egyházmegye nyomdája. 8r. 104 l. ára 30 kr.)

Calendarul calicului pe anul 1889. (Nagy-Szeben. Krafft W. nyomdája. 8r. 68 l. ára 36 kr.)

Miculu calindariu portativu pre anulu 1889. de Teodoru Todutiu. (Szamosujvár. Görög-katholikus egyházmegye nyomdája. 8r. 224 l. ára 55 kr.)

Noul calindar de casă pe anul 1889. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. 87 l. ára 30 kr.)

EGYHÁZI NÉVTÁRAK S DIRECTORIUMOK 1889-RE.

Directorium divini officii in usum fratrum Minorum s. Francisci strictioris observantiae provinciae ss. Salvatoris in Hungaria pro anno 1889. (Eger. Érseki lyceumi nyomda. 8r. 94 l. ára ?)

Directorium Szatmáriense seu ordo Missas celebrandi pro anno 1889. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8r. 125 l. ára ?)

Directorium liturgicum ad usum fratrum Minorum strictioris observantiae provinciae s. Crucis Croatiae-Carnioliae pro anno 1889. (Görz. Tartományfőnökség. 8r. 52 l. ára ?)

A szombathelyi püspöki megye papságának **névtára**. 1889. (Szombathely. Bertalanffy József nyomdája. 8r. 213 l. ára ?)

A zirci, pilisi, pásztói és szentgotthárdi egyesült apátságokba keblezett ciszterci kiváltságos szent rend személyzetének **névtára** az 1888/89. tanévre. (Székesfehérvár. Számmer Imre nyomdája. 8r. 50 l. ára ?)

A magyarországi kegyes-tanítórend **névtára** az 1889/90-diki tanévre. (Hungaria-nyomda. 8r. 63 l. ára ?)

Ordo officii divini peragendi a. 1889. in usum dioecesis Csanadiensis. (Temesvár. Csanádi egyházmegye nyomdája. 8r. 110 l. ára ?)

Ordo divini officii in usum Benedictinorum, antiquissimi archicoenobii s. Martini in sacro monte Pannoniae pro a. 1889. editus. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8r. 138 l. ára ?)

Schematismus provinciae s. Crucis Croatiae-Carnioliae ordinis Minorum s. Francisci strictioris observantiae ineunte anno 1889. (Laibach. Tartomány-főnökség. 8r. 31. l. ára ?)

Schematismus provinciae Hungariae reformatae nunc sanctae Mariae nuncupatae ordinis Minorum s. Francisci ad a. 1889/90. (Pozsony. Wigand F. Károly nyomdája. 8r. 45, XIX, 17 l. ára ?)

Schematismus cleri dioecesis Wespriemensis ad annum 1889. (Veszprém. Stetter Ede nyomdája. 8r. 217, 15 l. ára ?)

Schematismus provinciae ss. Salvatoris in Hungaria, ordinis Minorum s. Francisci, strictioris observantiae, pro anno 1889. (Eger. Érseki lyceumi nyomda. 8r. 59 l. ára ?)

Schematismus cleri archidioecesis Strigoniensis pro anno 1889. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv könyvnyomdája. 8r. 267, 42 l. ára ?)

Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro a. 1889. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8r. 83 l. ára ?)

Schematismus cleri dioecesis Alba-regalensis ad annum 1889. (Székes-Fehérvár. Számmer Kálmán nyomdája. 8r. 143 l. ára ?)

Schematismus cleri archidioecesis Agriensis ad annum 1889. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8r. 196, 32 l. ára ?)

Schematismus cleri archidioecesis Colocensis et Bacsensis ad annum 1889. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 8r. 144, 63 l. ára ?)

Schematismus cleri dioecesis Cassoviensis ad annum 1889. (Kassa. Werfer Károly könyvnyomdája. 8r. 273, XXVII l. ára ?)

Schematismus cleri dioecesis Magnovarinensis Latinorum pro anno 1889. (Franklin-társ. nyomdája. 8r. 143, 16 l. ára ?)

ISKOLAI ÉRTEŚITŐK AZ 1888—89. TANÉVRŐL.

Az **albertfalvi** iparos-iskola III. értesítője 1888—89. Közli: Tuymer János, az ipariskola tanítója. (Rudnyánszky A. 8r. 27 l.)

Az **alsólendvai** államsegélylyel fentartott polgári fiú-iskola tizenhetedik értesítője az 1888—89. iskolai évről. Szerkesztette: Dr. Bartha Gyula igazgató. (Alsó-Lendva. Szabó György. 8r. 33 l.)

Az **Alsó-Meczenzéli** városi államilag segélyezett iparostanoncz-iskola negyedik értesítője 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Román József igazgató. (Kassa. Werfer Károly. 8r. 20 l.)

Az **apatini** alsófoku ipariskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Rauschenberger János igazgató. (Apatin. Szavadill József. 8r. 19 l.)

Az **aradi** királyi főgymnásiumnak és az ezzel összekapcsolt állami fő-reáliskolának értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közli: Kuncz Elek igazgató. (Arad. Réthy L. és fia. 8r. 101 l.) (Értekezés: Emlékbeszéd Trefort Ágoston fölött Varga Ottótól.)

Az **Arad** városi polgári iskola jelentése (tizenhetedik tudósítványa) az 1888—89. Iskolaévről. Közli: Szöllősy Károly igazgató. (Arad. Gyulai István. 8r. 38 l.)

Az **aradvárosi** alsófokú kereskedelmi iskola jelentése az 1888—89. iskolaévről. Közzéteszi: Millig József igazgató. (Arad. Gyulai István. 8r. 13 l.)

Az államilag segélyezett **aradvárosi** kereskedelmi akadémia negyedik évi jelentése, az 1888—89. iskolai évről. Közli: Ábrai Lajos igazgató. (Arad. Gyulai István. 8r. 76 l.) (Értekezés: Trefort Ágoston emlékezete.)

Az **aranyosmaróti** m. kir. állami elemi és felső leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette Deme Károly igazgató. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai 8r. 31 l.)

A pestmegyei ágost. hitv. ev. esperesség pártfogása alatt álló **aszódi** evang. négyosztályú gymnasium értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közzéteszi: Petry Gyula e. é. igazgató. (Franklin. 8r. 27 l.)

Baja szab. kir. város róm. kath. népiskoláinak az 1888—89. tanévi értesítője. IX. (Baja. Streintz Gyula. 8r. 32 l.)

A **Baja** városi polgári fiúiskola és a vele kapcsolt alsófoku kereskedelmi és ipariskola értesítője az 1888—89. (VII.) tanévről. (Baja. Nánay Lajos. 8r. 44 l.)

A cisterci rend **bajai** kath. főgymnásiumának értesítője 1888—89. (Baja. Kollár Antal és fia. 8r. 131 l.) (Értekezés: A Labdakidák Sophoklesnél. Irta: Czövek Frigyes.)

Évi tudósító a miasszonyunkról nevezett iskolánénak vezetése alatt álló **bajai** róm. kath. leánytanoda növendékeinek viseletéről és előhaladásáról az 1888—89. tanévben. XVIII. (Kalocsa. Malatin Antal. 8r. 20 l.)

A **bajai** izr. hitközség elemi, felső leány- és polgári iskolájának nyolczadik értesítője az 1888—89. tanévről. (Baja. Nánay Lajos. 8r. 31 l.)

A **bajai** m. kir. állami tanítóképző-intézet XVI-ik értesítője az 1888—1889. (19-ik) tanévről. Az igazgatótanács megbízásából. Közli: Dr. Bartsch Samu igazgató. (Baja. Kollár Antal és fia. 8r. 43. l.) (Értekezés: Az állami tanítóképző-intézetek tantervéről. Irta: Scherer Sándor.)

Értesítő a **b-gyarmati** állami elemi népiskola 1888—89. XV-ik évfolyamáról. Közli: Kemény Gábor igazgató. (B.-Gyarmat. Kék László. 8r. 12. l.)

A **b-gyarmati** izr. elemi népiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Brett Mór igazgató. (B.-Gyarmat. Kék László. 8r. 19 l.)

Értesítvény a **balassa-gyarmati** római kath. elemi leányiskoláról az 1888—89-ik év végén. (B.-Gyarmat. Kék László 8r. 6. l.)

A **balassa-gyarmati** államilag segélyezett községi polgári leányiskola hetedik évi értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Tomesko Nándor igazgató. (B.-Gyarmat. Kék László. 8r. 18 l.)

A **balassa-gyarmati** államilag segélyezett községi polgári fiúiskola tizennegyedik évi értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Tomeskö Nándor igazgató (B.-Gyarmat. Kék László. 8r. 27. l.)

Balázsfalva. Program'a Gimnasiunui superioru, Preparandiei, Normei și scolei populare de fetiie din Blasiu pre anulu scolastecu 1888—89. compusa de Alesandru Micu directoru gimnasiulu. (Balázsfalva. A főegyházmegyei papnövélde nyomdája. 8r. 87 l.) (Értekezés: Din vocalismulu limbei române. Irta: Viciu.)

A **bánffy-hunyadi** m. kir. állami polgári fiú-, felső nép- és elemi iskolák értesítője az 1888—89. tanévről. XV. év. Szerkesztette: Koleszár Lajos igazgató. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert. 8r. 59 l.)

A **bártfai** róm. kath. gymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi Marszina Győző igazgató. (Kassa. Bernovits G. 8r. 48 l.) (Értekezés: Intézetünk küldetése. Irta: Belják Bernát.)

A **battonyai** városilag segélyezett ipariskola értesítője az 1888—89. tanévről IV. évfolyam. Szerkesztette: Szabados József igazgató. (Arad. Réthy Lipót és fia. 8r. 19 l.) (Értekezés: Iparosaink teendői az iparoktatás terén. Irta: Kasza József.)

Bazin szab. kir. város államilag segélyezett alsófokú ipariskolájának V. értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Zách Károly ig. tanító. (Pozsony. Stampfel, Éder és társai. 8r. 19 l.) (Értekezések: A lánczszabály az ipariskolában. Irta: Zách Károly.)

A **békési** ev. ref. VI. osztályú gymnasium értesítője. Az 1888—89. tanévről. Közli: Osváth Ferencz igazgató. (Békés. Povázsay László. 8r. 50 l.) (Egy előadás az Ember tragédiájáról. Irta: Pócz János.)

A **békéscsabai** ágostai hitv. evang. algymnasium XXIV-ik értesítője 1888—89. Közli: Horváth János igazgató. (Békés-Csaba. Lepage Lajos. 8r. 40 l.)

Értesítvény a **belényesi** gör. kath. főgymnasiumról 1888—89. tanévre. Reportü despre gimnasiulu sup. gr. cat. de Beiusü pre anulü scol. 1888—89. Edatiü de Petru Mihutiü directorü. (Szamosujvár. «Aurora» P. Fodoranü A. 8r. 65 l.)

A **beregszászi** állami polgári fiúiskola XV. évi s az intézet fennállásának XXV. évi értesítője az 1888—9. tanévről. Szerk. Katinszky János. (Beregszász. «Haladás» könyvnyomda. 8r. 35 l.)

A **berettyó-újfalui** alsófokú községi ipariskola értesítője az 1888—89. tanévről. V. évfolyam. Szerkesztette: Biber József igazgató. (Nagyvárad. Sonnenfeld Adolf. 8r. 8 l.)

(**Besztercze.**) Programm des evangelischen Obergymnasiums A. B. und der damit verbundenen Lehranstalten, dann der evangelischen Mädchenschule A. B. zu Bistritz (Siebenbürgen.) Am Schlusse des Schuljahres 1888—9 veröffentlicht von Georg Fischer Gymnasialdirektor. (Besztercze. Botschár Tivadar. 4r. 65 l.) (Értekezés: Der Einfluss und die Geltung der wissenschaftlichen Pädagogik in der Gegenwart. Irta: Siegmund Gusztáv.)

(**Besztercze.**) Jahresbericht der Ackerbauschule zu Bistritz pro 1888—9. (Besztercze. Botschár Tivadar 8r. 20 l. 1 tábla.)

(**Besztersze.**) XV. Jahresbericht der Gewerbeschule zu Bistritz. Am

Schlusse des Schuljahres 1888—9. veröffentlicht von Michael Miess, Director. (Besztercze. Botschár Tivadar. 8r. 33. l.) (Értekezés: Was sollen wir unsere Söhne werden lassen? Irta: Miess Mihály.)

A **beszterczei** államilag segélyzett polgári fiu-iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Czvajna József igazgató. (Besztercze. Botschár Tivadar. 8r. 35 l.)

A **besztercebányai** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Spitkó Lajos kir. igazgató. (Besztercebánya. Singer J. 8r. 103 l.) (Értekezések: Trefort Ágoston emlékezete. Irta: B. B. A régi római vízvezetékek. Irta: Kocsner József.)

A **besztercebányai** ág. h. ev. algymnasium és elemi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Varga Mihály e. é. gymn. igazgató tanár és Mockovcsák János főesp. el. isk. igazgató. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8r. 70 l.)

Értesítő a **besztercebányai** magy. kir. állami felsőbb leányiskola 1888—9. tanévről. Hatodik évfolyam. Közli: Dr. Gerevich Emil igazgató. (Besztercebánya. Singer J. 8r. 108 l.) (Értekezés: A felfelé menő láncztörtekről. (Folytatás.) Irta: Dr. Gerevich Emil.)

A **bethleni** állami elemi népiskola értesítője az 1888—89. tanévről. A gondnokság megbízásából kiadta: Szabó Sándor, igazgató-tanító. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 8 l.)

Bezdn mezőváros alsófokú ipariskolájának II. értesítője az 1888—9. tanévről. Közli: Farkas Ferencz, igazgató. (Zombor. Bittermann Sándor 8r. 28 l.) (Értekezés: Elegendő feltét-e az iparos szakképzettsége az iparos jólétének előmozdítására? Irta: Farkas Ferencz.)

A tolna-baranya-somogyi ág. hitv. ev. egyházmegye **bonyhádi** algymnasiumának értesítője az 1888—9. tanévről. Közzéteszi: Marhauser Imre, ez id. igazgató. (Bonyhád. Fein F. férj. Raubitschekné. 8r. 23 l.)

A **brassói** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. (Brassó. Alexi. 8r. 65 l.) (Értekezés: Az olympiai játékok. Irta: Bournáz Ernő.)

A **brassói** magyar kir. állami főreáliskolának negyedik évi értesítője az 1888—89 tanévről. Szerkesztette: Rombauer Emil kir. igazgató. (Brassó. Alexi. 8r. 95 l.) (Értekezés: A rovarvilág befolyása a természetre. Irta: Méhely Lajos.)

A **brassói** magyar királyi állami közép kereskedelmi és közép faipariskola (IV-ik) értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Orbán Ferencz igazgató. (Brassó. Alex. 8r. 112 l.) (Értekezés: Nézetek a szakiskolák pädagogiájához. Irta: Mally Nándor.)

(**Brassó.**) A XXV. Programă a gimnasiului mare publică română de religiunea ort. răsăritenă din Braşov şi a celorlalte şcole secundare şi primare împreunate cu gimnasiul pe anul şcolastic 1888—89. Publicată de Direcţiunea şcolilor medii. (Brassó. Mureşianu A. 8r. 88 l.) (Értekezés: Ivană Meşotă, cuvântă comemorativă de prof. I. Popea.)

(**Brassó.**) Programm des evangelischen Gymnasiums A. B. zu Kronstadt und der damit verbundenen Lehranstalten. Am Schlusse der Schul-

jahres 1888—89 veröffentlicht von Ludwig Korodi, Rector. (Brassó. Gött János és fia Henrik. 4r. 51 l.) (Értekezés: Das geometrische Zeichnen im Lehrplan unserer Gymnasien. Kühlbrandt Ernőtől.)

A **Budapest** fővárosi I. kerületi községi nyilvános polgári leányiskola nyolczadik értesítője az 1888—89. tanév végével. Szerkesztette: Póra Ferencz, igazgató. (Pesti könyvnyomda részvény-társaság. 8r. 38 l.)

A **budapesti** II. kerületi (vizivárosi) magy. kir. állami elemi tanítónő-képzőintézet értesítője 1888—89. iskolai évről. (Összeállította: özv. Dusóczky Károlyné igazgató. (Magy. kir. egyetemi könyvnyomda 8r. 34 l.)

A **budapesti** II. kerületi nyilvános községi polgári és középkereskedelmi iskola XVI. értesítője az 1888—89. tanév végén és III. jelentés a II. kerületi községi alsófokú kereskedelmi iskoláról. Szerkesztette: Lengyel Sándor igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság 8r. 87 l.) (Értekezés: Hazánknak közgazdasága a XVIII. században, különös tekintettel a kereskedelemre. Irta: Búzás István.)

A **Budapest** fővárosi II. kerületi községi nyilvános polgári leányiskola tizennegyedik tudósítványa az 1888—1889. tanévről. Szerkesztette: Kozma Gyula igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8r. 76 l.) (Értekezés: A leányok fegyelmzése. Irta: Balásy Dénes.)

A **budapesti** második kerületi állami reáliskolának harminczharmadik évi jelentése az intézet főnnállásának 34-ik évében. Az 1888—89. tanév végén. Szerkesztette: Mayer József kir. igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8r. 117 l.) (Értekezés: Spencer Herbert nevelési elvei. Irta: dr. Buday József.)

A **budapesti** II. kerületi királyi egyetemi katolikus főgymnasium évi értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Lutter János igazgató. (Franklin-társ. 8r. 88 l.) (Értekezés: A magyar népmesék anyagáról. Irta: Kőrösi Henrik.)

A **Budapest** fővárosi III. kerületi nyilvános községi polgári fiúiskola tizenhetedik értesítője. Az 1888—1889. iskolai év végével. Közli: Halász Gyula igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8r. 40 l.) (Értekezés: A jellemképzés fontossága és eszközei a nevelő-oktatás szolgálatában. Irta: Barna Jónás.)

Tudósítvány a kegyes-tanítórendek **budapesti** főgymnasiumáról az 1888—89. tanévben. («Hunyadi Mátyás» nyomda-intézet. 8r. 89 l.) (Értekezés: A bölcselő elem Vörösmarty lyrai költeményeiben. Irta: Pintér Kálmán.)

A **Budapest** fővárosi IV. kerületi (belvárosi) községi nyilvános főreáliskola harminczötödik értesítvénye az 1888—1889. tanév végén. Szerkeszté: Ney Ferencz igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8r. 123 l.) (Értekezések: A kúp és sík metszésének tengelyei. Irta: Feichtinger Győző. Trefort Ágoston emlékezete. Iskola-ünnepi beszéd. Tartotta: Ney Ferencz.)

A **Budapest** fővárosi IV. kerületi községi nyilvános polgári leányiskola tizenkilencedik értesítője az 1888—1889. tanév végével. Szerkeszté Sztojano-vits István igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8r. 37 l.)

Értesítő a **budapesti** m. kir. állami felsőbb leányiskola 1888—1889. iskolaévről. Közli: Berecz Antal igazgató. (Fritz Ármin és társa. 8r. 55 l.) (Értekezés: Emlékbeszéd. Trefort Ágostonról tartotta Révy Ferencz.)

A **budapesti** ág. hitv. evang. főgymnasium értesítője az 1888—1889. iskolai évről. Közzéteszi Böhm Károly e. i. igazgató. (Franklin-társ. 8r. 61 l.)

(Értekezések : Herodotos pontusi útja. Irta: Fröhlich Róbert. Sors és részvét. Fordítás Hermann és Dorotheából. Fordította: Lehr Albert.)

A **budapesti V. kerületi állami főreáliskolának** tizenhetedik évi értesítője. Az 1888—89. tanév végén szerkeszté Hofer Károly királyi igazgató. (Légrády testvérek. 8r. 88 l.) (Értekezés : Az önképző-körök a reáliskolában. Irta : Alexander Bernát.)

A **budapesti V. kerületi kir. kath. főgymnasium** értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közli : dr. Corzan-Avendano Gábor igazgató. (Idősb Poldini Ede és társa. 8r. XVI, 69 l.) (Értekezések : A kereszténység, főképen a katolicismus befolyása a művészetre. Irta : Kürcz Antal. A talaj mint közegészségi tényező. Irta : dr. Vladár Márton.)

A **budapesti kereskedelmi akadémia** harminczkettedik évi jelentése az 1888—89. tanév végén. Közli : dr. Ghyczy Géza igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 61 l.) (Értekezés : Calculatio-tabellák és áruáritás. Irta : Bogyó Samu.)

A **Budapest fővárosi V. kerületi nyilvános községi polgári leány-iskola** tizenharmadik tudósítványa az 1888—89. tanév végével. Szerkeszté: dr. Gyulay Béla igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 42 l.)

A **budapesti VI. kerületi nyilvános községi polgári fiu- és közép-kereskedelmi iskola** XIX. értesítője az 1888—1889. tanév végén és jelentés a VI. ker. alsófokú kereskedelmi iskoláról. Szerkesztette: Roller Mátyás igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 93 l.) (Értekezés : A német kereskedelmi levelek szerkesztéséről. Irta : dr. Patrubány Lukács.)

A **Budapest fővárosi VI. kerületi községi nyilvános polgári leány-iskola** első értesítője. Az 1888—1889. iskolai év végével. Szerkesztette: Oldal János igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 29 l.)

A **Budapest fővárosi VII. kerületi községi nyilvános polgári leányiskola** tizenhatodik értesítője az 1888—1889. tanév végével. Szerkesztette: Vajdafy Ernő igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 45 l.)

A **budapesti VII. kerületi magyar királyi állami gymnasium nyolczadik** évi értesítője az 1888—1889. iskolai évről. Közli : Köpesdy Sándor igazgató. (Fanda József. 8r. 88 l., 1 tábla.) (Értekezés : Az oroszok és magyarok első érintkezései. Irta : dr. Márki Sándor.)

A **Budapest fővárosi VIII. kerületi községi nyilvános főreáliskola** tizen-nyolczadik tudósítványa az 1888—1889. tanév végén. Szerkesztette: Felsmann József igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 115 l.) (Értekezés : Lessing G. E. «Bölcs Náthán»-ja. Irta : dr. Weninger László.)

A **Budapest fővárosi VIII. kerületi községi nyilvános polgári leány-iskola** nyolczadik értesítője az 1888—1889. tanévről. Szerkeszté Wittinger János igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 37 l.)

Értesítő a **budapesti reformatus főgymnasiumról** az 1888—89. tanévben. Szerkesztette: Vámosy Mihály igazgató. (Buschmann F. 8r. 69 l.)

A **Budapest fővárosi IX. kerületi nyilvános községi polgári és közép-kereskedelmi iskola** tizenharmadik tudósítványa az 1888—1889. tanév végével és III. jelentés a IX. kerületi alsófokú kereskedelmi iskoláról. Szerkesztette: Fillinger Károly igazgató. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8r. 64 l.)

Értesítő a **budapesti** állami közép-ipariskola 1888—89. tizedik tanévről. Szerkesztette: Hegedűs Károly igazgató. (Pallas. 8r. 111 l.)

A **budapesti** kereskedő ifjak társulata esti szaktanfolyamának értesítője az 1888—89. tanévről. (Buschmann F. 8r. 8 l.)

A **budapesti** ágostai hitv. evang. magyar-német gyülekezet nép- és polgári iskolájának évi értesítője az 1888—89. tanévről. X. évfolyam. (Müller K. [ezelőtt Münster K.] 8r. 53 l. (Értekezés: Mire neveljük gyermekeinket? Irta: Kurz Sámuel.)

A **budapesti** országos izr. tanítóképző-intézet értesítője az 1887—88. és 1888—89. tanévről. Közli: Bánóczy József id. igazgató. (Athenaeum. 8r. 38 l.)

A **budapesti** országos rabbiképző-intézet értesítője az 1888—89. tanévről. (Athenaeum. 8r. VI. 104, 26 l.) (Értekezés: Abulvalíd merván ibn ganáh (R. Jóná) szentírásmagyarázatáról. Irta: dr. Bacher Vilmos tanár.)

A **budapesti** szünidei gyermektelep-egyesület ötödik évi értesítője az 1888. évre. A választmány megbízásából szerkesztette Szabó József. (Athenaeum. 8r. 22 l.)

Értesítő a **budapesti** siketnémák magánintézetéről az 1888—89. tanévben. Közli: Frim Antal. (Beck F. 8r. 12 l.) (Értekezés: A siketnéma gyermek a népiskolában. Irta: Frim Antal.)

A **budapesti** kir. magyar tud.-egyetem tanrende az MDCCCLXXXVIII—LXXXIX. tanév I., II. felére. (Magyar királyi egyetemi könyvnyomda. 8r. 69, 67 l.)

A **budapesti** kir. magyar tud.-egyetem almanachja MDCCCLXXXVIII—LXXXIX. évtől. (A magyar királyi egyetemi könyvnyomda. 8r. 146. l.)

A **budapesti** kir. magyar tud.-egyetem tanrende az MDCCCLXXXIX—XC. tanév első felére. (A magyar királyi egyetemi könyvnyomda. 8r. 77 l.)

(**Budapest.**) Az országos m. kir. zene- és színművészeti akadémia évkönyve az 1888—89. tanévről. (Athenaeum. 8r. 113 l.)

A **pesti** ág. hitv. evang. hitoktatói testület értesítője az 1888—89. tanévről. (Hornyánszky Viktor. 8r. 21 l.)

(**Budapest.**) Tudósítvány Fekete József nyugalmazott főgymn. tanár nevelőintézetéről az 1888—89. tanévben. (Bartalits Imre. 8r. 23 l.)

(**Budapest.**) A magyar kir. országos mintarajziskolának és rajztanárképzőnek értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Keleti Gusztáv igazgató. (Franklin-társ. 8r. 44 l. 5 kép.)

(**Budapest.**) A magyar kir. iparművészeti iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Keleti Gusztáv igazgató. (Franklin-társ. 8r. 31 l.)

(**Budapest.**) A fővárosi községi iparrajziskola tudósítványa az 1888—89. tanév végén. Szerkesztette: Vidéky János igazgató. (Pesti könyvnyomda részvénytársaság. 8r. 65 l.)

(**Budapest.**) A József Főherczeg Ő Fenségének fővédnöksége alatt álló nemzeti zenede évkönyve az 1888—89. iskolai évre. I. évfolyam. Szerkesztette: Vajdafy Emil a nemzeti zenede titkára. Továbbá: A Nemzeti zenede növendékeinek érdemsorozata az 1888—89. tanévben. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 114 l.)

(**Budapest.**) A m. kir. tanárképző intézet gyakorló főgymnasiumának értesítője az 1888—89. időszakról. Közzé teszi: Bartal Antal. (Athenaeum. 8r. 59. l.) (Értekezés: Graphikus methodusok a gymnasiumi matematika-tanításban. Irta: Waldapfel János.)

(**Budapest.**) Az országos nőképző-egylet tanintézetének értesítője az 1888—89. tanévről. Kiadja az igazgatóság. (Fanda József 8r. 56 l.)

(**Budapest.**) Dr. László Mihály nyilvános főgymnasiuma és nevelőintézete. Értesítő az 1888—89. tanévről. Közli: Dr. László Mihály intézettulajdonos és igazgató. XII. évfolyam. (Franklin. 8r. 40 l.)

(**Budapest.**) A magyar gazdasszonyok országos egyletének évkönyve az 1888—89. évről. XXVIII-ik évfolyam. Összeállító: Mayer György egyesületi titkár. (Rudnyánszky A. 8r. 42 l.)

(**Budapest.**) Az országos gépész-egyesület értesítője az 1888. évről. Bartalits Imre. 8r. 15 l.) Ugyanez németül is. (15 l.)

Raportul general al societății de lectură «Petru Maior» a junimii române din **Budapesta** pe anul școlastic 1888—89. (N.-Szeben. Társulat. 8r. 12 l.)

A **csáktornyai** községi elemi népiskola értesítője az 1888—89. tanévről. XX. évfolyam. Közli: Jeney Gusztáv igazgató-tanító. (Nagy-Kanizsa — Csáktornya. Fischel Fülöp. 8r. 52. l.)

A **csáktornyai** államilag segélyezett községi nyilvános polgári fiúiskola tizenhetedik értesítője az 1888—89. iskolai évről. Szerkeszté: Pálya Mihály igazgató. (Nagy-Kanizsa — Csáktornya. Fischel Fülöp. 8r. 35 l.)

A **csiksomlyói** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Imets F. Jákó igazgató. (Csik-Szereda. Györgyjakab Márton. 8r. 119 l.) (Értekezés: A csiksomlyói tanuló ifjúság szállásviszonyai a multban és az új internatus. Irta: Imets F. Jákó.)

A **csongrádi** államilag segélyezett községi polgári fiúiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Farkas Béla igazgató. (Szentcsanak. Sima Ferencz. 8r. 31 l.)

A **csongrádi** államilag segélyezett alsófokú ipariskola értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közzéteszi: Farkas Béla igazgató. (Szeged. Bába Sándor. 8r. 28 l.) (Értekezés: Az ipariskolai mulasztásokról.)

A **csurgói** ev. ref. főgymnasium (XXV.) VII. évi értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közli: dr. Vida Károly igazgató-tanár. (Csurgó. Vágó A.-né és fia 8r. 92 l.) (Értekezés: Hazánk a német költészetben. Irta: Endrei Ákos.)

A **czeplédi** állami polgári fiú- és leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Elefánti József igazgató. (Czepléd. Piros József és társa. 8r. 43 l.)

Debreczen sz. kir. város főreáliskolájának értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Fazekas Sándor igazgató. (Debreczen. A város könyvnyomdája 8r. 68 l.) (Értekezés: A latin nyelv tanítása a reáliskolában. Irta: Harmath Gergely.)

Értesítő a kegyes tanítórendiek **debreczeni** algymnásiumáról az 1888. és 1889. iskolai évben. Közli: Fehérváry István h. igazgató. (Debreczen. Város

könyvnyomdája 8r. 94 l. (Értekezés: Másodrendű felületek és tulajdonságai. Irta: Miklóssy Sándor.)

A **debreczeni** ref. főgymnasium értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közzéteszi: Tüdös János igazgató. (Debreczen. A város könyvnyomdája 8r. 96 l.)

A **debreczeni** római katolikus elemi népiskolák növendékeinek érdemsorozata az 1888—89. tanév végén. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8r. 18 l.)

Tizenötödik jelentés a **debreczeni** ev. ref. egyház Valics Antalné iskolával egyesített nyolcz osztályú leánynevelő intézetéről és varró-osztályáról az 1888—89. iskolai év végén. Szerkesztette: Dóczy Gedeon igazgató. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8r. 30 l.)

1888—89. évkönyv a **debreczeni** ev. ref. főiskola akadémiai tanszakairól. Összeállította: Liszka Nándor ez évi akad. igazgató. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8r. 172. l. (Értekezés: Beiktatás alkalmával mondott beszéd. Elmondta: Erdős József.

A **debreczeni** m. kir. gazdasági tanintézet és azzal összekapcsolt földművesiskola értesítője az 1888—89. tanév végén. Közli: Domokos Kálmán igazgató. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8r. 38 l.)

A **debreczeni** kereskedelmi akadémia és a vele kapcsolatos alsófokú kereskedelmi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. A tanintézet főnnállásának harminczadik évében. Közzéteszi: Dr. Bayer Ferencz igazgató. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8r. 134 l.) (Értekezés: Tanulmányi kirándulás. Irta: Dr. Bayer Ferencz.)

A **debreczeni** ev. ref. egyház fiú és leány elemi iskoláinak értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztették: Némethy Lajos iskolaszék elnöke, Sáfár László, tanítótestület elnöke. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8r. 72 l.)

Értesítő a reformátusok **debreczeni** főiskolájában a tanítóképezdéről és az elemi iskolákról az 1888—89. iskolai évről. Szerkesztette: Ivó István a tanítóképezde igazgatója. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8r. 76. l.)

Évi jelentés — XII. értesítő — **Debreczen** szab. királyi város alsófokú iparos iskolája 1888—89. iskolai évről. Szerkesztette: Dóczy Gedeon iparos iskolai igazgató. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8r. 35 l. (Értekezés: A rajz tanítása az alsófokú iparos iskolában. Irta: Domokos Kálmán.)

A **debreczeni** ev. ref. főiskola akadémiai tanszakainak tanrendje az 1888—89. iskolai év I. II. felében. Közli az igazgatóság. (Debreczen. Város könyvnyomda. 8r. 8, 8 l.)

A **debreczeni** m. kir. gazdasági tanintézet évkönyve 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Domokos Kálmán igazgató. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8r. 124 l.) (Értekezések: Debreczen város mezőgazdasági termelésének hatása a talaj kimerülésére. Irta: Szűts Mihály. Debreczen város meteorológiai viszonyai. Irta: Zalka Zsigmond. A seprőczirok termeléséről. Irta: Czájlik István. Közlemények a tanintézet kísérleti teréről. Irta: Zalka Zsigmond.)

A **deési** államilag segélyezett, műasztalos tanműhelylyel kapcsolatos

polgári fiú- és leányiskola értesítője 1888—89. iskolai évről. Szerkesztette: Pfeiffer János igazgató. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 51 l. (Értekezés: A nemzetőrség megalakulása Deésen. Irta: Kádár József.)

A **deési** alsóbbfokú ipariskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Pfeiffer János igazgató. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 16 l. (Értekezés: Iparosságunk fejlődésének nehézségei. Irta: Kállay N. Miklós.)

A **deési** községi elemi leány- és vegyesiskola 1888—89. tanévi értesítője. Kiadta: Pfeiffer János igazgató. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 3 l.)

A **deési** izr. hitközség magyar tannyelvű elemi fiú-iskola V. tanévi értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Klein Ignác igazgató-tanító. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 4 l.)

A **deési** ev. ref. elemi leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Kiadták a tanítók. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 4 l.)

A **deési** ev. ref. elemi fiú-iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Szentesi Áron iskolaigazgató. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 8 l.)

Értesítés a **deési** római katolikus elemi fiú- és leányiskola személyzetéről, tantárgyairól és a folyó 1888—89. tanév végén tartandó közvizsgálatok rendjéről. Kiadták a helybeli róm. kath. tanítók. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 7 l.)

A **dévai** m. kir. áll. főreáliskola tizennyolczadik évi értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Téglás Gábor igazgató. (Déva. Hirsch Adolf. 8r. 64 l. 1 kép.) (Értekezés: A dévai m. kir. állami főreáliskola új épülete. Irta: Szinte Gábor.)

Az **egri** érseki joglyceum évkönyve az 1888—89. tanévről. IX. évi folyam. (Eger. Érseki lyceumi könyvnyomda. 8r. 20 l.)

A cisterci rend **egri** kath. főgymnasiumának értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közli: Szvorényi József igazgató. (Eger. Érseki lyceumi könyvnyomda. 8r. 179 l.) (Értekezés: A magyar nép eszejárása és eszmeköre, közmondásaiban s egyéb elmeműveiben életűntetve. Irta: Szvorényi József.)

Az **egri** érseki joglyceum tanrendje az 1888—89. tanév I. II. felére. (Eger. Érseki lyceumi könyvnyomda. 8r. 8, 8 l.)

Az **eperjesi** kir. kath. főgymnasium 1888—89. tanévi értesítője. Közzéteszi: Schlott Gyula igazgató (Eperjes. Kósch Árpád. 8r. 120 l. 1 kép.) (Értekezések: Az eperjesi kir. kath. főgymnasium története alapításától a jezsuita-rend eltörléséig (1673—1773.) Irta: Ruby József. Emlékezés Juhász Norbertra 1817—1889. Irta: Léway István.)

Az **eperjesi** ág. hitv. ev. kerületi collegium értesítője az 1888—89. iskolai évről. (Eperjes. Kósch Árpád. 8r. 85 l.) (Értekezés: A görög drámáról. Irta: Nosz Gusztáv.)

Az **érsekújvári** róm. kath. gymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Felix János igazgató. (Érsekújvár. Winter Zsigmond. 8r. 35 l.) (Értekezés: A szellemi hős küzdelme. Irta: Dr. Némethy Károly.)

Az **erzsébetvárosi** róm. kath. Raphaeli gymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: László Dávid igazgató. (Erzsébetváros. Kotzauer Dániel. 8r. 52 l.) (Értekezés: Markovich-ünnepély. Irta: Nagy József.)

(Eszék.) Programm kralj. velike realke u Osieku za školsku godinu

1888—89. (Eszék. Pfeiffer Gyula. 8r. 66 l.) (Értekezés: Kako je P. Emerik Pavić u prošlom stoljeću u latinski jezik prevodiv pjesme slavnoga Fra Andreji Kačića? Irta: Forko József.)

Értesítő a pannonhalmi sz. Benedek-rend **esztergomi** főgymnasiumáról az 1888—89. tanév végén. Közzéteszi Villányi Szaniszló igazgató. (Esztergom. Laiszky János. 8r. 96 l.) (Értekezés: A homerosi kor kosmographiája. Irta: Gergye Lénárt.)

A sz. kir. **esztergomvárosi** nyilvános reáliskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli az igazgatóság. (Esztergom. Laiszky János. 8r. 46 l.) (Értekezés: Emlékbeszéd Trefort Ágoston, vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszter felett, melyet annak halála alkalmából az esztergomi reáliskolában mondott dr. Feichtinger Sándor kir. tanácsos, reáliskolai igazgató.)

A főmagasságu bihornok, herczeg-primás és esztergomi érsek ur kegyes pártfogása alatt levő és az irgalmas nővérek vezetése alatt álló **esztergomi** leánynevelde és tanodák értesítőnyve az 1888—89. tanévről. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8r. 30 l.)

A **fehértemplomi** m. kir. állami főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi Gerevics Gusztáv kir. igazgató. (Fehértplom. Wunder Gyula. 8r. 64 l.) (Értekezés: Marcus Aurelius. Irta: Dr. Vajda Károly.)

A **felső-lővői** ág. hitv. ev. nyilvános tanintézetek (tanítóképezde, gymnasium és reáliskola) értesítője az 1888—89. tanévről. Programm der öffentlichen evangelischen Schulanstalten zu Oberschützen (Seminar, Gymnasium und Realschule) für das Schuljahr 1888—89. (Felső-Eőr. Schodisch Lajos. 4r. 55 l. 1 kép.)

A **fiumei** m. kir. állami főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette dr. Berghoffer József főgymnasiumi tanár. Programma del Regio Ungarico Ginnasio superiore di Stato in Fiume pubblicato alla fine dell'anno scolastico 1888—89. dal professore Giuseppe Dre Berghoffer. (Fiume. E. Mohovich. 4r. 57 l.) (Értekezések: Due discorsi pronunziati in occasione del XXV. anniversario dell' operosità letteraria del Dre Béla Erődi. Irta: Kőrösi Sándor. Alla festa assisteranno LL. EE. il r. governatore conte Augusto Zichy e la nobile di lui consorte, contessa Edvige Zichy Wimpffen. Berghoffer Józseftől.)

Izvešće kr. velike gimnazije u Rieci (**Fiume**) koncem školske g. 1888—89. (Zágráb. Narodnih Novinah. 8r. 107 l.) (Értekezés: Kada je i kojim povodom pisao Platon dialog Phaidros? Irta: Mirko Rastić.)

A **fiumei** m. kir. áll. elemi és polgári fiúiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette Donáth Imre igazgató. Programma dell R. Ung. etc. (Fiume. E. Mohovich. 8r. 48 l.)

A **fiumei** m. kir. állami kereskedelmi akadémia értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Matcovich Pál igazgató. Programma degli etc. (Fiume. Battara Péter. 8r. 79 l.)

A **galgóczi** állami polgári fiú- és leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Nyolczadik értesítés. Közli: Lévay István L. igazgató. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8r. 42 l.)

A **gyergyó-ditrói** római kath. polgári fiúiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Vendl Aladár igazgató. (Gyergyó-Ditró. Ditró és Szárhegy községek könyvnyomdája. 8r. 32 l.) (Értekezés: Az iskolai fegyelemtartás akadályai különös tekintettel a helyi viszonyokra. Irta: Taschek Gyula.)

A **gyergyó-szentmiklósi** államilag segélyezett községi polgári fiúiskola tizennegyedik értesítője az 1888—89. tanév végén. Szerkesztette Kuncz Kornél igazgató. (Kolozsvár. «Közművelődés» irodalmi intézet, könyv- és könyomda. 8r. 35 l.)

A **gyergyó-szentmiklósi** államilag segélyezett községi iparostanoncziskola hatodik értesítője az 1888—89. tanév végén. Szerkesztette: Kuncz Kornél igazgató. (Kolozsvár. «Közművelődés» könyvnyomda. 8r. 31 l.)

A **gyöngyösi** kath. nagygymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Vágó Ferencz igazgató. (Gyöngyös. Kohn L. 8r. 56 l.) (Értekezés: A rovarok életmódja és természeti ösztönük. Irta: Galambos Áron.)

A **gyönki** ev. ref. gymnasium értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közzéteszi: Varga István gymn. igazgató. (Kecskemét. Tóth László. 8r. 25 l.)

Értesítő a pannonhalmi sz. Benedekrend **győri** főgymnasiumáról az 1888—89. év végén. Közli: Franciscs Norbert igazgató. (Győr. Surányi János. 8r. 172 l.) (Értekezés: Hat év (63—57. Kr. e.) Cicero életéből. Irta: Bódiss Jusztin.)

A **győri** magy. kir. állami főreáliskola tizenhatodik évi értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Cs. Szabó József. (Győr. Gross Gusztáv és társa. 8r. 164 l.) (Értekezés: A győri m. k. áll. főreáliskola története (1852/3—1888/9.). Irta: Lasz Samu.)

A **győri** alsófoku kereskedelmi iskola értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közzéteszi az igazgató. (Győr. Fischer István és F. 8r. 32 l.) (Értekezés: A váltókról. Irta: Stumpf Dózsa.)

A **gyulafehérvári** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. (Gyulafehérvár. Papp és Ferdinánd, a püsp. lyceumi nyomda. 8r. 162 l.) (Értekezések: A döbrentei codex nyelvi sajátosságai. Irta: Pál Antal. A gyulafehérvári meteor-állomás észleletei 1888. évről. Ávéd Jákótól.)

A **H.-Szoboszló** rendezett tanácsú város alsófokú ipariskolájának értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Pestényi Pap Ignác igazgató. III. évfolyam. (Debreczen. A város könyvnyomdája 8r. 16 l.)

A **hód-mező-vásárhelyi** ev. ref. főgymnasium 1888—89. tanévi értesítője. (H.-M.-Vásárhely. Hungária könyvnyomda. 8r. 70 l.) (Értekezés: Sáska-ink. Irta: Gyulai Kálmán.)

A **hódsági** alsófoku ipariskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Brandecker István igazgató. (Zombor. Bittermann Nándor. 8r. 15 l.)

Az **iglói** ág. hitv. evang. főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Zimann János e. i. igazgató. (Igló. Schmidt József. 8r. 61 l.)

Az **iglói** ág. hitv. ev. népiskola és polgári leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről IX. évfolyam. Közl: Kertscher Ede e. i. igazgató. (Igló. Schmidt József. 8r. 49 l.)

A **jászberényi** községi kath. főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Himpfner Béla kir. i. igazgató. (Jászberény. Balázs

Adolf. 8r. 63 l.) (Értekezések : Megemlékezés Golenich Károly r. tanárról. B. K.-tól. Kopernik világrendszeréről. Irta : Bartók István. A jászberényi gymnasium multjának és új épületének rövid ismertetése. H. B.-tól.)

A **jászberényi** irgalmas nővérek vezetése alatt álló érseki nőnevelő-intézet értesítője az 1888—89. iskolai évről. («Szent István» kath. műintézet. 8r. 24 l.) (Értekezés : A nőnevelésről. Irta : Bukoveczky Sándor)

A jézus-társasági **kalocsai** érseki főgymnasium értesítője az 1888—89. iskolai évről. (Kalocsa. Malatin Antal. 8r. XXIV, 80 l.) (Értekezés : Állandó-e a nap melege? s ha igen, miért és meddig? Irta : Ritli Vendel.)

A miasszonyunkról nevezett szegény iskolánénék vezetése alatt álló **kalocsai** érseki tanítónőképző intézetek, nőnevelde árvaház, felső s elemi népiskola és ovoda értesítője az 1888—89. iskolai évről. Kiadja az intézeti igazgatóság. (Kalocsa. Malatin Antal. 8r. 34 l.)

A **kalocsai** városi fi. külvárosi (eperföldi) és pusztai vegyes osztályú római kath. elemi iskolákba járó tanoncok érdemsorozata 1888—89. tanévben. (Kalocsa. Malatin Antal. 8r. 20 l.)

A **kalocsai** államilag segélyezett alsófokú ipariskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette : Petrovác József ipariskolai igazgató. V. évfolyam. (Kalocsa. Malatin Antal. 8r. 20 l.) (Értekezés : A levelek és ügyiratok az ipariskolában. Irta : Pető Mihály.)

A **kalocsai** izraelita hitközség nyilvános ötosztályú vegyes elemi iskolájának értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette a tantestület. (Kalocsa. Malatin Antal. 8r. 15 l.)

A **kaposvári** m. kir. állami főgymnasium értesítője az 1888—89. isk. évről. Közli : Lenner Emil kir. igazgató. (Kaposvár. Hagelmann Károly. 8r. 88 l. 1 tábla.) (Értekezések : A latin igeragozás rendszere. Irta Pintér Ede. Classika philologiai szemléltető eszközök. Irta : Schambach Gyula.)

A **kaposvári** zsidó hitk. iskolájának értesítője az 1888—89. tanévre. IX. évfolyam. Kiadja a zsidó hitközség. (Kaposvár. Réthelyi Miksa. 8r. 16 l.)

A **kaposvári** államilag segélyezett községi polgári leányiskola második értesítője az 1884/5—1888/9-ig terjedő tan évekről. Közli : Nagyné Csorba Mária igazgató. (Kaposvár. Hagelmann Károly. 8r. 77 l.)

A **karánsebesi** magy. kir. állami tanintézetek (polgári és elemi fiúiskola, elemi leányiskola és gyermekkert) értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette : Bánfi János igazgató. (Karánsebes. 8r. 35 l.)

A **karánsebesi** kereskedelmi testület által fentartott városi alsófokú kereskedelmi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette : Bánfi János igazgató. Második évfolyam. (Karánsebes. Az egyházmegyei könyvnyomda. 8r. 10 l.)

A **karánsebesi** állami segélyvel fentartott városi alsófokú ipariskola értesítője ez 1888—89. tanévről. Szerkesztette : Bánfi János, igazgató. Harmadik évfolyam. (Karánsebes. Egyházmegyei könyvnyomda. 8r. 25 l.)

(**Karloca.**) Program srpske veljike gimnasije Karlovačke sa školsku godinu 1888—89. Uredjuje Direktor gimnasije. Godina XXXVII. Knjiga XXX. (Újvidék. Pajevics A. 8r. 80 l.) (Értekezés : Klasicsna nastava. Irta : Vuič V.)

Kassa szab. kir. város községi polgári fiú- és leányiskolájának XVI.

értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Mártonfy Márton igazgató. (Kassa. Riess Lajos. 8r. 76 l.) (Értekezés: Valami a játékról. Irta: Malaszt Ferencz.)

A **kassai** magy. kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Dr. Rodiczky Jenő igazgató. (Kassa. Werfer Károly. 8r. 40 l.)

A **kassai** magy. kir. gazdasági tanintézet tanári és tisztikara valamint hallgatóinak névjegyzéke az 1889—90. tanév első felében. (Kassa. Riess Lajos. 8r. 7 l.)

Kassa szab. kir. város községi elemi iskoláinak értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Sudy Kapisztrán János igazgató. (Kassa. Riess Lajos 8r. 68 l.) (Értekezés: Városunk tanügyi multjából. Irta: Sudy K. János.)

A **kassai** kir. jog- és államtudományi kar évkönyve 1888—9-ről. Közli az igazgató. Negyedik évfolyam. (Kassa. Werfer Károly. 8r. 52 l.)

A **kassai** kir. jog- és államtudományi kar tanrendje az 1888—9. tanév I. II. felében. (Kassa. Werfer Károly. 8r. 7, 7 l.)

A **kassai** m. kir. gépészeti középipariskola értesítője az 1888—89. XVII. tanévről. Szerkesztette: P. Tetmajer Károly igazgató. (Kassa. Bernovits G. 8r. 101 l.)

Kassa sz. kir. város előkészítő és rendes tanfolyamú ismétlő ipariskoláinak IV. értesítője az 1888—9. tanévről. Közzéteszi: Mártonfy Márton a rendes tanfolyamú iskola igazgatója. (Kassa. Riess Lajos. 8r. 85 l.) (Értekezés: A vas. Irta: Krancz Béla.)

A **kassai** állami főreáliska értesítője az 1888—89-ik évről. Közli: Mauritz Rezső igazgató. (Kassa. Werfer Károly. 8r. 79 l.) (Értekezés: A tej. Irta: Vadász I.)

A jászóvári prémontréi kanonokrend **kassai** főgymnasiumának évi jelentése az 1888—89. tanévről. Közli: Nátafalussy Kornél főgimn. igazgató (Kassa. Riess Lajos. 8r. 129. l.) (Értekezés: Az eleusisi mysteriumok. Irta: Takács Menyhért.)

A **kassai** kereskedelmi testület által fentartott három osztályú ismétlő iskola 1888—89. évi értesítője. Közzéteszi: Mártonfy Márton igazgató. (Kassa. Bernovits G. 8r. 24 l.) (Értekezés: Magyarország kereskedelmének fejlődése. Irta: Grúz Frigyes.)

A **kecskeméti** magy. kir. állami főreáliskola 1888—89. évi értesítője Közli: Hanusz István, igazgató. (Kecskemét. Tóth László. 8r. 75 l.) (Értekezés: Egy lap irodalmunk történetéből. Irta: Hornyik József.)

A **kecskeméti** reform. főiskolai jog- és államtudományi-kar évkönyve 1888—9-ről. Tizennegyedik évfolyam. (Kecskemét. Sziládi László. 8r. 32 l.)

A **kecskeméti** reform. főgymnasium értesítője 1888—89. Szerkesztette Csabai Imre igazgató. (Kecskemét. Sziládi László. 8r. 57 l.)

A kegyes tanítórend **kecskeméti** főgymnasiumának értesítője az 1888—89. tanévről Közli: Perger József igazgató. (Kecskemét. Tóth László. 8r. 91 l.) (Értekezés: A növényvilág vampirjai. Irta: Bartek Lajos.)

A **kecskeméti** államilag segélyezett polgári és elemi leányiskola XIV. értesítője az 1888—89. iskolai évről. Szerkesztette: Páthy Károly igazgató. (Kecskemét. Sziládi László. 8r. 56 l.) (Értekezés: Iskola és erkölcsiség. Irta: Páthy Károly.)

A **kecskeméti** jótékony nőegylet évkönyve az 1888–89. évről. Összeállította: Dr. Horváth Mihály egyl. titkár. (Kecskemét. Tóth László. 8r. 17 l.)

A **kecskeméti** reform. főiskolai jog- és államtudományi kar tanrendje az 1888–89. félév I. II. felében. (Kecskemét. Sziládi László. 8r. 7, 7 l.)

• XII. évi jelentés a **kecskeméti** községi népiskolákról. 1888–89. tanév. Szerkesztette: Pásthly Károly igazgató. (Kecskemét. 8r. 28 l.)

Kecskemét T. H. városi alsófokú ipar- és kereskedelmi iskola VI-ik értesítője az 1888–89. iskolai évről. Szerkesztette: Pataki Imre igazgató. (Kecskemét. Sziládi László. 8r. 26 l.)

A **Kecskemét** városi államilag segélyezett gazdasági szakoktatással egybekapcsolt felső népiskola XVII. értesítője az 1888–89. tanévről Összeállította Máté Sándor. (Kecskemét. Sziládi László. 8r. 22 l.)

A **késmárki** ág. hitv. evang. kerületi lyceum 1888–89. tanévi értesítője. Közli: Scholcz Frigyes igazgató. (Késmárk. Sauter Pál. 8r. 95 l.) (Értekezések: A késmárki ág. hitv. ev. kerületi Lyceum története. Irta: Palcsó István. Boldogult Jóni Tivadar hamvainak elszállítása a miskolczi sírkertből a késmárki temetőbe. Irta: Votisky Károly. Jóny Tivadar emlékére, Zvarinyi Sándortól. Jóny Tivadar emlékezete, Scholcz Frigyesről.)

A **keszthelyi** kir. katolikus gymnasium értesítője az 1888–89. tanévről. Közzé teszi: Farkas Miklós igazgató. (Keszthely. Kardos G. 8r. 68 l.) (Értekezés: A jellemképzésről. Irta: Pákor Adorján.)

A **keszthelyi** m. kir. gazdasági tanintézet 1889. évkönyve. Kiadja a tanintézet. Szerkeszti: Deininger Imre. (Nagy-Kanizsa. Weiss L. F. 8r. 118 l.)

A **keszthelyi** m. kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1888–9. tanévről. Szerkesztette: Deininger Imre igazgató. (Nagykanizsa. Weiss L. és F. 8r. 38 l. 1 kép.)

Értesítés a **K-Vásárhely** rend. tanácsú városban állami segélyvel fenntartott alsófokú ipariskoláról az 1888–9. év végén. Szerk. M. Székely János. (Kézdi-Vásárhely. Szabó Albert. 8r. 15 l.)

Értesítés a **Kézdi-Vásárhely** városi államilag segélyezett községi elemi fiu- és leány-iskola évváró vizsgálatai ideje és rendjéről, valamint a tanítók és tanulók létszámáról az 1888–9. isk. év végén. Az iskolaszék megbízásából összeállította: M. Székely János. (Kézdi-Vásárhely. Szabó Albert. 8r. 12 l.)

A Minorita-rendiek vezetése alatt álló **kézdívásárhely-kantai** róm. kath. gymnasium értesítője 1888–89. tanévről. Közzé teszi: Wittmann Ágoston igazgató. (Kézdi-Vásárhely. Szabó Albert. 8r. 43 l.) (Értekezés: Nehány szó a helyi nevelési viszonyokhoz. Irta: Wittmann Ágoston.)

A **kiskőrösi** állami és városi segélyvel fenntartott alsófokú ipariskola negyedik értesítője az 1888–89. tanévről. Szerkesztette: Záboji Gusztáv igazgató. (Kalocsa. Malatin Antal. 8r. 29 l.)

A **kiskúnfélegyházi** városi kath. algymnasium értesítője az 1888–89. tanévről: Közli: Holló László igazgató. (Léva. Nyitrai és társa. 8r. 71 l.) (Értekezés: A síkságok meteorológiai hatásáról. Irta: Kunz Béla.)

A **kiskúnfélegyházi** állami tanítóképző-intézet értesítője az 1888–89. tanévről. Összeállította: Zajzon Dénes tanító-képző-intézeti igazgató. (Losonc. Kármán társulat. 8r. 18 l.)

A **kis-kun-halasi** helv. hitv. lyceum értesítője az 1888—89-ik tanévről. Szerkesztette: Csontó Lajos, igazgató-tanár. (Halas. Práger Ferencz. 8r. 60 l.)

A **kismartoni** községi népiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Jahres-Bericht der Communal-Volksschule in der kön. Freistadt Eisenstadt vom Schuljahre 1888—89. (Kismarton. Dick Ede. 8r. 15 l.) (Értekezés: Hogyan neveljük gyermekeinket.)

A **kisszebeni** kegyes-tanítórendi gymnasium értesítője az 1888—89-ik iskolai évről. Közli: Szkokán Sándor igazgató. (Eperjes. Kósch Árpád. 8r. 31 l.) (Értekezés: Sárosvármegye vízrajzi (hydrographiai) viszonyainak leírása tekintettel ásványvizei- és fürdőhelyeire is. Irta: Cserépi József.)

A **kisujszállási** hat osztályú ev. ref. gymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Összeállította: Dr. Székely Bendegúz igazgató. (Franklin-társulat. 8r. 32 l.)

A **kisvárdai** állami elemi népiskola értesítője az 1888—89-ik tanévről. XII. évfolyam. Szerkesztette: Beke Márton igazgatótanító. (Kisvárd. Berger Ignác. 8r. 38 l.)

A magyar kir. államvasutak **kolozs-alagúti** telepén működő elemi iskola 1888—89-ik évi értesítője. Az iskola fennállásának negyedik évről. Közrebocsátja az iskolaszék. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert. 8r. 20 l.)

A **kolozsvári** magyar királyi Ferencz-József-tudomány-egyetem almanachja és tanrendje az MDCCCLXXXVIII—IX-ik tanév II. felére. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert. 8r. 80 l.)

(**Kolozsvár**) Értesítő az unitarius vallásközönség iskoláiról az 1888—89. tanévben. Szerkesztette Kovács János igazgatótanár. X. évfolyam. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert [Magyar Polgár]. 8r. 91 l.) (Értekezés: Horatius öt ódájának iskolai magyarázata. Irta: Dr. Brassai Sámuel.)

A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **kolozsvári** róm. kath. fő-gymnasium értesítője az 1888—89. tanévben. Közli: Dr. Vajda Gyula igazgató. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert. 8r. 130 l.) (Értekezés: Titus Flavius Vespasianus. Irta: Farkas József.)

XVIII. értesítvény a **kolozsvári** m. kir. állami tanítóképezde tizen-nyolczadik tanévről. 1888—89. Összeállította: Paal Ferencz igazgató. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert. 8r. 29 l.)

A **Kolozsvár** városi nyilvános községi polgári fiúiskola kilenczedik értesítője fennállásának 19-ik évről, az 1888—89-ik tanév végén, szerkesztette: Dr. Ferenczi Zoltán igazgató. (Kolozsvár. «Közművelődés» irodalmi intézet, könyv- és könyomda. 8r. 54 l.) (Értekezés: A német helyesírásnál. Irta: Pausinger Sándor.)

Értesítő a **Kolozsvár** városi államilag segélyezett felsőbb leányiskola 1888—89. iskolai évről. (Kolozsvár. Burckhardt Ágoston. 8r. 58 l.) (Értekezés: A növényvilág és a költészet: Irta Binder Laura.)

A pannonhalmi szent Benedekrend **komáromi** négy osztályú katolikus gymnasiumának értesítője az 1888—89. iskolai évről. (Komárom. Ziegler Károly. 8r. 85 l.) (Értekezés: Az imádság és átok a görögöknél és rómaiaknál. Irta: Abday Asztrik.)

Értesítő **Komárom** szab. kir. város ipariskolájának 1888–89. hatodik tanévről. Szerkesztette: Sipos Elek igazgató. V-ik évfolyam. (Komárom. Ziegler Károly. 8r. 82 l.) (Értekezés: «Beszéd, a melylyel főtisztelendő Reznayk Albert úr mint az ipariskolai bizottság elnöke, ez évi munka-kiállításunkat megnyitotta.)

(**Kőhalom.**) XVI. Jahresbericht der Gewerbeschule in Reps (Lehrlingsschule.) Nach Schluss des Schuljahres 1888–89 veröffentlicht von Michael Binder, Direktor. (N.-Szeben. Krafft V. 8r. 10 l.)

A **Körmöcz** szab. kir. és főbányavárosi alsófoku ipariskola értesítője az 1888–89. tanévről. Szerkesztette Gruy Ede. (Turóc-Szent-Márton. 8r. 12 l.)

A **Körmöcz** szab. kir. és főbányavárosi községi polgári leányiskola értesítője az 1888–89. tanévről. (Franklintárs. 8r. 31 l.)

A **körmöczbányai** m. kir. állami főreáliskola tizenkilenczedik évi értesítője 1888–89. Szerkesztő Schröder Károly királyi igazgató. (Rudnyánszky A. 8r. 115 l. (Értekezés: Trefort Ágoston emlékezete. Irta: Víz Ferencz.)

Körmöczbányai sz. kir. város községi elemi fiu- és leánytanoda értesítője az 1888–89-ik tanévről. (Turóc-szt-mártoni könyvnyomda-részvénytársulat. 8r. 12 l.)

Értesítő a pannonhalmi szt-Benedekrend **köszegi** gymnasiumáról az 1888–89. iskolai év végén. (Köszeg. Feigl Frigyes. 8r. 79 l.) (Értekezés: Kalászat a nevelés-tanítás mezején kiváló tekintettel a tanulókor főbb hibáira. Irta: Zanathy Bódog.)

A **köszegi** államsegélylyel fentartott polgári fiu- és leányiskola értesítője 1888–89. tanévről. Közzéteszi: Steierlein Gábor, igazgató. (Köszeg. Feigl Gyula. 8r. 36 l.)

Értesítő a **köszegi** alsófokú ipar- és kereskedelmi iskoláról. Az 1888–89. tanév végén. Szerkesztette: Steierlein Gábor igazgató. (Köszeg. Feigl Gyula. 8r. 21 l.)

A **kunszentmiklósi** ev. ref. gymnasium értesítője 1888–89. iskolai évről. Kiadja az iparhatóság. (Franklin-társ. 8r. 62 l.) (Értekezés: A kunszentmiklósi ev. ref. gymnasium rövid története.)

A **lévai** kegyes tanítórendi főgymnasium értesítője az 1888–89-ik tanévről. Közli: Szabady Gyula igazgató. (Léva. Nyitrai és társa. 8r. 92 l.) (Értekezés: Sophokles Oedipus királyáról. Irta: Cserei József.)

A **lévai** m. kir. állami tanítóképezde XIII-ik értesítője az 1888–89. tanévről. Szerkesztette: Szabó Lajos igazgató. (Léva. Nyitrai és társa. 8r. 17 l.)

A **lippai** közepkereskedelmi iskolával kapcsolatos állami polgári iskola értesítője az 1888–89. isk. évről. Közli: Dölle Gyula igazgató. (Lippa. Zách J. & Köhler G. 8r. 54 l.)

A **losonczi** m. kir. állami főgymnasium értesítője. 1888–89. Közli: Gresits Miksa igazgató. (Losonc. Kármán társulat. 8r. 76 l.) (Értekezés: Magyarország külföldön. Irta: Beniczky Kálmán.)

A **losonczi** áll. elemi iskola értesítője az 1888–89. tanévről. Tizenharmadik évfolyam. Közli: Nagy József tanító. (Losonc. Kármán társulat. 8r. 16 l.) (Értekezés: A nevelés eszközei. Irta: P. Gy.)

A **lőcsei** királyi katolikus főgymnasium 1888—89. tanévi értesítője. Szerkesztette: Halász László igazgató. (Lőcse. Reiss József. 8r. 71 l.)

A **lőcsei** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1888—89. tanévről. XX. szám. Szerkesztette: Dr. Róth Samu igazgató. (Lőcse. Reiss József. 8r. 76 l.) (Értekezések: Bacon praerogativ instantiái, természeti analogiája és módszerének hiányai. Irta: Dr. Sárffy Aladár. Intézetünk második évtizedének története. Irta: Dr. Róth Samu.)

A **lőcsei** m. kir. állami elsőrendű felsőbb leányiskola nyolczadik értesítője az 1888—89-iki tanévről. Közli: Kárpáti Endre igazgató. (Lőcse. Reiss József. 8r. 31 l.)

A **lugosi** róm. kath. magy. főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Billmann Márton igazgató. (Lugos. Wenczely János és fia. 8r. 71 l.) (Értekezés: A Kisfaludy-család. Irta: Dr. Dengi János.)

A **magyarlápósi** állami elemi népiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Kiadta: Lebedi János ig. tan. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 10 l.)

A kegyes tanítótrendiek vezetése alatt álló **magyar-óvári** gymnasium értesítője az 1888—89-iki tanévről. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor-féle könyvnyomda. (Czéh Lajos) 8r. 61 l.) (Értekezés: Magyarország viszonya Németországhoz a Hunyadiak korában. Irta: Horváth Sándor.)

A **magyar-óvári** magyar királyi gazdasági akadémia értesítője az 1888—89-iki tanévről. A tanintézet fennállásának 71-ik évében. Szerkeszti Balás Árpád igazgató. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor-féle könyvnyomda. (Czéh Lajos.) 8r. 50 l.)

A **magyar-óvári** állami segélylyel fentartott községi alsófokú ipariskola V. értesítője a 1888—89. tanévről. Szerkesztette Merényi Kálmán, igazgató-tanító. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor-féle könyvnyomda. (Czéh Lajos.) 8r. 28 l.) (Értekezés: A helyes olvasásról. Irta: Petrovich József.)

A **magyar-óvári** községi fiu- és leányiskolák (népiskola) XIX. értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Merényi Kálmán, népisk. igazgató-tanító. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor-féle könyvnyomda. (Czéh Lajos.) 8r. 15 l.)

A **makói** államilag segélyezett községi polg. leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről. IX. évfolyam. Közzéteszi: Horváth Illés igazgató. (Makó. Neumann J. 8r. 59 l.) (Értekezés: Makó város és környéke növényzete. Irta: Halász Árpád.)

A **malaczkai** államilag segélyezett I. fokú ipariskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Gremen Béla. (Malaczka. Wiesner nyomdaintézet. 8r. 10 l.) (Értekezés: A munkásság. Irta: Gremen Béla.)

A **m.-szigeti** kegyestanítórendi gymnasium értesítője az 1888—89-ik tanév végén. Közzéteszi: Feld Vilmos igazgató. (M.-sziget. részvénynyomda. 8r. 41 l.) (Értekezés: A só és annak felhasználása, szerepe az ember szervezetében és az államháztartásban. Irta: Feld.)

A **m.-szigeti** m. kir. állami felsőbb leányiskola s vele kapcsolatos elemi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Tizenkettedik évfolyam. Közli: Marikovszky Menyhért igazgató. (M.-Sziget. Mármarosai részvény-nyomda. 8r. 67 l.) (Értekezések: Trefort Ágoston emlékezete. Felolvasta az 1889. márczius 10-én tartott iskolai ünnepélyen Marikovszky Menyhért igazgató. Milyen

föltételek mellett fogja legjobban teljesíteni a tanítónő nevelői feladatát a felsőbb leányiskolában. Irta: Décsei Janka.)

A **mármaros-szigeti** helvét hitv. lyceum értesítője az 1888—89. évről. Harmadik folyam. Hatodik év Kiadta: Szilágyi István közigazgató. (M.-Sziget. Viski Balás L. 4r. 49 l.) (Értekezések: Emlékbeszéd Trefort Ágoston felett. Irta s a lyceum kormányzó tanácsa által 1888. évi szeptember 9-én rendezett gyászünnepélyen elmondta: Szilágyi István közigazgató. Trefort emlékezete. Irta: Vékony Antal.)

A **Margitta** városi államilag segélyezett alsófokú ipartanoncz iskola értesítője az 1888—89. iskolai évről. IV. évfolyam. Szerkesztette Szathmári Sándor igazgató. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8r. 16 l.)

A **m.-szigeti** alsófokú kereskedelmi iskola első értesítője az 1888—89. iskolai évről. Szerkesztette: Kovásy Zoltán a tanügyi bizottság jegyzője (M.-Sziget. Viski Balázs L. 8r. 18 l.) (Értekezés: Az alsófokú kereskedelmi iskola fontossága M.-Szigeten. Irta: Kovásy Zoltán.)

A **marosvásárhelyi** róm. kath. gymnasium értesítője az 1888—89-ik iskolai évről. Közli: Karácson Márton igazgató. (Marosvásárhelytt. Gálffy B. a róm. kath. leányisk. betűivel. 8r. 60 l.) (Értekezés: Emlékezés Keserü József gymn. rendes tanárról. Irta: Karácson Márton.)

A **Marosvásárhely** szab. kir. város által állami segélylyel fentartott I. fokú ipariskola értesítője az 1888—89. iskolai évről. Ötödik évfolyam. Szerkesztette Szentgyörgyi István ipartanodai igazgató. (Marosvásárhelytt. Imreh S. A reform. kollégium betűivel. 8r. 51 l.) (Értekezés: Egy kép: Pál F. és Kiss S. olv. k. u. irta Szentgyörgyi István.)

A **marosvásárhelyi** ev. ref. kollégium értesítője az 1888—89-ik iskolai évről. Kiadta: Bedőházi János igazgató. (Maros-Vásárhelytt. Imreh S. A ref. kollégium gyorsajtója. 8r. 88 l.) (Értekezések: Trefort Ágoston. Megnyitó beszéd, tartotta Bedőházi János igazgató. Báró Kemény Gábor. Évzáró beszéd, tartotta ugyanaz.)

(**Medgyes.**) Programm des evang. Gymnasiums A. B. in Mediasch und der damit verbundenen Lehranstalten für das Schuljahr 1888—89. Veröffentlicht vom Rector Gustav Fr. Schuller. (Nagy-Szeben. Krafft V. 4r. 32 l.) (Értekezés: Der Lateinunterricht an unsern Gymnasien mit besonderer Berücksichtigung der Anfangsklasse. Irta: Theiss János.)

A **mezőturi** ev. reformált gymnasium értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közzéteszi: Bodolay László igazgató. (Mező-Túr. Gyíki K. 8r. 52 l. 3 rajzkep.) (Értekezés: A mezőturi ev. ref. egyház új központi iskolájának ismertetése. Irta: Füredi Lajos.)

A **miskolczi** kir. kath. gymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Polgár György kir. igazgató. (Miskolcz. Forster Rezső. 8r. 48 l.) (Értekezés: Segélyegyletünk megalapítása és első működése. Irta: Polgár György.)

A **miskolczi** m. kir. állami polgári fiú- és leányiskola és a polg. fiúiskolával kapcsolatos középkereskedelmi- és ipariskola értesítője az 1888—89. iskolai évről. Szerkesztette: Gálffy Ignác igazgató. (Miskolcz. Forster Rezső. 8r. 79 l.)

A **miskolczi** alsó fokú iparos iskola 1888—89. évi értesítője. Szerkesztette: Gálffy Ignác igazgató. (Miskolcz. Forster Rezső. 8r. 18 l.)

A **miskolczi** ev. ref. főgymnasium értesítője az 1888—89. iskolai évről. Szerkesztette: Kun Pál igazgató. (Miskolcz. Forster Rezső. 8r. 73. l.)

Modor szab. kir. város iparos-tanoncz iskolájának negyedik értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Baltzár Ágoston igazgató. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 8 l.)

A **modori** m. kir. állami tanítóképezde hetedik értesítője az 1888—89. tanév végén. Szerkesztette: Lenhardt Károly igazgató. (Pozsony. Stampfel Eder és társai. 8r. 64 l.) (Értekezés: A modori iskola két régi tanrendje. Irta: Lenhardt Károly.)

A **mohácsvárosi** alsófokú ipar- és kereskedelmi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Összeállította: Böhm Ignác igazgató. (Mohács. Blandl I. 8r. 39 l.)

A **munkácsi** m. kir. áll. gymnasium értesítője 1888—89. tanévről. Közli: Frankovich Sándor igazgató. (Munkács. «Kárpát» könyvnyomda. 8r. 48 l.) (Értekezés: A nyelvtanítás eszképző tényezőiről a kezdőknél. Irta: Schultz A.)

A **munkácsi** állami alsófokú ipar- és kereskedelmi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Sárkány Gábor ipar- és kereskedelmi iskolai igazgató. (Munkács. Farkas Kálmán. 8r. 29 l.) (Értekezés: Nehány szó iparosainkhoz.)

A **nagybányai** állami főgymnasium II. évi értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Szunter Nándor igazgató. (Nagybánya. Molnár Mihály. 8r. 70 l. 3 kép.) (Értekezés: Épületünk átalakítása.)

Értesítő a kegyes tanítórend vezetése alatt álló **nagy-becskerek**i községi főgymnasiumról az 1888—89. tanév végén. Közli: Rappensberger Vilmos, főgymnasiumi igazgató. (Nagy-Becskezek. Pleiiz F. Pál. 8r. 86 l. 1 tábla.) (Értekezések: Dr. Kemény István. Irta: Dr. Nyáry Ferencz. Az otthon és az iskola. Irta: Edelmann Ottó.)

A **nagybecskerek**i községi népiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Baaden Károly igazgató. (Nagy-Becskezek. Pleitz Fer. Pál. 8r. 62 l.) (Néhány szó a szakoktatásról. Irta: Szalay Teréz.)

Értesítő a **nagybecskerek**i alsófokú ipar- és kereskedelmi iskoláról az 1888—89. tanévben. Közli: Baaden Károly igazgató. (Nagy-Becskezek. Pleitz Fer. Pál. 8r. 36 l.) (Értekezés: Mitől függ az iparos boldogulása?)

A **nagybittsei** polgári fiúiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Freund Bernát igazgató. (Felső-Eör. Schodisch Lajos 8r. 16 l.) (Értekezés: Elő a humaniorákkal! Irta: Freund.)

A **nagyenyedi** ev. ref. Bethlen-főiskola 1888—89. tanévi értesítője. Kiadta: az igazgatóság. (Nagyenyed. Wokál János 8r. 148 l.) (Értekezések: Emlékbeszéd báró Kemény Gábor egyházk. főgondnok felett. Irta: Nagy Lajos. Keresztes József emlékezete. Irta: Dr. Kovács Ödön. Emlékbeszéd Székely Ferencz főiskolai tanár felett. Irta: Makkai Domonkos.)

A **nagykállói** magy. kir. állami főreáliskola XIX-ik értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közzéteszi: Schurina István főreáliskolai igazgató.

(Nyíregyháza. Jóba Elek. 8r. 67 l.) (Értekezés: Andrassy Jenő 1854—1889. Irta: Barabás D.)

Értesítő a kegyes-tanítőrendiek vezetése alatt álló **nagykanizsai** kath. főgymnasiumról az 1888—89. tanévben. Közzéteszi: Janky Károly igazgató. (Nagykanizsa. Fischel Fülöp 8r. 70 l.) (Értekezés: A virágok csoportosulásának törvényeiről floránk ismertebb alakjain: Irta: Poór János.)

A **nagykanizsai** izr. nyilvános hatosztályú elemi fiú- és leányiskola, valamint az ezzel egybekötött kereskedelmi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Bún Samu igazgató. (Nagykanizsa. Weiss L. és F. 8r. 67 l.) (Értekezés: A hitoktatás a zsidó népiskolában. Irta: Dr. Neumann Ede.)

A **nagykanizsai** államilag segélyezett községi nyilvános polgári fiúiskola tizenhetedik értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkeszté: Morgenbesser János igazgató. (Nagykanizsa. Wajdits József. 8r. 36 l.)

A kegyes tanítőrendiek vezetése alatt álló **nagykárolyi** róm. kath. nagygymnasium értesítője az 1888—89 iskolai évről. Közzéteszi: Malonyay István igazgató. (Nagykároly. Seper Kajetán. 8r. 103 l.) (Értekezés: A gymnasiumnak adományozott Kisfaludi Madarász Ede-féle kagyló- és csigagyűjtemény ismertetése. Irta: Rozmanits Timót.)

A **nagykikindai** gymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Dr. Krcsméri Károly igazgató. (Nagykikinda. Radák János. 8r. 68 l. (Értekezés: A házi nevelés napjainkban. Irta: Ujházy László.)

Tudósítás az ev. reform. **nagykőrösi** főgymnasiumról az 1888—89. tanévben. Szerkesztette: Ádám Gerzson igazgató. (Nagy-Kőrös. Ottinger Ede 8r. 35 l.)

Értesítő a **nagykőrösi** ev. ref. tanfőképző intézet és népiskolák állásáról az 1888—89. tanévben. Összeállította: Hegymegi Kiss Kálmán igazgatótanár. (Nagy-Kőrös. Ottinger Ede. 8r. 44 l.)

A **nagymihályi** állami elemi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Mathiász József, igazgató-tanító. (Nagy-Mihály. Landesmann B. 8r. 31 l.)

A **nagyszalontai** községi algymnasium értesítője az 1888—89. isk. évről. Közli: Kovács István igazgató. (Nagy-Szalonta. Rosenzweig R. 8r. 50 l.)

A **nagyszebeni** állami főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévben. Szerkeszti: Veress Ignác gymnasiumi igazgató. (Nagy-Szeben. Reissenberger Adolf, Steinhausen Tivadar utódja. 8r. 35. l.)

(**Nagyszeben.**) Programm des evangelischen Gymnasiums A. B. und der damit verbundenen Realschule, sowie der ev. Elementarschule A. B. zu Hermannstadt für das Schuljahr 1888—89 von Moritz Guist, Director. (Nagy-Szeben. Closius G. özvegye. 4r. 68 l.) (Die Theilnahme der Siebenbürger Sachsen an den Schlesischen Kriegen 1741—1746 Czekelius Frigyesről.)

(**Nagyszeben.**) Siebzehnter Jahresbericht der Gewerbeschule in Hermannstadt (Lehrlingsschule) am Schusse des Schuljahres 1888—89. veröffentlicht vom Director Karl Albrich. (N.-Szeben. Krafft V. 8r. 14 l.)

(**Nagy-Szeben.**) III. Programă a școlii civile (private) de fete cu internat a Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura po-

porului român, în Sibtiu per anul şcolastic 1888–9. publicată de Ivan Popescu director. (N.-Szeben. Főegyházmegyei nyomda. 8r. 47 l.) (Értekezés: Interesul pedagogic, ca cel mai deaprobe scop al învăţământului educativ de dr. Vasile Bologna.)

A **nagyszombati** érseki főgymnasium értesítője az 1888–89. tanév végén. Közli: Schlick István, igazgató. (Nagyszombat. Winter Zsigmond 8r. 127 l. A könyvtár czimjegyzéke. Szerk. Dr. Melcsiczky Lajos. XI. közlemény 177 laptól 314 lapig.) (Értekezés: Nyelvészeti tanulmány Anonymus «De Gestis Hungarorum» című munkája felett. Irta: Dr. Uhlárik János.)

A **Nagyszombat** sz. kir. városi alsófokú ipar- és kereskedelmi iskola értesítője az 1888–89. tanévről. Szerkesztette: Alszeghy János igazgató. (Nagyszombat. Winter Zsigmond. 8r. 20 l.)

A **nagy-szöllősi** műasztalosági és gazdasági szaktanfolyamokkal összekapcsolt állami polgári fiú- és leányiskola nyolczadik értesítője az 1888–89. iskolai évről. Szerkesztette: Baranyai Gyula igazgató. (Nagy-Szöllős. Székely Simon. 8r. 46 l.) (Értekezés: Polgáriskolánk és az ipartanműhely. Irta: Spolarich János.)

A premontrei kanonok-rend **nagyvárad** kath. főgymnasiumának értesítője az 1888–89. tanévről. Közli: Várszély Ármin igazgató. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8r. 107 l.) (Értekezés: A közegészségügyi intézmények a régi Rómában. Irta: Kotunovics Sándor.)

A **nagyvárad** alsófokú ipar-iskola értesítője az 1888–89. tanévről. Közli: Dr. Tóth Mihály igazgató. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8r. 15 l.)

A **nagyvárad** kir. jog- és államtudományi kar tanrendje az 1888–89. tanév I. II. felére. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8r. 8, 8 l.)

A **nagyvárad** kir. jog- és államtudományi kar almanachja az 1888–89. jubilaris évről. Közli: az igazgató. Tizenötödik évfolyam. (Nagyvárad. ifj. Berger Sámuel. 8r. 145 l.)

A **nagyvárad** magy. kir. állami főreáliskola értesítője az 1888–89. tanévről. Közli: Vidovich Bonaventura igazgató. (Nagyvárad. Rosenbaum V. Vilmos. 8r. 59 l.) (Értekezés: Trefort Ágostonról. Irta: Endrődi Sándor.)

A **nagyvárad** római katolikus népiskolának huszadik értesítője az 1888–89. tanév végén. (Nagyvárad. Hügel Ottó 8r. 59 l.) (Értekezés: Szemlévények a nevelés köréből. Irta: Kovalik János.)

(**Naszód**). Raportulă ală XX-lea despre gimnasiulă superioră gr. cat. românească din Năsădă pre anulă şcolastică 1888–89. (Brassó. Alexi. 8r. 156 l. négy kép.) (Értekezés: Importanţa sciinţei meteorologice de Dr. A. P. Alexi.)

A **német-prónai** ipariskola értesítője az 1888–89. tanévről. V. évfolyam. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8r. 10 l.)

A **nyiregyházi** ág. hitv. evang. főgymnasium XXV-ik értesítője az 1888–89. iskolai évről. Közli: Martinyi József igazgató. (Nyiregyháza. Jóba Elek. 8r. 82 l.) (Értekezések: Mikor kezdhetjük meg az idegen nyelvek oktatását. Irta: Máthé Gy. Székfoglaló beszéd. Elmondotta: Dr. Meskó László.)

A **nyitrai** róm. kath. főgymnasium 1888–89. iskolaévi értesítője. Közzéteszi: Horváth Sándor igazgató. (Nyitra: Schempek és Huszár 8r. 169 l.) (Értekezés: A paedagógiai büntetések. II. r. Irta: Dr. Takács Sándor.)

A **Nyitra** városi róm. kath. elemi fiú és leányiskolák értesítője az 1888—89. tanévről a r. k. iskolaszék megbízásából közli: az igazgatóság. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8r. 42 l.) (Értekezés: Városi róm. kath. népiskolai épületünk. Irta: Jakubovich Sándor, ig. tanító.)

A **nyitravárosi** alsófokú ipar- és kereskedelmi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Schwertsig Antal, igazgató. (Nyitra. özv. Neugebauer Anna. 8r. 41 l.) (Értekezés: Takarékoság. Irta: Masszárik János.)

Ó-Kanizsa nagyközség alsófokú ipariskolájának első értesítője az 1888—89. tanévről: Közzéteszi: Katona Sándor igazgató. (Ó-Kanizsa. Sebők Lajos. 8r. 14 l.) (Értekezés: Az ipariskolai rajzoktatás érdekében. Irta: Katona Sándor.)

Az **oraviczabányai** állami segélyvel fentartott polgári fiúiskola tizenkettedik értesítője. Az 1888—89. iskolaév. (Oravicza. Wunder Károly. 8r. 40 l.)

A **pancsovai** magyar királyi állami főgymnasium értesítője az 1888—9. tanévről. Közzéteszi: Tordai György. (Pancsova. ifj Wittigslager Károly. 8r. 107 l. 2 kép.) (Értekezés: A pancsovai állami főgymnasium új épülete. Irta: Tordai György.)

A pannonhalmi szent Benedekrendiek vezetése alatt álló **pápai** kath. gymnasium értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közzéteszi: Ocsovszky Kázmér igazgató. (Pápa. Az evang. reformált főtanoda betűivel ny. Debreczeny K. 8r. 45 l.) (Értekezés: A kedves szülők figyelmébe. Irta: Molnár Béla.)

A dunántúli ev. reform. egyházkerület **pápai** főiskolájának értesítője az 1888—89. évről. (Pápa. Debreczeny K. Az ev. ref. főiskola betűivel. 8r. 4, XLII, 76 l.) (Értekezés: A pápai református főiskola történetéből. Irta Mokós Gyula.)

A **pápai** államilag segélyezett községi polgári leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Sághy Béla igazgató. (Pápa. Goldberg Gyula. 8r. 16 l.)

A zircz-ciszterci rend **pécsi** főgymnasiumának jelentése 1889. (Pécs Taizs József. 4r. 89 l.) (Értekezés: Vallásos nevelés a családban. Irta: Dr. Békefy Remig.)

A **pécsi** püspöki lyceum jog- és államtudományi karának tanrendje az 1888—89. tanév második felére. (Pécs. Lyceumi nyomda (Feiler Mihály) 8r. 8 l.)

A **pécsi** püspöki lyceum jog- és államtudományi karának tanrendje az 1889—90. tanév első felére. (Pécs. Lyceumi nyomda. (Feiler Mihály). 8r. 8 l.)

(**Pécs.**) Liebscher Vilma nyilván. joggal felruházott leánynevelő- és tanintézetébe járó növendékek érdemsorozata az 1888—89. tanévre. (Pécs. A lyceumi könyvnyomda. (Feiler Mihály). 8r. 10 l.)

Pécs sz. kir. város községi tanintézeteinek 1888—89. tanévre hatóságilag megállapított órarendjei. (Pécs. Lyceumi nyomda. (Feiler Mihály). 8r. 36 l.)

Pécs sz. kir. város községi polgári leányiskolájának és összes községi népiskoláinak értesítője az 1888—89. tanévről. (Pécs. Engel Lajos. 8r. VI, 2, 64 l.)

A **pécsi** iparostanoncz és alsófokú kereskedelmi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. (Pécs. Lyceumi nyomda. (Feiler Mihály.) 8r. 22 l.) (Értekezések: Az angol iparfejlődés történetének korszakalkotó mozzanatai. Irta: Hekinger István.)

A **pécsi** nyilvános három osztályú kereskedelmi középiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Porges Ede igazgató. (Pécs. Taizs József. 8r. 32 l.) (Értekezés: A magyarosodásról. Irta: Bokor Ferencz.)

(Pécs.) Werner Magdolna nyilván. joggal felruházott tan- és leánynevelő intézetébe járó növendékek érdemsorozata az 1888—89. tanévre. (Pécs. Taizs József. 8r. 13 l.)

A **pécsi** m. kir. állami főreáliskola 1888—89. tanévi értesítője. Szerkesztette: Dischka Győző kir. főreáliskolai igazgató. (Pécs. Lyceumi könyvnyomda (Feiler Mihály.) 8r. 98 l.) (Értekezés: Moliére otthon és a társaságban. Irta: dr. Katona Lajos.)

A **pécsi** izr. hitközségi népiskola és hittani intézmények értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Klingenberg I. igazgató. (Pécs. Engel Lajos. 8r. 29 l.)

Pinkafő mezőváros államilag segélyezett alsófokú ipariskola értesítője az 1888—89. tanévről. Jahresbericht der vom stb. (Szombathely. Gábel Á. 8r. 15 l.)

A **piskitelepi** államvasuti és állami elemi népiskola értesítője az 1888—89. iskolai évről. Kiadta a gondnokság. (Déva. Breier Mór. 8r. 43 l.)

A **piskitelepi** alsófokú ipariskola második értesítője az 1888—89. iskolai évről. Kiadta a gondnokság. (Déva. Breier Mór. 8r. 22 l.) (Értekezés: Néhány szó az ipariskolások vallás-erkölcsi oktatásáról. Irta: Jancsó Ernő.)

A kegyes-tanítőrendiek vezetése alatt álló **podolini** róm. kath. algymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Moós János igazgató. (Késmárk. Sauter Pál. 8r. 24 l.) (Értekezés: Rehák Gyula emlékezete.)

A **pozsonyi** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közli: Pirchala Imre igazgató. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 4, 92 l.) (Értekezés: A pozsonyi kir. kath. gymnasium története. 1850—1861. Irta: Pirchala Imre.)

A **pozsonyi** állami főreáliskola értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közli: Samarjay Mihály igazgató. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 2, 50 l.) (Értekezés: Dr. Trefort Ágoston emlékezete.)

Pozsony sz. kir. város ipariskolájának értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Liebleitner János igazgató. Harmadik évfolyam. (Pozsony. Angermayer Károly. 8r. 60 l.)

Az államilag segélyezett **pozsonyi** kereskedelmi akadémia negyedik évi értesítője az 1888—89. iskolai év végén. Közli: Jónás János igazgató. (Pozsony. Wigand F. K. 8r. 79 l.)

A **pozsonyi** királyi akadémia személyzeti létszáma és tanrende az 1888—89. tanév első felére. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 21 l.) Ugyanaz az 1888—89. tanév második felére.

A **pozsonyi** ág. hitv. ev. lyceum értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Michaelis Vilmos igazgató-tanár. (Pozsony. Wigand F. K. 8r.

158 l.) (Értekezés: Schimkoianum. Ötödik közlemény. Római érmek. Irta: Gyórik Márton.)

A **pozsonyi** (internatussal összekapcsolt) m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Ghyczy József igazgató. Hatodik évfolyam. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 87 l.) (Értekezés: A természettani szertartás. Irta: Fuchs József.)

A **pozsonyi** m. kir. állami tanítónő-képzőintézet tizennyolczadik értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Uhrl Józsa igazgató. (Pozsony. Angermayer Károly. 8r. 43 l.) (Értekezés: A háromszögtani függvények integrálása. (III-ik közlemény). Irta: Orbók Mór.)

(**Pozsony.**) A magyarhoni ág. hitv. ev. egyetemes egyház theologiai akadémiájának értesítője. 1888—89. Szerkesztette Schneller István theol. akad. igazgató-tanár. (Pozsony. Wigand F. K. 8r. 31 l.)

A **pozsonyi** ág. hitv. ev. hatosztályú népiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Jahresbericht etc. (Pozsony. Wigand F. K. 8r. 24 l.)

A **pozsonyi** kir. akadémia személyzeti létszáma és tanrende az 1889—90. tanév első felére. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 21 l.) Ugyanez az 1889—90. tanév második felére.

A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **pozsony-szentgyörgyi** róm. kath. algymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Géczy Benedek gymnasiumi igazgató. (Vác. Mayer Sándor. 8r. 32 l.) (Értekezés: Simai «Zsugori, telhetetlen fősvény ember» cz. drámája. Irta: Kapás Aurél.)

A kegyes-tanítórendek vezetése alatt álló **privigyei** róm. kath. algymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Kadek István gymn. igazgató. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8r. 40 l.)

A **privigyei** iparos-tanoncziskola 1888—89. tanévi értesítője. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8r. 8 l.) (Értekezés: A vallásos oktatás és nevelésről.)

A **rettegi** állami elemi iskola 1888—89. tanévi értesítője. Közli: Bogár Samu igazgató-tanító. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 8 l.)

Szab. kir. **Rév-Komárom** város községi népiskoláinak évkönyve az 1888—89. tanévről. Kiadja az iskolaszék. XX. évfolyam. (Komárom. Ziegler Károly. 8r. 74 l.)

A **rimamurány-salgótarjáni** vasmű-részvénytársaság népiskoláinak értesítője az 1888—89. iskolai évről. Szerkesztette: Porázik György igazgató-tanító. (Salgó-Tarján. Friedler Ármin. 8r. 104 l.) (Értekezés: Néhány szó a családi nevelésről. Irta: Gergely János.)

A **rimaszombati** egyesült protestáns főgymnasium XXXVI. értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Zachar Gusztáv e. i. igazgató. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8r. 62 l.) (Értekezés: Párhuzamos vonások a magyar és a nagy francia forradalomban. Irta: Sárkány Imre.)

A **rimaszombati** községi elemi fiúiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Egybeállította: Törköly József igazgató-tanító. Tizenharmadik évfolyam. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8r. 23 l.)

A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **rózsahegyi** kath. algymnasium értesítője az 1888—89. tanév végén. Közli az igazgatóság. (Liptó-

Szent-Miklós. Steier Izidor. 8r. 60 l.) (Értekezés: Töredékek egy spanyol utas naplójából. Irta: Dr. Csósz Imre.)

A **rózsahegyi** róm. kath. elemi tanoda ifjúságának érdemsorozata az 1888—89. tanév végén. (Rózsahegy. Salva Károly. 8r. 15 l.)

A **rozsnyói** kath. főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Dr. Tóth Lőrincz igazgató. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8r. 90 l.) (Értekezés: A rozsnyói kath. főgymnasium története. Irta: Dr. Tóth Lőrincz.)

Értesítő a **rozsnyói** államilag segélyezett ág. hitv. ev. kerületi főgymnasiumról az 1888—89. tanévben. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8r. 81 l.) (Értekezés: Rozsnyó közegészségi és halandósági viszonyai. Irta: Polónyi Károly.)

A **sajó-gömöri** ág. ev. esperességi ipar- és gazdasággal kapcsolatos polgári fiúiskola ötödik értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Bencze Samu igazgató. (Buschmann F. 8r. 39 l.)

Jelentés a **sárospataki** ev. ref. főiskola (akadémia és gymnasium) állapotáról az 1888—89. iskolai évben. Összeállították: Ballagi Géza és Kérészy István igazgatók. XXXIII. évfolyam. (Sárospatak. Steinfeld Béla az ev. ref. főiskola betűivel. 8r. 186 l.)

A kegyes-tanítóréndiek vezetése alatt álló **sátoralja-ujhelyi** róm. kath. gymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Dr. Ormándy Miklós igazgató. (S.-A.-Ujhely. «Zemplén» könyvnyomtató intézet. 8r. 53 l.) (Értekezés: A sátoralja-ujhelyi kegyes-tanítóréndi gymnasium első két évtizedének vázlatos története Sivulsky József igazgatósága idejében 1790—1813. Irta: Hudra János.)

A **sátoralja-ujhelyi** három osztályú róm. kath. elemi népiskola értesítője az 1888—89. tanévről. (S.-A.-Ujhely. «Zemplén» könyvnyomtató intézet. 8r. 10 l.)

(**Segesvár.**) Programm des evang. Gymnasiums A. B. in Schässburg und der damit verbundenen Lehr-Anstalten. Zum Schlusse des Schuljahres 1888—89. Veröffentlicht vom Director Daniel Höhr. (Segesvár. Horet Frigyes. 4r. 40, 19 l.) (Értekezés: Der Schässburger Rektor Georg Seraphin (1669—1677.). Duldner Jánostól.)

(**Segesvár.**) Sechzehnter Jahresbericht der Gewerbeschule in Schässburg (Lehrlingsschule) am Schlusse des Schuljahres 1888—89. Veröffentlicht im Auftrage der Gewerbeschul-Kommission vom Director Dr. Karl Petri. (Segesvár. Jördens testvérek. 8r. 16 l.)

A **selmeczbányai** kir. kath. nagygynasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közli Obelcz József igazgató. (Selmeczbánya. Joerges Ágost özvegye és fia. 8r. 92 l.) (Értekezés: A világ keletkezése, fejlődése és vége. Irta: Koválik József.)

A **selmeczbányai** ág. hitv. ev. kerületi lyceum értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Breznayk János igazgató-tanár. (Selmeczbánya. Joerges Ágost özvegye és fia. 8r. 48 l.)

A **sepsi-szentgyörgyi** ev. ref. Székely-Mikó-Kollegium értesítője az 1888—89. iskolai évről. Szerkesztette: Bodor Domokos igazgató. (Sepsi-Szent-

György. Jókai-nyomda részvénytársulat. 8r. 54 l.) (Értekezés: Emlékbeszéd báró Kemény Gábor felett. Irta: Csósz János.)

Jelentés a **sepsi-szentgyörgyi** polgári fiúiskola 1888—89. évi állapotáról. Összeállította Zayzon Béla igazgató. (Sepsi-Szent-György. Jókai-nyomda részvénytársulat. 8r. 19 l.)

A **siklói** alsófokú ipariskola negyedik értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Szabó Ferencz igazgató. (Siklós. Harangozó és Pandurovits. 8r. 18 l.) (Értekezés: Néhány szó az előkészítő osztályról. Irta: Szűcs Dániel.)

A **siklói** izr. hitközségi népiskola VI. értesítője 1888—89. tanévre. Közli: Schlesinger Simon iskolaszéki tag. (Siklós. Löwy Miksa. 8r. 15 l.)

A **siklói** községi polgári fiúiskola nyolczadik értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Szabó Ferencz igazgató. (Siklós. Harangozó és Pandurovits. 8r. 39 l.)

A **somorjai** államilag segélyezett polgári fiú- és leányiskola tizen-hetedik értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Iványi Béla igazgató. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 31 l.)

Értesítés **Somorja** r. t. város által fentartott iparos tanulók iskolájáról az 1888—89. iskolai évben. Ötödik évfolyam. Közzéteszi: Iványi Béla igazgató. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 14 l.)

A pannonhalmi szent-benedekrend **soproni** kath. főgymnasiumának értesítője az 1888—89. iskolaévről. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 68 l.) (Értekezés: A látás. Irta: Dr. Biatsy Demjén.)

A **soproni** kath. kir. tanítóképző-intézet értesítője az 1888—89. tanév végén. (Sopron. Rónai Frigyes. 8r. 13 l.)

A **soproni** Laehne-féle nyilvánossági joggal bíró gymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. I. II. kiadás. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 55 l.)

(**Sopron.**) A Csöndes-féle nyilvánossági joggal bíró tan- és nevelő-intézet értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Tóth Márton id. igazgató. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 27. l.) (Értekezés: A koronázási évforduló intézetünknel. Irta: Max Vilmos.)

A **soproni** m. kir. állami felsőbb leányiskola nyolczadik értesítője az 1888—89. tanévről. XVIII. évfolyam. Közli: Marusák Pál id. igazgató. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 59 l.) (Értekezések: Trefort Ágoston emlékezete. Irta Bründlné Proháska Ottilia. — Gazdátlan levél. Irta: M. P.)

A dunántúli ág. hitv. evang. egyházkerületi **soproni** lyceum értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Müllner Mátyás lyceumi igazgató. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 47 l.)

A dunántúli ág. hitv. ev. egyházkerületi **soproni** tanítóképző-intézet értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Kapi Gyula igazgató. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 35 l.)

A **soproni** r. kath. 6-osztályú belvárosi főelemi fiú-iskolának és a Szent-Mihályról címzett r. kath. 4-osztályú fiú- és leányiskolának értesítője az 1888—89. tanévről. Kiadta: Hahnenkamp József, iskola-igazgató és arany-érdemkeresztes. Jahresbericht der etc. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 74 l.) (Értekezés: Die Wichtigkeit des Lehramtes der Volksschule und die nothwendigen Eigenschaften des Volksschullehrers. Irta: Hahnenkamp József.)

Értesítő az Orsolya-szűzeknek **Sopronban** létező tan- és nevelő-intézetéről az 1888—89. iskolaévről. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 26 l.)

A **soproni** állami kereskedelmi akadémia ötödik évi jelentése. 1888—89. tanév. Közli: Hahnenkamp Rudolf igazgató. (Sopron. Romwalter K. és fia. 8r. 69 l.) (Értekezés: A német nyelv tanítása a közép- és polgáriskolákban, különös tekintettel a kereskedelmi középiskolákra. Irta: Hatvan Ferencz.)

A **soproni** magy. kir. állami főreáliskola 14-ik évi értesítője. 1888—89. Közli: Salamin Leó, kir. igazgató. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 53 l.) Ugyanezen füzetben: A soproni alsófokú kereskedelmi testületi iskola 1888—89. évi értesítője. (Értekezés: Sopron. sz. kir. városa kútvezeinek összetétele. Irta: Dr. Wallner Ignác.)

Értesítő a **soproni** ev. fiú- és leány-népiskola 1888—89. tanévről. Kiadta: Möszl Károly igazgató. *Jahresbericht der etc.* (Sopron. Romwalter K. és fia. 8r. 30 l.)

A **Sümegh** városi államilag segélyezett reáliskola XXXI. értesítője az 1888—89. iskolaévről. Közzéteszi: Orbán Lajos helyettes igazgató. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8r. 48 l.) (Értekezés: Ádám István, életrajz. Irta: Orbán Lajos.)

Sümegh városi róm. kath. elemi fiú- és leányiskola XXXI. értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Bánfi Alajos igazgató. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8r. 24 l.)

Szabadka sz. kir. város községi főgymnasiumának értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Haverda Mátyás igazgató. (Szabadka. Schlesinger Sándor. 8r. 97 l.) (Értekezés: A percentszámítás tanításának módszere. Irta: Kosztolányi Árpád.)

(**Szabadka.**) Raszrednica učenika i učenica szrpszke osznovne škole szubotičke sa školszku godinu 1888—89. Skolszki upravitelju: Antun Budanovič. (Újvidék. Pajević A. 8r. 11 l.)

A **szakolczai** királyi kath. algymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Lukavszky Alajos igazgató. (Szakolcza. Skarniczl József. 8r. 40 l.)

A **szakolczai** állami elemi fiú- és leányiskola értesítője az 1888—89. tanév végén. Összeállította: Kropácsy István igazgató. (Szakolcza. Skarniczl József örökösei. 8r. 20 l. 1 statisztikai tábla.)

A szabad kir. **Szamosujvár** városi örmény kath. nyilvános algymnasium XIV. tudósítványa az 1888—89. tanév végén. Közzéteszi a gymnasiumi igazgató. (Szamosujvár. Todorán Endre «Aurora» könyvnyomda. 8r. 60 l.) (Értekezés: Három érdekes kopolyúslábú rák a szamosujvári faunából. Irta: Mártonfi Lajos)

A **szamosujvári** szab. kir. városi alsófokú ipariskola V. értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Szongott Kristóf igazgató. (Szamosujvár. Todorán Endre «Aurora» könyvnyomda. 8r. 26 l.) (Értekezés: A diszítő styl eredete s jelentőségéről. Irta: Novák Antal.)

A békési ág. hitv. ev. egyházmegye patronátusa alatt álló **szarvasi** főgymnasium évi értesítője 1888—89-ről. Közzéteszi: Benka Gyula igazgató.

tanár. (Szarvas. Szikes Antal. 8r. 71 l.) (Értekezés: A vallás-tanítás a protestáns gymnasiumokon. Irta: Benka Gyula.)

Az állam és a helybeli nőegylet által segélyezett **szarvasi** társulati elemi osztályokkal egybekötött polgári leányiskola értesítője 1888—89. tanévről. Közli: Moravcsik Géza igazgató. (Szarvas. Szikes Antal. 8r. 32. l.) (Értekezés: Az ifjúsági olvasmányok megválasztásáról. Irta: Varga József.)

(**Szász-Régen.**) Programm des vierklassigen evangelischen Gymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen Lehranstalten in Sächsisch-Regen am Schlusse des Schuljahres 1888—89. Veröffentlicht vom Rector Hellwig. (N.-Szeben. Krafft V. 4r. 72 l.) (Értekezés: Entwurf eines Lehrbuches der Botanik für die untern Klassen einer Mittelschule. Irta: Schulerus József.)

(**Szász-Sebes.**) Programm des vierklassigen evangelischen Gymnasiums und der damit verbundenen Elementarschule in Mühlbach (Siebenbürgen) für das Schuljahr 1888—89. Veröffentlicht vom Rector I. Wolff. (N.-Szeben. Krafft V. 4r. 119 l.) (Értekezés: Zur Geschichte von Mühlbach 1526—1571. Irta: Baumann Nándor.)

A **szatmári** kir. kath. főgymnasium 1888—89. évi értesítője. (Szatmár. «Szabadsajtó»-nyomda. 8r. 57 l.) (Értekezés: A végczél. Irta: Sarmaságh Géza.)

A **szatmár-németi** evang. ref. gymnasium 1888—89. évi (XIX-ik) értesítője. Szerkesztette: Borsos Benő igazgató-tanár. (Szatmár. «Szabadsajtó»-nyomda. 8r. 60 l.) (Értekezés: Székfoglaló beszéd. Tartotta: Borsos Benő.)

Szatmár-Németi sz. kir. város elsőfokú ipariskolájának VI-ik évi értesítője az 1888—89. iskolai évről. Összeállította: Kótai Lajos ipariskolai igazgató. (Szatmár. Nagy Lajos. 8r. 28 l.) (Értekezés: Az ipariskola hatása a gyakorlati életre. Irta: Jankovics János.)

A kegyes-tanítóréndiek vezetése alatt álló **szegedi** városi főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi Magyar Gábor igazgató. (Szeged. Bába Sándor. 8r. 123 l.) (Értekezés: A középiskola kérdése. Irta: Váradi Károly.)

A **szegedi** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Hoffer Endre igazgató. (Szeged. Endrényi testvérek 8r. 98 l.) (Értekezés: A hazai és külföldi polytechnikumok összehasonlító ismertetése. Irta: Homor István.)

Kilenczedik tanügyi értesítő a **szegedi** apácza-iskolákról. Közzéteszi: Oltványi Pál. (Szeged. Endrényi testvérek. 8r. 39 l.)

A **Szeged** városi polgári fiú-iskola tizenhatodik s a közép kereskedelmi iskola negyedik évi értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Nagy János igazgató. (Szeged. Endrényi testvérek. 8r. 63 l.)

Értesítő a **szeged-szilléri** tanító-testület vezetése alatt álló községi népiskoláról az 1888—89. tanév végén. Összeállította: Gönczy Lajos igazgató-tanító. VII. évfolyam. (Szeged. Endrényi testvérek. 8r. 15 l.)

Szeged sz. kir. város összes belterületi községi elemi népiskoláinak értesítője az 1888—89. tanévről. (Szeged. Endrényi testvérek. 8r. 2, 20, 16, 20, 18, 16, 18 l.) (Értekezések: A gyermekek egészségének föntartása és ápolásáról. Irta: Czimer János. — Irányelvek a testi nevelés körül. Irta:

Kövessy József. — Egyről-másról. Irta: Tombác János. — A szülők figyelmébe. Irta: Klivinyi István.)

(Szeged.) Keméndyné-Drucker Irma az arany érdemkereszt tulajdonosa nyilvánossági jelleggel fölruházott nőnevelő-intézetének értesítője az 1888—89. tanévről. (Szeged. Bába Sándor. 8r. 20 l.)

A **szegzárdi** államilag segélyezett ipariskola ötödik értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Krammer János igazgató. (Szegzárd. Báter János. 8r. 29 l.) (Értekezés: Az iparos oktatás hiánya és a felszabaduló ifjak továbbképzése. Irta: Gál Kálmán.)

A **szegzárdi** államilag segélyezett községi polgári fiú- és felső leányiskola tizenharmadik értesítője az 1888—89. tanévről. (Szegzárd. Ujfalusy Lajos. 8r. 48 l.)

A **székely-keresztúri** állami segélyvel fentartott községi alsófokú ipar- és kereskedelmi vegyes iskola negyedik értesítője az 1888—89. tanévről. Összeállította: Gombos Sámuel igazgató. (Székely-Udvarhely. Becsek D. 8r. 10 l.)

A **székelyudvarhelyi** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közrebocsátja az igazgató. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8r. 88 l.) (Értekezés: Báró Orczy Lőrincz emlékezete. Irta: Kassai Lajos.)

A **székely-keresztúri** m. kir. állami tanítóképző-intézet V. értesítője az 1887—88. és 1888—89. iskolai évekről. Szerkesztette: Borbély Sámuel igazgató-tanár. (Décs. Demeter és Kiss. 8r. 29 l.)

A **székely-udvarhelyi** királyi állami főreáliskola XVIII. értesítője az 1888—89. iskolai év végén. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8r. 80 l.) (Értekezés: Trefort Ágoston emlékezete. Irta: Háhn Adolf.)

A **székely-udvarhelyi** evang. reform. collegium értesítője az 1888—89. iskolai évről. Szerkesztette: Gönczi Lajos igazgató. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8r. 71 l.) (Értekezés: Egy lap iskolánk történetéből. [Az 1888—89. év.])

A **székely-udvarhelyi** alsófokú ipar- és kereskedelmi iskola értesítője az 1888—89. iskolai évről. Szerkesztette: Dr. Vajda Emil iparisk. igazgató. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8r. 32 l.)

A **székesfehérvári** magyar kir. állami főreáliskola évi értesítője az 1888—89. tanévről, az intézet fennállásának 35. évében. Szerkesztette: Dr. Kuthy József királyi igazgató. (Székesfehérvár. «Székesfehérvár és Vidéke» könyvnyomdája. 8r. 80 l.) (Értekezés: A latin nyelv a reáliskolákban. Irta: Zolnai Gyula.)

A cisterci rend **székesfehérvári** kath. főgymnasiumának értesítője 1888—89. iskolai évről. (Székesfehérvár. «Vörösmarty» című könyvnyomda. 8r. 176 l.) (Értekezés: A szonett és jelesebb művelői. Irta: Dr. Vass Bertalan.)

A **Székesfehérvár** városi államilag segélyezett polgári leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Podhorszky K. V. vezető-tan. (Székesfehérvár. A «Székesfehérvár és Vidéke» könyvnyomda. 8r. 52 l.) (Értekezés: Hogyan neveljük leányainkat? Irta: Szladits Ilona.)

A **székesfehérvári** kereskedelmi társulat által fentartott és államilag segélyezett kereskedelmi akadémia és alsófokú kereskedelmi iskola értesítője

az 1888–89. tanévről. Az intézet fennállásának 21-ik évében. Szerkesztette: Dr. Faludi Miksa igazgató. (Székesfehérvár. «Vörösmarty» könyvnyomda. 8r. 86 l.) (Értekezések: A telepített idegen váltó sajátságairól. Irta: Dr. Herman Sándor. — A kereskedelmi akadémia fumei tanulmányi utja. Irta: Bód Lajos.)

Értesítő a **Székesfehérvár** városi elemi- és ismétlő iskolákról az 1888–89. tanévről. Szerkesztette: Göbel János György igazgató. (Székesfehérvár. «A Székesfehérvár és Vidéke» könyvnyomdája. 8r. 77 l.)

A **Székesfehérvár** városi államilag segélyezett alsófokú ipariskola értesítője az 1888–89. tanévről. Szerkesztette: Göbel János György igazgató. (Székesfehérvár. A «Székesfehérvár és Vidéke» könyvnyomdája» 8r. 63 l.) (Értekezések: Idősb Felmayer Istvánról iparos tanulóinknak. Irta: Göbel János György. Házi-iparműhelyünkről. Irta: Gyurtsik Márton.)

A **szeniczi** községi ipariskola értesítője az 1888–89. tanévről. Közli: Horcsin Antal igazgató. (Szenicz. Bezso János és társa. 8r. 8 l.)

(**Szent-Ágota.**) Sechzenter Jahresbericht über den Stand und die Fortentwicklung der Gewerbeschule in Agnetheln. Zum Schlusse des Schuljahres 1888–89. Veröffentlicht vom Director: Dr. Adolf Schullerus. (N.-Szeben. Drotleff József. 8r. 17 l.)

A **Szentes** városi gymnasium értesítője az 1888–89. iskolai évről. Közzéteszi Zsolnay Károly igazgató. (Szentes. A «Szentes és Vidéke» könyvnyomdája. 8r. 96 l.) (Értekezés: A szentesi középiskola múltja. Irta: Zolnay Károly.)

(**Szerajevo.**) Sedmo izvješće velike gimnazije u Sarajevu objavljeno na kraju školske godine 1888–9. (Sarajevo. Zemalska štamparija 8r. 87 l.) (Értekezés: Is društvenog i državnog ustrojstva Joše-Hercegovine u srednjem vijeku. Irta: Em. Lilek.)

A minorita-rendiek vezetése alatt álló **szilágy-somlyói** róm kath. magángymnasium értesítője az 1888–89. tanévről. Közli: Csák Alajos Cyrjék igazgató tanár. (Nagy-Bánya. Molnár Mihály. 8r. 48 l.) (Értekezés: A gymnasium története. (Folytatás.) Irta: Csák Alajos Cyrjék.)

A **szolnoki** magy. kir. állami főgymnasium értesítője az 1888–89. iskolai évről. Közli: Rozsnyai Károly igazgató. (Szolnok. Bakos István. 8r. 73 l.) (Értekezés: Verseghy Ferencz mint versújító. Irta: Dr. Négyesy László.)

A **szolnoki** összes községi elemi és felsőbb népiskolák 1888–89. tanévi értesítője. Összeállította: Ujházy László igazgató tanító. (Szolnok. Bakos István megyei könyvnyomdája. 8r. 66 l.)

A **szolnoki** ipartestület által állami és városi segélyvel fentartott alsófokú ipariskola értesítője az 1888–89. tanévről. Szerkesztette: Szontágh Jenő ipariskolai igazgató. (Szolnok. Havas Lipót. 8r. 42 l. 1 tábla.) (Értekezés: Az iparostanonczok képzése. Irta: Szontágh Jenő)

Értesítő a **szombathelyi** kir. kath. főgymnasiumról 1888–89. Szerkeszté: Kőfalvi Vidor igazgató. (Szombathely. Bertalanfy József 8r. 4, 119 l.) (Értekezés: A folyók működése és jelentősége. Irta: Módly Krizsó.)

A **Szombathely** városi államilag segélyezett alsófokú ipariskola értesítője az 1888–89. tanévről. VI. évfolyam. Közzéteszi: Zagróczky Tivadar

igazgató. (Szombathely. Bertalanffy József. 8r. 46 l.) (Értekezés: Az ABC az alsófokú ipariskolában. Irta: Horváth János.)

A **szombathelyi** püspöki elemi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. (Szombathely. Özv. Seiler Henrikné. 8r. 17 l.)

A **szombathelyi** községi elemi fiú- és leányiskola XVI. értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Zagróczy Tivadar igazgató-tanító. (Szombathely. Bertalanffy József. 8r. 27 l.)

A **Szombathely** városi államilag segélyezett polgári leányiskola XIII. értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkeszté: Pálffy Boldizsár igazgató. (Szombathely. Bertalanffy. 8r. 38 l.)

A magyarországi kegyes-tanítórend **tatai** algyrnasiumának értesítője az 1888—89. tanévről. (Tata. Özv. Kopasz Józsefné. 8r. 45 l.) (Értekezés: A társadalmi erényekről. Irta: Bauer Lénárd.)

A **temesvári** róm. kath. főgymnasiumnak értesítője az 1888—89. iskolai évről. Közli: Pfeiffer Antal főgymn. igazgató. (Temesvár. Csanádegyházmegyei könyvsajtó. 8r. 71 l.) (Értekezés: A színeképelemzés köréből. Irta: Gaith Rudolf.)

A **temesvári** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1888—89. tanévről. XIX. szám. Szerkesztette: Dr. Laky Mátyás kir. főreáliskolai igazgató. (Temesvár. Uhrmann Henrik. 8r. 51 l.) (Értekezések: Kropf József és Karnay Alajos tanárok emlékezete. Irta: Doroghi Ignác. A magyar nyelvtan oktatása iskolánk első osztályában. Irta: Grósz Jakab. Orvosi jelentés a temesvári állami főreáliskola egészségügyi viszonyairól az 1888—89. tanévben. Irta: Dr. Tauffer Jenő.)

A **temesvári** nyilvános I. fokú (mindennapi) ipariskola értesítője az 1888—89. tanévről. V. évfolyam. Szerkeszté: Stumpfoll Ede ipariskolai igazgató. (Temesvár. Uhrmann Henrik. 8r. 63 l.) (Értekezés: A modern nyelvtanításról. Irta: Kadár Lajos.)

A **temesvári** közép, kereskedelmi, polgári és alsóbbfokú kereskedelmi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkeszté: Wieszner Ferencz igazgató. Jahresbericht etc. (Temesvár. Uhrmann Henrik. 8r. 64 l.) (Értekezés: Egy pár szó a szülőkhöz. Irta: Köpeczi Bocz József.)

Temesvár sz. kir. városa községi néptanodáinak tizenhatodik értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Tietz Ferencz, Temesvár belvárosi községi tanító, mint az iskolaszék titkára. (Temesvár. Stéger Ernő. 8r. 146 l.) (Értekezés: «Annak idejében.» Riecke-Beniczky után.)

Villányi Henrik min. engedélyezett és nyilvánossági joggal felruházott **tokaji** tanintézetének (elemi VI. osztálylyal és két évi tanfolyammal) értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Villányi Henrik igazgató. III. évfolyam. (Sárospatak. Steinfeld Béla a ref. főiskola betűivel. 8r. 23 l.) (Értekezés: A nyilvános iskolák és a magánintézetek a nevelő-oktatás szolgálatában.)

A **trencsényi** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Arányi Béla főgymnasiumi igazgató. (Trencsén. Skarnitzl X. Ferencz. 8r. 159 l.) (Értekezés: Trefort Ágoston volt vallás- és közoktatási magy. kir. miniszter életrajza. Irta: Közményi Ferencz.)

XII. évfolyam. A **trencsényi** m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Manyák Alajos igazgató. (Trencsén. Skarnitzl X. Ferencz. 8r. 72 l.) (Értekezés: A Toldi-trilogia nőalakjai. Irta: Ényi László.)

A **trsztenai** kir. kath. gymnasium XX. évi értesítője az 1888—89. tanévről. Közli Dortsák Gyula kir. igazgató. (Alsó-Kubin. Az «Árvamegyei Hirlap» könyvnyomdája. 8r. 91 l.) (Értekezés: Az anyagok körútja a természetben. Irta: Hikl József.)

Az **ujpesti** kir. állami polgári leányiskola hatodik értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette Neményi Imre igazgató. (Ujpest. Kaczander és Fuchs. 8r. 87 l.) (Értekezés: Néhány őszinte szó az anyákhoz leányaikról. Irta: Neményi Imre.)

Tizenennyolczadik évi tudósítás az **ujverbászi** pártfogósági nyilvános algymnasiumról az 1888—89. tanévben. Kovalszky Lajos igazgatótanártól. (Kula. Berkovits Márk. 8r. 55 l.) (Értekezés: Az ujverbászi pártfogósági algymnasium építése.)

Az **ujvidéki** kir. kath. magyar főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi Frankl István igazgató. (Ujvidék. Fuchs Ágoston. 8r. 80 l.) (Értekezés: Fáy András tanulókora. Irta: Dr. Badics Ferencz.)

Az **ujvidéki** m. kir. állami polgári leányiskola kilencedik értesítője az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Nemessányi Adél igazgató. (Franklin-társ. 8r. 34 l.)

Az **ujvidéki** magyar állami polgári iskolával összekapcsolt ipar- és kereskedelmi iskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Bruck Ferencz igazgató. (Ujvidék. Fuchs Ágoston. 8r. 53 l.) (Értekezés: A természet-tudományok költészete. Irta: Zorkóczy Lajos.)

Az **Ujvidék** sz. kir. városi államilag segélyezett alsóbb fokú ipar- és kereskedelmi iskola értesítője az 1888—89. tanév végén. Szerkesztette: Bruck Ferencz igazgató. (Ujvidék. Pavlović és Jočić 8r. 35 l.)

(**Ujvidék**) Iszveštaj o szrpszkoj velikoj gimnaziji u Novom Szadu za školszku godinu 1888—89. (Ujvidék. Popovics. 8r. 80 l.) (Értekezés: Chemicky Elementi. Irta: Sztevan Milovanov.)

Az **ungvári** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Hódoly László igazgató. (Ungvár. Pollacsek Miksa. 8r. 98 l.) (Értekezés: A földrajz-tanulmány az iskolán kívül. Irta: Dr. Zimányi József.)

Értesítő a kegyes-tanítórendiek **váczi** főgymnasiumáról az 1888—89. tanévben. Közli Halmi László igazgató. (Vác. Mayer Sándor. 8r. 107 l.) (Értekezés: A Kaukasus hegység és az örmény felföld vidéke néprajzi tekintetben. Irta: Lovászy Nándor.)

Értesítő a **váczvárosi** ipariskolákról az 1888—89. tanévben. V. évfolyam. Szerkesztette: Dr. Miltényi Gyula igazgató. (Vác. Mayer Sándor. 8r. 34 l.)

Értesítő a **váczi** római kath. elemi népiskolákról az 1888—89. tanévben. (Vác. Mayer Sándor. 8r. 43 l.)

A **vágszeredi** alsófoku ipariskola értesítője az 1888—89. tanévről. Második évfolyam. Összeállította Csvirigh János ipariskolai tanító. (Nagy-Szombat. Winter Zsigmond. 8r. 20 l.)

A **vágújhelyi** államilag segélyezett nyilvános izr. reáliskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Dr. Mahler Miksa igazgató. (Vágújhely. Horovitz Adolf. 8r. 41 l.)

A **verbói** alsófoku ipariskola 1888—89. tanévi értesítője. Közli: Káply Sándor, igazgató. (Vágújhely. Brück Samu. 8r. 22 l.) (Értekezés: Nehány szó az ipar fejlődéséről. Irta: Janda Flór.)

A **versecki** községi főreáliskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Buday József igazgatótanár. (Versecz. Özv. Kirchner J. E.-né. 8r. 30 l.)

Kutka Mária benlakással összekötött **Versecczen** 28 év óta fennálló nyilvánossági joggal ellátott magán elemi és polg. leányiskolájának értesítője az 1888—89. tanévről. (Versecz. Özv. Kirchner J. E.-né. 8r. 36 l.)

A kegyes-tanítőrendiek **veszprémi** róm. kath. főgymnasiumának értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Takács József, főgymnasiumi igazgató. (Veszprém. Stetter Ede «Szent István» könyvnyomda és irod. vállalat. 8r. 96 l.) (Értekezés: A légkör villamos tüneményei. Irta: Bolgár Mihály.)

A **Veszprém** rend. tan. város államilag segélyezett alsófokú iparosiskolájának értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Meszes Polikárp igazgató. Hatodik évfolyam. (Veszprém. Stetter Ede. «Szent-István» könyvnyomda. 8r. 33 l.) (Értekezés: Hogyan szoktassa az iparos a reábizott inasgyermeket az engedelmességre? Irta: Meszes Polikárp.)

A **zalaegerszegi** államilag segélyezett községi polgári fiu-, középkereskedelmi- és polgári leányiskola tizenhatodik értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Udvardy Ignác igazgató. (Zala-Egerszeg. özv. Tahy Rozália. 8r. 66 l.) (Értekezés: Párhuzam a közkereseti, betéti és részvénytársulatok könyvelése között. Irta: Balassa Benő.)

Zala-Egerszeg rendezett tanácsú város községi elemi iskolái 1888—89. évi értesítője. Közli: Paukovich György igazgató. (Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. 8r. 32 l.)

A **Zala-Egerszeg** r. t. város államilag segélyezett alsófokú ipariskolájának értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Udvardy Vincze igazgató. (Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. 8r. 24 l.)

A **Zenta** városi községi gymn. tizenharmadik értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Szűcs Lajos igazgató. (Zenta. Schvarz Sándor. 8r. 64 l.) (Értekezés: A szülők viszonya az iskolához. Irta: Mészáros Lajos.)

Zenta város községi népiskoláinak harmadik értesítője az 1888—89. tanév végén. Összeállította: Czehe Győző igazgató. (Zenta. Schvarz Sándor. 8r. 171 l.) (Értekezés: A tanítók továbbképző iskolája. Irta: Czehe Győző.)

A **zentai** államilag segélyezett községi ipariskola ötödik értesítője az 1888—89. tanév végén. Összeállította: Czehe Győző igazgató. (Zenta. Klenóczky és Bíró. 8r. 43 l.) (Értekezés: Az alsófokú ipariskola fejlődésének, az iparos-tanulók sikeres oktatásának hátrányai. Irta: Harsányi János.)

A **zilahi** államilag segélyezett községi polgári fiuiskola XIV. értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Pungur Gyula ideigl. igazgató. (Zilah. Weiszberger Soma. 8r. 28 l.)

A **zilahi** magy. kir. állami tanítóképzde tizennyolcadik — 1888—89.

tanévi — értesítvénye. Szerkesztette: Faluvégi Albert igazgató. (Zilah. Weiszberger Soma. 8r. 31 l.)

A **zilahi** ev. ref. kollegium értesítője az 1888—89. évről. Szerkesztette: Berényi János igazgató-tanár. (Zilah. Weiszberger Soma. 8r. 96 l.) (Értekezés: Tanévet megnyitó beszéd. Mondotta: Berényi János igazgató.)

Zólyom sz. kir. város alsófokú ipariskolájának értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Folkmann János igazgató. (Zólyom. Nádosy G. 8r. 16 l.)

A **zombori** állami főgymnasium XVII. évi értesítvénye az 1888—89. tanévről. Közzéteszi: Dr. Margalits Ede igazgató. (Zombor. Bittermann Nándor.) 8r. 95 l.) (Értekezés: Állapothatározó és attributum. Irta: P. Rácz Soma.)

Zombor sz. kir. város államilag segélyezett alsófokú ipar- és kereskedelmi iskolájának értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Zsulyevits Ernő igazgató. (Zombor. Bittermann Nándor. 8r. 32 l.) (Értekezés: Öszinte szó iparosainkhoz. Irta: Lukits Béla.)

Zombor szab. kir. város középkereskedelmi iskolájának értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Zsulyevits Ernő igazgató. (Zombor. Bittermann Nándor. 8r. 61 l.) (Értekezés: Takarékpénztáraink reformjáról. Irta: Krbek Arnold.)

(**Zombor.**) Razrednicza Zomborske srpske više devojačke škole. Na kraju školske godine 1888—89. (Zombor. Muzsik Antal. 8r. 8 l.)

A **zsitva-ujfalusi** m. kir. földmivesiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Szerkesztette: Szecey István igazgató-tanító. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8r. 18 l.)

A **zsolnai** kir. kath. gymnasium értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Csáka Károly kir. igazgató. (Turócz-Szent-Márton. A turócz-szt-mártoni magyar nyomda. 8r. 98 l.) (Értekezések: A zsolnai kir. kath. gymnasium új épületének ünnepies fölavatása. Irta: Balugyánszky Béla. A zsolnai kir. kath. gymnasium 100 éves története. Irta: Csáka Károly. Középiskoláink szervezése Mária Terézia királynő által 1776-ban és azok további fejlődése. Irta: Csáka Károly.)

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ezen cím alatt 1876-ban folyóiratot indított meg, mely a magyarországi könyvészet és a hazai könyvtárak közlönye óhajtott lenni.

E folyóirat a jelen évben XV. folyamába lép.

Közölni fog a régibb magyarországi bibliographia körébe tartozó értekezéseket és az újabb fölfedezésekről szóló értesítéseket, ismertetni fogja a hazai könyvtáraknak történetét, szervezetét, nevezetesebb tudományos kincseit és szerzeményeit. Figyelemmel fogja kísérni a külföldi könyvtárakban létező hungaricákat, s tudomást vesz a külföldi bibliographia hazánkat érdeklő nevezetesebb mozzanatairól. Ezenkívül külön rovatban ismertetni fogja a külföldi könyvtárak mozgalmait és nevezetesebb vívmányait. Továbbá összeállítja a magyarországi sajtó irodalmi érdekű termékeinek és a hazánkat érdeklő külföldi munkáknak lehetőleg teljes jegyzékét.

Készséggel megnyitja hasábjait a könyvtárnokok és könyvgyűjtők felszólalásainak, javaslatainak és kérdéseinek; számít mindazoknak szíves közreműködésére, kiket hivatalos állásuk és irodalmi foglalkozásuk ezen térre vezet.

A «Könyv-Szemle» megjelenik évenként 32 ívnyi terjedelemben, időhöz nem kötött füzetekben, több műmelléklettel, díszes kiállításban.

Előfizetési ára egész évre bérmentes szétküldéssel együtt 1886-tól fogva 4 frt.

Az első évfolyam elfogyott; a II., III., IV., V., VI., VII., VIII., IX., X., XI., XII., XIII. és XIV. folyam a rendes évi áron, együttvéve pedig 28 frton kapható.

Az előfizetési pénzek **Hornyánszky Viktor, a M. T. Akadémia könyvtárusi üzletébe**, egyéb küldemények és irodalmi közlemények a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendőek.

Budapest, 1890.

Csontos János,

könyvtári segédőr, mint a „M. Könyv-Szemle” szerkesztője.

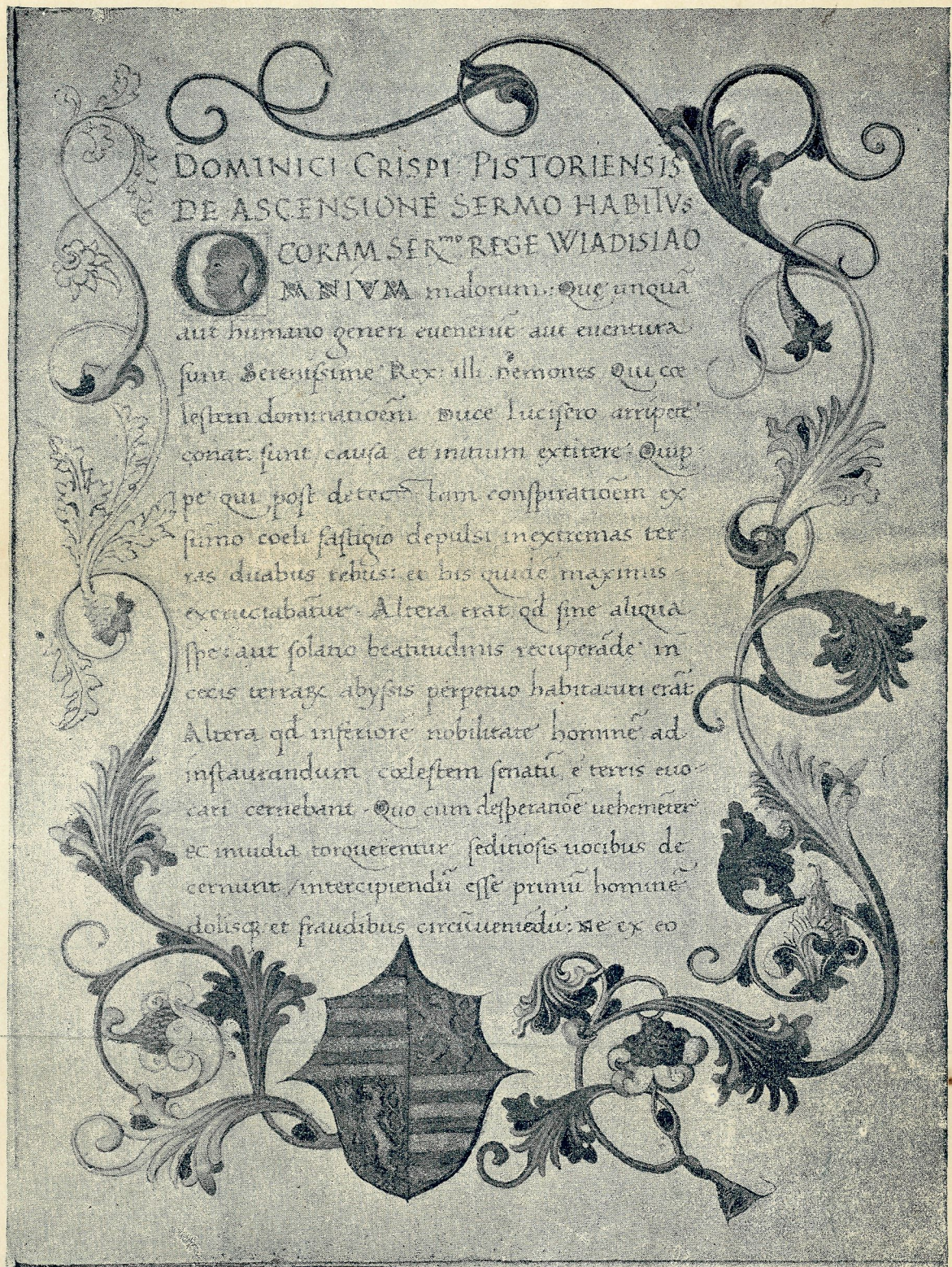
Fénynyomat, Divald K. és fia Eperjes

SERENISSIMO PRINCIPI DOMINO
VLADISLAVO HUNGARIAE ET BO
HEMIAE REGI INVICTISSIMO DO
MINICVS CRISPVS RANNVSIVS
PISTORIENSIS SALVTEM ET FELI
CITATEM DICIT : 2

Orationcula quam de christi ascen
sione coram te habui Serenissime Princ
eps ea causa edidi tuoq; sacratissimo no
mini dedicaui non ut sperem inde me
magnam laudem assecuturum. Sed ut
meum more quod superiore anno insti
tuta tecum seruarem. Tanta n tunc fuit
in ea audienda equanimitas tanta
in ea excipienda humanitas ut si idem
nunc mihi contigit maximū equidem
fructum studiorum meorū percepisse ui
deatur. Quid enī mihi aut gratius aut
ad honorem cōducibilius esse pot quam

Hasonmás a párisi nemzeti könyvtár 7844. számú, Debrentei Tamás zágrábi püspök 1462-ik évi beszédét tartalmazó latin codexének I-ső czímlapjáról.

Hasonmás a konstantinápolyi Eszki Szerájban levő, II. Ulászlónak ajánlott Rannusius-codex 1-ső czímlapjáról.